CARTULARIUM

DER ABDIJ

MARIËNWEERD.

CARTULARIUM

DER ABDIJ

MARIËNWEERD,

UITGEGEVEN DOOR

JAMES DE FREMERY,
Lid van de Maatschappij der Nederlandsche Letterkunde.

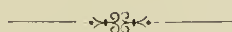

'SGRAVENHAGE,
MARTINUS NIJHOFF,
1890.

GEDRUKT BIJ H. P. DE SWART EN ZOON
te 's Gravenhage

INHOUD.

VOORBERICHT.

Het groote nut der openbaarmaking van oude klooster-oorkonden, of, bij ontstentenis der oorspronkelijke stukken, van klooster-cartularia, voor de wereldlijke en kerkelijke geschiedenis, voor de genealogie van voorname geslachten en voor de plaatsbeschrijving van steden en dorpen, is reeds in menig werk gebleken. Als eene bijdrage in die richting wordt thans door mij het Cartularium van de oudtijds vermaarde en rijke Geldersche abdij Mariënweerd[1] uitgegeven[2].

Dit handschrift berust in de Koninklijke Bibliotheek te Brussel, wier bestuurders mij het gebruik daarvan en het verlof ter openbaarmaking welwillend hebben toegestaan, waarvoor ik hun hier erkentelijk mijn dank betuig.

Van vroegere bezitters, sedert het manuscript uit de handen der kloosterlingen geraakte, is niets bekend buiten de volgende aanteekening op de laatste bladzijde: „Acheté à la vente de M. van Leempoel, nº 200. Bruxelles le 5 Avril 1816. Ch. van Hultshem". Gelijk men weet, werd de bibliotheek van dezen laatste

1) Ofschoon elders de spelling „waard" volgende, heb ik evenwel gemeend „Mariënweerd" te moeten schrijven, als zijnde deze de meest algemeene spelling van den naam der abdij.

2) Reeds eenige jaren geleden had ik het voornemen hiertoe opgevat, doch nadat het eerste blad, thans op andere wijze herdrukt, de pers had verlaten, was ik verplicht de uitgave, gedurende eene langdurige afwezigheid buitenslands, te staken.

uit zijne nalatenschap door het Belgisch Gouvernement aangekocht, en daarbij ook dit handschrift[1].

Het is op den rug voorzien van drie nummers: 17904—6, en laat zich ook gereedelijk in drie gedeelten, die weleer vermoedelijk afzonderlijke handschriften uitmaakten, onderscheiden[2].

1°. Het eigenlijk gezegd Cartularium. Dit werd oorspronkelijk met eene duidelijke Gothische letter in twee kolommen geschreven, en eindigde met het jaar 1347. Naar het schrift te oordeelen kan het op dien tijd vervaardigd zijn, doch er werden sedert nog een aantal oorkonden, waaronder zeven van later dagteekening, zoo op opengebleven plaatsen, als op ingevoegde stukken perkament en op het eerste schutblad, in afgeschreven, alle schijnbaar vóór het einde der vijftiende eeuw.

2°. Eene lijst der Abten en een stuk getiteld „Nomina abbatum regalis monasterii nostri Insularis illibatae virginis Mariae, vulgo Marienweerdt dicti", etc., 't welk eene zeer beknopte geschiedenis der abdij te lezen geeft, tot op het jaar 1529. Beide stukken werden door mij uitgegeven in „*De Abten van Mariënweerd*", 's Gravenhage, 1888.

3°. Eene lijst der goederen van de abdij, afgedrukt beneden, op blz. 345 vv.

Het geheel vormt een boekdeel in folio-formaat op perkament geschreven, tellende 111 bladen, welker nummering met potlood bij aanhalingen in dit werk gevolgd wordt.

Behalve stukken welke onmiddellijk de abdij betreffen, bevat het Cartularium ook eenige brieven rakende het onder hare bemiddeling gestichte nonnenklooster te Zennewijnen, en kerken waarover zij het patronaatrecht bezat.

Niettegenstaande den omvang van dit Cartularium, mist men vele oorkonden welke men er terecht in verwachten mocht. Zoo is bijv. van de door den Utrechtschen bisschop Hardbert in zijn brief van 1148 (n° 5) bedoelde goederen, geen enkel eigendoms-

---

1) *Bibliotheca Hulthemiana*, Gand, 1837, VI, p. 278, Manuscrits, n° 941.

2) De heer van Leempoel bezat het reeds als één geheel.

bewijs afgeschreven, evenmin als van een aantal onder 's Gravenzande, Schipluiden en elders gelegen en in de Goederenlijst begrepen eigendommen, noch ook de van elders bekende oorkonde [1], waarbij eenige van Lijndens in 1248 eene hofstede te Ingen aan de abdij Mariënweerd schonken.

Vele dier stukken zijn ongetwijfeld vervat geweest in het oudere Cartularium der abdij, waarvan in n°s 85 en 116 gesproken wordt. Het verloren gaan van dit oude register heeft misschien aanleiding gegeven tot de vervaardiging van het onderhavige, doch te dien tijde waren vermoedelijk reeds een aantal perkamenten verdwenen.

Slechts eene enkele der oude oorkonden in dit Cartularium afgeschreven, is mij onder de oogen gekomen, t. w. n° 65, welke op het Rijksarchief bewaard wordt bij den overdrachtsbrief (medegedeeld blz. 369 vv.) der Hollandsche goederen aan heer Hendrik van Naaldwijk, wien zij vermoedelijk vanwege de abdij werd ter hand gesteld.

Elke oorkonde is in het handschrift doorloopend afgeschreven, d. i. zonder verdeeling in paragrafen of alinea's. Nochtans heb ik gemeend mij zulk eene indeeling, ten gerieve van den lezer, te moeten veroorloven. Voorts zijn bij het afschrijven de welbekende regelen van het Historisch Genootschap te Utrecht gevolgd, zonder dat echter altijd gedeelten van woorden, welke gescheiden voorkomen, volgens de tegenwoordige schrijfwijze werden bijeengevoegd.

Ofschoon geen vriend van verkortingen, heb ik echter noodig geacht er met kwistige hand gebruik van te maken voor vele van de talrijke schepenbrieven tusschen de jaren 1303 en 1346, doch ook uitsluitend voor deze. Men zie daarover het gezegde op blz. XIV vv.

De rubrieken door den oorspronkelijken copiïst boven zijne af-

---

[1]) F. G. baron van Lijnden van Hemmen, *Twee brieven over de ridderorde van St. Jacobs broederschap*, 1827, blz. 242, n° 14. Voorts worden aldaar op blz. 246 uittreksels, het geslacht van Lijnden betreffende, gegeven uit de „Martyrologie van d'abdye van Marieweert, van Sinte Norbertus orden, geteeckent N". Ik heb dit belangrijk handschrift, aan hetwelk wellicht ook de aanteekening in het Cartularium onder n° 141 is ontleend, niet kunnen opsporen, en den tegenwoordigen Heer van Lijnden van Hemmen is er niets van bekend

schriften geplaatst, zijn in deze uitgave slechts bij enkele vermeld, t. w. alleen dáár, waar zij ter verduidelijking van den inhoud eenigermate nuttig kunnen zijn.

Aan de hoofdzaak bij een werk van dezen aard, het getrouw wedergeven van den tekst, is de grootst mogelijke zorg besteed. Verder vraag ik den lezer verschooning voor de gebreken welke overigens aan de uitvoering van het werk kleven. In de spelling van plaatsnamen in regesten en noten bedoelde ik, voorzoover het de namen van gemeenten betreft, de laatste officieele spelling, die der kiestabel van 1889, te volgen, doch bevind dat ik mij daarin niet altijd gelijk gebleven ben.

Mijn dank is verschuldigd, en wordt bij deze gebracht, aan de heeren Archivarissen die mijn onderzoek vergemakkelijkt hebben, in het bijzonder aan den Rijksarchivaris Jhr. Mr. Th. H F. van Riemsdijk en aan den heer Commies-Chartermeester J. H. Hingman, en voorts aan de WelEerwaarde heeren A. D. J. Scholte en A. van Lommel voor hunne welkome inlichtingen; doch bovenal betuig ik mijne erkentelijkheid aan den Hoogleeraar Dr. J. G. R. Acquoy, die mij door menige nuttige opmerking welwillend is te hulp gekomen.

Het doet mij leed, geene afbeelding der aloude abdij, die sedert langen tijd geheel gesloopt is, te hebben kunnen vinden, ten einde die aan dit werk toe te voegen[1]. Men zal echter een oud kaartje

---

[1]) De eenige afbeelding van welke ik kennis heb gekregen, is eene teekening door J. Stellingwerf, in den „Atlas der Vereenigde Nederlandsche Provintiën" in 82 deelen, bijeenverzameld door Mr M. Brouërius van Nidek, welke afbeelding onder den titel: „d'Abdij van Marienweert, door Stellingwerf", vermeld wordt op blz. 15 der afdeeling Gelria van den Catalogus, voor den publieken verkoop dier verzameling op 20 Februari 1743, bij Schouten te Amsterdam gedrukt. Zij werd toen (volgens Kramm in den *Navorscher,* VII, blz. 250) in haar geheel voor *f* 5000 verkocht aan Willem Hengskes. Ik heb die teekening niet kunnen opsporen. Voorts is het onzeker, in welk tijdperk zij de abdij voorstelt. Stellingwerf, wiens werk uit het begin der achttiende eeuw dateert, schijnt soms naar de werkelijkheid geteekend, doch ook vaak oudere afbeeldingen gecopiëerd te hebben, te oordeelen naar de jaartallen bij vele zijner gezichten vermeld, bijv. 1512 op blz. 10, en 1730 op blz. 13 van gezegden Catalogus, afdeeling Gelria.

aantreffen waarop zij voorkomt, alsmede zoodanige zegels van de abdij of hare geestelijken, als ik na veel zoekens heb kunnen bijeenbrengen.

Aangaande sommige in het onderhavige handschrift voorkomende onderwerpen, welke na het afdrukken mijne aandacht trokken, heb ik eenige opmerkingen aangestipt in de Verbeteringen en Bijvoegsels, of wel in eene daarachter geplaatste Nalezing op bovengemeld geschrift: *De Abten van Mariënweerd*, zooals: de Commanderij van den Hofdijk; de Beschermheiligen der kerk van 's Gravenzande en het O. L. V. beeld aldaar; het geslacht Cuyk; het klooster Heisterbach in de Groote Waard; het verblijf der Middelburgsche Praemonstratensers te Wijk.

Ik beveel mij beleefdelijk aan voor mededeelingen betrekkelijk oorkonden, zegels, afbeeldingen, of andere narichten rakende Mariënweerd, ten einde daarvan later, zoo ik hoop, gebruik te kunnen maken.

James de Fremery.

Ouwendijck, bij 's Gravenzande,
Mei 1890.

OUDE KAART

VAN DE

OMSTREKEN VAN MARIËNWEERD.

Met toestemming van de Koninklijke Bibliotheek te Brussel, ben ik in staat aan dit werk een kaartje toe te voegen van de omstreken der abdij in de zestiende eeuw. Het is een getrouw facsimile van een gedeelte eener groote kaart, in een merkwaardigen Atlas op die Bibliotheek (Manuscrits, n° 21596) voorhanden, en werd te Brussel vervaardigd onder welwillend toezicht van den heer Conservator Ch. Ruelens, wien ik daarvoor hiernevens mijn welgemeenden dank betuig. Wat de heer Ruelens mij over den bedoelden Atlas mededeelde laat ik hier volgen.

„ Cet Atlas a été acquis en 1859, moyennant la somme de mille francs, de feu M. Gachard, Archiviste Général du Royaume, qui l'avait apporté d'Espagne. Il le tenait, nous a-t-il dit, d'un personnage qui l'avait reçu du roi Ferdinand VII. Selon la tradition, il aurait appartenu à Philippe II.

„ M. Pinchart, dans ses Archives des Arts, Sciences et Lettres, tome II (1863) p. 69, en parle assez longuement. Il en détaille les 38 cartes sans y mettre trop d'exactitude, et il le considère comme étant un des volumes d'un atlas dont il est beaucoup question dans la correspondance de Viglius et d'Hopperus, et qui aurait été executé par Jacques de Deventer pour Philippe II. Mais c'est là une erreur manifeste. L'atlas commandé à J. de Deventer ne devait se composer que de *plans de villes;* il se trouve encore aujourd'hui, mais incomplet, à la Bibliothèque Royale de Madrid. Les minutes originales des villes des Pays-Bas Espagnols sont à notre bibliothèque; celles des villes des Provinces Unies sont dispersées. Il y en a à Maestricht, à la Haye, à Leeuwarden, etc. Notre Atlas n'a rien de commun avec celui de J. de Deventer et n'a pas été exécuté par celui-ci. C'est une oeuvre de géographe, commandée probablement par quelque riche amateur des provinces septentrionales.

„ J'ai fait vainement des recherches pour en découvrir l'auteur: cependant je suis porté à croire qu'il a été exécuté par les frères Jean et Lucas a Deutichom, dont il reproduit la manière, la forme des lettres, etc. De plus, chose remarquable: une des cartes, celle du Comitatus Montensis, est ordonnée sur une échelle beaucoup plus grande qu'aucune autre, et

c'est celle où l'on voit les villes de Duysborch, de Doetichem, etc. Il semble que le géographe avait une prédilection particulière pour ce coin de pays.

„L'Atlas nous donne deux ou trois dates inscrites à coté de terres inondées, ainsi à côté du Zijep on lit „1570 ingelopen", etc. Le volume ne doit pas être de beaucoup postérieur à cette date. Je crois encore qu'il a été entre les mains de Mercator. Dans l'atlas de celui-ci les cartes de Zélande et du Zuiderzee reproduisent exactement celles de notre Atlas, en ce qui concerne la délinéation des parties de territoire envahies par les eaux à la suite des tempêtes de 1570.

„Quoiqu'il en soit, je ne connais point de plus beau monument géographique exécuté ici à cette époque: pour les Pays-Bas septentrionaux il a une haute importance. Feu M. Bakhuizen van den Brink l'estimait très haut et il aurait bien voulu entamer une négociation diplomatique pour en obtenir la cession en faveur des Archives de la Haye. Il ne renonça à ces démarches que lorsqu'on lui en eut démontré l'inutilité."

Tot zoover de heer Ruelens.

De rivieren hebben op dit kaartje niet geheel haar tegenwoordigen loop, doch hare krommingen hebben zich in de laatste drie eeuwen door natuurlijke oorzaken en uitgevoerde werken eenigermate gewijzigd. De kleinere wateren, zooals bijv. de Bisschopsgraaf, zijn veronachtzaamd, en de namen geven vele lezingen, welke met die in het Cartularium en met de tegenwoordig in gebruik zijnde verschillen. Eenige daarvan mogen hier volgen.

Cartularium.	*Kaart.*	*Thans.*
Asche.	Ass.	Asch.
Erichem.	Arichom.	Erichem.
Hellu, Helwe.	Elwo.	Hellouw.
Hemert.	Hemert.	Ophemert.
Malsen, Bueren Malsen, Overmalsen.	Bueren Malssen.	Buurmalsen.
Malsen, Borchmalsen.	Gelder Malssen.	Geldermalsen.
Roemde.	Rumd.	Rumpt.
Sinu, Sinewinde, Zeenwinen.	Zeenwarden.	Zennewijnen.
Solemunde, Zolemonde.	Sermunde.	Zoelmond.
Tricht.	Thrijcht.	Tricht.
Vauderic.	Varijck.	Varik.
Wadenoye.	Waijen Oeyen.	Wadenoijen.

De abdij Mariënweerd en har

OMGEVING IN DE ZESTIENDE EEUW.

SCHEPENBRIEVEN.

Het groot aantal schepenbrieven, 't welk in dit Cartularium voorkomt, geeft bij onderlinge vergelijking aanleiding tot eenige opmerkingen, toepasselijk zoo niet in het algemeen, dan toch voor de betrokken landstreek in de eerste helft der veertiende eeuw.

Terwijl de schepenen in het algemeen in hun transportbrieven den koopprijs vermelden, maken die van Beesd hierop eene uitzondering. Zij melden slechts de opdracht; het feit van verkoop blijkt alleen uit de verklaring des verkoopers, dat hij „ verghiede hem tghelt daer af al betaelt te wesen", en uit de ontstentenis van de bij schenking gebruikelijke uitdrukkingen.

De borgen, meestal in erfpachtbrieven (n°s 144, 171, 471 en vele andere) genoemd, treden, evenals bij de koopbrieven, in die hoedanigheid slechts op met betrekking tot de rechtmatige en onbezwaarde opdracht van den eigendom, doch geenszins voor de richtige betaling der erfpacht.

Deze schepenbrieven moeten alle, volgens de gewoonte dier tijden, bezegeld zijn geweest, doch verreweg de meeste zwijgen er van. Sommige echter, van verschillende plaatsen, vermelden de bezegeling, en wel „met onze zegelen", t. w. met de particuliere zegels der schepenen, 't geen het vermoeden wettigt, dat alle op die wijze bezegeld waren. Nergens in de schepenbrieven wordt van een gemeenschappelijk zegel, stads-, gerichts-, of schepenbankzegel, melding gemaakt.

Indien de regel, dat de overdracht van vast goed behoorde te geschieden voor de schepenen (of voor eenigen hunner), of wel voor richter en geburen (als in n° 299) van het gericht (de jurisdictie) waaronder het land gelegen was, indien deze regel, zooals waarschijnlijk is, in dien tijd trouw gevolgd werd, dan blijkt uit deze brieven, dat de gerichten Enspijk (n° 102 en andere), Ophemert (n° 115 e. a.), Hellouw (n° 133 e. a.), Driel (n° 137 e. a.), Gameren (n° 144 e. a.), Vuren (n° 171), Meteren (n° 181 e. a.), Geldermalsen (n° 181 e. a.), Hier (n° 196 e. a.), Oensel (n° 200), Rumpt (n° 206 e. a.), Varik (n° 228), Est (n° 267), Zennewijnen (n° 288 e. a.), Wadenoijen (n° 289 e. a.), Drumpt (n° 322) en Rossum (n° 371 e. a.) toen geen schepenbank of richter bezaten, zijnde de overdrachten van aldaar gelegen landen verleden voor schepenen van Zaltbommel, en voor zoover betreft Zennewijnen (n°s 454 en 473), Hellouw (n° 533) en Hier (n° 439), ook voor schepenen van Tuil, en betreffende Ophemert (n° 421) voor schepenen van Tiel.

In het gericht van Deil moet tusschen 8 Juli 1332 (n° 405) en 10 Juli 1335 (n° 429) eene schepenbank zijn opgericht. Vóór dat tijdperk werden talrijke overdrachten van aldaar gelegen eigendommen voor schepenen van Zaltbommel verleden, doch daarna verlijdt Deil zelf zulke akten, niet

alleen voor landen binnen zijn gericht, maar ook voor Enspijk (n° 434), Geldermalsen (n° 477) en andere van de bovengenoemde plaatsen.

De kooper in een brief is niet altijd de verkooper in de transfixa daarvan. Misschien was van de tusschenkomende overdracht geene oorkonde opgemaakt of werd zij verloren, of wel geschiedde de opdracht door den erfgenaam, zonder dat men noodig vond hierop te wijzen.

Bij éène transfixa („duerstekenbrief" heet zij in een brokstuk van een cartularium der Leidsche St. Pancraskerk, en vermoedelijk ook elders) worden soms verscheidene brieven, *hetzelfde eigendom* betreffende, overgedragen (zie bijv. n°s 379 en 385), doch niet brieven betreffende verschillende afzonderlijke goederen. Zoo worden bijv. door Berwinus Bz. van Zuilichem verscheidene brieven, n°s 315, 334, 335, 408 en 415, onder dezelfde dagteekening aan de abdij geschonken bij afzonderlijke transfixa's van woordelijk gelijkluidenden inhoud, als afgedrukt is in n° 517, ofschoon de desbetreffende stukken land alle in hetzelfde gericht (Enspijk), en wel in dezelfde localiteit daarvan (Corthoeve), gelegen waren. Op gelijke wijze schenkt Hendrik Sasse aan Mariënweerd twee brieven, n°s 213 en 344, verschillende jurisdictiën rakende, bij afzonderlijke transfixa's, n°s 520 en 518, van gelijken datum.

Voorts wordt steeds de gewoonte gevolgd om de transfixa's te verlijden in de taal van den doorgestoken brief. Dat dit regel was en geen toeval, blijkt uit n°s 518, 519 en 520, de eerste en de laatste in het Latijn, gehecht aan Latijnsche brieven, de tweede in de landtaal, gestoken door een brief in dezelfde taal, terwijl deze transfixa's alle op denzelfden dag, door denzelfden persoon en voor dezelfde schepenen, ten behoeve der abdij zijn verleden. Evenzeer blijkt zulks uit n°s 444 en 445, die verkoopen aan de abdij beoorkonden; de schepenen, voor wie laatstgemelde transfixa eener Nederduitsche akte in het Nederduitsch wordt verleden, maken te gelijker tijd voor denzelfden persoon eene Latijnsche transfixa op voor een Latijnschen brief.

Alle schepenbrieven, gedagteekend vóór het jaar 1303, worden voluit afgedrukt, doch hun aantal tusschen de jaren 1303 en 1346 is zóó groot, dat ik moest kiezen tusschen het weglaten der meesten, als van uiterst gering belang, of hunne bekorting, ten einde de al te veelvuldige herhalingen van vormelijke uitdrukkingen te vermijden.

Aan dit laatste heb ik de voorkeur gegeven, eensdeels wegens hun ouderdom van vóór het midden der veertiende eeuw, terwijl schepenbrieven uit dien tijd betrekkelijk zelden in druk worden aangetroffen, zoodat de mededeeling dezer brieven tot het nagaan der wijze van overgang van vaste goederen, cijnzen enz. nut kan hebben; en ten andere omdat zij dikwerf voor genealogieën en voor plaatsbeschrijving, alsmede in dit werk ter vergelijking met de goederenlijst, dienstig kunnen zijn.

Van een aantal brieven wordt slechts de zakelijke inhoud gegeven, terwijl van sommige, die in elk opzicht woordelijk met voluit afgedrukte brieven gelijkluidend zijn, alleen die overeenstemming wordt aangewezen. Van elken vorm worden echter uit verschillende tijdperken volledige voorbeelden gegeven, en kunnen voorts de verkorte stukken, voorzien van eene inhoudsopgave, zonder moeite worden gereconstrueerd met behulp van de hieronder volgende lijst van, uitsluitend in schepenbrieven van 1303—1346 voorkomende verkortingen, onder verbuiging nochtans van de woorden naar geslacht of naamval, waar dit noodig is.

VERKORTINGEN

IN SCHEPENBRIEVEN TUSSCHEN 1303 EN 1346.

a. D.	anno Domini.
ann.	annuatim.
a. o.	ad opus.
a. o. dom. etc.	ad opus domini abbatis et conventus de Insula beate Marie virginis.
a. o. pred.	ad opus domini abbatis et conventus predictorum.
census etc.	census si quolibet anno in dicto termino non fuerit persolutus extunc de die in diem (*of:* omni die).
cloesters enz.	cloesters behoef van Sunte Marienwerde.
c. n.	coram nobis.
c. t. s. e.	cum tutore suo electo.
cum etc.	cum quibus census generaliter persolvetur.
c. u. s.	cum uxore sua.
d.	dominus.
d. abb. etc.	domino abbati de Insula beate Marie virginis ad opus domini abbatis et conventus ibidem.
den. leg.	denariorum legalium.
d. mon. etc.	dicte monete dicto censui supercrescet, quam penam una cum dicto censu.
dien brief enz.	dien brief daer onse tieghenwordighe brief doer ghesteken is, al dat erve ende alle die vorwerden die daer in bescreven sijn.
d. prep. etc.	domino preposito de Insula beate Marie virginis ad opus domini abbatis et conventus ibidem.
eccl.	ecclesia.
eff.	effestucando.
Ende waer enz.	Ende waer dat sake dat dese vo ərscreven tijns jaerlix niet betaelt en worde op desen voerghenoemden dach, dan salder daerna daghelijcs op gaen tot eenre pene.
Fidej.	staat, in den zin van fidejussio, voor den gewonen vorm van borgstelling, wanneer de borgen alleen onder doopnamen zijn aangeduid.
fidej. ind.	fidejussores indivisi.
g.	gherichte.
gaver enz.	gaver penninghe, enen groten conincs Tornoysen voer XVI deniers gherekent, of payment dat also goet is.
gheloefde enz.	gheloefde daer op doen te vertijen van sijnre weghen alle dieghene die daer metten rechte op vertijen solen, ende ghelovet te waren van sijnre weghen (*de woorden:* van sijnre weghen *worden dikwijls weggelaten*).

gr. reg. etc.	grosso regali Turonensi pro XVI denariis computato vel in alio bono pagamento in valore equali.
h.	heer.
her.	hereditario, *of:* hereditarie.
huj.	hujusmodi.
i. a. s. cum etc.	in allodio sine censu cum aggere de jure ad dictam terram pertinente, hereditarie possidenda.
i. a. etc.	in allodio sine censu et sine aggere hereditarie possidenda.
ib.	ibidem.
i. j. o. H.	int jaer ons Heren.
in enz.	in een eijghen erve sonder dijc ende sonder tijns erfliken te besitten.
in j.	in jurisdictione.
In o. d. b. b. m. o. z.	In orconde des briefs beseghelt met onzen zeghelen.
In o. o. l.	In orconde onzer letteren.
Insula b. M. a. o. d. m.	Insula beate Marie ad opus dicti monasterii.
jaarl.	jaarlijksch.
jaer enz.	jaer ende dach als recht is, voer alle die ghene die ten recht comen willen ende alle voerplicht daer af te doen.
lb. d. l. e. ut f. p.	libris denariorum legalium eidem ut fatebatur persolutis.
litteram etc.	litteram cui hec presens littera est transfixa, hereditatem et omnia in dicta littera contenta sicuti ibidem continentur.
n. f. p. q. c. c. n.	notum facimus protestando quod constitutus coram nobis.
n. f. u. q. c. n.	notum facimus universis quod coram nobis.
non etc.	non fecerit, ex tunc de die in diem supercrescet.
N. t. l.	Nostrarum testimonio litterarum.
o.	obtulit, *of:* opghedraghen.
o. d. v. o. c.	orconden dat vor ons comen.
p. a. et d. ut j. e.	per annum et diem ut juris est.
p. a. etc.	per annum et diem ut juris est coram omnibus volentibus juri comparere, et deponere omne plegium quod voerplicht dicitur de eadem.
per annum etc.	per annum et diem ut juris est, adversus omnes juri comparere volentes, et deponere omne plegium quod voerplicht dicitur de eadem.
P. n. t. l.	Presentium nostrarum testimonio litterarum.
p. q. c. n. c.	protestamur quod coram nobis constitutus.
pred.	predictus.
promittens etc.	promittens facere renunciare ex parte sua omnes qui dicte terre (*of c. q.:* aree, hereditati, dictis bonis, litteris,) de jure renunciare tenentur, promittens nichilominus (*soms* etiam) warandiam facere ex parte sua (*de woorden* ex parte sua *worden dikwijls weggelaten*).
P. t. l.	Presentium testimonio litterarum.
recuperare etc.	recuperare quando diutius noluerit expectare, nec dictis bonis amplius credere.
s.	scepen, schepen, *of:* scabinus.
s. c. et s. a. h. p.	sine censu et sine aggere hereditarie possidendum.
sol.	solidi.
tots enz.	tots voerghenoemts cloesters behoef van Sunte Marienwaerde, jaer ende dach als recht is voer alle die ghene die ten rechte comen willen, ende alle voerplicht daer af te doen.
U. p. v.	Universis presentia visuris.
v.	voerseecht, voersproken, voerseyt, voerghenoemt, voerscreven.
verghiede enz.	verghiede hem tgelt daeraf al betaelt te wesen.
v. n. c. s.	veritatis noticiam cum salute.
w. o.	waerborghen onghesceiden.

N° 1.

Andreas (van Cuyk), bisschop van Utrecht, oorkondt dat Alverade (van Cuyk), eene edele vrouw, met toestemming en op verzoek van hare zonen Godfried en Herman en van de medeëigenaren en tiendheffers, op aandrang van Walter, abt van Sint Maarten te Laon, op de Weerd van Heringer het klooster Mariënweerd gesticht, en met goederen te Renoijerbosch, Paveien, Rietveld, Tricht, Spijk, Enspijk en Beesd begiftigd heeft. De bisschop bevestigt de stichting en de giften.

In het jaar 1129. Utrecht.

Sloet, *Oorkondenboek van Gelre en Zutphen*, n° 249.

Actum Trajecti in generali synodo, anno incarnationis Verbi MCXXVIIII, regni domini Lotharii, Romanorum regis gloriosi, IIII; presulatus domini Andreae primo; indictione VII.

Deze oorkonde geeft een omstandig bericht van de stichting der abdij door Alverade, en toont aan, dat het bij de Beka, *Chronica*, Utrecht, 1643, p. 47, voorkomende verhaal, sedert algemeen (laatstelijk door Römer in zijne monographie over Mariënweerd, *Ned. Archief v. Kerk. Gesch.*, XVI, blz. 154, 157, en door Wap in zijne *Gesch. van het Land en der Heeren van Cuyk*, blz. 25, 195, 196), als waarheid aangenomen, volgens hetwelk de abdij Mariënweerd gesticht zoude zijn door Herman van Cuyk als een zoenoffer van zijn geslacht, wegens den beweerden doodslag op graaf Floris I van Holland, allen grond mist. De heer Sloet heeft zulks reeds opgemerkt in de t. a. p. aan dit, voor het eerst door hem medegedeeld stuk, toegevoegde aanteekeningen.

Ook schreef Otto van Cuyk, A° 1320, van de abdij gewagende (zie n° 207): „a nostris progenitoribus per divinam inspirationem fundata, ex pia vicissitudine nobis inibi devotis orationibus rependenda", 't geen van eene stichting wegens bloedschuld niet gezegd zoude zijn.

Het onderhavige stuk is misschien opgemaakt nadat de laatste giftbrief van Alverade, of de laatste schriftelijke toestemming van de vermelde medebelanghebbenden, was ingekomen. Het jaartal 1129 strijdt, daar van de stichting der kerk en van de wijding van den abt in den verleden tijd gesproken wordt, niet met het bericht in de „Nomina abbatum" etc. bij het Cartularium ingebonden (zie mijne *Abten van Mariënweerd*, blz. 5 vv.), dat met den kerkbouw op 28 Juni 1128 een aanvang werd gemaakt.

De stichting zal wel grootendeels te danken zijn geweest aan de ijverige bemoeiingen van genoemden Laonschen abt Walter, waarschijnlijk herwaarts gekomen om de slechts vóór weinige jaren (A° 1120) door Norbertus in het bisdom Laon in Picardië, ingestelde orde van Premonstreit, hier te lande ingang te doen vinden.

Alverade was weduwe van Hendrik van Cuyk, volgens een brief van 13 Aug. 1108, van den Utrechtschen bisschop Burchard. *Oorkondenb. Holl. en Zeel.* I, n° 101.

Over den graad van bloedverwantschap tusschen Alverade en bisschop Andreas bestaat verschil van gevoelen. Dr. Wap, in zijn bovenaangehaald werk, houdt den bisschop voor een zoon van Hendrik en Alverade.

N° 2.

Andreas (van Cuyk), bisschop van Utrecht, geeft aan Mariënweerd de groote en kleine tienden van vijf en veertig in Tull gelegen hoeven nieuw land, door Hardbert, proost van den Dom, en anderen, aangekocht.

1134.

In nomine Patris et Filii et Spiritus sancti.

Audiant et intelligant fideles in Christo, quoniam ego Andreas, Trajectensis ecclesie, licet indignus, per misericordiam tamen ejus qui vocat que non sunt tamquam ea que sunt, antistes, gloriose matri vere integritatis, in eo loco qui aliquando Insula Heringeri, nunc autem Insula sancte Marie nuncupatur, ad reficiendam inopiam spiritu pauperum inibi pie jugiter Christo Jhesu et ejus beate matri desudantium, ut idem Deus ejusdem virginis filius mee fragilitatis corruptionem resolidari dignetur, decimam universam majorem et minutam nove terre quadraginta V mansorum in Thillo donavi, quos emerant Harbertus majoris ecclesie prepositus, Arnolfus, castellanus, Alferus, scultetus, Hugo, Isbrandus.

Ut ergo duret immutabile perpetuo, nec quisquam impius manus in id extendere presumat, super hoc negocio sub anathemate presens testamentum ymaginis nostre signaculo signatum tradidi. Anno MCXXXIIII, Indictione XII, anno regni Lotharii X imperii II; episcopatus autem mei VII. Presentibus testibus subscriptis: Hartberto majoris ecclesie preposito, Lutberto ejusdem ecclesie decano, Herimanno preposito ecclesie sancti Bonifatii, Lutberto ejusdem ecclesie decano, Lutberto decano de sancto Petro; canonicis: Ottone, Ascelino, Thimone, Alardo, Conrado, Alberone, Crisanto, Blithero, Wilhelmo; liberis hominibus: Arnoldo juvene comite de Cleve, Gerungo de Aspre, Willelmo filio comitis Willelmi; ministerialibus: Eremboldo, Rotherico, Gisalberto, Alfardo sculteto, Arnoldo castellano.

Vgl. n° 4.

N° 3.

Andreas (van Cuyk), bisschop van Utrecht, oorkondt dat Snelger van Arde aan de abdij drie morgen, waarop de kapel van Langsmeer is gesticht, en negen morgen in de Geer in Paveien, heeft geschonken.

1135.

Oorkondenboek van Gelre en Zutphen n° 270.

reg. 15: anno episcopatus mei VIIII, indictione XIIII, *lees:* anno episcopatus mei VIII, indictione XIII.

Gesta sunt autem hec anno Dominice incarnationis MCXXXV, anno episcopatus mei VIII, indictione XIII.

Hierbij is in het Cartularium ingeplakt een strookje papier, schijnbaar van een grooter stuk afgesneden, in schrift van de vijftiende eeuw, de gift aldus vermeldende: „Item anno Domini MCXXXV fundata est capella de Lanxmeer a quodam dicto Snelger van Arde, qui dedit tria jugera terre, in quibus fundata est capella. Preterea IX jugera in Paveia, in loco qui Ger dicitur, ecclesie predicte tradidit."

N° 4.

Andreas (van Cuyk), bisschop van Utrecht, schenkt aan de abdij de groote en kleine tienden, den cijns en het ambacht, van vijf en veertig hoeven nieuw land in Tull, waaruit de cijns van twee dier hoeven, bedragende vier penningen, aan Giselbertus toekomt.

1138.

In nomine Patris et Filii et Spiritus sancti.

Audiant et intelligant fideles in Christo, quoniam ego Andreas, Trajectensis ecclesie, licet indignus, per misericordiam tamen ejus qui vocat que non sunt tamquam ea que sunt, antistes, gloriose matri vere integritatis in eo loco qui aliquando Insula Heringeri, nunc autem Insula Sancte Marie nuncupatur, ad reficiendam inopiam spiritu pauperum inibi pie jugiter Christo Jhesu et ejus beate matri desudantium, ut idem Deus ejusdem virginis filius mee fragilitatis corruptionem resolidari dignetur, decimam universam majorem et minutam, censum et justiciam nove terre XLVque mansorum in Tillo donavi, quos emerant Hartbertus, majoris ecclesie prepositus, Arnolfus castellanus, Alferus scultetus, Hugo, Isbrandus. Ex hiis autem supradictis XLVque mansis censum tantum duorum mansorum, id est IIII denarios, habet Ghiselbertus in beneficio.

Ut ergo duret immutabile perpetuo, nec quisquam impius manus in id extendere presumat, super hoc negocio sub anathemate presens testa-

mentum ymaginis nostre signaculo signatum tradidi. Anno Dominice incarnationis MCXXXVIII, Indictione II; anno secundo regni Conradi secundi, episcopatus mei XI. Presentibus testibus subscriptis: Hartberto, majoris ecclesie preposito, Lutberto ejusdem ecclesie decano, Themone, preposito ecclesie sancti Salvatoris, Lutberto decano de sancto Petro, Anselmo decano de sancto Johanne; canonicis: Ottone, Ascelino, Symone, Ingelberto, Lantfrido, Blithero, Crisanto, Willelmo, Bernardo, Johanne, Rodulfo; liberis hominibus: Heinrico comite de Gelre, Gedefrido de Arnesberge, Herimanno de Malsne, Godefrido de Rine, Hugone advocato, Willelmo et Waltero fratre ejus, Gerungo de Aspere, Fretherico de Havekesdrecht; ministerialibus: Alfero sculteto, Odoldo filio ejus, Ottone castellano, Giselberto fratre ejus, Alberone, Gerardo, Thidrico fiiis Giselberti, Alberto theloneario, Giselberto, Suitgero.

Deze gift is eene uitbreiding van de door bisschop Andreas in nº 2 gedane schenking, door toevoeging van den cijns en het ambacht van het daarin vermelde land, met uitzondering van den aan Giselbertus te goed komenden cijns uit twee der hoeven.

Nº 5.

Hardbert, bisschop van Utrecht, bevestigt de abdij Mariënweerd in hare bezittingen aldaar, te Renoijerbosch, Deil, Enspijk, Rumpt, Gellicum, Beesd, Spijk, Tricht, Weurt, Beuningen, Paveien, de kapel te Langsmeer, landen aan beide zijden van de Meer[1], *de tiende, den cijns en het ambacht van gronden in Beneden-Tull, benevens drie hoeven te dier plaatse, en verleent haar voorrechten.*

1148, vóór 23 April[2].

Ego Hardbertus, Dei gratia Trajectensis ecclesie humilis minister, dilectissimis filiis Rotberto, abbati de Insula sancte Marie, ejusque fratribus, tam presentibus quam futuris regulariter substituendis, in perpetuum.

Quamquam universi nostre ecclesie filii ad nos respectum consolationis in necessitatibus suis debeant habere, decet nos tamen pauperum Christi vota miseratione paterna amplius promovere atque eorum justas petitiones ac necessarias nostra autoritate confirmare. Nos igitur vestris utilitatibus consulentes, vestreque quieti nunc et in posterum providentes, ecclesiam in Insula beate Marie in qua divino mancipati estis obsequio, sub beati Martini et nostra protectione suscipimus et presentis scripti privilegio communimus, statuentes

ut quasqunque possessiones, quecunque bona, eadem ecclesia in presenciarum juste et canonice possidet, aut in futurum concessione pontificum, liberalitate regum, largitione principum, sive quorumcunque oblatione fidelium seu aliis justis modis, Deo propicio est possessura, vobis vestrisque successoribus firma permaneant et illibata.

In quibus hec propriis dignum duximus exprimenda nominibus: Insulam videlicet cum omnibus suis usibus; tres mansos in Runoieresbusc cum suis usibus et terciam partem decime, et quidquid eadem ecclesia possidet in areis, pascuis, agris, Daile, Inspic, Rumede, Ghellinchem, Bisde, Spic, Treiecti, Vurdene, Boninghen, et in parrochia Paveie[3] tres mansos et decimam XX mansorum; capellam quoque Langesmerh[3], cum fundo in quo sita est, liberam, et terras quas ex utraque parte laci possidet, et in Inferiori Tillo universam decimam majorem et minutam, censum et justiciam XLV mansorum, et ibidem tres mansos cum omnibus suis usibus.

Decernimus etiam ut ordo canonicus, secundum beati Augustini regulam et fratrum Premonstratensium institutionem, in ipsa ecclesia perpetuis temporibus inviolabiliter conservetur. Nulli quoque fratrum post factam inibi professionem absque abbatis totiusque congregationis permissione ex eodem claustro discedere liceat, discedentem vero absque communium litterarum cautione nullus suscipiat. Eis etiam qui infirmitatis angustia pressi sub titulo professionis vestre mundo renunciare voluerint, vel etiam qui suis possessionibus ecclesiam vestram dotaverint, si tamen vinculo non subjaceant anathematis, sepulturam ibidem libere concedimus. Decrevimus ergo ut nulli omnino hominum liceat prefatam ecclesiam temere perturbare aut ejus possessiones auferre, vel ablatas retinere, minuere seu quibuslibet fatigare vexationibus, sed omnia integra conserventur eorum pro quorum gubernatione et sustentatione concessa sunt usibus omnimodis profutura, salva nostra canonica justicia. Si qua igitur in futurum ecclesiastica secularisve persona hujus nostre constitutionis paginam sciens, contra eam temere venire temptaverit, secundo terciove commonita, si non satisfactione congrua emendaverit, potestatis honorisque sui dignitate careat, reamque se divino judicio existere de perpetrata iniquitate cognoscat, et a sacratissimo corpore Dei et Domini redemptoris nostri Jhesu Christi aliena fiat, atque in extremo examine districte ultioni subjaceat. Cunctis autem eidem loco justa servantibus sit pax Domini nostri Jhesu Christi, quatinus et hic fructum bone actionis percipiant et apud districtum judicem premia eterne pacis inveniant.

Acta sunt hec anno Dominice incarnationis MCXLVIII, indictione XI, sub testimonio tam prelatorum quam fratrum nostrorum, quorum nomina subscripta habentur: Ascelinus maioris ecclesie decanus, Theodericus Embrecensis prepositus, Symon Thelensis prepositus, Alardus Aldeselensis prepositus, Arnoldus prepositus de sancta Maria, Engelbertus corepiscopus; canonici: Otto, Willelmus, Joannes, Alardus, Rodulfus.

[1]) Aldus vertaal ik „lacus", meenende dat hier geen meer bedoeld wordt, doch de wetering genaamd de Meer (vroeger ook de „Nieuwe Wetering" genoemd), strekkende Z. O. van Culenborg tot aan de Nieuwe Brug aan den Hennisdijk, waar de Bisschopsgraaf aanvangt om zuidelijk tot aan de Linge te loopen. Volgens eene overeenkomst van 27 Dec. 1558 kwam het onderhoud van de Meer ten laste van Beusichem, en dat van de Bisschopsgraaf ten laste van Culenborg. Sloet *Bijdrage tot de kennis van Gelderland*, blz. 383. Gezegde wetering, de Meer, kan reeds vroeg aan het daar langs gelegen polderland den naam „Langsmeer" gegeven hebben. Langsmeer wordt in dezen brief genoemd onmiddellijk vóór deze landen, welke in n° 13 beschreven worden als „terras quas ex utraque parte aque possidet." De Meer draagt ook thans dien naam, doch wordt in van der Aa's *Wdbk*, in Sloet's *Okdbk* bl. 1124, en op de *Waterstaatskaart* (Rhenen n° 1, A° 1871) ten onrechte onder de algemeene benaming Bisschopsgraaf begrepen.

[2]) Allerwaarschijnlijkst werd 's pausen bevestiging in de volgende breve, voorafgegaan door die van den bisschop.

[3]) De buurten Paveien, Langsmeer en Parijs werden door heer Gerrit van Culenborg in het laatst der veertiende eeuw bij de stad Culenborg getrokken. Voet van Oudheusden, *Hist. Beschr. van Culemborg*, blz. 40. Op Perrenot's kaart van de graafschappen Buren en Culenborg (Amst., 1761) liggen echter op eenigen afstand van de stad, eene streek land genaamd Langsmeer ten Z. W. en een Paveyen ten Z. O Aangaande Langsmeer kan men gereedelijk onderstellen, dat het land langs de Meer vroeger *tot aan de oude stad* dien naam droeg, en dat de aldus genoemde buurt in het noordelijk, aan het oude Culenborg grenzend, gedeelte van dat land gelegen was.

N° 6.

Paus Eugenius III bevestigt de abdij Mariënweerd in hare bezittingen aldaar, te Renoijerbosch en elders, als in den voorgaanden brief vermeld.

1148, April 23. Clairvaux.

Eugenius episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis Roberto, abbati de Insula sancte Marie, ejusque fratribus, tam presentibus quam futuris regularem vitam professis, in perpetuum.

Religiosis desideriis dignum est, facilem prebere consensum ut fidelis devotio celerem sortiatur effectum. Quocirca, dilecti in Domino filii, vestris justis postulationibus clementer annuimus et ecclesiam beate Marie de Insula, in qua divino mancipati estis obsequio, sub beati Petri et nostra protectione suscipimus et presentis scripti privilegio

communimus, statuentes ut quascunque possessiones, quecunque bona, in presenciarum eadem ecclesia juste et canonice possidet, aut in futurum concessione pontificum, largitione regum vel principum, oblatione fidelium, seu aliis justis modis, Deo propicio poterit adipisci, firma vobis vestrisque successoribus et illibata permaneant.

In quibus hec propriis duximus exprimenda vocabulis: ipsam videlicet Insulam cum omnibus usibus suis; in Ruinoierbusc tres mansos cum suis usibus et terciam partem decime; quicquid eadem ecclesia possidet in areis, pascuis, agris, Daile, Inspic, Rumede, Gellinchem, Bisde, Spic, Treiecti, Vurdene, Boninghen; in parrochia Paveie tres mansos et decimam XX mansorum; capellam Langesmere cum fundo in quo sita est; terras quas ex utraque parte laci possidet; totam decimam de Inferiori Tillo, censum et justiciam de XLV mansis, et tres mansos ibidem cum omnibus suis usibus.

Statuimus etiam ut ordo canonicus secundum beati Augustini regulam et Premonstratensium fratrum institutionem, in vestra ecclesia perpetuis temporibus inviolabiter conservetur. Nulli quoque fratrum post factam inibi professionem, absque abbatis totiusque congregationis permissione ex eodem claustro discedere liceat; discedentem absque communium litterarum cautione nullus suscipiat. Sane vestrorum laborum quos propriis manibus aut sumptibus colitis sive de nutrimentis vestrorum animalium, nullus a vobis decimas exigere presumat. Decrevimus ergo ut nulli omnino hominum liceat prefatam ecclesiam temere perturbare, aut ejus possessiones auferre vel ablatas retinere, minuere seu quibuslibet vexare molestiis, sed omnia integra conserventur eorum pro quorum gubernatione et sustentatione concessa sunt usibus omnimodis profutura, salva sedis apostolice autoritate et dyocesani episcopi canonica justicia. Si qua igitur in futurum ecclesiastica secularisve persona hanc nostre constitutionis paginam sciens, contra eam temere venire temptaverit, secundo terciove commonita si non satisfactione congrua emendaverit, potestatis honorisque sui dignitate careat reamque se divino judicio existere de perpetrata iniquitate cognoscat, et a sacratissimo corpore et sanguine Dei et Domini nostri Jhesu Christi aliena fiat atque in extremo examine districte ultioni subjaceat. Cunctis autem eidem loco justa servantibus sit pax Domini nostri Jhesu Christi, quatinus et hic fructum bone actionis percipiant et apud districtum judicem premia eterne pacis inveniant. Amen.

Ego Eugenius, catholice ecclesie episcopus, subscripsi. Ego Llubaldus, presbyter cardinalis titulo sancte Praxedis, s. Ego Julius, presbyter cardinalis titulo sancti Marcelli, s. Ego Bernardus, presbyter

cardinalis titulo sancti Clementis, s. Ego Oddo, diaconus cardinalis sancti Gregorii ad velum aureum, s. Ego Octavianus, diaconus cardinalis sancti Nicholai in carcere Tulliano, s. Ego Johannes, dyaconus cardinalis sancte Marie nove, s.

Datum apud Claram Vallem, per manum Guidonis, sancte Romane ecclesie diaconi cardinalis et cancellarii, VIII kalendas Maii, indictione XI, incarnationis Dominice anno MCXLVIII, pontificatus vero domini Eugenii pape III anno IIII.

N° 7.

Asselinus, deken van de St. Maartens- of Domkerk te Utrecht, oorkondt zijne schenking aan Mariënweerd van drie hoeven, gelegen in Tull, bezwaard met vruchtgebruik voor zijn broeder Johannes en andere bloedverwanten, of den langstlevenden hunner, die gehouden zijn jaarlijks eene recognitie wegens eigendomsrecht aan de abdij uit te keeren.

1155.

In nomine sancte et individue Trinitatis.

Notum sit omnibus tam presentibus quam futuris, quoniam ego Asselinus, divina miseratione decanus in domo sancti Martini in Trajecto, tradidi congregationi fratrum beate Marie in Insula, pro remedio anime mee et ob memoriam mei jugiter in orationibus eorum faciendam, tres mansos mei juris et proprietatis, sitos in loco qui dicitur Tylle, ut predicti fratres eos in proprietate sua habeant et in perpetuum possideant, ea conditione media quatinus frater meus Johannes et filius ejus Johannes et duo nepotes mei, Azekinus videlicet et Rodulphus, de predictis mansis omnem fructum, quamdiu vivunt, per singulos annos, sine omni vexatione et exactione alicujus commodi et servicii, indifferenter suscipiant et in die anniversarii mei, pro recognitione proprietatis, solidos quinque publice monete communiter predictis fratribus persolvant. Cum vero quispiam eorum obierit, ejus portio ad superstites transferatur. Porro ipsis omnibus defunctis, omnis fructus et proprietas in prefate congregationis potestate consistet.

Facta sunt hec anno incarnationis Domini MCLV. Indictione III.

Vidimus van den abt van St. Paulus en den deken van St. Johannes te Utrecht. Zie n° 116.

De hierin vermelde drie hoeven vormen zonder twijfel de goederen bedoeld in n°s 92, 100, 117, 118, 204, 248 en 249, ofschoon Asselinus in drie dier brieven Hesselinus wordt genoemd, maar toch telkens: deken van de St. Maartens- of Domkerk te Utrecht. De

rubriek boven den eersten luidt: „de quadam renunciatione super bonis in Scoenouwen", hetwelk in verschillende bewoordingen boven de andere wordt herhaald, boven de drie laatste door te spreken van „dictorum bonorum." Allen worden achtereenvolgens onder het hoofd „Scoenouwen" aangetroffen. Tull, gemeente Tull en 't Waal, prov. Utrecht, ligt nabij Schonauwen, 't welk tot de aangrenzende gemeente Houten behoort.

Het tijdstip der gift wordt niet bepaaldelijk vermeld. Vermoedelijk zijn deze drie hoeven die, welke reeds in nº 5 (Aº 1148) worden opgenoemd. Ook omdat, indien zij *niet* dezelfde waren, het aantal hoeven in Tull in 1166 (zie nº 13) waarschijnlijk minstens zes zoude hebben bedragen.

Het schijnt dus, dat Schonauwen aanvankelijk tot Tull gerekend, en (zie bijv. nºs 5 en 6) Beneden-Tull genoemd werd.

Nº 8.

Paus Adriaan IV neemt Mariënweerd onder zijne bescherming.

(1154—1159), Maart 7. Lateraan.

Adrianus, episcopus, servus servorum Dei, dilecto in Christo filio Roberto abbati Marie in Insula et fratribus ejus, salutem et apostolicam benedictionem.

Cum ex injuncto nobis a Domino apostolatus officio, quo cunctis Christi fidelibus auctore Deo preminemus, singulorum paci et tranquillitati debeamus intendere, presertim pro illorum quiete oportet nos esse sollicitos qui continuis orationibus sunt dediti et ad gradus religionis promoti; hujus itaque considerationis intuitu, venerabilis in Christo frater Roberte, abbas Marie in Insula, provocati tuis justis postulationibus gratum impertimur assensum, et prefatam ecclesiam, cui Deo auctore preesse dinosceris, sub beati Petri et nostra protectione suscipimus et presenti scripto communimus, statuentes ut quicunque prefatam ecclesiam beneficiis vel possessionibus dotaverint, seu ibidem converti aut sepeliri decreverint, autoritate apostolica libere et omni remota querimonia recipiantur. Si qua ergo in futurum ecclesiastica secularisve persona hanc nostre sanctionis paginam sciens, contra eam temere venire temptaverit, secundo terciove commonita nisi presumptionem suam correxerit potestatis honorisque sui dignitate careat, reamque se divino judicio existere cognoscat. Cunctis autem eidem loco sua jura servantibus sit pax Domini nostri Jhesu Christi, quatinus hic fructum bone actionis percipiant et apud districtum judicem premia eterne pacis inveniant. Amen.

Datum Laterani, nonis Marcii.

N° 9.

Godfried (van Rhenen), bisschop van Utrecht, geeft op verzoek van Robert, eersten abt van Mariënweerd, aan de eigenaars van het land Thurslac verlof tot het graven eener wetering, ter breedte van zestien voet, door hun land.

1159, Juli 3. Utrecht.

In nomine sancte et individue Trinitatis.

Godefridus, Dei gratia Trajectensis episcopus.

Notum sit quam presentibus tam futuris, quod petitione Roberti, venerabilis abbatis primi ecclesie sancte Marie de Insula, per judicium curie nostre et ministerialium beati Martini procerumque nostrorum concessimus aque, que apud nos dicitur weteringe, ductum in alveo XVI pedum per terram que dicitur Thurslac, ejusdem scilicet terre dominis et possessoribus, cum videlicet ipsa terra in maxima parte sui prius vadis palustribus innataret nec ullis hominum usibus deserviret; que pie facta concessio ne impietatis ullo molimine queat immutari, et presenti scripto firmamus et sigilli nostri impressione communimus, subscriptorumque astipulatione corroboramus.

Hujus actionis sunt testes: Godefridus majoris ecclesie prepositus, Matheus abbas sancti Pauli, Balduinus prepositus beate Marie, Andreas prepositus sancti Petri, Arnoldus prepositus sancti Johannis, Ascelinus decanus majoris ecclesie, Rodulfus decanus sancte Marie, magister Galterus, Everardus, Lambertus canonicus beate Marie, Stephanus capellanus imperatoris, Galterus de Stapele, Otto de Malberghen, Willelmus Luscus, Gerardus scultetus, Albero frater ejus, Galterus de Ha, Helyas filius ejus, Gisselbertus stabularius, Willelmus de Tillo, Arnoldus Ramp, Zhigerus frater ejus, Lubertus de Thriberghen, Weremboldus de Wercunde, Gerardus Claptant, Warnerus frater ejus.

Actum Trajecti in curia nostra, V nonas Julii, anno Dominice incarnationis MCLVIIII. Indictione VII. Frederici felicis augusti cesaris imperii anno VII. Episcopatus nostri anno quarto.

De heer Sloet, in eene noot onder n° 796, *Oorkondenboek van Gelre en Z.*, van deze oorkonde gewag makende, gist dat met de hierin vermelde wetering de bekende Bisschopsgraaf (zie zijne *Bijdrage tot de kennis van Gelderl.*, blz. 382 en 383) bedoeld kan zijn. Zie noot 1 onder n° 5.

De Bisschopsgraaf heeft tegenwoordig eene breedte van ongeveer vijftien voet (de bij dezen brief toegestane breedte nabijkomende), bij eene diepte van p. m. vijf en een halve voet.

N° 10.

Hendrik, bisschop van Luik, staat aan de abdij Mariënweerd toe, den heiligen dienst op haar goed Pisla te verrichten, en de broeders aldaar te begraven.

Tusschen 1156 en 25 Juli 1160.

Henricus, gratia Dei Leodiensis episcopus ecclesie, omnibus tam presentibus quam successuris in perpetuum.

Quod ex officio divina nobis miseratione injuncto viris religiosis debemus ac libenter impendimus, hoc fratri Roberto venerabili viro, tum pro illo tum etiam pro reverendo domino et confratre nostro Godefrido, Trajectensi episcopo, concedimus, quod predictus episcopus et predictus Robertus, abbas sancte Marie in Insula, petierunt, ut divina celebrari liceat in quodam predio suo, Pisla, ibique fratres suos sepeliri, salvo videlicet jure sacerdotum; unde ego orationibus sanctorum confidens, patrociniumque prefati viri fratrumque suorum humiliter querens obsecro, ut pro me matrem misericordie interpellent. Statuo igitur ut nullus prefati predii terminos ut invasor perturbet, sed juste quesita perpetua pace possideant.

Siquis hujus nostre pactionis paginam sciens, contra ire presumpserit, quousque satisfaciat excommunicationi subjaceat. Eidem autem loco que justa sunt servantibus, sit pax et misericordia amodo et usque in sempiternum.

Ik laat dezen brief zonder dagteekening, aan des bisschops volgenden voorafgaan, omdat daarin van de hierbij toegestane gunst gewag wordt gemaakt. Bisschop Godfried (van Rhenen), hierin vermeld, besteeg den Utrechtschen zetel in 1156.

Deze brief en de twee volgende zijn in het Cartularium geplaatst onder het hoofd „Mylle". Vermoedelijk derhalve lag Pisla onder of bij Mill, schoon thans daar onbekend. Niet onwaarschijnlijk was Pisla de hof te Mill, aan welke Hilla van Mille in 1307 alle hare goederen schonk. Zie n° 123. Nog wordt deze curtis vermeld in de Goederenlijst onder „Mille et Halle".

N° 11.

Hendrik, bisschop van Luik, schenkt aan de abdij vrijstelling van tiendheffing en van andere lasten, voor haar goed Pisla, en bepaalt dat de olie voor zieken aldaar door den deken verstrekt zal worden

1160, Juli 25. Luik.

Ego Henricus, Dei gratia Leodiensis ecclesie humilis minister, dilectis filiis Roberto, abbati de Insula sancte Marie, ejusque fratribus tam presentibus quam futuris regulariter substituendis in perpetuum.

Quamquam universi nostre ecclesie filii ad nos respectum consolationis in necessitatibus suis debeant habere, decet nos tamen pauperum Christi vota miseratione paterna amplius promovere, atque eorum

justas petitiones ac necessarias nostra autoritate confirmare. Nos igitur vestris utilitatibus consulentes vestreque quieti nunc et in posterum providentes, prediolum vestrum Pisle nominatum, in quo vobis concessimus divina celebrare vestrosque fratres defunctos sepelire, ab omni decimatione et ministrorum nostrorum exactione libere in perpetuum absolvimus, salva tamen canonica justicia. Oleum vero infirmorum illi termino [1] proximo dari decrevimus a decano.

Ut ergo duret immutabile in perpetuum, nec quisquam manus in id extendere presumat, super hoc negocio sub anathemate presens testamentum, ymaginis nostre signaculo signatum, tradidi in conventu dominorum in ecclesia sancti Lamberti Leodii, anno incarnati Verbi MCLX, Indictione VIII, VIII kal. Augusti, coram testibus subscriptis, Almulrico archidiacono, Baldwino archidiacono, Brunone archidiacono, Remere archidiacono, Theoderico preposito de Hoie, Heinrico cantore, Benedicto decano sancti Johannis, Henrico decano sancti Trudonis et aliis plurimis venerabilibus personis.

[1]) Er staat: t'in.

N° 12.

Philip, aartsdiaken van St. Lambert te Luik, bevestigt de privilegiën, door den bisschop van Luik aan de abdij voor haar goed Pisla verleend.

?

Philippus, Dei gracia archidyaconus sancti Lamberti in Leodio et decanus sancti Petri in Colonia, venerabili abbati Roberto in Insula sancte Marie totique sancto conventui inibi Deo servienti, salutem in Christo.

Quod de libertate curtis vestre Pisle sanctitas vestra humiliter a nobis quesivit consulentes quieti vestre libenter acquiescim(us); insuper etiam Deo annuente vestris utilitatibus ubi oportune fuerit parati erimus. Ea propter quicquid libertatis in predio vestro Pisle, dominus Leodiensis episcopus vobis concessit et privilegio suo in perpetuum confirmavit, nos etiam concedendo, Dei autoritate et nostra confirmamus, et ne quis vobis amodo super hoc impedimentum vel dampnum aliquid inferat, sub anathemate prohibemus. De cetero nos vestris orationibus commendamus. Vale.

Evenals in het Cartularium, volgt deze ongedagteekende brief ook hier op de concessiën (zie n°s 10 en 11) van den Luikschen bisschop Hendrik. Blijkbaar wordt van eene derzelve, of van beide, in dezen brief melding gemaakt. Abt Robert, tot wien hij, zoowel als de twee vorige, gericht is, stierf A° 1170.

N° 13.

Godfried (van Rhenen), bisschop van Utrecht, bevestigt de abdij Mariënweerd in hare bezittingen aldaar, te Renoijerbosch, Deil, Enspijk, Rumpt, Gellicum, Beesd, Spijk, Tricht, Weurt, Mill, Paveien, de kapel te Langsmeer, landen aan beide zijden van het water (de Meer) en de tienden, den cijns en het ambacht van gronden in Beneden-Tull, benevens vijf hoeven aldaar.

1166.

Oorkondenboek van Gelre en Zutphen, n° 316.

reg. 9: petionem *l.* petitionem
„ 19: Runocesesbuse *l.* Runoieresbusc
„ 22: dimidiam *l.* decimam
„ 25: triginta *l.* per XXX
reg. 33: Therico *l.* Theoderico
„ 37: Thurdic *l.* Thuerdic
„ 38: Helia, Crapin. *l.* Helia Crapin.

Facta est autem hec confirmatio anno incarnationis Domini MCLXVI, indictione XIIII, episcopatus mei anno XI.

N° 14.

Godfried (van Rhenen), bisschop van Utrecht, bevestigt de abdij in het bezit van goederen te Houweningen [1], *haar door Hendrik van Cuyk afgestaan.*

1168.

Van den Bergh, *Oorkondenboek van Holland en Zeeland,* Nal. n° 1.

Data MCLXVIII, indictione I, anno autem episcopatus nostri XIII, regnante Frederico imperatore.

[1]) Houweningen lag in de groote Zuid-Hollandsche Waard, nabij Giessenmonde en Werkendam, en verdronk in den St. Elisabeth's vloed in 1421. W. van Gouthoeven, *Kroniek,* blz. 78. Van der Aa, *Aardr. Woordenb*, i. v.

N° 15.

Herimannus, abt van Floreffe, verdraagt zich met den abt van Mariënweerd over goederen te Houweningen.

1181. Berne.

Oorkondenboek van Holland en Zeeland, Nal. n° 2.

reg. 2: accedente *l.* discedente
„ 7: retinere. *l.* retineri.
„ 7: Hermannus *l.* Herimannus
reg. 13: Houweninghen *l.* Howeninge
„ 23: Houeninge *l.* Howeninge

Actum apud Bernam, anno Dominice incarnationis MCLXXXI.

N° 16.

Hendrik, graaf van Arnsberg, en zijn zoon Hendrik, verzoeken den abt van Mariënweerd drie personen te belasten met de zielezorg der kerk te Wedinghausen, met bevoegdheid om geestelijken aan te nemen. Geen dezer mag echter naar elders verplaatst worden, tenzij hij zich slecht gedrage en onverbeterlijk zij.

In het tijdperk 1172—1189.[1]

In nomine Dei omnipotentis.

Ego Henricus, comes, et filius meus Henricus de Arnesbergh, notum esse volumus presentibus et futuris in perpetuum, quod voluntatem habentes promovendi servicium Dei in ecclesia de Wedenchusen[2], in qua avus meus sepultus est, post diutinam disceptationem exoravimus dominum Alexandrum .. abbatem in Insula sancte Marie, ut tres personas poneret in eodem loco, ut in eo curam animarum gererent, et quoscunque clericos sibi utiles judicarent susciperent, et nullus ex illis transferretur vel mutaretur, nisi infamis vel reprehensibilis in ordine suo et incorrigibilis haberetur. Preterea ratihabitione utriusque partis, sue et nostre, firmatum est, ut quicquid colligi posset de ipsis modicis attinenciolis ecclesie de Wedenchusen nusquam alias quam ad usus ipsius locaretur, nam hoc ipsum coram archiepiscopo Philippo apud Sosaciam firmatum est, cujus privilegio locus munitus est et ab omni prepositorum vel decanorum (potestate?) emancipatus libertati concessus. Siquidem quamvis predicti fratres huic loco sub hac libertate deputati sunt, cum Domino adjuvante plenum conventum habere potuerint consilio abbatis de Insula, ad quem spectat eorum obedientia, liberam electionem canonice sibi providendi prelatum habeant. Quam electionem nec presencialiter magister eorum constitutus, nec quevis alia potestas, impedire debet. Et quum nichil mutabilius esse humano animo intelligimus, quatinus id inconvulsum et stabile perpetuo maneat, presentes litteras cyrographatas sigillis nostris utrimque munitas signavimus. Sit igitur vita eterna pacem et sanctimoniam servanti cum plenitudine veritatis. Amen.

1) Abt Alexander, tot wien dit verzoek is gericht, werd verkozen 1172 en stierf 1189. Philip van Heinsberg was aartsbisschop van Keulen 1167—1191 (Potthast, *Wegweiser Geschichtswerke Europ. Mittelalters*, Berlin, 1862. Suppl. S. 299). De beide graven worden als getuigen genoemd in een brief van keizer Frederik, A° 1187. *Sacri et Can. Ord. Praem. Annales,* I. Prob. col. CCCXXXIV.

2) De Premonstreiter abdij Wedinghausen, bij Arnsberg. Zij wordt gezegd door eerstgenoemden Hendrik in 1157 gesticht te zijn, doch, ofschoon de kerk toen gebouwd moge wezen, zij schijnt eerst ten gevolge van dezen brief in het bezit der Premonstreiter orde te zijn gekomen en vroeger niet tot abdijkerk te hebben gediend.

N° 17.

Dirk VII en Aleid, graaf en gravin van Holland, geven aan de abdij, tot heil hunner zielen, de visscherij te Giessenmonde.

1198.

Oorkondenboek van Holland en Zeeland, Nal. n° 3.

reg. 4: Gescemunde, item domum *l.* in Gescemunde, inter domus
„ 5: Butrenhals *l.* Bukenhals,

Acta sunt hec anno incarnationis Dominice MCXCVIII.

Vgl. over deze visscherij n°s 18, 20, 511, en de aanteekening onder n° 51.

N° 18.

Hugo, Dirk en Bartholomeüs van Voorne doen, hunner zonden wege, afstand van alle aanspraak op de visscherij van Giessenmonde, ten behoeve der abdij.

1199.

Oorkondenboek van Holland en Zeeland, Nal. n° 4.

reg. 6: Blanscardi *l.* Blankardi
„ 10: etiam *l.* eleemosyna
„ 10: et siquidem in *l.* et, si quid in
„ 11: in fraudem participatio *l.* non fraudemur participio

Acta sunt anno incarnationis Dominice MCXCIX.

N° 19.

Dirk VII en Aleid, graaf en gravin van Holland, geven, tot heil hunner zielen, de smaltiende op Heimond aan Mariënweerd.

1203, vóór 4 November[1]. Dordrecht.

Ego Theodericus, Dei gratia Hollandie comes, et Aleidis Hollandie comitissa, universis presentem paginam inspecturis, salutem in Christo.

Notum facimus, quod nos, animarum nostrarum saluti provide consulentes, ecclesie beate Marie in Insula minutam decimam super Hoymonth[2] de consensu hominum et ministerialium nostrorum perpetuo possidendam libere concessimus.

Ut autem hujus constitutionis nostre forma rata et inconvulsa permaneat, nostri impressione sigilli et testium subscriptione corroboravimus. Testes vero hii sunt: Otto comes de Benethem, Hugo de

Vorne, Symon de Harlem, Walterus Spirinc, Johannes de Husden, Arnoldus de Riswic, Theodericus dapifer et ceteri quamplures.

Actum anno Domini MCCIII. Datum apud Dhurdreght, per manus Henrici capellani.

1) 's Graven sterfdag, volgens de geslachttafel in het *Okdbk. van Holl. en Zeel.*

2) Heimond, thans eene boerderij, ligt aan den weg van Naaldwijk naar de Lier, in de gemeente Naaldwijk, Z. van het dorp, op de grens der gem.'s Gravenzande, en wordt op de kaart van Delfland van 1712, onder dien naam (Heymont) aangeduid. Mariënweerd stichtte aldaar eene kapel. Zie nos 25, 26, 59, 264.

N° 20.

Willem I, graaf van Holland, bevestigt Mariënweerd in het bezit der visscherij te Giessenmonde.

1204. Dordrecht.

Oorkondenboek van Holland en Zeeland, Nal. n° 6.

Actum anno Domini MCCIIII. Datum apud Durtrich, per manus Henrici capellani.

N° 21.

Dirk II (van der Are), bisschop van Utrecht, verklaart dat Rodolph Over de Vecht hem vier van hem in leen gehouden hoeven bij Werdorp gelegen, heeft afgestaan, waarna de bisschop, op verzoek van Rodolph, deze hoeven met bijbehoorende tienden enz. in eigendom opdroeg aan de abdij Mariënweerd. Als schadevergoeding voor deze vervreemding geeft Rodolph aan den bisschop, en ontvangt daarop van hem in leen, eene van de vier hoeven, welke hij, Rodolph, van de Domkerk te Utrecht in leen hield, en zulks met toestemming dier kerk, onder voorwaarde dat hij haar voor de drie in leen overblijvende hoeven, jaarlijks evenveel pacht zal betalen als vroeger voor de vier hoeven.

1209.

In nomine sancte et individue Trinitatis, amen.

Theodericus, Dei gratia Trajectensis episcopus, universis Christi fidelibus tam presentibus quam futuris, salutem in Domino.

Cure pastoralis ammonemur sollicitudine et ecclesiarum omnium instancia, ut, quia frequens est ea que pie aguntur propter labilem hominum memoriam injuste sepius revocari, nos qua possumus sollicitemur diligencia eadem rata haberi et in perpetuum valitura. Ad noticiam igitur presentium et futurorum volumus pervenire quod, cum ministerialis noster Rodolphus Ultra Vecht quatuor a nobis

mansos haberet in feodo apud Werdorp, eos nobis resignavit de libero arbitrio suo. Nos quoque, ad petitionem suam, eosdem in proprium contulimus cenobio et fratribus de Insula beate Marie, cum decimis, pratis et pascuis, aquis, aquarum decursibus, et cum omni jure quod huc usque obtinuerunt proxime adjacentes mansi fidelis nostri Henrici de Amersvorth et antecessorum suorum. Et ne in alienatione prediorum eorundem facta jam dicto cenobio, nos vel successores nostri dampnificemur, predictus *Rodolphus* Ultra Vechte unum ex quatuor mansis quos sub certa et annua pensione tenuit a fratribus majoris ecclesie Trajectensis, consenciente toto capitulo, nobis dedit in proprium et recepit in feodo, ea conditione interposita ut annuum censum quem de eisdem quatuor mansis proximo nominatis solvere consuevit, nichilominus de tribus residuis, ipse et successores sui, integraliter et in perpetuum persolvant eisdem fratribus.

Et ut hec rata permaneant presentem paginam conscribi et sigilli nostri fecimus impressione muniri, sub anathemate hoc factum confirmantes.

Acta sunt hec anno Dominice incarnationis MCCIX, pontificatus nostri anno XI [1], sub hiis testibus: Ottone majore preposito, Woltero sancti Bonifacii, Ghiselberto sancti Johannis, Remboldo sancte Marie, in Trajecto prepositis, Reinero decano sancte Marie, Arnoldo de Wisenthurst, Hermanno camerario, Reinoldo, Herimanno, Johanne, Remboldo sancti Martini, Johanne Calvo sancti Petri, Theoderico Xantense sancti Johannis, canonicis; laicis: Ghiselberto de Amestelle, Elya de Ruminghe, Huberto de Businchem, Alfardo fratre suo, Alberto de Vulven, Elya de Wercunden, Godefrido pincerna, Gozwino de Pannarde, Henrico de Amersvort. Item Bertoldo preposito de Aldenzele, Henrico decano sancti Johannis, Woltero scolastico, Conrado custode, canonicis sancti Martini, et aliis quam pluribus tam clericis quam laicis.

[1]) Dit elfde regeeringsjaar, in de volgende oorkonde herhaald, bevestigt het optreden van bisschop Dirk II in 1198, in tegenstelling van den Anonym. *De Rebus Ultraj.* p. 10, die 1201 noemt, en bewijst de juistheid der opmerkingen van Kluit, *Hist. Critica*, I, pars I, p. 167, waarin hij 1198 als het jaar van 's bisschops optreding aanneemt. Vgl. Moll, *Kerkgesch. v. Nederland*, II, 1ste stuk, blz. 102, noot 2.

N° 22.

Het kapittel van den Dom te Utrecht geeft te kennen, dat Rodolph Over de Vecht, ridder, met 'skapittels toestemming, ééne uit zekere vier leenhoeven, in eigendom aan den bisschop heeft opgedragen, doch desniettemin voor de drie overblijvende hoeven den pachtprijs der vier hoeven aan het kapittel zal blijven betalen; geschiedende de opdracht dier hoeve aan den bisschop tot vergoeding voor de door hem, met toestemming van Rodolph (zie n° 21), aan Mariënweerd geschonken vier hoeven bij Werdorp.

1209.

Otto, Dei gratia major prepositus, Remboldus [1], decanus, et totum capitulum majoris ecclesie in Trajecto, tam presentibus quam futuris in perpetuum.

Ad posteritatis noticiam transmittimus quod Rodolfus Ultra Vecht unum ex quatuor mansis quos sub certo et annuo censu a nobis tenuit, nobis consentientibus, Trajectensi episcopo in proprium dedit et eundem mansum ab eodem episcopo in feodum recepit, ea conditione adhibita ut annuum censum quem de eisdem quatuor mansis jam dictis solvere consuevit, nichilominus de tribus residuis mansis, ipse et successores sui, nobis integraliter et in perpetuum persolveret [2]. Acta sunt hec propter recompensationem quatuor mansorum in Werdorp jacentium, quos predictus Rodolfus in manus episcopi Theoderici resignavit, qui [3] eosdem quatuor mansos, cum consensu sepe dicti militis, monasterio sancte Marie in Insula in proprium concessit. Ut hec autem rata maneant, presentem cartulam nostro sigillo communiri curavimus.

Acta sunt hec anno Dominice incarnationis MCCIX, pontificatus domini Theoderici XI.

1) Waars. Remboldus. Zie v. Heussen, *Hist. Ep. Foed. Belg.*, I, blz. 51.
2) Er staat: persolverat. 3) Er staat: et

N° 23.

Dirk II (van der Are), bisschop van Utrecht, bevestigt de abdij in hare bezittingen te Bosg [1], Deil, Enspijk, Rumpt, Gellicum, Beesd, Spijk, Tricht, de beide Inen (Neerijnen en Opijnen), Zaltbommel, Weurt, Mill, Hal, Werdorp, Pavien, Langsmeer, Beusichem, Weithuizen, Golberdingen, Beneden-Tull, Schalkwijk, Weistren, Giessenmonde, Heimond en Helvoet.

1210.

Oorkondenboek van Gelre en Zutphen, n° 427.

reg. 10: Ine, *l.* Inen
„ 18: usibus, *l.* usibus suis
„ „: Westren, *l* Weistren
reg. 19: Willebusch, Orth [sic] *l.* Willebucsh orth
„ 20: Buchenhalszele, *l.* Buckenhals zile
„ 35: Wulvim, *l.* Vulvin.

Acta sunt hec anno Dominice incarnationis MCCX, indictione XIII.

[1]) Bosg bekleedt hier en in nº 51 de plaats, in oudere naamlijsten [zie nºs 1, 5, 6, en 13] door Runeresbusch, Runoieresbusc, Ruinoierbusc, Runoierbusc, en later [in nº 79] door Boscusen, ingenomen. Bij allen wordt het „terciam partem decime" vermeld. Zonder twijfel wordt telkenmale dezelfde plaats bedoeld, aanvankelijk onder den naam „Renoijerbosch" in zijne oude vormen.

Boscusen komt ook nog voor in nº 156, en wordt in de Goederenlijst begroot op 52 morgen, vermoedelijk ten deele bouwland met een groot bosch, waarbij zich eene woning bevond, die aan het geheel den naam „Boschhuize" gaf. Deze naam wordt alsnog gevoerd door een blok bouwland, gelegen tusschen de Renoysche kade en de Boschhuize steeg, die op Perrenot's meergemelde kaart verkeerdelijk den naam „Beschuitse" steeg draagt. In de *Nomina Geogr. Neerlandica*, III, blz. 60, vergist men zich door „het goed Boschhuizen" te beschouwen als thans bestaande. Sedert eene eeuw, en vermoedelijk veel langer, is het in teelland veranderd, 't geen door een aantal eigenaars wordt bezeten.

Nº 24.

Hendrik en Godfried, graven van Arnsberg, schenken aan Mariënweerd eene halve hoeve in Halle.

Vóór het jaar 1211. [1]

In nomine sancte et individue Trinitatis.

Henricus et Godefridus, Dei gratia comites in Arnesberghe[2], universis fidelibus in perpetuum.

Dimidium mansum in Halle cum omnibus attinentiis suis, tam in lignis et aqua quam in pascuis, ecclesie beate Marie in Insula, pro remedio animarum parentum nostrorum, contulimus. Quod ut oblivione non fuscetur sed ad noticiam transeat omnium tam presentium quam futurorum, presentem paginam in testimonium conscriptam sigillis nostris communivimus.

Testes hii sunt Hermannus abbas in Kapenbergh, Hermannus abbas in Scheide, Arnoldus abbas in Wedinchusen, Wilhelmus prior in Sosat, Arnoldus prior in Rumbeke, Jacobus parrochianus in Werle, Wilhelmus de Holen, Godefridus de Bůghene.

In nº 42 wordt deze gift bevestigd door den heer van Cuyk, en in nº 55 door voornoemden graaf Godfried.

[1]) Een der getuigen, Herman, abt van Kappenberg, die in 1172 zijn ambt aanvaardde (volg. *Sacr. et Can. Ord. Praem. Annales*, I, col. 436, echter, in Aº 1171), stierf in 1210. Miraeus, *Ord. Praem. Chron.*, I. 436. Sommige der andere getuigen worden vermeld Aº 1196 en 1208.

[2]) Hendrik en Godfried waren de beide oudste zonen van graaf Hendrik van Arnsberg, den stichter van de abdij Wedinghausen, soms Arnsberg genaamd, insgelijks van de Premonstreiter orde, welker abt onder de getuigen voorkomt. Fahne, *Geschichte der Westphälischen Geschlechter*, S. 18, onder Altena.

N° 25.

Otto I (van Gelre), elect van Utrecht, vergunt aan de abdij op haar goed (Heimond) onder Naaldwijk, eene kapel (oratorium) te stichten, onder zekere bepalingen, en schenkt haar tiendvrijheid aldaar.

1213, October 14.

Oorkondenboek van Holland en Zeeland, Nal. n° 9.

reg. 4: ipsis *l.* ipsi
„ 8: piorum virorum *l.* priorum nostrorum
„ 10: evitandum *l.* evitandas
„ 14: Naltwic *l.* Naltwik
reg. 20: que *l.* que in
„ 25: idibus Octobris *l.* idus Octobris II°,
„ 28: Henrico *l.* Theoderico
„ 34: Loef *l.* Luef

Actum anno Dominice incarnationis MCCXIII, idus Octobris II°, anno electionis nostre primo.

Zie n°s 19, 26.

Van de onder deze vergunning (vóór 11 Nov. 1238, zie n° 59) gestichte kapel en andere gebouwen zijn geene overblijfselen aanwezig, doch men heeft in het jaar 1838 op Heimond drie dicht bij elkander gelegen geraamten opgedolven, welke verondersteld werden te zijn van in de kapel begraven geestelijken. De naam van den weg welke van de Heimondwoning (sedert den aanvang dezer eeuw, en misschien reeds vroeger, meer bekend onder den bastaardnaam: Hoenderwoning) oostwaarts tot aan den Vlietmolen strekt, de „Monnikenlaan", getuigt nog van de vroegere bestemming van Heimond. Een daarnaast gelegen stuk land wordt op de kaart van Delfland van 1611, aangeduid als het „Munneke lant".

N° 26.

Otto, proost van den Dom te Utrecht, geeft vrijheid aan de abdij om op haar goed (Heimond) in het kerspel Naaldwijk, in zijn aarts-diakonaat gelegen, onder het genot van vrijdom van tienden, eene kapel (oratorium) te stichten, en aldaar den heiligen dienst te doen plaats hebben.

1213, October 18.

Otto, Dei gratia prepositus majoris ecclesie in Trajecto, omnibus ad quos presens scriptum pervenerit, salutem in Domino.

Universitati vestre duximus significandum, quod de consilio priorum et ministerialium Trajectensium, secundum concessionem a felicis memorie Eugenio papa obtentam, et demum a sanctissimo Innocentio papa tercio innovatam, ob evitandas secularium virorum frequencias, concedimus ecclesie beate Marie in Insula, ut liberum sit ei, salvo jure matricis ecclesie, oratorium in predio suo, quod possident (*sic*) in parrochia de Naltwik in nostro archidyaconatu constituta, construere, et in ipso sibi et familie sue divina officia, si necesse fuerit, celebrare, et ipsam familiam, nisi aliqui sint qui in vicino habeant propria do-

micilia, ad confessionem, communionem et sepulturam suscipere cum ejusdem ordinis honestate. Sane laborum ipsius, quos propriis manibus aut sumptibus excolit, sive de nutrimentis animalium que in eadem curte nutriuntur, secundum tenorem jam dictorum privilegiorum, nullus ab ea decimas exigere aut extorquere presumat.

Ut autem hec rata permaneant et in perpetuum valitura, presentem paginam conscribi et sigilli nostri fecimus impressione muniri.

Actum anno Dominice incarnationis MCCXIII, XV kal. Novembris, hiis testibus presentibus: Remboldo majore decano, Waltero preposito sancti Salvatoris, Gisilberto preposito sancti Johannis, Wigero sancti Petri, Theoderico sancti Johannis, Remero sancte Marie, decanis; Reimaro sancti Bonifacii, Johanne sancti Petri, Theoderico sancti Johannis, canonicis Trajectensibus, Brunone de Husten notario, Huberto de Businchem, Stephano filio suo, Gisilberto et Egberto fratribus de Amestelle, Arnoldo Luef, Gisilberto de Vechte, Alberto de Wulven et aliis quam pluribus tam clericis quam laicis.

N° 27.

Richardis, gravin weduwe van Gelre, bewerkt eene schikking tusschen Mariënweerd en de ridders van St. Jan van Jeruzalem te Hernen, waarbij de ridders het hospitaal te Nijmegen verkrijgen, en aan de abdij goederen te Zoelmond, Henge, Holmunsweerd, bij Steinworth, en in het broek te Beusichem worden toegewezen.

1214.

Oorkondenboek van Gelre en Zutphen n° 440.

Acta sunt hec anno Domini MCCXIIII.

Vgl. n° 28

N° 28.

Engelhard, magister in Alemannia, en Albert, magister te Arnhem, en de verdere broeders van het Duitsche Huis, oorkonden dat tusschen hen en de abdij van Mariënweerd, in de voor gedelegeerden van den pauselijken stoel aanhangige zaak, onder bemiddeling van de gravin weduwe Richardis van Gelre, eene minnelijke overeenkomst werd getroffen, waarbij het gasthuis te Nijmegen aan het Duitsche Huis wordt afgestaan, terwijl de abdij landerijen onder Zoelmond, Henge, Holmunsweerd, Steinworth en Beusichem erlangt.

1214.

Universis Christi fidelibus presentem inspecturis paginam, Engelhardus magister in Alimannia, Albertus, magister de Arnheim, et ceteri fratres hospitalis Jherosolimitani, salutem in Domino.

Sciat universitas vestra quod, cum inter nos ex una parte et . . abbatem et conventum de Insula beate Marie ex alia parte, aliquamdiu questio verteretur super hospitali in Novimagio sito, coram judicibus G. preposito et H. decano sancti Lutgeri et Walthero canonico Monasteriensi, a sede apostolica delegatis, tandem nos mediante Richarde, vidua et comitissa Ghelrie, amicabilem compositionem [1] cum dictis abbate et conventu inivimus, ut videlicet ipsi dictum hospitale, cum omnibus appendiciis suis, nobis liberum dimitterent sicut ipsi illud habebant, et nos eis XX jugera et dimidium jugerum dedimus in proprium cum omnibus attinentiis suis, cultis et incultis, perpetuo habenda; aream, scilicet, et dimidiam in Zolemunde, et X jugera super pratum cum omni jure attinente et duo jugera in loco ejusdem ville qui dicitur Henge. Itemque aream unam et quartam partem aree et terciam partem unius jugeri in Holmunswerth, et juxta Steinworth duas weras et VI jugera, et in palude de Busenghem jugerum et dimidium.

Acta sunt hec anno Dominice incarnationis MCCXIIII, sub hiis testibus: Henrico decano Daventrie, Basilio decano Sutphanie, Wilhelmo preposito et Gerhardo canonico de Bethleem, Constantino milite de Bergo, Růdolfo et Stephano, Huberto, fratribus de Busengheim, Alhardo de Buren, Godefrido Canthart, et aliis quam pluribus.

[1]) Zie nº 27.

Nº 29.

Paus Innocentius III neemt de abdij en hare bezittingen, in 't bijzonder die te Zennewijnen, Vulcop en Naaldwijk, in zijne bescherming.

1216, Februari 5. Lateraan.

Innocentius, episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis abbati et conventui sancte Marie in Insula, Premonstratensis ordinis, salutem et apostolicam benedictionem.

Sacrosancta Romana ecclesia devotos et humiles filios ex assuete pietatis officio propensius diligere consuevit, et, ne pravorum hominum molestiis agitentur, eos, tamquam pia mater, sue protectionis munimine confovere. Ea propter, dilecti in Domino filii, vestris justis

precibus inclinati, personas vestras et locum in quo divino estis obsequio mancipati, cum omnibus bonis que in presenciarum rationabiliter possidetis aut in futurum justis modis, prestante Domino, poteritis adipisci, sub beati Petri et nostra protectione suscipimus. Specialiter autem ecclesiam de Sinewinde, possessiones quoque ac decimas quas habetis in Vulcop, in Naltwic, cum omnibus pertinenciis suis, sicut ea omnia juste ac pacifice possidetis, vobis et per vos monasterio vestro, autoritate apostolica confirmamus et presentis scripti patrocinio communimus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostre protectionis et confirmationis infringere vel ei ausu temerario contraire. Siquis autem hoc attemptare presumpserit, indignationem omnipotentis Dei et beatorum Petri et Pauli apostolorum ejus se noverit incursurum.

Datum Laterani, nonis Februarii, pontificatus nostri anno octavo decimo.

N° 30.

Paus Innocentius III geeft aan de hoogere geestelijkheid der provincie Keulen, uit hoofde van klachten over veelvuldige gewelddadigheden, in het bijzonder door de abdij van Mariënweerd ingebracht, voorschriften aangaande derzelver bestraffing. De hoofdgedachte daarbij schijnt te zijn, aan genoemde abdij bescherming te verleenen voor hare goederen in de provincie Keulen, en voor 't geen haar aldaar bij testament wordt vermaakt.

1216, Februari 16. Lateraan.

Innocentius, episcopus, servus servorum Dei, venerabilibus fratribus episcopis et dilectis filiis abbatibus, prioribus, decanis, archidiaconis et aliis ecclesiarum prelatis per Coloniensem provinciam constitutis, salutem et apostolicam benedictionem.

Non [1] absque dolore cordis et plurima turbatione didicimus, quod ita in plerisque partibus ecclesiastica censura dissolvitur et canonice sententie severitas enervatur, ut viri religiosi, et hii maxime qui per sedis apostolice privilegia majori donati sunt libertate, passim a malefactoribus suis injurias sustineant et rapinas; dum vix invenitur qui congrua illis protectione subveniat et pro fovenda pauperum innocencia se murum defensionis opponat. Specialiter autem dilecti filii . . abbas et conventus sancte Marie de Insula, Premonstratensis ordinis, Trajectensis dyocesis, tam de frequentibus injuriis quam de ipso cotidiano defectu justicie conquerentes, universitatem vestram

litteris petierunt apostolicis excitari, ut ita videlicet eis in tribulationibus suis contra malefactores eorum prompta debeatis magnanimitate consurgere, quod ab angustiis quas sustinent et pressuris vestro possint presidio respirare. Ideoque universitati vestre per apostolica scripta mandamus atque precipimus quatinus illos qui possessiones, vel res, vel domos, predictorum fratrum vel hominum suorum irreverenter (abstulerint?) aut ea injuste detinuerint, que predictis fratribus ex testamento decedentium relinquuntur, seu in ipsos fratres contra apostolice sedis indulta, sententiam excommunicationis aut interdicti presumpserint promulgare, monitione premissa, si laici fuerint publice candelis accensis excommunicationis sententia percellatis; si vero clerici vel canonici regulares seu monachi fuerint, eos, appellatione remota, ab officio et beneficio suspendatis; neutram relaxaturi sententiam donec predictis fratribus plenarie satisfaciant, et tam laici quam clerici seculares, qui pro violenta manuum injectione anathematis vinculo fuerint innodati, cum dyocesani episcopi litteris ad sedem apostolicam venientes ab eodem vinculo mereantur absolvi. De monachis vero et canonicis regularibus id servetur ut, si ejusdem claustri fratres manus in se injecerint violentas, per abbatem proprium, si vero unius claustri frater in fratrem alterius claustri hujusmodi presumpserit violenciam exercere per injuriam passi et inferentis, . . abbates absolutionis beneficium assequantur, etiam si eorum aliqui, prius quam habitum reciperent regularem, tale aliquid commiserunt [2] propter quod ipso actu excommunicationis sententiam incurrissent, nisi excessus ipsorum esset difficilis et enormis, utpote si esset ad mutilationem membri vel sanguinis effusionem processum, aut violenta manus in episcopum vel abbatem injecta, cum excessus tales et similes sine scandalo nequeant preteriri. Si vero in clericos seculares manus injecerint, pro vitando scandalo mittantur ad sedem apostolicam absolvendi. Villas autem in quibus bona predictorum fratrum vel hominum suorum per violenciam detenta fuerint, quam diu ibi sunt, interdicti sententie supponatis.

Datum Laterani, XIIII kal. Marcii, pontificatus nostri anno octavo decimo.

1) Er staat: nos.
2) commiserint?

N° 31.

Willem I, graaf van Holland, schenkt aan de abdij Mariënweerd vrijdom van tol voor hare schepen en derzelver ladingen.

1216, Maart 10.

Willelmus, Dei gratia Hollandie comes, omnibus ad quos littere presentes pervenerint salutem.

Notum sit omnibus tam futuris quam presentibus, quod ad petitionem domini Arnoldi [1] venerabilis abbatis beate Marie in Insula necnon totius ejusdem ecclesie conventus, in remissione peccatorum meorum, naves jam dicte ecclesie, cum rebus suis universis, liberas eundo et redeundo per terram nostram, a theloneo et ab omni exactione juris nostri dimisimus. Ut autem hec nostra concessio rata et inconvulsa perpetuo permaneat, presentem paginam sigilli nostri appensione dignumduximus communire.

Actum anno gratie MCCXV, VI idus Marcii.

1) In een later afschrift van dezen brief, insgelijks op perkament, te dezer plaatse in het Cartularium ingevoegd, leest men hier foutievelijk: Aelberti. In vroegere en latere brieven vindt men Arnoldus voluit geschreven. Vgl. mijne *Abten van Mariënweerd*, blz. 17, noot 5.

N° 32.

Aleid, gravin weduwe van Holland, verpacht eene weide (een gors), Vundelgers genaamd, onder de Lier, aan Mariënweerd, voor 11 £ 'sjaars, en bedingt verhooging der pachtsom, indien de weide wegens vergrooting door aanslibbing minstens 5 £ in huurwaarde stijgt. Mocht dit land worden ingedijkt, dan zal de gravin daarvoor een stuk buitendijks van gelijke waarde in de plaats stellen; blijft haar echter buitendijks zooveel land niet overig, dan vervalt deze pacht.

?

Oorkondenboek van Holland en Zeeland, Nal. n° 18.

reg. 4: Mudelgers (?) *l.* Vundelgers
„ 6: posit *l.* possit
„ 12: contigit *l.* contigerit

Deze brief vindt hier eene plaats bij n° 33, omdat hij waarschijnlijk door dezelfde gravin weduwe Aleid, weduwe van Dirk VII, (*niet* door de latere Aleid, weduwe van Jan van Avesnes) gegeven is, die ook blijkens den volgenden brief in die buurt gegoed was. Hij is dan gegeven na het overlijden, 4 Nov. 1203, van haren gemaal, graaf Dirk VII; zij zelve wordt tot in 1242 vermeld, volgens van den Bergh's geslachttafel in bovenvermeld *Oorkondenboek.* Aan deze gravin zou ook moeten worden toegeschreven n° 393 in deel I van gezegd *Oorkondenboek*, ware die brief, waarbij

het Duitsche Huis met 5£ wordt begiftigd, werkelijk in 1242 gegeven. Hij is daar op dat jaar vermeld, ten name van Aleid, weduwe van Jan van Avesnes, doch volgens de aangehaalde geslachttafel (vgl. almede gezegd *Oorkondenboek*, I, nos 430 en 433), vond hun huwelijk eerst plaats in 1246. Vermoedelijk wordt bedoeld de brief bij welken gravin Aleid, weduwe van Jan van Avesnes (de Geer, *Archieven der Duitsche Orde, balye van Utrecht*, no 512), op 16 Maart 1278/9 zekere 5£ aan het Duitsche Huis schenkt.

No 33.

Aleid, gravin weduwe van Holland, schenkt drie morgen lands op Heimond aan de abdij, aan welke zij vroeger, met haar gemaal graaf Dirk VII, de smaltiende aldaar verklaart te hebben geschonken. [1]

Tusschen 1215 en 5 Dec. 1216. [2]

Oorkondenboek van Holland en Zeeland, Nal. no 17.

reg. 5: Hoymonde, *l.* Hoymouth,

[1]) Zie no 19.

[2]) De getuige Arnoldus, abt van Berne, bekleedde die waardigheid van 1215 tot aan zijnen dood, 14 Mei 1224. Schutjes, *Gesch. Bisdom 's Hertogenbosch*, I, blz. 284. De gift wordt in den volgenden brief, 5 Dec. 1216, bevestigd.

No 34.

Willem I, graaf van Holland, bevestigt de gift van drie morgen land bij Heimond, door gravin Aleid, weduwe van graaf Dirk VII, aan de abdij Mariënweerd gedaan.

1216, December 5. Dordrecht.

Ego Willelmus, comes Hollandie, notum facio tam presentibus quam futuris, et presenti privilegio attestor, quod uxor bone memorie fratris mei comitis Hollandie Theoderici, Aleidis comitissa, anime viri sui et sue salubriter consulere decernens, tres mensuras terre que morghen dicuntur, infra Hoymunde jacentes, cum aggere, monasterio in Insula beate Marie in puram elimosinam concessit, sicut ejus privilegium super hoc confectum attestatur. Et quum ratio postulat et Christiana religio exigit ut bona opera a fidelibus promoveantur, predicte elimosine pium favorem presto et assensum, et id sigilli mei robore et testium munimine duxi confirmandum.

Testes vero sunt hii: Theodericus dominus de Voren, Theodericus dapifer Hollandie, Arnoldus de Riswic, Florentius de Worde, Johannes de Putthen, Theodericus Bukel, Theodericus de Rithe.

Actum anno Dominice incarnationis MCCXVI. Datum apud Durtricht, nonis[1] Decembris, per manus Henrici capellani.

[1]) Er staat: nonas. Deze lezing kan slechts worden behouden, indien men de weglating van een getal vóór dit woord wil onderstellen.

N° 35.

Hendrik van Smithuizen en zijne vrouw Machteld geven, met toestemming van hun zoon Hendrik, aan Mariënweerd vrijdom van hun tol te Smithuizen.

1216.

Oorkondenboek van Gelre en Zutphen, n° 444.

reg. 15: aliquantum *l.* aliquatenus
„ 16: solliciter *l.* sollicite.

Acta sunt hec anno gracie MCCXVI.

Onder genoemd n° 444 wordt door den heer Sloet eene bijzonderheid aangaande vrouw Machteld vermeld. Hare vrijgevigheid jegens kloosters is bekend. Zie in bovenstaand *Oorkondenb.* n°s 446 (nog met haren man), 481, 520 (stichting van het klooster Zennewijnen; vgl. Hoevenaars in *Bijdr. Aartsbisd. Utrecht*, XIV, blz 439, 443) en 560.

N° 36.

Willem I en Aleid, graaf en gravin van Holland, vergunnen aan den abt van Mariënweerd, op zijn land te Naaldwijk twee welgeboren hoevenaars te mogen plaatsen, die van alle schatting vrij zullen zijn.

1217.

Oorkondenboek van Holland en Zeeland, Nal. n° 12.

reg. 1: de *l. Aleidis*
„ 7: sunt *l.* sint

Acta sunt hec anno Dominice incarnationis MCCXVII.

N° 37.

Hendrik, graaf van Kessel, geeft aan Mariënweerd, met toestemming zijner gemalin Othelende en hunner kinderen, eene curtis in Barlo en in Kovesdune, eene hoeve in het bosch van Barlo en een boomgaard bij de kerk te Kessel; alsmede eene curtis in Oijen, die door zijne vrouw en kinderen voor 50 *marken kan worden ingelost. Ook draagt hij de advocatie dier goederen aan den aartsbisschop van Keulen op, en komt met den abt van Mariënweerd overeen, dat de dienst der kapel te Kessel voortaan door een priester van diens klooster zal worden waargenomen.*

1219, vóór 18 October.

In nomine sancte et individue Trinitatis.

Ego Henricus, comes de Kessele, desiderans opus elemosinarum, quod in subsidium mee peccati [1] anime preparavi, ratum et perpetuum permanere, scripto presenti hoc decrevi, tam futurorum quam presentium et notitie intimare et memorie commendare, videlicet, quod ego, divina misericordia inspirante, pro peccatorum meorum remedio et anime mee solatio, ecclesie beate Marie in Insula, Trajectensis diocesis, bona subscripta contuli, scilicet: curtem in Barle et in Kovesdunc, cum omnibus ad incolarum loci illius communem usum pertinentibus, aquis, pratis, pascuis et silvis, et unum mansum nemoris in Berlo in parte orientali, et pomerium juxta ecclesiam in Kessele. Hec omnia predicte ecclesie cum jure proprietatis, uxore mea domina Othelende et omnibus liberis meis proprietati renuntiantibus, coram hominibus et ministerialibus meis, dono perpetuo contuli libere possidenda. Preterea curtem in Oye sub tali conditione eidem ecclesie assignavi, quod uxori mee aut liberis meis eandem curtem cum L marcis redimere licebit, eisdem successive solvendis, ita quod singulis X marce ad minus simul solvantur, donec pretaxate pecunie solutio fuerit integraliter consummata, et interim, usque ad ultimam solutionem, ecclesia in possessione et fructuum perceptione pacifice residebit. Hoc etiam huic conditioni annexum est, quod, si predicta curtis cum prescripta pecunia redempta fuerit, aliqua inde possessio comparetur, ne donatio mea minuatur vel a memoria deleatur. Porro, ut prefata ecclesia in eisdem bonis majore pace gaudeat et libertate, advocatiam supradictorum bonorum domino meo Engelberto, Coloniensi archiepiscopo, resignavi, ita quod ab ipso suisque successoribus perhenniter teneatur nullique unquam persone alteri conferatur, ut eadem bona sub protectione episcopali tuta perpetuo permaneant et consistant. Hoc vero factum per omnia, sive in sepedictorum bonorum largitione, sive in advocatie resignatione prefata conjux mea et liberi mei, in presentia hominum meorum liberalitate voluntaria approbantes, pariter mecum manu apposita confirmarunt.

Ceterum ego cupiens capellam et locum sepulture sanctarum virginum in Kessele veneratione debita et divini officii celebratione continua honorari, hac conditione cum abbate Arnoldo prenominate ecclesie in Insula conveni, quod per aliquem sacerdotem, fratrem ejusdem ecclesie, in prefata capella divinum ministerium perpetuo peragatur.

Ut itaque sepedicta ecclesia in prescriptis bonis ab omni inquietu-

dine et molestia perhenniter defendatur, donationem meam, publice et legitime factam, presenti cyrographo, meo et uxoris mee sigillo insignito et subscriptis testium nominibus irrefragibiliter confirmavi.

Testes hii sunt: dominus Gerardus abbas de Gladebach, Godefridus de Reide, magister Petrus, Hermannus; nobiles viri: dominus Albertus de Kuyc, Gerardus de Horne, Henricus de Kessenich, Rotcherus de Bremt; homines mei: Godefridus de Eike, Wilhelmus Kolve, Gerardus de Barle, Godefridus pincerna, Justachius, Heino de Sutersbeke et plures alii.

Acta sunt hec anno incarnationis Domini nostri Ihesu Christi MCCXIX, indictione XIIII[2], regnante glorioso rege Romanorum Frederico, venerabili archiepiscopo Engelberto sancte Coloniensi ecclesie presidente.

1) peccatricis?
2) Lees: VII. Het jaartal stemt overeen met den hiervolgenden bevestigingsbrief.

N° 38.

Engelbert, aartsbisschop van Keulen, bevestigt de gift van goederen in Barlo, Kovesdunc en Kessel, door Hendrik, graaf van Kessel, aan Mariënweerd gedaan, en neemt tot grootere zekerheid van het klooster, op verzoek van den graaf het beschermheerschap over gezegde goederen aan. Hij constateert dat 'sgraven echtgenoote en kinderen in deze gift hebben toegestemd, en dat de graaf bovendien aan gezegd klooster 50 *marken toegekend en op eene curtis in Oijen verzekerd heeft.*

1219, October 18. Bedburg.

Engelbertus, Dei gratia Coloniensis archiepiscopus, universis Christi fidelibus presentem paginam inspecturis, salutem in vero salutari. Ex affectu caritatis et cura pastoralis officii ammonemur opera devotionis et pietatis, que fiunt ad honorem Dei et ad cultum ecclesie ampliandum, pio assensu approbare et efficaci studio promovere, et ea nostra autoritate, ut rata permaneant et perhennia, roborare.

Unde nos, dilecti et fidelis nostri Henrici, comitis de Kessele, devotioni toto animo gratulantes et ejus pie petitioni benivole annuentes, bona subscripta que ipse, inspirante Dei misericordia, pro salute anime sue, ecclesie beate Marie in Insula, Trajectensis dyocesis, libere contulit et devote, sub nostra protectione recipimus et presenti scripto irrefragabiliter confirmamus. Sunt autem hec bona: curtis in Barle et in Kovesdunc, cum omnibus que ad incolarum loci illius communem usum pertinent, scilicet aquis, pratis, pascuis et silvis,

et unum mansum nemoris in Berlo et pomerium juxta ecclesiam in Kessele, que omnia prefatus comes predicte ecclesie, coram hominibus et ministerialibus suis, contulit in propria [1], dono perpetuo, libere possidenda. Cupiens quoque idem comes indempnitati et securitati sepedicte ecclesie in posterum providere, advocatiam prefatorum bonorum nobis resignavit, ita quod a nobis et a nostris successoribus perhenniter teneatur, nulli unquam persone alteri conferenda, ut prenominata ecclesia sub protectione pontificali in possessione sepedictorum bonorum majori pace et libertate perpetuo gaudeat et fruatur. Ne autem super hoc facto aliqua ab heredibus contradictio possit in posterum suboriri, nobilis domina uxor sua Olendis [2] et omnes liberi sui, proprietati pariter et advocacie supradictorum bonorum renunciaverunt et donationi assensum voluntarium prebuerunt.

Preterea prefatus comes L marcia supradicte ecclesie assignavit, pro quibus curtem Oye obligavit eidem, donec a se vel a suis heredibus soluta pretaxata pecunia curtis eadem redimatur. Si autem pretaxata summa simul persolvi non poterit, per quinquennium successive persolvatur, ita quod X marcia annis singulis persolvantur, ecclesia usque ad consummationem solutionis integre in possessione et fructuum perceptione pacifice residente.

Siquando igitur ecclesiastica secularisve persona, contra hanc nostram confirmationem, sepedictam ecclesiam in bonis memoratis, in quibus nos advocatiam tenemus, ausu temerario injuste attemptaverit molestare, indignationem Dei et beati Petri et nostram se noverit incurrisse et condigne vindicte animadversionis ecclesiastice subjacere.

Data Benesbur, XV kalendas Novembris, anno gratie MCCXIX, pontificatus nostri II°.

1) Zie n° 37.

2) In n° 37 wordt zij door haar gemaal Othelende genoemd.

N° 39.

Otto II (van Lippe), bisschop van Utrecht, oorkondt dat Heseke, weduwe van Rijswijk, een stuk gronds bij Spijk aan Mariënweerd schenkt.

1220, October.

Oorkondenboek van Gelre en Zutphen, n° 463.

Acta sunt hec anno incarnationis Dominice MCCXX, mense Octobre, pontificatus nostri anno sexto.

N° 40.

Otto II (van Lippe), bisschop van Utrecht, oorkondt dat Hendrik van Amersfoort, ridder, verklaard heeft, met toestemming van zijne vrouw Rekese alle goederen welke hij te Spijk, Enspijk en Beesd in eigendom bezat, ten overstaan van den rechter, in wiens gebied zij gelegen waren, aan Mariënweerd verkocht te hebben, en dat hij deswege borgen heeft gesteld.

1224, Juli 22.

Otto, Dei gratia Trajectensis episcopus, universis Christi fidelibus presentem paginam inspecturis, salutem in Christo salutari.

Notum esse volumus tam presentibus quam futuris, quod Henricus, miles, de Amersvort, in nostra presencia constitutus, bona sua omnia in Spich cum aliis bonis attinentibus, que propria habuit in Einspich et in Beseth, cum omni jure attinente tam in areis quam in agris necnon et pascuis et paludibus, cum consensu uxoris sue Rekese ad quam eadem bona jure hereditario pervenerant, domino Godefrido, abbati, et sue ecclesie in Insula sancte Marie, juste et rationabiliter vendidisse confessus est et proprietatem eorundem bonorum coram judicio in jurisdictione ubi bona sita sunt, apposita simul manu uxoris sue, publice resignasse, et prefato abbati sueque ecclesie jure perpetuo assignasse. Et ad majorem solempnitatem et firmitatem coram nobis id ipsum iteravit et, resignata proprietate prescriptorum bonorum, illa sepedicto abbati et sue ecclesie in propria tradidit, jure perpetuo possidenda. Preterea promisit supradictam ecclesiam ab omni calumpnia, si qua super predictis bonis occasione sui mota fuerit, absolvere et indempnem servare. Quum vero uxor ejus coram nobis presens non comparuit, sentenciatum fuit hanc venditionem, quam ipsa coram judicio seculari prius ratam habuit, nunc sine ejus presencia per manum mariti satis legitime posse stabiliri. Ad majorem autem stabilitatem et certitudinem faciendam, dictus Henricus fidejussores dedit: nobilem virum Alardum de Buren, Ghiselbertum de Amestelle, Stephanum pincernam, et fratrem ejus Winemarum, Alferdum marescalcum, Albertum de Vulvin et ejus filium Albertum, Amelium uten Werde, Arnoldum de Amersfort, Theodericum Cosin, Theodericum Splinther de Vechten, Fredericum de Vulvinne, Arnoldum Rampe de Wale, Ernest de Ewerdig et fratrem ejus Engelbertum, Gerhardum de Hermalen. Testes affuerunt dilecti nostri Gozuinus prepositus sancti Johannis, Wiggerus prepositus sancti Petri Trajectensis, Ber-

nardus prepositus Embricensis, et alii plures, tam clerici quam laici.

Igitur ne prememorata ecclesia super possessione prescripta, quam justo emptionis titulo est adepta, aliqua possit in posterum improborum calumpnia indebite fatigari, nos, ejus indempnitati et paci providere paterna sollicitudine cupientes, ad petitionem dicti abbatis et sui conventus pretaxata bona sub protectione episcopali suscepimus et sub perpetua defensione ecclesie constituimus, factum istud presenti scripto, nostri sigilli appensione roborato, perhenniter confirmantes. Quicunque ergo contra hanc nostram confirmationem et protectionem sepe dictam ecclesiam, in prenominatis bonis sub episcopali protectione et banno constitutis, presumpserit indebite molestare, excommunicationis pene se noverit subjacere.

Data XI kal. Augusti, Dominice incarnationis MCCXXIIII, pontificatus nostri VIII anno.

N° 41.

Hendrik van Amersfoort, ridder, verklaart den in vorenstaande oorkonde omschreven verkoop, met medewerking van zijne vrouw Rekese, aan wie de betrokken goederen aanbestorven waren, aan Mariënweerd gedaan te hebben. Voorts, dat hij dien verkoop voor den bisschop van Utrecht bekrachtigd en te dezer zake borgen gesteld heeft.

1224, 22 Juli of later.[1]

Oorkondenboek van Gelre en Zutphen, n° 476.

reg. 4: in *l.* et in
„ 6: Rekese *l.* Rekese
„ 7: fuerunt *l.* fuerant
„ 10: resignivi *l.* resignavi
„ 14: solempnisari et stabilari *l.* sollempnizavi et stabilivi
„ 21: Theodoricum cosm [sic], *l.* Theodoricum Cosin,

Acta sunt hec anno Dominice incarnationis MCCXXIIII.

Vgl. n° 40.

1) Baron Sloet schrijft: vóór 22 Juli. Doch uit den inhoud blijkt, dat de brief van bisschop Otto (n° 40), welken Sloet in zijne noot aanhaalt, *vooraf* gegeven werd; wellicht op denzelfden dag. De bisschop overigens bevestigt de gift, doch gewaagt niet van Hendrik van Amersfoort's brief.

N° 42.

Albert, heer van Cuyk, bevestigt de gift eener halve hoeve in Halle, door de graven Hendrik en Godfried van Arnsberg aan de abdij gedaan, en doet afstand van zijne rechten, in die en in andere rechtmatig door haar verkregen goederen.

1226.

In nomine sancte et individue Trinitatis.

Albertus, dominus de Kuyc, universis fidelibus in perpetuum. Posterorum memorie transmittere cupientes que per nos ac predecessores sollempniter facta dinoscuntur, per litteras presentes omnibus innotescimus, quod sicut bone memorie Henricus et Godefridus, comites in Arnesbergh, dimidium mansum in Halle cum omnibus attinenciis suis, tam in lignis et aqua quam in pascuis, ecclesie sancte Marie de Insula, pro remedio animarum suarum, libere contulerunt [1], sic nos eandem libertatem in perpetuum observare et innovare cupientes, fratribus ecclesie prefate quicquid juris in bonis prenotatis habuimus vel aliis que iidem fratres, seu per emptionem vel per donationem, juste obtinuerunt, pro remedio anime nostre resignavimus. Ut autem factum istud robur habeat firmitatis, (presentem cartulam) sigilli nostri impressione dignum duximus communire.

Acta sunt hec anno ab incarnatione Domini MCCXXVI. Testes autem affuerunt: Henricus et Rutgherus, filii nostri, Jacobus Spinder, frater Moyses et alii quam plures.

1) Zie n° 24.

N° 43.

Nicolaas Persijn van Haarlem waart de abdij in het bezit der door hem voor 100 £ aan haar opgedragen tiend te Heimond; hij verbindt daarvoor zijne tienden te Hovetwere en Smalengeest onder Velsen, met goedkeuring van den medebezegelenden graaf Floris IV, van wien hij die tienden in leen houdt. Hij behoudt zich het recht voor tot inlossing der Velsensche tienden voor 100 £.

1227, Februari 24 [1].

Oorkondenboek van Holland en Zeeland, Nal. n° 13.

reg. 3: S. Marie *l.* in Insula sancte Marie   reg. 5: ad *l.* ab
„ 11: Hoyemunt *l.* Hoymunt

Acta sunt hec anno gratie MCCXXVII, in die Mathie Apostoli.

1) St. Mathias Apostolus; zooals ook in *Okdbk. Gelre en Z.* n° 633. Doch het *Okdbk. Holl. en Zeel.* zegt t. a. p. 21 Sept., d. i. St. Matheus Apostolus.

N° 44.

Aleid, gravin weduwe van Holland, geeft aan Dirk van Voorne, Floris van der Woert en Hugo van Naaldwijk te kennen, dat Nicolaas Persijn, met hare toestemming, de van haar in leen gehouden tiende van Heimond voor 100 £ aan Mariënweerd heeft verpand, 't geen door haar in een (vermisten?) brief, waarin genoemde edelen als getuigen voorkwamen, werd bevestigd; zij vraagt hun om het in haren bedoelden brief uitgedrukte feit desnoodig door hun getuigenis te staven.

?

Aleidis, Dei gratia quondam comitissa Hollandie, dilectis amicis suis, nobilibus viris *Theoderico* domino de Vorne et *Florentio* de Worh et *Hugoni* de Naltwijc, salutem et omne bonum. Signamus vobis quod dominus Nicholaus Persin decimam in Hoymunt, quam a nobis in feodo tenet, cum nostra manu et licencia, pro C libris ecclesie in Insula sancte Marie invadiavit. Et hoc factum nostro scripto, in quo vos testes inscripti estis, confirmavimus; ideoque vestram discretionem rogamus quatinus vos veritatem hujus facti, que in nostro scripto expressa est, ubicunque opus fuerit, vestro testimonio roboretis.

Vgl. n° 43, waarop deze ongedateerde brief in het Cartularium volgt. Waarschijnlijk werd de oorspronkelijke brief, waarbij Nicolaas Persijn de tiende van Heimond aan de abdij opdroeg, evenals de bovenbedoelde vroegere bevestigingsbrief van gravin Aleid, vermist, en liet de abdij zich door deze twee brieven, nos 43 en 44, opnieuw hare rechten verzekeren. Zij werden vermoedelijk ongeveer ter zelfder tijd gegeven, en wel deze door de weduwe van Dirk VII.

N° 45.

Hendrik I, hertog van Brabant, stelt Mariënweerd vrij van land- en watertollen te Tiel, Lith en in geheel zijn land.

1227. 's Hertogenbosch.

Oorkondenboek van Gelre en Zutphen, n° 501.

reg. 5: sunt *l.* sint
„ »: terrae *l.* terra

Datum in Buscho, anno Dominice incarnationis MCCXXVII.

Deze vrijdom werd in nagenoeg dezelfde bewoordingen door hertog Hendrik II herhaald in 1245. Zie n° 64.

N° 46.

Bartholomeüs, abt van Echternach, verkoopt aan Mariënweerd een praedium onder Mill, onder voorbehoud van levenslang vruchtgebruik ten behoeve van Allaart.

1227. Oss.

In nomine sancte et individue Trinitatis.

Ego Bertolomeus, Dei miseratione abbas in Afternaco, notum esse volo presentibus et futuris, quod ego ecclesie sancte Marie in Insula, Trajectensis dyocesis, pro XVIII solidis Coloniensibus vendidi quoddam predium, quod nostra ecclesia habebat in loco qui dicitur Mille, sub hac forma, quod Alardo, nepoti Alberti, jus suum in eodem predio salvum remaneret, scilicet quod ipse in possessione ejusdem predii ad tempus vite sue pacifice resideret, et eo mortuo ad dictam ecclesiam possessio libere deveniret.

Huic venditioni testes interfuerunt, apud villam que dicitur Osse, nobiles viri: Theodericus de Batenburch, Theodericus comes de Megene; sacerdotes: Walterus decanus de Kuyc et Alexander frater ejus et alii plures. Ut autem hoc, quod de consilio prepositi nostri Bertrami et Rodulphi sculteti curtis nostre in Rinar, rationabiliter a me gestum est, perpetuam, sicut justum est, obtineat firmitatem, ego, presenti pagina meo sigillo roborata, factum hoc utile duxi confirmare.

Datum anno gratie MCCXXVII.

N° 47.

Bartholomeüs, abt van Echternach, staat aan Mariënweerd af een allodium onder Mill, behoudens Allaart's recht gedurende zijn leven.

?

In nomine sancte et individue Trinitatis.

Ego Bertolomeus, Epternacensis ecclesie abbas, (universis fidelibus salutem in Domino).

Que geruntur a viris discretis ne quaquam possint attemptari calumpnia, litterarum solent memoria perhennari. Notum igitur esse volumus tam futuris quam presentibus, quod allodium in Mille attinens ad ecclesiam nostram, cujus annualis pensio cum esset quinque denariorum et nobis minus utilis, conventum ecclesie sancte Marie de Insula perhenniter habere permisimus, precio unius marce comparatum, salvo tamen jure Alardi, predicti allodii heredis, quam-

diu vivit; post decessum vero ejusdem Alardi prelibatum allodium totaliter cedet in usus ecclesie sancte Marie de Insula.

Ut autem emptio sepedicte ecclesie sancte Marie firma et rata permaneat, presentem cartulam sigilli nostri appensione roborare curavimus.

Dit stuk, 't welk geenerlei tijdsbepaling draagt, volgt, zooals in het Cartularium, op n° 46, waarvan de rubriek luidt: „De emptione predii in Mylle", terwijl deze brief tot opschrift heeft: „De quodam allodio in Mylle", hetgeen aanduidt dat hier van ander land sprake is. Voor hetzelfde land zoude, evenals elders, geschreven zijn: De eodem predio.

N° 48.

Godfried, proost van Xanten, schenkt tot heil zijner ziel zeven morgen lands bij Hofdijk aan Mariënweerd, en doet daarvan plechtig afstand in de kerk van Maasland.

1230, December 8. Maasland.

Oorkondenboek van Holland en Zeeland, Nal. n° 15.

reg. 9: possidendam *l.* possidenda
„ 10: Orda *l.* Orde

Acta sunt hec apud Maslant publice sicut prelibatum est, coram sculteto et coram scabinis et omni populo. Anno gratie XXX, VI idus Decembris.

Dit stuk, aan welks dagteekening het eeuwental ontbreekt, wordt hier, zooals in gezegd Oorkondenboek, op het jaar 1230 gesteld. De proost van Xanten te dien tijde heette Godfried. Zie Lacomblet, *Urkundenb. des Niederrheins*, II, n°s 149, 203 (A° 1227—1235). Doch ook in 1130 was een Godfried proost van Xanten. *Ibidem*, I, n°s 307, 308, 314 en 319 (A° 1129—1134). De waarschijnlijkheid pleit voor 1230. Mariënweerd was in 1130 nog weinig bekend, en dit land zal geschonken zijn na de stichting in die buurt, onder de vergunning in n°s 25 en 26 vervat, van de kapel te Heimond. Aan den vroegeren Godfried wordt echter in het *Oorkdbk. van Gelre en Z.*, n° 250, eene schenking toegeschreven, welke vermoedelijk even goed door den lateren gedaan kan zijn.

N° 49.

Otto, graaf van Gelre, doet op aanhouden van Wilbrand, bisschop van Utrecht, en van de abdis van Roermond ('s graven grootmoeder Richardis), alsmede met raad van hen die hem door zijn grootvader Hendrik, hertog van Brabant, in de regeering waren toegevoegd, aan Mariënweerd afstand van het derde gedeelte der landen tusschen de Trichter- en Spijksche sluizen, waarop zijn vader aanspraak had gemaakt; onder voorwaarde dat de memorie van dezen dagelijks en jaarlijks in het klooster gevierd zal worden.

1231.

Oorkondenboek van Gelre en Zutphen, n° 538, eerste gedeelte.

Acta sunt hec anno gracie MCCXXXI.

N° 50.

Wilbrand (van Oldenburg), bisschop van Utrecht, geeft, naar aanleiding van de in n° 49 vermelde beslechting, door graaf Otto van Gelre, van den langdurigen twist reeds tusschen wijlen diens vader, graaf Gerard, en de abdij gevoerd, voorschriften aangaande de viering van de memorie van graaf Gerard.

1231.

Oorkondenboek van Gelre en Zutphen, n° 538, tweede gedeelte.
Acta sunt hec anno gracie MCCXXXI.

N° 51.

Wilbrand (van Oldenburg), bisschop van Utrecht, bevestigt de abdij Mariënweerd in hare goederen aldaar, tusschen de Trichter en Spijksche sluizen, te Bosg[1], *Zoelmond, Malsen, Deil, Enspijk, Rumpt, Gellicum, Beesd, Spijk, Tricht, de beide Inen (Neerijnen en Opijnen), Zaltbommel, Paveien, de kapel te Langsmeer en de landen aan beide zijden van de Meer*[2], *Beusichem, Weithuizen, Golberdingen, Beneden-Tull, Schalkwijk, Westren, Giessenmonde, Heimond, Naaldwijk, de Lier en Helvoet.*

1231.

Oorkondenboek van Gelre en Zutphen, n° 539.

reg. 8: omnes universitates, quae *l.* omnes universaliter agros, qui
„ 17: Westhusen *l.* Weithusen
„ 21: piscaturam in Hollandia inter Willebusch, Orth et Buckenhals zele,
l. piscaturam in Hollandia inter Willebucsh orth et Buckenhals zile, [3]

De twee gewone formula's, in gezegd *Oorkdk.* met „etc." afgebroken, vindt men in haar geheel in den voorgaanden brief van bisschop Hardbert; zie n° 5.

Acta sunt hec anno Dominice incarnationis MCCXXXI, Indictione IIII.

1) Zie de noot onder n° 23.   2) Zie noot 1 onder n° 5.

3) Aldus wordt hier en in n° 23 de visscherij onder Giessenmonde (eene sedert, in den St. Elisabethsvloed van 1421, verdronken plaats) beschreven, welke visscherij in 1198 (zie n° 17) door graaf Dirk VII en zijne gemalin aan de abdij werd geschonken in de volgende bewoordingen: „piscaturam in Gescemunde, inter domus Ambrosii Wildebuc et Theoderici Bukenhals."

In den onderhavigen brief wordt de visscherij begrensd tusschen Willebuc's oord en Buckenhals' zile. Het laatste woord staat vermoedelijk voor „sile", d. i. sluis, waterleiding (Kil, Bild. Zie Oudemans i. v.); thans: zijl, waterloozing.

De verpachting dezer visscherij gaf later aanleiding tot moeielijkheden met den abt van Heisterbach, welke in 1342 beslecht werden. Zie n° 511.

De abdij verkocht in 1408, blijkens een brief welke hierachter op de Goederenlijst zal volgen, eene visscherij in Zuid-Holland bij Dordrecht aan heer Hendrik van Naaldwijk; zonder twijfel deze visscherij.

N° 52.

Hendrik I, hertog van Brabant, stemt als leenheer toe in den verkoop door Willem de Vos aan de abdij, van drie morgen, gelegen te Spijk.

1232, Juli 21. Tiel.

Oorkondenboek van Gelre en Zutphen, n° 555.

Datum apud Tile, anno gratie MCCXXXII, in vigilia beate Marie Magdalene.

N° 53.

Paus Gregorius IX neemt de abdij van Mariënweerd en hare goederen onder zijne bescherming.

1232, November 17. Anagni.

Gregorius, episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis . . abbati et conventui de Insula sancte Marie, Premonstratensis ordinis, Trajectensis dyocesis, salutem et apostolicam benedictionem.

Justis petentium desideriis dignum est nos facilem prebere assensum et vota, que a rationis tramite non discordant, effectu prosequente complere. Ea propter, dilecti in Domino filii, vestris justis postulationibus grato concurrentes assensu, personas vestras et locum in quo divino estis obsequio mancipati, cum omnibus bonis que in presenciarum rationabiliter possidet(is) aut in futurum justis modis prestante Domino poterit(is) adipisci, sub beati Petri et nostra protectione suscipimus. Specialiter autem Insulam in qua monasterium vestrum est situm, cum suis pertinenciis, possessiones, prata, nemora et alia bona vestra, sicut ea omnia juste ac pacifice possidetis, vobis et per vos monasterio vestro, autoritate apostolica confirmamus et presentis scripti patrocinio communimus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostre protectionis et confirmationis infringere, vel ei ausu temerario contra ire. Siquis autem hoc attemptare presumpserit, indignationem omnipotentis Dei et beatorum Petri et Pauli apostolorum ejus se noverit incursurum.

Datum Anagine XV kal. Decembris, pontificatus nostri anno sexto.

N° 54.

Floris IV, graaf van Holland, bevestigt de tolvrijheid, door zijn vader, graaf Willem I, aan Mariënweerd geschonken.

1233, Februari.

Florentius, comes Hollandie, omnibus tam presentibus quam futuris presentem paginam inspecturis, salutem in vero salutari.

Noverit universitas vestra quod ecclesiam de Insula beate Marie, cui karissimus genitor noster per privilegium suum [1] emunitatem omnium theloneorum suorum concessit, presentium tenore per totam terram nostram et aquas, de rebus ejusdem ecclesie fratrum usibus deputatis, perpetuo liberam a theloneo et exactione qualibet concedimus permanere. Ut autem hec nostra donatio rata et stabilis permaneat, presentem paginam nostri sigilli appensione firmatam fecimus communiri.

Datum anno gratie MCCXXXIII, mense Februario.

1) N° 31.

N° 55.

Godfried, graaf van Arnsberg, bevestigt de gift eener halve hoeve in Halle, vroeger door hem en wijlen zijn broeder Hendrik aan de abdij geschonken, en zulks door vernieuwing van den destijds gegeven, doch sedert verminkten brief.

1233, Juni 20.

Ego Godefridus, Dei gratia comes in Arnesbergh, notum omnibus esse cupio, tam presentibus quam futuris presens scriptum inspecturis, quod ego et frater meus dominus Henricus bone memorie, ecclesie in Insula sancte Marie in elemosinam contulimus dimidium mansum in Halle et dimidiam partem nemoris, quod nos commune cum nobili viro Henrico bone memorie (a) cognato nostro, domino de Kuyc, habebamus, ita quod dicta ecclesia, cum omni jure quod nos in dictis bonis tam in pascuis quam in aliis quibusque provectibus habuimus, prescripta bona libere in perpetuum possideat. Et quia scriptum quod ego et prefatus frater meus super hoc prefate ecclesie dederamus, per negligentiam corruptum est, [1] ego presenti scripto factum hoc utile duxi renovare, subscriptis eisdem testibus qui fuerunt in priori carta annotati.

Testes autem fuerunt viri religiosi, dominus Hermannus abbas de Kappenbergh, Hermannus in Sceithen, Arnoldus in Wedinc-

huse, abbates, Wilhelmus prior in Sosato, Arnoldus prior in Rumbege, Premonstratensis ordinis, Jacobus plebanus in Werle, aliique quam plures.

Datum anno Domini MCCXXXIII, XII kal. Julii.

[1]) Zie n° 24. Daaraan ontbreekt het „Datum" enz. Waarschijnlijk op de vouw afgescheurd.

N° 56.

Floris IV, graaf van Holland, verklaart dat Ghisekinus van de Lier zijn land in de Lier, 't welk vroeger aan Otto Rufus toebehoorde, met het ambacht en de tienden daarvan, benevens de tienden van 15 aangrenzende morgen, voor 100 £ en 18 morgen land bij Honslaarsdijk, aan de abdij verkocht heeft. En aangezien Ghisekinus eerstgemelde goederen in leen hield van Dirk van Wassenaer, en deze wederom van hem, graaf, en beide van hunne leenen afstand deden, schenkt hij aan Mariënweerd den eigendom dier goederen.

1234, Maart 1.

Ego Florentius, Dei gratia comes Hollandie, notum facio tam presentibus quam futuris presentem paginam inspecturis, quod Ghisekinus de Lyre terram suam in Lyre, que olim Ottonis Rufi fuerat, cum jurisdictione et decima majore et minore, et insuper decimam majorem et minorem de XV jugeribus que eidem terre adjacent et ad eandem terram pertinent, cum omni jure et integritate qua ipse eadem bona habuit et ante ipsum praefatus Otto habuisse dinoscitur, domino Godefrido, abbati de Insula Sancte Marie voluntarie et rationabiliter vendidit, et ab eodem abbate pro eisdem bonis C libras Hollande monete et XVIII jugera juxta Hundeshel sita recepit. Et quum prefatus *Ghisekinus* prescripta bona a domino Theoderico de Wasnar in feodum habuit, et idem Theodericus eadem bona a me jure tenuit feodali, ipsi ambo coram mea presentia comparentes prememoratam venditionem a me ratam haberi et confirmari postulaverunt et inpetraverunt, et sepedictus *Ghisekinus* pretaxata bona in manibus supradicti Theoderici de Wasnar, a quo ipse in feodum ea tenuit, libere reddidit, et idem Theodericus in manus meas ea libere resignavit. Ego vero ipsis petentibus et consentientibus proprietatem eorundem bonorum, cum eadem integritate qua illa sepedictus *Ghisekinus* habuerat, scilicet cum decima et jurisdictione, ecclesie in Insula sancte Marie contuli libere, jure perpetuo possidendam.

Ut autem hec, que coram me et per me sub multorum virorum

testimonio rationabiliter et sollempniter acta sunt, perpetuam sicut decet habeant firmitatem et nulla in posterum possint iniqua calumpnia infirmari, ego ea presenti scripto sigilli mei appensione roborato dignum duxi irrefragabiliter confirmare.

Testes sunt Willelmus de Teylinc, Florentius de Worth, nobiles viri; Selekinus de Riswic, Anselinus Tenninc, Gerardus Dodo, Willelmus de Villa et Willelmus filius ejusdem, milites, et alii quam plures.

Datum anno gratie MCCXXXIII, in Kal. Marcii.

N° 57.

De deken en het kapittel van St. Pieter te Utrecht geven aan de abdij Mariënweerd de smaltiende van hare curtis, gelegen binnen hunne tiende te Malsen, op het beweren van den abt en het convent, dat zij volgens hun privilegie tiendvrij zijn aangaande dieren, die tot hunne voeding strekken.

1235, Juli 24.

Oorkondenboek van Gelre en Zutphen, n° 581.

reg. 1: O. *l.* E.
" 6: conventus *l.* conventu

Datum anno Domini MCCXXXV, in vigilia (sancti) Jacobi.

N° 58.

Otto III (van Holland) elect van Utrecht, zondert 's Gravenzande af van de kerk te Monster, en wijst die plaats met het land langs de Maas tot aan zekere sluis, toe aan de parochiale kerk, door gravin Machteld te 's Gravenzande gesticht.

1238, Mei 14.

Otto, Dei gratia Trajectensis electus, universis presens scriptum intuentibus salutem in Domino et pacem.

Quia multiplicatis beneficiis congruum est ut multiplicetur actio gratiarum, notum esse volumus presentibus et futuris, quod nos, attendentes ecclesiam in Mŭnstere tantum augmentatam a Domino in omnibus bonis, quod sine lesione reputanda et juris injuria, aliqua parte sibi detracta qua abundabat, et alteri ecclesie assignata que egebat, posset Ejus augeri cultus in terra cujus est ipsa et ejus plenitudo, de consensu tunc persone ejusdem ecclesie, villulam que

vocatur ad Arenam, sive vulgariter Zande, sicut protendit de veteri Mosa per circuitum usque in slusam que ad ecclesiam Můnstere pertinebat, assignavimus parrochiali ecclesie quam ibidem ad Arenam, sive Zande, fundavit venerabilis matrona Machtildis quondam comitissa Hollandie, tam in personis quam in rebus, (tam) mobilibus quam immobilibus, ibi manentium, ut ad eandem novam ecclesiam spectent perpetuo pleno jure, nullo jure excepto aliquatenus vel retento, concurrentibus, inquam, causis multis et legitimis que hoc fieri persuadebant. Quod ne posteris veniret in dubium, presentem paginam sigillo nostro fecimus communiri.

Presentes fuerunt: Walterus prepositus sancte Marie, sancti Pauli Trajectensis et in Egmunde abbates, Alexander canonicus sancti Johannis, Henricus sacerdos de Emeskerke et alii plures.

Actum anno Domini MCCXXXVIII, in crastino beati Servatii.

De parochie Monster, reeds ten jare 1006 vermeld in een brief van bisschop Ansfried van Utrecht (van Mieris, *Charterboek*, I, blz. 57), omvatte oudtijds de geheele, toen veel breedere, duinstreek langs de zeekust, zoover als Delfland thans strekt. Dit blijkt uit de latere afscheidingen van grondgebied tot vorming van nieuwe parochiën. Aangaande den omvang der parochie Monster en de kapellen welke binnen hare grenzen gevonden werden, volgen hier eenige bijzonderheden.

De onderhavige bisschoppelijke beschikking schijnt de eerste inbreuk gemaakt te hebben op hare uitgebreidheid. Oostwaarts langs de Maas zou de nieuwe parochie, Zande, zich uitstrekken tot de sluis, welke aan de kerk van Monster toebehoorde. Deze sluis vormde zonder twijfel de oostelijke grens. langs de Maas, van de Monstersche parochie; zij zal van den mond der rivier de eerste sluis (vermoedelijk eene kleine, misschien slechts een koker door den dijk) aan haren rechteroever geweest zijn, en gelegen aan het zuideinde van het Honderdland, waar thans nog de grens van de kerkelijke gemeente 's Gravenzande aan de oostzijde van den Maasdijk gevonden wordt. Aan de westzijde van den dijk strekt deze zich thans verder uit, ten gevolge der toevoeging van den sedert de Hervorming op de Maas bedijkten Oranjepolder. Als eene indijking van de buitengorzen voor het Honderdland gelegen, behoorden de bewoners tot dezelfde parochie als die van het Honderdland, evenals de Oranjepolder, omdat het Honderdland met deszelfs aangeslibde gronden aan de heeren van Naaldwijk toebehoorde, burgerlijk met het Honderdland werd gerekend en beide in den aanvang dezer eeuw in de burgerlijke gemeente Naaldwijk werden opgenomen. Het Honderdland (oudtijds verongeldende voor 100 morgen, zie bijv. Meijlink, *Delfland*, bijlagen n[os] 38 en 39) bevatte den grond, ongeveer 110 morgen, tusschen den ouden en den nieuwen Maasdijk, langs de geheele breedte van de parochie de Lier. Kerkelijk schijnt dan het recht van aanwas buiten den ouden Maasdijk te dezer plaatse, hoever ook van Monster verwijderd, aan die parochie behoord te hebben, welke daardoor, de Lier van de Maas afsluitende, langs die rivier aan de parochie Maasland paalde. Er bestaat echter de vreemde uitzondering van eene enkele woning welke sedert minstens twee eeuwen tot de kerkelijke gemeente de Lier behoort; misschien verhuisde vroeger een Lierenaar derwaarts en werd hem vergund bij zijne kerk te blijven.

De grens der kerkelijke gemeente 's Gravenzande, aan den Maasdijk, geeft voldoenden grond om de sluis der parochie Monster daar te zoeken; immers de grensbepalingen van parochiën werden zelden veranderd, tenzij door afscheiding tot vorming

eener nieuwe parochie, en daar ter plaatse althans is (met uitzondering van de besproken aanwinst van den Oranjepolder) niets bekend van eenige wijziging in den omvang der kerkelijke gemeente sedert de dertiende eeuw. Wellicht heeft de „Oude Kockersloot" (Kokersloot?) hier op de kaart van Delfland van 1611 voorkomende, van den nieuwen Maasdijk door een op korten afstand gelegen „Kockerdijck" loopende, tot afvoer van het water van de sluis der Monstersche parochie gediend. In allen gevalle kan verondersteld worden, dat men reeds bij de vroegste bedijking langs de Maas, in die buurt eene gelegenheid tot waterloozing heeft laten bestaan. Daaromstreeks was de natuurlijke uitweg van de Gantel, de Poel en de daarmede in verband staande wateren, welker oppervlakte, vóór dat binnenlandsche inpolderingen hunne uitgestrektheid tot eenige weteringen en vaarten hadden doen inkrimpen, vrij aanzienlijk moet geweest zijn. Het bestaan dier Monstersche sluis doet zien, dat men zich niet geheel verliet op de verwijderde sluis van Maasland. Later werd zij onvoldoende geoordeeld, was zij geheel vervallen, of is zij overgebracht naar Maassluis (d. i. vervangen door eene tweede sluis aldaar), althans omstreeks het midden der zeventiende eeuw werd voor het Westland eene betere waterloozing en waterverversching noodig geacht, en nadat hierop in 1674 door prins Willem III, die zelf bij dezen maatregel van algemeen nut, wegens zijne groote bezittingen in het Westland, belang had, sterk was aangedrongen, werd de Oranjesluis in Maart 1675 door Delfland aanbesteed; zij is aan het noordeinde van het Honderdland, en dus niet ver van de oorspronkelijke Monstersche sluis, op de grens der burgerlijke gemeenten 'sGravenzande en Naaldwijk, doch onder eerstgemelde gelegen.

De onderstelling dat de sluis der Monstersche parochie te Maassluis gelegen was (zie o.a. *De Godsdienstvriend*, CI, blz. 19), en dat die parochie, en dientengevolge de bij deze oorkonde gevormde parochie 'sGravenzande, zich zoover uitstrekte, is onjuist. Maassluis was gelegen in de parochie Maasland, die zich over eene groote lengte langs de Maas uitstrekte, vermoedelijk van zeer hoogen ouderdom was en ten minste reeds bestond (zie n° 48) toen deze oorkonde gegeven werd. Wel draagt te Maassluis eene sluis den naam „Monstersche sluis" (misschien derwaarts overgebracht, als boven gezegd), maar deze benaming stond in verband met de vroegere inrichting van het hoogheemraadschap Delfland, waarin het onderhoud van deze sluis ten laste van het hoofdambacht Monster en zijne lidmaten kwam, evenals de zich te dier stede bevindende „Wateringsche sluis" door het hoofdambacht Wateringen en zijne lidmaten moest worden onderhouden. Beide benamingen komen reeds voor op de kaart van Delfland van 1712 en zijn waarschijnlijk veel ouder.

De daarop volgende afscheiding was, volgens de tot ons gekomen oorkonden, die van de nieuwere grafelijke residentie, 'sGravenhage. Zij werd tot stand gebracht door graaf Floris V van Holland en den abt van de Premonstreiter Maria-abdij te Middelburg, blijkens een schepenbrief van den Haag, gedagteekend St. Margriet (13 of 20) Juli 1307, in het Oud-archief van Zeeland (n° 147) aanwezig, en door den Eerw. heer van Lommel in de *Bijdr. Gesch. Bisd. Haarlem*, I, blz. 71, uitgegeven. (Voor „Oorte Willaem" aldaar, leze men: Corte Willaem.) Deze brief zegt niet, onder welken graaf Floris de nieuwe parochie gevormd werd, doch daaromtrent kan geen twijfel bestaan. Eensdeels duidt de ontstentenis van eenige bepaalde aanwijzing reeds op den laatstvoorgaanden, terwijl onder graaf Floris IV van eene parochie den Haag geene sprake kon zijn. Ten andere dagteekent de oorkonde, waarbij de abdij van Middelburg het patronaatrecht der kerk van Monster van graaf Floris V verkreeg, en uit welken hoofde de abt zonder twijfel zijne medewerking volgens bovengemelden schepenbrief verleende, van 8 September 1276 (*Oorkdk. van Holl. en Zeel.*, II, n° 321a), waarom ook het tijdstip dezer handeling *na* dien datum moet worden gesteld.

Te Eikenduinen werd, toen het nog tot de parochie Monster behoorde, reeds door graaf Willem II eene kapel gesticht, zooals blijkt uit een brief van 24 Febr. 1300,

van graaf Jan II van Henegouwen, welken ik, meenende dat hij nog niet gedrukt werd, hier laat volgen:

„Wi Jan, grave van Henegouwen, van Hollandt, van Zeelant, ende here van Vrieslant, onbieden onsen rentemeester van Nore Hollant die nu es jof hier na wesen sal, dat hi haren Neven, onsen capellaen van Heykendunen ende alle den ghenen die daer na hem capellane wesen sullen, elckes jaers gheven van onset weghen vyf pont Hollanscher penninghe, ende drie pont Holl. tot enen paer cleder, uut onser lanthure van Pinaker jaerlikes te Valkenburghe marct in te nemen; wilke achte pont Holl. vorseit, onze lieve oem Coning Willeem gaf vor grave Florens ziele, syns vader ons oudevaders, dar God die ziele van hem beiden of hebben moethe, met anders den renthen die hi settede toet der vorseider capellen doe hiese stichten dede. Omme dat wi willen dat dese dinc gestade ende vastbliven vor ons ende onse nacomelinghe, soe hebbe wi disen brief gezeghelt met onsen zeghelen, int jaer ons Heren Dusent tvehondert neghentich ende neghene, up Sente Mathys vigielie, in die Haghe." (Oorspr. op perkament, zegel verloren. Oud-archief van Zeeland, Inventaris nº 133, alwaar de datum foutief is herleid.)

Graaf Willem III van Henegouwen schenkt 2 Januari 1327, aan den abt van Middelburg, „omme trouwen dienst die dese voirseyde abt ghedaen heeft ende noch doen sal" .... „onse capelrie tot Eykendunen met allen goide ende rechte die dair toe behoren, in manieren zoe wanneer heer Florens die nu die capelrie heeft, stervet of dat hise vrielike opgevet, datse dan die abt dair tenden (d. i. *van dien tijd af*) sal doen verdiene met enen synre canoeniken; ende dat hi sal verwerven an den biscop van Utrecht dat deze capelrie worde ene prochikerke. Ende dit sullen wesen die palen van deser prochikerke: van den Moersloit ende den Scoldam westwaerd tote Loisdune lane toe, ende voirt streckende alse verre als Haghe ambocht gaet" (t. a. p. nº 298). De Utrechtsche bisschop Johannes III (van Diest) bewilligt vier jaren later de gewenschte verheffing tot parochiekerk, bij zijn tot den abt gerichten brief van 28 Juli 1331 (t. a. p. nº 360), waarin hij o.a. zegt: „Cum, sicut accepimus, homines parochiani ecclesie vestre parochialis in Haga, dicte nostre dyocesis, in confinio capelle de Ekendune, infra limites dicte parochialis ecclesie et sue parochie erecte, dotate, consecrate, ad vos pertinentis similiter, conmorantes, propter certa impedimenta non possint, ut decet, dictam suam parochialem ecclesiam commode visitare, eorundem hominum necessitate, vestra quoque instantia inclinati, ut vos consideratis considerandis vocatisque qui fuerint evocandi, si alium non obsistat canonicum, dictam capellam in ecclesiam parochialem erigere, sibique ille parochie limites constituere, sibique sepulturam ecclesiasticam, baptisterium et alia jura parochialia indulgere,...... Datum Trajecti, die Pantaleonis, anno Domini millesimo trecentesimo tricesimo primo."

Eene omschrijving van de parochie 's Gravenhage, als oorspronkelijk van Monster afgescheiden, wordt niet gevonden. Uit bovenstaande aanhalingen blijkt echter, dat de geheele nieuwe parochie Eikenduinen er in begrepen was, en uit haar zuidwestelijk deel gevormd werd, zoodat deze, in plaats van den Haag, daarna aan Monster grensde.

Reeds vóór gezegde schenking der kapel, werd de kapelaan van Eikenduinen uit de abdij van Middelburg genomen (zie bijv. den brief van 21 Juni 1323, t. a. p. nº 251), waarschijnlijk uit hoofde van het aan die abdij toekomende patronaatrecht van Monster, 't welk aan haar verbleef voor de sedert de verkrijging daarvan uit dat kerspel c. q. te vormen nieuwe parochiën, en door haar ook te 's Gravenhage werd uitgeoefend.

Loosduinen bezat eene kapel van hoogen ouderdom. Graaf Floris IV, die kapel 5 Mei 1234 aan het door hem aldaar gesticht wordende klooster schenkende, voegt daarbij de bezittingen, OUDTIJDS DOOR ZIJNE VOOROUDERS aan die kapel toegewezen. *Oorkdk. van Holl. en Zeel.*, I, nº 351.

Ook te Poeldijk bevond zich reeds vroeg eene kapel, vermeld A° 1294 (t. a. p. II, n° 895) en A° 1400—1496 (van Leeuwen, *Bat. Ill.*, blz. 838, 841). Voorts vindt men in het archief van Rijnsburg (Rijksarchief) een giftbrief van 5 Mei 1395, waarbij de „keremeesters in den Poeldyc" kond doen, „dat ons haer Ghysbrecht van den Poel, kanonic tot Naeldyk, ghegheven heeft tot onser Vrouwen behoef van den Poeldyc, vijf hont lants . . . . . ende dit voorscreven lant sel onze Vrouwe uut den Poeldyc hebben als ghescreven staet." Een brief van 13 Sept. 1438, in hetzelfde archief, bericht „dat wy alse capellemeesters in den Poeldyc, om noetsaken wille die capelle mede te tymmeren, vercoft hebben den cloester van Rynsburch . . . . (vijf hond lands) . . . . ende der capellen voirscreven angecomen waren van heer Ghysbrecht van den Poel."

De eerste kapel in de parochie Monster gesticht, is echter vermoedelijk die van het grafelijk hof te 's Gravenzande geweest, waarin de dienst door 's graven kapelaan werd waargenomen.

N° 59.

Otto III (van Holland), elect van Utrecht en voogd van Holland, bekrachtigt de gift van vier morgen land, waarop de kapel van Heimond was gesticht, door zijns broeders oudsten zoon, Willem II, aan Mariënweerd geschonken.

1238[1], November 11. Haarlem.

Otto, Dei gratia Trajectensis electus et tutor Hollandie, omnibus ad quos presens scriptum pervenerit, salutem in Christo Jhesu.

Notum esse cupimus universis tam presentibus quam futuris, quod cum consensu et consilio nostro et nostrorum consiliariorum, Wilhelmus primogenitus fratris mei bone memorie Florentii comitis Hollandie, quatuor jugera in Hoymont prope domum ecclesie in Insula beate Marie jacentia, in quibus capella ejusdem domus fundata est, pro animabus patris et patrui sui ceterorumque parentum suorum, prefate ecclesie, una cum manu nostra et sua, in eleemosinam libere contulit, jure perpetuo possidenda. Confidimus enim in Domino nostram animam et eorum animas pro quibus eadem eleemosina collata est, orationibus et divinis officiis que in predicto cenobio et prefata capella fient, apud Deum in perpetuum adjuvandas.

Ut autem hec donatio perpetuam habeat firmitatem, presenti pagina nostro sigillo roborata eam duximus confirmare. Testes sunt nobiles viri Willelmus de Teilinc, Nicholaus Persin, Giselbertus de Amestelle, Albertus de Wulvin, aliique quamplures.

Data anno gratie MCCXX(X)VIII, apud Harlem, in die beati Martini.

1) Zonder twijfel 1238, en niet 1228 zooals in het Cartularium staat en op welk jaar deze brief in het *Oorkondenb. van Holl. en Zeel.*, Nal. n° 14, werd geplaatst. Blijkens

den inhoud werd hij gegeven door den Utrechtschen elect Otto III (van Holland), die eerst na den dood van zijn broeder Willem, 30 Augustus 1238, dezen als voogd van Holland kon opvolgen. Hij bekleedde die waardigheid tot graaf Willem II de teugels van het bewind in handen nam. Diens eerste brief, voor zoover bekend, is van 22 Februari 1240 (t. a. p. I, nº 372); hij bezat toen nog geen zegel, en het is mogelijk, dat zijn oom Otto op 11 November 1239 nog voogd over Holland was, en dat dit jaartal aan dezen brief kon worden toegekend, doch het is zelfs dan niet waarschijnlijk dat het jaartal in het handschrift *twee* fouten zou bevatten, t. w. dat daaraan behalve de X ook eene I zoude ontbreken. Bolhuis van Zeeburgh bespreekt het jaartal 1238 met betrekking tot dezen brief, in Fruin's *Bijdragen*, N. R. X, blz. 75.

Nº 60.

Machteld, gravin weduwe van Holland, schenkt aan de kerk te 's Gravenzande, de smaltiende harer geheele parochie.

1239, April 17. 's Gravenzande.

Machtildis, comitissa Hollandie, universis presentem cartulam inspecturis, salutem in Domino Jhesu Christo.

Quum que aguntur in tempore labuntur ab hominum memoria, nisi per literarum noticiam ad memoriam revocentur, tenore presentium protestamur, quod nos contulimus ad sacerdotale beneficium ecclesie de Gravenzande, omnem minutam decimam de tota parrochia ipsius ecclesie, perpetue, quiete et libere possidendam.

In cujus rei perpetuam noticiam, presentem cartulam nostri sigilli munimine fecimus communiri.

Actum apud Zande, anno Domini MCCXXXIX, XV Kal. Maji.

Het lijdt geen twijfel of deze brief werd door Machteld van Brabant, weduwe van graaf Floris IV, gegeven. Zij stichtte de kerk (zie nº 58), begunstigde 's Gravenzande meermalen en dagteekende aldaar verscheidene harer brieven. De letter „M" met welke hij aanvangt, zou echter ook kunnen wijzen op Maria van Brabant, te dien tijde weduwe van graaf Willem I.

Nº 61.

Gravin Machteld en haar zoon graaf Willem II van Holland, schenken het personaat der kerk te 's Gravenzande met eenige tienden, aan de abdij Mariënweerd, en leggen daarbij aan den priester zekere verplichtingen op.

1242, Mei 7. 's Gravenzande.

Machtildis comitissa, Wilhelmus, comes Hollandie, omnibus presentia visuris eternam in Domino salutem.

Noverit universitas vestra, quod nos personatum ecclesie de Zande, pro remedio anime pie memorie comitis Florentii necnon et predecessorum nostrorum, ecclesie beate Marie de Insula contulimus cum decima XXX jugerum in Masthuc, a termino loci qui dicitur Sandelingen sumens exordium, versus austrum tendens, cum minuta decima de Zande et totius nove terre, perpetuo possidenda, ita quod in ea canonicus predicte ecclesie de Insula, videlicet in divinis, perpetuo ministrabit. Volumus etiam quod idem sacerdos de redditibus collatis, lumen unum ad majus altare in missarum solemniis semper, et IX candelas in anniversariis antecessorum nostrorum, sicut in missali continentur, procurabit.

In hujus rei testimonio presentes litteras sigillorum nostrorum munimine duximus roborandas.

Acta sunt hec apud Zande, anno gratie MCCXLII, feria IIII post misericordias Domini.

Masthuc. Sandelingen. Vgl. noot onder nº 71.

Nº 62.

Otto III (van Holland), elect van Utrecht, wijst de bewoners van het nieuwe land, door gravin Machteld en haar zoon graaf Willem II van Holland bedijkt, aan het kerspel van 's Gravenzande toe.

1242, Augustus 22. Amersfoort.

Otto, Dei gratia Trajectensis electus, universis presentia visuris salutem in Domino.

Notum facimus presentium testimonio litterarum, quod nos colonos nove terre que adjacet illi loco qui dicitur Gravenzande in Hollandia, quam venerabilis matrona Machtildis, quondam comitissa Hollandie, et dilectus consanguineus noster Wilhelmus comes Hollandie, filius ejusdem *Machtildis*, a mari de novo extractam et nunquam ab antiquis temporibus usque nunc excultam, aggeribus et propriis laboribus et expensis succinxerunt, parochianos esse constituimus ecclesie super Zande, habita super hoc provida deliberatione cum viris prudentibus et jurisperitis, cum nostri juris sit ac libere potestatis, in terris a mari vel silvis seu paludibus nunquam excultis noviter extractis, ecclesias et parrochias instituere, seu colonos loci, quicumque fuerint, ad ecclesias parrochiales ubicunque voluerimus pro nostre voluntatis arbitrio assignare. Inhibentes igitur per penam

excommunicationis, ne quis dictos parrochianos et hoc factum nostrum circa eosdem provide attemptatum, aliquatenus audeat impugnare; quod si quis attemptare presumpserit, omnipotentis Dei indignationem et nostram offensam se noverit incursurum.

Datum anno Domini MCCXLII, in octava beate Virginis, apud Amersvorde.

Dit nieuwe land was niet langs de Maas gelegen, want dan kon er geene parochiequestie over zijn ontstaan. Men kan bovendien als zeker aannemen, dat gedurende den leeftijd van gravin Machteld onder 's Gravenzande geene indijking op de Maas heeft plaats gevonden. De eenige bedijking, waarop deze brief kan doelen, is die van het Oudeland (later zoo genoemd, zijnde een tweede Nieuwland in dezelfde parochie ingedijkt) en de Poel. Deze landen, in de onmiddelijke nabijheid van de stad gelegen, het Oudeland zelfs strekkende tot dicht bij het toenmalig hof, scheidden 's Gravenzande af van de noord-oostelijk en oostelijk gelegen parochiën Monster en Naaldwijk. Soms grootendeels met water bedekt, en meestentijds drassig, waren zij voor beteeling en bewoning ongeschikt, en wegens het bestaan dezer natuurlijke grensscheiding zal bij de instelling der parochie 's Gravenzande geene grensbepaling in deze richting zijn aangegeven.

Zoodra echter de gravin en haar zoon tot leiding van het van elders komende water het „Nieuwe Water" lieten graven langs de oostzijde van de Poel, met opwerping van een dijk aan de westzijde van de uitgraving en, waar noodig, aan de noordzijde van het Oudeland (thans zoo genoemd), werd eene groote uitgestrektheid vruchtbaar land bewoonbaar gemaakt, en deed zich spoedig de vraag op, tot welke parochie de bewoners zouden behooren. Waarschijnlijk zal Naaldwijk aanspraak gemaakt hebben op het westeinde der ingedijkte landen, de Poel, als dichter bij die kerk gelegen dan bij die van 's Gravenzande, en wellicht ook als eertijds tot de parochie Naaldwijk gerekend. De gravin daarentegen wenschte vermoedelijk dat het gansche door haar ingedijkte land aan de door haar gestichte kerk zoude komen. De bisschop beslist in dien zin en wijst geheel het nieuwe land aan 's Gravenzande toe. Het Oudeland en de Poelpolder (*polder* genoemd sedert de eigenaars van dat lage land door een windmolen het overtollige water loozen), hebben dan ook, voor zoover bekend, altijd, burgerlijk en kerkelijk, aan 's Gravenzande behoord.

Wel bevinden zich in de Hoencoop-collectie van afschriften (in de Verzameling Rijksarchieven te Utrecht), II, blz. 152 en 153, twee brieven van het jaar 1310, van den Utrechtschen bisschop Guido van Avesnes en graaf Willem III van Henegouwen, die, als scheidsrechters opgetreden, Willem van Naaldwijk, ridder, veroordeelen tot betaling eener jaarlijksche pacht van 20 pond Holl. aan de kapel van St. Marie te Utrecht, voor „dyen ghuede dat die Poel geheeten is, ende gelegen is in die Prochgi van Naeldwyc, dat onze ouders gegeven hebben ter capelle" (van St. Marie; zie *Oorkdbk. van Holl. en Zeel.*, I, n° 177) .... enz., doch ik meen dat dit eene vergissing van den klerk zal zijn, die geweten kan hebben dat de Poel onder Naaldwijk behoorde ten tijde van de gift, in 1198; wellicht werd hij ook misleid door de omstandigheid, dat op het goed, bij Naaldwijk gelegen, door den heer van Naaldwijk aanspraak werd gemaakt. Buitendien, dewijl men het Nieuwe Water langs de Poel in eene bijna rechte lijn liet loopen, kunnen lichtelijk gronden toenmaals onder de benaming *de Poel* begrepen, aan de Naaldwijksche parochie verbleven zijn.

N° 63.

Hendrik van Cuyk geeft aan Mariënweerd zijn aandeel in het patronaatrecht der kerk te Beesd, 't welk hij met het kapittel van St. Marie te Utrecht en den graaf van Gelre in gemeenschap bezat.

1244.

Oorkondenboek van Gelre en Zutphen, n° 640.

reg. 8: liberae *l.* libre.

Facta autem sunt hec anno Dominice incarnationis MCCXLIIII.

N° 64.

Hendrik II, hertog van Brabant, schenkt aan de abdij vrijdom van land- en watertollen te Tiel, Lith en in geheel zijn land.

1245. 'sHertogenbosch.

Henricus, Dei gratia dux Lotharingie et Brabancie, omnibus hanc paginam inspecturis salutem et dilectionem.

Notum sit universitati vestre quod ob remedium anime nostre et ancessorum [1] nostrorum, contulimus abbati et conventui beate Marie in Insula, quod immunes sint ab omni exactione thelonii, seu justa seu injusta, de rebus ad ecclesiam eandem pertinentibus, apud Thila et apud Litta et in omni terra potestatis nostre, tam in fluminibus quam in terris. Ut autem hec rata et inconvulsa maneant in perpetuum, presentem paginam sigillo nostro roboravimus.

Datum in Buscho, anno Dominice incarnationis MCCXLV, sub testibus Symone capellano, Daniele capellano de Genapia, Waltero Clutinc et Waltero de Roost et ceteris quam pluribus.

1) antecessorum

Gelijke vrijdom werd ook door zijn vader, hertog Hendrik I, verleend. Zie n° 45.

N° 65.

Graaf Willem II van Holland neemt de personen en eigendommen van Mariënweerd, in Holland of elders in zijn gebied gelegen, onder zijne bescherming, en gelast Hugo, zijnen baljuw, hen tegen schade en overlast te vrijwaren.

1248, Maart 2.

Wilhelmus, Dei gratia in Romanorum regem electus et semper augustus, omnibus visuris presentia graciam suam et omne bonum.

Innotescat tam presentibus quam futuris, quod personas et bona sancte Marie de Insula, in Hollandia sive alias in jurisdictione nostra jacencia, sub nostram suscepimus protectionem, mandantes firmiter domino Hugoni balivo nostro, sive vicem suam gerenti, ut jam dictos fratres et bona vice nostra in suo jure sub nostra tuitione sicut actenus, sive presentes simus sive absentes, de cetero indempnes conservet et illesos. Cum vero omni juri parati sint stare ne eosdem quisquam indebite molestare presumat, presentem cedulam sigilli nostri munimine duximus roborandam.

Datum VI nonas Marcii. Indictione V[a].

Spelling verbeterd volgens den oorspronkelijken perkamenten brief (zegel niet meer aanwezig), berustende op het Rijksarchief.

N° 66.

Uiterste wil van magister Frederik, kanunnik van St. Marie te Utrecht, waarin hij het klooster Camp tot zijn erfgenaam instelt, behoudens uitkeering van een aantal legaten, waaronder aan Mariënweerd zijne goederen te Zoelmond en Ravenswaai en 4 £ in Schonauwen, alsmede het annus gratiae van zijne prebende in St. Marie; aan het klooster te Zijflich het annus gratiae zijner prebende aldaar, enz. Ook ontheft hij den kanunnik Godfried van Cuyk van het door dezen verschuldigde en geeft hem zijne kloosterwoning, bezwaard met zekere uitkeeringen, waaronder 2 £ aan het klooster te Zennewijnen.

1248, October 10.[1]

In nomine Domini, amen.

Ego magister Fredericus, canonicus ecclesie sancte Marie, Trajectensis, notum facio universis, presentia visuris, quod taliter de rebus meis ordinavi: ecclesiam Campensem[2], Cisterciensis ordinis, Coloniensis dyocesis, heredem meam constitui sub sigillo capituli Xantensis, sed volo ut ipsi de hereditate mea solvant XL marcas Bernardo consanguineo meo, et eum in curam suam recipiant quousque cum dicta pecunia eum Hildensem perducant et parentibus suis presentent. Ecclesie sancte Marie in Insula, Trajectensis dyocesis, legavi et lego bona mea in Suolemunde et in Ravenswade et redditus quatuor librarum in Sconouwe, tali conditione ut de hiis tribus bonis ter in anno serviatur fratribus in refectorio cum vino, piscibus et albo pane, alioquin irritum sit legatum. Fratribus Predicatoribus in Trajecto lego Decreta, Digestum vetus et Institutiones. Domino Godefrido de Kuyc lego liberationem debiti in quo mihi tenetur.

Fratribus Minoribus lego tres modios tritici et culcedram[3] meam. Domum meam claustralem apud sanctam Mariam assigno domino Godefrido de Kuyc habendam pro decem libris, de quibus volo quod det infirmis ad sanctam Katherinam III libras, ad sanctum Servatium II libras; ad sanctam Mariam in Sinewen II lb.; ad Vallem sancte Marie I lb.; Magdalitis I lb; apud Bedeburen I lb.[4] Lamberto, sacerdoti, lego pellicium vulpinum cum panno attinente et tunica. Ecclesie Zeflicensi lego annum gracie de prebenda mea in Zeflik, et siquid plus debetur mihi ratione crucis. Ecclesie in Kuyc lego dimidium mansum quem ibi habeo et quosdam alios agros ad conservationem structure ecclesie. Item ecclesie sancte Marie in Insula lego annum gracie prebende mee apud sanctam Mariam et siquid debetur mihi ratione crucis.

Super hec omnia manufideles meos constituo Henricum de Niwenbůrg, Godefridum de Kuyc, Theodericum camerarium, meos concanonicos, et Jacobum canonicum sancti Johannis Trajectensis, ut ipsi defectum suppleant siquis inest predictis. Et ut ista firmiter observentur, presens scriptum prioris fratrum Predicatorum, gardiani fratrum Minorum Trajectensium et dictorum manufidelium meorum sigillis feci communiri.

Actum anno gratie MCCXLVIII, in die (beati) Victoris.

1) Volgens Grotefend, *Hist. Chronologie.* Evenzoo de Geer, *Arch. Duitsche Orde, balie van Utrecht*, nº 485, in eene andere Utrechtsche oorkonde. Sloet, *Okdb. van Gelre en Z.*, nº 686, schrijft echter voor St. Victor in bovenstaanden uitersten wil, 6 Maart.

2) Abdij in den Kreiz Meurs, Regierungsbezirk Dusseldorp.

3) culcitram

4) De verdeeling der tien ponden is volledig, doch vóór „apud Bedeburen" schijnen een of meer woorden uitgevallen te zijn.

Nº 67.

Willem II, graaf van Holland, bevestigt de tolvrijheid, door zijne voorgangers aan Mariënweerd geschonken.

1249, December 31. 'sGravenzande.

Willelmus, Dei gratia Romanorum rex semper augustus, universis sacri imperii fidelibus gratiam suam et omne bonum.

Noverint universi quod ecclesiam de Insula beate Marie, a predecessoribus nostris[1] super libertate omnium theloneorum nostrorum privilegiatam, presentium tenore, per totam terram nostram et aquas

cum omnibus rebus suis, liberam perpetue ab omni exactione thelonei confirmamus. Ut autem hec donatio nostra rata et stabiliter perseveret, sigilli nostri munimine fecimus roborari.

Datum apud Zandem, pridie kal. Januarii. Indictione VII.

1) Zie nos 31 en 54.

N° 68.

Otto III, graaf van Gelre, oorkondt dat de abdij van Mariënweerd hare goederen te Zoelmond aan hem heeft opgedragen, en ze daarop van hem in pacht bekomen heeft voor drie gouden denariën 's jaars.

1250, Januari 13. Nijmegen.

Otto, comes Ghelrensis, universis Christi fidelibus, tam presentibus quam futuris, presentem paginam inspecturis, salutem.

Universitati vestre notum esse cupimus et presentis scripti attestatione protestamur, quod abbas et conventus Insule beate Marie, bona eorum in Solemunde sita, cum omnibus suis attinenciis, sicuti hucusque libere ac quiete possiderunt, pro utilitate ecclesie sue, voluntarie in manus nostras resignaverunt. Omne vero jus et proprietatem predictorum bonorum, prout hucusque ecclesia eorundem tenuit, nobis contulerunt cum nostris posteris in perpetuum habenda. Sed ne ecclesia eorum de toto in posterum alienetur et immunis fiat ab eisdem bonis, ipsam curtim de Solemunde cum omnibus suis pertinenciis, a nobis et a posteris nostris in annuum pactum stabilem et perpetuum, predicti abbas et conventus, tali mediante conditione, obtinebunt, ita quod dicta ecclesia nobis vel successoribus nostris quolibet anno de prehabitis bonis tres denarios aureos persolvent, vel pro quolibet aureo denario tres solidos Coloniensis monete, et in hiis terminis nobis vel heredibus nostris persolvendos, videlicet in Pascha Domini unus denarius aureus, secundus denarius in Pentechosten, tercius denarius aureus in Nativitate Domini (persolvendus est). In cujus rei testimonium presentibus litteris sigillum nostrum duximus apponendum.

Acta sunt hec in Novimagio, in palacio, in octavis Epyphanie, anno Domini MCCL, presentibus hiis testibus: domina Margareta, comitissa Ghelrensi, domina R., comitissa Juliacensi, magistro Andrea capellano nostro, Ghiselberto capellano comitisse uxoris nostre, Mathia notario nostro, Henrico plebano Novimagiensi, Ottone de Suûle, Johanne de Bruchusen, Goswino de

Rottheim, Godefrido de Homele, militibus, et aliis quam pluribus.

De oorkonde van gelijken datum, waarbij de abdij hare goederen te Zoelmond aan den graaf van Gelre opdraagt en erkent ze van hem gepacht te hebben, berust op het Rijksarchief en is afgedrukt in het *Oorkdbk. van Gelre en Z.* n° 716, alwaar men ook onder n° 821 (29 September 1259), eene opdracht vindt, door de abdij aan den graaf, van de hoorigen van den hof te Zoelmond.

N° 69.

Voor Otto van Zuylen, ridder, kastelein en richter, en anderen, verkoopt Dirk van Appeltern aan de abdij goederen te Weurt, afkomstig uit de nalatenschap van zijne grootouders Johannes en Berta van Appeltern, en door hem bezeten in gemeenschap met de kinderen van wijlen zijn broeder Johannes, van welken een zoon, Johannes, 12 jaren oud, met goedkeuring van verwanten, als medeverkooper handelt.

1250, Maart 13. Nijmegen.

Oorkondenboek van Gelre en Zutphen, n° 717.

reg. 26: Johanne filio; item *l.* Johanne filio Ide;

Acta sunt hec coram nobis Novimagi, anno Domini MCCL, in crastino beati Gregorii.

N° 70.

De abdij betaalt aan Udo van Loen XXX Leuvensche schilden, waarvoor zij van eene jaarlijksche rente van X penningen uit goederen bij Halle, en van alle andere aanspraken van gezegden Udo ontslagen wordt.

1254. (Grave.)

Universis presentem paginam inspecturis, scultetus et scabini de Grave salutem in vero salutari.

Que geruntur in tempore de facili cum tempore evanescunt, nisi voce testium vel scripti memoria recipiant firmamentum. Tenore igitur presentium protestamur quod coram nobis talis est conventio celebrata, quod videlicet abbas et conventus ecclesie sancte Marie de Insula dederunt Udoni de Loen XXX solidos Lovanienses pro eo quod a X denariis censualibus, quos eidem annuatim solvere tenebantur de bonis sitis apud Halle, et ab omni jure quod idem Udo in eorum monasterio diceret se habere, essent in perpetuum absoluti.

Acta sunt hec anno Domini MCCL quarto, presentibus domino Rutghero de Herpen, Gosuino dapifero de Rothem, Rutghero de Bomele, Henrico de Haren. Ne igitur super hiis in posterum dubietas oriatur, presentem paginam sigilli nostri et aliorum munimine duximus roborandam.

N° 71.

Machteld, gravin van Holland, komt overeen met den abt van Mariënweerd dat hare kerk te 's Gravenzande voortaan door twee priesters zal worden bediend, tot verbetering van wier onderhoud zij eenige inkomsten aanwijst.

1255, Augustus 15. 's Gravenzande.

M*achtildis*, comitissa Hollandie, Dei providentia mater domini *Willelmi* Romanorum regis illustris, universis presentem cartulam inspecturis, salutem in omnium Salvatore.

Ad noticiam universitatis vestre volumus pervenire, quod nos cum venerabili abbate de Insula beate Marie convenimus, ita quod in perpetuum duo erunt sacerdotes in ecclesia nostra de Zande divina celebrantes. Et nos ad emendationem prebende ipsorum, dedimus eis facultatem habendi et pascendi perpetue XXV oves in pascua nostra, jacente extra aggerem qui vulgariter Wintgat appellatur. Preterea pro decima, quam quondam habebant in loco qui dicitur Masthuc, et [1] quam cum tota illa nova terra in aquilone jacente dedimus pro annuali censu, contulimus eisdem omnem decimam jacentem inter duos aggeres, qui vulgo zidwenden dicuntur et usque ad fossatum Mengeri perpetue possidendam, pacifice et quiete. In cujus rei testimonium presentem cartulam conscribi fecimus et sigilli nostri munimine jussimus communiri.

Datum apud Zande, anno Domini MCCLV, in Assumptione beate Virginis.

1) „Masthuc, et" zal m. i. de oorspronkelijke tekst zijn, schoon er staat: „Masthucec" of „Masthuœc." Masthuc wordt vermeld in n° 61 (in het Cartularium voorkomende onder het hoofd: 's Graevenzande, evenals het onderhavige n° 71), in verband met Sandelingen. Beide benamingen zijn thans te 's Gravenzande onbekend, doch bij een brief van 6 Januari 1417 (Cartul. 's Gravenzande, Rijksarchief, fol. 70 r^{to}), wordt land verkocht „optie Zandelingen", in den polder het Noordland onder 's Gravenzande gelegen. In dien polder heeft, voor zoover men weet, nooit tiendrecht bestaan. Wellicht kon de kerk de haar in n° 61 geschonken tiende in Sandelingen niet innen, en van daar de substitutie van eene andere tiende.

N° 72.

Machteld, gravin van Holland, geeft met toestemming van haar zoon Floris, voogd van Holland, vier morgen land en derdehalf hond dijkgrond aan zuster Agnes en (na haar overlijden aan?) de kerk van Mariënweerd.

1257, Augustus 1.

Maghtildis, comitissa Hollandie, omnibus presentem paginam inspecturis salutem in Eo qui salus est cunctorum.

Noverint universi ac singuli, quod nos de voluntate et consensu dilecti filii nostri domini Florentii, tutoris Hollandie, sorori Agneti ecclesie sancte Marie in Insula, ordinis Premonstratensis, terram Bůve, quatuor scilicet jugera terre et tercium dimidium hont aggeris attinentis et pendentis a parte orientali, pro XII lib. Holl. quibus eidem tenebamur, ratione justi ac legitimi debiti contulimus, a predicta sorore Agnete et[1] a fratribus de Insula beate Marie in perpetuum libere possidenda. In cujus facti nostri testimonium, robur et munimen, presentem paginam conscribi et sigillo nostro fecimus communiri.

Datum anno Domini MCCLVII, kalendis Augusti.

[1]) Invoeging te dezer plaatse van de woorden: „post Agnetis obitum a", zoude m. e. de bedoeling verduidelijkt hebben. Deze oorkonde voert tot opschrift: „De IIII jugeribus terre et IIſ hont aggeris" en staat onder het hoofd „Heijmont, Naeldwijc". Misschien wordt bedoeld de dijk langs de Poel (zie n° 80, noot); deze lag beoosten het ingedijkte land.

N° 73.

Otto III, graaf van Gelre, geeft het recht van patronaat of personaat over de kerk van Beesd, 't geen hij na het overlijden van Godfried van Cuyk verkregen had, aan de abdij, onder beding van memoriën voor hem, voor wijlen zijne vrouw Margaretha, voor zijne vrouw Philippa en voor zijne andere bloedverwanten.

1259, Juli. Nijmegen.

Oorkondenboek van Gelre en Zutphen, n° 818.

Actum et datum anno Domini MCCLIX, apud Novimagium, in mense Julio.

N° 74.

Johan, heer van Cuyk, bevestigt de gift door zijn vader Hendrik[1] aan Mariënweerd gedaan, van zijn aandeel in het patronaatrecht der kerk te Beesd.

1260, vóór 12 April. [2]

Oorkondenboek van Gelre en Zutphen, n° 825.

Datum et actum anno Dominice incarnationis MCCLX.

1) Zie n° 63.
2) Vermoedelijk is deze bevestiging van de in 1244 door Hendrik van Cuyk gedane gift, voorafgegaan aan 's pausen bekrachtiging in den volgenden brief.

N° 75.

Paus Alexander IV bekrachtigt de, met toestemming van den bisschop van Utrecht, door den graaf van Gelre en den heer van Cuyk aan de abdij gedane overdracht van het patronaatrecht der kerk van Beesd, en van de daartoe behoorende kapellen te Rumpt en Gellicum.

1260, April 12. Lateraan.

Alexander, episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis abbati et conventui monasterii de Insula beate Marie, Premonstratensis ordinis, Trajectensis dyocesis, salutem et apostolicam benedictionem. Cum a nobis petitur quod justum est et honestum, tam vigor equitatis quam ordo exigit rationis, ut id per sollicitudinem officii nostri ad debitum perducatur effectum. Sane exhibita nobis vestra petitio continebat quod nobiles viri comes Ghelrie, (Coloniensis dyocesis,) et dominus de Cuc, Leodiensis dyocesis, jus patronatus, quod habebant communiter in ecclesia de Beesde, et de Rumpde ac de Ghellinchem capellis ab ea dependentibus, de assensu venerabilis fratris nostri, Trajectensis episcopi, loci dyocesani, vobis pia et provida liberalitate donarunt, prout in litteris inde confectis, sigillis episcopi ac nobilium dictorum communitis, plenius dicitur contineri. Nos itaque vestris supplicationibus inclinati, quod super hoc ab eisdem episcopo et nobilibus provide factum est, ratum et gratum habentes, id autoritate apostolica confirmamus et presentis scripti patrocinio communimus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostre confirmationis infringere, vel ei ausu temerario contra ire. Siquis autem hoc attemptare presumpserit, indignationem omnipotentis Dei et beatorum Petri et Pauli, apostolorum ejus, se noverit incursurum.

Datum Laterani, II Idus Aprilis, pontificatus nostri anno VII°.

N° 76.

Otto III, graaf van Gelre, schenkt het recht van patronaat of personaat van de kerk te Beesd aan Mariënweerd, onder beding van memoriën voor wijlen zijne vrouw Margaretha, zijne vrouw Philippa en zijne andere bloedverwanten.

1260, Mei. Nijmegen.

Otto, comes Ghelrie, universis Christi fidelibus, presentibus et futuris in perpetuum, salutem et veritatem amplecti.

Omnia que stare cupiunt in statu solido, voce testium aut scripti memoria sunt firmiora.

Nos igitur circumstancias presentis seculi et regni potencias videntes esse caducas et omnimodis transitorias, thesaurum immarcessibilem in celesti regno decrevimus provido consilio collocare. Quem (*sic*) utique ne plures lateat, vestre universitati tenore presentium duximus insinuandum, quod nos, divine remunerationis intuitu et in remedium nostrorum peccaminum, omne jus patronatus sive personatus, quod nos in ecclesia de Beesde, Trajectensis dyocesis, habebamus, domino Rodulpho . . Abbati et conventui ecclesie de Insula beate Marie, Premonstratensis ordinis, liberaliter contulimus et perpetue possidendum. Ea propter dicti . . abbas et conventus nostri memoriam, Margarete quondam uxoris nostre, et Philippe, comitisse Ghelrensis, et omnium parentum nostrorum, in vigiliis, commendationibus, missarum solempniis et ceteris que ad divinum spectant officium, peragere et conservare in perpetuum non omittent. Preterea in nostrorum duorum, utpote nostris et uxoris nostre predicte, solempnibus anniversariis, scilicet duabus vicibus in quolibet anno, ipse dominus abbas conventui et suis fratribus presentibus pitanciam hylariter administrabit.

Ne autem hujusmodi nostra ordinatio et tam felicis elemosine collatio, processu temporum aut calumpnia protervorum, valeat in posterum obfuscari, nos presens scriptum in majoris fidei robur prefatis, domino *Rodulpho* abbati et suo conventui, appensione et munimine nostri sigilli fecimus roborari, presentibus hiis testibus: fratre Godefrido capellano nostro de ordine Cistersiensi, fratre Godefrido elemosinario nostro, Wilhelmo domino de Otena, Ottone de Sůelen, Goswino de Rothem, militibus, Mathia, Everardo, notariis, et aliis quam pluribus.

Actum et datum anno Domini MCCLX, apud Novimagium, in mense Majo.

Deze brief is gelijk aan nº 73, uitgenomen dat hij de „omnes ususfructus quos nos in eadem ecclesia recipere consuevimus" niet geeft, en de aldaar in plaats van „habebamus" voorkomende woorden „habere dinoscebamur post mortem domini Godefridi de Kuuk, canonici Xanctensis", na wiens overlijden de graaf van Gelre zijn recht verkreeg, weglaat. Aangezien de graaf reeds in 1244 wordt vermeld als medegerechtigde in het patronaat (zie nº 63), was de kanunnik vermoedelijk vóór dien tijd overleden.

Vgl. verder over het patronaat van Beesd, nºs 74, 75, 78, 89 en 90.

N° 77.

Baldekijn, burger van Nijmegen, geeft de twee akkers, genaamd de Watakkers, welke hij gezamenlijk met Mariënweerd bezit, na zijn dood aan de abdij.

1260, Juni. Nijmegen.

Nos Baldekinus, civis Novimagensis, notum facimus universis presentia visuris, quod dominus abbas et conventus beate Marie de Insula et nos habemus duos agros similiter sitos, dictos Watackere, quos agros, ad tempora vite nostre quibus nos advixerimus, seminabimus, colemus et ad nostros retinebimus ususfructus. Post nostrum vero decessum dicti agri ambo ad prefatos abbatem et conventum, absque aliqua contradictione uxoris nostre et puerorum nostrorum, libere revertentur et cum ipsis agris facient, quod eorum competit voluntati. Preterea jam dictos agros nec vendere nec aliquomodo in vadio exponere, ita quod ab eis alienentur, nobis licebit, et ideo ob hujus elemosine collationem, sepe dicti abbas et conventus nos Baldekinum, uxorem nostram Otgardim, Rodolphum filium nostrum, uxorem suam Bertam, et omnes nostros pueros in suam fraternitatem et orationum communionem perpetue receperunt.

Ut autem hujusmodi elemosina a nobis et a nostris posteris rata et inviolabilis permaneat et ne ab aliquo calumpnietur, nos in majus fidei robur presentem paginam de consensu uxoris nostre et omnium puerorum nostrorum, sigillo civitatis Noviomagensis duximus roborandam.

Datum Novimagii, anno Domini MCCLX, mense Junio.

N° 78.

Paus Urbanus IV bekrachtigt de, met goedkeuring van den bisschop van Utrecht, door den graaf van Gelre en den heer van Cuyk aan de abdij gedane overdracht van het patronaatrecht der kerk van Beesd, en van de daartoe behoorende kapellen te Rumpt en Gellicum.

1261, September 16. Viterbo.

Urbanus, episcopus, enz. De inhoud is woordelijk gelijk aan de breve van paus Alexander IV. Zie n° 75.

Datum Viterbii, XVI kal. Octobris, pontificatus nostri anno primo.

N° 79.

Paus Urbanus IV bevestigt de abdij in hare bezittingen te Boscusen, Enspijk, Rumpt, Malsen, Weurt, Baarle, Naaldwijk, Mill, Halle, Deil, Schonauwen, Paveien, Langsmeer, Beesd en 's Gravenzande, en in hare vroeger verkregen privilegiën. Voorts verbiedt hij, dat men der abdij nieuwe lasten oplegge, en geeft verschillende voorschriften.

1261, September 24. Viterbo.

Urbanus episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis abbati monasterii de Insula beate Marie ejusque fratribus, tam presentibus quam futuris regularem vitam professis in perpetuum.

Religiosam vitam eligentibus apostolicum convenit adesse presidium, ne forte cujuslibet temeritatis incursus aut eos a preposito revocet, aut robur, quod absit, sacre religionis infringat. Ea propter, dilecti in Domino filii, vestris justis postulationibus clementer annuimus, et monasterium de Insula beate Marie, Trajectensis dyocesis, in quo divino estis obsequio mancipati, sub beati Petri et nostra protectione suscipimus et presentis scripti privilegio communimus, in primis siquidem statuentes ut ordo canonicus qui, secundum Deum et beati Augustini regulam atque institutionem Premonstratensium fratrum, in eodem monasterio institutus esse dinoscitur, perpetuis ibidem temporibus inviolabiliter observetur; preterea, quascumque possessiones, quecumque bona idem monasterium in presenciarum juste ac canonice possidet, aut in futurum concessione pontificum, largitione regum vel principum, oblatione fidelium, seu aliis justis modis, prestante Domino poterit adipisci, firma vobis vestrisque successoribus et illibata permaneant.

In quibus hec propriis duximus exprimenda vocabulis: Locum ipsum, in quo prefatum monasterium situm est, cum omnibus pertinenciis suis; septem mansos terrarum, quos habetis in loco qui Boscusen vulgariter nominatur, et terciam partem decimarum quam habetis ibidem; curtem que vulgariter Haruse dicitur, quam habetis in villa que nominatur Enspic; curtes quas habetis in villis que Rumede, Malsen, Wurde, Barle, Naldwic, Millen, Halle et Daile vulgariter nuncupantur; curtem unam, decimam, redditus et jurisdictionem temporalem, que habetis in loco qui dicitur Sconowe; mansos tres, cum pertinenciis eorundem, quos habetis in parrochia que nominatur Paveia; decimam quam habetis ibidem; capellam unam, cum pertinenciis suis, quam habetis in loco qui dicitur Lancsmeer; jus patronatus et decimas quas habetis in ecclesia sancti Petri, sita

in villa que Besde vulgariter nominatur; capellas duas [1] cum pertinenciis earundem, quas habetis ibidem; jus patronatus quod habetis in ecclesia sancte Elyzabeth, sita in oppido quod dicitur Gravesande, cum terris, pratis, vineis, nemoribus, usuagiis et pascuis, in bosco et plano, in aquis et molendinis, in viis et semitis et omnibus aliis libertatibus et immunitatibus suis. Sane novalium vestrorum, que propriis manibus vel sumptibus colitis, de quibus aliquis hactenus non percepit, sive de vestrorum animalium nutrimentis, nullus a vobis decimas exigere vel extorquere presumat.

Liceat quoque vobis, clericos vel laicos liberos et absolutos e seculo fugientes, ad conversionem recipere et eos absque contradictione retinere. Prohibemus insuper ut nulli fratrum vestrorum post factam in monasterio vestro professionem, fas sit sine abbatis sui licencia, nisi artioris religionis obtentu, de eodem loco discedere. Discedentem vero, absque communium litterarum vestrarum cautione, nullus audeat retinere. Cum autem generale interdictum terre fuerit, liceat vobis, clausis januis, exclusis excommunicatis et interdictis, non pulsatis campanis, suppressa voce divina officia celebrare, dummodo causam non dederitis interdicto. Crisma vero oleum sanctum, consecrationes altarium seu basilicarum, ordinationes clericorum qui ad ordines fuerint promovendi, a dyocesano suscipiatis episcopo, siquidem catholicus fuerit et graciam et communionem apostolice sedis habuerit, et ea vobis, gratis et absque pravitate aliqua, voluerit exhibere. Prohibemus insuper ut infra fines parrochie vestre nullus, sine assensu dyocesani episcopi et vestro, capellam seu oratorium denovo construere audeat, salvis privilegiis pontificum Romanorum. Adhuc novas et indebitas exactiones ab archiepiscopis, episcopis, archidiaconis seu decanis aliisque omnibus ecclesiasticis secularibusve personis, a vobis omnino fieri prohibemus. Sepulturam quoque ipsius loci liberam esse decernimus, ut eorum devotioni et extreme voluntati qui se illic sepeliri deliberaverint, nisi forte excommunicati vel interdicti sint aut etiam publice usurarii, nullus obsistat, salva tamen justicia illarum ecclesiarum, a quibus mortuorum corpora assumuntur.

Decimas preterea et possessiones ad jus ecclesiarum vestrarum spectantes, que a laicis detinentur, redimendi et legitime liberandi de manibus eorum et ad ecclesias, ad quas pertinent, revocandi, libera sit vobis de nostra autoritate facultas.

Obeunte vero te nunc ejusdem loci abbate, vel tuorum quolibet successorum, nullus ibi qualibet surreptionis astucia seu violencia preponatur, nisi quem fratres communi consensu vel fratrum major

pars consilii sanioris, secundum Dei timorem et beati Augustini regulam, providerint eligendum. Paci quoque et tranquillitati vestre paterna in posterum sollicitudine providere volentes, autoritate apostolica prohibemus, ut infra clausuras locorum seu grangiarum vestrarum nullus rapinam seu furtum facere, ignem apponere, sanguinem fundere, hominem temere capere vel interficere, seu violenciam audeat exercere. Preterea omnes libertates et immunitates, a predecessoribus nostris Romanis pontificibus monasterio vestro concessas, necnon libertates et exemptiones secularium exactionum a regibus et principibus vel aliis fidelibus rationabiliter vobis indultas, autoritate apostolica confirmamus et presentis scripti privilegio communimus.

Decernimus ergo ut nulli omnino hominum liceat prefatum monasterium temere perturbare, aut ejus possessiones auferre vel ablatas retinere, minuere, seu quibuslibet vexationibus fatigare, sed omnia integra conserventur eorum pro quorum gubernatione ac sustentatione concessa sunt usibus omnimodis profutura, salva sedis apostolice autoritate et dyocesani episcopi canonica justicia et in predictis decimis moderatione concilii generalis. Si qua igitur in futurum ecclesiastica secularisve persona hanc nostre constitutionis paginam sciens, contra eam temere venire temptaverit, secundo terciove commonita, nisi reatum suum congrua satisfactione correxerit, potestatis honorisque sui careat dignitate reamque se divino judicio existere de perpetrata iniquitate cognoscat, et a sacratissimo corpore ac sanguine Dei et Domini redemptoris nostri Jhesu Christi aliena fiat atque in extremo examine districte subjaceat ultioni. Cunctis autem eidem loco sua jura servantibus, sit pax Domini nostri Jhesu Christi, quatinus et hic fructum bone actionis percipiant et apud districtum judicem premia eterne pacis inveniant. Amen.

Ego Urbanus, catholice ecclesie episcopus, sig. Ego frater Johannes, titulo sancti Laurentii in Luc. presbyter cardinalis, s. Ego frater Hugo, titulo sancti Sab. presbyter cardinalis, s. Ego Odo, episcopus Tusculanus, s. Ego Stephanus, Prenestinus episcopus, s. Ego Ricardus, Sancti Angeli diaconus cardinalis, s. Ego Octavianus, sancte Marie in Via Lata diaconus cardinalis, s. Ego Johannes, sancti Nicholai in carcere Tulliano dyaconus cardinalis, s.

Datum Viterbii, per manum magistri Jordani, sancte Romane ecclesie notarii et vicecancellarii, VIII kalendas Octobris, indictione IIII, incarnationis Dominice anno MCCLXI, pontificatus vero domini Urbani pape IIII anno primo.

1) Rumpt en Gellicum. Zie no 75.

N° 80.

Machteld, gravin van Holland, schenkt eene dijkweide, die zij van haar zoon, koning Willem, gekregen had, aan de abdij, tot heil der ziel van haar gemaal.

1261, October 23. 's Gravenzande.

Nos Maghtildis, comitissa Hollandie, notum facimus tam presentibus quam futuris presentia visuris, quod dilectus filius noster clare memorie dominus Wilhelmus, quondam Romanorum rex illustris, pasturam totius aggeris [1] jacentis inter domum Florentii et domum domne Douwe, nobis contulit et in manus nostras resignavit, quam sub prefatis terminis ecclesie de Insula beate Marie, ordinis Premonstratensis, dyocesis Trajectensis, pro remedio anime domini Florentii, dilecti mariti nostri de medio sublati, libere donavimus in perpetuum possidendam.

In cujus rei et facti nostri testimonium, robur et munimen presentem cartulam fecimus conscribi et sigillo nostro communiri.

Datum in Gravenezande anno Domini MCCLXI, dominica infra octavam XI^M Virginum.

1) Deze en de volgende bevestigingsbrief komen voor onder het hoofd: „Heymont. Naeldwyc." Gravin Machteld had met haar zoon land ingedijkt onder het naburig 's Gravenzande, volgens n° 62. Misschien was de bedoelde dijk aldaar gelegen. De dijk van de Poel schijnt soms als onder Naaldwijk behoorende, vermeld te worden. Zie n° 62, noot. In de goederenlijst wordt o.a. land onder 's Gravenzande vermeld onder het opschrift: „De bonis nostris in Haymonde."

N° 81.

Gravin Aleid, weduwe van Jan van Avesnes, voogdes van Holland en Zeeland, bekrachtigt eene gift van zeker weiderecht, 't welk door koning Willem II aan beider moeder, gravin Machteld, en door laatstgenoemde tot heil der ziel van hun vader, wijlen graaf Floris IV, aan Mariënweerd was geschonken.

1261, November 5. Dordrecht.

Universis presentia visuris, Aleidis uxor quondam domini Johannis de Avesnes, Hollandie et Zelandie tutrix, salutem et omne bonum.

Cum karissima domina mater nostra, domina Maghteldis comitissa Hollandie, ob remedium anime karissimi patris nostri, domini Florentii, comitis Hollandie, contulit ecclesie de Insula beate Marie pasturam totius aggeris jacentis inter domum Florentii et domum domne Dowe, quam pasturam dominus Willelmus

Romanorum rex, karissimus frater noster bone memorie, dicte domine matri nostre libere contulit possidendam, prout in litteris dicte domine matris nostre [1] manifeste et expresse continetur; nos vero collationem, quam de jure facere potuit dicta domina mater nostra, gratam habentes atque ratam, tenore presentium eam confirmamus presentium testimonio litterarum.

Datum apud Dordrech, anno Domini MCCLXI, sabbatho post festum Omnium sanctorum.

1) Zie n° 80.

N° 82.

Richter en schepenen van Nijmegen oorkonden den verkoop aan Mariënweerd door Herman de Duivel en zijne vrouw Hildegonde, van eenige akkers aan de rijkswetering bij Nijmegen en Weurt, waarvan zij een gedeelte van het klooster in tinsrecht hadden.

1262, Februari 2.

Oorkondenboek van Gelre en Zutphen, n° 850.

Datum anno Domini millesimo ducentesimo sexagesimo secundo, in purificatione sancte Marie, mense Februario.

N° 83.

Arnold, heer van Borne, keurt goed dat Gosewijn van Borne eene waar te Zoelmond, die deze van hem in leen had, aan de abdij verkocht, en schenkt haar den eigendom daarvan.

1262, April 10.

Oorkondenboek van Gelre en Zutphen, n° 849.

Datum anno Domini MCCLXII, in crastino Pasche.

De laatste drie woorden worden in het *Oorkdbk.* niet aangetroffen.

N° 84.

Machteld, gravin van Holland, geeft haren klerk Lambert de kosterij te 's Gravenzande, met goedkeuring van den abt van Mariënweerd.

1264, Juli 26.

Machtildis, comitissa Hollandie, universis presentium inspectoribus salutem in Virginis filio Jhesu Christo.

Nosse volumus universos, quod nos Lamberto dilecto ac fideli clerico nostro, ob sue servitutis ac honestatis industriam, indigentie sue succurrere cupientes, assensu et voluntate domini abbatis de Insula beate Virginis plenius requisito, qui nostre in hoc consentit totaliter voluntati, custodiam in Gravenzande conferimus perpetue possidendam. Scientes certissime, quod quicquid eidem Lamberto conservatori presentium super possessione dicte custodie honoris et commodi vel etiam molestie, quod absit, allatum fuerit, nobis reputamus et retrahimus esse factum. In cujus rei testimonium presentes litteras sibi porreximus nostri sigilli caractere consignatas.

Datum anno Domini MCCLXIIII, proximo sabbatho post festum beate Marie Magdalene.

N° 85.

Hendrik I (van Vianden) bisschop van Utrecht, bevestigt hetgeen bij twee brieven van zijn voorganger, den elect Otto III, nopens de kerk van 's Gravenzande werd bepaald.

1265, 23 Mei. Vreeland.

Henricus, Dei gratia Trajectensis episcopus, dilecto in Christo viro religioso abbati monasterii Egmundensis, salutem in Domino.

Litteras venerabilis predecessoris nostri feliciter recordandi Ottonis, quondam Trajectensis electi, non abolitas, non cancellatas nec in aliqua sui parte viciatas, vidimus in hec verba: Otto, Dei gratia Trajectensis electus, universis presens scriptum intuentibus, salutem in Domino et pacem. Quia multiplicatis beneficiis congruum est ut multiplicetur actio gratiarum, notum esse volumus [1], ut supra..... Item: Otto, Dei gratia Trajectensis electus, universis presentia visuris salutem in Domino. Notum facimus presentium testimonio litterarum, quod nos colonos nove terre, et cetera [2], ut supra etiam in isto eodem folio [3]. Nos igitur ea omnia que a memorato predecessore nostro in premissis facta sunt circa ecclesiam predictam de Zande, prout rite ac provide facta, autoritate presentium rata et grata habentes, confirmamus et presentis scripti patrocinio communimus. Quare devotioni vestre presentium autoritate committimus et mandamus, quatinus dilectum in Christo abbatem et conventum Insule beate Marie, quibus dicta ecclesia de Zande est collata, non permittatis in premissis contra nostre confirmationis tenorem ab ali-

quibus indebite molestari. Molestatores hujus, siqui fuerint, autoritate nostra per censuram ecclesiasticam compescendo.

Datum apud Vridelant, anno Domini MCCLXV, in vigilia Pentecostes.

1) Zie nº 58. 2) Zie nº 62.

3) Hier wordt ongetwijfeld bedoeld het oude register, waarvan nº 116 melding maakt. Ook in dit Cartularium werden de beide aangehaalde brieven op dezelfde folio ingeschreven, doch het werd eerst omstreeks het midden der volgende eeuw vervaardigd. De onderhavige oorkonde is alsmede op die folio met dezelfde hand gecopiëerd, allen onder het hoofd: „s Graevenzande."

Nº 86.

De richter van den graaf van Gelre en de schepenen van Nijmegen verklaren, dat de twist tusschen Dirk van Appeltern en Mariënweerd, over goederen te Weurt, geëindigd is, doordat hij van zijne rechten op die goederen afstand heeft gedaan.

1266, April 6. (Nijmegen.)

Nos Wilhelmus de Hirne, judex, Sybodo, Baldekinus, Rulf de Hese, Lanzo, Remboldus, Henricus filius Petri, Johannes (filius) Ide, Arnoldus Friso, Arnoldus Prat et Menardus, scabini Novimagenses, notum facimus universis presentia visuris et attestando publice profitemur, quod omnis rancor et controversia, seu etiam hereditatis impetitio, quam Theodericus de Apeltern, ratione omnium bonorum in Worde sitorum que competere sibi dicebat hereditario jure ad ipsum devolventium, movere intendebat, seu questionem faciebat, domino abbati et conventui de Insula sancte Marie, coram nobis in figura judicii de consilio proborum virorum et tamquam arbitrorum, scilicet domini Wilhelmi de Hirne, domini Bertoldi de Oye, nobilium, Johannis de Grunsbek, Theoderici Pannekuc, militum, decani Seflicensis fratris Godefridi commendatoris Novimagensis [1], ac aliorum quamplurium, est sopita et omnimodis amicabiliter sedata, ita utique, quod dictus Theodericus eisdem bonis in perpetuum sibi competere debentibus ad usufructum dicti domini abbatis et conventus, effestucando sollempniter renunciavit. Propterea prefatus Theodericus posuit coram nobis hos fidejussores cautione debita et fideijussione: dominum Wilhelmum de Hirne, nobilem, et Theodericum dictum Pannekuc, milites, ac fide data se obligavit, quod ipse Theodericus fratrem suum Johannem de Apeltern, sororem suam necnon omnes sibi familiares in hac parte aut affines volentes juristare

pro hujusmodi hereditate reconciliata, deponet et cessare faciet a dictorum bonorum impetitione et ipsorum domini abbatis et conventus qualibet vexatione.

In cujus rei memoria et ne in posterum a sepe dicto Theoderico seu suorum heredum vel affinium calumpnia, pro tam sollempni compositione ac bonorum antedictorum effestucatione, possit suboriri, nos, dictus Wilhelmus de Hirne, judex illustris viri domini Ottonis comitis Ghelrie, et scabinorum Novimagensium, de petitione ac libera voluntate utriusque partis, presentem paginam sigillis nostris presentibus in majus fidei robur duximus insigniri.

Datum anno Domini MCCLXVI, feria III post octavam Pasche, mense Aprilis.

1) Waarschijnlijk commandeur van de Duitsche Orde van St. Jan van Jerusalem, verblijf houdende te Nijmegen in verband met haar bezit van het hospitaal te dier plaatse (zie n° 28). Indien deze waardigheid niet vereenigbaar was met die van deken van het klooster te Zijflich, dan zal vóór „decani" de naam van den deken uitgevallen zijn.

N° 87.

Philips de Molenare, ridder, verklaart dat hij voormaals als baljuw van Zuid-Holland, op last des graven van Holland een onderzoek had ingesteld betreffende het recht van Mariënweerd op de kerk van Houweningen, en bevonden had, dat de abdij die kerk wettig bezat.

1266, Juli 5.

Oorkondenboek van Holland en Zeeland, Nal. n° 39.

Datum anno Domini MCCLXVI, in crastino Translationis beati Martini episcopi.

N° 88.

Machteld, gravin van Holland, twee morgen in het Surianteland door hare bloedverwante Hadewig aan de priesters van Maasland en 's Gravenzande vermaakt en door de gravin van hen gekocht, aan Mariënweerd geschonken en sedert met de abdij tegen andere twee morgen vermangeld hebbende, bevestigt zoowel de oorspronkelijke gift als den gedanen ruil.

1266, September 7. 'sGravenzande.

Machtildis comitissa Hollandie, universis presentia visuris salutem in Domino et cognoscere veritatem.

Ad noticiam vestram cupimus pervenire, quod terram dilecte con-

sanguinee nostre pie memorie domicelle Hadewigis [1], duo scilicet jugera, jacentia in terra que vulgariter nuncupatur Suriantteland [2], in elemosynam ab eadem collata, a nobis vero pro XIIII libris Holl. de manibus testatorum [3] ipsius, videlicet sacerdotum de Mazelant et de Zande, comparata et coram judice et scabinis de Zande recepta, ecclesie de Insula beate Marie, cum omni jure et proprietate sibi attinente, in puram elemosynam contulimus libere, quiete et perpetuo possidenda, pro quibus postmodum ad utriusque commodum et utilitatem, nostri scilicet et dicte ecclesie, mutuavimus alia duo jugera, jacentia ex altera parte vie in oriente, volentes omnimodis ut tam collatio nostra quam cambium ex utraque parte factum, prefate ecclesie firma permaneant et rata. In cujus rei testimonium, robur et munimen presentem paginam conscribi et sigillo nostro fecimus communiri.

Datum et actum anno Domini MCCLXVI, in vigilia Nativitatis beate Marie, apud Gravenzande.

1) Waarschijnlijk Hadewigis, zuster van graaf Willem I, den schoonvader van gravin Machteld.

2) Volgens de rubriek werd het genoemd: Suriantland. Zonder twijfel onder 's Gravenzande gelegen, zijnde dit stuk onder het hoofd „s Graevenzande" in het Cartularium ingeschreven. Ook vond de overdracht van dit land aan gravin Machteld plaats voor richter en schepenen dier stad.

3) Vermoedelijk te lezen: testamentarorum, in de beteekenis, volgens du Cange, van: haeredes testamento instituti, in dit geval = legatariorum.

N° 89.

Hendrik I (van Vianden), bisschop van Utrecht, bevestigt de gift van het patronaatrecht der kerk te Beesd, door Otto III, graaf van Gelre, en Johan, heer van Cuyk, aan Mariënweerd gedaan.

1267, Mei 13. Horst.

Henricus, Dei gratia Trajectensis episcopus, universis presentes litteras inspecturis, salutem in salutis Auctore.

Cum dilecti fideles nostri, vir nobilis *Otto*, comes Ghelrie, et Johannes dominus de Kuuc, ob suorum remedium peccatorum, jus patronatus, quod habebant in ecclesia de Beesde, nostre dyocesis, dilectis in Christo, . . abbati et conventui Insule beate Marie, ordinis Premonstratensis, nostre dyocesis, contulerint libere et simpliciter propter Deum, prout in litteris eorundem super hoc confectis plenius continetur, nos, dictorum . . abbatis et conventus devotis supplicati-

onibus inclinati, id quod a memoratis . . comite Ghelrie et Johanne factum est in premissis, ratum et gratum habentes, autoritate presentium confirmamus et presentis scripti patrocinio communimus.

Datum apud Hurst, anno Domini MCCLXVII[1], in die beati Servatii.

1) De juistheid van dit jaartal kan betwijfeld worden. De bekrachtigingen in nos 75 (12 April 1260) van paus Alexander IV en 78 (16 Sept. 1261) van paus Urbanus IV, maken beide gewag van de *voorafgegane* toestemming te dezer zake, van den Utrechtschen bisschop. Wellicht is dit echter een nieuwe brief van bisschop Hendrik I, die sedert 1250 den Utrechtschen zetel bekleedde, uitgevaardigd om de in no 90 vervatte bevestiging van paus Clemens IV te bekomen.

N° 90.

Paus Clemens IV bekrachtigt de, met goedkeuring van den bisschop van Utrecht, door Otto, graaf van Gelre, aan de abdij gedane overdracht van (zijn deel in) het patronaatrecht over de kerk van Beesd.

1268, November 30. Viterbo.

Clemens, episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis abbati et conventui monasterii Insule beate Marie, Premonstratensis ordinis, Trajectensis dyocesis, salutem et apostolicam benedictionem.

Cum a nobis petitur quod justum est et honestum, tam vigor equitatis quam ordo exigit rationis ut id per sollicitudinem officii nostri ad debitum perducatur effectum. Sane petitio vestra nobis exhibita continebat quod nobilis vir Otto comes Ghelrie, Coloniensis dyocesis, jus patronatus quod in ecclesia de Beesde, Trajectensis dyocesis, obtinebat, vobis grata liberalitate contulit intuitu pietatis, venerabilis fratris nostri, episcopi Trajectensis, loci dyocesani, ad id accedente consensu prout in patentibus litteris inde confectis plenius dicitur contineri. Nos itaque vestris supplicationibus inclinati, quod per eundem comitem provide factum est in hac parte ratum habentes et firmum, illud autoritate apostolica confirmamus, et presentis scripti patrocinio communimus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostre confirmationis infringere, vel ei ausu temerario contra ire. Siquis autem hoc attemptare presumpserit, indignationem omnipotentis Dei et beatorum Petri et Pauli apostolorum ejus se noverit incursurum.

Datum Viterbii, II kal. Decembris, pontificatus nostri anno tercio.

N° 91.

Huibert van Beusichem verklaart geen recht te hebben op een derde gedeelte der tiende van het broek te Spijk, en erkent dat het aan Mariënweerd toebehoort.

1271, Mei 31.

Oorkondenboek van Gelre en Zutphen, n° 933.

reg. 14: quod *l.* quia

Datum anno Domini MCCLXXI, in octavis Penthecostis.

N° 92.

Nicolaas, prior der Predikheeren, en Johannes, gardiaan der Minderbroeders, te Utrecht, door Hadebertus, burger van Utrecht, Willem Gruwel c. a. ter eene zijde, en de abdij van Mariënweerd ter andere zijde, tot scheidsrechters benoemd in een geschil over goederen in Schonauwen, beslissen dat deze aan de abdij toebehooren.

1275, Juni 29. Utrecht.

Universis presentes litteras inspecturis, nos frater Nicholaus, prior fratrum Predicatorum, et frater Johannes, ghardianus fratrum Minorum in Trajecto, salutem in Domino.

Noverint universi quod cum Hadebertus, civis Trajectensis, Wilhelmus dictus Gruwel et consortes eorum in causa, viros religiosos dominum . . abbatem et conventum beate Marie de Insula impetiissent super quibusdam bonis sitis et spectantibus in curte de Sconhouwen, que quidem bona felicis memorie Acellinus, quondam decanus sancti Martini in Trajecto, dicto . . abbati et conventui seu monasterio suo, in remedio anime sue, contulit seu legavit, tandem dicte partes in nos tamquam in amicabiles compositores seu ordinatores, simpliciter et de plano compromiserunt super omni questione seu impetitione habita inter ipsos super dictis bonis, promittentes quidquid ordinaremus seu componeremus ratum haberent hinc et inde. Nos vero recepto in nobis hujusmodi onere componendi seu ordinandi, ac deducto in presentia nostra jure partis utriusque et eo diligenter inspecto et examinato, invenimus dictum abbatem et dictum conventum seu monasterium, ipsorum justo titulo et jure competenti, ea longo tempore possedisse eademque bona sibi ab ordinario loci confirmata. Unde ordinando seu componendo, pronunciamus dictos . . abbatem et conventum in pacifica et quieta possessione dictorum bonorum debere perpetuo permanere, et ipsa

bona ad monasterium predictum pertinere, parti adverse super hiisdem bonis perpetuum silentium imponendo, salvo sibi si in posterum quid juris super dictis bonis testibus ostendere poterit vel docere. In cujus pronunciationis testimonium presentes litteras fecimus nostris sigillis sigillari.

Datum et actum in Trajecto, anno Domini MCCLXX quinto, die festo beatorum Petri et Pauli Apostolorum.

Zie noot onder nº 7.

Nº 93.

Wenemar van Redinchem verklaart met wijlen abt Boudewijn [1] van Mariënweerd, voor een tijdperk van vier jaren, drie waren in de Ascherweerd verwisseld te hebben tegen drie waren in de Zoelmonderbroek.

1278, Mei 31.

Oorkondenboek van Gelre en Zutphen, nº 995.

reg. 9: possidemus *l.* possidebimus

Datum anno Domini MCCLXXVIII, in die Petronille virginis.

[1]) Balduinus trad als abt af, 11 Mei 1272.

Nº 94.

Hildewardis, weduwe van Falco van Deyl, en hare kinderen Godfried en Aleid, verkoopen eenige stukken land bij Deil aan Marcelis van Tuyl, en pachten ze van hem tegen een jaarlijkschen erfcijns. Johannes, zoon van Falco van Deyl, verkoopt insgelijks eenige stukken land aan gezegden Marcelis, en neemt ze op dezelfde wijze in pacht.

1281, Juni 23. (Zaltbommel.)

Universis presentia visuris vel audituris, Johannes filius Huberti et Arnoldus sartor, scabini de Bomel, scire veritatem.

Constituti coram nobis Hildewardis relicta Falconis de Deyla, Godefridus et Aleydis pueri ipsius Hildewargis, aream in qua dicta Hildewargis moratur, sitam juxta Bulkum, cum terra adjacente dicte aree, terram quandam que dicitur Crinte et terram quandam que dicitur Ghere, sitas apud Deyla, vendiderunt et obtulerunt Marcelio de Tule, libere et pacifice in perpetuum possidendas, et dictis terris effestucando renunciaverunt ut juris fuit, et super hac venditione promiserunt predicto Marcelio facere veram warandiam et firmam, per annum et diem ut juris est. Inde

constituerunt predicto Marcelio, Henricum dictum Boninc fidejussorem. Quo facto predictus Marcelius reddidit et locavit predicta bona predictis, jure censuali hereditarie, pro XX solidis Lovaniensibus ipsi Marcelio et suis heredibus seu successoribus in die beati Martini hyemalis, apud domum ipsius Marcelii in Tula, annis singulis persolvendis.

Preterea Johannes, filius Falconis de Deyla, coram nobis constitutus, aream sitam apud Deyla juxta Bulcum in qua idem Johannes moratur ad presens, terram quandam sitam in loco qui dicitur Buninghure, continentem juger et dimidium; terram quandam que dicitur Virgherden, sitam juxta Heyndinghen, et dimidium juger situm in loco qui dicitur Salenweert, vendidit et obtulit predicto Marcelio libere in perpetuum possidendas. Et dictis terris predictus Johannes, una cum uxore sua, effestucando renunciavit ut juris fuit, et super hac venditione promisit predicto Marcelio facere veram warandiam et firmam, per annum et diem ut juris est. Inde constituit predicto Marcelio, Henricum dictum Boninc predictum fidejussorem. Quo facto predictus Marcelius reddidit et locavit predicto Johanni predictas terras, jure censuali (hereditarie), pro XX solidis Lovaniensibus, ipsi Marcelio et suis heredibus sive successoribus in die beati Martini hyemalis, apud domum ipsius Marcelii in Tula, annis singulis persolvendis.

Nostrarum presentium testimonio litterarum.

Datum anno Domini MCCLXXXI, in vigilia Nativitatis beati Johannis Baptiste.

N° 95.

Egidius van Eynspijk verkoopt de Kruckenhofstede en andere landen bij Enspijk gelegen, voor 50 £ aan de abdij van Mariënweerd.

1283, Augustus 29. (Zaltbommel.)

Universis presentia visuris vel audituris, Jordanus filius Gudule et Hermannus filius Arnoldi, scabini de Bomel, salutem et rei geste recognoscere veritatem.

Noverit universitas vestra quod Egidius de Eynspijc coram nobis constitutus, campum suum circumfossatum et salicibus circumplantatum extra aggerem, situm prope campum domini Ghiselberti de Beesde, militis, in superiori parte versus Eynspijc, et aream quandam Kruckenhofstede nuncupatam, cum omnibus suis

attinentiis, sitam etiam extra aggerem, necnon omnes reliquas areas suas cum eorum attinentiis quas habuit apud dictum locum de Eynspijc, inter areas ecclesie Insule beate Marie et Hackonis de Tuul jacentes, vendidit et obtulit pro L libris sibi persolutis integraliter, Alberto dicto Schermer ad usus totius capituli ecclesie de Insula beate Marie, in vera proprietate, libere et pacifice in perpetuum possidendas. Et dicto campo cum areis predictis, predictus Egidius et Cristina uxor ejusdem effestucando renunciarunt ut juris fuit, et super hac venditione promisit sepedictus Egidius predicto Alberto per annum et amplius ut jus est, prestare firmam warandiam et tutelam. Inde constituit sepedicto Alberto, Henricum et Baldekinum de Eynspijc, manu conjuncta et in solidum, fidejussores. Nostrarum presentium testimonio litterarum.

Datum et actum anno Domini MCCLXXXIII, in die Decollationis beati Johannis Baptiste.

N° 96.

Hilla, dochter van Goswijn van Mille, verklaart reeds vóór zeven jaren alle hare roerende en onroerende goederen aan Mariënweerd te hebben geschonken, en bevestigt deze gift opnieuw.

1284, Augustus 3. Grave.

Universis tam presentibus quam futuris, presentem paginam inspecturis, Brunstenus, scabinus in Gravia, sculteti vices ibidem agens, Arnoldus Drente, Arnoldus Blome et Theodericus de Osse, scabini ibidem, salutem et agnoscere veritatem.

Universis vobis et singulis signamus atque tenore presentium contestamur, quod Hilla, filia Gosuini de Mille, in nostra presentia constituta, profitebatur publice ac manifeste omnia sua, tam mobilia quam immobilia, jam ante VII annos, claustro beate Marie in Insula, Trajectensis dyocesis, libere contulisse perpetuo possidenda. Sed et eadem in nostra presentia renovavit per manum sui mundiburdi seu tutoris, scilicet Johannis dicti Neelve, manentis in Mille, atque (per) manum propriam, omnia sua, tam mobilia quam immobilia, libere conferens dicto claustro, atque in manus fratris Johannis, dicti Albi, sacerdotis et canonici de Insula, et in manus Brunsteni predicti, sculteti vices agentis, ad opus sepedicti claustri, omnium bonorum suorum predictorum tradidit proprietatem, atque super

dictis bonis publice effestucavit. In cujus rei testimonium atque robur presentes litteras sigillis nostris duximus sigillandas.

Datum et actum in Gravia anno Domini MCCLXXXIIII, in die Inventionis sancti Stephani.

N° 97.

Baudekijn van Driel geeft voor zijne ziel en de zielen van zijne vrouw Ida (die, daar hij geen eigen zegel heeft, voor hem zegelt), en van hunne wederzijdsche ouders, ten overstaan van richter en buren te Deil, drie erven aldaar aan de abdij.

1286, Maart 18. Deil.

Oorkondenboek van Gelre en Zutphen, n° 1097.

reg. 14: XX solidos *l.* II solidos

„ 19: de Kuyc. Et, quod *l.* de Kuyc, et Falcone et quam pluribus aliis. Et, quia

Actum et datum in Deyle, anno Domini MCCLXXXVI, feria secunda post dominicam qua cantatur: Oculi mei.

N° 98.

Metta Melstre, weduwe, draagt hare goederen in Nysterle en Litte aan Mariënweerd op, ter voldoening van hetgeen haren zoon, broeder Johannes in gezegd klooster, na haren dood uit hare goederen zoude toekomen. Hendrik, Metta en Weindelmodis, hare kinderen, en Macharius, Metta's echtgenoot, stemmen daarin toe en verbinden zich, dat Gijsbrecht, zoon der weduwe Melstre, bij zijne meerderjarigwording ten behoeve der abdij van alle recht op die goederen afstand zal doen.

1290, Februari 8. ('s Hertogenbosch.)

Nos Henricus de Neynsel et Wilhelmus filius quondam Hille, scabini in Buscoducis, notum facimus universis presentia visuris, quod coram nobis Metta, dicta Melstre, vidua relicta Henrici dicti Meltre, pie memorie, quondam nostri conburgensis in Busco, quedam bona sua in parrochia de Nysterle sita, illa, scilicet, que olim ecclesie de Berna fuisse dicuntur, cum ipsorum bonorum attinenciis universis prout eadem bona in eodem loco consistunt et ad ipsam Mettam spectare hactenus consueverunt, et omnia bona sua que ipsa Metta in Litte habuit et possedit, in quibuscunque rebus, possessionibus et juribus consistencia, cum omni integritate sua, religiosis personis abbati et fratribus monasterii Insule beate Marie, ordinis Premonstratensis, ex parte et nomine ipsius monasterii et ad opus ejusdem,

pro portione que fratri Johanni filio ipsius Mette in collegio dicti monasterii ad dictam ordinem suscepto, in bonis ab ea habitis et possessis, seu ab ipsa post obitum relinquendis, competebat jure successionis, seu competere debebat post ipsius Mette decessum, libere contulit, tradidit et resignavit modo resignandi debito in talibus et consueto, ad dictum monasterium perpetuo spectatura.

Presentibus tunc et personaliter constitutis una cum dicta Metta, coram nobis, Henrico ipsius Mette filio, Weindelmode dicta Weime, beghina, filia ejusdem Mette, cum tutore suo ad hoc ab ea electo et ei a judice rite dato, et Machario, genero ipsius Mette, marito legitimo et tutore Mette filie ejusdem, ex parte ipsius uxoris sue et cum ipsa eis et singulis eorum expresse consentientibus et omnimode renunciantibus bonis supradictis ad opus dicti monasterii, et toti juri quidcunque ipsis seu cuilibet ipsorum competebat aut competere poterat in eisdem. Et promiserunt dicti Henricus, Weindelmodis ejus soror, et Macharius, ut debitores indivisi et singuli eorum in solidum coram nobis, quod ipsi quendam puerorum predicte Mette, Ghiselbertum nomine, adhuc inpuberem, quam cito idem puer etatem ad hoc habuerit competentem, facient, ad requisitionem abbatis et conventus dicti monasterii, bonis supradictis et toti juri in hiis ipsi puero competenti renunciare, prout dicto monasterio erit stabile atque firmum. In cujus rei testimonium sigilla nostra presentibus litteris sunt appensa.

Datum feria IIII[a] post festum Purificationis beate Marie, anno Domini MCC nonagesimo.

N° 99.

Margaretha, weduwe van Everard, hare dochter Hiskin en haar zoon Gerard Gaper, verkoopen aan de abdij een huis enz. gelegen te Enspijk. Gerard Groteghene en Everard van Ambersoyen doen afstand van alle verband op gezegde goederen ter zake van een borgtocht ten behoeve van Marcelis van Tuyl, ridder.

1290, December 21. (Zaltbommel).

Universis presentia visuris, Petrus dictus Bart, Hermannus filius Arnoldi, Johannes filius Huberti, et Rodolfus de Husden, scabini in Bomel, salutem et noscere veritatem.

Constituti coram nobis Margareta, relicta Everardi, et Hiskin filia sua cum tutore earum in presencia judicis electo, et Gerardus dictus Gaper filius Margarete predicte, vendiderunt et obtulerunt,

pro quinquaginta libris Lovaniensibus eisdem ut fatebantur persolutis, aream et domum et granarium seu bargonem eorum, sitas in Enspike, quibus adjacent a parte orientali domini Insule sancte Marie, obtulerunt, inquam, preposito et domino Florentio, canonicis ecclesie Insule sancte Marie, ad opus conventus dicte ecclesie in perpetuum possidendas. Quo facto Margareta, Hiskin et Gerardus Gaper predicti super premissis effestucando renunciaverunt, promittentes facere renunciare super eisdem omnes qui de jure tenentur. Preterea predicti promiserunt preposito et domino Florentio, ad opus dicti conventus, super premissis per annum et diem pro omnibus volentibus juri comparere, warandiam facere et tutelam. De premissis omnibus faciendis, Henricus filius Baudekini de Enspike est fidejussor. Preterea coram nobis Petro Bart et Rodolpho de Husden, scabinis predictis, Gerardus dictus Groteghene et Everardus de Ambersoyen, renunciaverunt omni juri seu plegio quod habuerunt in premissis domo, area et bargone, ratione fidejussionis novem librarum dominum Marcelium de Tule, militem, attingentium annuatim. Et nos Petrus dictus Bart et Rodolfus de Husden, scabini predicti, de hac ultima conditione testimonium perhibuimus Hermanno filio Arnoldi et Johanni filio Huberti, nostris conscabinis predictis. Nostrarum testimonio litterarum.

Datum anno Domini MCCXC, in die (sancti) Thome Apostoli.

N° 100.

Gerrit Hoernemunt doet ten behoeve van Mariënweerd afstand van alle rechten, welke hij als erfgenaam van den Utrechtschen deken Hesselinus onder Schonauwen bezat.

1291, April 19.

Omnibus presentia visuris nos Stephanus, Dei gratia decanus Trajectensis [1], et Ghiselbertus decanus sancti Petri ibidem, significamus quod Gerardus, famulus, dictus Hoernemunt, venerabilis viri domini Hesselini, quondam decani Trajectensis, heres legitimus et successor, in nostra presentia constitutus, omnem inpetitionem et quidquid juris in curte Sconouwen dicta, et hereditate dicte curti attinente, habuit vel habere videbatur ratione successionis hereditarie predicti domini Hesselini, libere resignavit, et supra dicta curte ac rebus ejus, viros religiosos dominum abbatem et conventum

de Insula beate Marie, liberos et quitos clamavit ab omni impetitione sui et suorum in perpetuum.

In cujus rei testimonium nos predicti Stephanus et Ghiselbertus decani, presentes litteras nostris sigillis duximus sigellandas, anno Domini MCC nonagesimo primo, feria quinta ante festum Pasche.

Zie de noot onder nº 7.

[1]) Stephanus van Schalckwijck wordt vermeld 1289—1295 als deken der Domkerk. Van Heussen, *Hist. Episc. Ultraj.* p. 51.

Nº 101.

Daniël van Mille en Hilla, zijne echtgenoote, schenken aan Mariënweerd alle hunne goederen, met hun zoon Herman daarvan plechtig afstand doende.

1293, Maart 3. (Grave.)

Universis presentes litteras visuris, Ghiselbertus Gruter, judex, Arnoldus Blöme, Alexander et Johannes filius Lydekine, scabini in Gravia, salutem cum noticia veritatis.

Noveritis quod Daniel de Milla et Hilla, uxor sua, coram nobis et aliis fidedignis constituti, omnia bona sua mobilia et immobilia ubicunque sita et habita, viris religiosis domino abbati et conventui de Insula sancte Marie in puram elimosynam contulerunt. Et postea Daniel et Hilla predicti, cum Hermanno filio suo, omnibus bonis prescriptis ad opus dicti domini abbatis et conventus rite renunciaverunt prout de jure talis renunciatio fieri consuevit, ita quod scabini sententiaverunt dictam renunciationem esse stabilem atque firmam. In cujus rei testimonium sigilla nostra presentibus sunt appensa.

Datum anno Domini MCCXCIII, feria III post dominicam Oculi.

Nº 102.

Marcelis van Tuyl, ridder, verruilt met den abt van Mariënweerd eenige onder Enspijk gelegen landen, onder verplichting zijnerzijds van aanzuivering der waarde, des noodig, volgens uitwijzing van Hendrik de Cock, ridder.

1293, Juli 20. (Zaltbommel.)

Universis presentem visuris, Petrus Bart, Henricus de Werva et Henricus Moliaert, scabini de Bomel, salutem cum noticia veritatis.

Tenore presentium protestamur quod dominus Marcelius de

Tula, miles, coram nobis dedit preposito Insule sancte Marie ad opus abbatis dicti conventus, in vero cambio, frustum terre continentis quatuordecim mensuras que vocantur hont, situm in jurisdictione de Eynspijc, in loco qui vocatur vulgariter Cortlant; item dimidium jugerum terre situm in loco qui nuncupatur Gansberch. Dedit inquam, terras predictas pro frusto terre transeunte, quod dicitur vulgariter Dorgaende, sito in loco qui vocatur Boninchoven, et pro area sita juxta Gerardum dictum Zassen et vicum, et pro area sita juxta Johannem dictum Cleffas, tali conditione adjecta, quod dominus Marcelius, miles, predictus, addet abbati dicti conventus, ad dicta domini Henrici dicti Koc, militis, si heriditates predicte non fuerint eque bone. Verum si heredes domini Marcelii predicti, post obitum ipsius domini Marcelii, hujusmodi cambium contradicerent et aliquam partem terre predicte super eo quod esset feodaliter, ab ipso domino abbate reciperent seu alienarent, ex tunc dominus abbas predictus partem terre tam bonam sicut ab eo reciperetur seu alienaretur, recipiet seu rehabebit ex agro domini Marcelii predicti, qui vocatur vulgariter: In den corten hoeven, in jurisdictione de Eynspijc sito, ipso domino Marcelio fatente et promittente. Nostrarum testimonio litterarum.

Datum anno Domini MCCXC tercio, feria II ante festum beate Marie Magdalene.

N° 103.

Hendrik van den Rijn, Hendrik Baudekijnsz. van Eynspijk en Huibert Huibertsz. van Hellve schenken een jaarlijkschen cijns voor de priesterlijke inkomsten der kapel te Enspijk, verzekerd op land onder Enspijk, en losbaar tot den penning tien.

1293, Juli 20. (Zaltbommel.)

Universis presentia visuris, Petrus dictus Bart, Henricus de Werva, et Henricus Moliaert, scabini de Bomel, salutem cum noticia veritatis.

Venientes coram nobis Henricus dictus van den Rine, Henricus filius Baudekini de Eynspijc et Hubertus filius Huberti de Hellve, dederunt ad redditus sacerdotales capelle de Eynspijc VII libras et X solidos parvorum denariorum pro tempore legalium, annuatim in die nativitatis beati Johannis Baptiste recipiendos de XII jugeribus terre sitis in jurisdictione de Eynspijc, de quibus octo jugera sunt sita in campo qui vocatur Baudekins camp, et quatuor

jugera in campo qui vocatur Guldencamp, tali conditione adjecta quod predicti unam libram cum decem libris, et decem solidos cum quinque libris monete predicte, redimere possunt. Verum predicti pactum seu censum predictum a festo nativitatis beati Johannis Baptiste nunc proximo venturo ultra annum, tunc in festo ipsius beati Johannis, dare ac persolvere tenebuntur vice prima. Nostrarum testimonio litterarum.

Datum anno Domini MCCXC tercio, feria II ante festum beate Marie Magdalene.

N° 104.

Otto, heer van Buren, oorkondt, dat de abdij zekere landen onder Malsen van Jutta, weduwe van Volcwijn van Malsen, en hare kinderen heeft gekocht.

1295, September 8.

Nos Otto, dominus de Buren, notum facimus universis quod abbas et conventus de Insula beate Marie emerunt erga Juttam relictam Volquini de Malsen et pueros suos, rationabiliter et legitime, quatuor jugera terre in Malsen jacentia, et unam aream que vulgariter hofstat dicitur, pro quadam summa pecunie ipsis integraliter persoluta. Unde predicti Jutta et pueri sui in nostra presentia constituti, omnes resignaverunt antedicta bona ad opus predictorum . . abbatis et conventus, perpetuo possidenda. Nostrarum presentium testimonio litterarum.

Datum anno Domini MCC nonogesimo quinto, in Nativitate beate Marie virginis.

N° 105.

Otto, heer van Buren oorkondt dat Gerrit de Wolf alle zijne goederen aan Mariënweerd heeft geschonken, en ze tot grootere zekerheid, wegens 100 £ aan de abdij verschuldigd, voor altijd aan haar heeft verbonden.

1296. Tusschen 26 Maart en 1 April.

Universis presentia visuris, Otto, dominus de Buren, salutem in Domino. Significamus, tam presentibus quam futuris, quod Gerardus dictus Lupus omnia bona sua, mobilia et immobilia, que habet seu que habiturus est in posterum, domino . . abbati et conventui de Insula beate Marie in puram elemosinam contulit per manus nostras et legavit. Et ad majorem cautionem idem Gerardus omnia prefata bona predictis . . abbati et conventui, pro centum libris quas debebat

eisdem, obligavit perpetuo possidenda. Nostrarum presentium testimonio litterarum.

Datum anno Domini MCC nonogesimo sexto, infra octavas Pasche.

N° 106.

Johannes Ghirken staat voor 30 £ de nalatenschap van Herman Heuke af aan de abdij.

1296, September 26. (Grave.)

Nos Ghiselbertus Gruter, Alexander et Johannes filius Lydekine, scabini in Gravia, notum facimus universis presentes litteras inspecturis, publice protestari in eisdem, quod Johannes dictus Ghirken, coram nobis et aliis fidedignis constitutus, promisit tamquam bonus et ydoneus debitor, domino abbati et conventui monasterii Insule sancte Marie presenter conservat' (?) omnem impetitionem totius hereditatis Hermanni dicti Heuke, ubicunque site vel habite, ab ipso Hermanno predicto et ab omnibus aliis quibuscunque ex parte ipsius Hermanni venientibus et justiciam ex inde postulantibus, per annum et diem prout justum est in talibus et consuetum, deponere integraliter et delere, et ipsos ex inde quitos et indempnes plenarie conservare. Et de dicta hereditate ipse dominus abbas et conventus predicti persolverunt XXX libras parvorum denariorum legalium et bonorum, Johanni dicto Ghirken prenotato. Ad quorum evidenciam sigilla nostra presentibus sunt appensa.

Datum anno Domini MCCXCVI, feria IIII ante (beati) Michaelis.

N° 107.

Everard van Ghiffen schenkt alle zijne goederen, ook die welke hij nog verkrijgen zal, aan Mariënweerd.

1296, October 22. (Grave.)

Nos Johannes et Ghiselbertus, scabini in Gravia, protestamur quod Everardus de Ghiffen, coram judice et coram nobis constitutus, omnia bona sua, mobilia et immobilia, que habet vel que habiturus est, abbati ecclesie de Insula beate Marie ad opus ipsius ecclesie et conventus in puram elemosinam, in proprietatem perpetuam, liberaliter erogavit, contulit et assignavit. In cujus rei testimonium sigilla nostra presentibus sunt appensa.

Datum anno Domini MCC nonogesimo sexto, in crastino Sanctarum XI milium virginum.

N° 108.

Dirk VII, graaf van Kleef, schenkt aan de kloosterlingen vrijdom van zijn tol te Nijmegen voor acht carratae wijn 'sjaars, tot hun eigen gebruik.

1298, Juli 17.

Universis presentia visuris et audituris, Theodericus, comes Clevensis, ad perpetuam rei memoriam cognoscere veritatem.

Noveritis quod nos intuitu devotionis .. abbatis et conventus cenobii Insule sancte Marie, ordinis Premonstratensis, et bonorum operum que per ipsos fiunt quorum nos participes effecerunt ob remedium animarum progenitorum nostrorum, nostre, uxoris nostre et heredum nostrorum, eosdem .. abbatem et conventum libertamus et privilegiamus in hoc, quod singulis annis octo carrate vini ad potum ipsorum comparate deduci poterunt ante thelonium nostrum Novimagi, absque requisitione et exactione alicujus thelonii, mandantes et precise volentes quatinus thelonarii nostri Novimagenses qui pro tempore fuerint, familiam [1] cum dictis vinis descendentem, cum ad eos venerit, promoveant et nullatenus detineant, impediant aut molestent. Et ut premissa rata permaneant et in nullo violentur, tradimus dictis abbati et conventui has nostras litteras, sigillo nostro sigillatas, in testimonium super eo.

Datum anno Domini MCC nonagesimo octavo, feria V[a] post diem beate Margarete.

1) famulum?

N° 109.

Otto en zijne vrouw Beatrix verkoopen drie morgen land onder Enspijk gelegen, aan den proost van Mariënweerd.

1299, Maart 25. (Zaltbommel.)

Universis presentia visuris, Henricus de Werva et Johannes Wickenbroet, scabini de Sautbomel, veritatis noticiam cum salute, protestamur quod Otto et uxor sua Beatrix coram nobis vendiderunt et obtulerunt, pro L libris legalium denariorum eisdem ut fatebantur persolutis, tria jugera terre sita in jurisdictione de Eynspijc, inter terram quondam domini Ghiselberti de Beesde et inter terram Wenemari de Roemde, in campo qui Teylinx camp nuncupatur, preposito de Insula beate Marie, heriditarie in perpetuum possidenda. Quo facto Otto et Beatrix uxor sua predicti, terre prenotate effestucando renunciarunt, promittentes warandiam

facere preposito prefato super terra prelibata, per annum et diem ut juris est, coram omnibus volentibus juri comparere. Inde Wilhelmus, quondam filius Henrici de Eynspijc, Wilhelmus dictus Hollander et Johannes de Alve, indivisi sunt fidejussores. Nostrarum testimonio presentium litterarum.

Datum anno Domini MCCXC nono, feria IIII[a] ante dominicam qua cantatur Letare.

N° 110.

Otto, heer van Buren, verkoopt aan het gemeene land cenig land tot het leggen van dijken. Voorts bepaalt hij prijzen, tot welke des noodig meer land voor dat doel kan worden aangekocht, en draagt de schouwing der wetering aan de heemraden van Aalswijk op.

1299, Juni 24.

Alle den ghenen die desen brief zoelen sien of horen lesen, doe wi Otte, here van Buren, te weten ende maken cont, dat wi vercoft hebben den ghemeinen lande, dat daer onder gheleghen is van Wijcliede, aen den Donkeren dijc, binnen dijcs tien röeden ende den dijcstadel mede, ende buten dijcs over den grave drie röeden van Wijcliede al aen die Kuerne, ende waer si hier meer lants behoeven binnen dijcs mede te diken, dat zoelen zi ghelde den merghen vor X lb.; voert van den Donkeren dijc an onzen Haghe heb wi hem vercoft binnen dijcs een röede, ende wat sijs hier meer behoeven dat zoelen zi ghelden den merghen vor XXX lb. Voert van onzen Haghe an des . . abts lant van Oesbroeke heb wi hem vercoft buten dijcs VI röeden, ende wat sijs meer behoeven binnen of buten, dat soelen zi ghelden den merghen vor XX lb. Voert nederwaert ter Linghenen hebben zi een deel lants ghecocht alse die Coren grave gaet, ende wat sijs hier meer behoeven dat zoelen zi ghelden den merghen vor X lb. binnen dijcs, met sulker vorwaerde dat Alremallijc zinen vrient, die aen den dijc gehelant is, goet sal maken dat hi des coeps volghen sal, ende dat men met desen vorseiden lande zal diken ende houden Aelswijc ewelike. Ende wat dit vorseide lant sal costen te copen, dat sal al tghemeine lant quiten. Voert van Hasaerts hoeft aen Wijcliede heeft tghemeine lant ghecocht tien röeden, die si moghen orbaren alsi willen. Oec is daer ghesproken van der wåteringhe, dat men die sal houden ende graven Alremallijc teinden sijn lant, mer van des godshuus lande van den Waerde nederwaert al in die

slusen, soelen alle die ghene mede ghelden ghelijc Alremallijc, daer hi in comet met sinen water. Ende die slusen salmen houden ende maken met ghemeinre hant also langhe alsmen Aelswijc houdt, bi rade der heemrader, die de wateringhe soelen scouwen met al dien rechte datsi Aelswijc scouwen. Ende Aelswijc salmen altoes diken, als die ander hantveste seghet, wanneer men den hoefslach laet tevaren. In orconde al derre dinghe soe hebwi Otte, here van Buren, haer Symoen, abt van den Waerde, her Hubrecht van Bosinchem, her Alaert van Bosinchem, mombaer der kinder Hubrechts van Caets, desen brief geseghelt met onzen zeghelen. In den jaer ons Heren alsmen scrivet MCC neghen ende neghentich, te sunte Jans misse.

De rubriek boven dit stuk luidt: „De terris emptis ad aggerem et de aqueductu et de slusis."

Heer Otto van Buren schijnt hier te voorzien in eene indijking tusschen Buren en Buurmalsen. Men vindt daar de Karne of Korne, die van Buren zuidwaarts in de Linge loopt, de Groote Haag en Achter den Haag. Het toezicht wordt opgedragen aan de heemraden van Aalswijk. Eene uitgestrektheid lands onder dezen naam wordt op oude kaarten benoorden Buren aangetroffen, en nog vindt men daar de Aalswijker straat en den Aalsdijk.

N° 111.

Schepenen van Zaltbommel oorkonden, dat Hendrik de Cock, ridder, aan zijn zoon Hendrik, kanunnik van Mariënweerd, heeft vermaakt een kamp in het broek van Enspijk, welke geheel aan de abdij zal vervallen bij overlijden van gezegden kanunnik als presbyter, doch bij diens vroeger sterven slechts voor de helft, komende de wederhelft alsdan terug aan den gever.

1301, April 13. (Zaltbommel.)

Universis presentia visuris, nos Petrus Bart et Johannes Werine, scabini in Sautbomel, presentibus protestamur, quod dominus Henricus dictus Koc, miles, legavit coram nobis fratri Henrico filio suo, Insule beate Marie concanonico, campum suum in palude de Eynspijc, situm inter campum claustri Insule beate Marie ex una parte, et campum Henrici de Rijn ex altera, in usus sibi necessarios conferendum. Cui campo dominus Henricus, miles predictus, coram nobis cum liberis suis effestucando renunciavit, tali interposita conditione, quod si frater Henricus, concanonicus predictus, morieretur ante sui ordinis in presbiterum promotionem, dominus Henricus, miles predictus, dimidiam partem campi predicti rehabebit et claustrum Insule beate Marie aliam dimidiam

partem obtinebit. Insuper ipso fratre Henrico concanonico predicto in presbiterum promoto ac eo cum divine placuerit voluntati defuncto, claustrum Insule beate Marie cum conventu, campum jam sepe memoratum sibi heriditarie reservabunt. Et ut hoc ratum et firmum permaneat et a memoria recedere non poterit, sigilla nostra presentibus sunt appensa.

Datum anno Domini MCCC primo, feria V post octavas Pasche.

N° 112.

Gijsbrecht van Tuyl, heer Willems zoon, verkoopt land onder Enspijk voor 60 £ aan Johannes Kemerer van Eynspijk.

1301, April 17. (Zaltbommel.)

Universis presentia visuris, Johannes Wickenbroet et Johannes Werine, scabini de Sautbomel, veritatis noticiam cum salute.

Protestamur quod Ghiselbertus de Tuul, quondam filius domini Wilhelmi, coram nobis vendidit et obtulit pro LX libris legalium denariorum eidem ut fatebatur persolutis, IIII jugera terre et dimidium cum XII perticis sita in jurisdictione de Eynspijc super nova pascua inter monachos Insule sancte Marie et inter Gerardum dictum Grote Ghenen, Johanni dicto Kemerer de Eynspijc, in vero allodio hereditarie possidenda. Et Ghiselbertus predictus cum uxore sua terre prenotate effestucando renunciavit, promittens warandiam facere Johanni predicto super terra prelibata, per annum et diem ut juris est, coram omnibus volentibus juri comparere et deponere omne plegium quod voerplicht dicitur de eadem. Inde Rodolphus, filius Ghiselberti Groet de Tuul est fidejussor. Nostrarum testimonio litterarum.

Datum anno Domini MCCC primo, feria secunda post dominicam qua cantatur Misericordia.

Overgedragen in n° 138.

N° 113.

Rodolph van Deyl verkoopt acht morgen te Vrowijk onder Deil voor 200 £ aan Hendrik van Heessel, en belooft afstanddoening door den heer van Cuyk en door Gijsbrecht van Horwinen te zullen bewerken.

1301, Mei 6. (Zaltbommel.)

Universis presentia visuris, Theodericus de Heessel et Gerardus Maelghijs, scabini de Sautbomel, veritatis noticiam cum salute, protestamur, quod Rodolphus de Deyle coram nobis vendidit et obtulit pro CC lb. denariorum legalium eidem ut fatebatur persolutis, octo jugera terre ad bonam mensuram, sita in jurisdictione de Deyle super Vrowijc, inter Hertbernum de Reno et inter Gertrudem Boning, Henrico de Heessel, fratri Nicholai, in vero allodio hereditarie possidenda. Quo facto Rodolphus prefatus terre prenotate effestucando renunciavit, promittens facere renunciare omnes qui de jure tenentur renunciare terre memorate, promittens etiam facere renunciare Ghiselbertum, quondam filium domini Johannis de Horwinen, terre predicte, si aliquid juris haberet in eadem, promittens nichilominus warandiam facere Henrico predicto super terra prenotata, per annum et diem ut juris est, coram omnibus volentibus juri comparere, et omne plegium quod voerplicht dicitur deponere de eadem. Insuper Rodolphus prefatus promisit Henrico predicto procurare et portare infra annum nunc presentem, patentes litteras domini de Kuuc, si quid juris habuerit in ipsa terra, quod faveat Henrico predicto proprietatem de eadem; quod si non fecerit, ex tunc Rodolphus prefatus dabit et assignabit tantum de sua propria hereditate ipsi Henrico, ita quod boni famuli de Deyle dixerint ipsam terram esse tam bonam. De premissis faciendis Arnoldus de Rode, Johannes filius domini Johannis de Hokelem et Goswinus dictus Schermer indivisi sunt fidejussores. Nostrarum testimonio litterarum.

Datum anno Domini MCCC primo, in die beati Johannis ante Portam Latinam.

Overgedragen in n° 148.

N° 114.

Alexander Bert van Eynspijk schenkt alle zijne goederen na zijn dood aan Mariënweerd.

1301, Mei 10. (Zaltbommel.)

Universis presentia visuris, Theodericus de Hecel et Johannes Wickenbroet, scabini in Sautbomel, veritatis noticiam cum salute.

Veniens coram nobis Alexander dictus Bert de Enspike, obtulit, post obitum suum, omnia bona sua, mobilia et immobilia, preposito Insule sancte Marie ad opus conventus dicte ecclesie perpetue possidenda; quo facto Alexander Bert prefatus bonis pre-

dictis effestucando renunciavit. Nostrarum testimonio presentium litterarum.

Datum anno Domini MCCC primo, in vigilia Ascensionis Domini.

N° 115.

Arnold Huibertsz. van der Walewike en zijne vrouw Lutgardis, geven anderhalven morgen in Polacker, tusschen Hemert en Zennewijnen, aan Lubbert Rosemont van Tiel, die het tegen een jaarlijkschen erfcijns van 2 £ aan genoemden Arnold teruggeeft. Des langer dan zes weken in gebreke blijvende, vervalt het land aan Lubbert.

1302, na 25 Januari. (Zaltbommel.)

Universis presentia visuris, Theodericus de Hecel et Israhel, scabini de Sautbomel, veritatis noticiam cum salute.

Veniens coram nobis, Arnoldus filius Huberti dicti van der Walewike, cum Lutgarde uxore suo, dedit et obtulit Lubberto dicto Rosemont de Tyle, particulam terre sitam inter Hemert et Zeenwinen, in loco dicto Polacker, continentem juger et dimidium, inter monachos et inter Henricum Loneman, hereditarie in perpetuum possidendam. Et Arnoldus predictus et Arnoldus Neut et Rutgherus filius Henrici dicti Wise, ut principales debitores manibus conjunctis, promiserunt warandiam facere Lubberto prefato, super terra prelibata, per annum et diem ut juris est hereditatis, coram omnibus volentibus juri comparere, et deponere omne plegium quod voerplicht dicitur de eadem. Quo facto Lubbertus prefatus reddidit Arnoldo predicto terram prenotatam in hereditario censu, singulis annis, pro duabus libris in die beati Martini hyemalis ipsi Lubberto in Tyle hereditarie persolvendis, in tali pagamento cum quo ibidem census persolvetur, tali addita conditione si hujusmodi census ipso die beati Martini non fuerit persolutus, quod extunc quoad sex septimanas omni die pena XII denariorum dicte monete supercrescet; transactis vero sex septimanis predictis, Lubbertus prefatus hujusmodi terram libere rehabebit et possidebit, suam voluntatem cum eadem faciendo. Nostrarum testimonio litterarum.

Datum anno Domini MCCC secundo, post Conversionem beati Pauli Apostoli.

Doorgestoken waren nos 120 en 234.

N° 116.

Hendrik, abt van St. Paulus, en Herman, deken van St. Jan, te Utrecht, geven een vidimus van een brief van Asselinus, deken van St. Maarten te Utrecht, waarin deze erkent Mariënweerd met drie hoeven in Tull te hebben begiftigd, en verklaren voorts dat Hardbert, bisschop van Utrecht, de abdij o.a. bevestigd heeft in het bezit dier drie hoeven.

1302, Mei 18.

Universis presentia visuris vel audituris, Henricus, miseratione divina . . abbas monasterii sancti Pauli, et Hermannus, eadem gratia decanus ecclesie sancti Johannis, civitatis Trajectensis, veritatis noticiam et salutem.

Ad vestre universitatis plenam cupimus pervenire noticiam, quod litterarum seriem infrascriptam, religiosorum virorum . . abbatis et . . conventus monasterii beate Marie in Insula, ordinis Premonstratensis, antiquo registro quorundam suorum privilegiorum insertam vidimus et coram nobis legi fecimus, non cancellatam, non rasam, non abolitam, nec in sui parte aliqua viciatam, formam que sequitur continentem:

(Medegedeeld onder n° 7.)

Noveritis insuper quod reverendi in Christo patris ac domini, domini Hardberti pie memorie, quondam Trajectensis ecclesie episcopi, confirmationis litteras [1] vidimus et legimus, non cancellatas, non rasas, non abolitas nec in parte aliqua viciatas, sed vero sigillo dicti quondam domini Hardberti Trajectensis episcopi sigillatas, quibus diversa bona, dictis religiosis a diversis suis benefactoribus collata, confirmabantur eisdem, et precipue in eisdem litteris confirmationis inter cetera verba subsequentia vidimus contineri, et tres mansos sitos in loco dicto Tylle, quos Asselinus, decanus sancti Martini Trajectensis, dictis religiosis tradidit seu concessit, qui, ut bona alia eisdem litteris confirmationis inserta, dictis religiosis confirmati noscuntur. Et ut premissis omnibus fides credula valeat adhiberi, ea nostrorum sigillorum munimine nos . . abbas et decanus predicti duximus munienda.

Datum anno Domini MCCC secundo, feria sexta post beati Servatii.

[2]) Zie n° 5.

N° 117.

Dirk, heer van Herlaar en Ameide, oorkondt dat de bloedverwanten van wijlen den deken Hesselinus, afstand hebben gedaan van alle aanspraak, die zij wegens goederen in Schonauwen tegen de abdij hadden doen gelden. Voorts verbinden zij tot naleving hiervan, hunne goederen gelegen in heer Dirks gebied, die beloofl de belangen der abdij ten deze te zullen beschermen.

1302, omstreeks 25 December.

Ego Theodericus, dominus de Herlar et de Hameida, notum facio tam presentibus quam futuris presentes litteras visuris et audituris, et cum appensione sigilli mei protestor, quod Hermannus dictus Griwel, Johannes Witte, Godekinus Doude, Gerardus van Woerte, Nicholaus Lachger, Fenix et Wilhelmus Pannevoet et Jacobus Steylhamer et Wilhelmus, Beatrix, Lammekinus et Wilhelmus sui filii, de parentela et consanguinitate domini Hesselini, quondam decani majoris ecclesie Trajectensis, non artati, non coacti, coram me constituti, resignaverunt ipsi, et pro heredibus suis tam nunc existentibus quam futuris, super omni et de omni impetitione, qua impetiverunt conventum et ecclesiam de Insula beate Marie, scilicet de bonis in Schonowen, et ipsam ecclesiam et conventum quitam et quitos in perpetuum clamaverunt, promittentes bona fide ipsos fideliter promovere. Fatebantur etiam quod non essent alii de consanguinitate domini decani predicti, qui possent, aliquo jure, de bonis premissis, scilicet in Schonowen, ecclesiam impetere sepe dictam. Obligaverunt etiam se prescripti supra bona sua in terra mea existentia, quod si aliqui eorum, seu de predicta consanguinitate, vellent ecclesiam sepius nominatam in bonis sepius dictis impetere vel injuriari, Ego Theodericus predictus vera fide promisi, quod tam ego quam heres meus quicunque mihi succedet, ipsam ecclesiam fideliter defensabimus et omnino sine aliquo scrupulo conservabimus illesam et indempnem.

Datum anno Domini MCCC secundo, circa Nativitatem Domini.

Zie de noot onder nº 7.

Nº 118.

Herman Gruwel en andere bloedverwanten van wijlen den deken Hesselinus, doen voor schepenen van Ameide afstand van alle aanspraak, die zij ter zake van goederen in Schonauwen tegen de abdij hadden doen gelden, welke verklaring reeds voor den landsheer Dirk, heer van Herlaar en Ameide, bekrachtigd werd.

1303, Maart 9. (Ameide.)

Nos Gerardus dictus Acryn, Jacobus Holecop, Nicholaus Pistor, Theodericus Faber, scabini in Ameida, notum facimus tam presentibus quam futuris presentes litteras visuris et

audituris, quod Hermannus dictus Gruwel, Johannes Witte, Godekinus Doude, Gerardus van Wijrte, Nycholaus Lagher, Ghiselbertus et Gerardus Laghgher, Fenix et Wilhelmus, Johannes Pannevoet, et Johannes Steilhamer, Beatrix, Lammekinus et Wilhelmus sui filii, de parentela et consanguinitate domini Hesselini quondam decani majoris ecclesie Trajectensis, non artati, non coacti, coram nobis constituti, resignaverunt ipsi et pro heredibus suis, tam nunc existentibus quam futuris, super omni et de omni impetitione qua impetiverunt conventum et ecclesiam de Insula beate Marie, scilicet de bonis in Scoenhouwen, et ipsam ecclesiam et conventum quitam et quitos in perpetuum clamaverunt, promittentes bona fide ipsos fideliter promovere. Et predicta resignatio seu quita clamatio coram domino terre, scilicet Theoderico domino de Herlar et de Ameyda, super premissis et de premissis bonis fuit rata, et rationabiliter atque durabiliter in perpetuum judiciali sententia judicata [1]. In cujus rei testimonium nos scabini predicti, sigilla nostra presentibus litteris duximus apponenda.

Datum anno Domini MCCCII, sabbatho post Reminiscere.

Zie de noot onder n° 7.

1) N° 117. De datum dier voorafgegane handeling toont, dat de dagteekening van dezen brief volgens het paaschjaar werd berekend.

N° 119.

Hendrik Pels verkoopt cenig land aan Coenraad Hendriksz. Rode, die het hem tegen een jaarlijkschen erfcijns verpacht.

1303, April 15. (Zaltbommel.)

Universis presentia visuris, Israel et Johannes Werine, scabini de Sautbomel, veritatis noticiam cum salute.

Veniens coram nobis Henricus Pels de Bomel vendidit et obtulit, pro XX libris legalium denariorum eidem ut fatebatur persolutis, IIII hont terre sita super Westerwiker vercht de Bomel inter Henricum Pels et Drudingum, Conrardo filio Henrici Rufi hereditarie possidenda. Et Henricus Pels prefatus cum uxore sua terre prenotate effestucando renunciavit, promittens warandiam facere Conrardo predicto super terra prelibata per annum et diem ut juris est, coram omnibus volentibus juri comparere et deponere omne plegium quod voerplicht dicitur de eadem. Inde Drudingus filius Aleydis

est fidejussor. Quo facto Conrardus prefatus reddidit terram prenotatam Henrico Pels predicto in hereditario censu singulis annis pro X solidis legalium denariorum cum quibus generaliter census persolvetur, in die beati Lamberti ipsi Conrardo hereditarie persolvendis, tali addita conditione, si hujusmodi census ipso die beati Lamberti singulis annis non persolvetur, quod ex tunc de die in diem pena XII denariorum dicte monete supercrescet, quam penam, una cum censu predicto, Conrardus prefatus recuperabit ex terra memorata dum diutius noluerit expectare. Nostrarum testimonio litterarum.

Datum anno Domini MCCCIII, feria II post octavas Pasche.

Onder het hoofd „Bomel".

Overdracht aan de abdij gelijk aan nº 286, doch voor 10 £ terwijl „Rufus" daar wordt vertaald „Rode".

Nº 120.

Gijsbrecht van Malsen, ridder, doet ten behoeve van Lubbert Rosemont van Tiel afstand van zijne rechten op het land in den doorgestoken brief beschreven.

1303, Juli 24. (Zaltbommel.)

U. p. v., Theodericus de Hecel et Israhel, scabini de Sautbomel, v. n. c. s.

Veniens coram nobis dominus Ghiselbertus de Malsen, miles, renunciavit effestucando omni juri ac plegio quod habuit in terra conscripta in littera [1] cui hec presens cartula est transfixa, ad opus Lubberti dicti Rosemont de Tyle. N. t. l.

Datum a. D. MCCC tercio, in vigilia beati Jacobi Apostoli.

1) Nº 115.

Nº 121.

Johannes, hertog van Brabant, geeft voor zich en zijne opvolgers toestemming tot het leggen van een nieuwen dijk tusschen Tiel en Zandwijk, en belooft deszelfs vernietiging niet te zullen gedoogen.

1303, October 13.

Universis presentes litteras inspecturis, nos Johannes, Dei gracia dux Lotharingie, Brabancie et Limborgie, notum facimus quod nos, pro nobis nostrisque successoribus, promisimus et adhuc bona fide promittimus, nos aggerem qui de novo construi debet inter

Tyle et Sandewijc, in perpetuum ibidem permittere remanere et non ammovere, nec ammoveri seu destrui permittere quoquo modo. In cujus rei testimonium sigillum nostrum presentibus litteris duximus apponendum.

Datum die dominica post festum beati Dionisii, anno Domini MCCC tercio.

N° 122.

Johannes, hertog van Brabant, belooft voor zich en zijne opvolgers den dijk, welke tusschen Tiel en Zandwijk gelegd wordt, te handhaven en krachtig tegen alle pogingen tot vernieling of beschadiging te zullen beschermen. Bij doorbraak of andere beschadiging mag de dijk zonder tegenspraak zijnerzijds worden hersteld of versterkt.

1304, omstreeks 25 December.

Universis presentes litteras inspecturis et precipue omnibus sub aggere de Thyle, qui vulgariter Dam dicitur, commorantibus, nos Johannes, Dei gracia dux Lotharingie, Brabancie et Limborgie, notum facimus quod nos pro nobis nostrisque successoribus et heredibus quibuscunque promisimus, et adhuc bona fide promittimus, quod nos aggerem, qui de novo construitur inter Thyle et Zandewijc, in perpetuum ibidem remanere ac jacere permittemus et ipsum non ammovebimus nec infringemus, aut ammoveri vel infringi patiemur quoquo modo vel faciemus, sed eundem aggerem contra omnes ipsum ledere, impedire vel infringere volentes, nos et successores ac heredes nostri defensabimus bona fide et perpetuo protegemus. Si vero dictus agger per infortunium aliquid, quod Deus avertat, rumperetur, aut aliquo alio modo destrueretur vel infringeretur, volumus et per presentes libere concedimus et conferimus, quod idem agger sine contradictione nostra vel successorum seu heredum nostrorum, ac etiam sine exactione vel remuneratione aliqua, reparetur et firmetur ac in eternum stabiliatur. In cujus rei testimonium et munimen sigillum nostrum una cum sigillis nobilium virorum nostrorum, videlicet, Johannis, domini de Kuyc, et Gerardi, domini de Diest, presentibus litteris duximus apponendum.

Datum anno Domini MCCC quarto, circa Natale Domini.

N° 123.

Hilla, dochter van Gosewijn van Mille, schenkt alle hare goederen, in het land van Cuyk en elders gelegen, aan den hof te Mill.

1307, Mei 31. (Grave.)

Universis presentes litteras inspecturis et audituris, Johannes filius Lydekine et Wilhelmus de Wychgen, scabini Gravienses, veritatis noticiam cum salute.

Noveritis quod Hilla, filia Gosuini de Mylla, compos sane mentis, cum suo mamburno electo, coram judice ac coram nobis constituta, contulit et supportavit in puram et perpetuam elimosynam omnia bona sua mobilia ac immobilia in terra de Kuyc ac alibi ubicunque sita, curti de Milla, renuncians et more solito effestucans, prout nos scabini supradicti sentencialiter diffinivimus id predicte curti de Mylla sufficere ad robur perpetue firmitatis. In cujus rei testimonium sigilla nostra presentibus duximus apponenda.

Datum anno Domini MCCCVII, feria IIII post Sacramenti.

Vgl. n° 96, waarbij Hilla alle hare goederen aan Mariënweerd schenkt.

N° 124.

Wijbisschop Guido, vicaris van Guido (van Avesnes), bisschop van Utrecht, keurt goed en bevestigt de verdeeling van de begraafplaats te Mariënweerd door een scheidsmuur in twee gedeelten, waarvan het oostelijke strekken moet tot begraafplaats der kloosterlingen, aangezien het westelijk gedeelte dikwerf verontreinigd wordt.

1307, Augustus 29.

Nos frater Guido[1], Dei gratia Helensis[2] episcopus in pontificalibus, vices gerens reverendi in Christo patris et domini, domini Guidonis episcopi Trajectensis, universis presencia visuris vel audituris salutem et noscere veritatem.

Ad nostram religiosus vir dominus . . abbas Insule beate Marie, ordinis Premonstratensis, Trajectensis dyocesis, accedens presenciam, nobis humiliter supplicavit ut limitationem in cymiterio claustri sui, quod quidem cymiterium per murum fortem et altum, a tempore cujus memoria non existit, limitatum fuerat et divisum, facere dignaremur, ut secure et salva consciencia corpora mortuorum claustri sui in limitatione orientalis partis possent commode sepeliri. Nam alia occidentalis pars ipsius cymiterii sepe et sepius esset consueta

sanguine vel semine violari. Nos vero consideratis considerandis justisque precibus ipsius domini . . abbatis inclinati, quia prefatum cymiterium per murum limitatum et divisum invenimus, ut est dictum, limitationem et divisionem in nomine Domini fecimus in cymiterio antedicto, statuentes et ordinantes ipsum locum secundum divisionem et limitationem muri pro duobus cymiteriis perpetuis temporibus observari. In cujus rei testimonium sigillum nostrum presentibus duximus apponendum.

Facta est hec limitatio et divisio anno Domini MCCCVII, in die Decollationis beati Johannis Baptiste.

[1]) Van Heussen, *Batavia Sacra*, Brussel, 1714, p. 15, plaatst dezen Guido in zijne lijst van Utrechtsche wijbisschoppen, verkeerdelijk op 1376, en van Rijn in zijne vertaling, Antw. 1725, I, blz. CXVII, tusschen 1365 en 1390, en zulks niettegenstaande zij hem eene handeling toeschrijven welke eene eeuw vroeger zoude hebben plaats gevonden.

[2]) Dit bisdom wordt genoemd als behoorende onder de kerk van Constantinopel, in „Die Kath. Kirche nach ihren Prov. und Dioc. im 13ten Jahrhundert", Weidenbach, *Calendarium*, blz. 277.

N° 125.

Jan, heer van Arkel, geeft vier morgen land te Malsen aan Mariënweerd, onder voorbehoud van recht tot wederkoop voor 50 £.

1308, April 21.

Wy Jan, here van Arkel, doen teweten ende maken cont alle denghenen die desen brief soelen sien of horen lesen, dat wi den cloester van Sunte Mariënwaerde hebben ghegheven IIII morghen lants die gheleghen sijn te Malsen, in die Coppel biden berghe, met sulker vorwaerden: wanneer wi den cloester gheven L lb. swarte Tornoyse, of payment daer tieghen, soe coemt dat selve lant vrilike weder an ons altemale. In orconde van desen dinghen soe heb wi desen brief hier op beseghelt met onzen zeghel.

Ghegheven int jaer ons Heren MCCC ende VIII, des anders sonnendaechs na Paeschdaghe.

N° 126.

Scheidslieden in het geschil tusschen Nicolaas, kanunnik van Mariënweerd, en Wiger, een leek, bepalen dat Wiger zeker huis of hofstede in Barle levenslang in gebruik zal hebben, doch dat deze bezitting na zijn dood aan Nicolaas of de abdij zal komen.

1308, Mei 13.

Universis presentia visuris et audituris, salutem et cognoscere veritatem.

Noveritis quod cum discordia et questio verteretur inter discretum virum dominum Nicholaum, canonicum beate Marie in Insula, ex una parte, et Wigerum laicum de Barle ex altera parte, super quadam domo seu area sita in parrochia de Barle, dicte partes compromiserunt in viros discretos Conradum, investitum ecclesie de Kessele et canonicum Xanctensem, et Johannem armigerum de Kessele, stipulantes et obligantes se dicte partes in manus dictorum arbitrorum seu arbitratorum, sub pena XX marce denariorum bonorum et legalium, parti dictum arbitrium non servanti persolvende. Predicti vero Conradus et Johannes, onus dicti arbitrii in se suscipientes, arbitrando pronunciaverunt quod Wigerus antedictus, quam diu vixerit, libere et pacifice dictam domum seu aream de qua questio vertebatur, inhabitabit et disponet pro sua voluntate, sic tamen quod solvet censum consuetum domino Nycholao quolibet anno terminis et horis consuetis et dictam domum conservabit illesam; et dicta domus cum suis attinenciis post mortem Wigeri predicti libere et simpliciter ad dominum Nicholaum sive ad ecclesiam beate Marie de Insula revertetur. In cujus rei testimonium nos Conradus et Johannes dictus de Kessele, ad petitiones dictorum domini Nicholai et Wigeri, sigilla nostra apposuimus seu duximus apponenda.

Datum anno Domini MCCC octavo, in die Servatii episcopi.

N° 127.

Hacco Athalie's zoon verkoopt aan de abdij zes morgen onder Enspijk.

1308, October 7. (Zaltbommel.)

Universis presentia visuris, Petrus Bart, Johannes filius Huberti et Israel, scabini in Sautbomel, veritatis noticiam cum salute.

Veniens coram nobis Hacco filius Atalye vendidit et obtulit pro CCC libris denariorum legalium, eidem ut fatebatur persolutis, sex jugera terre sita in jurisdictione de Eynspijc, inter communem aqueductum et heredes Riquini filii Baudekini, Huberto Cokebone hereditarie possidenda. Et Hacco predictus, una cum uxore sua, hujusmodi terre effestucando renunciavit, promittens facere renunciare omnes qui de jure tenentur renunciare terre prelibate, promittens

etiam Huberto predicto warandiam facere per annum et diem ut juris est, coram omnibus volentibus juri comparere super terra memorata et deponere omne plegium quod voerplicht dicitur de eadem. Inde fidejubet Petrus filius Hackonis de Tule. Nostrarum testimonio litterarum.

Datum anno Domini MCCCVIII, feria II post Remigii.

Aan de abdij overgedragen in no 131.

N° 128.

Walter Sticker verkoopt grond in Zaltbommel aan Willem van Al, van wien hij dien grond in erfpacht ontvangt.

1308, October 7. (Zaltbommel.)

U. p. v. Petrus Bart et Godfridus de Wachteldonc, s. in Sautbomel, v. n. c. s.

Veniens coram nobis Walterus dictus Sticker vendidit et o. pro X lb. d. e. ut f. p. aream sitam in Bomel inter Heylewigem et Johannem Sticker, Wilhelmo de Al her. possidendam. Et Walterus pred. una cum uxore sua hujusmodi aree effestucando renunciavit *promittens etc.* Wilhelmo pred. *p. a. etc.* Quo facto Wilhelmus pred. reddidit Waltero pred. hujusmodi aream in hereditario censu pro XX sol. *gr. reg. etc.* pro eis singulis annis in die beati Martini hyemalis Wilhelmo pred. jure censuali persolvendis. N. t. l.

Datum a. D. MCCCVIII, feria II post beati Remigii.

Overgedragen in n° 291.

N° 129.

Willem van Eynspijk verkoopt twee morgen land onder Enspijk aan de abdij.

1308, October 28. (Zaltbommel.)

U. p. v. vel audituris, Petrus Bart, Johannes Wickenbroet, Johannes filius Huberti et Israel, s. in Sautbomel, v. n. c. s.

Veniens coram nobis Wilhelmus, filius Henrici de Eynspijc, vendidit et obtulit pro CC lb. d. l. e. ut f. p. duo jugera terre sita in j. de Eynspijc, in loco dicto Westeringhen, inter d. Henricum, abbatem Insule beate Marie ex parte una, et Wilhelmum pred. ex altera, d. Henrico pred. ad opus et ad usus ipsius dom. Henrici ac conventus ibidem, her. possidenda. Quo facto Wilhelmus

pred. una cum Huberto, dicto Kokebone, huj. terre effestucando renunciavit *promittens etc. p. a. etc.* Inde fidejubet Hubertus, dictus Kokebone pred. Acta sunt hec in presentia judicis de Eynspijc, videlicet Huberti predicti et vicinorum ibidem. N. t. l.

Datum a. D. MCCCVIII, feria II ante Omnium Sanctorum.

N° 130.

Rodolph Hacko van Tuyl verkoopt aan de abdij eenig land onder Enspijk, en ontvangt het terug in erfpacht.

1308, October 28. (Zaltbommel.)

U. p. v. vel audituris, Petrus Bart, Johannes Wickenbroet, Johannes filius Huberti et Israel, s. in Sautbomel, v. n. c. s.

Constitutus coram nobis Rodolphus Hacko, filius Athalye de Tuul, vendidit et o. pro M lb. l. d. e. ut f. p. XXIIII jugera terre cum XVIII virgis, sita in j. de Eynspijc inter communem aqueductum versus Roemde ex parte una, et heredes Riquini, filii Baudekini ex altera, sita in loco dicto Audeweide, o. inquam, huj. hereditatem d. H*enrico* abbati Insule beate Marie ad opus et ad usus ejusdem abbatis et conventus ibidem her. possidendam. Quo facto Rodolphus pred. una cum uxore sua, huj. terre effestucando renunciavit *promittens etc.* d. H*enrico* pred. *p. a. etc.* Inde fidejubent junctis manibus et in solidum Ghiselbertus Hacko de Tuul, Petrus suus filius et Hubertus, dictus Kokebone. Acta sunt hec in presencia judicis de Eynspijc, videlicet Huberti jam dicti et vicinorum ibidem, scil. Roberti, Johannis de Helu, Willekini, Henrici sui filii, Neudonis Fresonis, Alberti, Huberti de Hedel, Baudekini, Sanderi Cameraer, Henrici filii Arnoldi et Johannis filii Riquini. N. t. l.

Datum a. D. M. CCC VIII, feria II ante festum Omnium Sanctorum.

N° 131.

Huibert Kokebone schenkt het in den doorgestoken brief vermelde, aan de abdij.

1308, November 4. (Zaltbommel.)

Nos Petrus Bart et Godefridus de Wachteldonc, s. in Sautbomel, protestamur quod Hubertus, dictus Kokebone dedit

coram nobis domino preposito Insule beate Marie, omne plegium quod continetur in littera [1] cui presens cartula est transfixa ad usus dom. Henrici abbatis ibidem. Et Hubertus prefatus, una cum uxore sua legitima, huj. plegio effestucando renunciavit. N. t. l.

Datum a. D. MCCCVIII, feria II post Omnium Sanctorum.

1) No 127.

N° 132.

Huibert Kokebone verkoopt zes morgen onder Enspijk aan Mariënweerd.

1308, November 18. (Zaltbommel.)

U. p. v. vel audituris, Petrus Bart, Johannes Wickenbroet et Godefridus de Wachteldonc, s. in Sautbomel, v. n. c. s.

Veniens coram nobis Hubertus, dictus Kakebone, vendidit et o. pro CCC lb. d. l. e. ut f. p. sex jugera terre sita in j. de Eynspic, inter communem aqueductum ex parte una et inter heredes Riquini, filii Baudekini, ex altera, d. preposito Insule beate Marie ad usus d. . . abbatis ibidem hereditarie utenda, fruenda et in perpetuum libere possidenda. Quo facto Hubertus pred. una cum uxore sua hujusmodi terre effestucando renunciavit, *promittens etc.* d. preposito pred. ad opus et ad usus d. Henrici abbatis pred. *p. a. etc.* Inde fidejubent conjunctis manibus et in solidum, Johannes veren Miken zoen et Arnoldus filius Henrici Frisonis. N. t. l.

Datum a. D. M CCC VIII, feria II post festum beati Martini hyemalis.

N° 133.

Johannes van Hellue verkoopt negen morgen onder Hellouw aan Baudekijn uten Boemgaerde.

1309, Januari 13. (Zaltbommel.)

U. p. v. Petrus Bart et Conradus Rode, s. in Sautbomel, v. n. c. s.

Veniens coram nobis Johannes de Hellue vendidit et o. pro CC lb. d. l. e. ut f. p. IX jugera terre sita in j. de Hellue in loco dicto Bonressghecamp op ten oversten egghe, inter Wilhelmum dictum Wolf et Hollandrinum de Tule, Baudekino, filio Arnoldi de Pomerio her. possidenda. Et Johannes pred. una

cum uxore sua hujusmodi terre effestucando renunciavit *promittens etc.* Baudekino pred. p. a. et d. ut j. e. coram omnibus volentibus juri comparere super terra memorata absque censu et sine aggeribus, et deponere omne plegium quod voerplicht dicitur de eadem. Inde fidejubent conjunctis manibus et in solidum Petrus et Wilhelmus pueri Hacconis de Tule. N. t. l.

Datum a. D. MCCCIX, feria II post Epyphaniam Domini.

Overgedragen in den volgenden brief.

N° 134.

Baudekijn uten Boemgaerde schenkt het in den voorgaanden brief vermelde land aan de abdij.

1309, Januari 13. (Zaltbommel.)

Nos Petrus Bart et Johannes Wickenbroet, s. in Sautbomel, protestamur quod Baudekinus, filius Arnoldi de Pomerio, dedit domino Henrico abbati Insule beate Marie et conventui ibidem, omne plegium quod continetur in littera cui hec presens cartula est transfixa, promittens ex parte sui ipsius warandiam facere d. Henrico predicto p. a. et d. ut j. e. coram omnibus volentibus juri comparere super terra contenta in eadem littera et deponere omne plegium de eadem. N. t. l.

Datum a. D. MCCCIX, feria II post Epyphaniam Domini.

N° 135.

Allaart, heer van Buren, en Adalissa zijne vrouw, verkoopen met goedkeuring van hun vader, Otto van Buren, ridder, twee hoeven, bevattende 32 morgen, gelegen in Kockland bij Tricht, aan Mariënweerd, voor duizend ponden.

1309, Mei 3.

Universis presentes litteras inspecturis vel audituris, Alardus, dominus de Buren, famulus, et Adalissa, uxor sua, salutem et rei geste noscere veritatem.

Noverit universitas vestra quod nos vendidimus libere, pure et simpliciter, proprio jure in perpetuum, religiosis viris . . abbati et conventui de Insula beate Marie, ordinis Premonstratensis, duos nostros mansos terre, continentes XXXII jugera, apud villam dictam Tricht,

in loco dicto Koclant, extendentes se uno fine ad aqueductum de Malsen, et altero fine ad communem stegham de Tricht, pro M libris bonorum nigrorum Turonensium, nobis ad nostram voluntatem a dictis . . abbate et conventu integraliter persolutis. Et ad majorem securitatem, proprietatem dicte terre, seu mansorum dictorum, cum omni integritate sua preter decimam, dedimus libere et impignoravimus dictis abbati et conventui pro precio decem milium librarum bonorum Turonensium nigrorum, nobis ad nostrum beneplacitum totaliter solutis et pagatis. Profitemur insuper nos resignasse dictam terram et eidem renunciasse ad opus abbatis et conventus predictorum, in judicio seculari coram judice et vicinis de Tricht, secundum morem et consuetudinem ipsius loci, qui in talibus consueverunt hactenus observari, promittentes pro nobis et nostris heredibus ac successoribus, dictis . . abbati et conventui warandizare predictam terram seu mansos, et deponere omne inpedimentum, quod nobis vel nostris heredibus in dicta terra prodesse poterit et abbati et conventui predictis obesse, secundum consuetudinem loci supradicti. Renunciamus etiam in premissis plane omnibus defensionibus juris, que nobis et nostris heredibus et successoribus occasione dicte terre prodesse possent, et prefatis abbati et conventui in aliquo premissorum obesse. In cujus rei testimonium nos Alardus de Buren et Adalyssa ejus uxor, venditores supradicti, sigilla nostra presentibus apposuimus. Et insuper rogamus dominum Ottonem de Buren, militem, nostrum predilectum patrem, ut ipse suum sigillum presentibus apponat ad majoris roboris firmitatem omnium premissorum. Et nos, Otto de Buren, miles predictus, ad preces Alardi, filii nostri, domini de Buren predicti, testimonio nostri sigilli huic littere appensi, omnes conditiones prescriptas laudamus, stabilimus et ratificamus, ac omne jus quod in dictis mansis seu terra prefata, nobis et nostris heredibus in posterum competere poterit vel debeat, bona voluntate resignamus et libere renunciamus eidem, ad opus . . abbatis et conventus predictorum.

Datum anno Domini MCCCIX, in Inventione sancte crucis.

N° 136.

Johannes, heer van Cuyk, staat tegen eene jaarlijksche uitkeering, den watermolen bij Mill aan Mariënweerd af, zoo als ook het water Meerstal, en schenkt aan de abdij vrijheid, dien molen door een windmolen te vervangen.

1310, Maart 13.

Universis ad quos presentes littere pervenerint, ego Johannes, dominus de Kuyc, cupio esse notum quod ego discretis viris dominis . . abbati et conventui de Insula beate Marie, infringendi et deponendi molendinum aque situm apud Mylla, et cum aqua dicta Meerstal ac cum ejusdem aque fundo, faciendi voluntatem suam omnimodam et profectam, molendinumque venti super eorum fundum vel hereditatem construendi, plenam facultatem et licenciam contuli et concessi, confero et concedo, sub hac forma quod predicti abbas et conventus mihi et meis heredibus, quolibet anno die beati Lamberti annuos redditus quinque solidorum parvorum denariorum, grosso antiquo regali Turonensi pro XVI parvis denariis computato, vel in equivalenti pagamento, ratione premissorum perpetue reddent et persolvent. Promitto, igitur, bona fide, hec premissa prenotatis abbati et conventui firmiter et inviolabiliter observare. In cujus rei testimonium sigillum meum, una cum sigillo domini Jacobi de Mirlaer, presentibus litteris est appensum. Et ego Jacobus, dominus de Mirlaer, miles, sigillum meum ad instanciam predicti Johannis domini de Kuyc, hiis litteris coapposui ob majorem evidenciam premissorum.

Datum anno Domini MCCCX, crastino beati Gregorii pape.

N° 137.

Rodolph Delf van Driel verkoopt land aan Hendrik Feij junior en ontvangt het van hem in erfpacht.

1311, Februari 5. (Zaltbommel.)

U. p. v. Johannes Weryn et Petrus Moliart, s. in Sautbomel, v. n. c. s.

Veniens c. n. Rodolphus dictus Delf de Driel vendidit et o. pro C lb. d. l. e. ut f. p. petiam terre dictam Ghere sitam retro aggerem dictum Afterdike, inter Jacobum de Veltdriele et inter terram dictam Dijparc; item petiam terre continentem VII jugera super Pulssteghe in j. de Driele, inter Gerardum Beyer et Wilhelmum Pinacker, obtulit, inquam, terram prenotatam Henrico Fey juniori de Bomel s. c. et s. a. h. p., et Rodolphus Delf prefatus huj. terre eff. renunciavit, *promittens etc.* Henrico Fey juniori pred. super terra prelibata *p. a. etc.* Inde Nicolaus Morout et Alardus,

filius Gerardi Loy de Driele, sunt fidej. ind. Quo facto Henricus Fey pred. reddidit terram prelibatam Rodolpho Delf prefato in hereditario censu pro IIII lb. grosso regali Turonensi pro XVI denariis computato vel pagamentum pro eis, singulis annis in die beati Martini hyemalis ipsi Henrico Fey juniori pred. her. persolvendis, tali addita conditione, si census pred. ipso die beati Martini ann. non fuerit persolutus, quod extunc de die in diem pena quatuor solidorum dicte monete supercrescet, quamdiu Henricus Fey prefatus credere voluerit terre prelibate. P. n. t. l.

Datum a. D. MCCCXI, in die beate Agathe virginis.

Overgedragen in nº 343.

Nº 138.

Johannes Kemeleer draagt den doorgestoken brief, nº 112, aan zijn schoonzoon Gijsbrecht Genemansz. op.

1311, October 14. (Zaltbommel.)

Nos Rodolphus Houscilt et Johannes de Hoesden, s. in Zautbomel, protestamur quod Johannes, dictus Kemeleer, obtulit pro CC lb. d. l. e. ut f. p., Ghiselberto, filio Genemanni, genero suo, plegium de hac litera cui hec presens cartula est transfixa. Et pred. Johannes, una c. u. s., huj. littere eff. renunciavit. Insuper Johannes prefatus promisit facere renunciare omnes, qui de jure tenentur renunciare littere memorate, promittens nichilominus warandiam facere Ghiselberto prefato super littera prelibata p. a. et d. ut j. e. coram omnibus volentibus juri comparere et deponere omne plegium quod vorplicht dicitur de eadem. Inde est fidejussor Sanderus, dictus Drossaet. N. t. l.

Datum a. D. MCCCXI, feria V post Victoris.

Nº 139.

Egidius en Arnold van der Haer verkoopen aan Mariënweerd twee stukken land onder Enspijk.

1311, November 11. (Zaltbommel.)

U. p. v. Johannes de Hoesden et Conradus Rode, s. in Sautbomel, v. n. c. s.

Venientes coram nobis Egidius van der Haer de Eynspijc et Arnoldus suus frater vendiderunt et o. pro CC lb. d. l. e. ut f. p., Henrico, abbati Insule sancte Marie a. o. conventus ejusdem monasterii, hereditatem subscriptam, sitam in j. de Eynspijc, videlicet petiam terre sitam in loco dicto Boninchoven, inter abbatem jam pred. et Hadewigem et Arnoldum, filium ejusdem van der Haer; item peciam terre sitam in loco dicto Bonendael, inter abbatem jam prefatum ex utraque parte, her. possidendas. Et Egidius, Arnoldus, pred. cum uxoribus eorum ac mater predictorum cum tutore eorum electo, huj. terre eff. renunciaverunt, *promittentes etc.* Henrico prefato a. o. conventus monasterii antedicti, super dicta terra *p. a. etc.* Inde sunt fidejussores indivisi Wilhelmus de Eynspijc, Robertus de Eynspijc et Henricus, filius Arnoldi de Eynspijc. N. t. l.

Datum in die beati Martini hyemalis a. D. MCCCXI.

N° 140.

Arnold van Mechlen, Arnold en Huibert Zorghe, verkoopen V$\frac{1}{2}$ morgen land onder Hellouw aan Hendrik van Driel voor zijne zuster Alcid, weduwe van Rijcwijn van Eynspijk.

1312, Februari 15. (Zaltbommel.)

U. p. v. Johannes de Hoesden et Arnoldus de Hoesden, s. in Sautbomel, v. n. c. s.

Venientes coram nobis Arnoldus filius Gerardi de Mechlen, Arnoldus et Hubertus filii Alardi dicti Zorghe, vendiderunt et o. pro CL lb. d. l. e. ut f. p. Henrico de Drila a. o. sororis sue Aleidis, relicte Riquini, V$\frac{1}{2}$ jugera terre sita in j. de Hellu, retro locum dictum Meycamp apud Marcam, inter Arnoldum de Hoeclem ex utraque parte, pro hereditate allodiali sine censu et aggere her. possidenda. Et Arnoldus pred. una c. u. s. necnon Arnoldus et Hubertus, fratres predicti, huj. terre eff. renunciaverunt, *promittentes etc.* Henrico pred. a. o. Aleydis sororis sue pred. *p. a. etc.* Inde sunt fidejussores indivisi Gerardus de Mechlen, Johannes filius Egberti et Baudekinus, filius Arnoldi de Deyla. N. t. l.

Datum feria III post dominicam Invocavit, a. D. MCCCXII.

Overgedragen in n° 145.

N° 141.

De abdij erkent verplicht te zijn, na het overlijden van Rutger de Hollander van Tuyl en zijne vrouw Elisabeth, tot heil hunner zielen zekere jaarlijksche uitkeeringen te doen, in geld aan de kerk te Tuil en aan eenige harer geestelijken, en in kleederen en schoenen aan de armen te Tuil en te Hellouw.

1312, April 24.

Universis tam presentibus quam futuris, Henricus, Dei patientia abbas in Insula sancte Marie virginis, totusque ejusdem loci conventus, salutem in Domino sempiternam.

Noveritis quod nos debemus (et) exsolvere promisimus, post obitum Rutgheri die Hollander de Tuyl et Elizabeth uxoris sue, in remedium animarum eorum, ecclesie parrochiali in Tuyl, singulis annis in anniversario Rutgheri de Tuel predicti, decem solidos; plebano ejusdem ecclesie, decem solidos; capellano altaris beate Marie in Tůyl, decem solidos; item capellano beate Marie Magdalene ibidem, decem solidos, nigrorum Turonentium denariorum, bono grosso regali Turonensi pro sedecim denariis computato. Silemus autem summam in anniversario Elizabeth uxoris Rutgheri predicti ecclesie et sacerdotibus predictis (debitam, quam) in ejus anniversario annis singulis persolvemus; istas etiam pecunias non dabimus nec dare tenebimur aliquibus, nisi ipsis ambobus, tam Rutghero quam Elizabeth predictis, ingressis viam carnis universe; tali conditione adjecta quod redditus predictos redimere poterimus ab eisdem, si ipsis litteram, qua quatuor libras monete predicte valentes annuatim in Tuyl vel in Haifften aut yn Hellu sive alibi, ubi ipsi habere voluerint, et de qua securi fuerint, emerimus, aut ipsis annuatim censum fecerimus assignare. Cum autem hoc fecerimus, a solutione dicte pecunie vel redditaum annůorum liberi et quiti omnino erimus et soluti. Insuper singulis annis post obitum Rutgheri et Elizabeth jam dictorum, in festo beati Martini hiemalis aut post infra quindenam in perpetuum, pro remedio animarum eorum, dabimus duodecim tůnicas quamlibet valentes libram Turronensium nigrorum et duodecim paria calciorum, sex tůnicas et totidem paria calciorum pauperibus in Tůyl, reliquas vero tůnicas et calcios pauperibus yn Hellu, secundum quod preposito ecclesie nostre et plebanus [1] de Tůyl et Hellu qui pro tempore fuerint videbitur expedire. In cujus rei testimonio nos abbas et conventus predicti, sigilla nostra presentibus duximus apponenda.

Datum anno Domini MCCCXII, in crastino beati Georgii Martyris.

1) plebano

Op dit stuk volgen de onderstaande aanteekeningen:

Dese bryff hebben die kerck van Tuyl ende Hellu, van der armer lant op Hellu XXIIII morghen, bezegelt cum sigillis abatis et conventus.

Item. Sic habetur in libro commemorationum defunctorum in domo capitulari hujus monasterii:

VII Ydus Julii. Commemoratio Rutgheri dicti Hollandrini de Tuyl cum Elizabeth uxore ejus, qui contulerunt nobis XX jugera terre in Hellu, de quorum proventibus ementur annuatim vestimenta ad opus pauperum in conscienciam abbatis, dictoque Rutghero et sue uxori fiet omni anno officium vigilie vel commendationis cum religiosis ad hoc deputatis.

N° 142.

Rutger de Hollander van Tuyl verkoopt de Wuwerscamp onder Hellouw aan de abdij.

1312, Mei 1. (Zaltbommel.)

U. p. v. Johannes filius Huberti, Henricus de Vico et Arnoldus de Hoesden, s. in Sautbomel, v. n. c. s.

Veniens coram nobis Rutgherus, dictus Hollandrinus de Tule, vendidit et o. pro M lb. l. d. e. ut f. p. suum campum terre dictum Wuwerscamp, in j. de Hellu situm, dirigentem a fossa dicta Brokegrave usque ad aqueductum dictum Marke, inter sacerdotem ecclesie de Hellu ab una parte, et inter Nicholaum de Malsen et pueros Alardi Zorgh ex parte altera, preposito ecclesie Insule sancte Marie ad usus abbatis et conventus dicte ecclesie, sine aggere et sine censu perpetue possidendum. Et Rutgherus Hollandrinus pred. c. u. s. Elyzabeth, hujusmodi terre effestucando renunciavit *promittens etc.* d. preposito ad usus d. abbatis et conventus pred. super terra memorata *p.a. etc.* N. t. l.

Datum a. D. MCCCXII, in die beatorum Apostolorum Philippi et Jacobi.

Op den kant is met eene latere hand aangeteekend: „Dit is die eygendom die wy hebben van der armer lant op Hellu, haldende XX morgen."

N° 143.

Lutgardis, weduwe van Hendrik van Driel, e. a. verkoopen III$ morgen onder Hellouw aan Aleid, weduwe van Rijcwijn van Eynspijk.

1312, November 8. (Zaltbommel.)

U. p. v. Johannes de Hoesden et Arnoldus de Hoesden, s. in Sautbomel, v. n. c. s.

Venientes coram nobis Lutgardis, relicta quondam Henrici dicti de Driele de Hellu, cum suo tutore, et Baudekinus filius Arnoldi dicti uten Boemgaerde tamquam tutor filii quondam predicti Henrici, obtulerunt pro L lb. e. ut. f. p. Aleydi relicte quondam Riquini de Eynspijc III$ jugera terre sita in j. de Hellu in campo dicto Scarpswertcamp, quibus adjacet a parte superiori Wilhelmus dictus Wolf, et a parte inferiori Arnoldus de Hoeclem, dirigentia cum inferiori fine ad aqueductum que Marka nuncupatur, pro propria hereditate libere possidenda. Et Lutgardis cum suo tutore et Baudekinus tamquam tutor predicti pueri huj. terre eff. renunciaverunt *promittentes etc.* Aleidi predicte *p. a. etc.* Tali addita condicione, quod Lutgardis et Baudekinus tamquam tutor pueri pred. infra X annos proximos, quolibet anno in Cathedra beati Petri redimere possunt prememoratam terram, cum L lb. denariorum, Turonensi grosso pro XVI denariis computato vel cum bono pagamento eisdem equivalente. Preterea de predictis nemo in ascensu et descensu predicte terre inferet alteri impedimentum, dampnum seu gravamen. N. t. l.

Datum a. D. MCCCXII, in crastino beati Willibrordi.

Overgedragen in n° 146.

N° 144.

Brustinus van Gameren verkoopt zijn huis en negen morgen land aan Hendrik van Wijk.

1312, November 18. (Zaltbommel.)

U. p. v. Johannes Werijn, Johannes de Hoesden et Conrardus Rode, s. in Sautbomel, v. n. c. s.

Veniens c. n. Brustinus de Gammeren vendidit et o. pro CC lb. d. l. e. ut. f. p. domum et aream suam, sitas in Gammeren, cum IX jugeribus terre sitis ibi retro versus austrum, quibus heredes

Arcus adjacent ab utraque parte, et terra sacerdotis de Gammeren adjacet dicte terre versus austrum et versus septentrionem platea communis, o. inquam, hereditatem prenotatam cum duabus virgatis aggeris et sine censu, Henrico de Vico commoranti Bomel her. possidendas. Et Brustinus pred. c. u. s. huj. hereditati eff. renunciavit, *promittens etc.* Henrico pred. super hereditate memorata *p. a. etc.* Inde Jacobus Magnus de Nywel et Everardus filius Heyle de Nywel sunt fidej. ind. Quo facto Henricus prefatus reddidit hereditatem prenotatam Brustino pred. in hereditario censu pro X lb. *gr. reg. etc.* singulis annis in die beati Martini hyemalis ipsi Henrico de Vico her. persolvendis, tali addita conditione, si census predictus termino prefato ann. non fuerit persolutus, quod ex tunc de die in diem pena X solidorum ejusdem monete supercrescet, quam penam una cum censu prelibato Henricus pred. recuperabit ex hereditate prenotata, dum diutius eidem credere noluerit et expectare. N. t. l.

Datum a. D. MCCCXII, in octavis beati Martini hyemalis.

Overgedragen in nº 221.

Nº 145.

Aleid, weduwe van Rijcwijn van Eynspijk, draagt den brief nº 140 over aan Baudekijn van Eynspijk, ten behoeve van Willem van Schiedam.

1313, Juni 11. (Zaltbommel.)

Nos Petrus dictus Bart et Arnoldus de Hoesden, scabini in Sautbomel, protestamur quod Aleidis, relicta Riquini de Eynspijc, cum tutore ejus electo, dedit Baudekino de Eynspijc ad opus Willelmi de Sciedam, plegium de hac littera cui hec presens cartula est transfixa. Et Aleidis prefata, cum tutore ejus electo, Johannes ejus filius et Willelmus filius Johannis de Ceps cum sua uxore, hujusmodi littere et hereditati in eadem contente effestucando renunciarunt. Nostrarum testimonio litterarum.

Datum anno Domini MCCCXIII, feria II post octavas Pentecostes.

Nº 146.

Aleid, weduwe van Rijcwijn van Eynspijk, draagt den brief nº 143 over aan Willem van Seps.

1313, Juni 11. (Zaltbommel.)

Nos *enz. als in bovenstaanden brief* Aleidis relicta Riquini de Eynspic, c. t. s. e. dedit c. n. Willelmo, filio Johannis de Ceps, plegium de hac littera cui hec presens cartula est transfixa et Aleidis prefata cum tutore ejus electo huj. terre eff. renunciavit. N. t. l. Datum a. D. MCCCXIII, feria II post octavas Pentecoste.

N° 147.

Gijsbrecht Greef verkoopt aan de abdij eenige landen onder Deil.

1313, October 1. (Zaltbommel.)

U. p. v. Petrus dictus Bart et Henricus de Werva, s. in Sautbomel, v. n. c. s.

Veniens c. n. Ghiselbertus dictus Greef vendidit et o. pro C lb. l. d. e. ut f. p. *d. prep. etc.* duo jugera terre sita in j. de Deyla, in loco dicto Stert, inter Divitem Hacconem et eccl. ib. item tria jugera terre cum dimidio sita ib. in loco dicto In de Maet, inter Albertum de Kuuc et Ghiselbertum dictum Wautaert, pro hereditate allodiali sine censu et aggere her. possidenda. Et Ghiselbertus pred. una c. u. s. huj. terre seu hereditati eff. renunciavit, *promittens etc.* d. preposito prefato ad usus abbatis et conventus memorati, super hereditate prelibata *p. a. etc.* Presentium testimonio litterarum.

Datum a. D. MCCCXIII, in die beati Remigii.

N° 148.

Hendrik van Heessel en zijn zoon Huibert verkoopen den brief n° 113 aan de abdij.

1313, October 15. (Zaltbommel.)

U. p. v. Petrus Bart et Henricus de Werva, s. in Sautbomel, v. n. c. s. protestamur, quod Henricus de Heessel c. u. s. et Hubertus filius suus, c. n. vendiderunt et o. pro CC lb. d. l. e. ut f. p., litteram cui hec presens cartula est transfixa et omnem hereditatem in eadem contentam, *d. prep. etc.* her. possidendam. Et Henricus de Hecel c. u. s. et Hubertus filius ejus pred. huj. hereditati eff. renunciarunt, *promittentes etc.* d. preposito pred. *a. o.*

dom. etc. super hereditate memorata *p. a. etc.* Inde Henricus Graet quondam filius d. Wilhelmi, Henricus Leuwe de Horwinen, Johannes de Horwinen commorans Heessel, et Hubertus Leuwe de Heessel indivisi sunt fidejussores. N. t. l.

Datum a. D. MCCCXIII, feria II post Victoris.

N° 149.

Johannes van Zuilichem schenkt hetgeen hem uit de nalatenschap zijner moeder, Mechteld van Zuilichem, toekomt, aan zijn broeder Boudewijn.

1314, Januari 23. ('sHertogenbosch.)

Nos Wilhelmus, filius quondam Hille, et Daniel de Aggere, s. in Buscoducis, n. f. u. q. c. c. n. Johannes de Zulikem, filius quondam domine Mechtildis de Sulikem, totam partem successionis, quam idem Johannes habebat seu habere poterat vel debebat in omnibus que dicta domina Mechtildis in morte sua post se reliquerat et que idem Johannes ex morte quondam dicte domine Mechtildis, matris sue, ad se jure hereditarie successionis devoluta esse dicebat, libera et spontanea voluntate, domino Baldewino fratri suo donavit, tradidit et effestucando resignavit, promittens ut debitor principalis, quod ipse dictam donationem et resignationem ratam et firmam observabit. Presentium testimonio litterarum.

Datum a. D. MCCCXIIII, feria IIII ante Conversionem beati Pauli Apostoli.

N° 150.

Johannes van Eynspijk geeft goederen aan zijne kinderen Arnold, Huibert en Maria, ter afdoening van 't geen hij hun schuldig is.

1314, Maart 15. (Zaltbommel.)

Universis presentia visuris, nos Petrus Bart et Henricus de Werva, scabini in Sautbomel, protestamur quod constitutus c. n. Johannes de Eynspijc, filius veren Mieken, contulit Arnoldo, Huberto et Marie suis pueris, omnia sua bona prompta; item suam domum et aream in Eynspijc inter Henricum de Reno suum fratrem, in fine, et communem vicum. Item contulit sue filie Marie specialiter petiam terre in jurisdictione de Deyle, sitam in

Deylrebeemt, inter monachos Insule sancte Marie et inter divisionem jurisdictionis de Eynspijc et de Deyle. Item contulit eidem petiam terre in Cortehoeve de Eynspijc, in omni jure ibidem sito. Item contulit Huberto suo filio, petiam terre sitam in Eynspijc, in loco dicto Westeringhe, inter Ottonem de Hokelem et inter Hildegardem relictam Willekini et suos pueros et inter Abekinum et Nycholaum filios Aleberti Audscalc. Item contulit Huberto predicto petiam terre ibidem super pascua inter monachos predictos et inter Winandum filium dicte veren Vreuken [1]. Et bona omnia predicta contulit Johannes predictus suis prefatis pueris pro talibus debitis prout in eum Johannem cum litteris scabinorum poterunt protestari. N. t. l.

Datum a. D. MCCCXIIII, feria VI post festum beati Gregorii.

[1]) Mieken, als boven?

Vgl. den volgenden brief.

N° 151.

Johannes van Eynspijk doet afstand van alle aanspraak op de in bovenstaanden brief vermelde goederen.

1314, Maart, 15. (Zaltbommel.)

Coram nobis Petro Bart et Henrico de Werva, scabinis in Sautbomel, Johannes de Eynspijc filius Mieken, renunciavit omnibus bonis in littera cui presens cartula est transfixa conscriptis, ad opus Arnoldi, Huberti et Marie suorum puerorum. Nostrarum testimonio litterarum.

Datum anno Domini MCCCXIIII, feria sexta post festum beati Gregorii.

Het doel van deze transfixa van n° 150 schijnt te zijn, de weglating daaruit van de gewone verklaring „renunciavit” enz. te herstellen.

N° 152.

Coenraad van Tiel schenkt aan de abdij eene erfpacht groot 3£ op het huis van wijlen zijn vader, onder beding van levenslang vruchtgebruik door zijn broeder, heer Gerard.

1314, Juni 9. (Tiel.)

Universis presentia visuris vel audituris, Hubertus Cakebone

et Johannes Ambrosii, scabini in Tyla, noticiam veritatis cum salute. Noverint universi et singuli, quod coram nobis et judice Tylensi propter hoc personaliter constituti, Conradus, filius Gerardi de Tyla bone memorie, ex una parte, et dominus Gerardus, frater ejusdem Conradi, canonicus Insule beate Marie, ordinis Premonstratensis, cum Ysegimo, notario Tylensi, sibi in tutorem hac vice dato ex altera. Idem Conradus sua libera voluntate dedit et resignavit dicto suo fratri, ad usus et utilitatem abbacie Insule beate Marie jam dicte, tres libras annui et hereditarii census ex integrali domistadio super quo Gerardus, pater dictorum presentium, commorari consuevit dum vivebat, annis singulis die dominica qua cantatur Invocavit me, habendas ac hereditarie recipiendas. Salvo tamen usufructu dictarum trium librarum ipsi domino Gerardo quoad vixerit, quem dictus Conradus ex abundanti dedit eidem, ita quod ipse dominus Gerardus de illo usufructu suam libere possit facere voluntatem. Et hujusmodi censui prefatus Conradus effestucando renunciavit, nobis scabinis prescriptis sententialiter pronunciantibus, premissa dicte abbacie ac ipsi domino Gerardo firma fore et immobilia permanere ac conservari. Harum n. t. l.

Datum a. D. MCCC XIIII, die dominica post festum beati Bonifatii.

N° 153.

Gijsbrecht van Caets geeft aan de abdij tot vereffening van aanspraken, die zij wegens erven en tienden tegen hem deed gelden, eene hoeve in Paveien, aan het Hudsmeer.

1314, Juni 24.

Alle den ghenen die desen brief solen sien of horen lesen, doe ic Ghisebrecht van Caets[1], knape, te weten met kennisse der waerheit, dat ic bi rade mijnre vriende hebbe ghegheven ende gheve met minen tieghenwordighen brieve, den abt ende den convent van Sunte Marienwaerde, ene hoeve lants die gheleghen is in den alre Oversten hoefslach in Paveyen oestwaert ende strect aen die Hudsmere, tientfri, vrilike, ende erflike te hebben ende te ghebruken, zonder enighe aentale van mi of van minen erfnamen. Dese hoeve lants heb ic hem ghegheven in eenre rechter moetsoenen van erve ende van tienden, die si van der heerscap van Kuyc in Paveyen ende in Rietvelt hadden, also als haer hantvesten spreken. Ende want Jan here van Kuyc nu gheen recht an die goede daer haer hantfesten af spreken en

bekende met sinen openen brieve, daer om heb ik hem dese hoeve lants ghegheven. Ende met deser hoeven bin ic gesceiden van den abt ende van den convente voerscreven, van erve, van tienden ende van alrehande aentale, die si toet mi of toet minen voervaren hadden te secgen met hantfesten of met brieven of met andren dinghen. Waer oec dat sake dat ic of mijn erfnamen dese hoeve lants wouden weder nemen of aenspreken, soe beken ic den abt ende zinen cloester (bi) desen selven brieve alle dat recht datsi moghen betonen met haren hantfesten in Paveyen ende in Rietvelt, alse verre alset mi aen gaet. Ende doe dit ghesciede was ic zonder wittelijc wijf. Ende op dat dese dinghe vaste ende stade blive, soe heb ic desen brief beseghelt met minen zeghel.

Ghegheven int jaer ons Heren MCCCXIIII, te sunte Jans misse in middezomer.

Vgl. nos 154, 159, 160 en 165.

[1]) Waarschijnlijk Gijsbrecht van Cats, die te dien tijde in die streek leengoed bezat, volgens brieven van graaf Willem III, bij van Mieris, *Charterboek*, II, blz. 226 en 431.

N° 154.

Gijsbrecht van Caets bericht aan Jan, heer van Cuyk, dat hij eene hoeve aan het Hudsmeer onder Paveien tot moetzoen aan de abdij heeft afgestaan, van welke hoeve hij evenwel ontkent den eigendom te hebben gegeven, als haar slechts in leen houdende van heer Jan, wien hij thans smeekt den eigendom dier hoeve aan de abdij te willen schenken.

1315, Februari 24.

Enen edelen man ende enen hoghen, Jhan, here van Kuyc, zinen lieven here, Ghijsbrecht van Caets, knape, saluyt met al den dienst die hi vermach. Ik doe u te weten dat ic den . . abt ende den convente van Sunte Marienwaerde hebbe ghegheven [1] in rechten moetsoenen van erve ende van tienden, daersi op hadden te spreken met haren hantvesten, eene hoeve lants die gheleghen is in den alre Oversten hoefslach in Paveneyen oestwaert, ende strect an die Hudsmeer also als zi gheleghen is, tientvri, vrilic ende erflic van den abte ende van den convente te ghebruken ende te hebben, zonder enighe aentale van mi of van minen erfnamen. Ende want ic heb ghenen eyghendoem van deerre voerseider hoeven ghegheven, en hebbe noch en mach gheven, want icse van u houde te lene; soe gheve ic u ende draghe u deze voerseide hoeve lants op met desen tieghenwordighen brieve ghelikerwijs of ic voer u stonde, in behoef

des voerghenoemten . . abts ende sijns convents, ende bid u dat ghi den eighendoem van derre vorseider hoeven wilt gheven den . . abte van Sunte Marienwaerde ende sinen cloester, ewelic te ghebruken ende te hebben. In orconde des brieves beseghelt met minen zeghel.

Int jaer ons Heren als men scrivet MCCCXV, op sunte Mathijs dach Apostels.

[1]) Bij n° 153.

N° 155.

Winandus verkoopt zes morgen onder Enspijk aan de abdij.

1315, Maart 3. (Zaltbommel.)

U. p. v. Arnoldus de Hoesden et Johannes de Hoesden, s. in Sautbomel, v. n. c. s.

Veniens c. n. Winandus filius Vreuwekini vendidit et o. pro CC lb. d. l. e. ut f. p. *d. prep. etc.* sex jugera terre sita in j. de Eynspijc, supra novam pascuam, inter d. abbatem pred. et Henricum de Reno, pro hereditate allodiali, s. c. et s. a. her. possidenda, et Winandus praefatus una c. u. s., Gerardus suus filius, Heilwigis et Meinta sue filie, cum tutore earum electo, huj. terre seu hereditati eff. renunciarunt, Winandus prefatus *promittens etc.* d. preposito, ad usus abbatis et conventus monasterii prenotati, super terra seu hereditate prelibata *p. a. etc. Fidej.* Quibus itaque preordinatis, nos Arnoldus et Johannes, s. pred. testimonium perhibemus Petro, dicto Bart, et Henrico de Werva, nostris conscabinis, super conventione et conditione memoratis. In quorum omnium testimonium sigilla nostra, una cum sigillis Petri et Henrici pred. presentibus sunt appensa.

Datum a. D. MCCCXV, feria II post dominicam Letare.

N° 156.

Overeenkomst tusschen de abdij en de ingezetenen van Renoij. De abt staat toe, dat de dijk, welke van zijn goed Boschusen langs de wetering van Beesde tot de wetering van Renoij loopt, daar zal blijven liggen, en dat Boschusen, door eene grave binnendijks, bij het meer in laatstgemelde wetering zal uitwateren. De kosten van het onderhoud van den dijk en de grave zullen over Renoij en Boschusen gelijkelijk per morgen worden omgeslagen.

1315, Maart 23.

Wij Ghijsbrecht van Haeften, drosset ons heren des graven

van Ghelre, maken cont allen luden dat her Henric, abt van Sunte Marienwaerde, alse van zijns cloesters weghen van der eenre zide, ende Jan van Beesde ende Jan Acrijns zoen, die wonen toet Rynoye, metten gheburen van Rynoy, als van der ander zide, voer ons ende voer anders goeden luden quamen ende droeghen overeen met haerre beider wille, van waterganghe ende van zeghedike, als hier na staet bescreven. Int alre ierste heeft ghelovet die abt vorghenoemt, dat van zinen erve van Boschusen sal bliven licghen een zeghedijc lanx die wateringhe van Beesde die gaet beneven Boschusen; dese vorseide zeghedijc sal ganghen al teinden Boschusen an die meer, ende voert an die wateringhe van Rynoy. Ende binnen desen voerseiden zeghedijc allanx sal licghen een grave, daer dit vorseide erve van Boschusen in sal weteren, ende dese selve grave sal ganghen ende wateren in die wateringhe van Rynoy teinden Boschusen bider meer. Ende desen zeghedijc ende desen grave sal men altoes houden, diken ende graven, al des is tedoene, ende dat sal men costen ende quiten van alden erve van Rynoy ende van Boschusen mede, merghen merghen ghelijc; ende dabt vorgenoemt ende sijn cloester solen ghelden voert altoes van Boschusen in die ghemene weteringhe van Rynoy, ende daer in solen zi wateren met Boschusen, ghelijc andren erve van Rynoye. Ende omdat al dese vorscreven dinghe vaste ende stade bliven, soe heb wi Ghijsbrecht voerghenoemt, desen brief gheseghelt met onzen zeghel, ende wi Jan ende echter [1] Jan van Rynoy vorghenoemt van ons dorps weghen van Rynoye, hebben onze zeghele ghehanghen an desen brief, ende den abt ghegheven om die meerre zekerheyde.

Dese brief was ghegheven int jaer ons Heren, doe men screef MCCCXV, te Paeschen.

1) andermaal, de andere. T. w. de beide Jannen, in den aanhef vermeld als wonende te Renoij en thans voor dat dorp deze oorkonde bezegelende.

N° 157.

Allaart, heer van Buren, en Otto, zijn oudste zoon, doen ten behoeve van Mariënweerd afstand van alle aanspraak op tienden tusschen Trichterveld en Beesd, van alle recht op waterafvoer, eene enkele wetering uitgezonderd, door het land der abdij beneden Tricht gelegen, en van weiderecht op land der abdij tusschen Trichterveld en Beesderveld.

1315, April 4.

Wij Alard, here van Buren, ende Otte, oudste zoen Alards,

here van Buren, maken cont alle den ghenen die desen brief solen sien of horen lesen, dat wi bi rade ende bi wille onzer maghe ende onzer vriende met orkonde ons tieghenwordighen briefs hebben quijt ghelaten, ende laten ende schelden quijt, alle aentale ende al recht dat wi of onze ouder hadden of hebben mochten emmermeer an tienden, out of nuwe, hoghe of laghe, die gheleghen sijn tusghen Trichter velt ende den darp van Beesde ende dies . . abts van Sunte Marienwaerde ende zijns cloesters sijn met allen rechte behoudelike onzer gherichten hoghe ende laghe, ende bekennen dat noch onze ouder noch wi gheen recht daer an en hadden noch en hebben, noch onze erfnamen, noch onze nacomelinghen en solen noch en moghen gheen recht daer an hebben, want wi hebben dat quijt ghescouden ende scheldent quijt. Voert soe heb wij met desen selven brieve desen vorseiden . . abt en zinen cloester ghegheven vrilijc ende ewelijc dat noch wi noch onze erfnamen, noch onze nacomelinghe noch niemen anders ghenen waterganc of wateringhe hebben en solen in des voerghenoemt cloesters erve of lant dat beneden Tricht gheleghen is, dan allene die wateringhe die gheleghen is boven den Huest in tghesceit tusghen Trichter velt ende des voerghenoemts cloesters erve die gaet van der Linghen an den Biscops grave ende voert al omme des cloesters erve in der Linghen; ende met derre wateringhe zoelen wi ende onze erfname ende onze nacomelinghe ende al onze lant ons laten ghenoeghen ende gheen ander wateringhe hebben noch eyschen in des cloesters erve dat vorseit is. Oec zoel di weten, dat noch wi noch onze erfnamen noch onze nacomelinghe nimmermeer noch scape noch anders ghene beesten en zoelen waren noch weiden op des vorseits cloesters erve, dat tusghen Trichter velt ende Beesder velt gheleghen is. Voert zuldi weten dat wi al anders aentael van erve of van anderen zaken die wi hadden op den . . abt of op sijn cloester voerghenoemt, hebben quijt ghelaten ewelike met goeder trouwen ende met vrientscap, sonder alrehande archeyt, ende waer dat sake dat wi of onze erfnamen of onze nacomelinghe yet zecghen wouden, clein ofte groet, tieghen dese voerscreven vorwaerden, des en sal men ons noch onzen erfnamen noch onzen nacomelinghen niet gheloven. Waer oec dat sake dat dabt oft cloester van Sunte Marienwaerde voerghenoemt enighen wederstoet of lettenesse, van ons of van onzen erfnamen of van onzen nacomelinghen, hadden an enich van desen vorscreven poynten, soe verghie [1] wi ende tughen dan ghelike oft ware nu met desen selven brieve, an enen hoghen here ende enen edelen, onzen lieven here den . . grave van Ghelren, dat

wi noch onze erfname noch onze nacomelinghe gheen recht en hebben an al desen vorseiden vorwarden, ende bidden onzen here den grave van Ghelren vorghenoemt, om onzer zielen wille, dat hi niet en ghehenghe dat men desen vorseiden . . abt of zinen cloester enich van desen vorghenoemden vorwarden breke, mer dat hijse hem helpe houden of sijs hebben te doene.

In orconde ende in zekerhede van alle desen vorscreven vorwarden, datsi vast ende stade bliven, soe heb wi Alard van Buren, ende Otte vorghenoemt, desen brief gheseghelt met onzen zeghelen, ende hebben ghebeden enen edelen man Jhan den here van Arkel, heren Harbern van Arkel zinen broeder, Gherarde van Waerdenberch, Jhan van Hemert, Arnoude van Uutwijc, Jhan van Zoelmonde ende Steven van der Weide, dat sij haer seghele hebben ghehanghen an desen brief om die meerre sekerhede. Ende wij Jhan, here van Arkel, Harbern van Arkel, ridder, Gheraerd van Waerdenberch, Jhan van Hemert, Arnoud van Uutwijc, Jan van Zoelmonde ende Steven van der Weiden voerghenoemt, hebben onze zeghelen aen desen brief ghehanghen om beden wille Alards van Buren ende sijns soens Otten, om die meerre sekerhede.

Dese brief was ghegheven in den jaer ons Heren als men scrivet MCCCXV, des vridaechs na Beloken paeschen.

[1]) erkennen

N° 158.

Jan, heer van Cuyk, schenkt aan de abdij den eigendom, tiendvrij, van de hoeve onder Paveien, welke Gijsbrecht van Caets van hem te leen hield en aan Mariënweerd gaf.

1315, Juni 24.

Ic Jan, here van Kuyc, make cont allen luden die desen brief zolen sien of horen, dat ic die hoeve lants die gheleghen is in Paveyen, also alsi gheleghen is, die Ghysbrecht van Caets den . . abt ende den cloester van Sunte Marienwaerde ghegheven hevet [1] ende die dese voerseide Ghysbrecht van mi te lene hielt ende mi opghedraghen hevet [2], tientfri, tot des voerseiden abts behoef ende sijns cloesters, die make ic eyghen met desen brieve ende gheve die hoeve tientfri ende den eyghendoem daer af den abt ende den cloester van den Waerde voerseit, vrilike ende ewelike te hebben ende te

bruken, ende ombiede Ghisebrecht van Caets vorghenoemt, dat hi met sinen openen brieve den abt ende sijn cloester van den Waerde voerscreven in dese voerseide hoeve zette ende veste.

In orconde mijns briefs, gheseghelt met minen zeghel ende ghehanghen aen minen tieghenwordighen brief int jaer ons Heren alsmen screef MCCCXV, op sunte Jans dach Baptiste.

1) Zie nº 153. 2) Zie nº 154.

Nº 159.

Gijsbrecht van Caets stelt de abdij in het bezit eener hoeve onder Paveien, welke hij haar vroeger reeds had gegeven.

1315, Juli 25.

Ic, Ghisebrecht van Kaets, make cont alle den ghenen die desen brief solen sien of horen lesen, dat ic den . . abt van Sunte Marienwaerde ende sijn cloester ghesett hebbe ende zette met desen brieve, in ene hoeve lants die gheleghen is in Paveyen in den alre Oversten hoefslach oestwaert ende strect an die Hudsmeer, alsoe als zi gheleghen is ende also alse mine brieve spreken, die ic den . . abt voerseit ende sinen cloester daer op hebbe ghegheven [1]. In orconde mijns briefs beseghelt met minen zeghel.

Ghegheven int jaer ons Heren alsmen scrivet MCCCXV, op sunte Jacobs dach Apostels.

1) Nº 153.

Nº 160.

Gijsbrecht van Caets erkent de tienden van XIX hoeven onder Paveien en Rietveld, van Mariënweerd in leen te hebben ontvangen, en zegt dat hiermede alle geschillen tusschen hem en de abdij beslecht zijn.

1315, Juli 25.

Ic, Ghisebrecht van Kaets, make cont alle den ghenen die desen brief solen sien of horen lesen, dat ic hebbe ontfaen van den . . abt van Sunte Marienwaerde ende van sinen cloester, die tiende van XIX hoeven lants die ic hebbe licgende op Paveyen ende op Rietvelt, van welken XIX hoeven die twintichte hoeve ic den voerseechden . . abt ende zinen cloester hebbe ghegheven, tientfri. Ende die tiende van desen XIX hoeven voerghenoemt heb ic ontfaen tot enen onversterfliken

lene van zinen cloester, ewelike te houden ende mine nacomelinghe daer af niet te ondervet te wesen [1]. Ende hier mede ben ic van hem ende van zinen cloester ghescheiden van alrehande twist ende van alrehande aentale die wi onderlanghe hadden. Ende dit vorghenoemt goet sal ic ende mine nacomelinghe verherghewaden met enen ponde swarter Tornoyse, of payment dat daer jeghens goet is. Om dat ic wille dat dit vaste ende stade blive, soe heb ic desen brief beseghelt met minen zeghel.

Ghegheven int jaer ons Heren MCCC ende XV, op sunte Jacobs dach Apostels.

1) d. i. daar niet uitgezet te worden. Vgl. „ondervenesse", in Oudemans' *Woordenboek*. Reeds op 18 Maart 1300 verzocht Huibert Schenck, heer van Culenborg, den graaf van Gelre, de abdij te handhaven in hare rechten op de tienden „XX mansorum in Paveya et in Rietvelth." Vermoedelijk werd de wettigheid der tiendheffing op zijne twintig hoeven (zooals de eene in n° 158 vermeld, hield hij waarschijnlijk ook de overige negentien hoeven in leen van den heer van Cuyk) bereids te dien tijde door Gijsbrecht van Caets betwist. Uit een brief van Jan van Boesichem, heer van Culenborg, 30 Juni 1314, blijkt, dat de bedoelde tienden aan Mariënweerd waren geschonken door den graaf van Gelre, terwijl Gijsbrecht als belanghebbende bij de bedoelde tienden in dien brief wordt genoemd „Giselbertus de Catze". Nijhoff, *Gedenkw. Gesch. van Gelderland*, I, n°s 69 en 155; Matthaeus, *Analecta*, III, p. 484 en 591, noot.

N° 161.

Jacob van Zuilichem doet, ten behoeve van zijn broeder Boudewijn, afstand van eenige jaarlijksche erfcijnsen te 's Hertogenbosch.

1315, Augustus 8. ('sHertogenbosch.)

Nos Wilhelmus filius quondam Hille et Arnoldus Poeldonc, s. in Busco(ducis), notum facimus universis quod c. n. Jacobus de Sulikem, noster in Busco conburgensis, super annuo et hereditario censu X sol. et XX den., quem idem Jacobus ann. (se habere dicebat) in domo et area Johannis dicti Riken, sita in Busco in vico Hintamensi, in qua idem Johannes ad presens commoratur; super annuo et hereditario censu X sol., quem dictus Jacobus ann. se habere dicebat in domo et area quondam Ghiselrardis, sita prope pontem dictum Corenbrugghe, in qua Copkinus de Driel et Gosuinus ad presens commorantur ut asserebat; et super toto jure ipsi Jacobo in hiis competente, ad opus fratris sui, d. Boudewini, canonici monasterii de Insula beate Marie, renunciavit eff., modo in

talibus consueto, promittens se dictam renunciationem ratam et firmam perpetuo servaturum. P. t. l.

Datum feria VI ante Laurentii, a. D. MCCCXV.

N° 162.

Allaart, heer van Buren, ruilt land met de abdij en verkoopt haar een morgen onder Asch.

1315, Augustus 10.

Ic Alard, here van Buren, make cont allen luden, dat ic den cloester van Sunte Marienwerde hebbe ghegheven VIII hont lants of daer bi, die gheleghen sijn tot Asche over die weyde op Ascher zijl, ende die mi ane comen sijn van veren Metten Didderics, na haren leven. Ende voer dit lant heeft mi dat cloester voerseit ghegheven drie einden lants, die gheleghen zijn tot Asche bi den Wadacker. Voert heb ic desen selven cloester ghegheven enen morghen lants, die gheleghen is oec op Ascher zijl, ende dese morghen is mi wael betaelt te minen wille, alsoe dat ic dat cloester vorghenoemt quijt schelde van al desen vorghenoemden erve, ende wille dat sijt ewelike ende vrilike behouden. In orconde mijns tieghenwerdighen briefs.

Ghegheven int jaer ons Heren MCCCXV, op sunte Laurentius dach.

N° 163.

Overdracht door Metta van Zuilichem en haar zoon Jacob, aan Jacob van Zuilichem.

1315, September 11. ('sHertogenbosch.)

Nos Arnoldus Poeldonc et Elyas Pannicida, s. in Buscoducis, notum facimus universis, quod c. n. Metta, relicta Berwini de Sulikem, fratris quondam Jacobi de Sulikem, nostri conburgensis, et Jacobus filius dicte Mette, sextam partem et totum jus quam et quod dicti Metta et Jacobus ejus filius habebant, aut habere poterant vel debebant, in annuo et hereditario censu sex lb. et decem sol., ann. et her. solvendo, de domo et area sitis in Busco in vico Hintamensi, in quam Johannes Dives commoratur, et domo et area, sitis prope pontem dictum Corenbrugghe, que quondam fuerat Ghiselradis, dicto Jacobo de Sulikem libera et

spontanea voluntate supportaverunt, tradiderunt et eff. resignaverunt, promittentes ut debitores principales indivisibiles, quod ipsi reliquos suos coheredes omnes et singulos super dicto annuo et hereditario censu sex lb. et X sol. et super toto jure sibi in hec competente, a. o. dicti Jacobi plene et sufficienter renunciare facient, sicut id dicto Jacobo ratum erit perpetue atque firmum. P. t. l.

Datum a. D. MCCCXV, feria V ante festum Exaltationis sancte crucis.

Vgl. nos 229, 235, 236, 425. Misschien ook no 161.

N° 164.

Sizarius uten Weerd verkoopt eene hofstede in Zaltbommel aan Mathias Kriekenbeke, van wien hij ze in erfpacht bekomt.

1315, October 5. (Zaltbommel.)

U. p. v. nos Henricus de Werva et Johannes filius Huberti, s. in Sautbomel, notum facimus in hiis scriptis, quod veniens c. n. Sizarius ex Insula vendidit et o. pro X lb. d. l. e. ut f. p. Mathie dicto Kriekenbeke, aream sitam in Bomel, in loco dicto Insula, inter Henricum dictum Craye et inter Gretam, relictam Cristiani, cum censu quem de jure solvere tenetur, in vero allodio her. possidendam. Et Sizarius c. u. s. huj. aree eff. renunciavit *promittens etc.* prefato Sizario super pred. area *p. a. etc.* Inde sunt fidej. ind. Henricus et Gosuinus filii Sizarii pred. Quo facto Mathias pred. reddidit aream pred. Sizario prefato, pro quinque solidis denariorum, cum quibus census generaliter in Bomel annis singulis persolvetur, annui et her. census in festo beati Lamberti censuali jure annis singulis persolvendis. N. t. l.

Datum a. D. MCCCXV, dominica post festum beati Remigii.

Overgedragen in nos 271 en 531.

N° 165.

Gijsbrecht van Caets stelt de abdij in het bezit eener hoeve onder Paveien, welke hij haar reeds bij no 153 had gegeven, en waarvan de eigendom sedert door zijn leenheer, Jan, heer van Cuyk, aan Mariënweerd was geschonken.

1315, November 11.

Ic, Ghisebrecht van Kaets, make cont allen luden, dat ic als een richter met minen tieghenwordighen brieve hebbe gesett den abt van Sunte Marienwaerde ende sijn cloester in ene hoeve lants die

gheleghen is in Paveien in den alre Oversten slach oestwaert, die ic plach te houden van Janne, den here van Kuyc, ende die ic hem opgaf in behoef des cloesters voerghenoemt [1]. Ende want Jan van Kuyc voerseit met sinen openen brieve [2] hevet ghegheven den abt ende sinen cloester voerseit den eighendoem van deser voerseider hoeven; daer om so heb ic den abt ende sijn cloester in dese hoeve ghesett met desen openen brieve, ghelikerwijs oft ware vor ghericht ende vor gherichts luden [3]. Ende want ic wille dat dit den abt ende zinen cloester van den Waerde vaste ende stade blive, so heb ic desen brief gheseghelt met minen zeghel int jaer ons Heren als men screef MCCCXV, te sunte Martijns misse.

1) No 154. 2) No 158. 3) Vgl. no 159.

No 166.

Reinoud I, graaf van Gelre, schenkt aan Nicolaas van Heessel, tegen eene jaarlijksche uitkeering van 80 lb. was, het uitsluitend recht tot het bezit van een windmolen te Beesd, op welken alle inwoners dier plaats verplicht zijn te laten malen, uitgezonderd zij die voor hun eigen koren een rosmolen mogen gebruiken.

1315, December 13.

Nos . . Reynaldus, comes Ghelrie, notum facimus universis, quod nos damus licenciam Nycholao de Hecel et suis heredibus, ex parte nostra habendi molendinum venti apud Beesde, in quo omnes homines in villa Beesde commorantes et commoraturi, cujuscunque sint conditionis, molere sint astricti; inhibentes ne aliqui in dicta villa de Beesde aliquid molendinum habeant nisi Nycholaus et sui heredes memorati, nisi forte aliqui nobis sufficienter ostenderint quod ipsis liceat habere molendina dicta Rosmolen, in quibus suam annonam propriam tamen possint molere, quibus per hujusmodi nostram concessionem nolumus prejudicari. Et est sciendum, quod dicti Nycholaus et sui heredes de pacto dicti molendini, singulis annis, in festo beati Martini hyemalis, suis laboribus et expensis, nobis et nostris heredibus octoginta libras cere apud Arnem presentabunt. In cujus rei testimonium nostrum sigillum presentibus litteris est appensum.

Datum anno Domini MCCCXV, sabbatho in die beate Lucie.

No 167.

Gijsbrecht van Malsen, ridder, schenkt land te Malsen en Roderijt aan de abdij.

1315, December 21.

Wy Ghijsbrecht van Malsen, ridder, ende vrou Layse, onze wijf, maken cont allen luden die desen brief zoelen sien of horen, dat wi ghegheven hebben den abt van Sunte Marienwerde ende sinen cloester, een stuc lants dat gheleghen is te Malsen ende Roderijt, ende hebben daer op verteghen ende vertyen daer op met onsen tieghenwordighen brieve, gheliker wijs oft ware vor gherichte. Ende op dat dit vast ende stade blive, soe heb wi Ghijsbrecht voerseit desen brief gheseghelt met onzen zeghel. Ende want wi Layse vorseyt gheen zeghel en hebben, soe heb wi ghebeden Otten, oudsten zone Alarts van Buren, dat hi desen brief beseghel met sinen zeghel, om die meerre stadicheide. Ende wi Otte voerghenoemt, om beden wille vrou Laysen die vorseit is, hebben desen brief gheseghelt met onzen zeghel ende willen dat dit vast ende stade blive.

Ghegheven int jaer ons Heren MCCCXV., op sunte Thomaes dach Apostels.

N° 168.

De kinderen van Eccrinus van Beesde en de gebroeders Petrus, Walter en Udo Piec, beloven het testament van Rutger de Hollander van Tuyl en zijne vrouw Elisabeth als geldig te erkennen, en doen daarvan afstand ten behoeve der abdij.

1316, Maart 20. (Zaltbommel.)

Nos Johannes de Hoesden et Ghiselbertus filius Hermanni, s. in Sautbomel, p. q. c. n. c. Gerardus, Johannes, Ghiselbertus, Hyldegardis uxor Nicholai de Hecel cum ipso Nicholao, et Aleydis cum tutore ejus electo, filii quondam Eccrini de Beesde et filie, promiserunt testamentum, quod Rutgherus Hollander de Tula et Elizabeth, uxor sua, fecerunt abbati et conventui Insule beate Marie, ratum et firmum observare. Et Gerardus, Johannes, Ghiselbertus, Hildegardis cum Nicholao ejus marito, et Aleidis cum tutore suo, predicti, huj. testamento eff. renunciarunt. Et nos Johannes de Hoesden et Petrus Moliart, s. in Sautbomel, protestamur quod Petrus dictus Piec, Walterus Piec et Udo, frater eorundem, promiserunt testamentum, quod Rutgherus dictus Hollander de Tula et Elizabeth, uxor sua, fecerunt abbati et conventui Insule beate Marie, ratum et firmum observare, et huj. testamento eff. renunciarunt ad usus predictorum, de quo, videlicet testamento, pred. abbas et conventus

habent litteras scabinorum. Et quia ego, Petrus Moliart, predictis ultimis conditionibus interfui cum Johanne de Hoesden prefato, idcirco sigillum meum, una cum sigillis meorum conscabinorum pred., presentibus duxi apponendum in robur et testimonium premissorum. P. t. l.

Datum a. D. MCCCXVI, sabbatho post dominicam Oculi.

N° 169.

Hugo, Willem en Jan van Woude, gebroeders, doen ten behoeve van Mariënweerd afstand van hunne rechten op vier morgen land onder Wateringen, welke hunne zuster Aleid van Woude aan de abdij had geschonken.

1316, omstreeks 25 Maart.

Universis presentia visuris nos Hugo de Woude, Wilhelmus et Johannes confratres, notum facimus quod nos omne jus nostrum, quod habemus, vel in posterum habere poterimus, in IIII jugeribus terre sitis apud Wateringhe, secus domum domini Johannis de Duvenvorde, que Aleidis de Woude, soror nostra, de nostro consilio et voluntate, claustro de Insula beate Marie in puram contulit eleemosinam et perpetuam, resignamus et eidem terre libere et voluntarie ad opus dicti claustri renunciamus. Nostrarum presentium testimonio litterarum, sigillis nostris munitarum.

Datum anno Domini MCCCXVI, circa Annunciationem beate Marie virginis.

N° 170.

Gerard van Aenle verkoopt aan Hendrik Arnoldsz. van Eynspijk, ten behoeve van Gerard Lanchaer, een stuk land in Enspijk.

1316, Mei 11. (Zaltbommel.)

U. p. v. Arnoldus Gerardi de Hoesden et Henricus Fey, s. in Sautbomel, v. n. c. s.

Veniens c. n. Gerardus de Aenle vendidit et o. pro XL lb. d. l. e. ut. f. p. Henrico, filio Arnoldi de Eynspijc, ad usus Gerardi dicti Lanchaer, aream sitam in Eynspijc, inter Henricum filium Arnoldi pred., et Henricum dictum Duveken, pro hereditate allodiali sine censu cum aggere sito super aream pretactam, her. et perpetue possidendam. Et Gerardus pred. una c. u. s. huj.

aree eff. renunciavit *promittens etc.* Henrico prefato ad usus Gerardi pred. super area memorata *p. a. etc.* Inde Henricus filius Wilhelmi de Eynspijc est fidejussor. P. n. t. l.

Datum a. D. MCCCXVI, feria III post dominicam qua cantatur Cantate.

Overgedragen in nº 355.

Nº 171.

Nicolaas van Vuren verkoopt vier morgen onder Vuren aan Reysuindis van Brabant, en ontvangt ze van haar in erfpacht.

1316, Mei 22. (Zaltbommel.)

U. p. v. Petrus Baert et Johannes de Hoesden, s. in Zautbomel, v. n. c. s.

Veniens c. n. Nicholaus, filius Enghelberti de Vuren, vendidit et o. pro centum lb. d. l. e. ut f p. Reysuinde filie quondam Willelmi de Brabant, quatuor jugera terre sita in j. de Vuren, supra Tuelfgherden, apud locum dictum Zidewinde, inter heredes quondam d. Rodolphi Coc, militis, et Gherardum filium Johannis de Deyla ex una parte, et Johannem dictum Strevelant et Willelmum Brabant ex alia, pro hereditate allodiali sine censu cum aggeribus ad dictam terram de jure pertinentibus, her. et perpetue possidenda, et Nicholaus pred., una c. u. s., huj. terre eff. renunciavit, *promittens etc.* Reysuinde prefate super terra memorata, *p. a. etc.* Inde Johannes, filius Reynboldi de Brakel, fidejussor est. Quo facto Reysuindis prefata reddidit Nicholao predicto terram pretactam in hereditario censu, pro quatuor libris denariorum legalium Turonensium, grosso regali pro sedecim denariis computato, vel pagamentum pro eis equivalens, singulis annis in die Circumcisionis Domini perpetue solvendis, quod si non fecerit, ex tunc de die in diem pena duorum solidorum predicte monete supercrescet, quam penam Reysuindis prenotata recuperare poterit, una cum censu predicto, in terra memorata, dum vero diutius noluerit exspectare. P. n. t. l.

Datum a. Dom. MCCC sexto decimo, sabbatho post Ascentionem Domini.

Overgedragen in nº 180.

Nº 172.

Hendrik Graet verkoopt eenig land onder Driel aan Hendrik Fey, die het hem weder in erfpacht afstaat.

1316, Juni 14. (Zaltbommel.)

U. p. v. Petrus Moliart et Arnoldus Gerardi de Hoesden, s. in Sautbomel, v. n. c. s.

Veniens c. n. Henricus Graet vendidit et o. pro LX lb. d. l. e. ut f. p. Henrico dicto Fey, tria jugera terre et II hont cum LXXX virgatis, sita in j. de Drila, in loco dicto Crunacker (?), inter Henricum predictum et Henricum dictum van der Hullen. Item jugerum terre situm super pascuam comitis, inter Ghiselbertum Moront et Senderkinum filium Godefridi. Item II jugera sita super Vlidert, cum XVI virgatis, inter Wilhelmum filium Arnoldi et Johannem dictum Riec, pro hereditate allodiali s. c. et s. a. h. p. Et Henricus pred. huj. terre eff. renunciavit *promittens etc.* Henrico prefato super terra prelibata *p. a. etc.* Inde sunt fidej. ind. Alardus suus filius, Johannes filius Egonis, Egen dictus Vos et Sander filius Godefridi. Quo facto pred. Henricus reddidit terram prescriptam Henrico Graet antedicto in her. censu pro IIII lb. legalium denariorum, *gr. reg. etc.* singulis annis in festo beati Martini hyemalis perpetue persolvendis, quod si non fecerit, ex tunc de die in diem pena quatuor solidorum monete antedicte supercrescet, quam penam una cum censu prefato Henricus sepedictus recuperare poterit in terra prenotata, dum diutius voluerit expectare. P. n. t. l.

Datum a. D. MCCCXVI, feria II post Odulphi.

Overgedragen in n° 238, 351, 379.

N° 173.

Jan, heer van Arkel, schenkt aan de abdij eenig land onder Enspijk.

1316, Juli 13.

Ic Jan, here van Erkel, make cont allen luden, dat ic anderhalven merghen lants, die gheleghen sijn tot Eynspijc ende heiten Driestave, die Gheraerd van Werdenberch van mi plach te houden te lene ende mi opghedraghen hevet met sinen openen brieve, die gheve ic voert den . . abt van Sunte Marienwaerde ende zinen cloester met desen openen brieve, in enen rechten eyghendoem ewelike ende vrilike te ghebruken. Op dat dit vaste ende stade blive altoes, soe heb ic desen brief geseghelt met minen zeghel.

Int jaer ons Heren MCCCXVI, op sunte Margrieten dach.

N° 174.

Robert Lambertsz. van Alem verkoopt voor 100 £ aan Gerrit Lanchaer Vς morgen onder Hellouw.

1316, Juli 16. (Zaltbommel.)

U. p. v. Conradus Rode et Henricus Fey, s. in Sautbomel, v. n. c. s.

Veniens c. n. Robertus, filius Lamberti de Alem, vendidit et o. pro C lb. d. l. e. ut f. p. Gerardo dicto Lanchaer, Vς jugera terre sita in j. de Hellu, in loco dicto Vrisencamp inter d. Arnoldum de Hoeclem, militem, et heredes quondam Hollandrini de Tula, pro hereditate allodiali s. c. et s. a. h. p. Et Robertus pred. cum Gunselo et Lamberto suis filiis huj. terre eff. renunciavit, *promittens etc.* Gerardo prefato super terra memorata, *p. a. etc.* Insuper Robertus, Gunselus et Lambertus pred. promiserunt pueros Roberti pred. facere renunciare terre memorate, cum ad annos pervenerint pubertatis. De premissis omnibus et singulis Rodulphus dictus Ghibenzoen de Horwinen, Eghen de Medem, et Johannes suus filius, sunt indivisi fidejussores, de qua quidem fidejussione Gunselus et Lambertus prefati promiserunt dictos fidejussores indempnes conservare. P. n. t. l.

Datum a. D. MCCCXVI, feria VI post Margarete virginis.

Overgedragen in n° 352.

N° 175.

Johannes Kemerer van Eynspijk verkoopt aan de abdij vier hond onder Enspijk.

1316, Juli 18. (Zaltbommel.)

U. p. v. Henricus Fey et Gosuinus de Werva, s. in Sautbomel, v. n. c. s.

Veniens c. n. Johannes Kemerer de Eynspijc vendidit et o. pro XXX lb. d. l. e. ut f. p. *d. prep. etc.* quatuor hont terre sita in j. de Eynspijc, in loco dicto Gansberch, inter abbatem et conventum pred. ex utraque parte, pro hereditate allodiali s. c. et s. a. h. p. et perpetue. Et Johannes pred. huj. terre eff. renunciavit una c. u. s. *promittens etc.* d. preposito pred. ad usus abbatis et conventus pred. super terra memorata *p. a. etc.* P. n. t. l.

Datum a. D. MCCCXVI, in die dominica post beate Margarete virginis.

N° 176.

Otto de oudere, zoon van Allaart van Buren, verklaart, dat Ywanus en Johannes Hacke, ten overstaan van zijn rechter in Tricht, twee stukken land onder Tricht aan de abdij hebben verkocht.

1316, Juli 22.

Nos Otto senior, filius Alardi de Buren, notum facimus universis, quod venientes coram judicio nostro in Tricht, Ywanus et Johannes, fratres, filii quondam Johannis dicti Hacke, vendiderunt et obtulerunt sex jugera terre sue, sita apud Tricht in quodam loco dicto op den Weyden inter communem stegam et Wynricum de Kuyc; item quatuor jugera inter Arnoldum dictum Glummer et Ywanum prefatum in loco predicto, domino Henrico . . abbati in Insula sancte Marie et suo claustro heriditarie possidenda, pro hereditate allodiali sine censu et sine obligatione qualibet dicta commer. Et Ywanus predictus, una cum uxore sua, ac Johannes prefatus et Hadewigis soror dictorum fratrum, hujusmodi terre seu hereditati effestucando renunciarunt, promittentes facere renunciare Ottonem de Avezatem cum sua uxore, et Stephanum de Asche cum uxore sua, ac omnes alios qui de jure tenentur renunciare terre prenotate, promittentes nichilominus warandiam facere domino . . abbati predicto et suo claustro super hereditate predicta ut juris est, coram omnibus volentibus juri comparere, et deponere omne plegium quod voerplicht dicitur de eadem. Et super hiis omnibus adimplendis et servandis statuerunt Ywanus et Johannes predicti, domino . . abbati prefato et suo claustro fidejussores, videlicet, Ywanum dictum Hacke de Malsen, Andream de Tricht, Henricum dictum Wilden de Tricht et Falconem de Tricht, omnes manu conjuncta, qui omnes data fide promiserunt, quod quandocunque a dicto . . abbate vel suo certo nuncio super aliquo defectu dictorum articulorum moniti fuerint, ex tunc sine aliqua dilatione unum honestum hospicium apud Tricht intrabunt ibidem comedendo, bibendo, et more bonorum fidejussorum jacendo; inde non recessuri donec dicto . . abbati et suo claustro ad suum dictum fuerit satisfactum. Et hiis prescriptis conditionibus interfuerunt Alardus Bule tamquam judex, Goswinus de Tricht, Hubertus de Meghen, Diddekinus, Rodolphus dictus Snider, et alii plures tamquam vicini. In cujus rei testimonium nos Otto predictus sigillum nostrum presentibus litteris duximus apponendum.

Datum anno Domini MCCCXVI, in die beate Marie Magdalene.

N° 177.

Jacob van Zuilichem schenkt zijne rechten op eenige goederen onder Drunen aan zijn broeder Boudewijn.

1316, September 14. ('sHertogenbosch.)

Nos Henricus de Aggere et Johannes Dicbier, s. in Busco (ducis), notum facimus universis quod c. n. Jacobus de Sulikem, noster conburgensis, totam partem et totum jus quam et quod idem Jacobus habebat aut habere poterat vel debebat, in bonis sitis in Drunen, que quondam paels[1] ejusdem Jacobi fuerant ut dicebat, d. Baldewino, fratri suo, libere tradidit et eff. resignavit, promittens coram nobis ut debitor principalis se dicto d. Baldewino de dicta parte dictoque jure debitam et justam warandiam prestiturum, et se omnem questionem et inpetitionem in hiis existentem depositurum eidem. P. t. l.

Datum a. D. MCCCXVI, feria III post Nativitatem beate Marie virginis.

[1]) patris?

N° 178.

Gijsbrecht Lammin van Tuyl verkoopt aan Albert Audscalc drie morgen onder Enspijk.

1316, December 8. (Zaltbommel.)

U. p. v., Paulus de Francia et Henricus Fey, s. in Sautbomel, v. n. c. s.

Protestamur quod Ghiselbertus, dictus Lammin de Tule, vendidit et o. pro C lb. d. l. e. ut f. p. tria jugera terre, prout jacent in palude de Eynspijc inter d. Insule beate Marie et inter d. Ghiselbertum de Tule, militem, Alberto dicto Audscalc, s. c. et a. her. possidenda. Et Ghiselbertus Lammin prefatus, c. u. s. huj. terre renunciavit *promittens etc.* Alberto Audscalc pred. super terra prenotata *p. a. etc.* Inde Johannes Pauwe de Tule est fidejussor. N. t. l.

Datum a. D. MCCCXVI, feria IIII post festum beati Nicolai episcopi.

Overgedragen in n° 313, 436.

N° 179.

Johannes van Horwinen verkoopt land onder Enspijk voor 500 £ aan de abdij.

1316, December 22. (Zaltbommel.)

U. p. v. Gosuinus de Werva et Michael Moliart, s. in Sautbomel, v. n. c. s.

Veniens c. n. Johannes, filius Bartholomei de Horwinen, vendidit et o. pro quingentis lb. l. d. e. ut f. p. Henrico de Werva *a. o. dom. etc.* X jugera terre sita in j. de Eynspijc in campo quondam Bartholomei pred., inter abbatem et conventum pred. et Goswinum de Tricht pro hereditate allodiali s. c. et s. a. her. possidenda. Et prefatus Johannes huj. terre eff. renunciavit, *promittens etc.* Henrico prefato ad usus abbatis et conventus pred. super terra memorata *p. a. etc.* P. n. t. l.

Datum a. D. MCCCXVI, feria IIII post festum beati Thome Apostoli.

N° 180.

1317, Februari 1. (Zaltbommel.)

Voor Paulus de Francia et Michael Moliart, s. in Zautbomel, *verkoopt* Reysewindis, quondam filia Wilhelmi de Brabant, *voor* 200 lb. *den doorgestoken brief, n° 171, aan de abdij.*

Datum a. D. MCCC septimo decimo, in crastino Purificationis beate virginis Marie.

N° 181.

Hildegonde van Worden, verpandt aan de abdij voor 1000 £ alle hare goederen onder Meteren en Malsen, bedragende 250 £ 'sjaars. Willem Suermont en Steven van der Weiden junior verklaren geen aanspraak te maken op het verpande goed, en eerstgenoemde verklaart verder dat Hildegonde een even groot aandeel in gezegde goederen bezit als hijzelf en zijne vrouw Elisabeth. En zulks tegen een jaarl. cijns van 50 £; het inkomen daarboven mag Hildegonde voor zich behouden.

1317, Februari 10. (Zaltbommel.)

U. p. v. Arnoldus Gerardi de Hoesden, Henricus Fey et Paulus de Francia, s. in Sautbomel, v. n. c. s.

Veniens c. n. Hildegondis filia d. Hermanni de Worden, militis, c. t. s. e., vendidit et o. pro M libris l. d. e. ut f. p. d. abbati

Insule beate Marie virginis, ad usus sui et conventus ibidem, omnia bona sua sita in j. de Meteren et de Malsen, de quibus ipsa Hildegondis et heredes d. Hermanni prefati habent litteras scabinorum, videlicet de ducentis et quinquaginta libris annuatim, quorum una medietas ad quindenam post Pascha, et reliqua medietas ad quindenam post festum beati Jacobi Apostoli ex tunc proximo singulis annis persolvitur, prout littere scabinorum ipsorum heredum canunt. Obtulit, inquam, ipsi d. abbati predicto tam magnam partem et tam parvam de bonis memoratis, sicut soror sua Elizabeth uxor Wilhelmi Suermonts habet. Et Hildegondis predicta, cum tutore suo electo, huj. bonis eff. renunciavit. Insuper Wilhelmus Suermont et Stephanus de Pascua junior, bonis pred. eff. renunciarunt. Preterea Wilhelmus Suermont prefatus fatebatur quod Hildegondis pred. tantum habet in bonis memoratis sicut ipse Wilhelmus et Elyzabeth uxor sua, soror Hildegondis predicte, promittens eidem Hildegondis predicta facere renunciare omnes qui de jure renunciare tenentur bonis memoratis, promittens nichilominus warandiam facere d. abbati pred., super bonis memoratis, *p. a. etc.* Quo facto d. abbas prefatus ex parte sui et conventus pred., reddidit Hildegondi predicte prescripta bona in heriditario censu pro L libris leg. den., grosso regali Turonensi pro XVI denariis computato, vel pagamentum pro eis, quorum una medietas ad quindenam post Pascha, et reliqua medietas ad quindenam post festum beati Jacobi Apostoli extunc proximo singulis annis perpetue persolvetur, et quicquid super L libris annuatim predictis superfluum fuerit, hoc Hildegondis prefata libere levabit. P. n. t. l.

Datum a. D. MCCCXVII, feria V post festum beate Agathe virginis.

Zie nos 182, 187 en 194.

N° 182.

Willem Suermont doet afstand van alle goederen onder Meteren en Malsen, aan Hildegonde van Worden toebehoorende.

1317, Februari 10. (Zaltbommel.)

Nos (*de bovengenoemden*) s. in Zautbomel, protestamur quod Wilhelmus dictus Suermont renunciavit omnibus bonis que sunt Hildegondis filie d. Hermanni de Worden, militis, sitis in j. de Meteren et de Malsen, prout Hildegonde pred. de jure competunt et de quibus ipsa Hildegondis prefata et sorores ejus, heredes d.

Hermanni predicti, habent litteras scabinorum, velut super Ottone de Kuyc, milite, et super hereditate que in litteris scabinorum continetur quas pred. heredes habent, videlicet de ducentis et quinquaginta libris annuatim. N. t. l.

Datum a. D. MCCCXVII, feria V post Agathe virginis.

N° 183.

Jan van Beusichem, knaap, koopt een stuk land, gelegen voor de poort van Culenborg, van de abdij, en houdt het van haar te leen.

1317, April 25.

Wy Jan van Bosinchem, cnaep, doen cont alden ghenen die desen brief zien of horen, dat wy ghecoft hebben tieghen den abte van Sunte Marienwaerde ende tieghen dat meyne [1] convent, een stuc lants dat gheleghen is voer die porte tot Culenborch ende gheheiten is die Haghe, ende houdt enen merghen lants een verendeel honts min. Ende strect aldus als hierna bescreven staet. Een einde strect van den Hont nederwaerts also alse dat waterken van Redichem coemt lopen in den kercgrave van Lanxmere, aen die nortside, tusghen dat waterken ende der graft van Culenborch. Voert soe leghet dat land aen die westzide van der kerken van Lanxmere tusghen den kercgrave ende der straten die gaet toter Bodelstraten toe. Voert van den zuut west hornic [2] van den kerchove van Lanxmere, so gaet dat waterken van Redichem tot Parys waert, tusghen Willem Pavus aan die overste zide ende tusghen Jhan Rongarts aen die nederste zide tusghen dat waterken ter porten waert van Culenborch. In dusdanighe vorwaerden, soe wanneer datmen dat waterken graven ende diepen zal, waert aen den kerchove ware, soe salmen emmer die eerde werpen ten kerchove waert. Ende dit land sael wi houden van hem te leene ghelike onzen andren goede, zonder alrehande archeit. Om dat dit vaste ende stade blive tusghen ons ende onze nacomelinghe na ons, ende dat meine convent van Sunte Marienwaerde ewelike ende emmermeer, soe heb wi Jhan van Bosinchem voerghenoemt, deze bewisinghe van desen lande doen zetten in desen brieve, ende hebben beseghelt met onzen zeghele in ene orconde der vaster stadicheit.

Ghegheven in den jaer ons Heren MCCCXVII, op sunte Marcus dach Ewangeliste.

[1]) gemeen   [2]) hoek

N° 184.

Otto van Cuyk, ridder, verkoopt voor 500 £ aan Mariënweerd XVIII morgen in de Elfgeweren onder Malsen.

1317, Mei 3. (Zaltbommel.)

Universis presentia visuris Arnoldus Gherardi de Hoesden et Henricus Fey, s. in Sautbomel, v. n. c. s.

Veniens c. n. d. Otto de Kuyc, miles, vendidit et o. pro quingentis lb. d. l. e. ut f. p. d. . . abbati Insule beate Marie, ad usus conventus ibidem, XXVIII jugera terre, sita in j. de Malsen, in loco dicto Elfgheweren, inter Wilhelmum de Tula et Wilhelmum dictum Scoen, pro hereditate allodiali s. c. et s. a. h. possidenda. Et pred. d. Otto huj. terre eff. renunciavit, *promittens etc.* dicto d. abbati ad usus conventus prelibati super terra pretitulata *p. a. etc.* P. n. t. l. Datum a. D. MCCCXVII, feria III post Philippi et Jacobi.

N° 185.

Dyonisius, proost van het jonkvrouwenklooster te Zennewijnen, draagt namens hetzelve aan Boudewijn van Zuilichem op, het aandeel van diens zuster Christina, non in gezegd klooster, in de nalatenschap hunner ouders.

1317, Mei 7. ('sHertogenbosch.)

Nos Henricus de Zonne et Ghiselbertus Lyssoep, s. in Busco(ducis), notum facimus universis, quod c. n. d. Dyonisius, prepositus in Zeenwinden, ex parte et nomine monialium dicti loci de Zeenwinden, totam partem et totum jus, quam et quod domicela Cristina, monialis ibidem, filia quondam Jacobi de Sulikem, habuit et habere potuit in omnibus et singulis bonis quondam parentum suorum, d. Baldewino, fratri dicti domicelle Cristine, supportavit, tradidit et eff. resignavit, modo in talibus consueto. P. t. l. Datum a. D. MCCCXVII, sabbatho post Inventionem sancte crucis.

N° 186.

Otto en Aleid, heer en vrouw van Buren, schenken voor het heil der zielen hunner ouders, acht morgen in Lewenhovel bij Tricht, aan de abdij.

1317, Juli 22.

Nos Otto, dominus de Buren, notum facimus universis, quod

nos cum manu et voluntate domine Aleydis, uxoris nostre, dedimus libere et obtulimus pro animabus parentum nostrorum, octo jugera terre, sita apud Trecht, in loco dicto op Lewenhovel, domino .. abbati et conventui Insule beate Marie, hereditarie et perpetue possidenda, ac dicte terre effestucando renunciavimus una cum manu domine uxoris nostre predicte. Promisimus etiam dominum . . abbatem prescriptum et suum conventum in dicta terra conservare contra omnes volentes juri stare vel comparere. In cujus rei testimonium, nos Otto, dominus de Buren et Aleydis, domina de Bure, prenotati, sigilla nostra presentibus litteris duximus apponenda.

Datum anno Domini MCCCXVII, in festo beate Marie Magdalene.

N° 187.

Elisabeth van Worden staat aan Mariënweerd af alle goederen onder Meteren en Malsen welke haar, wegens het overlijden harer zuster Hildegonde, zouden kunnen toekomen.

1318, Mei 13. (Zaltbommel.)

Nos Johannes dictus Voecht et Godefridus de Insula, s. in Sautbomel, notum facimus universis, quod Elyzabeth filia quondam d. Hermanni de Worden, militis, cum tutore suo electo et sibi tradito, c. n. eff. renunciavit omnibus bonis sitis in j. de Meteren et de Malsen, que sibi ex morte sue sororis Hildegondis in posterum competere poterunt, de quibus bonis Hildegondis et Elizabeth prefate cum suis coheredibus ex parte d. Ottonis de Kuyc, militis, habent litteras scabinorum de Zautbomel, videlicet de ducentis et quinquaginta libris annui pacti; renunciavit, inquam, dicta Elyzabeth prescriptis bonis ad opus et ad usus d. abbatis de Insula beate Marie et sui conventus, libere et perpetue possidendis. P. n. t. l. nostris sigillis munitarum.

Datum a. D. MCCCXVIII, in die beati Servatii.

N° 188.

Hendrik van Malsen en Rolof de Wilde dragen land op aan de abdij.

1318, Mei 25.

Ic Hubrecht Cokebone, drosset Otten van Buren, make

cont allen luden, dat voer mi als voer enen gheseten richter, Henric Grietenzoen van Malsen ende Rolof die Wilde, opdroeghen ende gaven den . . abt ende den cloester van Sunte Marienwaerde, in enen rechten wedscat als voer V^c lb. ene hoeve lants van XVI marghen in rechten deylinghe van II hoeven, die Henric Grietenzoen vorseecht cochte tieghen Hertberen van Hoeclem. Ende welke deylinghe Rolof die Wilde voernoemt ontfinc tot des cloesters behoef van Sunte Marienwaerde. Ende dese deylinghe is gheleghen te Malsen also als hier staet na bescreven. In den Waert II marghen. In den Zantacker I½ marghen. In den Boenacker III½ marghen. In doude Ae I½ marghen. In den Broeke IIII½ marghen. In die Roderijt XIII½ hont. Ende in der Kerkenwaert IIII½ hont. Ende op dit voerseide lant hevet verteghen Henric Grietenzoen voerseecht ende sijn wijf Katerine ende Ghijsbrecht des selven Henrics zoen ende sijn wijf Katherine ende Margrieta Henrics dochter met horen mombaer Rolof den Wilden horen man voernoemt. Ende hier waren over her Arnt die pape van Malsen, Noede van der Steghe, Ghoeswijn Hackaert ende Jan Meynaert als orconder ende ghebure. Ende omdat dese dinghe vast ende stade bliven, soe heb ic Hubrecht Cokebone voernoemt desen brief beseghelt met minen zeghel.

Ghegheven int jaer ons Heren MCCCXVIII, op sunte Urbaens dach des Martelaers.

N° 189.

De uitvoerders van het testament van Hendrik Spronc verklaren, dat deze uit zeker vast goed drie ponden 'sjaars geschonken heeft tot vernieuwing van het altaar in de kerk te Langsmeer.

1318, Juni 29. (Culenborg.)

Universis presens scriptum visuris vel audituris nos Hubertus Faber et Johannes dictus Oestram, s. in Culenborch, facimus manifestum firmiter protestantes, quod constituti c. n. tamquam s. specialiter ad hoc vocatis, Aleidis relicta Henrici Spronx bone memorie, Daniel capellanus beati Petri in ecclesia de Culenborgh, et Ghiselbertus de Caets, famulus, testamentores predicti Henrici Spronx, fatebantur et testificabantur c. n., quod Henricus dictus Spronc, compos sue mentis, licet corpore debilis, contulit

tres libras annuatim parvorum denariorum, grosso Turonensi pro XVI denariis computato, ad altare in ecclesia de Lanxmere de novo construendum, levandas singulis annis de hereditate in qua domus sua et area site sunt. N. t. l. nostris sigillis sigillatarum.

Datum a. D. MCCCXVIII, in die Passionis Petri et Pauli.

N° 190.

Otto van Cuyk, ridder, heer van Meerheim, geeft XXVII morgen land in de Elfgeweren, onder Malsen, terug aan Johannes, heer van Cuyk, van wien hij dezelve te leen hield, en zulks ten behoeve van Mariënweerd.

1318, Juli 6.

Nobili viro et potenti, Johanni, domino de Kuyc, suo consanguineo dilecto, Otto de Kuyc, miles, dominus de Meirheym, debitam et fidelem dilectionem cum salute.

Noveritis quod nos XXVII jugera terre sita in jurisdictione de Malsen in loco dicto Delfgheweren, inter Wilhelmum de Tule ex una parte, et Wilhelmum dictum Scone ex altera, que a vobis cum quibusdam aliis nostris bonis ibidem jure feodali tenemus, in manus vestras ad opus et ad usus abbatis et conventus de Insula sancte Marie, libere et absolute, omni dolo et fraude exclusis, resignamus et eisdem pure et simpliciter renunciamus. Nostrarum presentium testimonio litterarum sigillo nostro munitarum.

Datum anno Domini MCCCXVIII, in octavis beatorum Petri et Pauli Apostolorum.

Vgl. n° 192.

N° 191.

Jan, heer van Cuyk, schenkt aan Mariënweerd den eigendom van het in den voorgaanden brief en in n° 192 vermelde land.

1318, Juli 7.

Universis presentia visuris et audituris Johannes, dominus de Kuyc, cum veritatis agnitione salutem.

Noveritis quod nos proprietatem XXVII jugerum terre sitorum in jurisdictione de Malsen, in loco dicto Delfgheweren, inter Wilhelmum de Tule ex una parte et inter Wilhelmum dictum Scone ex altera, per nobilem virum dominum Ottonem de Kuyc, nos-

trum patruum, in nostras manus supportatorum, ad opus venerabilium virorum dominorum abbatis et conventus de Insula beate Marie virginis, dedimus eisdem dominis abbati et conventui pureque et simpliciter, pro nostri nostrorumque antecessorum memoria fideliter recolenda, transtulimus in eosdem, omni dolo et fraude exclusis penitus in premissis. In cujus rei testimonium has litteras dictis dominis abbati et conventui dedimus, nostri sigilli munimine roboratas.

Datum anno Domini MCCCXVIII, feria VI post octavas sanctorum Petri et Pauli Apostolorum.

Deze gift wordt in nos 201 en 207 bevestigd.

N° 192.

Otto van Cuyk, ridder, heer van Meerheim, herhaalt de teruggave van zeker leengoed (als in nº 190) aan Jan, heer van Cuyk, en verzoekt hem den eigendom daarvan aan Mariënweerd te schenken.

1318, Juli 13.

Nobili et potenti viro Johanni, domino de Kuyc, suo consanguineo predilecto, Otto de Kuyc, miles, dominus de Merhem, dilectionis plenitutidinem cum salute.

Noveritis quod nos quendam agrum sive campum XXVII jugerum terre, sitorum in jurisdictione de Malsen, in loco dicto Delfgheweren, inter Wilhelmum de Tule ex una parte et Wilhelmum dictum Scone ex altera, que a vobis hucusque tenuimus jure feodali, in manus vestras ad opus venerabilium virorum dominorum . . abbatis et conventus in Insula beate Marie, pure et simpliciter resignamus et supportamus, rogantes dilectionem vestram attente quatinus prefate terre proprietatem dictis dominis abbati et conventui pure et libere conferre dignemini propter Deum. In cujus rei evidens testimonium sigillum nostrum duximus presentibus apponendum.

Datum anno Domini MCCCXVIII, feria V post octavas Petri et Pauli Apostolorum.

In no 190 werd bovenstaand leengoed als zoodanig ten behoeve van Mariënweerd aan heer Jan van Cuyk teruggegven, en dien ten gevolge zoude deze de abdij vermoedelijk met dit goed hebben *beleend.* Thans echter wordt hem door zijn oom verzocht den *eigendom* van gezegd goed aan de abdij te schenken.

Volgens no 191 was dit reeds op 7 Juli geschied, 't geen dezen brief overbodig doet schijnen. Ik gis evenwel, dat de bedoeling was no 191 een dag later te dateeren dan de onderhavige oorkonde. Deze gedagteekend zijnde „feria V" na het octaaf van Petrus en Paulus, dateerde men Jan van Cuyk's brief „feria VI" na gezegd octaaf, oogenschijnlijk een dag later, in werkelijkheid zes dagen vroeger.

N° 193.

Margaretha, weduwe van wijlen Hendrik Sammel, en hare zonen dragen drie stukken land onder Deil op aan Margaretha's dochter Christina en haren man Laurens, voor haar vaderlijk erfdeel.

1318, September 29. (Zaltbommel.)

U. p. v. Henricus de Werva junior et Johannes Voecht, s. in Sautbomel, n. v. c. s.

Venientes c. n. Margareta relicta quondam Henrici dicti Sammel, cum suo electo tutore, Johannes et Gerardus, fratres, sui filii, heredaverunt et pro paterna hereditate contulerunt Laurentio, ipsius Margarete genero ac ipsorum Johannis et Gerardi sororio, ac Cristine ipsius Laurentii uxori, legitime filie prefate Margarete, et Johannis ac Gerardi predictorum sorori, peciam terre sitam in j. in Deyla, in loco dicto Cortlant, apud locum dictum Neckerscule, inter terram monasterii Insule sancte Marie ab utraque parte jacentem; item peciam terre sitam ib. in loco dicto Vrowijc, inter Johannem filium Divitis Hacconis et heredes Wautardi de Tule; item peciam terre sitam ib. in palude inter presbyterum ecclesie de Deyla et Falconem filium Hacconis, in vero allodio s. c. et s. a. her. possidendas. Et Margareta prefata cum suo tutore, Johannes et Gerardus pred. hujusmodi terre renunciaverunt, *promittentes etc.* Laurentio et Christine predictis super terra memorata, *p. a. etc.* Et renunciaverunt Laurentius et Cristina predicti omnibus bonis que ipsi Laurentio ab Henrico Sammel pred. socero suo, et ipsi Cristine ab eodem Henrico patre suo, seu sua morte evenerunt, salva et retenta tamen eis terra pred. N. t. l.

Datum anno Domini MCCCXVIII, in die Michaelis Archangeli.

N° 194.

Twee schepenen van Zaltbommel verklaren aan twee mede-schepenen, dat Hildegonde, dochter van Herman van Worden, ridder, in hunne tegenwoordigheid alle hare goederen onder Meteren en Malsen voor 2000£ aan de abdij heeft verkocht.

1318, Mei 14. (Zaltbommel.)

De twee laatstbedoelden verklaren aan de eerstgemelden, dat zij tegenwoordig waren toen Hildegonde ten behoeve der abdij afstand deed van de voorzegde goederen.

1318, October 18. (Zaltbommel.)

Nos Johannes, dictus Voecht, et Godefridus ex Insula, s. in Sautbomel, protestamur nostris conscabinis, videlicet Paulo

de Francia et Henrico de Werva juniori, quod interfuimus ubi Hildegondis puella, filia quondam d. Hermanni de Woerden, militis, c. t. s. e. et sententialiter sibi dato, vendidit et o. pro duobus milibus librarum d. l. e. ut f. p., d. abbati de Insula beate Marie ad usus sui et conventus ibidem, omnia bona sua sita in jurisdictionibus de Meteren et de Malsen, de quibus ipsa Hildegundis, ut dicebat, et heredes d. Hermanni pred. ex parte d. Ottonis de Kuyc, militis, litteras scabinorum de Sautbomel habent apertas, videlicet de ducentis et L libris leg. den. reddituum annuorum. Et Hildegondis prelibata cum tutore suo memorato, huj. bonis sive redditibus eff. renunciavit, promittens etiam domino abbati et conventui prenotatis warandiam facere super bonis sive redditibus antedictis, *p. a. etc.* P. n. t. l. sigillis nostris munitarum.

Datum a. D. MCCCXVIII, in crastino beati Servatii.

Et nos Paulus de Francia et Henricus de Werva junior pred., s. in Sautbomel, protestamur nostris conscabinis prescriptis, videlicet Johanni dicto Voecht, et Godefrido ex Insula, quod interfuimus ubi Hildegundis pretacta c. t. s. e. et sententialiter sibi dato, omnibus bonis suis seu redditibus prescriptis cum omnibus conditionibus supranotatis, ad usus d. abbatis supradicti et conventus ibidem, eff. renunciavit. P. n. t. l. sigillis nostris munitarum.

Datum a. D. MCCCXVIII, in die beati Luce Ewangeliste.

Vgl. nº 181.

Nº 195.

Gerard Holle verkoopt XIV hond onder Hellouw, aan Gerard, den bakker der abdij.

1318, October 28. (Zaltbommel.)

Nos Paulus de Francia et Henricus de Werva junior, s. in Sautbomel, protestamur quod constitutus in nostra presencia Gerardus Holle, filius Gerardi Holle de Nederynen, vendidit et o. pro LX lb. d. l. e. ut f. p. XIIII hont terre, sita in j. de Hellu, in loco dicto des Vriesen campe, inter Johannem dictum Blaffart et Gerardum, pistorem Insule beate Marie virginis, o., inquam, dicto Gerardo sine censu et aggere in vero allodio ad bonam et justam mensuram her. possidenda, et Gerardus Holle pred. una c. u. s. eff. renunciavit, *promittens etc.* Gerardo pistori pred. super terra memorata *p. a. etc.* De premissis Johannes Holle senior et Wilhelmus dictus Ridder sunt fidej. ind.

Datum a. D. MCCCXVIII, in die Symonis et Jude Apostolorum.

N° 196.

Willem van Tuyl verkoopt land onder Hier aan Gijsbrecht Fey, die het hem in erfpacht teruggeeft.

1318, December 1. (Zaltbommel.)

U. p. v. Arnoldus Johannis de Hoesden et Wilhelmus Houscilt, s. in Sautbomel, v. n. c. s.

Veniens c. n. Wilhelmus, filius quondam Hacconis de Tula, vendidit et o. pro C lb. d. l. e. u. f. p. X jugera terre sita in j. de Hyer[1], in loco dicto Hoeven, inter terram eccl. de Neder Ynen et fossatum dictum Lubbenslote, o., inquam, huj. terram tanquam allodialem Ghiselberto Fey s. c. et s. a. h. p. et Wilhelmus pred. huj. terre eff. renunciavit, *promittens etc.* Ghiselberto Fey prefato super terra memorata *p. a. etc.* Inde Johannes de Hellu et Paulus, filius Rodolphi, sunt fidej. ind. Quo facto Ghiselbertus Fey pred. reddidit Wilhelmo prefato dictam terram in her. censu pro VI lb. annui census den. leg., *cum etc.* singulis annis in die beati Martini hyemalis ipsi Ghiselberto her. persolvendis, quod si *non etc.* pena V solidorum ejusdem monete, quam penam Ghiselbertus Fey pred. una cum censu antedicto recuperare poterit ex terra memorata, dum diutius credere noluerit eidem. N. t. l.

Datum a. D. MCCCXVIII, in crastino beati Andree Apostoli.

Overgedragen in n° 540.

1) Hier, thans Waardenburg. De tegenwoordige gemeente van dien naam heeft echter eene grootere uitgebreidheid dan die, welke vroeger onder de benaming Hier, of Hiern, was begrepen.

Reeds in 1265 lezen wij: „opten berch tot Hier, dat nu Weerdenberch heit", alwaar de graaf van Gelre aan Rodolph de Cock, ridder, veroorloofde een slot te bouwen. Bondam, *Charterboek*, blz. 574. Doch ofschoon de de Cocks zich heeren van Weerdenberch noemden, en niet van Hier, zoo blijkt echter, o.a. uit oorkonden in dit Cartularium, dat laatstgenoemde naam nog lang daarna gebruikt werd, niet zoozeer voor den burg, als voor het onder den burg behoorende gebied, het ambacht of de jurisdictie.

N° 197.

Johannes van Eynspijk verkoopt aan Godfried Faber, ten behoeve van Albert Audscale, elf morgen onder Enspyk, welke hij in erfpacht terug bekomt.

1319, Februari 1. (Zaltbommel.)

U. p. v. Johannes de Werva et Henricus de Werva junior, s. in Sautbomel, v. n. c. s.

Veniens c. n. Johannes, filius Riquini de Eynspijc, vendidit

et o. pro LX lb. d. l. e. ut f. p. dimidietatem campi continentis XI jugera terre sita in j. de Eynspijc, super antiquam pascuam, inter communem vicum ex una parte et abbatem ex Insula beate Marie ac Hubertum Koecboen ex altera, o. inquam, Godefrido Fabro de Bomel, ad usus Aelberti dicti Audescalke, soceri sui, *i. a. etc.* et Johannes pred. huj. dimidietati campi eff. renunciavit, *promittens etc.* Godefrido pred. ad usus Aelberti prescripti super dimidietate campi memorati *p. a. etc.* Quo facto prefatus Godefridus reddidit prescripti campi dimidietatem prenarrato Johanni in her. censu pro IIII lb. den. leg., *cum etc.*, singulis annis in festo beati Martini hyemalis pretacto Aelberto her. persolvendis, quod si *non etc.* pena quatuor solidorum ejusdem monete supercrescet, quam penam sepe dictus Aelbertus una cum antedicto censu recuperare poterit ex dimidietate campi prelibati, dum diutius credere noluerit eidem. N. t. l.

Datum a. D. MCCCXIX, in vigilia Purificationis beate Marie virginis.

Overgedragen in nº 256.

Nº 198.

Huibert van Eynspijk verkoopt land onder Enspijk aan de abdij, die het hem in erfpacht teruggeeft.

1319, Februari 1. (Zaltbommel.)

U. p. v. (*de bovengenoemden*), s. in Zautbomel, v. n. c. s.

Veniens c. n. Hubertus, filius Johannis de Einspijc, vendidit et o. pro XXX lb. l. d. e. ut f. p. I$\frac{1}{2}$ jugera terre, sita in j. de Eynspijc, in loco dicto Weistringhen, inter ipsum Hubertum ex una parte et d. Ottonem de Asperen, militem, ex altera, o. inquam, Henrico de Werva seniori de Bomel *a. o. dom. etc.* in vero allodio sine censu cum aggere de jure attinente her. possidenda. Et Hubertus pred. una c. u. s. huj. terre eff. renunciavit *promittens etc.* Henrico prefato *a. o. dom. etc.* super terra memorata *p. a. etc.* De premissis Neudekinus frater Huberti est fidejussor. Quo facto Henricus pretactus reddidit terram prenotatam Huberti supradicto in her. censu pro XXXIIII solidis den. leg. *cum etc.* singulis annis in die beati Victoris martyris . . abbati et conventui prelibato jure censuali her. persolvendis. N. t. l.

Datum a. D. MCCCXIX, in vigilia Purificationis beate Marie virginis.

Overgedragen in nº 214.

N° 199.

Hadewigis van Tuyl, weduwe, verkoopt vier morgen onder Hier aan den kanunnik Hendrik van Tuyl, te zijnen behoeve en ten behoeve van Mariënweerd.

1319, April 21. (Zaltbommel.)

U. p. v. Johannes de Hoesden, Godefridus ex Insula et Arnoldus Fey, s. in Sautbomel, v. n. c. s.

Veniens c. n. Hadewigis, relicta quondam Petri filii Haconis de Tula, c. t. s. e. vendidit et o. pro C lb. d. l. e. ut f. p. IIII jugera terre sita in j. de Hyr, in loco dicto Vloken, inter presbyterum eccl. de Hyra et Hadewigem predictam; o., inquam, huj. terram tamquam allodialem sine censu et aggere, d. Henrico, filio quondam Hacconis de Tula, canonico Insule sancte Marie, ad usus abbatis et conventus ibidem et sui ipsius, videlicet d. Henrici prelibati, her. possidendam. Et Hadewigis predicta c. t. s. e. huj. terre eff. renunciavit, *promittens etc.* d. Henrico prefato, ad usus abbatis et conventus predictorum et in sui ipsius, super terra memorata *p. a. etc.* Inde Johannes de Hellu et Wilhelmus Hacconis de Tula sunt fidej. ind. Insuper Ghiselbertus, filius Hadewigis predicte, prefate terre eff. renunciavit. N. t. l.

Datum a. D. MCCCXIX, sabbatho post dominicam Quasimodo.

N° 200.

De weduwe Christine verkoopt aan hare dochter Christine en ontvangt van haar in erfpacht, eenige eigendommen in Zaltbommel en in Oensel.

1319, April 27. (Zaltbommel.)

U. p. v. Henricus de Werva junior et Arnoldus Fey, s. in Sautbomel, v. n. c. s.

Veniens c. n. Cristina, relicta Johannis filii Huberti, c. t. s. e. vendidit et o. pro LX lb. d. l. e. ut f. p. domum et aream sitas in Bomel juxta gurgitem vulgariter dictum Wijl [1], inter ipsam Cristinam et inter Philippum filium Cristiani de Horwinen, Item XX⁊ hont terre sita in j. de Bomel apud beatam Aldegundim occidentaliter [2] inter Gerardum filium Rodolphi de Hoesden et inter pred. Cristinam et suos pueros. Item VI⁊ hont terre sita in j. de Onsel, supra antiqua pascua, inter Hubertum filium Johannis et suum fratrem et suas sorores, et inter pueros Gerardi de

Haeften, o., inquam, Cristine filie sue *i. a. etc.* et pred. Cristina una cum Margareta, Elyzabeth et Mechtelde, suis filiabus, et cum earum tutore electo, huj. domui, aree et terre renunciavit, *promittens etc.* dicte Cristine super domo, area et terra prelibatis *p. a. etc.* Quo facto pred. Cristina prefatas domum, aream et terram reddidit pred. Cristine sue matri in her. censu, pro tribus libris et X solidis den. leg. *cum etc.* singulis annis in die beati Petri ad Cathedram ipsi Cristine solvendis. Qui census si dicto termino non fuerit persolutus, ex tunc de die in diem pena duorum solidorum predicte monete prefato censui accrescet, quam penam predicta Cristina recuperare potest, una cum prefato censu, quando diutius noluerit expectare ex domo, area et terra memoratis. N. t. l.

Datum a. D. MCCCXIX, feria VI post beati Marci Ewangeliste.

Overgedragen in n° 286.

1) Deze kolk of waal, in Gelderland „wiel" genoemd, is dicht bij Zaltbommel, bij den dijk naar Gameren gelegen. Hier werd in het begin der vijftiende eeuw een klooster der Regulieren gesticht, naar hetwelk deze wiel sedert als de „St. Pieterswiel" of „Kloosterwiel" bekend stond. Acquoy, *Windesheim*, III, blz. 62 vv.; Kist en Royaards, *Nederl. Arch. Kerkel. Gesch.*, V, blz. 244 vv.

2) Westelijk van Zaltbommel schijnt destijds eene kapel van de H. Aldegonde gestaan te hebben.

N° 201.

Otto, heer van Cuyk, bevestigt de gift van land in de Elfgeweren onder Malsen, vroeger door hem en Jan, toenmalig heer van Cuyk, aan Mariënweerd gedaan.

1320, Januari 16.

Nos Otto, dominus de Kuyc, notum facimus universis, quod nos donationem cujusdam campi dicti Delfgheweren, siti in jurisdictione de Malsen, inter Wilhelmum de Tuel et Wilhelmum dictum Scoen de Este, viris religiosis domino abbati et conventui de Insula sancte Marie per nos traditam et confectam, secundum quod in litteris a nobis [1] et a Johanne [2], nostro consanguineo, quondam domino de Kuyc, super hoc datis, plenius continetur, ratificamus et confirmamus. Nostrarum presentium testimonio litterarum, nostri sigilli appensione munitarum.

Datum anno Domini MCCCXX, in proxima feria IIII post Pontiani.

1) Zie n°s 190 en 192 en vgl. n° 207. 2) Zie n° 191.

Sedert den datum van n° 192, 13 Juli 1318, is Otto aan Jan opgevolgd als heer van Cuyk en schijnt niet meer den titel van heer van Meerheim te voeren.

N° 202.

Johannes uten Boemgaerde verkoopt aan den abt drie morgen onder Enspijk.

1320, Februari 10. (Zaltbommel.)

U. p. v. nos Philippus de Horwinen et Wolterus Scaep, s. in Sautbomel, n. f. p. q. c. c. n. Johannes, filius Riquini ex Pomerio, de Eynspijc, vendidit et o. pro LX d. l. e. ut f. p., tria jugera terre sita in j. de Eynspijc, in loco dicto Gansberghen, inter dominos comitem Ghelrie et abbatem de Insula beate Marie et inter eundem d. comitem et Albertum filium Alberti, dicto d. abbati in allodio s. c. et s. a. h. p., et dictus Johannes c. u. s. huj. terre renunciavit, *promittens etc.* d. abbati *p. a. etc.* Inde sunt Wilhelmus de Ceps et Egidius, filius Sanderi, fidej. ind. N. t. l.

Datum a. D. MCCCXX, in dominica die post beate Agathe virginis.

N° 203.

1320, Februari 10. (Zaltbommel.)

Voor Philippus de Horwinen et Wolterus Scaep, s. in Sautbomel, *verkoopt* Henricus filius Arnoldi *voor* XII lb. d. l. e. ut f. p. aream sitam in Eynspijc, inter Hildegardem, relictam Willekens, et Gerardum, pistorem de Insula beate Marie, *aan* eidem Gerardo.

Datum a. D. MCCCXX, in dominica die post beate Agathe virginis.

Overgedragen in n° 354.

N° 204.

Herman Pannevoet ziet af van alle vorderingen op de abdij en hare goederen.

1320, April 6. Leerdam.

Wij Jan Liebrecht ende Jan van Tienhoeven, schepen in Lederdamme, orconden met onzen zeghelen, dat Herman Pannevoet quam voer ons te Lederdamme ende scaud quite dat cloester van Sunte Marienwaerde, . . abt ende convent, ende al hoer goet waert gheleghen es, van alre aenticht die Herman voerseit op hem te secghen hadde. In orconde des briefs beseghelt met onzen zeghelen.

Gheghevem i. j. o. H. MCCCXX, des sonnendaechs na Paeschen.

Zie de noot onder n° 7.

N° 205.

Johannes van Tuyl verkoopt land aan Bela Sueder, en ontvangt het terug in erfpacht.

1320, Mei 3. (Zaltbommel.)

U. p. v. Michael Moliaert et Johannes Holle, s. in Sautbomel, salutem et scire veritatem.

Veniens c. n. d. Johannes, filius Hacconis de Tuel, vendidit et o. pro CC lb. d. l. e. ut f. p. IX jugera terre sita in j. de Hijr in loco dicto Everden, inter fossam dictam Evertsgrave et mansum dictum Heren Hubekens kinder hoeve, Gerardo Sueder, a. o. Bele, sororis sue, *i. a. etc.* Et d. Johannes huj. terre renunciavit *promittens etc.* pred. Gerardo a. o. Bele prefate super terra memorata *per annum etc.* Inde est Wilhelmus filius Hacconis de Tuel fidejussor. Quo facto Gerardus pred. ex parte Bele prefate reddidit pred. d. Johanni memoratam terram in her. censu pro IIII lb. den. leg. *cum etc.* singulis annis ipsi Bele in die beate Walburgis solvendis, qui census, si dicto termino *non etc.*, pena IIII solidorum pred. monete prefato censui supercrescet, quam penam pred. Bela una cum censu pred. recuperare potest ex terra memorata, quando diutius noluerit expectare. N. t. l.

Datum a. D. MCCCXX, in die Inventionis sancte crucis.

Overgedragen in n° 296.

N° 206.

Willem Wolf verkoopt aan Walter, pastoor der kerk te Rumpt, eenig bij die kerk gelegen land.

1320, Juli 19. (Zaltbommel.)

U. p. v. Michael Moliart et Johannes Holle, s. in Sautbomel, salutem cum noticia veritatis.

Veniens c. n. Wilhelmus, dictus Wolf de Roemde, vendidit et o. pro L lb. d. l. e. ut f. p. aream sitam in dicta villa Roemde, inter ecclesiam ejusdem loci de Roemde ex uno latere, et inter terram d. Ottonis, domini de Asperen, ex alio latere, d. Waltero, investito dicte ecclesie de Roemde, in libero allodio her. possidendam. Et Wilhelmus pred., una c. u. s. legitima, huj. aree renunciavit *promittens etc.* d. Waltero super area memorata *per annum etc.* Inde est d. Ghiselbertus de Tuul, miles, fidejussor. N. t. l.

Datum a. D. MCCCXX, sabbatho post Divisionem Apostolorum.

Overgedragen in n° 444.

N° 207.

Otto, heer van Cuyk, bevestigt opnieuw de gift in nº 201 omschreven.

1320, October 10.

Nos Otto, .. dominus de Kuyc, notum facimus universis, quod nos utilitati et quieti ecclesie de Insula beate Marie, a nostris progenitoribus per divinam inspirationem fundate, ex pia vicissitudine nobis inibi devotis orationibus rependenda, nunc et in posterum providere volentes donationem cujusdam campi dicti Delfgheweren, siti in jurisdictione de Malsen, inter Wilhelmum de Tuel et Wilhelmum dictum Scoen de Este, viris religiosis domino abbati et conventui ejusdem ecclesie de Insula sancte Marie, per nos traditam et confectam secundum quod in litteris a nobis et a Johanne, nostro consanguineo, quondam domino de Kuyc, super hoc datis, plenius continetur, pro remedio anime nostre ac parentum nostrorum iterato ratificamus, confirmamus et approbamus testimonio nostri presentis scripti, cui nostrum sigillum magnum in firmitatem duximus apponendum.

Datum anno Domini MCCCXX, in festo sancti Victoris.

Vgl. nº 201, waarin dezelfde gift wordt bevestigd. Deze brief echter vermeldt beweegredenen en is voorzien van het GROOTZEGEL des heeren van Cuyk.

N° 208.

Heilwig van Ripa en hare zonen verkoopen aan de abdij VI$ morgen onder Malsen.

1320, November 18. (Zaltbommel.)

U. p. v. nos Conrardus Rode et Johannes Holle, s. in Sautbomel, n. f. p. q. c. c. n. Heilewigis, relicta Ottonis de Ripa c. t. s. e., Johannes, Nicholaus, Rodolphus et Jacobus, fratres, filii dicti Ottonis, vendiderunt et o. pro C lb. d. l. e. ut f. p. VI$ jugera terre sita in j. de Malsen, in loco dicto Op donner, inter d. Ottonem de Kuyc et Johannem Meynart ex uno latere et inter communem viam ex alio latere, Henrico de Werva juniori *a. o. dom. etc. i. a. etc.* Et Helwigis pred. cum suo tutore electo, Johannes, Nicholaus, Rodolphus et Jacobus, fratres, filii dicti Ottonis, huj. terre renunciarunt, *promittentes etc.* dicto d. abbati et conventui super terra memorata *per annum etc.* Inde est Ghiselbertus Hac, filius Rodolphi Hacken, fidejussor et cum eo Baudewinus, filius veren Belen, conjuncta manu. N. t. l.

Datum a. D. MCCCXX in octavis beati Martini hyemalis.

N° 209.

Willem van Seps belooft Gerard, den bakker der abdij, wegens zekeren erfcijns schadeloos te zullen houden.

1321, Februari 3. (Zaltbommel.)

U. p. v. Paulus Baert et Wolterus Scaep, s. in Sautbomel, n. f. p. q. c. c. n. Wilhelmus de Ceps promisit Gerardum, pistorem de Insula beate Marie, de tribus libris den. hereditarii census, quas Rubbertus filius Lamberti canonicis in Bomel solvere consuevit ex quadam terra, prout in scabinorum litteris, super hoc confectis et ipsis canonicis in testimonio concessis, plenius dicitur contineri, perpetue indempnem penitus conservare tali forma, si dictus census trium librarum dictis canonicis suo debito tempore semper non solveretur et dicto Gerardo in dampnum eveniret, quod ipse Gerardus hujusmodi dampnum recuperabit et recuperare poterit ex V jugeribus terre, in dictis scabinorum litteris quas ipsi canonici habent conscriptis, et que V jugera terre dictus Wilhelmus habet, sita in j. de Hellu apud locum dictum de Zidewine van Hellu, et etiam ex uno jugere terre ipsius Wilhelmi, dictis V jugeribus adjacente, et dictus Gerardus ultra valorem dictorum VI jugerum terre non habebit recuperationem alicujus dampni sibi de dicto censu illati, in dictum Wilhelmum aut in bona sua. N. t. l.

Datum a. D. MCCCXXI, in crastino Purificationis beate Marie virginis.

Aan de abdij overgedragen voor 40 £ bij eene overigens woordelijk aan n° 353 gelijke transfixa.

N° 210.

Willem van Seps verkoopt aan de abdij III$ morgen onder Hellouw.

1321, Maart 31. (Zaltbommel.)

U. p. v. nos Arnoldus, filius Johannis de Hoesden, et Philippus de Horwinen, s. in Sautbomel, n. f. p. q. c. c. n. Wilhelmus, filius quondam Johannis de Ceps, vendidit et o. pro L lb. d. l. e. ut f. p. d. abbati et conventui sancte Marie de Insula III$ jugera terre sita in j. de Hellu in loco dicto Scarpswerts campe, inter d. Ghiselbertum de Tuel, militem, et Wilhelmum Ridder, extensa secundum unum finem ad aqueductum dictum Marke, in allodio s. c. et s. a. her. possidenda, et Wilhelmus pred. huj. terre renun-

ciavit, promittens facere renunciare, cum ad hoc requisitus legitime fuerit, uxorem suam et omnes qui de jure renunciare tenentur terre pred. promittens etiam warandiam facere dictis d. abbati et conventui super terra memorata *p. a. etc.* Inde sunt Johannes, filius Riquini de Eynspijc et .... fidej. ind. N. t. l.

Datum a. D. MCCCXXI, feria III post dominicam Letare.

N° 211.

Egidius van Giessen verkoopt land onder Deil aan den voormaligen abt van Mariënweerd, Hendrik (van Nijmegen).

1321, April 27. (Zaltbommel.)

U. p. v. nos Goswinus de Werva et Paulus Baert, s. in Sautbomel n. f. p. q. c. c. n. Egidius de Ghicen vendidit et o. pro XL d. l. e. ut f. p. XIIII hont terre sita in j. de Deyle in loco dicto Daelweide, inter Albertum de Kuyc et Falconem, filium Divitis Hackonis, Ghiselberto ad opus d. Henrici, quondam abbatis de Insula beate Marie aut latoris presentium, in allodio s. c. et s. a. h. p. Et Egidius pred. c. u. s. huj. terre renunciavit *promittens etc.* dicto Ghiselberto a. o. dicti d. Henrici aut latoris presentium, super terra memorata *per annum etc.* Inde sunt Ghiselbertus de Deyle et Lambertus de Ghicen fidej. ind. N. t. l.

Datum a. D. MCCCXXI, feria II post octavas Pasche.

N° 212.

Arnold van Eynspijk verkoopt twee morgen onder Enspijk aan Hendrik Sas van Eynspijk, te zijnen behoeve en ten behoeve van zijn broeder Gijsbrecht.

1321, April 28. (Zaltbommel.)

U. p. v. nos Johannes Voecht et Wolterus Scaep, s. in Sautbomel, n. f. p. q. c. c. n. Arnoldus, filius Johannis de Eynspijc, vendidit et o. pro XXX lb. d. l. e. ut f. p. duo jugera terre, sita in j. de Eynspijc in inferiori fine cujusdam loci dicti Bonendael, inter d. comitem Ghelrie et ipsum Arnoldum, filium Johannis, Henrico, dicto Sas de Eynspijc, ad opus suum et Ghiselberti sui fratris, in allodio s. c. et s. a. h. p. Et Arnoldus pred. huj. terre renunciavit c. u. s. *promittens etc.* dicto Henrico ad opus

suum et Ghiselberti sui fratris, super terra memorata *per annum etc.* Inde sunt Arnoldus Haertschene et Neudekinus, filius Eefse, fidej. ind. N. t. l.

Datum a. D. MCCCXXI, feria III post octavas Pasche.

Overgedragen in nº 437.

Nº 213.

Verkoop eener hofstede te Rumpt, voor 50£ aan Hendrik Sas van Eynspijk.

1321, Juni 10. (Zaltbommel.)

U. p. v. nos Paulus Bart et Wolterus Scaep, s. in Sautbomel, n. f. p. q. c. c. n. Johannes, Arnoldus, et Jordanus, fratres, filii Goswini, vendiderunt et o. pro L lb. d. l. e. ut f. p., aream sitam in Roemde inter Trudam relictam Hermanni Naghels et Theodericum filium Rodolphi, Henrico dicto Sas de Eynspijc, in allodio sine censu et sine aggere, excepto solo illo aggere qui situs est super ipsam aream, her. possidendam. Et Johannes, Arnoldus, et Jordanus pred., huj. aree renunciaverunt, *promittentes etc.* dicto Henrico super area memorata *per annum etc.* N. t. l.

Datum a. D. MCCCXXI, feria IIII post diem Penthecostes.

Overgedragen in nº 520.

Nº 214.

Huibert van Eynspijk draagt nº 198 over aan Hendrik Sas van Eynspijk.

1321, Juni 18. (Zaltbommel.)

U. p. v. nos Conradus Rode et Wolterus Scaep, s. in Sautbomel, n. f. p. q. c. c. n. Hubertus, filius Johannis de Einspijc, vendidit et o. pro XL lb. d. l. e. ut f. p. litteram cui hec presens nostra littera est transfixa, hereditatem, hereditarium censum et omnes conditiones in illa conscriptas eo modo ut conscripte sunt, Henrico dicto Zas de Einspijc, her. possidendas, et Hubertus pred. huj. littere, hereditati, hereditario censui et omnibus conditionibus renunciavit, *promittens etc.* d. Henrico super littera, hereditate, hereditario censu et conditionibus memoratis *per annum etc.* N. t. l.

Datum a. D. MCCCXXI, feria V^a post octavos Penthecostes.

N° 215.

Willem en Gijsbrecht Hac van Tuyl, verkoopen aan Mariënweerd eenig land onder Deil.

1321, Juli 22. (Zaltbommel.)

U. p. v. nos Philippus de Horwinen et Paulus Bart, s. in Sautbomel, n. f. p. q. c. c. n. Wilhelmus, filius quondam Wilhelmi de Tuul, et Ghiselbertus Hac, frater suus, vendiderunt et o. pro CC lb. d. l. e. ut f. p. XIς jugera et XVII virgatas terre, sitas in j. de Deyle, in loco dicto opte Hoe, inter terram curati in Deyle et communem vicum, Baudekino de Eynspijc *a. o. dom etc. i. a. etc.* Et Wilhelmus et Ghiselbertus pred. huj. terre renunciaverunt *promittentes ete.* Baudekino a. o. dictorum d. abbatis et conventus super terra memorata *per annum etc.* Et constituti c. n. Alardus de Reno cum domicella Aleide, uxore sua, huj. terre renunciaverunt. De premissis sunt Alardus de Reno, Ghiselbertus de Deyle, Wilhelmus filius Hackonis de Tuul et Ghiselbertus Hac filius Petri, fidej. ind. N. t. l.

Datum a. D. MCCCXXI, in die beate Marie Magdalene.

N° 216.

De kanunnik Gosewijn de Cock verkoopt land onder Hier aan den priester van Meteren.

1321, Augustus 4. (Zaltbommel.)

U. p. v. nos Conrardus Rode et Arnoldus de Hoesden, s. in Sautbomel, n. f. p. q. c. c. n. d. Gosuinus Coc, canonicus ecclesie Arnhemensis, vendidit et o. pro C lb. d. l. e. ut f. p. VIIIς jugera et quantum plus terre habet ibi in j. de Hijr, in loco dicto Ouvermeere op Snellenvelt, inter d. Johannem Coc, militem, et inter Rodolphum et Henricum Coc, fratres, filios d. Rodolphi Coc, militis, d. Martino[1] investito in Meteren *i. a. etc.* Et d. Gosuinus pred. huj. terre renunciavit *promittens etc.* d. Martino super terra memorata *per annum etc.* Inde sunt Gerardus, filius d. Henrici Cocs, Rodolphus, filius d. Rodolphi Cocs, militum, et Johannes, filius Wolteri de Amersfoert, fidej. ind. N. t. l.

Datum a. D. MCCCXXI, feria III post beati Petri ad vincula.

[1]) Martinus de Ynen, in de overdracht van dezen brief, n° 231.

N° 217.

1321, October 22. (Zaltbommel.)

Voor Arnoldus de Hoesden et Philippus de Horwinen, s. in Sautbomel, *verkoopen* d. Henricus de Vico, presbyter, et Gerardus ejus frater, *voor* CC lb. *aan* Woltero filio Bertoldi Steymple, de Buscoducis, *den doorgestoken brief n° 144.* Et domini Henricus et Gerardus predicti, una cum Wilhelmo eorum fratre et cum sua uxore, renunciaverunt *etc. Borgen:* Gerardus de Werdenberch, Rodolphus et Henricus dicti Coc, fratres.

Datum a. D. MCCCXXI, feria V post Luce Ewangeliste.

Overgedragen in n° 230.

N° 218.

De heer van Arkel verkoopt een stuk land onder Malsen aan Mariënweerd.

1321, November 29. (Zaltbommel.)

U. p. v. nos Arnoldus de Hoesden et Philippus de Horwinen, s. in Sautbomel, n. f. p. q. c. c. n. nobilis vir dominus de Arkel, nobilis vir vendidit et o. pro mille lb. d. l. e. ut f. p XVIII½ jugera terre, sita in j. de Malsen, in loco dicto Voetacker, inter Johannem de Hoeclem ex uno latere, et Wilhelmum Scoen, Clauwardum filium Ysboldi et Nicholaum filium Gouburgis ex latere alio, que terra una fine ad aqueductum Marc protenditur et in vicum communem finis reliqua terminatur, *d. prep. etc.* sine obligatione census et aggeris, her. possidenda; et dictus d. de Arkel huj. terre renunciavit, *promittens etc.* preposito ad opus dictorum d. abbatis et conventus super terra memorata *per annum etc.* Et Walravus de Benthem et Theodericus suus frater dicte terre renunciaverunt. N. t. l.

Datum a. D. MCCCXXI, in vigilia beati Andree Apostoli.

N° 219.

Johannes Pauwe verkoopt land onder Hellouw aan de abdij.

1321, December 1. (Zaltbommel.)

U. p. v. nos Philippus de Horwinen et Paulus Bart, s.

in Sautbomel, n. f. p. q. c. c. n. Johannes Pauwe vendidit et o. pro C lb. d. l. e. ut f. p. III jugera et I½ hont terre sita in j. de Hellu, in campo dicto Bomelscampe inter d. Ghiselbertum de Tuul, militem, et heredes Baudekini de Eynspijc, d. Frederico *a. o. dom. etc.* in allodio s. c. et s. a. h. p. Et Johannes pred. huj. terre c. u. s. renunciavit *promittens etc.* Frederico *a. o. pred.* super dicta terre *per annum etc.* Inde sunt . . . . et Johannes filius Arnoldi de Malsen fidej. ind. N. t. l.

Datum a. D. MCCCXXI, in crastino beati Andree Apostoli.

N° 220.

Nicolaas Ketelbant en zijne vrouw verkoopen aan de abdij eenig land onder Deil.

1321, December 1. (Zaltbommel.)

U. p. v. (*de bovengenoemden*) s. in Sautbomel, n. f. p. q. c. c. n. Nicholaus Ketelbant et Clarissa ejus mater c. t. s. e. vendiderunt et o. pro CC lb. d. l. et ut f. p. VI jugera, V hont et XXX perticas terre, sitas in j. de Deyle, in loco dicto Daelweide, inter Johannem de Hoclem et suos pueros, et communem aqueductum, d. Frederico *a. o. dom. etc. i. a. etc.* Et Nicholaus pred. c. u. s. et Clarissa pred. c. t. s. e. huj. terre renunciaverunt *promittentes etc.* d. Frederico a. o. d. abbatis et conventus pred. super terra memorata *per annum etc.* Insuper, cum duo jugera de dicta terra quondam ecclesie de Deyle fuisse dicuntur, promiserunt dicti venditores d. abbatem et conventum predictos de omni placito et questione que eis super dictis duobus jugeribus ratione dicte ecclesie, coram quoquam judice spirituali vel seculari, moveri possit, ad dictum ejusdem d. abbatis legitime relevare. De premissis omnibus sunt Gerardus de Reno, Matheus filius Ade, Rodolphus Groet de Tule et Rodolphus Ketelbant, fidej. ind. N. t. l.

Datum a. D. MCCCXXI, in crastino beati Andree Apostoli.

N° 221.

Jan, heer van Arkel, schenkt aan Mariënweerd den eigendom van door Walraven van Benthem, die het van hem in leen hield, aan de abdij opgedragen land onder Malsen.

1321, December 17.

Wij Jan, here van Arkel, maken cont alle den ghenen die desen brief solen sien of horen lesen, dat voer ons quam Walraven van Benthem, onze ghetrouwe man, ende droech ende gaf ons op in orconde onser manne, als Florans Janszoen van Dalem, Tielman Willemszoen uten Camp, Louken Wouterszoen ende Goswijn Valc, enen camp lants die hi plach te houden van ons te lene, die gheleghen is in den gherichte van Borchmalsen, ter stede die gheheiten is die Voetacker, in behoef des abts ende des convents van Sunte Marienwaerde. Ende wi Jan, here van Arkel voerseecht, om Gods willen hebben dien zelven voerseiden camp ende enen vrijen eighendoem daer af, in orconde onser manne vorghenoemt, ghegheven den abt ende sinen convent die voersproken sijn, vrielic ende ewelic te hebben ende te besitten.

In orconde ons opens briefs beseghelt met onzen zeghel, int jaer ons Heren MCCCXXI, sdonredaechs na sunte Lucien daghe.

N° 222.

Jan de Cock, ridder, en zijn zoon Arnout verkoopen aan Mariënweerd XXXII morgen onder Hier.

1322, Maart 1. (Zaltbommel.)

U. p. v. nos Henricus de Werva senior, Johannes Voecht et Wolterus Scaep, s. in Sautbomel, n. f. p. q. c. c. n. d. Johannes Coc, miles, et Arnoldus suus filius, vendiderunt et o. pro octingentis libris d. l. e. ut f. p. XXXII jugera terre ad bonam mensuram, sita in j. de Hier, videlicet unum campum tenentem XV jugera situm in loco dicto Snellenvelde, inter d. Martinum [1], investitum in Meteren, et Hermannum de Lapidea domo, qui campus in loco dicto Wedermarc terminabitur. Item campum unum tenentem XVII jugera, dictum heren Jans Coecs camp, situm in loco dicto over den Evertsgrave, inter d. Gherlacum de Buscoducis et Wilhelmum de Nyulant, qui campus in dictum locum Wedermarc terminabit et finem habet, Henrico de Werva juniori *a. o. dom. etc.* sine obligatione census et aggeris, in allodio her. possidenda. Et d. Johannes c. u. s. et Arnoldus predicti huj. terre renunciaverunt *promittentes etc.* dicto Henrico *a. o. pred.* super terra memorata *per annum etc.* Inde sunt Gerardus, filius Eccrini de Beesde, Wilhelmus dictus Ridder filius Gerardi Holle, Alar-

dus Key de Wadenoye, Johannes filius Ottonis de Ripa, Rodolphus, ejus frater, Goswinus filius Metten de Ynen et Johannes filius Johannis Witten fidej. ind. N. t. l.

Datum a. D. MCCCXXII, feria II post beati Mathie Apostoli.

Vgl. n° 227.

1) de Ynen, volgens n° 231.

N° 223.

Falco Hacco'szoon en Leukinus van Deyl verkoopen, aan den vroegeren abt Hendrik en het klooster, XV hond onder Deil.

1322, April 20. (Zaltbommel.)

U. p. v. nos Johannes Holle et Wolterus Scaep, s. in Sautbomel, n. f. p. q. c. c. n. Falco filius Hackonis et Leukinus de Deyle vendiderunt et o. pro triginta libris d. l. e. ut f. p. quindecim hont terre, sita in j. de Deyle, in palude dicta Twebroec, inter Egidium de Ghiecen et terram plebam in Deyle, Henrico de Werva minori, ad opus d. Henrici quondam abbatis et conventus de Insula beate Marie *i. a. etc.* et Falco et Leukinus pred. huj. terre renunciaverunt *promittentes etc.* dicto Henrico ad opus dictorum dominorum super terra memorata *per annum etc.* Inde sunt Wilhelmus de Tuul et Wilhelmus de Meghen fidej. ind. N. t. l.

Datum a. D. millesimo tricentesimo vicesimo secundo, feria III post octavas Pasche.

Overgedragen bij n° 226.

N° 224.

Albert van Cuyk verkoopt XIV hond onder Deil, en daarna, gezamenlijk met zijn zoon Otto, een daarbij gelegen hond aan de abdij.

1322, April 20 en 25. (Zaltbommel.)

U. p. v. nos Gerardus Maelghys et Wolterus Scaep, s. in Sautbomel, n. f. p. q. c. c. n. Albertus de Kuuc, vendidit et o. pro XL lb. d. l. e. ut f. p. XIIII hont terre sita in j. de Deyl, in loco dicto Daelweide, inter d. de Insula et terram que fuit Egidii de Ghicen, d. Frederico de Insula a. o. d. . . abbatis et conventus ibidem *i. a. etc.* Et Albertus pred. et cum eo Johannes, Henricus dictus Wust, Albertus et Otto, filii dicti Alberti,

et Aleidis et Clemencia filie ejusdem Alberti, cum earum tutore electo, dicte terre renunciaverunt, et Albertus pred. senior promisit facere renunciare omnes qui de jure renunciare tenentur terre predicte, promittens warandiam facere dicto d. Frederico a. o. dictorum dominorum . . abbatis et conventus super terra memorata *per annum etc.* Inde sunt Johannes, Albertus et Otto, pred. fidej. ind.

Acta sunt hec c. n. a. D. MCCCXXII, feria III post octavas Pasche.

Deinde in proxima sequenti dominica die, constituti c. n. Albertus de Kuyc et Otto suus filius predicti vendiderunt et o. pro V lb. d. l. e. ut f. p. unum hont terre, situm in j. de Deyle, in loco Daelweide pred. apud dictam terram et inter predictos, domino Frederico pred. a. o. dictorum dominorum, *i. a. etc.* Et dicti Albertus et Otto, renunciantes huic terre, promiserunt d. Frederico pred., quod ipsi omnes et singulas conditiones et promissiones de priori terra factas, de hac ultima terra facient, servabunt et fide complebunt. N. t. l.

Datum a. D. et die dominica predictis.

N° 225.

Johannes uten Boemgaerde verkoopt een stuk land in Enspijk aan Albert Audscalc.

1322, April 20. (Zaltbommel.)

U. p. v. nos Gerardus Maelghijs et Wolterus Scaep, s. in Sautbomel, n. f. p. q. c. c. n. Johannes ex Pomerio vendidit et o. pro XXX lb. d. l. e. ut f. p. aream sitam in Eynspijc, inter dictam[1] Bele et dominos de Insula, Alberto Audscalc in allodio sine censu cum aggere ad dictam aream de jure pertinente, her. possidendam. Et Johannes pred. c. u. s. huj. aree renunciavit *promittens etc.* dicto Alberto super area memorata *per annum etc.* Inde sunt Johannes Brune et Arnoldus, fidej. ind. N. t. l.

Datum a. D. MCCCXXII, feria III post octavas Pasche.

[1]) dominam?

Overgedragen in n° 320.

N° 226.

Hendrik (van Nijmegen), voormalig abt van Mariënweerd, schenkt aan den aalmoezenier dier abdij zekere goederen, welker inkomsten hij jaarlijks onder de armen moet verdeelen.

1322, op of na 20 April. (Zaltbommel.)

U. p. v. nos Henricus de Werva senior et Johannes de Hoesden, s. in Zautbomel, n. f. p. q. c. c. n. religiosus vir d. Henricus [1], abbas quondam de Insula beate Marie virginis, contulit sub nomine elimosine elemosinario de Insula beate Marie, litteram cui hec nostra littera est transfixa [2] et omnia bona in eadem contenta, per eundem elemosinarium in usus pauperum perpetue convertenda, ita quod idem elemosinarius omnes fructus, redditus et proventus de dictis bonis provenientes et proventuros tollet et sublevabit hereditarie de anno in annum, et in manus pauperum singulis annis fideliter distribuet et disperget, et dictus d. Henricus dicte littere et dictis (bonis) renunciavit. N. t. l.

Datum a. D. MCCC vicesimo secundo.

1) Hendrik van Nijmegen. Hij was abt a° 1306—1319, en werd in 1323 andermaal tot abt verkozen.
2) N° 223.

N° 227.

Jan de Cock, ridder, verklaart aan de abdij een morgen meer te hebben verkocht dan in zijn vorigen brief vermeld staat, en daarvoor betaald te zijn.

1322, April 22. (Zaltbommel.)

Nos Johannes Voecht et Wolterus Scaep, s. in Sautbomel, protestamur quod d. Johannes Coc, miles, profitebatur c. n. quod illius terre quam ipse dominis . . abbati et conventui de Insula beate Marie vendidit, unum juger amplius quam ipsi in suis litteris [1] habent, est et erit, quod ipsi ei solverunt et her. possidebunt. N. t. l.

Datum a. D. MCCCXXII, feria V post octavas Pasche.

1) N° 222.

N° 228.

Heer Gosewijn de Cock verkoopt XVIII morgen onder Varik aan Paulus de Francia, en aanvaardt ze vervolgens in erfpacht.

1332, April 28. (Zaltbommel.)

U. p. v. nos Johannes de Hoesden, Johannes Voecht, Philippus de Horwinen et Paulus Bart, s. in Sautbomel, n. f. p. q. c. c. n. d. Gosuinus dictus Koc, filius d. Henrici quondam Koecs militis, vendidit et o. pro C lb. d. l. e. ut f. p. XVIII jugera terre sita in j. de Vauderic, in loco dicto op te Hare ende int Foerbruyct, inter heredes Ynwani quondam de Vauderic et communem fossam, Paulo de Francia *i. a. etc.* Et d. Gosuinus pred. huj. terre renunciavit *promittens etc.* dicto Paulo super terra memorata *per annum etc.* Inde sunt Rutgherus Struve et Mathias, filius Henrici de Aelst, fidej. ind. Quo facto Paulus pred. reddidit d. Gosuino terram memoratam in her. censu possidendam, pro IIII lb. den. *gr. reg. etc.* singulis annis dicto Paulo in octavis Pasche perpetue persolvendis, qui *census etc.* pena quatuor solidorum dicte monete dicto censui supercrescet, quam penam una cum dicto censu dictus Paulus recuperare potest ex dicta terra, quando diutius noluerit expectare. N. t. l.

Datum a. D. MCCCXXII, feria III post beati Marci Ewangeliste.

Overdracht aan Mariënweerd, 4 Oct. 1330, voor 100 lb., overigens woordelijk overeenstemmend met nº 381.

Nº 229.

Machteld en Effa van Zuilichem staan aan den kooper, Jacob van Zuilichem, hunne rechten op zekere cijnzen af, en beloven hunne mede-erfgenamen bij meerderjarigwording insgelijks afstand te zullen laten doen.

1322, 28 April of 5 Mei. ('s Hertogenbosch.)

Nos Henricus de Zonne et Petrus de Lapidea Via, s. in Buscoducis, n. f. u. q. c. n. Mechtildis et Effa, filie quondam Berwini de Sulikem, cum suis tutoribus eisdem rite a judice datis, super totis partibus et super toto jure eisdem competentibus in annuis et hereditariis censibus sex librarum et X solidorum, solvendis de hereditatibus in Buscoducis sitis, ut dicebant, venditis Jacobo de Sulikem, nostro conburgensi, sicut in litteris scabinorum dicti loci de Buscoducis super hoc confectis dicitur contineri, a. o. dicti Jacobi libere et integraliter renunciaverunt eff., modo in talibus consueto. Promiseruntque c. n. dicte sorores cum suis tutoribus, ut debitrices principales indivise, super se et bona sua omnia, quod ipse reliquos suos coheredes, super dictis annuis et here-

ditariis censibus, a. o. dicti Jacobi, plene et sufficienter renunciare facient, quam cito ad annos pubertatis pervenerint, sicut id dicto Jacobo ratum erit perpetue atque firmum. P. t. l.

Datum a. D. MCCCXXII, feria IIII (ante? post?) festum Inventionis sancte crucis.

Vgl. nos 235 en 236.

N° 230.

1322, Mei 15. (Zaltbommel.)

Voor Henricus de Werva senior et Johannes de Hoesden, s. in Sautbomel, *verkoopt* Wolterus filius Bertoldi Steympels *voor* C lb. *aan* d. Arnoldo Steympel, presbytero, *de doorgestoken brieven nos 144 en 217.*

Datum a. D. MCCCXXII, sabbatho post beati Servatii.

Overgedragen in n° 255.

N° 231.

Overdracht van n° 216 door Martinus van Ynen, pastoor te Meteren, aan Mariënweerd.

1322, Mei 16. (Zaltbommel.)

U. p. v. nos Henricus de Werva senior et Paulus Bart, s. in Sautbomel, n. f. p. q. c. c. n. d. Martinus de Ynen, investitus in Meteren, vendidit et o. pro C et XX lb. d. l. e. ut f. p. litteram, cui hec nostra littera est transfixa, et omnem hereditatem in ipsa contentam, que hereditas sub certa mensura inventa est VIII jugera V hont et XL perticas continere, et omnes condiciones et promissiones in dicta littera contentas ea forma ut continentur illic, Henrico de Werva juniori *a. o. dom. etc.* her. possidendas. Et d. Martinus pred. huj. littere, terre, conditionibus et promissis renunciavit *promittens etc.* dicto Henrico *a. o. pred.* super littera, terra, id est super VIII jugeribus V hont et XL perticas, et super conditionibus et promissis memoratis *per annum etc.* Inde sunt Wilhelmus Ridder de Ynen, et Arnoldus, filius Gerardi de Hoesden, fidej. ind. N. t. l.

Datum a. D. MCCCXXII, in dominica ante Ascensionem Domini.

N° 232.

Gijsbrecht Hac verkoopt land onder Hier aan Peter van Beusichem.

1323, Januari 7. (Zaltbommel.)

U. p. v. nos Paulus de Francia et Michael Moliart, s. in Sautbomel, n. f. p. q. c. c. n. Ghiselbertus Hac, filius Hacconis, vendidit et o. pro C lb. d. l. e. ut f. p. VI jugera terre sita in j. de Hyr, in loco dicto Worden, inter dominum Ghiselbertum de Tuel, militem, et Ricoldum Koc, Petro dicto Bosinchem filio Pauli, *i. a. etc.* Et dictus Ghiselbertus dicte terre renunciavit, *promittens etc.* dicto Petro super terra memorata *per annum etc.* Inde sunt Wilhelmus, filius Hacconis, et Ghiselbertus Hac, filius Petri, fidej. ind. N. t. l.

Datum a. D. MCCCXXIII, in crastino Epyphanie Domini.

Overgedragen in n° 314.

N° 233.

Huibert van Eynspijk doet afstand van alle recht op twee morgen onder Enspijk, welke Hendrik van den Rijn ter beschikking van den abt had gesteld voor den volgenden kruistocht naar het Heilige Land.

1323, Maart 22. (Zaltbommel.)

U. p. v. nos Paulus de Francia et Michael Moliart, s. in Sautbomel, notum facimus protestari, quod Hubertus, filius Johannis de Eynspijc, duobus jugeribus terre, sitis in jurisdictione de Eynspic, in loco dicto Zittert, inter dominos de Insula et Albertum Audscalc, — que duo jugera Henricus de Reno pro remedio anime sue in manu d. abbatis de Insula dicitur quondam posuisse pro voluntate ejusdem d. abbatis in usus sancte terre, cum commune passagium transmarinum venerit, convertenda, — renunciavit c. n. N. t. l.

Datum a. D. MCCCXXIII, feria III post festum Palmarum.

N° 234.

Overdracht van n°s 115 en 120 door Allaart Vastardszoon aan Herman van Tiel.

1323, April 3. (Zaltbommel.)

U. p. v. nos Henricus de Werva senior et Michael Moliart,

s. in Sautbomel, n. f. p. q. c. c. n., Alardus filius Vastardi, vendidit et o. Hermanno filio Lubberti de Tyla, litteras quibus hec nostra littera est transfixa et omnia in eis contenta, eo modo ut illic continentur, heriditarie possidenda, et dictus Alardus dictis litteris et omnibus contentis in eis renunciavit, *promittens etc.* dicto Hermanno, super litteris et omnibus contentis in eis memoratis, *per annum etc.* Inde est Arnoldus frater dicti Alardi fidejussor. N. t. l.

Datum a. D. MCCCXXIII, in octavis Pasche.

N° 235.

Bessela van Zuilichem staat haar een zesde aandeel in zekere cijnzen af aan haren broeder Jacob van Zuilichem.

1323, April 24. ('sHertogenbosch.)

Nos Elyas Pannicida (et) Gerardus de Neynsel, s. in Busco (ducis), n. f. u. q. c. n. Bessela de Sulikem, cum suo tutore ad hoc ab ea electo et ei a judice rite dato, sextam partem eidem, ut dixit, competentem in annuo et hereditario censu VI librarum et X solidorum, — de quo tres libras et X s. de domo et area Johannis Divitis sitis in Busco, in vico Hyntamensi, et tres libras de domo et area quondam dicte veren Ghiselraden, sita in dicto loco de Busco, juxta pontem Bladi, solvendas esse dicebat, — Jacobo de Sulikem, ejus fratri, donavit, tradidit et eff. resignavit, promittens ut principalis debitor super se et bona sua, quod ipsa dicto Jacobo omnem obligationem in hac, ex parte sui existentem, deponet et penitus amovebit. P. t. l.

Datum a. D. MCCCXXIII, dominica ante dies Rogationum.

Zie n° 229.

N° 236.

Jacob van Zuilichem schenkt aan Mariënweerd twee aandeelen, hem in zekere cijnzen toekomende.

1323, Juni 29. ('sHertogenbosch.)

Nos Elyas Pannicida et Gerardus de Neynsel, s. in Busco (ducis) n. f. q. (c.) c. n. Jacobus de Sulikem, noster conburgensis, duas partes eidem Jacobo competentes in annuo et here-

ditario censu VI librarum et X solidorum, solvendo anno quolibet de domo et area Johannis Divitis, de domo quoque et area Ghiselradis quondam ut dicebat, quas duas partes dicti census dictus Jacobus erga Bessellam, ejus sororem, et liberos Berwini quondam ejus fratris, acquisivit, ut asserebat, simul cum litteris scabinorum dicti loci de Buscoducis super hoc confectis, domino Baldewino[1], canonico Insule beate Marie, a. o. d. abbatis et conventus dicti loci, libere supportavit, tradidit et eff. resignavit. P. t. l.

Datum a. D. MCCCXXIII, in festo beatorum Petri et Pauli Apostolorum.

Vgl. nos 229 en 235.

1) Zijn broeder Boudewijn van Zuilichem. Zie no 161.

N° 237.

Huibert Cokebone verkoopt aan Gerbrand van Beesde land onder Enspijk.

1323, September 10. (Zaltbommel.)

U. p. v. nos Michael Moliart et Johannes Holle, s. in Sautbomel, n. f. p. q. c. c. n. Hubertus dictus Coecboen, vendidit et o. pro mille lb. d. l. e. ut f. p. peciam terre dictam Audweide, sitam in j. de Eynspijc, inter communem aqueductum et Wilhelmum de Ceps, Gherbrando de Beesde *i. a. etc.* et dictus Hubertus c. u. s. dicte terre renunciavit, et dictus Hubertus et Hacco ejus filius promiserunt facere renunciare omnes qui dicte terre de jure renunciare tenentur, promittentes etiam warandiam facere dicto Gherbrando super dicta terra *per annum etc.* N. t. l.

Datum a. D. MCCCXXIII, sabbatho post Nativitatem beate Marie virginis.

Op deze oorkonde volgt in het Cartularium no 263. Misschien werd het onderhavige land daarbij aan de abdij overgedragen.

N° 238.

1323, September 21. (Zaltbommel.)

Voor Johannes Holle et Gerardus Maelghijs, s. in Sautbomel, *verkoopt* Henricus Fey *voor* LX lb. *aan* Gerardo Vos de Buscoducis, *den doorgestoken brief n° 172.*

Datum a. D. MCCCXXIII, in die beati Mathei Apostoli.

Overgedragen in no 351.

N° 239.

Jan, heer van Meer, schenkt aan Mariënweerd, met medewerking van zijn broeder Willem van Meer, het patronaatrecht der kerk te Mill, 't welk hij in leen hield van Otto, heer van Cuyk, die zijne toestemming geeft tot de voormelde gift.

1323.

Universis presentia inspecturis vel audituris, Johannes, dominus de Meer, in perpetuum salutem et veritatem amplecti. Omnia, que stare cupiunt in statu solido scripti, memoria sunt firmiora. Nos igitur circumstancias presentis seculi videntes esse caducas, thesaurum immarcessibilem in celesti regno decrevimus provido consilio collocare; quem [1] utique ne plures lateat, vestre universitati tenore presentium duximus insinuandum quod nos, divine remunerationis intuitu et in remedium nostrorum peccaminum ac antecessorum nostrorum, jus patronatus ac omne aliud jus nobis in ecclesia seu capella de Mylle, Leodiensis dyocesis, competens seu attinens, dependente a matrice ecclesia de Meer ejusdem dyocesis, Wilhelmo de Meer, legitimo fratre nostro carnali, consensum pariter et assensum plenarie adhibente, religiosis viris dominis abbati et conventui monasterii de Insula beate Marie, ordinis Premonstratensis, Trajectensis dyocesis, liberaliter donavimus et donamus perpetue possidendum. Ne autem hujusmodi nostra donatio, processu temporum aut calumpnia protervorum, valeat in posterum offuscari, nos ambo fratres carnales de Meer predicti, presens scriptum prefatis dominis abbati et conventui appensione et munimine nostrorum sigillorum insimul tradidimus roboratum. Sigillum etiam domini . . Ottonis, domini de Kuyc, a quo dictum jus patronatus cum quibusdam nostris bonis tenemus in feodo, una cum nostris sigillis presentibus apponi postulavimus, in confirmationem perpetuam omnium premissorum. Nos itaque . . Otto, dominus de Kuyc, premisse donationi consensum pariter et assensum plenarie adhibentes, sigillum nostrum apposuimus huic scripto.

Datum et actum anno Domini MCCCXXIII.

1) quod

N° 240.

Wouter Aleidszoon verkoopt land te Asch, aan Gerard, den bakker van Mariënweerd.

1324, Februari 4.

Alle den ghenen die desen brief soelen sien of horen lesen, doe wij Jan van Zolemonde ende Hake van Malsen te weten met kennessen der waerheit, dat voer ons quam Wouter Aleyden zoen ende verghiede dat hi vercoft heeft Gheraet, den becker van den Waerde, syn ghesate dat gheleghen is tot Assche, beneden aan die afterste strate, ende III morghen lants daer thuus ende thof op staet, daer Aert van Stralen op die een zide leit, ende op die andere zide Floor van Rijnwijc. Ende after dat vorseide ghesate dat Gheraet die becker ghecoft heeft, soe licghen II¢ morghen lants die hem Wouter heeft vercoft ende opgedraghen voer Pieter den Vriese, die daer rechter ende hof over was van tsheren weghen. Ende van desen vorseiden goede soe heeft Wouter Gherade ghegheven enen vryen eighendoem. En dit kennen rechter ende ghebure, dat dit een ombecummert goet is, zonder den here drie penninghe tijns jaerlics. Ende heeft hem gheloeft dit te waren jaer ende dach, voer alle die ghene die ten rechte comen willen, ende alle vorplicht af te doen. Ende hier voer heeft hi hem ghesett goede wareborghen: Steven Botsier ende Jacob Leidenzoen. Ende hier over zoe hebben gheweest besceiden knapen, ghebure in Assche, Jacob Cloteken ende Rolof Wouterszoen ende Jacob Heimericszoen, ende kennen dat hier op verteghen hebben alle die metten recht hier op soelen vertyen. Ende om dat dit vaste ende ghestade blive, zoe heb wij Jan van Zolemonde ende Hac van Malsen, om beden wille Wouters Aleidenzoen ende Gheerborghen zijns wijfs, desen brief beseghelt met onzer beider zeghel.

Ghegheven int jaer ons Heren MCCCXXIIII, des satersdaechs na onzer Vrouwen lichtmisse.

N° 241.

Keizer Lodewijk van Beijeren draagt aan Reinoud I, graaf van Gelre, de bescherming op van de abdij Mariënweerd.

1324, Maart 2[1]. Keulen.

Ludowicus, Dei gratia Romanorum rex semper augustus, nobili viro Reynaldo comiti Ghelrie fideli suo dilecto, gratiam suam et omne bonum.

Cum ecclesias et personas ecclesiasticas maxime religiosas sub nostre protectionis presidio speciali, una cum rebus et bonis suis, velimus

consistere, ac eos in juribus suis defensione nostra contra offensores suos quoslibet adjuvari, quatinus ipsis ab exterioribus instantiis quietatis devotum et quietum Deo possint reddere famulatum. Hinc est quod defensionem religiosorum virorum . . abbatis et conventus ac monasterii de Insula, ordinis Premonstratensis, Trajectensis dyocesis, et hominum ac bonorum suorum quorum curam sollicitam habemus, quibusque favorem gerimus graciosum, providencie tue duximus committendam, seriose et attente te requirentes nichilominus et rogantes quatinus tue sollicitudinis diligencia et circumspectionis industria dictos . . abbatem, conventum ac monasterium in bonis rebus et juribus suis foveas et edifices modis omnibus quibus possis, nec permittas eos a quibuscunque violenter et indebite pregravari vel dampnum sibi aliquid irrogari. Contrarium presumentes autoritate regia qua in hac parte te fungi volumus condignis animadversionibus puniendo.

Datum Colonie VI° nonas Marcii, regni nostri anno decimo.

[1]) Voor de tijdsbepaling is het tiende jaar van Lodewijks regeering gerekend van af het jaar zijner verkiezing tot Roomsch koning. Hij heeft later ook meer dan tien jaren als „imperator" geregeerd, tijdens het bewind van den tweeden Reinoud in Gelre, doch de titulatuur „rex" bepaalt het jaartal.

N° 242.

Gerard (de Cock) van Weerdenbergh verkoopt X morgen onder Hier aan Willem van Tuyl.

1324, Maart 29. (Zaltbommel.)

U. p. v. nos Michael Moliart et Arnoldus Fey, s. in Sautbomel, n. f. p. q. c. c. n. Gerardus de Werdenbergh vendidit et o. pro CC lb. d. l. e. ut f. p. X jugera terre sita in j. de Hijr, inter fossam dictam den Lubbensloet et communitatem dictam die Coelheit et Johannem de Lit, et dicta Calverhornic, Wilhelmo filio Hacconis de Tuel *i. a. etc.* Et dictus Gerardus dicte terre renunciavit *promittens etc.* dicto Wilhelmo super dicta terra *per annum etc.* Inde sunt Rodolphus Coc, filius d. Rodolphi Coc et Wilhelmus Coc filius d. Henrici Coc, fidej. ind. N. t. l.

Datum a. D. MCCCXXIIII, feria V post dominicam Letare Jerusalem.

Overgedragen in n° 294.

N° 243.

Jan, heer van Meer, verklarende het patronaat der kerk van Mill aan Mariënweerd te hebben geschonken, smeekt den bisschop van Luik deze gift te bevestigen en gezegde abdij in het bezit te stellen van de kerk te Mill, en deze kerk tevens van de moederkerk te Meer af te willen scheiden.

1324, April 18.

Excellenti ac magnifico domino, reverendo in Christo patri, domino Leodiensi episcopo, Johannes, dominus de Meer, salutem et se ad sua beneplacita benivolum et paratum.

Cum nos jus patronatus ac omne aliud jus nobis in ecclesia seu capella de Mylle, vestre dyocesis, attinens, dependente a matrice ecclesia de Meer, ejusdem dyocesis, religiosis viris domino abbati et conventui in Insula beate Marie, Trajectensis dyocesis, nostris amicis predilectis, ex divino intuitu libere donavimus, prout in litteris ex inde confectis plenius continetur, vestre paternitati reverentissime duximus instantissime supplicandum, quatinus dictam donationem ex precellentia vestre dignitatis confirmantes, prefatos dominum abbatem et conventum in perpetua possessione dicte ecclesie de Mylle instituere ac de ea investire dignemini propter Deum, sepefatam ecclesiam de Mylle, baptisterium, sepulturam mortuorum ac curam animarum habentem, a matrice ecclesia de Meer, prout juris ordo dictaverit, separando. In cujus rei testimonium sigillum nostrum apposuimus huic scripto.

Datum anno Domini MCCCXXIIII, feria IIII post Pascha.

N° 244.

Hendrik van Xanten, persoon der kerk van Meer, geeft, uit hoofde van den grooten afstand tusschen die kerk en de onder haar behoorende kapel te Mill, onder voorbehoud van alle zijne rechten levenslang, zijne toestemming tot hare scheiding, door goedkeuring der overdracht van het patronaatrecht dier kapel door Jan, heer van Meer, aan de abdij.

1324, Mei 16.

Reverendo in Christo patri ac domino, domino Adolpho Leodiensis ecclesie episcopo, Henricus de Xanctis, persona ecclesie de Mere, sue dyocesis, reverenciam in omnibus et honorem.

Cum ecclesiarum rectores non solum deperdita recuperatione, verum etiam quantum in eis est teneantur emendari in melius procurare,

attendens, igitur, parrochie mee ecclesie in Mere predicte diffusam latitudinem et capelle in Mille ab eadem dependentis, baptisterium et sepulturam habentis a dicta matrice ecclesia, distanciam ob quam ipsam capellam nonnunquam in divinis officiis contigit defraudari, donationi seu translationi jurispatronatus ejusdem capelle per Johannem dictum de Meer, dicte ecclesie in Mere patronum, religiosis viris abbati et conventui in Insula beate Marie, ordinis Premonstratensis, Trajectensis dyocesis, in remedium suorum peccaminum facte, consensum meum adhibeo et assensum, cum per eos verisimiliter predicta capella non modicum augeri possit et debeat in divinis (officiis); jure tamen meo quod nunc et hucusque habui et habeo quoad vixero per omnia mihi salvo, in quo per premissa nullum mihi volo prejudicium generari; et hoc vestre paternitati reverende et omnibus quorum interest, duxi sub sigillo meo proprio appenso presentibus intimandum.

Datum anno Domini MCCCXVIIII [1], feria IIII post Servatii.

1) Lees: MCCCXXIIII. Dit wordt door den samenhang vereischt. De hierin vermelde overdracht van het patronaatrecht voert het jaartal 1323 (n° 239) en op 18 April 1324 (n° 243) richt de heer van Meer zich tot den bisschop met het verzoek tot scheiding der beide kerken, Meer en Mill. Daarop wendt de persoon van Meer, feitelijk zijne toestemming tot die scheiding gevende, zich hierbij tot denzelfden bisschop. De verdere stappen tot scheiding dier kerken vindt men onder nos 258, 260, 261, 262, 266.

N° 245.

Hadewig van der Haer verkoopt eenig land in de Haar onder Enspijk, aan Hendrik van den Werve, ten behoeve van de armen van Mariënweerd.

1324, Juni 10. (Zaltbommel.)

U. p. v. nos Goswinus de Werva et Michael Moliart, s. in Zautbomel, notum facimus et p. q. c. c. n. Hadewigis van der Haer, c. t. s. e. vendidit et o. pro triginta lb. d. l. e. ut f. p. aream sitam in Enspijc in loco dicto Haer, inter Henricum Zasse et monachos de Insula beate Marie, Henrico de Werva a. o. pauperum de eadem Insula beate Marie *i. a. etc.* et dicta Hadewigis, c. t. s. e., dicte aree renunciavit *promittens etc.* dicto Henrico ad opus dictorum pauperum super dicta area *per annum etc.* Inde sunt Johannes uten Breemde et . . . . fidej. ind. et Wouterus Scaep dicte aree renunciavit. N. t. l.

Datum a. D. MCCC vicesimo quarto, in octavis Penthecostes.

N° 246.

Willem III, graaf van Holland bevestigt de tolvrijheid, door zijne voorgangers aan Mariënweerd toegestaan.

1324, September 11. 'sGravenhage.

Nos Willelmus, comes Hanonie, Hollandie, Zelandie, ac dominus Frizie, notum facimus universis, quod cum predecessores seu progenitores nostri [1], Willelmus et Florentius pie memorie, comites Hollandie, in remissionem suorum peccaminum, abbati et conventui monasterii beate Marie virginis in Insula, quita dederint bona ipsius monasterii, ab omni theolonio et exactione per terras eorum et aquas eundo et redeundo (libere) deducenda, prout in eorum litteris, super hoc dictis abbati et conventui concessis, vidimus contineri, nos, ob honorem gloriose virginis Marie, dictam concessionem per nostros antecessores eis fratribus ratificamus et approbamus, bona dicti monasterii fratrum tum ibidem usibus deputata, per totam terram nostram et aquas ab omni theolonio et exactione quacunque queritando (libera concedimus permanere) et ipsos abbatem et conventum de eisdem absolvendos. Presentium testimonio litterarum nostro sigillo munitarum.

Datum apud Hagam, feria III post Nativitatem beate Marie virginis, anno Domini MCCCXXIIII.

[1]) Vgl. nos 31, 54 en 67.

N° 247.

Hildegardis, Willems weduwe, en Gijsbrecht haar zoon, verkoopen land in Enspijk aan Arnold van Wijck.

1324, November 9. (Zaltbommel.)

U. p. v. nos Philippus de Horwinen et Wolterus Scaep, s. in Sautbomel, n. f. p. q. c. c. n. Hildegardis, relicta Wilhelmi, c. t. s. e. et Ghiselbertus ejus filius, vendiderunt et o. pro XII lb. d. l. e. ut f. p. aream sitam in Eynspijc in sua totali quantitate, cum aggere sito in eadem area et sine alio aggere, que area jacet inter Gerardum uten Bachuse et Arnoldum de Vico, eidem Arnoldo in allodio sine censu her. possidendam. Et dicti d. Hildegardis, c. t. s. e. et Ghiselbertus dicte aree renunciaverunt *promittens etc.* dicto Arnoldo super dicta area, *per annum etc.* Inde est Henricus, filius Wilhelmi, fidejussor. N. t. l.

Datum a. D. MCCCXXIIII, feria VI post beati Willibrordi.

Overgedragen in n° 356.

N° 248.

Zweder van Vianen, ridder, verklaart dat Hanne Witte en anderen, ten behoeve der abdij afstand deden van alle rechten op zeker erf te Schonauwen.

1324, November 13.

Alle denghenen die desen brief solen sien of horen lesen doe ic verstaen, Zueder van Vianen, ridder, dat vor mi quam Hanne Witte, Gheraert Splinter ende Gheertruut, ende scouden quijt den godeshuse van Sunte Marienwaerde aldat recht dat si hadden an lande gheleghen tot Scoenouwen, ende dat hem die van Sunte Marienwaerde to trecken ende anenemen. In orconde des briefs beseghelt met minen zeghel.

Ghegheven int jaer ons Heren MCCCXXIIII, des dingshesdaghes na sunte Martijns dach in den winter.

Zie de noot onder n° 7.

N° 249.

Herhaling van de kwijtschelding in den voorgaanden brief vervat, wordende hierin de vrouwen van Witte en Splinter onder de comparanten opgenomen.

1324, November 13.

Alle denghenen die desen brief solen sien of horen lesen, doe ic verstaen, Zueder van Vianen, ridder, dat voer mi quam Hanne Witte ende Lizabeth sijn wijf, Gherart Splinter ende Zuanelt sijn wijf, ende Gheertruit haer zuster, ende scouden quijt dat cloester van Sunte Marienwaerde van allen aentalen ende van rechte dat si van hare ouderen weghen hadden op datzelve cloester, alse van erve dat gheleghen is te Scoenouwen ende des voerseits cloesters eighen is. In orconde des briefs beseghelt met minen zeghel.

Ghegheven int jaer ons Heren MCCCXXIIII, des dinghesdaghes na sunte Martijns daghe in den winter.

Zie noot onder n° 7.

N° 250.

Otto, heer van Cuyk, stelt de abdij vrij van schatting binnen zijne landpalen, onder voorbehoud van de heffing van beden, hem door hoorigen der abdij verschuldigd.

1324, December 20.

Wi Otte, here van Kuyc, maken condt allen luden, dat wij

den abt ende den convente van Sente Marienweerde quijt ende vri gheven van scattinghen, al hore goet dat gheleghen is in onsen lande, also dat wi hore goet ende hore late die in horen goede wonen nummer meer scatten en solen noch laten scatten. En waer dat ons hore late van recht bede sculdich waren, so mocht wise beden alse die ghene die ons bede sculdich sijn. In orconde des briefs beseghelt met onzen zeghel.

Ghegheven int jaer ons Heren MCCCXXIIII, op sente Thomaes avont.

N° 251.

Reinoud, 'sgraven zoon van Gelre, machtigt zijn raad Jan van Appeltern, ridder, alle zijne hofsteden te Renoij in erftijns uit te geven.

1325, Januari 12.

Wij . . Reynout, sgraven zoen van Ghelren, doen cont allen luden met desen brieve, dat wi macht hebben ghegheven ende gheven heren Janne van Apelteren, onsen lieven ridder ende raet, alle onze hofstade die gheleghen sijn tot Rynoy uut te gheven in enen erftijnze, onse orbaer ende bate daer in ende mede te doen. In orconde des hebwi onsen zeghel hier aen doen hanghen.

Ghegeheven int jaer ons Heren MCCCXXV, des satersdaechs na Dertiendaghe.

Vgl. nº 259.

N° 252.

Heemraden van de Tielerwaard verklaren onder eede, dat de heemraden en de geërfden van Deil, een dijk gelegd hebben, aan beide zijden begrensd door landen van Mariënweerd, in welken dijk zich de sluis van Deil bevindt, belovende de abdij te allen tijde wegens dezen dijk te vrijwaren.

1325, Maart 6. (Zaltbommel.)

U. p. v. nos Johannes Voecht et Wolterus Scaep, s. in Sautbomel, notum facimus protestantes quod constituti coram nobis Albertus de Kuuc, Arnoldus Hac, Hubertus filius Wonnegardis et Rutgherus cognatus Cristine, tamquam hemeradi in Insula Tylensi, nobis sub suis juramentis protestati sunt, quod hemeradi et heredati ville de Deyle aggerem unam, trium hesperionum

seu gherdarum longitudinis, situm in j. de Deyle, inter d. abbatem de Insula beate Marie virginis ex utroque fine, in quem aggerem predictum slusa seu vorago illorum de Deyle positam est, super eorum heriditatem perpetue posuerunt, promittentes dictum dominum abbatem et suum conventum ibidem de dicto aggere in dicta sua longitudine indempnes perpetue conservare. N. t. l.

Datum a. D. MCCCXXV, feria IIII post dominicam Reminiscere.

N° 253.

Reinoud, zoon des graven van Gelre, verklaart dat de abdij niet gehouden is vreemde schapen op hare gronden tusschen Beesd en Trichtersluis te dulden.

1325, Maart 25.

Nos Reynaldus, comitis Ghelrensis filius, notum facimus universis presentes litteras audituris vel visuris, quod nos ob divine remunerationis intuitum concessimus viris religiosis, domino . . abbati et conventui de Insula sancte Marie, nobis in Christo dilectis, ut ipsi decetero in perpetuum nullas oves preter suas, in terris suis, videlicet inter villam de Beesde et aqueductum dictum Trichtersluse, jacentibus et ad districtum nostri dominii pertinentibus, ad depascendum teneantur recipere, seu etiam ex jussu quorumcunque officiatorum nostrorum retinere, quod a nobis et nostris successoribus inviolabiliter volumus observari. Nostrarum presentium testimonio litterarum sigillo nostro magno munitarum.

Datum anno Domini MCCCXXV, in die Annunciationis beate virginis Marie.

N° 254.

Godfried Faber verkoopt aan de abdij eenige eigendommen te Zaltbommel, en ontvangt dezelve wederom in erfpacht.

1325, Maart 29. (Zaltbommel.)

U. p. v. nos Gosuinus de Werva et Johannes Voecht, s. in Sautbomel, n. f. p. q. c. c. n. Godefridus Faber vendidit et o. pro LX lb. d. l. e. ut f. p. duas areas et unam domum quam Henricus de Werva inhabitare consuevit in altera dictarum arearum stantem, que site sunt in Bomel inter Egidium Makike et Gerar-

dum Audhaes, generum Gerardi Loye, *d. prep. etc.* in allodio sine censu, exceptis XL solidis census et excepto censu d. comitis, et sine aggere her. possidendas. Et dictus Godefridus dictis areis et domui renunciavit, *promittens etc.* d. preposito a. o. dicti d. abbatis super dictis areis et domo *per annum etc.* Quo facto d. prepositus pred. sub nomine dicti d. abbatis, reddidit dicto Godefrido dictas domum et areas in her. censu possidendas, pro IIII lb. den. leg. *gr. reg. etc.* singulis annis perpetue in die beati Martini hyemalis dicto d. abbati solvendis, qui census, si quolibet anno in dicto termino non fuerit persolutus, extunc omni die pena XII den. dicte monete dicto censui supercrescet, quam penam, una cum dicto censu, dictus dominus abbas facere potest et faciet sibi ejudicari, quolibet anno, tamquam debitum, conquerendo coram judice et scabinis in judicio assecutum, quando ipse dictis bonis diutius credere noluerit et eorum valori fidem adhibere. N. t. l.

Datum a. D. MCCCXXV, feria VI post dominicam Judica.

N° 255.

1325, Mei 18. (Zaltbommel.)

Voor Gosuinus de Werva et Wolterus Scaep, s. in Sautbomel, *verkoopt* d. Arnoldus Steympel, presbiter, *voor* C lb. *aan* Conrardo Rode, *de doorgestoken brieven n°s 144, 217 en 230. Borgen:* Wolterus filius Bertoldi Steympels et Theodericus filius Glummeri.

Datum a. D. MCCCXXV, sabbatho post Ascensionem Ejusdem.

Overgedragen in n° 385.

N° 256.

Gerard Leuwe verkoopt den doorgestoken brief n° 197 aan de abdij.

1325, Mei 20. (Zaltbommel.)

U. p. v. Nos Goswinus de Werva et Wolterus Scaep, s. in Sautbomel, n. f. p. q. c. c. n. Gerardus, filius Huberti dicti Leuwe, vendidit et o. pro C lb. d. l. e. ut f. p. litteram, cui hec presens littera est transfixa, hereditatem et hereditarium censum et omnia in eadem littera contenta sicut ibidem continentur, Henrico

de Werva *a. o. dom. etc.* her. possidenda, et dictus Gerardus c. u. s. dictis littere et omnibus bonis et conditionibus in ea conscriptis renunciavit *promittens etc.* dicto Henrico a. o. d. abbatis pred. super omnibus premissis bonis *per annum etc.* Inde sunt Hubertus Leuwe et Godefridus Faber fidej. ind., et Henricus, Albertus et Sanderus fratres, filii Alberti Audscalcs et Johannes uten Beemden c. u. s. Aleyde, et Godefridus Faber pred. c. u. s. Helwige, omnibus dictis bonis renunciaverunt. N. t. l.

Datum a. D. millesimo trecentesimo vicesimo quinto, feria secunda post Ascensionem Ejusdem.

N° 257.

Mechteld Samencoeps verkoopt een gedeelte van een erfcijns.

1325, Juni 23. (Zaltbommel.)

U. p. v. nos Johannes de Hoesden et Gosuinus de Werva, s. in Sautbomel, n. f. p. q. c. c. n. Mechteldis, relicta Jacobi Samencoeps, c. t. s. e. contulit Everardo filio Phitonisse, XLV solidos den. hereditarii census ab ipso Everardo perpetue possidendos et singulis annis her. de censu quem dicta Mechteldis habet ex area sita in Bomel, inter plateam communem et Nicholaum, pistorem, in qua area Bertoldus, sutor, moratur, recipiendos. Et dicta Mechteldis c. t. s. e. dicto censui XLV solidorum renunciavit. N. t. l.

Datum a. D. MCCCXXV, in vigilia Nativitatis beati Johannis Baptiste.

N° 258.

Adolph, bisschop van Luik, relateert dat Johannes van Meer het patronaat der kerk van Mill aan Mariënweerd heeft overgedragen, zoodat na den dood van den toenmaligen pastoor van Meer en Mill, of na zijne resignatie voor zoover Mill betreft, de abdij een geschikt persoon voor Mill zal kunnen voordragen; en voorts, dat de geestelijken van Mariënweerd verzochten, dat de moederkerk Meer en hare dochter Mill gescheiden mochten worden. De bisschop beveelt den deken van Cuyk en den pastoor van Nistrem, te Meer en te Mill een nauwkeurig onderzoek in te stellen naar het inkomen en de lasten van elk dier kerken, en naar alle andere omstandigheden, op de questie van scheiding betrekkelijk, met opdracht aan den deken om dit onderzoek zonder den pastoor te bewerkstelligen, ingeval niet beide daartoe konden medewerken.

1325, November 12.

Adulphus, Dei gratia Leodiensis episcopus, providis et honestis viris decano concilii Kukensis et investito ecclesie de Nistrem nostre dyocesis, salutem in Domino. Ex parte religiosorum virorum abbatis et conventus monasterii Insule beate Marie, Trajectensis dyocesis, ordinis Premonstratensis, nobis est intimatum quod vir nobilis Johannes dictus de Meere, predicte nostre dyocesis, verus patronus ut dicitur matricis de Meere et ejus appendicii de Mille, jus patronatus et ejus appendicii per rectorem dicte matricis ecclesie soliti deserviri, de consensu et voluntate rectoris dicte ecclesie matricis, predictis religiosis ob remedium anime sue suorumque predecessorum contulit et donavit, ita quod post obitum predicti rectoris ipsius ecclesie qui nunc est, seu ejus resignationem, predicti religiosi ad dictum appendicium de Mylle personam ydoneam loci archidiacono presentare poterunt et debebunt, qui sic presentatus et per dictum archidiaconum admissus et sui successores post eum, fructus, redditus et proventus ratione ipsius appendicii ad rectorem dicte matricis ecclesie pertinere consuetos perpetuo percipere poterunt et debebunt; propter quod prefati religiosi nobis humiliter supplicaverunt, quatinus premissis nostrum adhibere dignaremur consensum pariter et assensum, dictasque matrem et filiam, maxime cum utraque baptismalis existat, separare. Nos igitur volentes de premissis plenius informari, vobis tenore presentium committimus et mandamus quatinus ad predicta loca personaliter accedentes, vocatis coram vobis evocandis, et specialiter dictis patrono et investito matricis ecclesie ac aliis in genere qui sua super premissis dixerint vel crediderint interesse, de premissis inquiratis diligentius veritatem necnon et de quantitate et valore facultatum et onerum dicte matricis ecclesie et ipsius appendicii. Et an separatione facta, quilibet eorum habere possit unde rationabiliter valeat sustentari et episcopalia ac archidiaconalia jura hospitalitatemque, de jure debitam transeuntibus, impertiri. Cujusmodi inquisitionem nobis ad certos diem et horam, quanto citius poteritis, remittatis fideliter interclusam, citantes ad easdem diem et horam coram nobis omnes illos qui sua dixerint vel crediderint interesse, ad audiendam nostram voluntatem super premissis et etiam videndam separationem per nos fieri eandem, si et prout de jure fuerit faciendum. Quod si non ambo hiis poteritis interesse, vos .. decane in hiis nichilominus procedatis.

Datum anno MCCCXXV, feria III post festum beati Martini hyemalis.

N° 259.

Jan van Appeltern, ridder, rentmeester des graven van Gelre te Beesd en Renoij en in de Tieler en Bommeler waarden, verklaart dat hij 'sgraven hofsteden te Renoij aan die van Renoij in erfpacht toekent, tot zulke pachten als door Paulus Bart bepaald geweest zijn.

1325, December 3.

Nos Johannes de Apelteren, miles, receptor et magister redditum domini comitis Ghelrie apud villas Beesde et Rynoyen et in Tylensi et Bomelensi insulis, notum facimus universis, quod nos areas dicti domini nostri comitis, apud Rynoyen sitas, concesssimus illis de Rynoyen, ab ipsis in hereditario censu perpetue possidendas, singulas areas singulis qui eas receperunt, pro tanto census pro quanto vicinis ibidem constat Paulum Bart, famulum nostrum, ipsis dictas areas concessisse. In cujus rei testimonium sigillum nostrum presentibus est appensum.

Datum anno Domini MCCCXXV, feria tertia post beati Andree Apostoli.

Vgl. n° 251.

N° 260.

Adolph, bisschop van Luik, constateerende dat voor hem verschenen is Jacob van Zuilichem, als gemachtigde der abdij Mariënweerd, doch overigens niemand die aanspraak maakte om ten deze gehoord te worden, legt in deze oorkonde de uitkomst neder van het door Arnold, deken van het concilie van Cuyk, volgens 'sbisschops bevel (zie n° 258) ingesteld onderzoek ter zake van de geopperde scheiding der kerken van Meer en Mill. In zijn verslag, van 29 November 1325, verklaart de deken, dat hij alle belanghebbenden voor zich had doen komen en dat hij ijverig onderzoek had gedaan betreffende alle punten in 'sbisschops mandaat vervat. Uit het door hem overgelegd procesverbaal van het ten vorige dage gehouden verhoor, blijkt hoofdzakelijk: 1° dat de inkomsten der kerk van Meer, ten bedrage van ruim 30 £ 'sjaars, den pastoor in staat stellen in zijn onderhoud te voorzien en de kerkelijke rechten te voldoen, en tevens de gastvrijheid aan doorreizenden verschuldigd, te bewijzen, aangezien levensmiddelen overvloedig zijn en er weinig vreemdelingen doorkomen; 2° dat de scheiding wenschelijk is, aangezien deze kerken ruim eene mijl van elkander verwijderd liggen langs een slechten, moerassigen weg, zoodat één geestelijke beide kerken niet kan bedienen; ook dat de scheidslijn door Hulsbeke getrokken kan worden; 3° dat de inkomsten der kerk van Mill ruim zooveel bedragen als voor Meer is opgegeven, en dus voor gezegde doeleinden even voldoende.

1325, December 9. Hoei.

Nos Adolphus, Dei gratia Leodiensis episcopus, notum facimus universis, quod ad nostram accedens presenciam hac feria secunda post festum beati Nicholai, Jacobus dictus de Zulikem, clericus, procurator religiosorum virorum abbatis et conventus Insule beate Marie, Trajectensis dyocesis, Premonstratensis ordinis, nomine procuratoris ipsorum et pro ipsis inquisitionem clausam sub sigillo decani concilii Kukensis et rescriptionem ipsius decani eidem infixam apertam tamen nobis in castro nostro Hoyensi presentavit, et contra omnes illos qui sua super contentis in inquisitione ipsa credebant interesse quam debuit nomine procuratoris predicto expectavit. Nemine comparente qui sua diceret vel crederet interesse, unde citatos contra religiosos eosdem die predicta et non comparentes, ut est dictum, judicavimus exigente justitia contumaces, dictamque inquistionem aperiri fecimus et legi coram nobis ac solempniter publicari, cujus tenor de verbo ad verbum una cum rescriptione predicta sequitur in hec verba:

Reverendo in Christo patri ac domino, domino Adolpho, Dei gratia Leodiensi episcopo, Arnuldus, decanus concilii Kukensis, debitam et paratam obedientiam in mandatis. Noverit vestra reverenda dignatio quod ego ad mandatum vestrum, presenti annexum, personaliter accedens ad parrochiam ecclesie de Meer et ejus appendicii de Mylle vocatis evocandis precipue Johanne de Meere, patrono, Henrico, dicte ecclesie investito et ejus appendicii investito, et omnibus in genere qui sua crederent interesse, pro testes in forma juris juratos, diligenter inquisivi veritatem super omnibus et singulis in dicto vestro mandato contentis, quam inquisitionem vestre dignationi remitto ad feriam secundam post festum beati Nicholai, sub sigillo meo fideliter interclusam, ad quam diem citavi coram vobis omnes et singulos, qui sua crediderint interesse, ad audiendam vestram voluntatem super premissis et ulterius procedendum, prout justum fuerit, cum intimatione et legali.

Datum anno Domini MCCCXXV, in vigilia beati Andree Apostoli [1].

(*Hier volgt het mandaat des bisschops, reeds medegedeeld onder n°* 258.)

Hec est inquisitio facta per me Arnuldum, decanum concilii Kukensis, ad hoc deputatum a reverendo in Christo patre ac domino, domino Adolpho, Dei gratia episcopo Leodiensi, super contentis in mandato vestro presenti annexo, anno Domini MCCCXXV, feria V post Katherine [2].

Primo Johannes, presbyter officians ecclesiam de Meere, testis juratus in verbo sacerdocii et requisitus super premissis, dicit, quod

redditus et proventus ecclesie de Meere consistunt in certis redditibus, videlicet in decimis grossis et minutis et in panibus certis, qui a qualibet domo bis in anno solvuntur, et requisitus de valore reddituum annuorum, dicit quod redditus annui ecclesie de Meere predicte bene valent singulis annis XXX libras nigrorum Turonensium parvorum et amplius. Et requisitus de causa scientie sue, dicit se scire ex eo quod dictos redditus audivit multociens vendi pro dicta summa pecunie et amplius, et pro tanto vellet habere dictos redditus ad censum perpetuum et communiter. Et dicit tantum valere et quod honeste posset vivere investitus residens in dicta parrochia de Meere, et expendere singulis annis dictam summam et amplius et jura episcopalia et archidiaconalia solvere, ac hospitalitatem de jure debitam transeuntibus impertiri; dicit se ex hoc scire premissa, quia villa de Meere sita est in loco satis fertili et est ibi satis habundancia victualium et modicus transitus hospitum. Et requisitus utrum separatio dictarum ecclesiarum sit utilis, dicit expedire tam investito quam parrochianis dictarum ecclesiarum separationem fieri de dictis ecclesiis pro eo, quod una ecclesia predictarum distat ab alia per unam longam leucam et amplius, que quidem leuca est lutosa sepissime et aquosa, ita quod per unum investitum seu presbyterum ambo predicta beneficia non possunt deserviri. Et sunt parrochie dictarum ecclesiarum delimitatione divise, per depositiones omnium testium infra scriptorum, per locum qui dicitur Hulsbeke. Et requisitus de onere dicte ecclesie dicit, quod in dicta parrochia sunt LXXX domus vel circiter, ita quod per unum presbyterum defacili dicta ecclesia potest deserviri. Preterea dicit, ad hoc requisitus, quod appendicium de Mylle extendit se ad majorem summam pecunie quam supra deposuit in certis redditibus, videlicet decimarum grossarum et minutarum et panum, et nichil aliud inde scit, de premissis diligenter requisitus.

Item Godefridus dictus Goddo, parrochianus de Meere, testis juratus, super premissis dicit quod dicta ecclesia de Meere, prout dici audivit multociens et intellexit, in parrochia de Meere tot et tantum habet redditus in certis, quod presbyter seu investitus qui residet in eadem honeste posset vivere et sustentari de eisdem et suos prelatos debitis temporibus et oportunis recipere, et distribuere hospitalitatem quia locus est solitarius, ita quod pauci transeunt ibidem. Et requisitus de causa scientie in quibus dicti redditus consistunt, dicit quod in decimis grossis et minutis consistunt plenarie et panibus, prout testis precedens superius deposuit, ita ut melius perpendere possit. Dicta ecclesia de Meere annuatim valet XXX lb.

nigrorum Turonensium, et pro tanto ipsos redditus dicte ecclesie habere vellet ad censum seu firmam, exceptis oblationibus que fiunt in dicta ecclesia de quibus non fecit mentionem. Et dicit requisitus, quod dicta duo beneficia, matrix et appendicium, per unum investitum seu presbyterum deserviri non possunt propter distanciam locorum, (et super) delimitatione dictarum ecclesiarum deposuit ut testis precedens. De valore autem appendicii de Mylle nichil scit ipse testis, et nichil aliud scit de premissis.

Item Arnuldus, parrochianus in Meere, testis juratus et requisitus super premissis, concordat in omnibus et per omnia testi immediate precedenti, et addit quod satis plus valet quam XXX lb. personaliter deservienti prout melius perpendere potest.

Item Rutgherus, qui consuevit diu officiare ecclesiam de Mille, testis juratus et requisitus in verbo sacerdocii super premissis, dicit quod redditus appendicii de Mylle in decimis grossis et minutis et panibus certis, qui bis in anno a qualibet domo solvuntur, consistunt. Et requisitus de valore reddituum annuorum dicit, quod redditus annui appendicii de Mylle bene valent singulis annis XXX lb. nigrorum Turonensium parvorum et amplius. Et requisitus de causa sue scientie, dicit se scire ex eo, quod dictos redditus vendidit multociens ex parte investiti de Meere et pro tanta summa pecunie et amplius, communiter de anno in annum, et pro tanto vellet habere dictos redditus ad censum quoad viveret, et dicit tantum valere et quod honeste posset vivere presbyter residens in dicto appendicio de Mylle, et expendere singulis annis dictam summam et amplius, et jura episcopalia et archidiaconalia solvere, ac hospitalitatem de jure debitam transeuntibus impertiri. Et requisitus, dicit se scire premissa, quia locus appendicii de Mille situs est ubi est satis abundancia victualium et modicus transitus hospitum. Et dicit requisitus, quod separatio dictarum ecclesiarum sit utilis tam investito quam parrochianis de dictis ecclesiis pro eo, quod una ecclesia distat ab alia per unam leucam longam, que sepissime in hyeme lutosa est et aquosa, ita quod per unum investitum seu presbyterum ambo dicta beneficia non possunt deserviri. Et sunt parrochie dictarum ecclesiarum limitate prout superius est expressum. Et requisitus de onere ecclesie predicte, dicit quod in dicta parrochia de Mille sunt LXXX domus vel circiter prout melius perpendere potest, propter quod unus presbyter potest defacili dictam ecclesiam de Mille deservire. Preterea requisitus de ecclesia de Meer predicta, constat sibi eodem modo quo deposuit de Mille et quod multociens vendidit dictas decimas de Meere, et concordat de

dicta ecclesia cum Johanne teste precedente in aliis articulis supradictis. Et requisitus nichil aliud scit de premissis.

Item Arnuldus Vilroc, commorans in parrochia de Mylle, scultetus in Meere, testis juratus super premissis, concordat in omnibus et per omnia testi immediate precedenti, excepto articulo quod non vendidit dictas decimas sed vendi audivit pro tanta summa pecunie communiter ut premittitur, et addit quod plus valet personaliter deservienti prout melius perpendere potest. Et requisitus de redditibus ecclesie de Meere, dicit quod constat sibi dictam ecclesiam tantam summam valere, sicut constat sibi de appendicio de Mylle, et requisitus nichil aliud scit de premissis.

Item Lambertus de Cymiterio, commorans in parrochia appendicii de Mille, testis juratus et requisitus de premissis, concordat in omnibus Arnuldo testi precedenti, sed de valore ecclesie de Meere requisitus nichil scit ipse testis.

In cujus rei testimonium has literas sigillo nostro ad causas fecimus sigillari.

Datum anno Domini MCCCXXV, die predicta.

[1]) 29 November 1325.
[2]) 28 November 1325.

N° 261.

Adolph, bisschop van Luik, naar aanleiding van de overdracht aan Mariënweerd van het patronaatrecht van Mill, de gronden overwegende, waarop de scheiding dier kerk van die te Meer verlangd, en door eene commissie van onderzoek (zie n° 258) aanbevolen wordt, hecht zijne goedkeuring aan de gift van gezegd patronaatrecht, en, te dezer zake uitspraak doende, scheidt de kerk te Mill van hare moederkerk te Meer.

1325, December 9. Hoei.

Universis presentes literas inspecturis, Adulphus, Dei gratia Leodiensis episcopus, salutem in Domino sinceram cum notitia veritatis.

Noverit universitas vestra, quod cum nuper religiosi viri abbas et conventus monasterii Insule beate Marie, Trajectensis dyocesis, ordinis Premonstratensis, nobis intimassent quod nobilis vir Johannes, dominus de Meer, nostre dyocesis, patronus ut dicebatur matricis de Meer et ejus filie seu appendicii de Mylle ecclesiarum, jus patronatus ejusdem filie seu appendicii, per rectorem dicte matricis ecclesie seu coadjutorem ipsius soliti deserviri, de consensu et voluntate prefati dicte matricis ecclesie rectoris, ob remedium anime sue suorumque

predecessorum, contulisset et donasset ita quod post obitum predicti rectoris ejusdem matricis ecclesie seu ejus resignationem, iidem religiosi ad dictam filiam seu appendicium de Mille, personam ydoneam loci archidiacono presentare possent et deberent, qui sic presentatus et per dictum archidiaconum admissus suique successores post eum, fructus, redditus et proventus ratione ipsius filie seu appendicii ad rectorem dicte matricis ecclesie pertinere consuetos, perpetuo percipere deberent; dictique religiosi nobis humiliter supplicassent quatinus, — cum utraque dictarum ecclesiarum, tam matricis quam ipsius filie seu appendicii, baptismalis existeret, et in utraque ipsarum omnia percipi consueverunt ab incolis ecclesiastica sacerrima, et in tantum eedem ecclesie ab invicem distarent, quod rector matricis ecclesie utramque personaliter non poterat commode deservire, et nichilominus utraque ipsarum de redditibus et proventibus suis proprium posset habere rectorem, qui commode posset sustentari de ipsis et episcopalia ac archidiaconalia jura persolvere, transeuntibusque hospitalitatem debitam et consuetam impertiri, — eandem filiam a dicta matre ablactantes separare dignaremur.

Nos igitur, auditis intimatione et supplicatione predictis et volentes de premissis plenius informari, honestis et discretis viris decano concilii Kukensis, in quo concilio ecclesie predicte consistunt, et investito ecclesie de Nistrem predicte mee dyocesis, nostris dedimus literis in mandatis ut vocatis coram eis qui forent evocandi et specialiter dictis patrono et investito de Meer et de Mylle ecclesiarum, ac aliis in genere qui sua super premissis dicerent vel crederent interesse, super eis inquirerent diligentius veritatem, ipsamque inquisitionem nobis ad certos diem et horam, quam citius possent, remitterent interclusam. Ita quod si non ambo hiis exequendis possent interesse, decanus predictus nichilominus ea exequeretur citando ad eosdem diem et horam coram nobis omnes illos qui sua dicerent vel crederent interesse, ad audiendam nostram voluntatem super premissis, et etiam videndum separationem predictam per nos fieri, si et prout de jure foret faciendum.

Qui quidem decanus, prefato investito de Nystren propter debilitatem et infirmitatem sui corporis sufficienter et literatorie excusato, vocatis specialiter et omnibus generaliter predictis qui sua dicerent vel crederent interesse, prout ei datum erat a nobis in mandatis, ad inquisitionem predictam processit, eamque nobis ad hanc feriam secundam post festum beati Nicolai episcopi et confessoris remisit, citans ad eandem diem specialiter et generaliter qui sua dicerent vel

crederent interesse supradictos, ad audiendum voluntatem et separationem supradictas, comparentibus itaque predictis religiosis, per suum ad hoc procuratorem legitime constitutum, coram nobis Hoii, et quam debuerunt expectantibus, nemine contra eos comparente, predictam inquisitionem aperiri fecimus et sollempniter publicari, et comperto per eam quod cause predicte veritate fulciebatur, predictam donationem dicti jurispatronatus ratam habentes ipsamque autoritate ordinaria approbantes, supradictam filiam seu appendicium de Mylle a dicta matrice ecclesia concitato jurisperitorum concilio, in Dei nomine separamus ipsamque seu ipsum decernimus ex nunc esse debere parrochialem ecclesiam et gaudere debere privilegio ecclesie in omnibus parrochialibus, ac proprium, post obitum seu resignationem rectoris dicte matricis ecclesie, habere debere rectorem presentandum dicto archidiacono per religiosos eosdem et per eundem archidiaconum, dum tamen ydoneus fuerit admittendum. In cujus rei testimonium sigillum nostrum ad causas literis presentibus duximus apponendum.

Datum anno Domini MCCCXXV, dicta feria secunda post Nicholai episcopi.

N° 262.

Hendrik, pastoor van Meer en Mill, in aanmerking nemende de schenking aan Mariënweerd van het patronaat der kerk van Mill en de scheiding dier kerk van die te Meer door den bisschop van Luik, en voorts dat beide kerken niet gevoegelijk door eenzelfden geestelijke bediend kunnen worden, — doet afstand van de kerk van Mill in handen van Reinoud, aartsdiaken van Luik, opdat de abdij van Mariënweerd van haar recht tot voordracht gebruik kunne maken.

1325, December 12.

Universis presentia visuris vel audituris, et specialiter domino Reynaldo de filiis Ursi, Leodiensi archidiacono, Henricus, investitus ecclesie de Meere et sui appendicii de Mille, salutem cum noticia veritatis.

Noveritis quod cum discretus vir Johannes de Meer, dictarum ecclesiarum patronus, religiosis viris abbati et conventui monasterii Insule beate Marie, Trajectensis dyocesis, jus patronatus dicte ecclesie seu appendicii de Mille, ob remedium anime sue (et) suorum predecessorum, contulisset et donasset, pure propter Deum, et ad supplicationem dictorum virorum religiosorum et Johannis de Meer predicti, reverendus in Christo pater dominus Adulphus, Dei gratia

episcopus Leodiensis, dictam donationem jurispatronatus ecclesie de Mille confirmasset[1] (et) propter evidentem necessitatem dictam ecclesiam de Mylle a matrice de Meer separasset, ita quod post obitum meum seu liberam resignationem dicti religiosi possent et valeant domino archidiacono loci, personam ydoneam ad dictam ecclesiam seu appendicium de Mille presentare, quia ego, considerans dictam donationem jurispatronatus de ecclesia de Mille per dictum Johannem de Meer esse factam propter augmentum divini cultus, et separationem per dictum dominum episcopum Leodiensem confirmatam propter distanciam locorum ipsarum ecclesiarum, et quia propter dictam causam utrasque ecclesias non possum commode regere nec deservire, dictam ecclesiam de Mille cum suis juribus et proventibus, in manus vestras, domine archidiacone predicte, resigno pure et simpliciter propter Deum, per presentes ad opus dictorum abbatis et conventus, ut ipsi possint et valeant personam ydoneam vobis ad dictam ecclesiam de Mille presentare, prout in literis domini episcopi predicti super hoc confectis plenius continetur, promittens dictam resignationem de dicta ecclesia per me factam in perpetuum sine spe revocationis servaturum, quod ego sub sigillo discreti domini Arnuldi, decani concilii Kukensis, et meo proprio sigillo duxi significandum. Et ego decanus predictus ad petitionem dicti investiti, sigillum meum una cum sigillo suo presentibus apposui.

Datum anno Domini MCCCXXV, feria post beati Nicholai.

[1]) Zie n° 261.

N° 263.

Gerbrand van Beesde en zijne kinderen verkoopen aan de abdij, land onder Enspijk gelegen.

1326, Februari 26. (Zaltbommel.)

U. p. v. nos Johannes de Hoesden et Arnoldus de Hoesden, s. in Sautbomel, n. f. p. q. c. c. n. Gherbrandus de Beesde, Johannes et Gerardus, ejus filii, vendiderunt et o. pro sexcentis lb. d. l. e. ut f. p. XXVI jugera et unum hont terre, sita in j. de Eynspijc, in loco dicto op Daudweide, inter communem aqueductum de Eynspijc et Wilhelmum de Ceps *d. abb. etc. i. a. etc.* Et dicti Gherbrandus, Johannes et Gerardus dicte terre renunciaverunt, promittentes facere renunciare Alexandrum, filium dicti Gherbrandi adhuc inpuberem, et omnes qui dicte terre de jure renunciare tenen-

tur, promittentes etiam warandiam facere dicto d. abbati a. o. dicti monasterii super dicta terra *per annum etc.* Inde sunt Wilhelmus Vivi et Hubertus filius Wonnegardis fidej. ind. Etiam Berta, filia dicti Gherbrandi, cum Gerardo de Barsdunc suo marito et tutore, et Belia, filia ejusdem Gherbrandi c. t. s. e. dicte terre renunciaverunt. N. t. l.

Datum a. D. MCCCXXVI, feria IIII post beati Mathie Apostoli.

N° 264.

Graaf Willem III staat aan de abdij Mariënweerd toe, de „capelle", welke zij van hem te Heimond hield en liet bezingen, voortaan, dewijl zij Heimond verpacht had, te doen verdienen in de parochiekerk te 's Gravenzande, of in eene kapel, welke zij in die parochie mocht doen bouwen.

1326, Maart 23.

Wi Willem, grave van Henegouwen, van Holland, van Zeelant, ende here van Vrieslant, maken cond allen luden, want die abt ende tconvent van Sunte Marienwaerde een goet hebben licgende in onsen lande in Nordhollant, in die prochie van Naeldwijc, dat gheheiten is die Heymonde, in welken goede zi van ons hebben ghehouden ene capelle ende die hebben doen besinghen tot deser tijt toe, ende om dat sij nu om hoeren orbaer dat vorscreven goed verpacht hebben, so ist wel onze wille ende gheorloven hem, datsi die vorscreven capellrie verdienen of doen verdienen in die prochikerke tot sGravenzande. Of ist datsij ene capelle willen doen maken in die prochie van sGravenzande vorscreven, dat si se daer in moghen verdienen of doen verdienen. Ende willen dat sij vor ons ende vor onze vorzaten, graven van Hollant, altoes narensteliken bidden. In orconde desen brieve beseghelt met onsen zeghel.

Ghegheven op den Paeschdach int jaer ons Heren MCCCXXVI.

Van de hier verleende vergunning werd destijds geen gebruik gemaakt. Men ging voort de capelle te bezingen te Heimond, en toen men in den aanvang van het jaar 1449 gereed was van deze vergunning gebruik te maken, achtte men het raadzaam den landvorst andermaal verlof te vragen om de capelle elders te mogen verdienen, 't welk door hertog Philips van Bourgondie bij den volgenden brief van 10 Januari (1448) 1449, werd geschonken:

Philips etc. doen condt allen luijden hoe dat die pastoir van sGravensande, onsen getruwen stedehouder ende rade van Hollant gethoont heeft enen brieve, synen abt van Sinte Marienwairde ende hem gegonnet voirtijts bij enen onzen voirvader grave van Hollant, alze van eenre cappelrije die zij plegen te verdienen in der cappelle te Heijmonde, in der prochie van Naildwijck, te mogen verdienen tot sGravensande

sprekende van woirde te woirde als hier na bescreven volcht: *(Hier volgt bovenstaande brief van graaf Willem III, met vele afwijkingen in de spelling.)*

Ende all ist dat hij ende syn voirders na wtwisinge des voirsz brieffs aldus consent ende oirloff gehadt hebben van onsen voirders die voirsz cappelrije te verdienen in die prochikerck tot sGravensande, off in eenre cappelle die zij in den prochie van sGravensande souden doen maken, zoe hebben zij nochtans die voirsz cappelrie verdient ende besongen tot noch toe in die cappelle tot Heymonde, ende want nu onlancx een cappelle binnen der prochie van sGravensande upten duijnen gemaict is, dair zij die selve cappelrie meijnen te verdienen, soe heeft die voirsz pastoir versocht, dat by ons dat consent, dat hem voirtijts by onsen voirvader gegeven is na wtwisinge des brieffs voirsz., geconfirmeert ende vernuwet mochte worden. Ende wandt wy geneijcht syn ter bede van den voirsz pastoir, ende oick ansiende onsen voirvaders brieff ende consent, soe hebben wy behouden ons ende enen ijegelijcken sijns rechts, geconfirmeert die gracie den abt van Sinte Marienwairde gedaen van onsen voirvader grave van Hollant ende geven hem oirloff ende consente, dat hy off die pastoir van sGravensande die cappelrie die zy plegen te verdienen in der cappelle tot Heijmonde, mogen verdienen off doen verdienen in der cappelle upten duijnen off in der prochikercke van sGravensande, dair zy altoos voir ons ende onsen voirsaten graven van Hollandt, ende voir onsen nacomelinghen doen ende bidden sullen als zy schuldich syn te doen.

In oirconde etc. gegeven X dage in Januario Anno XIIII C XLVIII stilo curie.

Bij minen heere den hertoge, ter relacie van zynen rade van Hollant, dair in waeren die heere van Lannoy, stedehouder, die heere van IJselstein, heere Lodewijck van Montfoort, heere Gerijt van Zijl, Jacob van Cats, Mr. Gillis van Wissenkercke, Dirck van Zwieten ende Gerijt van der Loo.

T. de Zwieten.

(*Perk. Reg. Philippus B*, fol. 55 verso, Rijksarchief.)

Wanneer de kapel te Heimond gebouwd werd, vindt men niet opgeteekend. In 1213 werd, volgens nº 25, door den bisschop van Utrecht vergunning verleend tot stichting dier kapel. In nº 59, November 1238, wordt van haar bestaan gewag gemaakt. Daar zij stond op land, geschonken door den jongen graaf Willem II, toen eerst elf jaren oud, werd zij waarschijnlijk niet lang te voren gebouwd, en wel, volgens gezegd nº 59, in de nabijheid van een gebouw, dat toen reeds tot huisvesting van Mariënweerdsche geestelijken strekte.

Heimond lag zeer dicht bij de oostelijke grens der parochie 's Gravenzande, en stond blijkens bovenstaanden brief van hertog Philips, onder het toezicht en de hoede van haar pastoor. Vermoedelijk was zulks het geval sedert de 's Gravenzandsche kerk door Mariënweerdsche kanunniken werd bediend. Vgl. nº 61.

De nieuwe kapel, in 's hertogen brief vermeld als onlangs gesticht, moet gestaan hebben in de gemeente 's Gravenzande, op de duinen, Staalduinen genaamd, niet ver van Heimond, aan het oosteinde van den sedert ingedijkten polder „het Nieuwland" gelegen. Destijds bestond eene korte wegverbinding tusschen Heimond, waar de Mariënweerdsche geestelijken misschien hun huis bleven bewonen, en Staalduinen, langs den ouden Maasdijk, sedert door het Oranjewater doorsneden ter plaatse waar men thans aan de westzijde de Heen- en Geestvaart, en aan de oostzijde een overblijfsel van bedoelden dijk, onder den naam van „de begroeide groene weg"[a], aantreft. De visscherij op de Maas en de zee verzekerde aan vele daar wonende visschers een bestaan, en gaf, naar men bij overlevering zegt, wegens het stalen [b], d. i. uithangen, hunner netten aan deze duinen, gezegden, ook op oude kaarten voorkomenden, naam: Staalduinen. Bij afzanding in deze eeuw zijn fondamenten der voormalige visschers-woningen gevonden. Het door hen gevormde, doch geheel verdwenen gehucht, wordt nog aangeduid (maar niet de kapel) op eene kaart van Delfland, door de Been van Wena in 1606 vervaardigd en op het Gemeenlandshuis te Delft aanwezig.

De oorkonde waarbij de onderhavige „capelle" of „cappelrie" door den graaf werd ingesteld, is mogelijk reeds vroeg verloren geraakt; zij is althans in het Cartularium niet afgeschreven.

---

[a]) Zoo genoemd in tegenstelling van een zuid-oostwaarts volgend gedeelte van denzelfden voormaligen dijk, 't welk nog als rijweg gebruikt wordt en „de groene weg" heet.

[b]) Misschien verwant met „te staele staen." Oudemans, *Middel-Nederl. Woordenb.* i. v.; Kiliaan, *Etym. Teut. Linguae*, vermeldt „staelen", verklaard met „merces exponere". Wellicht ook staat deze plaatsnaam in verband met het visschen met stalen, waarvan bijv. melding wordt gemaakt in het placaat der staten van Holland en West-Vriesland op de visscherijen, van 13 Maart 1648, art. V, VI, VII en XXIII. S. van Leeuwen, *Costumen van Rijnland*, blz. 505 en 510.

N° 265.

Elizabeth, echtgenoote van Frederik Bac, en haar broeder Rodolph doen afstand van de hun van Gerard van den Werve aanbestorven goederen.

1326, April 13. (Zaltbommel.)

U. p. v. nos Paulus de Francia et Hubertus filius Johannis, s. in Sautbomel, notum facimus protestando quod Elizabeth, uxor Frederici dicti Bac, cum eodem Frederico suo marito, et Rodolphus dicte Elizabethe frater, renunciaverunt omnibus bonis eis ex morte Gerardi (de Werva)[1], fratris dicte Elizabeth, jure heriditario advolvendis. N. t. l.

Datum a. D. MCCCXXVI, in dominica Jubilate.

Vgl. n° 357.

[1]) Volgens de rubriek boven dezen schepenbrief geplaatst: De renunciatione super bonis quondam G(erardi) de Werva.

N° 266.

Reinoud, aartsdiaken van Luik, hecht zijne goedkeuring aan de scheiding der moederkerk te Meer en hare dochter te Mill, door den bisschop van Luik (zie n° 261) volgens kerkelijk gebruik bewerkstelligd.

1326, Mei 15.

Universis presentes litteras inspecturis . . Reynaldus de filiis Ursi, Dei gracia Leodiensis archidyaconus, salutem in Domino sinceram cum noticia veritatis.

Noverit universitas vestra, quod nos separationem matricis de Mere et ejus filie seu appendicii de Mylle ecclesiarum rite factam per venerabilem in Christo patrem ac dominum, dominum Leodiensem episcopum, cui separationi ad requisitionem religiosorum virorum abbatis et conventus monasterii Insule beate Marie, Trajectensis dyocesis,

ordinis Premonstratensis, hec nostra presens cedula in signum nostri consensus est infixa, ratificamus et nostrum consensum eidem separationi in omnibus adhibemus, ipsam, autoritate ordinaria que in nobis est, approbantes. In cujus rei testimonium sigillum nostri archidyaconatus literis presentibus est appensum.

Datum anno Domini MCCCXXVI, feria V post festum Penthecostes.

N° 267.

Willem Hacco'szoon verkoopt land onder Est aan Mariënweerd.

1326, Juli 10. (Zaltbommel.)

U. p. v. nos Michael Moliart et Johannes Holle, s. in Sautbomel, n. f. p. q. c. c. n. Wilhelmus, filius Hackonis, vendidit et o. pro LX lb. d. l. e. ut f. p. aream unam sitam in j. de Est, inter Johannem Bonart et communitatem. Item ib. unam aream sitam inter heredes Huberti Steel et communitatem, in tanta quantitate quantam de jure tenebunt, Henrico de Werva *a. o. dom. etc. i. a. etc.* Et dictus Wilhelmus dictis areis renunciavit *promittens etc.* dicto Henrico *a. o. pred.* super dictis areis *per annum etc.* Inde sunt Rodolphus Koc, Wilhelmus de Nulant senior et Rodolphus, filius Hacconis de Tuel fidej. ind. N. t. l.

Datum a. D. MCCCXXVI, feria V post Translationem beati Martini.

N° 268.

Hacco van Tuyl verkoopt land onder Hier aan de abdij.

1326, Augustus 1. (Zaltbommel.)

U. p. v. nos Michael Moliart et Petrus Mol, s. in Sautbomel, n. f. p. q. c. c. n. Hacco, filius Hacconis de Tuul vendidit et o. pro C lb. d. l. e. ut f. p. VIIς jugera terre sita in j. de Hijr, in loco dicto Worden, inter Ricoldum Coc et Symonem, filium Hacconis, Henrico de Werva *a. o. dom. etc. i. a. etc.* Et dictus Hacco dicte terre renunciavit, *promittens etc.* dicto Henrico *a. o. pred. per annum etc.* Inde sunt Ghiselbertus Coc de Werdenberch, Petrus, filius Johannis de Tuel, Hacco filius Petri de Tuel et Johannes, dictus Brune, fidej. ind. N. t. l.

Datum a. D. MCCCXXVI, in die beati Petri ad Vincula.

N° 269.

Reinoud, zoon des graven van Gelre, verruilt met de abdij landen onder Enspijk tegen een stuk land aldaar, tusschen twee hem toebehoorende stukken gelegen.

1326, Augustus 4.

Wij Reynout, zoen des . . greven van Ghelre, doen cont alle denghenen die desen brief solen sien of horen lesen, dat wi in rechten wissel hebben ghegheven den . . abt van Sunte Marienwaerde ende zinen cloester, onze lant dat wi licghende hadden tot Eynspic, in Westeringhe, op Ganseberghen, in Bonendale ende in die Corte hoeven, om een stuc lants dat gheleghen is aen beiden siden ons selven in den broeke tot Eynspijc.

In orconde des briefs ghegheven int jaer ons Heren M CCC XXVI, des manendaechs na sunte Petersdaghe in den Oechst.

N° 270.

Rodolph Ketelbant en zijne broeders verkoopen land onder Deil aan Herbaren van Deyl.

1326, September 28. (Zaltbommel.)

U. p. v. nos Paulus de Francia et Petrus Mol, s. in Sautbomel, n. f. p. q. c. c. n. Rodolphus Ketelbant, Arnoldus et Nicholaus ejus fratres, vendiderunt et o. pro LXXX lb. d. l. e. ut f. p. peciam terre sitam in j. de Deyle, in loco dicto opten Rijsacker, inter Albertum de Kuuc et Albertum suum filium ex uno latere, et Wolterum Wautaert, Rodolphum Ketelbant et Matheum filium Ade ex latere alio, Ghiselberto de Deyle ad opus Hertberni sui fratris in allodio sine censu cum aggere ad dictam terram pertinente de jure her. possidendam. Et dicti Rodolfus, Arnoldus et Nicholaus dicte terre renunciaverunt *promittens etc.* dicto Ghiselberto a. o. dicti Hertberni super dicta terra *per annum etc.* N. t. l.

Datum a. D. MCCCXXVI, in vigilia beati Michaelis Archangeli.

N° 271.

1326, October 27. (Zaltbommel.)

Voor de bovengenoemden, s. in Sautbomel, *verkoopen* Hilla, uxor

Reynoldi filii Everardi de Werdinghen, et idem Reynoldus, *voor* X lb. *aan* Godefrido Fabro, *den doorgestoken brief n° 164.* Theodorus dicte Hille filius renunciavit.

Datum a. D. MCCCXXVI, in vigilia beatorum Simonis et Jude Apostolorum.

Overgedragen in n° 531.

N° 272.

Danekinus van Mille en zijne echtgenoote Metta pachten van de abdij een huis met bijbehoorend land te Mill, gedurende hun leven; doch mocht na den dood van een hunner de overblijvende hertrouwen, zoo zullen de bedoelde goederen weder aan de abdij vervallen.

1326, November 6. (Grave.)

Nos Arnoldus dictus Lauwart et Brustenus Faber, s. in Gravia, presentibus protestamur quod constituti c. n. Danekinus de Mylla et Metta ejus uxor cum tutore electo, recognoverunt se a venerabili viro d. abbate (de) Insula sancte Marie conduxisse ac recepisse, ad eorum vitam et non ultra, mansionem quandam in Milla, sitam prope ecclesiam parochialem ibidem, cum omni terra prout hactenus ex dicta mansione coli et arari est consueta suis laboribus propriis et expensis excolenda, — bonis tamen Ghenekini, famuli dicti abbatis, semper exceptis, — tali conditione media quod dicti Danekinus et uxor sua, ad petitionem et requisitionem certi nuncii predicti domini .. abbatis, dabunt de prenotatis bonis singulis annis ad minus decem maldra siliginis, et ultra dare promiserunt tam de siligine quam de animalibus quicquid poterunt, in judicio suarum animarum. Adjectum est etiam quod cum unus dictorum conjugum obierit, si alter nupserit aut matrimonium contraxerit, ab omni jure, quod in dicta mansione et terra attinente habebat, cadet omnino, et omnia prenotata bona ad supradictum dominum abbatem et suum monasterium sine contradictione cujusquam libere revertentur. Presentium testimonio literarum nostris sigillis munitarum.

Datum anno Domini MCCCXXVI, feria quinta post festum Omnium sanctorum.

De rubriek luidt als volgt: „De conductione ejusdam mansionis in Mylla", terwijl deze oorkonde volgt op n° 101. Het hierbij verpachte huis was derhalve begrepen onder de daarin vermelde goederen.

N° 273.

Symon Hacco'szoon verkoopt land onder Hier aan de abdij.

1326, December 13. (Zaltbommel.)

U. p. v. nos Goswinus de Werva et Wolterus Scaep, s. in Sautbomel, n. f. p. q. c. c. n. Symon filius Hacconis vendidit et o. pro CCL lb. d. l. e. ut f. p. X jugera terre sita in j. de Hier, in loco dicto Woert[1], inter Ricoldum Coc et heredes domini Ghiselberti de Tuel, militis, a fossa paludis superius mensurata, Henrico de Werva *a. o. dom. etc. i. a. etc.* Et dictus Symon dicte terre renunciavit *promittens etc.* dicto Henrico a. o. dicti d. abbatis *per annum etc.* Inde sunt Wilhelmus, filius Hacconis, et Hacco ejus frater fidej. ind. N. t. l.

Datum a. D. MCCCXXVI, in die beate Lucie virginis.

1) Volgens de rubriek: „Woord."

N° 274.

Frederik van Nijmegen, proost van Mariënweerd, geeft de abdijgoederen onder Nistelrode in erfpacht uit aan Jacob van Zuilichem, voor de eerstvolgende XXV iaren tegen II$ schepels tarwe 'sjaars, en daarna tegen IV schepels 'sjaars, van welke hij echter gedurende het eerste jaar het vierde schepel met XVI£ zal kunnen afkoopen, daarbij de pacht tot op drie schepels verminderende.

1326, December 23.

Fredericus de Novimagio, prepositus Insule beate Marie virginis, ex parte et nomine religiosorum virorum domini abbatis et conventus ejusdem loci ut dicebat, dedit ad annuam et hereditariam pactionem, Jacobo de Sulikem, oppidano in Busco ducis, omnia et singula bona dictorum religiosorum in Nisterle consistencia ut dicebat, ab ipso Jacobo et suis heredibus seu successoribus, jure hereditario possidenda et habenda, ad XXV annos proxime a data (littera) presente sequentes, quolibet anno dictorum XXV annorum pro duobus modiis et dimidio modio siliginis mensure de Buscoducis, reddendis et solvendis dictis religiosis annuatim et hereditarie a dicto Jacobo et suis post ipsum heredibus, in festo Purificationis beate Marie virginis et in dicto loco de Buscoducis tradendis et deliberandis; et post transitum et preteritionem dictorum XXV annorum, pro toto tempore futuro, quolibet anno pro IIII modiis siliginis dicte mensure, post dictos XXV annos reddendis et solvendis a dicto Jacobo et suis

heredibus dictis religiosis de dictis bonis, loco et termino supradictis; tali apposita conditione quod dictus Jacobus, aut sui post ipsum heredes, quartum modium dictorum quatuor modiorum siliginis predicte pactionis in primo anno cum XVI lb., grosso Turonensi denariorum monete regis Francie antiquo pro XVI d. in hiis computato, vel alterius pagamenti ejusdem estimato in valore, redimere poterunt et quitare, ita videlicet, quod si dictus Jacobus aut sui heredes dictum modium siliginis predicto precio infra dictum annum non redemerint nec quitaverint ut premittitur, ex tunc dicti religiosi, abbas videlicet et conventus predicti loci, dictam annuam et hereditariam pactionem IIII^or^ modiorum siliginis dicte mensure, in dictis bonis integraliter et perpetue obtinebunt. Et si aliquo anno dictus Jacobus, aut sui post ipsum heredes, dictis loco et termino dictam annuam et hereditariam pactionem dictis religiosis non persolverint, ex tunc dictus Jacobus aut sui heredes seu successores, postquam super hoc moniti fuerint vel requisiti ex parte dictorum religiosorum aut eorum certi nuncii, eisdem religiosis pro expensa eorum nuncii XII denarios dicte monete, qualibet die quamdiu defectus fuerit in solutione dicte annue pactionis in toto vel in parte, dabunt et exsolvent; quam annuam et hereditariam pactionem predictam, simul cum dictis expensis, dictus Jacobus, pro se suisque heredibus seu successoribus, dare et solvere repromisit dicto domino Frederico ad opus dictorum religiosorum abbatis et conventus dicti loci, annuatim et hereditarie, dictis loco et termino, de bonis antedictis.

Et ad majorem securitatem et cautelam potiorem omnium premissorum, dictus Jacobus omnia et singula bona sua, ab ipso in dicto loco de Nysterle acquisita et in posterum acquirenda, dicto domino Frederico ad opus dictorum religiosorum abbatis et conventus dicti loci, simul et indivisibile cum dictis eorum bonis, ab ipso Jacobo pro dicta annua et hereditaria pactione receptis ut prescriptum est, supposuit et jure hereditario firmiter obligavit. Quibus sic peractis, dictus dominus Fredericus ex parte et nomine dictorum religiosorum abbatis et conventus, dicta eorum bona in Nysterle consistencia supportavit in manum curie ad opus dicti Jacobi, eundemque Jacobum in dictis bonis pro dicta annua et hereditaria pactione, per dictam curiam imposuit et hereditavit modo in talibus consueto.

Testes interfuerunt scabini in Buscoducis: Wolterus de Bladel et Bertholdus de Hoesden.

Datum anno Domini MCCCXXVI, feria III ante festum Nativitatis Christi.

N° 275.

1327, Januari 13. (Zaltbommel.)

Voor Gosuinus de Werva et Wolterus Scaep, s. in Sautbomel, *verkoopt* Gerardus dictus Beyer, *voor* XL lb. *aan* Henrico de Werva, *ten behoeve der abdij*, aream sitam in Driel inter d. Hertbernum de Arkel, militem, et pueros Johannis de Soelen.

Datum a. D. MCCCXXVII, in octavis Epyphanie.

N° 276.

1327, Januari 20. (Zaltbommel.)

Voor de bovengenoemden, s. in Sautbomel, *verkoopen* Marcelius filius Jacobi et Johannes Loye, *voor* XX lb. *aan* Henrico de Werva, *ten behoeve der abdij*, XXII sol. hereditarii census ex area sita in j. de Driel, inter d. Hertbernum de Arkel, militem, et pueros Johannis de Zoelen, in die Nativitatis beati Johannis Baptiste omni anno recipiendos.

Datum a. D. MCCCXXVII, in die beatorum Fabiani et Sebastiani.

N° 277.

Otto van Malsen verkoopt eenige goederen aan Paulus de Francia, en neemt ze van hem in erfpacht.

1327, Maart 12. (Zaltbommel.)

U. p. v. nos Michael Moliart et Hubertus, filius Johannis, s. in Sautbomel, n. f. p. c. c. n. Otto filius d. Hacconis de Malsen, militis, vendidit et o. pro LXXX lb. d. l. e. ut f. p. XIII hont terre sita in j. de Malsen, in loco dicto op te Rostocken ende op te Twelfgheerden, inter Alardum fratrem dicti Ottonis, Theodericum Wanghe et Ywanum Hac, filium dicti d. Hacconis. Item unum juger situm ibidem in loco dicto op Scaerlant, inter dictum Ywanum et terram Theoderici de Bentem quam dictus Otto titulo pignoris possidet. Item XI hont terre sita ibidem in loco dicto Westerhout inter Hubertum, filium Meus, et aquam dictam Linghen. Item, unum juger in j. de Hemert in loco dicto Masmalen inter d. Jacobum de Mierlaer, militem, et Zagaria Rŭnghe, Paulo

de Francia *i. a. etc.* Et dictus Otto dicte terre renunciavit *promittens etc.* dicto Paulo super dicta terra *per annum etc.* Inde sunt Hacco, filius Ghibonis, Ghiselbertus Rûnghe et Nicolaus Ficeneer fidej. ind. Quo facto dictus Paulus reddidit dicto Ottoni dictam hereditatem in her. censu possidendam, pro quatuor lb. her. census den. leg., grosso regali Turonensi pro XVI den. computato et alio bono pagamento in valore equali, singulis annis perpetue in die Purificationis beate Marie virginis dicto Paulo solvendis, qui census si quolibet anno in dicto termino non fuerit persolutus ex tunc omni septimana pena trium solidorum dicte monete dicto censui supercrescet, quam penam cum dicto censu dictus Paulus recuperare potest ex dicta terra, quando diutius noluerit expectare. N. t. l.

Datum a. D. MCCCXXVII, in die beati Gregorii pape.

Overgedragen in nº 381.

Nº 278.

Gerard en Hendrik Spronc doen afstand van alle aanspraak op zeker goed, door Gerbrand van Beesde aan de abdij verkocht.

1327, April 1. (Zaltbommel.)

U. p. v. nos Paulus de Francia et Wolterus Scaep, s. in Sautbomel, n. f. p. q. c. c. n. Gerardus, dictus Spronc et Henricus ejus frater, filii quondam dicti Lôef Spronc, omni illi hereditati site in j. de Eynspijc super antiquam pascuam, quam hereditatem Gherbrandus de Beesde d. abbati et conventui de Insula beate Marie vendidit, ut in litteris super hoc confectis [1] plenius continetur, et toti juri quod in eadem hereditate habent renunciaverunt *a. o. pred.* N. t. l.

Datum a. D. MCCCXXVII, feria IIII post dominicam Judica.

1) nº 263.

Nº 279.

Gosewijn van Tuyl verkoopt aan de abdij eenig land onder Hellouw.

1327, April 16. (Zaltbommel.)

U. p. v. nos Conradus Rode et Philippus de Horwinen, s. in Sautbomel, n. f. p. q. c. c. n. Gosuinus de Tuel vendidit et o. pro LX lb. d. l. e. ut f. p II jugera et LXXXVI perticas terre,

sitas in j. de Hellu, in loco dicto Bomelscamp, inter Neudonem, filium Johannis de Eynspijc et d. abbatem de Insula beate Marie virginis, Gerardo a. o. d. abbatis pred. et conventus ib. *i. a. etc.* Et dictus Gosuinus dicte terre renunciavit *promittens etc.* dicto Gerardo *a. o. pred. per annum etc.* Inde sunt Ghiselbertus de Tuel, frater dicti Gosuini et Gerardus Sweder fidej. ind. N. t. l.

Datum a. D. MCCCXXVII, feria V post diem Pasche.

N° 280.

Willem Hacco'szoon verkoopt eenig land onder Hier aan de abdij.

1327, April 30. (Zaltbommel.)

U. p. v. nos Paulus de Francia et Wolterus Scaep, s. in Sautbomel, n. f. p. q. c. c. n. Wilhelmus, filius Hacconis, vendidit et o. pro CCC lb. d. l. e. ut f. p. X jugera IIII hont et LXXX perticas seu hesperiones terre sitas in j. de Hier, in palude in loco dicto in die Hoeven, inter terram ecclesie de Nederynen et aqueductum Lubbensloet, Wilhelmo Houschilt *a. o. dom. etc. i. a. etc.* exceptis tamen VI lb. her. census solvendis omni anno ex dicta terra cui de jure cedunt et cum aqueductu dicto Wedermarc, in tanto ut ad dictam terram de jure spectat. Et dictus Wilhelmus dicte terre renunciavit *promittens etc.* dicto Wilhelmo a. o. dicti d. abbatis et conventus *per annum etc.* Inde sunt Johannes de Hellu, Ghiselbertus Hac, filius Petri, et Petrus de Bosinchem fidej. ind. N. t. l.

Datum a. D. MCCCXXVII, feria V post beati Vitalis Martyris.

N° 281.

Johannes Winter en anderen erkennen zekere jaarlijksche erfcijnzen aan Conrardus Rode schuldig te zijn.

1327, Juli 28. (Zaltbommel.)

U. p. v. Philippus de Horwinen et Hubertus filius Johannis, s. in Sautbomel, n. f. p. q. c. c. n. Johannes dictus Winter recognovit se debere perpetue et her. singulis annis Conrardo Rode XXIII solidos census den. leg. *gr. reg. etc.* in die beati

Petri ad Cathedram. Item Nicholaus et dictus Groetken ejus fratrer faber eodem modo recognoverunt se debere eidem Conrardo in dicto termino XXXIIII sol. et VI den. dicte monete. Item Liza Mols eodem modo XVII sol. census dicte monete in dicto termino dicto Conrardo. Item Aleydis Coenkens eodem modo XXIII sol. et IX den. dicte monete in dicto termino dicto Conrardo. Item Johannes Olislagher eodem modo XXXIX sol. et XI den. dicte monete in dicto termino dicto Conrardo. Item Liza Potkens XXIII sol. et X den. dicte monete in dicto termino dicto Conrardo solvendos. Recognoverunt autem omnes predicti se debere perpetue omni anno totum dictum censum dicto Conrardo in dicto festo beati Petri ad Cathedram ex areis sitis in Bomel inter vicum unum et Petrum filium Rutgheri, quilibet eorum suum dictum censum ex area sua quam ibidem possidet. Recognovit insuper dictus Johannes Winter se debere pro dicto Conrardo omni anno perpetue in die beati Martini hyemalis, domino nostro comiti Ghelrensi XVII sol. dicte monete de omnibus dictis areis persolvendos. N. t. l.

Datum a. D. MCCCXXVII feria III post Jacobi.

Overgedragen denzelfden dag in n° 282.

N° 282.

1327, Juli 28. (Zaltbommel.)

Voor de bovengenoemden, s. in Sautbomel, *verkoopt* Conrardus Rode, *voor* CL lb. *aan* Henrico de Werva, *ten behoeve der abdij, den doorgestoken brief n° 281. Borgen:* Johannes, filius Tylmanni filii Ludolphi, et Ghiselbertus filius dicti Conrardi.

Datum a. D. MCCCXXVII, feria III post beati Jacobi.

N° 283.

Allaart van Haeften verkoopt voor 300 £ aan de abdij een aantal cijnzen, gevestigd op gronden in Bommel, alsmede een aldaar gelegen stuk grond, genaamd de Calvercamp.

1327, Augustus 5 (Zaltbommel.)

Universis presentia visuris, nos Michael Moliart, Philippus

de Horwinen et Wolterus Scaep, n. f. p. q. c. c. n. Alardus de Haeften vendidit et o. pro CCC libris d. l. e. ut f. p. XIII libros et VI solidos den. leg. *gr. reg. etc.* singulis annis perpetue, in die beati Lamberti episcopi et martyris, jure censuali solvendos ex areis sitis in Bomel, apud vicum dictum die Vrisensteghe, inter vicum et aream in qua Bertradis, relicta Arnoldi Dols moratur, ex qua area Johannes van den Nordeloes censum habere consuevit in hunc modum, quod Volcwigis ex area sua quam ipsa possidet XXVI sol. solvet termino et annis singulis ut dictum est. Item Paulus Textor ex sua area in qua residet LII sol. dicte monete. Item Theodericus Sluter ex sua area ibidem XXVI sol. Item Wesselinus ex sua area ibidem XXVI sol. Item Eccrinus ex sua area ibidem XXVI sol. census. Item Ida Knyfs de sua area X sol. census. Item Greta Dorincs ex sua area XIIII sol. census. Item Lambertus Raet XII sol. census. Item Reynkinus ex sua area unam libram census. Item Ermegardis ex sua area X sol. Item Hermanus de Deelwinen ex sua area X sol. census. Item Rutgherus dictus Viirpont ex sua area X sol. Item Henricus de Omeren ex area sua XII sol. Item Israhel ex sua area XII sol. census.

Item vendidit ibidem in alio loco ex duabus areis sitis in Bomel, inter Gosuinum, filium Wonnegardis et vicum, ex quarum una Gosuinus Storm VIII sol. dicte monete census, et ex reliqua Henricus filius Jacobi Claren XXIIII solidos census dicte monete in dicto termino anno quolibet, jure quo dictum est, persolvent.

Item VI sol. et tres den. dicte monete census ex area sita in Bomel in qua Oda die Droghin moratur, inter Hubertum Hellinc et Ghiselbertum Zorghe.

Item V sol. census dicte monete ex area Henrici Taetsken sita in Bomel, extra munitionem opidi quasi ab opposito molendini dicti Alardi, inter Godefridum ex Insula et vicum.

Item vendidit campum suum in Bomel dictum die Calvercamp, inter areas primo antedictas et vicos circumjacentes, in tanta quantitate ut ad ipsum spectat.

Vendidit, inquam, dictum campum et totum dictum censum, singulis annis in die beati Lamberti, quemque ex suis dictis areis ut dictum est solvendum in dicta moneta, jure censuali, d. preposito de Insula beate Marie virginis a. o. d. abbatis et conventus ibidem, in allodio absque ullo aggere et sine censu exceptis XII sol. census d. nostro comiti in die beati Martini perpetue omni anno solvendis

a dictis d. abbate et conventu, her. cum proprietate dictarum arearum, salvo tamen unicuique jure suo possidendo. Et dictus Alardus dictis campo et censui renunciavit, *promittens etc.* dicto d. preposito super dictis campo et censu, *per annum etc.*

Inde sunt Wolterus Wautart, Herbernus, filius Ghiselberti de Deyle, Alardus de Reno, et Alardus filius Ynwani de Vauderic, fidej. ind. Et omnes homines predicti coram nobis constituti, recognoverunt singuli singulos dictos denarios censuales dicte monete, ex singulis dictis suis areis, in dicto termino omni anno, jure censuali se debere dicto Alardo solvendos, prout hec superius plenius sunt recitata. Nostrarum testimonio litterarum.

Datum anno Domini MCCCXXVII, feria IIII post beati Petri ad Vincula.

N° 284.

Allaart van Haeften verkoopt zeker stuk land te Haaften voor 100 £ aan Willem Houschilt, van wien hij het terug ontvangt tegen eene jaarlijksche erfpacht van 8 £, door Allaart jaarlijks, tot heil van de ziel zijner moeder Elisabeth, aan verschillende kerken en geestelijke gestichten en personen, in de aangewezen verhouding uit te keeren.

1327, Augustus 8. (Zaltbommel.)

U. p. v. nos Conrardus Rode et Philippus de Horwinen, s. in Sautbomel, n. f. p. q. c. c. n. Alardus de Haeften, vendidit et o. pro C lb. d. l. e. ut f. p., aream sitam in Haeften, inter Henricum filium Celiis et Hugonem de Goudriaen; item aream ibidem inter heredes Johannis de Ceps et Cristinam de Ceps, Wilhelmo Houschilt, *i. a. etc.* Et dictus Alardus dictis areis renunciavit, *promittens etc.* dicto Wilhelmo super dictis areis *per annum etc.* Inde sunt Alardus filius Ynwani de Vauderic, Wilhelmus de Horwinen, et Arnoldus filius Coppardi, fidej. ind. Quo facto, dictus Wilhelmus reddidit dicto Alardo de Haeften dictas areas in her. censu possidendas, pro VIII lb. census hereditarii den. leg. *gr. reg. etc.*, singulis annis perpetue in die beati Martini hyemalis, pro remedio anime domicelle Elyzabethe matris dicti Alardi de Haeften, non dicto Wilhelmo sed viris subscriptis, in modo et ad usus qui sequuntur, persolvendis jure censuali, videlicet, d. abbati de Insula beate Marie virginis ad usus pauperum solventur omni anno XXX solidi; item domicelle Gentfloers, moniali

in Zeenwinen, quamdiu vixerit et post eam claustro ibidem perpetue, XX sol.; item conventui sanctarum monialium ibidem XXV sol.; item ecclesie de Rynoyen X sol.; item prebende sacerdotali ibidem X sol.; item ecclesie de Haeften X sol.; item custodi ibidem seu materculario V sol.; item mense Spiritus sancti in Bomel X sol.; item hospitali ibidem V sol.; item capellano altaris fundati per Petrum Moliart V sol.; item cappellano altaris Sancte crucis fundatum per dominum Gerardum in ecclesia parrochiali de Bomel XX sol.; item dominis canonicis ejusdem ecclesie X sol., anno quolibet in dicto termino persolventur. N. t. l.

Datum a. D. MCCCXXVII, sabbatho post beati Sixti Martyris.

Allaart van Haeften schijnt in dit stuk eene erfpacht voor gezegde doeleinden, tot heil van de ziel zijner moeder, op zijn eigen land te vestigen, en daarbij Willem Houschilt als tusschenpersoon en 100 lb. als denkbeeldige koopsom te bezigen, teneinde de erfpacht met inachtneming van toenmaals gebruikelijke, veelvuldig in dit werk voorkomende vormen waarbij erfpachten gevestigd worden, op zijn land te doen kleven.

In de transfixa, n° 340, koopt de abdij de rechten van alle hare mede-gebenificeerden, met toestemming van Allaart van Haeften, en onder afstanddoening door diens zuster Christina. Van Houschilt of diens rechtverkrijgenden is daarbij echter geen sprake.

N° 285.

Reinoud II, graaf van Gelre, geeft aan Mariënweerd het dagelijksch gericht, d. i. alle boeten tot drie schellingen toe, tusschen Trichtersluis, Beesd, de Linge en de Bisschopsgraaf, zich het recht tot lossing voor 200 £ voorbehoudende.

1327, Augustus 8.

Wij Reynaut, grave van Ghelre, doen cont alle den ghenen die desen brief solen sien of horen lesen, dat wi om sonderlinghe lieve ende vrientscap die wi hebben te gheystliken luden, dien abt ende convent van Sunte Marienwaerde, hem hebben ghegheven ende gheven met desen brieve onze daghelix gherichte, dat is te weten alle die boeten die ghevallen moghen, ende also ducke als die vervallen, te drien scillinghen toe, opte boren ende te besitten, tusghen Trichtersluse ende dat dorp te Beesde, ende tusghen die Linghen ende des Biscops grave, in alle dier ghevoeghe dat ons dat daghelix gherichte toe behoert, in aldusdaenre maniere ende vorwaerden, dat wi of onze erfnamen dit vorseide gherichte loessen moghen, wanneer wi of onze erfnamen willen, voer CC lb. cleinre penninghe, sestien vor enen groten coninx Tornoyse gherekent, of ghelijc payment daer voer.

Ende omdat dese stucken den . . abt ende den convent vorghenoemt vor ons ende vor onze nacomelinghe vast ende stede bliven, so heb wi hem desen brief daer op ghegheven met onzen zeghel beseghelt.

Ghegheven int jaer ons Heren MCCCXXVII, des satersdaechs na sunte Peters dach in den Oest ad Vincula.

N° 286.

1327, Augustus 9. (Zaltbommel.)

Voor Philippus de Horwinen et Wolterus Scaep, s. in Sautbomel, *verkoopt* Conrardus Rode, *voor* LX lb. *aan* d. preposito, *ten behoeve der abdij, den doorgestoken brief n° 200.* Et dictus Conrardus cum Cristina sua uxore dictis littere et censui et omni juri quod in eis habent, renunciavit, *enz. Borg:* Michael Moliart.

Datum a. D. MCCCXXVII, in vigilia beati Laurentii Martyris.

Zonder twijfel is bovengenoemde Cristina de dochter Cristina in n° 200 vermeld.

N° 287.

Coenraad Rode verkoopt grond in Zaltbommel aan de abdij, die dezen grond in erfpacht uitgeeft aan Egbert Mol.

1327, Augustus 9. (Zaltbommel.)

U. p. v. nos Michael Moliart et Philippus de Horwinen, s. in Sautbomel, n. f. p. q. c. c. n. Conrardus Rode vendidit et o. pro XVI lb. d. l. e. ut f. p. aream sitam in Bomel, inter Wilhelmum Lantmeter juniorem et Rodolphum Paelvoet, *d. prep. etc. i. a. etc.* Et dictus Conrardus dicte aree renunciavit *promittens etc.* d. preposito *a. o. pred.* super dicta area *per annum etc.* Quo facto d. prepositus pred. sub nomine abbatis et conventus pred. reddidit [1] dictam aream Egberto Mol in her. censu possidendam, pro XIIII sol. census den. leg. *gr. reg. etc.* singulis annis perpetue d. abbati et conventui, in die beati Lamberti episcopi, solvendis jure censuali. N. t. l.

Datum a. D. MCCCXXVII, in vigilia beati Laurentii.

1) Moet zijn: dedit.

Dit stuk wijkt af van den gewonen vorm, daar het land van den verkooper aan een ander in erfpacht wordt gegeven.

N° 288.

Philips en Steven (van Wadenoye)[1] *doen afstand ten behoeve der abdij, van alle recht op een morgen land onder Zennewijnen.*

1327, September 27. (Zaltbommel.)

U. p. v. nos Gosuinus de Werva et Michael Moliart, s. in Sautbomel, n. f. p. q. c. c. n. Philippus, filius Ghijskini, et Stephanus ejus frater renunciaverunt a o. d. abbatis de Insula et conventus ibidem, uni jugeri terre sito in j. de Zeenwinen, in loco dicto Muusgat, inter eundem d. . . abbatem et Wenemarum de Hostraten. N. t. l.

Datum a. D. MCCCXXVII, dominica post Mauritii.

[1]) In n° 432 schijnen dezelfde personen met hunne moeder land in dezelfde localiteit te verkoopen.

N° 289.

Philips van Wadenoye verkoopt land onder Wadenoyen aan Mariënweerd.

1327, September 27. (Zaltbommel.)

U. p. v. (*de bovengenoemden*) s. in Sautbomel, n. f. p. q. c. c. n. Philippus, filius Ghijskini de Wadenoy vendidit et o. pro CC lb. d. l. e. ut f. p. decem jugera terre, sita in j. de Wadenoye in uno campo in manso Tylensi, inter viam Tylensem et j. de Zeenwinen, Henrico de Werva *a. o. dom. etc. i. a. etc.* Et dictus Philippus dicte terre renunciavit *promittens etc.* dicto Henrico *a. o. pred.* super dicta terra *per annum etc.* Inde sunt Rodolphus filius Henrici de Hijn, Rutgherus, filius Frederici et Stephanus, filius Ghijskini fidej. ind. N. t. l.

Datum a. D. MCCCXXVII, dominica post beati Mauritii.

N° 290.

Everard, zoon van Elisabeth Phitonisse, verkoopt een erfcijns aan Mariënweerd.

1327, October 7. (Zaltbommel.)

U. p. v. nos Paulus de Francia et Wolterus Scaep, s. in Sautbomel, n. f. p. q. c. c. n. Everardus, filius Elizabet Phitonisse, vendidit et o. pro XXX lb. d. l. e. ut f. p. XLV sol. hereditarii census den. leg. *gr. reg. etc.* singulis annis perpetue in die

beati Lamberti solvendos, et recipiendos ex area in qua Bertoldus, sutor, nunc temporis moratur in Bomel, sita inter Nicholaum, pistorem, et communem plateam, que area ab anteriori suo fine a platea ad Lambertum, fabrum, extenditur, Henrico de Werva, *a. o. dom. etc.* ab ipsis habendum her. et perpetue possidendum. Et dictus Everardus dicto censui renunciavit, *promittens etc.* dicto Henrico *o. o. pred.* super dicto censu ex dicta area in dicto termino perpetue recipiendo *per annum etc.*, promisit insuper nullum censum solvendum esse ex dicta area nisi tamen dictum censum et insuper XXX sol. census. De premissis sunt Everardus filius veren Heilen et Winricus filius Everardi Boys fidej. ind. N. t. l.

Datum a. D. MCCCXXVII, feria IIII post beati Remigii.

N° 291.

1327, na October 28. (Zaltbommel.)

Voor Arnoldus de Hoesden et Wolterus Scaep, s. in Sautbomel, *verkoopt* Wilhelmus de Aule, *voor* XV lb. *aan* Henrico de Werva, *ten behoeve der abdij, den doorgestoken brief n° 128. Borgen:* Conrardus Rode et Johannes de Aule filius Wilhelmi.

Datum a. D. MCCCXXVII, post beatorum Symonis et Jude, Apostolorum.

N° 292.

Gerard Leuwe verkoopt land onder Enspijk aan de abdij.

1327, November 9. (Zaltbommel.)

U. p. v. nos Arnoldus de Hoesden et Gosuinus de Werva, s. in Sautbomel, n. f. p. q. c. c. n. Gerardus, filius Huberti Leu, vendidit et o. pro XXX lb. d. l. e. ut f. p. aream unam sitam in Eynspijc, inter heredes Alberti Audscalcs ex utroque latere tam extra aggerem quam intra aggerem, Henrico dicto Sas *a. o. dom. etc.* in allodio sine censu et aggere, excepto aggere sito in dicta area, her. possidendam. Et dictus Gerardus cum sua uxore dicte aree renunciavit, *promittens etc.* dicto Henrico *a. o. pred.* super dicta area *per annum etc.* Inde sunt Hubertus Leu et Rutgherus ejus filius, fidej. ind. N. t. l.

Datum a. D. MCCCXXVII, feria II post beati Willibrordi.

N° 293.

Jan Liedekijnszoon erkent aan de abdij eene jaarlijksche rente van 5 £, op zijn wijnhuis en aanhoorigheid te Grave, schuldig te wezen. Bij mogelijken verkoop dier rente wordt hem de voorkeur toegekend.

1327, November 18. (Grave.)

Nos Ghiselbertus dictus Gruter et Henricus dictus Minnensone, s. in Gravia, protestamur quod Johannes filius Lidekine coram nobis comparens, supportavit et se debere recognovit in domo sua vinaria cum hereditate attinente, sita juxta forum in Gravia, venerabilibus viris dominis . . abbati et conventui ecclesie sancte Marie de Insula, hereditarios redditus V librarum parvorum denariorum, grosso antiquo regali Turonensi pro XVI denariis computato, singulis annis die Omnium sanctorum, prenotatis dominis, aut eorum nuncio, de predicta hereditate perpetuo persolvendos. Hoc condicto quod si predicti domini huj. redditus hereditarios vendere voluerint, ex tunc prelibatus Johannes et sui heredes ipsos redditus ement, si voluerint, pro tanto precio pro quanto alter eosdem redditus emere posset aut deberet. In cujus rei testimonium nostra sigilla presentibus duximus apponenda.

Datum anno Domini MCCCXXVII, octava sancti Martini.

N° 294.

Willem Hacco'szoon van Tuyl verkoopt den doorgestoken brief n° 242 aan de abdij.

1327, November 27. (Zaltbommel.)

U. p. v. nos Gosuinus de Werva et Paulus de Francia, s. in Sautbomel, n. f. p. q. c. c. n. Wilhelmus, filius Hacconis (de Tuel)[1], vendidit et o. pro CC lb. d. l. e. ut f. p. litteram cui hec presens littera est transfixa, hereditatem et omnia in dicta littera contenta sicuti ibidem continentur, Henrico de Werva a. o. d. abbatis de Insula her. possidenda. Et dictus Wilhelmus dictis littere, hereditati et omnibus in dicta littera contentis renunciavit, *promittens etc.* dicto Henrico, ad opus dicti d. abbatis super dictis littera, hereditate et omnibus in dicta littera contentis, *per annum etc.* Inde sunt Henricus Coc, Symon, filius Hacconis, Ghiselbertus Hac, filius Petri, et Petrus de Bosinchem fidej. ind. N. t. l.

Datum a. D. MCCCXXVII, feria VI post beate Katherine virginis.

[1]) Volgens n° 242.

N° 295.

1327, November 27. (Zaltbommel.)

Voor de bovengenoemden, s. in Sautbomel, *verkoopt* Wilhelmus, filius Hackonis, *voor* CC lb. *aan* Henrico de Werva, *ten behoeve der abdij,* IX jugera terre sita in j. de Hier, in loco dicto Evert, inter fossam Evertsgrave et Alardum Brede. *Borgen:* Henricus Coc, Symon, filius Hacconis, Hacco, filius Petri, qui Ghiselbertus dictus est, et Petrus de Bosinchem.

Datum a. D. MCCCXXVII, feria VI post beate Katherine virginis.

N° 296.

1327, November 28. (Zaltbommel.)

Voor Goswinus de Werva et Wolterus Scaep, s. in Sautbomel, *verkoopen* Bela, relicta Rodolphi, c. t. s. e., et Johannes, ejus filius, *voor* CC lb. *aan* Henrico de Werva, *ten behoeve der abdij, den doorgestoken brief n° 205. Borg:* Gerardus Sweder.

Datum a. D. MCCCXXVII, sabbatho post beate Katherine virginis.

N° 297.

Jan Lonaert verkoopt een morgen onder Hier aan de abdij.

1327, November 29. (Zaltbommel.)

U. p. v. (*de bovengenoemden*) s. in Sautbomel, n. f. p. q. c. c. n. Johannes Lonaert vendidit et o. pro viginti lb. d. l. e. ut f. p. unum juger terre situm in j. de Hier, in loco dicto Tusschen Meer ende Wech, inter Ricoldum Koc et heredes Wilhelmi de Nulant, Gherardo de Werva *a. o. dom. etc. i. a. etc.* Et dictus Johannes dicte terre renunciavit *promittens etc.* dicto Gherardo *a. o. pred.* super dicta terra *per annum etc.* Inde sunt Petrus de Bosinchem, Gherardus de Elten et Sanderus Brede fidej. ind. N. t. l.

Datum a. D. MCCC vicesimo septimo, in vigilia beati Andree Apostoli.

N° 298.

Dirk Bollic verkoopt vier morgen onder Driel aan den kanunnik Johannes Moliart, en ontvangt het verkochte van hem in erfpacht.

1328, Januari 2. (Zaltbommel.)

U. p. v. nos Paulus Bart et Jacobus Moliart, s. in Sautbomel, n. f. p. q. c. c. n. Theodericus dictus Bollic die Stout, vendidit et o. pro LX lb. d. l. e. ut f. p. IIII jugera terre, sita in j. de Driel in loco dicto Uutwikerwert, inter Alardum de Driel et Theodericum Scoercap, d. Johanni Moliart, canonico Zuutphaniensi, *i. a. etc.* Et dictus Theodericus dicte terre renunciavit *promittens etc.* d. Johanni super dicta terra *per annum etc.* Inde sunt Baudekinus filius Jacobi de Driel et Daniel dictus Rike fidej. ind. Quo facto dictus d. Johannes reddidit dicto Theoderico dictam terram in her. censu possidendam, pro tribus libris her. census den. leg. *gr. reg. etc.* singulis annis perpetue dicto d. Johanni infra quatuor sacros dies Nativitatis Christi solvendis. Qui *census etc.* pena duorum sol. dicte monete dicto censui supercrescet, quam penam una cum dicto censu dictus d. Johannes recuperare potest ex dicta terra quando diutius noluerit expectare. N. t. l.

Datum a. D. MCCCXXVIII, in crastino Circumcisionis.

Overgedragen in n° 506.

N° 299.

Opdracht van land door Gerard Loysen, ridder.

1328, Januari 7. (Beesd.)

Wij Herbaren van Deyl, richter te Beesde, maken cont allen luden, dat voer ons quam Gheraet Loyen, ridder, ende sijn wijf met horen ghecoren mombair, ende droech op VIII$ hont lants ende XII$ scafte, licgende in den gherichte van Beesde op den Uutwerd, tusghen Ghijsbrecht van Beesde ende Cristiaen Hubrechtszoen, voer een eighen erve, ende verteech daer op met sinen wive, ende gheloefde alle die ghene doen te vertijen die daerop sculdich waren te vertijen. Oec gheloefde hi dat voerghenoemt lant te waren jaer ende dach tieghen alle die ghene die ten rechte staen willen. Oec gheloefde hi alle voerplicht af te doen van die selven lande. Hier heeft hi af ghesett borghen: Ghiben Ghijsselenzoen ende

Heinen Odenzoen. Ende hier over hebben gheweest als ghebure Cristiaen Hubrechtszoen, Jan die Rike, Florens van Zandewijc ende Didderic die Nywe. In orconde des briefs besegheit met onzen zeghel.

Ghegheven int jaer ons Heren alsmen scrivet MCCCXXVIII, des anders daechs na Dertiendach.

De opdracht geschiedde zonder twijfel aan de abdij, doch dit wordt niet vermeld.

N° 300.

Hendrik Hacko'szoon, proost van Zennewijnen, verkoopt land onder Hier aan Gerard Rodolphsz.

1328, Januari 18. (Zaltbommel.)

U. p. v. nos Johannes de Hoesden et Philippus de Horwinen, s. in Zautbomel n. f. p. q. c. c. n. d. Henricus, filius Hackonis, prepositus in Zeenwinen, vendidit et o. pro centum lb. d. l. e. ut f. p. duo jugera terre, sita in j. de Hijr in loco dicto Tusghen Meer ende Wech, inter heredes Wilhelmi de Nulant et Ghezam Scenckels; item ibidem in eodem loco duo jugera terre inter eandem Ghesam et Johannem de Lit, Gherardo filio Rodolphi, pellificis, *i. a. etc.* et dictus d. Henricus dicte hereditati renunciavit *promittens etc.* dicto Gherardo super dicta hereditate *per annum etc.* Inde sunt Wilhelmus, Rodolphus, Ghiselbertus, Hac et Symon, filii dicti Hackonis fidej. ind. N. t. l.

Datum a. D. MCCC vicesimo octavo, feria secunda post beati Pontiani Martyris.

Overgedragen bij een doorgestoken brief, woordelijk gelijk aan n° 310.

N° 301.

Jacob van Wadenoye verkoopt aan Dirk, van Mariënweerd, eenig land onder Wadenoyen, 't welk hij daarop in erfpacht bekomt.

1328, Februari 6. (Zaltbommel.)

U. p. v. nos Johannes de Hoesden et Wolterus Scaep s. in Sautbomel, n. f. p. q. c. c. n. Jacobus, frater Keyen de Wadenoye, vendidit et o. pro LX lb. d. l. e. ut f. p. V jugera terre sita in j. de Wadenoye, in palude, inter aqueductum de Hemert et Hen-

ricum de Hijn, Theoderico de Insula beate Marie virginis *i. a. etc.* excepto omni aggere de jure ad dictam terram pertinente. Et dictus Jacobus dicte terre renunciavit, *promittens etc.* dicto Theoderico super dicta terra *per annum etc.* Inde est Henricus Walwijn fidejussor. Quo facto dictus Theodericus reddidit dicto Jacobo dictam hereditatem in her. censu possidendam, pro IIII lb. census d. l. *gr. reg. etc.* singulis annis perpetue in die Purificationis beate Marie virginis dicto Theoderico solvendis jure censuali. N. t. l.

Datum a. D. MCCCXXVIII, sabbatho post Purificationem beate Marie virginis.

Overgedragen in n° 319.

N° 302.

Gerard van den Rijn erkent aan het klooster eene jaarlijksche rente van 10 £ schuldig te zijn, verzekerd op acht morgen land op Vrowijk, onder Deil, doch behoudt zich het recht voor, met goedvinden van den abt of van vier scheidslieden, ander land daarvoor in de plaats te stellen.

1328, Februari 14.

Ic Gheraert van den Rine[1], knape, make cont allen luden dat ic sculdich ben alle jare erflike den abt van Sunte Marienweerde ende sinen cloester X lb. penninghe, de goeden groten coninxs Tornoysen gherekent voer XVI deniers, te betalen binnen den naesten Viertiennachten die comen solen alle jare na korsavont, ende int cloester ten Weerde te breinghen, van VIII merghen die gheleghen sijn te Deyl, op die Vrowike. Voert is dat voerwaerde, ende daer verbind ic mi toe met desen open brieve, so wanneer dat ic of mijn erfname desen vorseiden pacht niet en betaelden binnen VI weken na korsavont die voerseit is alle jare, ende dabt dan bi sijnre waerheit seide dat hi niet betaelt en ware, so waer ic dan ende mijn erfname des voerseits lants quijt ende al des rechts dat wi daeraen hadden, ende dan salre dabt[2] zinen wille mede doen; mer also langhe als ic ende mine erfname den abt ende sinen cloester den voerseiden pacht betalen alle jare also als voerscreven staet, so mach ic of mijn erfname als wi willen den . . abt voerseecht ende sinen cloester gheven ende bewisen dese voerseide X lb. ghelts alle jare, in andren erve, dat also goet is ende also zeker als dit voerseide lant is, ende dat sal gheleghen sijn tusghen die Marke ende die Linghen, sonder dijc ende sonder tijns. Ende als ic den abt ende sinen cloester also vaste

ende also zeker daerin ghedaen hebbe dat schepen van Bomel kennen dat vaste ende stade is, so sal ic dit voerseide lant weder hebben vri ende quijt. Mer docht den abt ende sinen cloester dat dit erve dat ic hem bewise, niet so goet en is als dander dat hier boven staet bescreven, so salt staen op vier goede cnapen, twe die dabt ende twe die ic daertoe sal nemen, die ons solen sceiden. Mer en mochten si ons niet sceiden so sal dabt ende sijn cloester bliven in den voerscreven pacht ende erve sonder enech wedersecgen van mi of van minen erfname, also langhe tot dat die viere haers secghens in een draghen. Ende in orconde van al desen vorscreven dinghen, so heb ic Gheraert voerseecht desen brief beseghelt open met minen seghel, ende hebbe ghebeden Heimeric ende Alaert, minen lieven broederen, dat si met mi hare zeghele an desen brief ghehanghen hebben. Ende wij Heimeric ende Alaert voerseecht, om beden wille Gheraerds ons broeder voerghenoemt, hebben onse zeghele metten sinen aen desen brief ghehanghen om die meerre sekerheide ende veste.

Deze brief was ghegheven int jaer ons Heren alsmen screef MCCCXXVIII, op sunte Valentijns dach.

1) In de rubriek wordt hij „Gerardus de Reno" genoemd.
2) dan zal er de abt

N° 303.

Matheus Ada'szoon verkoopt land te Deil aan Gosewijn Meus.

1328, Februari 15. (Zaltbommel.)

U. p. v. nos Johannes de Hoesden et Gerardus Maelghijs, s. in Sautbomel, n. f. p. q. c. c. n. Matheus filius Ade vendidit et o. pro XXV lb. d. l. e. ut f. p. aream sitam in Deyle, inter monachos de Insula beate Marie virginis et communem vicum in loco dicto opten Hoghenweert, Goswino filius Meus in allodio sine censu, cum aggere de jure ad dictam aream spectante, her. possidendam. Et dictus Matheus dicte areë renunciavit *promittens etc.* dicto Goswino super dicta area *per annum etc.* Inde sunt Arnoldus frater dicti Mathei et Sammel filius Henrici fidej. ind. N. t. l.

Datum a. D. MCCCXXVIII, in crastino beati Valentini.

Overgedragen in n° 318.

N° 304.

1328, Februari 22. (Zaltbommel.)

Voor de bovengenoemden, s. in Sautbomel, *verkoopen* Theodericus filius ds Joeden[1] de Deyle et Wenemarus ejus frater *voor* XX lb., IIII$ hont terre sita in j. de Deyle in loco dicto op den Hoghenweert, inter d. abbatem de Insula beate Marie ex utroque latere, *aan* Johanni de Trajecto. *Borgen:* Gerardus de Reno et Ghiselbertus de Deyle.

Datum a. D. MCCC vicesimo octavo, in die beati Petri ad Cathedram.

Overgedragen in n° 317.

[1]) Hendrik Joede bezat land onder Deil. Zie n° 306.

N° 305.

Gerard Loyen, ridder, verkoopt aan de abdij eenig land onder Beesd.

1328, Maart 8. (Beesd.)

Wij ..Rolof die Grote ende Corstiaen Hubrechtszoen, schepen in Beesde, orconde dat vor ons quam Gheraet Loyen, ridder, ende liede dat hi vercoft hadde heren Henric ..abt van Sunte Marienwerde VIII hont lants ende LXII$ scaft voer een eighen erve sonder dijc ende sonder tijns, ende verghiede[1] hem tghelt al betaelt te wesen. Wat erve dat gheleghen is int ghericht van Beesde in den Uytwerd, tusghen mi Corstiaen Hubrechtszoen vorghenoemt an die een zide ende tusghen Ghijsbrecht van Beesde an die ander zide. Ende droech dit vorghenoemt erve op Gherade die men heitt uten Bachuse, tot behoef heren Henrics ..abt van Sunte Marienwerde vorghenoemt, ende verteech daerop ende gheloefde daer op doen vertijen alle die daer metten rechte op vertijen solen. Voert gheloefde Gheraet Loyen, ridder, Gherade uten Bachuse voernoemt tot behoef heren Henrics ..abt van Sunte Marienwerde vorghenoemt, dit voersproken erve te waren jaer ende dach voer alle die ghene die ten rechten comen wouden ende alle voerplicht af te doen. Ende van desen voersprokenen voerwaerden is waerborghe Ghijsbrecht Ghijsellenzoen, ende daeraf gheloefde hem scadeloes te houden Gheraet Loyen, ridder, vorghenoemt. In orconde des briefs besegheIt met onzen zeghelen.

Ghegheven int jaer ons Heren alsmen scrijft MCCCXXVIII, des naesten dinxdaechs voer Gregorii pape.

[1]) erkende

N° 306.

Lambrecht, heer van Buren, schenkt zeker leengoed, dat hem teruggegeven was, in eigendom aan Mariënweerd.

1328, Maart 12.

Wij Lambrecht, here van Buren, maken cont allen luden, dat vor ons quam Matheus Daemszoen van Deyle, onse man, ende droech ons op twe hont lants, die hi van ons te lene plach te houden, licghende in den ghericht van Deyle op den Hoghenweert, tusghen dat cloester van Sunte Marienweerde aen die een side ende tusghen dat lant, dat Heinrics Joede kijnderen plach te wesen, aen die ander zide, ende verteech op die II hont lants voerseecht ende op al dat recht dat hi daer aen hadde als vonnisse wijsde, ende als hi sculdich was te doen. Ende doe hi dat ghedaen hadde, doe gave wi Lambrecht voorseecht die II hont lants ende den eijghendoem daer af den . . abt van Sunte Marienweerde ende sinen cloester erfliken ende eweliken te besitten ende gheloven dat lant den abt van Sunte Marienweerde ende sinen cloester voerghenoemt jaer ende dach te waren als recht is. In orconde onser manne, alse Hac van Malsen ende Goswijn van Tricht ende anders vele goede lude die hier over waren, ende in orconde des briefs beseghelt met onsen seghel.

Ghegheven int jaer ons Heren MCCCXXVIII, op sunte Gregorius dach.

N° 307.

1328, April 18. (Zaltbommel.)

Voor Johannes de Hoesden et Gosuinus de Werva, s. in Sautbomel, *verkoopt* Ghiselbertus Hac, filius Hacconis de Tule, *voor* CCCC lb., domum et aream sitas in Hijr, inter communem vicum et inter Wilhelmum de Nulant et Marcelium Witte. Item XX hont terre ibidem in loco dicto Vaudacker, inter heredes Gerardi de Werdenberch ex utroque latere. Item VII hont terre ibidem in loco dicto Vlaecworden, inter Ghiselbertum Coc, filium d. Ghiselberti Coecs, militis, et investitum in Hijr. Item IIII jugera terre ibidem in loco dicto opte Worden, inter heredes Huberti de Hijr et heredes Hollekini, *aan* Gerardo, famulo d. prepositi de Insula beate Marie.

Datum a. D. MCCCXXVIII, feria II post dominicam Misericordia Domini.

Overgedragen in nº 311.

Nº 308.

1328, April 18. (Zaltbommel.)

Voor de bovengenoemden s. in Sautbomel, *verkoopen* Ghiselbertus Hac, filius Hacconis de Tuel et Symon ejus frater, *voor* CC lb., IX jugera terre sita in j. de Hijr in loco dicto opten Worden, inter Ricoldum Coc et Johannem Kapken et heredes d. Ghiselberti de Tuel *aan* Gerardo, servo d. prepositi de Insula beate Marie virginis. *Borgen:* Wilhelmus filius Hacconis et Rodolphus ejus frater.

Datum a. D. MCCCXXVIII, feria II post dominicam Misericordia Domini.

Overgedragen in nº 309.

Nº 309.

Gerard, dienaar van den proost, draagt den doorgestoken brief nº 308 op aan de abdij.

1328, April 29. (Zaltbommel.)

U. p. v. nos Paulus Bart et Wolterus Scaep, s. in Sautbomel, n. f. p..q. c. c. n. Gerardus, servus d. prepositi de Insula beate Marie virginis, litteram cui hec presens littera est transfixa et omnia in dicta littera contenta sicuti ibidem continentur, obtulit d. preposito de Insula beate Marie virginis a. o. d. abbatis et conventus ib. her. possidenda. Et dictus Gerardus premissis omnibus renunciavit. N. t. l.

Datum a. D. MCCCXXVIII, feria VI post beate Marci Ewangeliste.

Nº 310.

Gerard Rodolphszoon draagt den doorgestoken brief op aan de abdij.

1328, April 29. (Zaltbommel.)

U. p. v. (*de bovengenoemden*) in Zautbomel, n. f. p. q. c. c. n. Ghe-

rardus, filius Rodolphi pellificis, optulit litteram cui hec presens littera est transfixa et hereditatem et omnia in dicta littera contenta, sicuti in eadem continentur, d. preposito de Insula beate Marie virginis, ad usus pauperum ante portam monasterii de Insula beate Marie virginis concurrentium, ab ipsis her. possidenda, et dictus Gherardus premissis omnibus renunciavit. N. t. l.

Datum a. D. MCCC vicesimo octavo, feria sexta post beati Marci Evangeliste.

[1]) De oorspronkelijke brief, aan deze transfixa gehecht, luidde als volgt:

U. p. v. nos Goswinus de Werva et Philippus de Horwinen, s. in Zautbomel, n. f. p. q. c. c. n. Petrus de Bosinchem vendidit et o. pro sexaginta libris d. l. e. ut f. p. tria jugera terre sita in j. de Hijr in loco dicto Over den Eversgrave, inter d. abbatem de Insula beate Marie virginis et heredes Wilhelmi Hacken, Gherardo, filio Rodolphi pellificis *i. a. etc.*, et dictus Petrus dicte hereditati renunciavit *promittens etc.* dicto Gherardo super dicta hereditate *per annum etc.* Inde sunt Rodolphus Koc, Petrus, filius Johannis de Tuel, fidej. ind. N. t. l.

Datum a. D. MCCC vicesimo octavo, in die beati Johannis Ewangeliste.

D. i. 27 December 1328.

Deze dagteekening is foutief. Zij kon niet later zijn dan die van bovenstaand nº 310, t. w. 29 April 1328, op welken datum de daarin genoemde comparant, Gherardus, drie andere brieven verleed, nºs 309 en 311 en de transfixa van nº 300. Dewijl aan dezen brief zijne juiste plaats niet kan gegeven worden, is hij in deze noot opgenomen.

Nº 311.

Gerard, dienaar van den proost, draagt den doorgestoken brief nº 307 op aan de abdij.

1328, April 29. (Zaltbommel.)

U. p. v. (*de bovengenoemden*) s. in Sautbomel n. f. p. q. c. c. n. Gerardus, famulus d. prepositi de Insula beate Marie, obtulit eidem d. preposito *a. o. dom. etc.* litteram cui hec presens littera est transfixa, hereditatem et omnia in dicta littera contenta sicuti ibidem continentur her. possidenda. Et dictus Gerardus premissis omnibus renunciavit. N. t. l.

Datum a. D. MCCCXXVIII, feria sexta post beati Marci Ewangeliste.

Nº 312.

1328, Mei 1. (Zaltbommel.)

Voor Philippus de Horwinen et Jacobus Moliart, s. in

Sautbomel, *verkoopt* Johannes ex Pomerio *voor* CL lb., V jugera et V hont et XXXVII virgatis terre, sitas in j. de Eynspijc, super antiquam pascuam in inferiori fine ejusdem pascue, inter d. abbatem de Insula beate Marie virginis et communem vicum, secundum fines, inter Wilhelmum de Ceps et fossam paludis, Gerardo famulo d. prepositi de Insula beate Marie virginis, in allodio sine censu, exceptis quatuor libris hereditarii census d. abbati predicto solvendis, et sine aggere. *Borgen:* Petrus, filius Jacobi de Hellu, Magnus Jacobus de Nuwel, Arnoldus filius Johannis de Eynspijc, et Sanderus, filius Audscalcs.

Datum a. D. MCCCXXVIII, in die beatorum Philippi et Jacobi Apostolorum.

Overgedragen in nº 346.

Nº 313.

Aleid uten Beemde, en hare zonen Rodolph, Albert en Gerrit verkoopen aan Hendrik Sas voor diens broeder Hendrik, den doorgestoken brief nº 178.

1328, Mei 29. (Zaltbommel.)

U. p. v. nos Gosuinus de Werva et Wolterus Scaep, s. in Sautbomel, n. f. p. q. c. c. n. Aleydis uten Beemde c. t. s. e., Rodolphus, Albertus et Gerardus, fratres, ejusdem Aleidis filii, vendiderunt et o. pro C lb. d. l. e. ut f. p. litteras quibus hee littere sunt transfixe, hereditatem et omnia in dictis litteris contenta, sicuti ibidem continentur, Henrico Sas a. o. sui fratris Ghiselberti, her. possidendas. Et dicti Aleidis c. t. s. e., Rodolphus, Albertus et Gerardus, dictis litteris, hereditati et omnibus in eis conscriptis renunciaverunt *promittens etc.* dicto Henrico a. o. dicti Ghiselberti, super omnibus dictis bonis, *per annum etc.* Inde est Albertus Audscalc fidej. N. t. l.

Datum a. D. MCCCXXVIII, in octavis Pentecostes.

Overgedragen in nº 436.

Nº 314.

1328, Juni 7. (Zaltbommel.)

Voor de bovengenoemden, s. in Sautbomel, *verkoopt* Petrus de Bosinchem *voor* C lb. *den doorgestoken brief nº 232 aan* Petro filio Johannis *ten behoeve der abdij.*

Datum a. D. MCCCXXVIII, feria III post Sacramenti.

N° 315.

Hendrik Sanderszoon verkoopt aan Johannes van Tricht en Berwinus Bz. van Zuilichem, eenig land in Corthoeve onder Enspijk.

1328, Juni 10. (Zaltbommel.)

U. p. v. nos Gosuinus de Werva et Jacobus Moliaert, s. in Sautbomel, n. f. p. q. c. c. n. Henricus, filius Sanderi, vendidit et o. pro C lb. d. l. e. ut f. p. tria jugera, unum hont et LX perticas terre, sita in j. de Eynspijc in loco dicto Corthoeve, inter heredes Johannis de Eynspijc et Arnoldum, filium Baudekini de Reno, Johanni de Trajecto, ad opus suum et ad opus Berwini, filii Berwini de Sulinchem ab eis *i. a. etc.* Et dictus Henricus dicte terre renunciavit *promittens etc.* dicto Johanni de Trajecto ad opus suum et dicti Berwini, super dicta terra *per annum etc.* Inde sunt Henricus, filius Wilhelmi de Eynspijc, et Arnoldus de Vico, de Eynspijc, fidej. ind. N. t. l.

Datum a. D. MCCCXXVIII, feria VI post octavas Sacramenti.

Overgedragen in nos 496, 516 en 517.

N° 316.

1328, September 5. (Beesd.)

Voor Ghijsbrecht van Beesde ende Rolof die Grote, s. in Beesde, *verkoopt* Corstiaen Hubrechtszoen, een stuc lants dat leecht int ghericht van Beesde, in den Uutwerd, tusghen den grave van Ghelren an die een zide ende tusghen tgoetshuus van Sunte Marienwerde an die ander zide, *aan* heren Rijchaerde van Colen, *ten behoeve der abdij. Borg:* Rijcwijn Ghenenzoen.

Ghegheven i. j. o. H. MCCCXXVIII, des manendaechs voer onzer Vrouwen dach tot uutgaenden Oeste.

N° 317.

1328, September 14. (Zaltbommel.)

Voor Gerardus Maelghijs et Jacobus Moliart, s. in Zautbomel, *verkoopt* Johannes de Trajecto *voor* XX lb. *den doorgestoken brief n° 304 aan* Henrico de Werva *ten behoeve der abdij.*

Datum a. D. MCCCXXVIII, in die Exaltationis sancte crucis.

N° 318.

1328, September 18. (Zaltbommel.)

Voor Gerardus Maelghijs et Paulus Bart, s. in Sautbomel, *verkoopt* Goswinus filius Meus *voor* XXV lb. *den doorgestoken brief n° 303 aan* d. preposito *ten behoeve der abdij.*

Datum a. D. MCCCXXVIII, in crastino beati Lamberti episcopi.

N° 319.

1328, November 4. (Zaltbommel.)

Voor de bovengenoemden, s. in Sautbomel, *verkoopt* Theodericus de Insula beate Marie virginis *voor* LX lb. *den doorgestoken brief n° 301 aan* Riquino, pistori, *ten behoeve der abdij.*

Datum a. D. MCCCXXVIII, feria VI post Omnium sanctorum.

N° 320.

1328, November 12. (Zaltbommel.)

Voor Coenrardus Rode et Wolterus Scaep, s. in Sautbomel, *verkoopen* Godefridus Faber, Henricus, Albertus et Sanderus dicti Audscalc, fratres, *voor* XX lb. *aan* Henrico dicto Sas, *den doorgestoken brief n° 225.*

Datum a. D. MCCCXXVIII, in crastino beati Martini hyemalis.

Dit eigendom werd aan Mariënweerd geschonken bij brief van gelijken inhoud en dagteekening als n° 518.

N° 321.

Reinoud II, graaf van Gelre, schenkt aan de abdij eene wetering welke tusschen haar land en dat van Beesd tot in de Linge loopt, zich zijn heerlijk recht en het gericht voorbehoudende. De abdij is verplicht de lager gelegen landen tegen schade vanwege die wetering te vrijwaren, terwijl buiten haar niemand van dezelve gebruik mag maken.

1328, November 13.

Wij ..Reynout, gråve van Ghelren, doen te weten alle denghenen die desen brief solen sien of horen lesen, dat wi om dat

ewelike leven dat God is ende om sonderlike vrientscap ende gonste, bi rade onser vriende hebben ghegheven ende gheven gheysteliken luden onzen lieven vrienden den . . abt van Sunte Marienwaerde ende sinen convent die in onser heerscap ende in onzen lande wonen, enen waterganc die plach te gaen nederwaert van onsen dam, die gheleghen is beneden Trichterbroec, beneden den nedersten ecghe van den lande van Buren, ende leecht int overste des cloesters broec vorghenoemt ende gaet over aen den zeghedijc van Lanxmeerre broec, welc waterganc plach te gaen tusghen Beesder lant ende des cloesters lant vorseecht, voert in die Linghen. Desen waterganc heb wi ghegheven ende gheven den cloester vorseecht, ewelijc ende vrilijc te hebben ende teghebruken ende horen orbaer mede te doen, in alsulker manieren of die . . abt ende tconvent vorghenoemt desen waterganc voert wouden houden ende ghebruken tot enen waterganc, dat si hoer slusen verwaren solen hoer water daer uut te leiden ende die wanghen te verwaren datter ons ende onsen luden die daer onder gheleghen sijn van sluse ende van waterganghe gheen scade af en come; behoudelijc ons ende onzen erfnamen onser heerlicheit daer af ende ghericht. Ende hebben dat gheloeft in goeden trouwen, dat noch wi noch onse erfnamen, noch nieman anders, doer den waterganc voerseit en gheen water en sal leiden noch brenghen dan dat cloester selve. Ende voert bevele wi onzen erfnamen dat si, alswi niet langher en sijn, dit vorseechde cloester van onrecht ende ghewaut beschermen ende in allen vorwaerden vorscreven houden, ewelijc ende ummermeer. In orconde ons briefs, beseghelt met onzen zeghel.

Ghegheven int jaer ons Heren alsmen scrijft MCCCXXVIII, op sunte Brictius dach. Hier over waren her Jacob, bisscop van Zuden, her Ricout, proest van Sunte Peter tUtrecht, her Jacob van Mirlaer, ridder, her Jhan Moliaert onse capellaen ende rentmeister, ende Willem van Broechusen, knape.

Vgl. nº 342.

Nº 322.

Philips van Wadenoye verkoopt aan de abdij landen onder Drumpt en Zennewijnen.

1328, November 16. (Zaltbommel.)

U. p. v. nos Gosuinus de Werva et Paulus Bart, s. in Sautbomel, p. q. c. n. c. Philippus, filius Ghijskini de Wadenoye

vendidit et o. pro LX lb. d. l. e. ut f. p. I½ jugera terre sita in j. de Droempt, in loco dicto aen die Howort, inter terram de Kuuc et Coppardi Scorre ex uno latere et moniales de Novimagio et Nicholaum filium Scouten ex latere alio. Item I½ jugera terre sita in j. de Zeenwinen in loco dicto op die Cortbeemden, inter moniales de Novimagio et Ottonem de Ynghen, Theoderico de Insula beate Marie virginis a. o. d. abbatis ibidem *i. a. etc.* et dictus Philippus dicte terre renunciavit *promittens etc.* dicto Theoderico a. o. d. abbatis super dicta terra *per annum etc.* Inde sunt Rutgherus filius Frederici et Stephanus filius Ghijskini predicti, fidej. ind. N. t. l.

Datum a. D. MCCCXXVIII, feria quarta post beati Martini hyemalis.

N° 323.

Otto Albertsz. van Cuyk verkoopt aan Mariënweerd eenig land op de Kolc, onder Deil.

1328, November 27. (Zaltbommel.)

U. p. v. nos Goswinus de Werva et Philippus de Horwinen, s. in Sautbomel, n. f. p. q. c. c. n. Otto, filius Alberti de Kuuc, vendidit et o. pro XXV lb. d. l. e. ut f. p. IIII½ hont et XIIII virgatas terre, sitas in j. de Deyle, in loco dicta opte Kolc, inter terram ecclesie de Deyle et dominos de Insula, Theoderico de Insula beate Marie virginis, *a. o. dom. etc.* in allodio sine censu cum aggere de jure ad dictam terram spectante, her. possidendas. Et dictus Otto dicte terre renunciavit *promittens etc.* dicto Theoderico *a. o. pred.* super dicta terra *per annum etc.* Inde est Wolterus Wautaert fidej. Et Albertus, filius Alberti de Kuyc predicti, dicte terre renunciavit. N. t. l.

Datum a. D. MCCCXXVIII, dominica post beate Katharine virginis.

N° 324.

Wolter Wautaert verkoopt land onder Deil aan Mariënweerd.

1328, November 27. (Zaltbommel.)

U. p. v. (*de bovengenoemden*) s. in Sautbomel, n. f. p. q. c. c. n.

Wolterus Wautaert vendidit et o. pro XX lb. d. l. e. ut f. p. IIII hont et XLV virgatas terre sitas in j. de Deyle, in loco dicto opt Croc, inter dominos de Insula beate Marie et Ghiselbertum de Deyla, Theoderico van den Werde *a. o. dom. etc. i. a. s. c. cum etc.* Et dictus Wolterus dicte terre renunciavit, *promittens etc.* dicto Theoderico *a. o. pred.* super dicta terra *per annum etc.* Inde est Theodericus Wautaert fidej. N. t. l.

Datum a. D. MCCCXXVIII, dominica post beate Katherine.

N° 325.

Lambrecht, heer van Buren, oorkondt dat Jan Hacke van Tricht vijf morgen onder Tricht van de abdij in pacht neemt, in welke pacht zijne erfgenamen recht van opvolging zullen hebben.

1328, November 30.

Ic Lambrecht, here van Buren, make cont allen luden dat Jan Hacke van Tricht heeft ghenomen van den . . abt van Sunte Marienwaerde in erfpacht vijf merghen lants, licghende te Tricht op die Weiden in Jan Hacken camp, aen dien oversten ecghe van sinen lande naest Aernt Glummer, om vijf pont ghelts, enen goeden coninx Tornoysen vor XVI deniers gherekent, of goed payment daer voer, elcs jaers binnen Viertiennachten na sunte Petersdach als die kinder lopen, te betalen ende te ghelden den . . abt of zinen ghewaerden bode zonder vertrec ende zonder merren. Waer oec zake dat Jan of sijn erfname dese vorseide vijf pont niet en betaelde jaerlijx tusghen sunte Petersdach vorseecht ende den Mey die daer naest comen sal, vol ende al, soe heeft hi of zijn erfnamen verloren al dat recht dat hi of zijn erfnamen an dien vorseiden lande hadden. Ende dan mach die . . Abt met dien lande doen al sinen wille zonder iemans wederzecghen. Oec is daer also ghesproken, dat dit vorseide lant onghedeilt ende onghescoert altoes sal comen alst versterft opt alre naeste lijf, het si man of wijf, die Jans rechte erfname sal wesen, also langhe als hi of si den vorghenoemden pacht wael betalen ende niet langher. Hier over waren Hacke van Malsen ende Goswijn van Tricht, ende anders vele goeder lude als ghetughe. In orconde des briefs, beseghelt met minen zeghel.

Ghegheven int jaer ons Heren MCCCXXVIII, op sunte Andries dach Apostels.

N° 326.

Lambrecht, heer van Buren, oorkondt dat Ywaen van Tricht land der abdij in erfpacht heeft genomen.

1328, November 30.

Ic Lambrecht, here van Buren, maec cont allen luden dat Ywaen Hac van Tricht heeft ghenomen van den ..abt van Sunte Marienwerde in erfpacht V merghen lants liegende tot Tricht op die Weiden, tusghen die Vesteghe aen die een zide, ende tusghen Henric Wijnricszoen van Kuyc aen die ander zide, om V lb. ghelts, *enz. Verder woordelijk gelijk aan n° 325, met verandering van* Jan *in* Ywaen.

Ghegheven int jaer ons Heren MCCCXXVIII, op sunte Andries dach des Apostels.

N° 327.

Jan van Beesde draagt twee hofsteden op aan den abt van Mariënweerd.

1328, December 1. (Beesd.)

Wij Rolof die Grote ende Corstiaen Hubrechtszoen, schepen in Beesde, orconden dat vor ons quam Jan, oudste zoen Clein Rijcwijns (van Beesde)[1] daer God die ziele af hebben moete, ende droech op Henric ..abt van Sunte Marienwerde, twe hofsteden die lighen tot Beesde opt Sant, tusghen den grave van Ghelre an die een zide ende tusghen Gherade uut den Bachuse an die ander zide, op welc twe hofsteden nu wonen Wouter Duvenken ende Aernt Pebel. Voert verteech Jan vorghenoemt op dese vorscreven hofsteden. In orconde des briefs beseghelt met onzen zeghelen.

Ghegheven int jaer ons Heren MCCCXXVIII, des donredaechs voer sunte Barbaren dach.

[1]) Zie noot onder n° 419.

N° 328.

1328, December 5. (Zaltbommel.)

Voor Johannes de Hoesden et Conradus Rode, s. in Sautbomel, *verkoopt* Hertbernus de Deyle *voor* LXXX lb. *aan* Theoderico de Insula, *ten behoeve der abdij, den doorgestoken brief n° 270, Borg:* Ghiselbertus de Deyle.

Datum a. D. MCCCXXVIII, in vigilia beati Nicholai episcopi.

N° 329.

1328, December 5. (Zaltbommel.)

Voor Johannes de Hoesden et Wolterus Scaep, s. in Zautbomel, *verkoopt* Henricus filius Falconis de Deyle *voor* L lb. *aan* Theoderico de Insula, *ten behoeve der abdij*, XI hont et X virgatas terre, sitas in j. de Deyle in loco dicto Rijsacker, inter Albertum de Kuyc et dominos de Insula beate Marie virginis. *Borg:* Hertbernus de Deyle.

Datum a. D. MCCCXXVIII, in vigilia beati Nicholai episcopi.

N° 330.

Arnoud van Heukelom, ridder, verkoopt aan Mariënweerd verscheidene stukken land onder Deil.

1328, December 10. (Zaltbommel.)

U. p. v. nos Gerardus Maelghijs et Paulus Bart, s. in Sautbomel, n. f. p. q. c. c. n. d. Arnoldus de Hoclem, miles, vendidit et o. pro quingentis lb. d. l. e. ut f. p. hereditatem infra scriptam, in j. de Deyle sitam: primo, videlicet IIII jugera et LXXXVIII$\frac{1}{2}$ virgatas in loco dicto op tSant, inter Petrum Kaye et Albertum de Kuuc ex uno latere, et dominos de Insula ex latere alio. Item LXXVIII virgatas terre in loco dicto op Cloet, inter dominos de Insula pred. et Ghiselbertum des Grevinkinder (*sic*). Item, V$\frac{1}{2}$ hont in loco dicto opten Haenacker, inter dominos pred. ex utroque latere. Item, V$\frac{1}{2}$ hont et VI virgatas terre in loco dicto opten Acker inter Ghiselbertum de Deyle et Wilhelmum de Tula. Item, X$\frac{1}{2}$ hont en X virgatas tam infra quam extra aggerem, inter Margaretham, filiam Wilhelmi de Tula, et Falconem, filium Falconis. Item, II hont et LXXV virgatas terre in loco dicto Uterdijc, inter Gertrudim de Deyle et dictam Margaretham. Item, XVI hont et LXX virgatas in loco dicto opten Weert, inter Margaretham predictam et Heymericum de Reno. Item, dimidium juger et XXX virgatas in loco dicto opten Appelweert ex utroque latere vie, que via regis dicitur, inter eandem viam et dominos de Insula. Item, tria hont et nonagintas ex virgatas in loco dicto in den Crummengrijnt inter Ghiselbertum de Deyle et locum dictum Appelweert. Item, II$\frac{1}{2}$ hont et IIII virgatas in loco dicto die Cortgrijnt,

inter Henricum filium Falconis et d. Ottonem, dominum de Asperen. Item, I½ hont et XV virgatas in loco dicto die Aenwendinghe, inter Hacconem de Tule et dominos de Insula antedictos, Heymerico de Reno *a. o. dom. etc. i. a. s. c. cum etc.* Et dictus d. Arnoldus dicte terre renunciavit, *promittens etc.* dicto Heymerico *a. o. pred.* super dicta terra *per annum etc.* Inde est Gerardus de Reno fidej. N. t. l.

Datum a. D. MCCCXXVIII, sabbatho post beati Nicholai episcopi.

N° 333.[1]

Gerbrand van Beesde schenkt eene erfrente van 15 £ 'sjaars, gevestigd op land onder Beesd, aan de abdij, tot het bezingen van een altaar in de kerk te Beesd. Gezegd land zal van dit verband ontheven worden, wanneer voor deze rente eene andere van gelijk bedrag en even goed verzekerd, wordt in de plaats gesteld.

1329, Januari 9. (Beesd.)

Wij ..Rolof die Grote ende Florans Janszoen, schepen in Beesde, orconden dat voer ons quam Gherbrant van Beesde ende heeft ghegheven heren ..Jan van Tile ende gheloefde hem dies een waer tewesen tot des ..abts behoef van sunte Marienwaerde ende tot des ghemeine convents XV lb. sjaers erfliken, enen goeden groten coninx Tornoysen vor XVI deniers gherekent, of payment dat also goet is, tot onzen lantrecht te betalen, elkes jaers die ene helft tot sunte Jans misse te middezomer ende die ander helft tot kersavonde daer naest comende, uut enen stuc lants dat gheheiten is die Daelacker ende dat XII merghen lants heilt, welc lant gheleghen is in den gherichte van Beesde, tusghen Ghijsbrecht den Groten ende tusghen Gherade Acrijnszoen dat veren Aleiden lijftocht van Vinen is, in aldussulker maniren alse hier na bescreven staet.

Wanneer Gherbrant van Beesde voerghenoemt of sijn erfghenamen coften XV lb. sjaers erfliken alsulker munten als voerscreven is in Tielreweerd of int ghérichte van Beesde an zekeren reinten ende den ..abt van Sunte Marienwaerde ende dat ghemeine convent daer zeker ende vast in ghedaen hadde, dan soude die ghene die dan ..abt van Sunte Marienwaerde waer ende dat ghemeine convent, dit voerghenoemt lant quijt schelden van desen voersproken XV lb. sjaers, ende houden die an alsulken reinten als Gherbrant van Beesde of sijn erfghenamen coften in desen vorscreven ghérichten.

Ende van desen voerscreven vorwaerden sijn waerborghen met ghe-

samender hant Gheraet Gherbrantszoen voerghenoemt, ende Hubrecht Meuszoen, ende daer af ghelovetse Gherbrant van Beesde scadeloes te houden.

Ende dit vorscreven jaerghelt heeft Gherbrant van Beesde ghegheven den ..abt van Sunte Marienwaerde en den ghemeinen convente omdatsi besinghen solen of doen besinghen erfliken ende euliken also dicke als sedelic ende moghelic is, een outaer[2] tot Beesde in die kerke op ene moghelike stat. Ende omdat ic Gherbrant van Beesde vorghenoemt beghere ende wille dat dit vast ende stade ghehouden werde, so heb ic desen tieghenwoerdighen brief beseghelt met minen zeghel, met desen vorghenoemden schepenen van Beesde, om die meerre sekerheit. In orconde alle deser voerscrevenre dinc heb wij, ..Rolof die Grote ende Florans Janszoen vorghenoemt, schepen in Beesde, desen brief beseghelt met onzen zeghelen.

Ghegheven int jaer ons Heren MCCCXXIX, des manendaechs vor sunte Pontiaens dach.

1) Nos 331 en 332 ontbreken, zijnde het eerste geplaatst als noot onder no 310, terwijl het tweede hernummerd werd: 349B.

2) In het jaar 1404 wordt dit altaar nog genoemd: heer Gerbrand van Beesds altaar. Zie no 552. Aan wien of wie dit altaar gewijd was, wordt niet gezegd. Wellicht aan het Heilige Kruis. Onder den titel „Het Heilig Kruis te Beesd", heeft de Eerw. heer J. H. Hofman in het *Archief Aartsbisd. Utrecht*, XVII, blz. 1 vv., vele bijzonderheden medegedeeld aangaande twee vicariën op het Heilige Kruisaltaar in de kerk te Beesd, waarvan hij de eene vermeld vond sedert 1520 (t. a. p. blz. 10) en de andere sedert 1593 of 1594 (t. a. p. blz. 38), terwijl van beide de stichting in het duister ligt. Misschien leidde de onderhavige gift tot de stichting van eene dier vicariën, tot welke ook andere goederen behoord hebben dan de t. a. p. opgenoemde stukken land; dit blijkt bijv. uit de woorden (aldaar blz. 9) „dat tot die vicarie . . . . gehoiren *onder anderen* sestien morgen" enz.

N° 334.

Arnold van Wijck verkoopt vier morgen land in Corthoeven onder Enspijk aan Berwinus Berwinuszoon van Zuilichem en Johannes van Tricht.

1329, Juli 17. (Zaltbommel.)

U. p. v. nos Paulus de Francia et Henricus dictus Fey, s. in Sautbomel, n. f. p. q. c. c. n. Arnoldus de Vico, vendidit et o. pro CC lb. d. l. e. ut f. p. quatuor jugera terre, sita in j. de Eynspijc in loco dicto Corthoeven, inter Henricum de Reno et communitatem, Berwino, filio Berwini de Sulinchem et Jo-

hanni de Trajecto *i. a. etc.* Et dictus Arnoldus dicte terre renunciavit *promittens etc.* dicto Berwino et dicto Johanni de Trajecto, super dicta terra *per annum etc.* Inde sunt Oliverus, filius domini de Asperen, Henricus, filius Sanderi de Eynspijc et Nicholaus Ketel, fidej. ind. N. t. l.

Datum a. D. MCCCXXIX, feria II post Divisionem Apostolorum.

Dit eigendom werd verkocht bij brieven van gelijke dagteekening en inhoud (prijs telkens echter L £) als nos 496 en 516, en kwam bij overdracht, woordelijk gelijkluidend met 517, evenals no 315, op 22 November 1342, als gift aan Mariënweerd.

N° 335.

1329, Juli 17. (Zaltbommel.)

Voor de bovengenoemden verkoopt Arnoldus de Vico, de Eynspijc, *voor* XXX lb. *aan de koopers in n° 334 genoemd,* VII hont et LXXXIς perticas terre, sitas in j. de Eynspijc in loco dicto Corthoeven, inter Hubertum filium Johannis et dictum Arnoldum. *Borgen:* Henricus filius Sanderi de Eynspijc et Nicholaus Ketel.

Datum a. D. MCCCXXIX, feria II post Divisionem Apostolorum.

Dit eigendom werd verkocht bij brieven van gelijke dagteekening en inhoud (prijs telkens echter VII £) als nos 496 en 516, en kwam bij overdracht, woordelijk gelijkluidend met 517, evenals no 315, op 22 November 1342, als gift aan Mariënweerd.

N° 336.

1329, Juli 31. (Zaltbommel.)

Voor Henricus Fey et Gerardus Maelghijs, s. in Sautbomel, *verkoopt* Ywanus Hac de Malsen *voor* C lb. *aan* Gerardo pistori, *ten behoeve der abdij,* peciam terre sitam in jurisdictione de Malsen in loco dicto Uterdijc in fine insule puerorum d. Hacconis, inter Gerardum filium Hubonis et Johannem de Molendino et ab illis usque in profundum aque Linghen, in tanta quantitate ut ad dictum Ywanum spectat.

Datum a. D. MCCCXXIX, in vigilia beati Petri ad Vincula.

N° 337.

Gerard van den Rijn verzekert aan Mariënweerd een erfcijns van 10 £ op land onder Deil, onder voorwaarde dat hij voor dezen cijns een anderen van gelijk bedrag en op even goed onderpand gevestigd, mag in de plaats stellen.

1329, Augustus 31. (Zaltbommel.)

U. p. v. nos Henricus de Werva et Jacobus Moliaert, s. in Sautbomel, n. f. p. q. c. c. n. Gerardus de Reno recognovit se debere et solvere promisit perpetue, singulis annis, d. abbati de Insula beate Marie virginis ad Nativitatem Christi X lb. her. census den. leg. *gr. reg. etc.* ex campo sito in j. de Deyle in loco dicto Vrowijc, recipiendas jure censuali, tali conditione adjecta quod, quando et quam cito dictus Gerardus X lb. hereditarii census dicte monete, in dicto termino Nativitatis Christi dandis singulis annis perpetue dicto d. abbati ex tam certa et bona hereditate ut dictus campus est, ab altera parte aqueductus dicti Marc versus aquam Linghen sita tradiderit, assignaverit et deliberaverit, ex tunc dictus Gerardus a solutione dicti census ex dicto campo solvendi, erit quitus perpetue et solutus. N. t. l.

Datum a. D. MCCCXXIX, feria V post diem Decollationis beati Johannis Baptiste.

N° 338.

De gebroeders Dirk, Simon en Lambert verklaren aan het klooster eene jaarlijksche rente van 12 £ schuldig te zijn, verzekerd op een huis te Nijmegen, onder voorbehoud van andere renten tot gelijk bedrag daarvoor in de plaats te mogen stellen.

1329, September 2. (Nijmegen.)

Nos Reynaldus Zibodonis, borchgravius Novimagensis, Johannes Puls et Reymboldus Ricoldi, scabini ibidem, testamur quod constituti coram nobis in judicio, Theodericus, Symon et Lambertus, filii quondam Huberti, fratris domini Lamberti, plebani Novimagensis pie memorie, profitebantur se debere domino . . abbati Insule sancte Marie, ordinis Premonstratensis, Trajectensis dyocesis, hereditarios et perpetuos redditus XII librarum parvorum denariorum Novimagii pro tempore communiter usualium, solvendos annis singulis dicto domino abbati de integra mansione quondam domini Lamberti supradicti, prout idem dominus Lambertus eandem vivens inhabitabat, die Assumptionis beate Marie, et convertendos in salutem anime ejusdem domini Lamberti, prout supradicto domino abbati salubrius videbitur expedire, salvis magis-

triscensuum suis juribus in mansione supradicta[1]. Adjectum est etiam, quod quandocunque dicti fratres dictos redditus XII librarum, in aliis bonis, ad estimationem scabinorum Novimagensium, ad solutionem dictorum reddituum valentibus, supradicto domino abbati demonstraverint, et eundem dominum abbatem de eisdem redditibus in locis in quibus hujusmodi bona sunt sita, prout jus ibidem dictabit, ratum, stabilem et firmum fecerint et reddiderint, ex tunc mansio supradicta erit deinde in perpetuum a solutione eorundem reddituum XII librarum libera, quita penitus et soluta. Harum testimonio litterarum, sigillis nostris munitarum.

Datum anno Domini MCCCXXIX, crastino beati Egidii abbatis.

1) M. a. w.: behoudens den cijns uit gezegde hoeve aan de overheid verschuldigd.

N° 339.

Allaart van Haeften verkoopt zijn windmolen voor 300 £ aan de abdij. Zijne zuster Christina doet afstand van alle recht daarop.

1329, Augustus 31 en September 6. (Zaltbommel.)

U. p. v. nos Henricus Fey et Paulus Bart, s. in Sautbomel, n. f. p. q. c. c. n. Alardus de Haeften vendidit et o. pro CCC lb. d. l. e. ut f. p. molendinum suum vento currens et ejusdem molendini fundum, seu aream in qua molendinum stat fundatum sitam in Bomel, inter Wolterum de Maren et communitatem, Henrico de Werva *a. o. dom. etc.*, sine censu, — triginta duobus denariis census domino Theoderico Waryn, presbytero, et XVIII denariis boni pagamenti, grosso regali Turonensi pro XVI denariis computato, et duobus pullis, domino nostro comiti Ghelrie omni anno solvendis, dumtaxat exceptis, — a dictis domino abbate et conventu her. possidenda. Et dictus Alardus dicto molendino et suo dicto fundo seu aree renunciavit, *promittens etc.* dicto Henrico de Werva *a. o. pred.*, super dictis molendino ejusque fundo seu area, *per annum etc.*

Inde sunt Hertbernus de Hoeclem, Otto de Driel, Otto de Haeften, Gerardus de Reno, Ghiselbertus de Deyle, Johannes de Hellu, Theodericus Wautart, Gerardus Joede de Tule, Alardus filius Ynwani de Vauderic, Johannes filius Eghonis, et Arnoldus filius Coppardi, fidej. ind. N. t. l.

Datum a. D. MCCCXXIX, feria V post festum Decollationis beati Johannis Baptiste.

Protestamur insuper, quod constituta coram nobis domicella Cristina soror dicti Alardi, c. t. s. e., dicto molendino suoque fundo seu aree antedicte renunciavit *a. o. pred.* N. t. l.

Datum a. D. predicto, feria II post beati Egidii abbatis.

N° 340.

Verscheidene geestelijken en anderen, opkomende voor gebeneficeerden onder den doorgestoken brief van Allaart van Haeften, n° 284, verkoopen, met diens goedvinden en onder afstanddoening door zijne zuster Christina, (hunne rechten onder) den voorzegden brief met de daarin omschreven erfpacht, voor 100 £ aan (hun mede-gebeneficeerde) de abdij Mariënweerd.

1329, September 4. (Zaltbommel.)

U. p. v. (*de bovengenoemden*), s. in Sautbomel, n. f. p. q. c. c. n., d. Wilhelmus de Busco, canonicus in Bomel, tamquam receptor reddituum d. decani et capituli ecclesie de Bomel; d. Theodericus Waryn, tamquam capellanus altaris Sancte crucis in ecclesia predicta fundati, et pro d. Henrico Moliart, capellano altaris fundati in nostro hospitali per Petrum Moliart patrem ejus; Godefridus de Wachteldonc, tamquam provisor hospitalis nostri predicti; Corstantius de Hedel, tamquam provisor mense Spiritus sancti in Bomel; d. prepositus in Zeenwinen pro suo claustro de Zeenwinen ac conventu ibidem, et pro domicella Gentfloers, moniale in dicto claustro; Otto de Haeften, pro ecclesia de Haeften et custodia ibidem; Gerardus Holle de Rynoyen et Laurentius filius Hertberni de Hoclem, pro ecclesia de Rynoyen; et d. Alandus tamquam investitus in Rynoyen; vendiderunt et o. pro C lb. d. l. e. ut f. p. de scitu, consensu, et voluntate Alardi de Haeften [1], litteram cui hec presens littera est transfixa, et omnia bona in ea conscripta sicuti ibidem continentur, Henrico de Werva, a. o. d. abbatis de Insula beate Marie virginis et conventus ibidem, hereditarie ab eisdem possidenda, et singuli dicti domini et viri qui dictam litteram cum dictis bonis vendiderunt, modo quo vendiderunt sic et eisdem renunciaverunt. Et domicella Cristina soror dicti Alardi de Haeften, c. t. s. e., omnibus bonis in dicta littera conscriptis renunciavit. N. t. l.

Datum a. D. MCCCXXIX, feria II post beati Egidii abbatis.

[1]) Eigenaar van het land waarop de in den doorgestoken brief, n° 284, vermelde erfpacht gevestigd, en tot heil der ziel zijner moeder onder een aantal godsdienstige instellingen en personen verdeeld was.

N° 341.

1329, September 21. (Zaltbommel.)

Voor Paulus de Francia et Henricus Fey, s. in Sautbomel, *verkoopt* Alardus dictus Brede, *voor* XXV lb. *aan* Henrico de Werva *a. o. dom. etc.* unum juger terre situm in j. de Hier in loco dicto opten Worden tusghen Meer ende Wech, inter d. abbatem de Insula beate Marie virginis et investitum in Hijr. *Borgen:* Ghiselbertus Hac, filivs Hacconis, Sanderus dictus Brede et Arnoldus Clo̊ut, ejus frater.

Datum a. D. MCCCXXIX, in die beati Mathei Apostoli.

N° 342.

Lambrecht, heer van Buren, doet ten behoeve van Mariënweerd afstand van zijne rechten op eene wetering, uitwaterende in de Linge.

1329, September 21.

Wij Lambrecht, here van Buren, maken cont ende kenlijc allen luden, dat wi al dat recht, dat wi ende onze lant hadden of hebben aen die weteringhe die plach te gaen tusghen des cloesters bro̊ec van den Waerde ende Lanxme̊re bro̊ec nederwaert in die Linghen, hebben afghelaten ende laten in behoef des cloesters vorghenoemt, ende kennen met desen brieve, dat wi voertmeer gheen recht noch gheen aentale daer aen hebben en zolen noch en moghen, nummermeer. Ende waer oec dat zake, dat yemant van onzen lande dese vorseechde weteringhe aentalen woude, dien en zoel wi en gheen helpe noch vordernisse daer toe doen. Ende omdat wi willen dat alle dese dinghe ewelijc vaste ende stade bliven, zoe heb wi desen brief beseghelt met onzen zeghel.

Ghegheven int jaer ons Heren MCCCXXIX, op sunte Mathijs dach des Apostels.

Vgl. nº 321.

N° 343.

1329, October 8. (Zaltbommel.)

Voor Paulus de Francia et Jacobus Moliart, s. in Sautbomel, *verkoopt* Henricus Fey, *voor* C lb. *aan* Henrico de Werva, *ten behoeve der abdij, den doorgestoken brief nº 137.*

Datum a. D. MCCCXXIX, in vigilia beati Dyonisii Martyris.

N° 344.

1329, October 15. (Zaltbommel.)

Voor Paulus de Francia et Michael Moliart, s. in Sautbomel, *verkoopen* Johannes, Ghiselbertus et Machgarius, fratres, filii Machgarii de Eynspijc, *voor* LX lb. *aan* Henrico dicto Sas, aream sitam in Eynspijc, inter dominos de Insula beate Marie virginis et Sanderum Audscalc. *Borgen:* Sanderus Audscalc et Henricus de Hemert.

Datum a. D. MCCCXXIX, dominica post beati Victoris Martyris.

Overgedragen in n° 518.

N° 345.

Gijsbrecht Hac erkent, zekeren grond te Hier van Mariënweerd in erfpacht te hebben ontvangen.

1329, November 4. (Zaltbommel.)

U. p. v. nos Henricus Fey et Henricus de Werva, s. in Sautbomel, n. f. p. q. c. c. n. Ghiselbertus Hac filius Hacconis, aream unam sitam in Hier, inter communem vicum ex uno latere et Wilhelmum de Nyulant et Marchelium den Witten ex latere alio, recognovit se recepisse et recepit de manu d. abbatis de Insula beate Marie virginis in her. censu perpetue possidendam, pro tribus libris census den. leg. *gr. reg. etc.* quem censum trium librarum dicte monete, dictus Ghiselbertus promisit dicto d. abbati singulis annis perpetue in die beati Lamberti jure censuali se debite soluturum. N. t. l.

Datum a. D. MCCCXXIX, sabbatho post Omnium sanctorum.

Kantteekening in later schrift: Item dees voirss. III lb. sijn verlacht uut Bruckinus hofstat op XIIII hont lants geheiten den Pilre, Willem Everss. ayn die een side ende Herman Janss. erffgenaemen ayn die ander side.

N° 346.

1329, November 4. (Zaltbommel.)

Voor Henricus de Werva et Michael Moliart, s. in Sautbomel, *verkoopt* Gerardus, famulus domini prepositi de Insula beate Marie virginis, *voor* CL lb. *den doorgestoken brief n° 312 aan* d. ..abbati de Insula beate Marie virginis.

Datum a. D. MCCCXXIX, sabbato post Omnium sanctorum.

N° 347.

Albert van Cuyk verkoopt een stukje land, gelegen onder Deil, aan de abdij.

1329, November 25. (Zaltbommel.)

U. p. v. nos Henricus Fey et Paulus Bart, s. in Sautbomel, n. f. p. q. c. c. n. Albertus de Kuyc vendidit et o. pro XX lb. d. l. e. ut f. p. peciam terre sitam in j. de Deyle, in loco dicto aen den Eindijc, inter d. Ottonem, dominum de Asperen, et d. abbatem de Insula beate Marie virginis, Henrico de Werva, a. o. ejusdem domini abbatis in allodio sine censu cum aggere de jure ad dictam terram spectante, her. possidendam. Et dictus Albertus dicte terre renunciavit *promittens etc.* dicto Henrico a. o. domini abbatis predicti super dicta terra *per annum etc.* N. t. l.

Datum a. D. MCCCXXIX, in die beate Katherine virginis.

N° 348.

Margriet uten Gasthuse, dochter van Jan Sasse, schenkt aan Mariënweerd eene hofstede te Beesd, door tusschenkomst van de kerk van St. Pieter te Beesd, tot wier behoef echter op gezegde hofstede een erftijns van XIII$ schellingen wordt gevestigd. Voorts draagt zij anderhalf morgen aan het klooster op als onderpand, tot zij de voorzegde hofstede van andere lasten zal hebben gevrijd.

1329, December 5. (Beesd.)

Wy ..Rolof die Grote ende Goswyn Meuszoen, s. in Beesde, orconden dat voer ons quam Margriete, die Aelbrechts wijf was uten Gasthuse, met Jan den Zassen, haren vader, haren ghecoren mombair, ende droech op Florans Janszoen ende Ghijsbrecht Ghijsselenzoen, den kercmeisteren van Beesde, tot des cloesters behoef van Sunte Marienwerde, ene hofstat, die leecht tot Beesde tusghen den gasthuse ende tusghen Gherbrande van Beesde, ende verghiede hem tghelt daer af al betaelt te wesen, ende Florans Janszoen ende Ghijsbrecht Ghijsselenzoen voerghenoemt, droeghen voert op dese vorscreven hofstat van Sunte Peters weghen, heren Aernde van Dordrecht, tot des cloesters behoef van Sunte Marienwerde tot enen rechten erftijnze jaerlix om XIII$ scill., enen goeden groten coninx Tornoysen vor XVI den. gherekent of payment dat also goet is, elcs jaers Sunte Peter te betalen tot

sunte Lambrechts misse. Voert verteech Margriete voerscreven met horen vader, Jan den Zassen, horen ghecoren mombair, op dese vorscreven hofstat, ende gheloefde daer op doen te vertijen alle die daer metten recht op vertijen solen, ende ghelovetse heren Aernde vorseecht te waren tot des cloesters behoef van Sunte Marienwerde jaer ende dach, vor alle dieghene die ten rechte comen willen ende alle voerplicht af te doen, sonder van XIII$ scill. erftijns jaerlics die vorscreven sijn.

Doe dese dinghe aldus gheschiet waren, daer quam dese selve vorghenoemde Margriete, met horen vader Jan den Zassen, horen ghecoren mombair, ende droech op heren Aernde van Dordrecht voerseyt, tot des cloesters behoef van Sunte Marienwerde, I$ marghen lants die licghen in den ghericht van Beesde, in den hornic tusghen Hubrecht Meuszoen ende tusghen Gheraet sinen broeder, voer een eyghen erve sonder dijc ende sonder tijns, ende verghiede hem tghelt daer af al betaelt te wesen, ende verteech ter op ende gheloefde daer op doen te vertijen alle die ghene die daer metten recht op vertijen solen, ende ghelovetse heren Aernde voerscreven te waren tot des vorghenoemt cloesters behoef jaer ende dach voer alle die ghene die ten rechte comen willen, ende alle voerplicht af te doen, in aldussulker vorwaerden, dat dese vorghenoemde anderhalf marghen lants een waer solen wesen deser vorscrevenre hofstat tot an dier tijt dat Margriete dicke vorseecht, dese vorseechde hofstat volwaert heeft na dien dat si gheloeft heeft in desen brieve ende si daerop heeft doen vertijen alle dieghene die daer metten rechte op vertyen solen. Ende alsi dat ghedaen heeft, dan sijn dese vorscreven anderhalf marghen lants vri ende los, Margrieten of haerre erfghenamen. In orconde des briefs beseghelt met onzen zeghelen.

Ghegheven int jaer ons Heren MCCCXXIX, op sunte Nicholaus avont.

N° 349.

1329, December 30. (Beesd.)

Voor . . Rolof die Grote ende Florans Janszoen, s. in Beesde, *verkoopt* Corstiaen Hubrechtszoen *aan* heren Rijchaerde van Colen tots cloesters behoef van Sunte Marienwerde ende ter aermer, VII hont lands die licghen int gherichte van Beesde, int vorste broec,

tusghen den . . abt van Sunte Marienwerde ende tusghen Hubrecht Meuszoen. *Borg:* Hubrecht Meus.

Ghegheven int jaer ons Heren MCCCXXIX, op sunte Silvesters avond.

N° 349B.

Dirk VIII, graaf van Kleef, bevestigt der kloosterlingen vrijdom van zijn tol te Nijmegen, hun vroeger door zijn vader verleend, voor acht voeder wijn tot hun gebruik.

1329[1], December 31.

Nos Theodericus, comes Clevensis, notum facimus universis presentia visuris et audituris, quod cum progenitor seu predecessor noster dominus Theodericus, quondam comes Clevensis, pie memorie, in remissionem suorum peccaminum, . . abbati et conventui Insule beate Marie contulerit quod immunes sint ab octo carratis vini in nostro theolonio Novimagensi ad potum ipsorum, prout in litteris dicti domini Theoderici nostri patris[2], quondam comitis Clevensis, super hoc confectis, vidimus contineri. Ut autem predicta concessio firma maneat et inconvulsa, et a nemine in posterum violari valeat vel infringi, nos, ob honorem gloriose virginis Marie, dictam concessionem ipsis . . abbati et conventui approbamus et ratificamus per presentes, nostro sigillo sigillatas, in testimonium super eo.

Datum anno Domini MCCCXXIX, vigilia Circumcisionis Domini.

[1]) Over den aanvang des jaars in het aartsbisdom Keulen, in oorkonden na 1310, bestaat verschil van gevoelen. Zie Weidenbach, *Calendarium*, S. VII, en Grotefend, *Hist. Chronologie*, S. 28. Het jaartal dezer oorkonde wordt hier genomen zooals het daarin is uitgedrukt, in navolging van een soortgelijken datum bij Binterim u. Mooren, *Die Erzdiözese Köln*, IV, S. 158 (n° 334).

[2]) Zie n° 108.

N° 350.

Hendrik Willekinuszoon van Eynspijk verkoopt aan de abdij en ontvangt van haar in erfpacht, een huis en eenig land onder Enspijk.

1330, Januari 28. (Zaltbommel.)

U. p. v. nos Paulus de Francia et Wolterus Scaep, s. in Sautbomel, n. f. p. q. c. c. n. Henricus, filius Willekini de Eynspijc, vendidit et o. pro L lb. d. l. e. ut f. p. dimidium juger

et LXXV perticas terre, sitas in j. de Eynspijc in loco dicto opt Groetstuc, inter matrem dicti Henrici et ipsum Henricum. Item, domum et aream, sitas ib. inter Wilhelmum Vineen et Ghiselbertum, fratrem dicti Henrici et filium ejus, Henrico de Werva a. o. d. abbatis *i. a. etc.* a dicto d. abbate, abbate dicimus de Insula beate Marie virginis. Et dictus Henricus, filius Wilhelmi[1], dictis bonis que vendidit, renunciavit, *promittens etc.* dicto Henrico a. o. dicti d. abbatis super dictis bonis *per annum etc.* Inde sunt Jacobus van den Eylborch et Henricus, filius Sanderi, fidej. ind.

Quo facto dictus Henricus de Werva, sub nomine dicti d. abbatis, reddidit dicto Henrico, filio Wilhelmi[1], dicta bona in her. censu possidenda, pro tribus lb. census den. leg. *gr. reg. etc.* singulis annis perpetue in die beati Petri ad Cathedram, dicto d. abbati solvendis. Qui *census etc.* pena octo denariorum *d. mon. etc.* dictus d. abbas recuperare potest ex dictis bonis, quando diutius noluerit expectare. N. t. l.

Datum a. D. MCCCXXX, dominica post diem Conversionis beati Pauli Apostoli.

[1]) Als boven, Willekini?

N° 351.

1330, Januari 29. (Zaltbommel.)

Voor Henricus Fey et Wolterus Scaep, s. in Sautbomel, *verkoopt* Gerardus Vos, de Buscoducis, *voor* LX lb. *aan* Johanni Starc, *de doorgestoken brieven n°s 172 en 238.*

Datum a. D. MCCCXXX, feria II post diem Conversionis beati Pauli Apostoli.

Overgedragen in n° 379.

N° 352.

1330, Januari 31. (Zaltbommel.)

Voor Henricus Fey et Henricus de Werva, s. in Sautbomel, *verkoopt* Gerardus dictus Lanchaer, *den doorgestoken brief n° 174, voor* C et XX lb. *aan* abbati de Insula beate Marie virginis.

Datum a. D. MCCCXXX, feria IIII ante Purificationem beate Marie virginis.

N° 353.

1330, Januari 31. (Zaltbommel.)

Voor de bovengenoemden, s. in Sautbomel, *verkoopt* Gerardus, pistor de Insula beate Marie virginis, *voor* LX lb. *den doorgestoken brief n° 194 aan* ..abbati de Insula beate Marie virginis.

Datum a. D. MCCCXXX , feria quarta ante Purificationem beate Marie virginis.

N° 354.

1330, Januari 31. (Zaltbommel.)

Verkoop van den doorgestoken brief n° 203, voor XII lb. *Overigens gelijk aan bovenstaand n° 353.*

Datum a. D. MCCCXXX, feria quarta ante Purificationem beate Marie virginis.

N° 355.

1330, Januari 31. (Zaltbommel.)

Voor de bovengenoemden, s. in Sautbomel, *verkoopt* Gerardus Lanchaer, *voor* XL lb. *den doorgestoken brief n° 170 aan* ..abbati de Insula beate Marie virginis.

Datum a. D. MCCCXXX, feria IIII ante Purificationem beate Marie virginis.

N° 356.

1330, Januari 31. (Zaltbommel.)

Voor de bovengenoemden, s. in Sautbomel, *verkoopt* Arnoldus de Vico, *voor* XII lb. *den doorgestoken brief n° 247 aan* ..abbati de Insula beate Marie virginis.

Datum a. D. MCCCXXX, feria IIII ante Purificationem beate Marie virginis.

N° 357.

Gerard van den Werve verkoopt aan de abdij voor 1000 ponden, alle zijne tegenwoordige en nog te verkrijgen goederen, welke bij zijn overlijden in haar bezit zullen komen.

1330, Februari 13. (Zaltbommel.)

Nos (*de bovengenoemden*), s. in Sautbomel, protestamur quod Gerardus filius Rodolphi (de Werva[1]) pellificis, vendidit et o. pro M libris d. l. e. ut f. p. omnia bona tam mobilia quam immobilia que ipse ad presens habet. vel in posterum habiturus est vel acquiret; item, litteram cui hec presens littera est transfixa [1] et omne jus quod ipse in ea habet, d. preposito de Insula beate Marie ad opus conventus ibidem post mortem dicti Gerardi habenda perpetue et heriditarie possidenda. Et dictus Gerardus omnibus dictis bonis renunciavit, *promittens etc.* dicto d. preposito ad opus dicti conventus *per annum etc.* N. t. l.

Datum a. D. MCCCXXX, in vigilia beati Valentini Martyris.

[1]) Zie n° 265.

N° 358.

Arnoud van Eynspijk belooft jaarlijks uit zijne goederen onder Enspijk den abt zekere sommen te betalen, totdat hij iemand vindt die den abt de richtige betaling dier sommen op voldoende wijze verzekert.

1330, Februari 14. (Zaltbommel.)

Nos (*de bovengenoemden*), s. in Zautbomel, protestamur quod Arnoldus, filius Baudekini de Eynspijc, promisit d. . . abbati de Insula beate Marie virginis, XX solidos den. leg. *gr. reg. etc.* in festo Pasche proximo et deinde perpetue omni anno in festo Pasche, et X solidos dicte monete in die beati Martini hyemalis proximo, et deinde perpetue omni anno in die beati Martini hyemalis, dicto d. . . abbati, ex omnibus bonis dicti Arnoldi in j. de Eynspijc sitis, solvendos, donec dictus Arnoldus aliquem invenire poterit, qui dicto d. abbati certificat dictos viginti solidos dicte monete omni anno perpetue in festo Pasche et decem solidos dicte monete in die beati Martini hyemalis dicto d. abbati perpetue annis singulis solvendos tam firme et certe, quod dicto d. abbati perpetue sit firmum et certum. N. t. l.

Datum a. D. MCCCXXX, in die beati Valentini.

N° 359.

1330, Maart 8. (Zaltbommel.)

Voor Paulus de Francia et Michael Moliart, s. in Saut-

bomel, *verkoopt* Hubertus, filius Johannis de Eynspijc, *voor* XX lb. *aan* Henrico de Werva *ten behoeve der abdij*, V hont terre sita in j. de Eynspijc supra novam pascuam, inter d. abbatem de Insula beate Marie virginis ex utroque latere.

Datum a. D. MCCCXXX, feria V post dominicam Reminiscere.

N° 360.

Godfried Hacke van Worden en Lisa, zijne echtgenoote, vestigen eene jaarlijksche rente op hun woonhuis bij de begraafplaats te Worden, ten behoeve der abdij.

1330, Maart 12. (Nijmegen.)

Nos Reynaldus Sybodonis, borchgravius Novimagensis, Hermanus de Redinchaven et Bruno de Duseborgh, scabini ibidem, testamur quod constituti coram nobis in judicio Godefridus Hacke de Worde et Lisa ejus uxor legitima, cum suo electo mondiburdo et sibi sententialiter dato, voluntate eorum libera, domum in qua ad presens morantur et aream ejusdem, sitas apud cymiterium de Worde, cum omni jure quod in eisdem habuerunt, Rutghero van der Clocken, nostro concivi, ad perpetuos usus abbatis et conventus Insule beate Marie, ordinis Premonstratensis, effestucando resignaverunt, ita quod, dictante sententia scabinorum, dicti conjuges nichil juris retinuerunt in eisdem.

Quo facto, idem Rutgherus prefatas domum et aream contulit, nomine dictorum abbatis et conventus, supradictis conjugibus et eorum heredibus, pro hereditario censu XXIIII solidorum parvorum denariorum pro tempore communiter usualium, et unius diei messis dicti Maddach[1], singulis annis, die beati Lamberti[2] dictis abbati et conventui a supradictis conjugibus et eorum heredibus persolvendo. Harum testimonio litterarum, sigillis nostris munitarum.

Datum anno Domini MCCCXXX, die beati Gregorii pape.

[1]) Maddach = maaidag, een dag maaiens, van het oude *maeden*, *maeyen*; KIL. Aldus verklaar ik dit woord uit den samenhang van deze oorkonde en n° 373, met de goederenlijst. Het wordt alleen onder Worden aangetroffen, en wel als een dienstbewijs in den oogsttijd, bij den in geld of hoenders uitgedrukten cijns bedongen, en als een evenzeer op het land rustend servituut daaraan toegevoegd.

[2]) Deze rente wordt bevestigd in n° 373, alwaar blijkt, dat met S. Lambertus in dezen brief, S. Lambertus Martyr wordt bedoeld, vermoedelijk de Maastrichtsche bisschop en martelaar van dien naam, wiens feestdag op 17 September valt.

N° 361.

Egbrecht van Beesde draagt eene hofstede tot 'sgraven behoef van Gelre op aan Willem (Comhaer) den landmeter, die haar van 'sgraven wege aan de abdij overdraagt.

1330, Maart 18. (Beesd.)

Wij ..Goswijn Meuszoen ende Ghijsbrecht Janszoen schepen in Beesde, orconden dat voer ons quam Egbrecht van Beesde, ende droech op Willem (Comhaer)[1] den lantmeter, tot sgraven behoef van Ghelren, een hofstat die leecht tot Beesde butendijcs tusghen den Wiel aldernaest an die een zide, ende tusghen Egbrecht vorghenoemt an die ander zide, met alsulken tijnze alser die grave van Ghelren metten rechte uut hebben sal. Ende Willem die lantmeter vorseecht droech voert op van sgraven weghen van Ghelren, heren Vrederic, proest van Sunte Marienwerde, tots cloesters behoef van Sunte Marienwerde vorseecht, dese vorscreven hofstat met alsulken tijnze als vorscreven is. Ende Egbrecht vorghenoemt verghide hem tghelt van deser vorsprokenre hofstat albetaelt te wesen. Voer(t) verteech Egbrecht van Beesde voerseecht op dese voerscreven hofstat, ende gheloefde daer op doen te vertijen alle die ghene die daer metten rechte op vertijen solen, ende ghelovetse heren Vrederic vorghenoemt te waren tot des vorsprokens cloesters behoef van Sunte Marienwerde, jaer ende dach, voer alle die ghene die ten rechte comen willen, ende alle voerplicht af te doen, sonder al sulc tijns als voerscreven is. Voert is te weten dat Egbrecht van Beesde dicke voerseecht gheloefde heren Vrederic, proest van Sunte Marienwerde, tot des cloesters behoef van Sunte Marienwerde dicke vorghenoemt, scadeloes ende commerloes te houden van alsulken tijnze als die grave van Ghelren metten rechte hebben sal uut dese voerscreven hofstat. In orconde des briefs besegheltmet onzen zeghelen.

Ghegheven int jaer ons Heren MCCC ende XXX, des sonnendaechs voer Benedicti abbatis.

[1]) Zonder twijfel wordt hier en elders met „Willem de lantmeter", die in 'sgraven belang optreedt, bedoeld: Willem Comhaer, 'sgraven gezworen landmeter, vermeld in n° 406.

N° 362.

1330, Maart 18. (Beesd.)

Voor de bovengenoemden, s. in Beesde, *verkoopen* ver Saelmi die Ghijsbrechts wijf van Beesde was, ende Aluraet haer dochter

met Florans Janszoen haren ghecoren mombair, Jan van Dalem, Godevaert en Claes, alle drie zoenen veren Saelmien voerghenoemt, *aan* heren Vrederic, proests van Sunte Marienwerde, *ten behoeve der abdij*, II½ hont lants die liegben int ghericht van Beesde, in den Ridderslach, tusghen die heren van Sunte Marienwerde ende tusghen Rolof Ermegaert Sanderszoen. *Borg:* Egbrecht van Beesde.

Ghegheven int jaer ons Heren MCCCXXX, des sonnendaechs voer Benedicti abbatis.

N° 363.

Petrus Cay verkoopt land onder Deil aan de abdij.

1330, Maart 27. (Zaltbommel.)

U. p. v. nos Paulus de Francia et Henricus Fey, s. in Sautbomel, n. f. p. q. c. c. n. Petrus Cay vendidit et o. pro XX lb. d. l. e. ut f. p. IIII hont et XXVI perticas terre, sitas in j. de Deyle in loco dicto opten Weert, inter dominos de Insula beate Marie et Albertum de Kuuc, d. preposito de Insula beate Marie virginis, ad opus d. abbatis et conventus ibidem, in allodio sine censu cum aggere de jure ad dictam terram pertinente, hereditarie possidendas. Et dictus Petrus dicte terre renunciavit *promittens etc.* dicto d. preposito *a. o. pred.* super dicta terra *per annum etc.* Inde est Ghiselbertus Hac de Tule fidej. N. t. l.

Datum a. D. MCCCXXX, feria III post Annunciationem dominicam.

N° 364.

1330, Maart 27. (Zaltbommel.)

Voor de bovengenoemden, s. in Sautbomel, *verkoopen* Mechteldis filia Ghiselberti Geve c. t. s. e. et cum eis Gerardus ipsius Mechtildis frater, *voor* XX lb., II hont et LXXXVII perticas terre, sitas in j. de Deyle in loco dicto in den Hoghenweert, inter dominos de Insula ex utroque latere infra aggerem, et inter heredes Ade ex utroque latere trans aggerem, *aan d. prep. etc. i. a. s. c. cum etc. Fidej.*

Datum a. D. MCCCXXX, feria tercia post dominicam Annunciationem.

N° 365.

1330, Maart 27. (Zaltbommel.)

Voor de bovengenoemden s. in Zautbomel, *verkoopen* Wilhelmus de Tule et Ghiselbertus Hac ejus frater *voor* CC lb., V jugera et V$ hont terre, sita in j. de Deyle in den Dalenweert, inter dominos de Insula beate Marie ex utroque latere *aan d. prep. etc. i. a. s. c. cum etc. Borg*: Ghiselbertus de Deyl.

Datum a. D. MCCCXXX, feria III post Annunciationem dominicam.

N° 366.

1330, Maart 27. (Zaltbommel.)

Voor de bovengenoemden, s. in Sautbomel, *verkoopt* Ghiselbertus Hac, filius Wilhelmi de Tule, *voor* C lb., IX hont terre, sita in j. de Deyle in loco opt Cortlant, inter ipsum Ghiselbertum Hac et Lambertum, filium Theoderici Boumans; item, tria hont et LXXXVI perticas terre ibidem in loco dicto opten Eindijc, inter dominos de Insula beate Marie et Albertum de Kuyc, *aan d. prep. etc. i. a. s. c. cum etc.* Et Petrus Cay omni juri quod ipse habet in dictis IX hont terre in loco Cortlant dicto sitis, renunciavit *a. o. pred.*

Datum a. D. MCCCXXX, feria III post Annunciationem dominicam.

N° 367.

Philips van Wadenoye verkoopt land onder Wadenoyen aan de abdij.

1330, Maart 29. (Zaltbommel.)

U. p. v. nos Henricus Fey et Henricus de Werva, s. in Sautbomel, n. f. p. q. c. c. n. Philippus, filius Ghyskini de Wadenoy, vendidit et o. pro CC lb. d. l. e. ut f. p. X$ jugera terre, sita in j. de Wadenoye in manso dicto Tylsghehoeve, inter viam dictam Tyelwech et terram capelle in Tyela. Item unum juger ibidem in eodem manso, inter terram dicte capelle et terram jurisdictionis de Zeenwinen, Olivero, filio domini de Asperen, *a. o. dom. etc. i. a. etc.* exceptis sex virgatis aggeris ad dictam terram de jure spectantibus. Et dictus Philippus dicte terre renunciavit, *promittens etc.* dicto Olyvero *a. o. pred.* super dicta terra *per annum etc.* N. t. l.

Datum a. D. MCCCXXX, feria V post Annunciationem dominicam.

N° 368.

1330, April 13. (Zaltbommel.)

Voor Arnoldus de Hoesden et Wolterus Scaep, s. in Sautbomel, *verkoopen* Johannes Blaffaert et Rodolphus ejus frater, *voor* CL lb., V jugera et XCV perticas terre, sitas in j. de Hellu in loco dicto dsVriesen camp, inter dominos de Insula beate Marie virginis et Neudekinum de Haerhusen, *aan* Gerardo de Werva, *ten behoeve der abdij. Borgen:* Theodoricus filius Henrici et Arnoldus File.

Datum a. D. MCCCXXX, feria VI post diem Pasche.

N° 369.

Otto, heer van Cuyk, door de abdij Mariënweerd en de stad Grave tot scheidsman gekozen in tusschen hen bestaande geschillen over den eigendom van land bij Hal, in het land van Cuyk gelegen, bepaalt de grenzen van het gedeelte 't welk de abdij daarvan zal hebben, en wijst het overige aan Grave toe.

1330, Mei 13.

Wi Otte, here van Kuyc, maken condt allen luden die dese lettre selen sien of horen lesen, dat eersome lude die abt ende tconvent van Sente Marienweerde van eenre partyen, ende die stat van den Grave ende onze ghemene lant van der ander partyen, van allen twiste ende van allen becronen dat si ondertusghen ghehadt hebben alse van ghemeenten die bi den hove van Halle [1] gheleghen is, met eendrachticheet ende met vryen wille an ons ende op onze zecghen bleven sijn, waer op dat wi ons met onsen vrienden wale beraden hebben ende secghen aldus als hierna bescreven is. Den voernoemden abt ende den convente secghen wi erflike ende ewelike toe behoren selen, alle lant ende erve van Halrevoert tusghen den Heedacker ende tusghen tgoet van der Heiden, ende voert neven Halrebosch ende tusghen die Riet ende tusghen Auderhalle, alsoe alst daer beputht ende bepaelt is, ende van Auderhalle tot aen dien weghe die van Halle tot Millewaert gaet tusghen den Vosculen ende tusghen den Scaepdike, ende voert tot ten drien eyken toe, ende van den drien eyken omme den Hoghenbosch, ende van omme den Hoghenbosch ter Waghen donc toe, ende neven die Waghen donc ten Nuwen dike toe, ende van den Nuwen dike ten Heedacker toe, beneven den weghe die gaet van den Grave ter Zeelander waert [3], ende voert omme den Heedacker uten weghe die van Gale coemt ende gaet in Halrevoert

die boven ghenoemt is. Dit vornoemde lant ende erve alst hijr boven omleedt, beputht ende bepaelt is, secghe wi den abt ende den convent voernoemt toe, also datsi dat erflike ende ewelike behauden solen ende daermede horen orbaer doen als met horen eyghenen goede; voert in Horenbosche ende opten Horen solen si scutten, also alsmen boven ende beneden te scietten[4] pleecht. Ende wat buten desen putten ende buten desen palen ende beleidinghen is, dat secghe wi onser stat van den Grave ende den ghemenen lande toe. Over dese beleidinghe ende over dit secghen waren met ons, her Heinric, here van Ghenep, her Heinric van Hoeps onse neve, onse manne, Jan van Oytghe onse amptman, Jan veren Lydekensone, Inwein Werneerssone, Brusten dsmit, Willem die Witte, Lambrecht Abensone ende Gheldolf dsnider, onse schepene ende gheswoerne van den Grave ende anders vele goeder lude, onse manne ende dienstmanne, alse Sarijs van Kuyc, Peter van Mirlaer die jonghe, Arnoudt van Padbroke, Jacob Priem ende Arnoudt Vilroc. Ende want wi willen dat dit secghen ende dese beleidinghe vast ende gestade blive, daer omme is dese lettre beseghelt met onsen seghel ende met seghelen des heren van Ghenep, heren Heinrics van Hoeps ende met seghel der stat van den Grave.

Ghegheven int jaer ons Heren M CCC XXX, op sente Servatius dach.

De rubriek luidt: De conventione super quadam comitate apud Halle.

1) Hal, in het Land van Cuyk, bij Escharen.

2) Thans hoofdplaats der gemeente Mill en St Hubert, Noord-Brabant.

3) Zeeland, in het Land van Ravenstein, Z. W. van Grave, te dien tijde een gehucht onder de parochie Uden. Eerst in 1376 werd te Zeeland eene kapel gesticht, later tot parochiekerk verheven. *Charters enz. Land van Ravenstein*, 'sHertogenbosch, 1848, I, blz. 148.

4) scutten?

In het *Memoriaal of Beschr. van Grave en den lande van Kuik*, door Paringet en van Alen, Utrecht 1752, blz. 90, en in de *Beschrijving van Grave*, door P. Hendrikx, Grave, 1845, I, blz. 64, wordt zonder twijfel, voor zoover Mariënweerd en de verdeeling van de Graspeel betreft, bovenstaande brief bedoeld, doch zijn tekst was aan beide schrijvers onbekend. De door hen aan de bemiddeling van Otto van Cuyk toegeschreven scheiding tusschen Cuyk en Herpen (waarover in eerstgemeld werk blz. 461 vv.) moet bij een anderen brief geregeld zijn geweest, en deze kan het door hen vermelde latere jaartal 1333 gedragen hebben. Interessant met betrekking tot het verdeeld bezit van de Graspeel kan zijn eene kaart op perkament: „van Grave en omstreken, ook van de geprojecteerde vaart uit de Peel (in 1617 door Jan Petersz. Dou) bij Jan van Coll, A° 1647", van welke C. W. Pape (a° 1841, *Handel. Prov. Gen. van Noord-Braband*, II, blz. 166) gewaagt als onbekend, maar niet onbelangrijk wegens de daarop voorkomende grensscheiding der Peel, tusschen de landen van Ravenstein en van Cuyk, waarom de luitenant-generaal de Man ze, met vergunning van den eigenaar (destijds de wethouder Walter te Grave), voor het Topographisch bureau liet copiëeren.

N° 370.

Gijsbrecht van Deyl verkoopt verscheidene stukken land onder Deil aan Mariënweerd.

1330, Mei 16. (Zaltbommel.)

U. p. v. nos Henricus Fey, Henricus de Werva et Michael Moliart, s. in Sautbomel, n. f. p. q. c. c. n. Ghiselbertus de Deyle vendidit et o. pro quingentis libris d. l. e. ut f. p. XIIII hont et IIII perticas terre, sitas in j. de Deyle in loco dicto In den weert op die tien gherden, inter dominos de Insula et terram dictam Gheer. Item, XVII hont et XXIII perticas terre ib. oppen Gheer, inter vicum dictum Conincswech ex uno latere et curatum in Deyle, dominos de Insula, Falconem, filium Hacconis, Albertum de Kuuc, Johannem et Albertum suos filios et Wolterum Wautaert ex latere alio. Item, II hont et LXXV perticas terre ib. in den Crummengrijnt, inter dominos de Insula et Albertum de Kuuc. Item, II hont et XXXVII perticas terre ibid. in den Cortengrijnt, inter dominos de Insula ex latere uno et dominum de Asperen, dominos de Insula et pueros Alberti de Kuuc ex latere alio. Item, tria hont et XLII perticas terre ib. op die Dijchaer, inter dominos de Insula et dominum de Asperen. Item V hont terre, demptis tamen duabus virgatis, sita ib. in loco dicto Tusghen breden wech ende smalen wech, inter dominos de Insula et dominum de Asperen. Item, Vς hont et VII virgatas ib. oppen Acker, inter dominos de Insula et Falconem, filium Hacconis. Item, IIIς hont terre ib. oppen Appelweert, inter dominos de Insula et aggerem. Item, dimidium juger terre ib. op Troc, inter dominos de Insula ex utroque latere. Item, LXXV virgatas terre ib. aen den Eindijc, inter Albertum de Kuuc et dominos de Insula, *d. prep. etc.* in allodio sine censu et cum aggeribus de jure ad dictam terram spectantibus, her. possidenda. Et dictus Ghiselbertus dicte terre renunciavit *promittens etc.* dicto d. preposito *a. o. pred.* super dicta terra *per annum etc.* Inde sunt Wilhelmus de Tule et Ghiselbertus Hac, ejus frater, fidej. ind. N. t. l.

Datum a. D. MCCCXXX, in vigilia Penthecostes.

N° 371.

Coenraad Rode verkoopt aan de abdij land onder Rossum en ontvangt het van haar in erfpacht.

1330, Juni 21. (Zaltbommel.)

U. p. v. nos Arnoldus de Hoesden, Paulus de Francia, Michael Moliart et Philippus de Horwinen, s. in Sautbomel, n. f. p. q. c. c. n. Conrardus Rode, vendidit et o. pro CC lb. d. l. e. ut f. p. VI jugera terre, sita in j. de Rossem super novam pascuam, inter Arnoldum filium Conrardi et Rutgherum Wolf; item, VI jugera terre ib. in locis dictis Opte Repen ende Opte Scobemden, inter Arnoldum de Gulic, d. Goswinum de Rossem, militem, et pueros Johannis dsblaren (*sic*) ex uno latere et terram dictam Dwermerghen et adversatilia de antiqua pascua ex latere alio; item, duo jugera terre ib. op die Twegherden, inter Conrardum Rode et Gosuinum Struve; item, VII hont terre ibidem super novam pascuam, inter Johannem filium Fyen de Vico et Johannem Boecsteel; item, XXIII hont terre ibidem Opten Ridacker, inter terram dictam Dorendijc et terram dictam Opten Weert; item unum juger terre ibidem in die Swaden, inter Gerardum de Mameren et Conrardum Rode, Henrico de Werva, a. o. d. abbatis de Insula beate Marie *i. a. etc.* Et dictus Conrardus dicte hereditati renunciavit, *promittens etc.* Henrico a. o. dicti d. abbatis super dicta hereditate *per annum etc.* Inde sunt Henricus, filius dicti Conrardi, et Gerardus, filius Arnoldi de Roemde, fidej. ind.

Quo facto dictus Henricus sub nomine d. abbatis pred. reddidit dicto Conrardo dictam hereditatem in her. censu possidendam, pro XI lb. den. leg. *gr. reg. etc.* singulis annis perpetue in die beati Stephani Prothomartyris in medio hyemis, dicto d. abbati solvendis, qui *census etc.* pena XI sol. *d. mon. etc.* dictus d. abbas recuperare potest ex dicta hereditate, quando diutius noluerit expectare. N. t. l.

Datum a. D. MCCCXXX, feria V ante diem Nativitatis beati Johannis Baptiste.

N° 372.

1330, Juli 3. (Zaltbommel.)

Voor Arnoldus de Hoesden et Philippus de Horwinen, s. in Sautbomel, *verkoopt* Arnoldus filius Haudekini[1] de Reno

voor XX lb., V hont terre sita in j. de Eynspijc in loco dicto Sittert, inter d. abbatem de Insula beate Marie virginis et dictum Arnoldum, *aan* Henrico de Werva, *ten behoeve der abdij. Borgen:* dominus Johannes, dictus Rike, presbiter, Wedigo et Theodericus, fratres, filii Isr(aelis?), avunculi dicti Arnoldi.

Datum a. DMCCCXXX, feria III post beatorum Petri et Pauli Apostolorum.

[1]) Baudekini?

N° 373.

Godfried Hacke van Worden en zijne echtgenoote Elisabeth erkennen, dat zij het door hen bewoonde huis, naast de begraafplaats te Worden, tegen eene jaarlijksche erfrente van de abdij in erfpacht houden.

1330, Juli 5. (Nijmegen.)

Nos Reynaldus Sybonis [1], borchgravius Novimagensis, Arnoldus de Wůsic et Wilhelmus de Hese, scabini ibidem, testamur quod constituti coram nobis in judicio Godefridus Hacke de Worde et Elyzabeth, ejus uxor legitima, profitebantur se tenere ab abbate et conventu Insule beate Marie, aream et domum in quibus iidem conjuges ad presens morantur, sitas juxta cymiterium de Worde, inter terram dominorum Xanctensium ex una parte, et terram dictorum abbatis et conventus ex altera parte, pro hereditario censu XXIIII solidorum parvorum denariorum pro tempore communiter usualium, et uno die dicto Maddach, annis singulis, die beati Lamberti Martyris, prefatis abbati et conventui persolvendis. Harum testimonio litterarum, sigillis nostris munitarum.

Datum anno Domini MCCCXXX, crastino Translationis beati Martini Episcopi.

Vgl. n° 360.

[1]) Waarschijnlijk moet gelezen worden, Sybodonis, als in n° 360. De naam Sybodo komt voor in n° 86.

N° 374.

Johannes van Wijck verkoopt land onder Driel aan de abdij, die het hem in erfpacht teruggeeft.

1330, Juli 16. (Zaltbommel.)

U. p. v. nos Henricus de Werva et Philippus de Horwinen,

s. in Sautbomel, n. f. p. q. c. c. n. Johannes, filius Johannis de Vico, vendidit et o, pro L lb. d. l. e. ut f. p. duo jugera terre sita in j. de Driel, in loco dicto opten Vlidert, inter Rodolphum Hic et heredes Gerardi de Vico; item, unum juger terre situm ib. in loco dicto opten Riscoten, inter dictum Johannem et Johannem, filium Mathie, d. Falconi, presbytero, *a. o. dom. etc. i. a. etc.* Et dictus Johannes dicte terre renunciavit, *promittens etc.* d. Falconi a. o. dicti d. abbatis super dicta terra *per annum etc.* Inde sunt Arnoldus, filius Johannis de Vico, et Theodericus, filius Loefs fidej. ind.

Quo facto dictus d. Falco, ex parte dicti d. abbatis, reddidit dicto Johanni dictam terram in her. censu possidendam, pro tribus lb. den. leg. *gr. reg. etc.* in die beati Petri ad Vincula dicto d. abbati perpetue persolvendis. Qui *census etc.* pena trium sol. *d. mon. etc.* dictus d. abbas recuperare potest ex dicta terra quando diutius noluerit expectare. N. t. l.

Datum a. D. MCCCXXX, in crastino Divisionis Apostolorum.

N° 375.

1330, Juli 30. (Zaltbommel.)

Voor Arnoldus de Hoesden, Henricus de Werva et Wolterus Scaep, s. in Sautbomel, *verkoopt* Albertus Audscalc *voor* C lb. *aan d. prep. etc.* VII hont terre sita in j. de Eynspijc in loco dicto In den Sittert, inter dominos de Insula beate Marie et heredes Baudekini, filii Coters de Helleu. Item, IX hont et LVIII perticas terre ib. in loco dicto Cortehoeven, inter dominos de Insula et dominum de Asperen. *Borg:* Sanderus Audscalc.

Datum a. D. MCCCXXX, feria II post beati Jacobi Apostoli.

N° 376.

Albert Audscalc verkoopt eenig land onder Deil aan Mariënweerd en ontvangt het in erfpacht terug.

1330, Juli 31. (Zaltbommel.)

U. p. v. (*de bovengenoemden*) s. in Sautbomel, n. f. p. q. c. c. n. Albertus Audscalc vendidit et o. pro CL lb. d. l. e. ut f. p.

VIII jugera et unum hont et XLIX perticas terre, sitas in j. de Deyle in loco dicto Boninchoe, inter communem vicum et ipsum Albertum Audscalc *d. prep. etc. i. a. etc.* Et dictus Albertus dicte terre renunciavit *promittens etc.* d. preposito *a. o. pred.* super terra ante dicta *per annum etc.* Inde est Sanderus Audscalc fidej.

Quo facto dictus d. prepositus sub nomine d. abbatis et conventus pred. (reddidit) dicto Alberto dictam terram in her. censu possidendam, pro IIII lb. den. leg. *gr. reg. etc.*, in die beati Petri ad Cathedram, dictis d. abbati et conventui singulis annis perpetue persolvendis. Qui *census etc.* pena quatuor solidorum *d. mon. etc.* dictus d. abbas et conventus recuperare possunt ex dicta terra quando diutius noluerint expectare. N. t. l.

Datum a. D. MCCCXXX, in vigilia beati Petri ad Vincula.

N° 377.

1330, Augustus 1. (Zaltbommel.)

Voor Henricus de Werva et Wolterus Scaep, s. in Sautbomel, *verkoopen* Lambertus filius Theoderici Boumans et Laurentius, filius Henrici Hagaerts, *voor* XXX lb., IIII$\frac{1}{2}$ hont et duas virgatas terre, sitas in j. de Deyle in loco dicto Cortlant, inter dominos de Insula ex utroque latere, *aan* Henrico de Werva juniori *ten behoeve der abdij. Borgen:* Theodericus Bouman, de Eynspijc, et Albertus Audscalc, filius Nicholai fabri.

Datum a. D. MCCCXXX, in die beati Petri ad Vincula.

N° 378.

1330, Augustus 2. (Beesd.)

Voor Hertbaren van Hokelem ende Ghysbrecht Janszoen, s. in Beesde, *draagt* Florens Janszone, een hofstat die leghet tot Beesde, tusschen Gheraet Loy Jordaenszone ende tusschen Sander den Kemp, *op aan* Willem die lantmeter, *door wien de hofstede wordt overgedragen aan* Goeswijn Meeuszoen, *ten behoeve der abdij. Vorm gelijk aan n° 361.*

Ghegheven i. j. o. H. MCCCXXX, des ander daghes na sente Peters dach tot ingaenden Oeste.

N° 379.

1330, September 25. (Zaltbommel.)

Voor Henricus de Werva et Wolterus Scaep, s. in Sautbomel, *verkoopt* Johannes Starc, *voor* LX lb. *aan* d. Falconi de Vico, presbytero, *ten behoeve der abdij, de doorgestoken brieven nos 172, 238 en 351.* Inde sum ego, Wolterus Scaep, fidejussor.

Datum a. D. MCCCXXX, feria III post beati Mathei Apostoli et Ewangeliste.

N° 380.

1330, September 30. (Zaltbommel.)

Voor Arnoldus de Hoesden et Henricus de Werva, s. in Sautbomel, *verkoopt* Ghiselbertus, dictus Suun, *voor* XII lb., unum hont et nonaginta sex virgatas terre, sitas in j. de Deyle in loco dicto in den Dalenweert, inter dominos de Insula et Aleidem, relictam Lamberti de Ghijssen, *aan* Godefrido, notario in Bomel, a. o. d. abbatis de Insula, *i. a. s. c. cum etc. Borg:* Ghiselbertus de Deyle.

Datum a. D. MCCCXXX, in vigilia beati Remigii episcopi.

N° 381.

Paulus de Francia verkoopt den doorgestoken brief n° 277 aan Mariënweerd.

1330, October 4. (Zaltbommel.)

U. p. v. nos Henricus Fey et Michael Moliart, s. in Sautbomel, n. f. p. q. c. c. n. Paulus de Francia vendidit et o. pro LXXX lb. d. l. e. ut f. p. litteram cui hec presens littera est transfixa, hereditarium censum et omnia in dicta littera contenta sicuti ibidem continentur, Henrico de Werva *a. o. dom. etc.* her. possidenda. Et dictus Paulus dictis bonis renunciavit, *promittens etc.* dicto Henrico *a. o. pred.* super dictis bonis *per annum etc.* Inde est Wilhelmus de Horwinen fidej. N. t. l.

Datum a. D. MCCCXXX, feria quinta post Remigii.

N° 382.

Gijsbrecht Hac van Tuyl verkoopt eenig land onder Deil, aan Gerard van den Rijn, ten behoeve van den pastoor van Deil.

1330, October 29. (Zaltbommel.)

U. p. v. nos Henricus Fey et Henricus de Werva, s. in Sautbomel, n. f. p. q. c. c. n. Ghiselbertus Hac, filius Wilhelmi de Tule, vendidit et o. pro XXX lb. d. l. e. ut f. p. septem hont et duas virgatas terre, sitas in j. de Deyle in loco dicto opten Boenacker, inter dictum Ghiselbertum et dominos de Insula, Gerardo de Reno, ad opus investiti in Deyle, *i. a. etc.* Et dictus Ghiselbertus Hac dicte terre renunciavit *promittens etc.* dicto Gerardo a. o. dicti investiti seu curati in Deyle, super dicta terra *per annum etc.* Inde est Hertbernus de Deyle fidej. N. t. l.

Datum a. D. MCCCXXX, in crastino beatorum Symonis et Jude Apostolorum.

N° 383.

1330, October 29. (Zaltbommel.)

Voor Paulus de Francia, Henricus Fey et Henricus de Werva, s. in Sautbomel, *verkoopen* Arnoldus filius Ade et Riquinus ejus frater et Belia eorum soror c. t. s. u. *voor* CC lb., peciam terre sitam in j. de Deyle in loco dicto Inden Weert extra aggerem, inter d. abbatem de Insula, Aleidem relictam Lamberti de Ghijssen, aggerem, et aquam dictam Linghen, *d. prep. etc. Borgen:* Rodolphus Grote, de Beesde, Hertbernus de Deyle et Matheus, filius Ade, fidej. ind.

Datum a. D. MCCCXXX, in crastino beatorum Symonis et Jude Apostolorum.

N° 384.

Matheus Ada'szoon verkoopt land te Deil aan Mariënweerd en ontvangt het terug in erfpacht.

1330, November 12. (Zaltbommel.)

U. p. v. nos Paulus de Francia et H(enricus) de Werva, s. in Sautbomel, n. f. p. q. c. c. n. Matheus, filius Ade, ven-

didit et o. pro XX lb. d. l. e. ut f. p. aream sitam in Deyle in loco dicto op den Hoghenweert, inter dominos de Insula ex uno latere, et fratres et sorores ejusdem Mathei et vicum communem ex latere alio, *d. prep. etc. i. a. s. c. cum etc.* Et dictus Matheus dicte aree renunciavit *promittens etc.* dicto d. preposito *a. o. pred. per annum etc.*

Quo facto dictus d. prepositus sub nomine d. abbatis et monasterii predictorum reddidit dicto Matheo dictam aream in her. censu possidendam, pro XX solidis census den. leg. *gr. reg. etc.* singulis annis perpetue dictis d. abbati et monasterio in die beati Lamberti episcopi solvendis, jure censuali. N. t. l.

Datum a. D. MCCCXXX, in crastino beati Martini hyemalis.

N° 385.

1330. (Zaltbommel.)

Voor Paulus de Francia, Henricus Fey et Wolterus Scaep, s. in Sautbomel, *verkoopt* Conrardus Rode, *voor* CC lb. *aan* Henrico de Werva, *ten behoeve der abdij, de doorgestoken brieven n*[os] *144, 217, 230 en 255. Borgen:* Henricus filius dicti Conrardi, Cristina relicta Johannis filii Huberti c. t. s. e. et Ghiselbertus ejus filius.

Datum a. D. MCCCXXX.

N° 386.

Hendrik uten Bachuse en zijne vrouw doen afstand van alle recht op zekere hofstede, ten behoeve der abdij.

1331, Januari 18. (Beesd.)

Wij ..Gherbrant van Beesde ende Hubrecht Meuszoen, s. in Beesde, orconden dat vor ons quamen Henric, die Gheraets broeder was uten Bachuse, ende Lijsbet sijn wijf, ende verteghen tots cloesters behoef van Sunte Marienwerde, op ene hofstat ende op een huys dat op die hofstat staet, welke hofstat leecht tot Beesde, tusghen sunte Peter an die een zide ende tusghen Henric vorghenoemt an die ander zide. In o. d. b. b. m. o. z.

Ghegheven i. j. o. H. MCCCXXXI, op den vridach voer sunte Agneten dach.

N° 387.

1331, Januari 18. (Zaltbommel.)

Voor Arnoldus de Hoesden et Johannes de Hoesden, s. in Sautbomel, *verkoopen* Aleidis, relicta Lamberti de Ghijssen c. t. s. e. et Johannes de Ghijssen, ejus filius, *voor* LX lb., VII hont terre et quantum terre amplius ibidem habent, sita in j. de Deyle in loco dicto in den Weert extra aggerem, inter dominos de Insula et Petrum Cay, *aan* Henrico de Werva *ten behoeve der abdij. Borgen:* Johannes filius Hacconis de Deyle et Otto filius Alberti de Kuuc.

Datum a. D. MCCCXXXI, feria II post diem Conversionis beati Pauli Apostoli.

N° 388.

Jan uten Boemgaerde draagt aan Mariënweerd op de helft eener gracht of sloot, gelegen onder Enspijk, tusschen zijn land en dat van de abdij.

1331, Februari 9. (Zaltbommel.)

U. p. v. nos Johannes de Hoesden et Philippus de Horwinen, s. in Sautbomel, n. f. p. q. c. c. n. Johannes ex Pomerio, dimidietatem unius fosse site in jurisdictione de Eynspijc, inter dominos de Insula et ipsum Johannem, que in latitudine septem pedum spacium continet, obtulit Olivero *a. o. dom. etc.* ab ipsis hereditarie possidendam, et dictus Johannes dimidietati dicte fosse renunciavit *promittens etc.* dicto Olyvero a. o. dictorum d. abbatis et dominorum, super dimidietate dicte fosse, per annum et diem ut juris est, adversus omnes juri comparere volentes, et deponere omne plegium quod voerplicht dicitur de eadem. N. t. l.

Datum a. D. MCCCXXXI, sabbatho post beate Agathe virginis.

N° 389.

Twee dochters van Willem Hake doen, ten behoeve van Mariënweerd, afstand van de nalatenschap huns vaders.

1331, Maart 10. (Beesd.)

Wy ..Gherbrant van Beesde ende Florans Janszoen, s. in Beesde, orconden dat voer ons quamen, Agnese Willem Hakes-

dochter, met Wouter Zebrechtszoen horen wittelicken mombaer, ende Mechtelt Willem Hakesdochter voerseecht, met Coman Zeben, horen wittelicken mombaer, ende verteghen tots cloesters behoef van Sunte Marienwerde op alsulc versterf als hem bestorven was van Willem Hake vorghenoemt horen vader, an een hofstat die leecht tot Beesde op den Wiel, ende an een huys dat op dese v. hofstat staet. In o. d. b. b. m. o. z.

Ghegheven i. j. o. H. MCCCXXXI, des sonnendaechs voer Gregorii pape.

N° 390.

1331, Maart 23. (Beesd.)

Voor Ghijsbrecht die Grote ende Corstiaen Hubrechtszoen, s. in Beesde, *draagt* Didderic die Nuwe, ene hofstat die leecht tot Beesde op den Wiel, *op aan* Willem den lantmeter, *door wien de hofstede wordt overgedragen aan* Goswijn Meuszoen, *ten behoeve der abdij. Vorm gelijk aan n° 361.*

Ghegheven i. j. o. H. MCCCXXXI, des satersdaechs na Gertrudis virginis.

N° 391.

1331, April 1. (Zaltbommel.)

Voor Wolterus Scaep et Johannes de Werva, s. in Sautbomel, *verkoopt* Wolterus Wautaert *voor* LXXX lb., VII hont et LXXX virgatas terre, sitas in j. de Deyl in loco dicto in den Dalenweerd, inter dominos de Insula et pueros Alberti de Kuuc. Item, unum juger terre in palude ib. inter dominos de Insula ex utroque latere, *aan* Henrico de Werva *a. o. dom. etc. i. a. etc.* excepto illo aggere de jure ad illam terram in den Dalenweert sitam pertinente. *Borg:* Theodericus Wautart.

Datum a. D. MCCCXXXI, in crastino Pasche.

N° 392.

Daniel, cureit der kerk van Deil, ruilt stukken land aan de papeliker provende toebehoorende, tegen land van Mariënweerd, alles onder Deil gelegen.

1331, April 4.

Wij Daniel, cureyt der kerken van Deyle, Gheraert ende Heymeric van den Rine, ghebroedere, Wauter Wautart, Ghijsbrecht van Deyle, Willem ende Hac (van Tuul) ghebroedere, maken cont allen luden, dat wi bi rade onser ende onser ghebure daer over waren, daer onse pape her Daniel vorseit, om orbaers wille der papeliker provende, wisselde II merghen lants die gheleghen waren in den Weert tot Deyl in vier stucken, ende die totter papeliker provende toehoerde, tieghen heren Vrederic, proest van Sunte Marienweerde, tot behoef des ..abts ende des cloesters van den Weerde, om drie marghen lants ende seven scafte die hem her Vrederic, proest voerseit, weder gaf, licghende tot Deyl opten Boenacker, tusghen lant datter papeliker provende toebehoert ende Hacken Willemssoen van Tuul. Voert tughe wi, dat bi rade onser ende onser ghebure, die proest, her Vrederic v., gaf onser kerken van Deyl om andehalven marghen lants die der kerken toebehoerden ende die gheleghen waren tot Deyl ints cloesters lant van den Weerde in drie stucken, vier marghen lants, van welken IIII marghen lants drie marghen lants ende XXXII scafte sijn gheleghen tot Deyl opten Boninchoe, tusghen lant der kerken van Deyl ende Emont van Eyminchoven, ende V hont lants ende LXVIII scaft sijn geleghen tusghen Hacken Willemssoen van Tuul ende den cloester van den Weerde voerseecht. Ende dese wissel in allen siden is ghesciet met goeden moede, om orbaers wille onser kerken ende der papeliker provenden, sonder alrehande archeit.

In orconde alle deser voerwaerde heb wij Daniel, cureyt van Deyl, Gheraert ende Heymeric van den Rhine, ghebroedere, Wouter Wautart, Ghijsbrecht van Deyl ende Willem van Tuul voerghenoemt, desen brief beseghelt met onsen seghelen. Ende ic Hac van Tuul v., want ic selve ghenen zeghel en hebbe, so heb ic desen voerseechden luden ghebeden datsi desen brief beseghelen voer mi met horen seghelen. Ende ic Alaert van den Rine, kercmeister der kerken van Deyl, want mi dese wissel goet ende orberlike dunct der kerken van Deyl ende der papeliker provende, soe heb ic desen brief oec beseghelt met minen zeghel tot eenre orconde als een kercmeister.

Ghegheven i. j. o. H. MCCCXXXI, op sunte Ambrosius dach.

N° 393.

1331, April 30. (Zaltbommel.)

Voor Paulus Bart et Fredericus Moliart, s. in Sautbomel, *verkoopt* d. Johannes Moliart, *voor* XX lb., unum juger terre situm in j. de Gamberen in loco dicto Clockenkamp, inter dominos de Insula et communem vicum, *aan* Gerardo famulo d. prepositi, *ten behoeve der abdij*, sine censu et sine aggere, exceptis tamen aggeribus interioribus dictis afterdyc de jure ad dictam terram spectantibus, et cum suis aqueductibus.

Datum a. D. MCCCXXXI, in vigilia beatorum Philippi et Jacobi Apostolorum.

N° 394.

Arnold Baudekijnsz. van den Rijn verklaart zich geheel voldaan wegens alle aanspraken en geschilpunten jegens den abt en het convent van Mariënweerd, en staat er voor in, dat zijne broeders en zusters zich insgelijks voldaan zullen verklaren.

1331, Mei 12. (Zaltbommel.)

Nos Arnoldus de Hoesden et Johannes de Hoesden, s. in Sautbomel, protestamur quod Arnoldus filius Baudekini de Reno, d. abbatem de Insula beate Marie et conventum ibidem, de omnibus inpetitionibus et causis singulis quas ipse adversus eosdem dominos de Insula a retroacto tempore usque in presentem diem, monere vel proponere habuit vel habet, clamavit quitos perpetue et solutos, promittens ut principalis debitor, quod fratres et sorores ejus omnes similiter dictos dominos de Insula, dominum videlicet abbatem et conventum, de omnibus inpetitionibus et causis, quas illi adversus dictos dominos abbatem et conventum a retroacto tempore usque in presens tempus monere vel proponere habuerunt vel habent, quitos clamabunt perpetue et solutos. Inde sunt d. Johannes dictus Rike, presbyter, et Theodoricus ejus frater, fidej. ind. N. t. l.

Datum a. D. MCCCXXXI, dominica post Ascensionem Ejusdem.

N° 395.

Arnold Muelrepas, schout, en andere ingezetenen van Mill, verklaren dat Jan van den Voerlaer en zijne echtgenoote Bertradis, aan Mariënweerd het goed „ten Voerlaer" verkocht hebben.

1331, Juni 4. (Grave.)

Nos Lambertus, filius Alberti, et Brustenus Faber, s. in Gravia, testamur quod constituti coram nobis, Arnoldus Muelrepas, scultetus in Mylle, Arnoldus dictus Vilroc, Ghenekinus de Insula sancte Marie, et Hermannus dictus van den Voerlaer, litones in Mylle, protestabantur quod comparentes coram eis Johannes, dictus van den Voerlaer, et Bertradis ejus uxor legitima, cum mumburno sibi electo et per sententiam juris sibi dato, legitima venditione precedente supportaverunt d. preposito Insule sancte Marie, ad opus venerabilium virorum dominorum ..abbatis et ..conventus Insule predicte, bona dicta ten Voerlaer, que fuerunt predicti Johannis van den Voerlaer, eisdem bonis, ad opus dictorum dominorum abbatis et conventus Insule sancte Marie predicte, more solito renunciantes effestucando, ita quod sententia litonum prescriptorum dictavit id predictis dominis abbati et conventui fore stabile atque firmum. Promiserunt insuper dicti conjuges bona predicta prefatis dominis warandire anno et die contra quoscumque jure parere volentes et per obligationem penitus removere. Super quo dicti conjuges dictis d. abbati et conventui posuerunt fidejussores, videlicet Arnoldum de Mirica et Hermannum dictum van den Voerlaer, fratrem predicti Johannis, qui una cum predictis conjugibus, manibus conjunctis et indivisi, ut premittitur hoc facere promiserunt. Acta sunt hec presentibus litonibus pretactis et aliis quam pluribus fidedignis. In cujus rei testimonium sigilla nostra ad rogatum d. prepositi et Johannis de Voerlaer presentibus sunt appensa.

Datum a. D. MCCCXXXI, quarto die mensis Junii.

Deze oorkonde komt voor onder „Mylle", en ook uit de goederenlijst blijkt, dat dit goed „ten Voerlaer" onder Mill was gelegen.

N° 396

1331, Juli 27. (Zaltbommel.)

Voor Arnoldus de Hoesden et Philippus de Horwinen, s. in Sautbomel, *verkoopt* Symon, filius Hacconis, *voor* C lb., V jugera terre sita in j. de Hijr opte Worden, inter heredes d. Ghiselberti de Tule, militis, et Gerardum Joede, *aan* Gosuino, filio Bartholomei, dicti Meus. *Borg:* Ghiselbertus filius Hacconis.

Datum a. D. MCCCXXXI, sabbatho post beati Jacobi Apostoli.

Overgedragen in n° 398.

N° 397.

Albert van Cuyk doet afstand van een stuk land in den Weerd onder Deil, ten behoeve van zijn broeder Johannes van Cuyk.

1331, September 27. (Zaltbommel.)

Nos Arnoldus de Hoesden et Wolterus Scaep, s. in Sautbomel, protestamur quod Albertus de Kuuc renunciavit ad opus Johannis de Kuuc, sui fratris, uni petie terre site in j. de Deyle, in loco dicto in den Weert extra aggerem, inter dominos de Insula et Petrum Cay. N. t. l.

Datum anno Domini MCCCXXXI, feria VI post beati Mauritii.

Dit land wordt verkocht in n° 405.

N° 398.

1331, September 28. (Zaltbommel.)

Voor de bovengenoemden, s. in Sautbomel, *draagt* Gosuinus, filius Meus, *aan* d. Ricardo *op, ten behoeve der abdij, den doorgestoken brief n° 396.*

Datum a. D. MCCCXXXI, in vigilia beati Michaelis Archangeli.

N° 399.

1331, December 5. (Zaltbommel.)

Voor Wolterus Scaep et Johannes de Werva, s. in Sautbomel, *verkoopt* Ghiselbertus Hac, filius Hacconis, *voor* LXXVII lb., domum et aream sitas in Hijr, inter heredes Wilhelmi Hac et Marcelium den Witten ex uno latere et communem vicum ex latere alio; item IIII jugera terre sita ib. op te Woerden, inter heredes Hollekini et Symonem, filium Hacconis, *aan* eidem Symoni. Veruntamen dictus Ghiselbertus redimere potest dicta bona cum LXXVII lb. den. leg. *gr. reg. etc.* in die beati Remigii proximo persolvendis.

Datum a. D. MCCCXXXI, in vigilia beati Nycholai episcopi.

N° 400.

De proost van Mariënweerd klaagt Hildegarde, weduwe van Willekinus van Eynspijk, aan voor schepenen te Zaltbommel, als ter zake eener uiterste wilsbeschikking eene jaarlijksche rente van acht stuivers aan de abdij verschuldigd te zijn, op twee hond land onder Enspijk. Aldus gedaagd, erkent Hildegarde de bedoelde rente schuldig te wezen, onder voorwaarde nochtans, dat zij die met III$ℒ zal kunnen afkoopen.

1332, Maart 9. Zaltbommel.

U. p. v. nos Johannes de Hoesden, Henricus de Werva et Paulus Bart, s. in Sautbomel, notum facimus protestantes quod constitutus coram nobis Bomel ante pretorium, d. Ghiselbertus, prepositus in Insula beate Marie virginis, conquerendo inpetiit sub nomine d. abbatis de Insula et conventus ibidem, Hildegarem, relictam Willekini de Eynspijc, super eo, quod ipsa obligata sit dictis domino ..abbati et conventui, ratione testamenti, in octo solidis census hereditarii den. leg., ex duobus hont terre, sitis in j. de Eynspijc in loco dicto in die Cortehoeve, inter dictum d. abbatem et dictam Hildegarem, annis singulis in die beati Petri ad Cathedram solvendis. Si ipsa econtra quicquid dicere velit, super hoc cum ea vult stare noticie veritatis.

Et dicta Hildegaris, hiis auditis, noluit super hoc stare noticie veritatis, sed recognovit se debere, nomine testamenti, dictis domino abbati et conventui dictos octo solidos census ex dicta terra, annis singulis in die beati Petri ad Cathedram persolvendos, tali conditione adjecta, quod ipsa illos redimere potest in posterum cum tribus libris et X solidis den. leg. grosso regali Turonensi pro XVI denariis computato et alio bono pagamento in valore equali, nomine redemptionis et cum dictis VIII solidis nomine census in dicto termino beati videlicet Petri ad Cathedram die, solvendis dictis d. abbati et conventui ibidem. N. t. l.

Datum a. D. MCCCXXXII, feria II post dominicam Invocavit.

Vermoedelijk was de weduwe gewillig den cijns te betalen, mits haar recht tot afkoop vooraf in een schepenbrief werd geconstateerd.

N° 401.

Otto Albertsz. van Cuyk, Hendrik Falco'szoon en Allaart Koenraadszoon van Tricht, doen afstand van vier morgen land in den Weerd, onder Deil, ten behoeve van Johannes Albertsz. van Cuyk.

1332, Maart 29. (Zaltbommel.)

U. p. v. nos Henricus Fey et Jacobus Moliart, s. in Saut-

bomel, notum facimus protestantes quod constituti coram nobis, Otto filius Alberti de Kuyc, Henricus filius Falconis et Alardus filius Conrardi de Tricht, quatuor jugeribus terre sitis in j. de Deyle in loco dicto in den Weert extra aggerem, inter Petrum Cay et dominum abbatem de Insula, renunciaverunt ad opus Johannis filii Alberti de Kuuc. N. t. l.

Datum a. D. MCCCXXXII, in dominica Letare Jerusalem.

Dit land wordt verkocht in nº 405.

Nº 402.

Otto Albertsz. van Cuyk verkoopt eenig land onder Deil, aan het nonnenklooster te Zennewijnen.

1332, Maart 29. (Zaltbommel.)

U. p. v. (*de bovengenoemden*) s. in Sautbomel, n. f. p. q. c. c. n. Otto, filius Alberti de Kuuc, vendidit et o. pro L lb. d. l. e. ut f. p. peciam terre sitam in j. de Deyle in loco dicto op 't Sant, inter d. abbatem Insule beate Marie ex utroque latere, Henrico de Werva a. o. domicellarum monialium in Zeenwinen ad earum pitanciam *i. a. etc.* excepto aggere sito in fine dicte terre. Et dictus Otto dicte terre renunciavit *promittens etc.* dicto Henrico a. o. dictarum monialium super dicta terra *per annum etc.* Inde est Johannes, filius Alberti de Kuuc, fidejussor, et idem Johannes, Albertus ejus frater, Henricus filius Falconis, et Alardus filius Coenradi de Tricht, dicte terre renunciaverunt. N. t. l.

Datum a. D. MCCCXXXII, dominica Letare.

Overgedragen in nº 438.

Nº 403.

1332, April 2. (Zaltbommel.)

Voor Paulus de Francia et Henricus Fey, s. in Sautbomel, *verkoopt* Otto, filius Alberti de Kuuc, *voor* L lb., unum juger et LXIX virgatas terre, sitas in j. de Deyle in loco dicto opten Hoghenweert op 't Sant, inter d. abbatem de Insula ex utroque latere, *aan* Henrico de Werva a. o. domicellarum monialium in Zeenwinen ad earum pitanciam, in allodio sine censu cum aggere in fine dicte terre jacente.

Datum a. D. MCCCXXXII, feria V post dominicam Letare.

N° 404.

Willem van der Woert, ambachtsheer van Naaldwijk, verklaart, dat heer Jacob Makedoer aan de abdij Mariënweerd zekere vijf morgen land gaf, welke door diens broeder, heer Jan Makedoer, vanwege den abt aanvaard worden.

1332, Mei 11. Naaldwijk.

Ic Willaem van der Woird, ambochtshere van Naeldwijc[1], doe condt allen luden daer dese jeghenwoerdighe lettren toe comen, met kennisse der waerheiden, dat quam vor mi te Naeldwijc ende vor den vollen gherechte, her Jacob Makedoer ende gaf met sijns mombaers hand den ..abt van Sente Marienweerde vijf morghen lands[2], liegende vor Gherard Bakenzoene, die beleghen heeft op die oestzide Gherard Claiszoen, ende op die westzide die abt van Sente Marienweerde vorseit, ende op die zuutzide Jan Persijn ende op die noortzide Jan Bertelmeuszoene: wilke vijf morghen vorghenoemt ontfenc her Jan Makedoer van des abtsweghen, ende dede heren Jacob vorseit zinen broeder ende zinen mombaer uut bannen, ende hem daerin (setten) van des abts weghen dicke voersproken. Ende want dese dinghe vor mi gheschiet sijn ende vor den vollen rechte van Naeldwijc vorseit, so betughe ic ze met minen zeghele hier aen hanghende in orconde.

Ghegheven des manendaechs vor sente Servaes dach bisscops, int jaer ons Heren MCCCXXXII.

Willem van Naaldwijk verwijst, met den deken en den schout te Naaldwijk, naar dezen brief in n° 536, waarbij de verwanten van Jacob Makedoer de onderhavige gift door afstand hunner rechten bevestigen.

1) Naaldwijk in het Westland.

2) Vermoedelijk was het hierbij geschonken land in het ambacht Naaldwijk gelegen en wordt het aan het einde der goederenlijst, onder: „In primis habemus in Haymonde in Naeldewiker amboch", aldus vermeld: „Item, ibidem V jugera que fuerunt domini Ja"

N° 405.

1332, Juli 8. (Zaltbommel.)

Voor Paulus de Francia et Gerardus Maelghijs, s. in Sautbomel *verkoopt* Johannes, filius Alberti de Kuuc, *voor* CL lb., quatuor jugera et XXXI$ virgatas terre, sitas in j. de Deyle in loco dicto in den Weert extra aggerem, inter dominos de Insula et Petrum

Cay, *aan* Theoderico de Bersel, a. o. domicellarum monialium in Zeenwinen. *Borgen:* Ghiselbertus Hac, filius Wilhelmi de Tuul, Henricus, filius Falconis de Eynspijc et Otto de Kuuc.

Datum a. D. MCCCXXXII, feria IIII post diem Translationis beati Martini.

Vgl. nos 397, 401.

Overdracht aan de abdij vindt plaats voor CL lb., bij een brief die in elk ander opzicht overeenstemt met no 438.

N° 406.

Graaf Reinoud II van Gelre ruilt met Mariënweerd de tiende van eenige stukken land onder Beesd, tegen des abts twee derde gedeelten der tiende van land op den Dwerdijk aldaar.

1332, Juli 13.

Wij Reynout, grave van Ghelren (ende) van Zuutfen, maken kont allen den ghenen die desen brief sullen sien of horen lesen, dat wij bi rade her Jhans, proests van Arnhem, Pouwels Baert, van Bomel, ons knapen, ende Willems Comhaer, ons ghesworen lantmeters, hebben ghewisselt ende ghegheven den abt ende den cloester van Sente Marienwerde, die tiende van vele stucken ende lappen lants, die altemale houden twelf marghen lants, ende die gheleghen sijn in den gherichte van Beesde aen des abts tiende voerseit, haer ende daer lancs den dike, ende die onze waren, voer welke tiende die abt ende dat cloester vorghenoemt hebben ons weder ghegheven die tiende van twelf marghen lants liggende aen enen stucke in den zelven gherichte van Beesde, op den Dwerdijc aen ons, op welken dwerdijc dabt ende sijn cloester vorghenoemt hadden twedeel ende wi terdeel [1]. Ende na desen wissel soe bleef die tiende van desen vorscreven Dwerdijc onze altemale, zonder die tiende van XXV marghen lants die des abts ende des cloesters vorghenoemt sijn, gheleghen ter selver stede tusghen den Groten (Rijcwijn?) [2] van Beesde ende Wouter Duveken. Ende omdat wi willen dat dese wissel den abt ende den cloester vorghenoemt vast ende stade blive, zo hebbe wi desen brief beseghelt met onsen seghel in ene orconde.

Ghegheven int jaer ons Heren MCCCXXXII, op sente Margrieten dach.

[1]) d. i. het derde deel. [2]) Vermeld in nos 424 en 539.

N° 407.

1332, September 22. (Beesd.)

Voor Acrijn Janszoen ende Hubrecht Meuszoen, s. in Beesde, *dragen* Gheraet heren Gherbrantszoen, Willem van Haren, ende Sander heren Gherbrantszoen, XII merghen II hont ende XXXVIII scafte lants, gheleghen in den g. van Beesde op den Daelacker, tusghen Staeskens erfghenamen van Ghiesen, ende tusghen Gheraets erfghenamen uten Bachuse ende Ghijsbrecht den Groten, *op aan* heren Ghijsbrecht, abt van Sunte Marienwerde, tots *cloesters enz.*

(Ghegheven i. j. o. H.) MCCCXXXII[1], op sunte Mauricius dach.

[1]) Dit jaartal is misschien onjuist. Gijsbrecht schijnt eerst in 1333 abt te zijn geworden. Zie mijne *Abten van Mariënweerd*, blz. 21.

N° 408.

1332, October 18. (Zaltbommel.)

Voor Paulus de Francia et Gerardus Malegijs, s. in Sautbomel, *verkoopt* Hubertus, filius Johannis dicti ver Mikensoen naturalis, *voor* XL lb., unam petiam terre, sitam in j. de Eynspijc in loco dicto Corthoeven, inter Berwinum filium Berwini de Sulinchem et Johannem de Trajecto, *aan* predicto Berwino. *Borgen:* Hubertus, filius legitimus Johannis dicti ver Mikensoen predicti, Arnoldus et Neudo, filii Johannis predicti, fratres.

Datum a. D. MCCCXXXII, in die Luce Ewangeliste.

Deze brief en n° 415 werden aan de abdij geschonken, bij eene transfixa, gelijkluidend met n° 517.

N° 409.

1333, Februari 13. (Beesd.)

Voor Gherbrant van Beesde ende Goswijn Meuszoen, s. in Beesde, *verkoopt* Ghijsbrecht Hertbarenszoen van Deyle, *aan* heren Henric, abt van Sente Marienwerde, tot des gasthuus behoef van Beesde ende tot der ermer behoef daer dat gasthuus toe ghemaect is, een merghen lants, die gheleghen is int ghericht van Beesde, in den Opwert, tusschen Ghijsbrecht den Groten aen

ene zide ende tusschen Beatrys Jansdochter van Hokelem an die ander zide.

Ghegheven i. j. o. H. MCCC ende driendertich, op sente Valentijns avont.

N° 410.

1333, Februari 13. (Beesd.)

Voor de bovengenoemden, s. in Beesde, *draagt* Roelof die Grote twe hofsteden die gheleghen sijn tot Beesde an die voerste strate, tusschen Heyne Oedenzoen an die ene zide ende tusghen Ghijsbrecht den Groten an die ander zide, *op aan* Willem den lantmeter, *door wien deze hofsteden worden overgedragen aan* heren Henric, abdt van Sente Marienwerde, tot des gasthuus behoef van Beesde, ende tot der ermer behoef daer dat gasthuus toe ghemaect is, met alsulken tijnse alser die grave van Ghelren metten recht uut hebben sal. *Vorm gelijk aan n° 361.*

Ghegheven i. j. o. H. dusent drie hondert ende driendertich, op sente Valentijns avont.

N° 411.

Hertbaren van Heukelom, richter, en geburen te Beesd verklaren, dat Neude Post aan den kerkmeester te Beesd, tot Sint Pieter's behoef, eene aldaar gelegen hofstad verkocht, welke door dezen wederom ten nutte der armen aan den abt van Mariënweerd werd opgedragen.

1333, Maart 1. (Beesd.)

Wi Egbrecht van Beesde ende Arnt Juttenzoen, scepen in Beesde, orconden dat voer ons quamen Hertbaren van Hokelem, als een ghewaert richter tot Beesde van sgraven weghen van Ghelre, Hanne Juttenzoen, meyster Gheraet die barbier ende Jacob die scoelmeyster, als ghebuer tot Beesde, ende brachten an ons, dat si daer over waren ter rechter orconde, des is leden langher dan vijf jaer, daer Neude Post opdroech Ghibe Ghijsselenzoen, kercmeyster tot Beesde, tot Sente Peters behoef, een hofstat die leghet te Beesde an die vorste strate tusghen die heren van Sente Marienwerde an die ene zide ende tuschen Johannes Janszone van Hokelem an die ander zide. Ende (Ghibe) Ghiselenzoen

voerseecht droech voert op, van Sente Peters weghen, dese voerscreven hofstat met alsulken rechte als Sente Peter daer metten rechte aen heeft, heren Henric, abt van Sente Marienwerde, totter ermer behoef. Voert verghiede Neude Post hem tghelt albetaelt tewesen van deser voerseechder hofstat, ende verteech daer op. In o. d. b. b. m. o. z.

Ghegheven i. j. o. H. MCCC ende drieendertich, des naesten manendaghes na Mathie Apostoli.

N° 412.

Wenemar van Wadenoye en zijn zoon Hendrik, verkoopen aan Hendrik van den Werve, twee morgen onder Wadenoijen, en nemen ze terug in erfpacht.

1333, April 26. (Zaltbommel.)

U. p. v. nos Henricus Fey et Johannes de Werva, filius Gosuini, s. in Sautbomel, p. q. c. n. c. Wenemarus, filius Henrici de Wadenoy et Henricus ejus filius vendiderunt et o. pro LX lb. d. l. e. ut f. p. duo jugera terre, sita in j. de Wadenoy in loco dicto Vergheden, inter Wenemarum pred. ex uno latere et Theodericum de Blitterswijc ex alio, Henrico de Werva seniori *i. a. etc.* Et dicti Wenemarus et Henricus dictis bonis renunciaverunt *promittentes etc.* dicto Henrico super dictis bonis *per annum etc.* Inde est Lem de Wadenoy fidejussor.

Quo facto dictus Henricus reddidit dictas terras dictis Wenemaro et Henrico, in annuo et her. censu pro tribus libris annui et hereditarii census den. leg., *gr. reg. etc. cum etc.*, singulis annis, in die beatorum Philippi et Jacobi Apostolorum perpetue, jure censuali, dicto Henrico persolvendis. N. t. l.

Datum a. D. MCCCXXXIII, feria II post dominicam Jubilate.

Overdracht aan de abdij voor LX lb., overigens gelijkluidend met n° 429.

N° 413.

1333, April 27. (Beesd.)

Voor Hertbaren van Hokelem en Rolof die Groet, s. in Beesde, *draagt* Roelof Sanders Kempenzoen een hofstat ghe-

leghen te Beesde, tusschen Didderic Drudinc ende tusschen Peter Juttenzoen, *op aan* Willem den lantmeter, *door wien de hofstede wordt overgedragen aan* heren Rijchaerde van Colen, tot der armer behoef daer dat gasthuus van Beesde toe ghemaect is. *Borgen:* Sander die Keymp ende Rolof sijn soen. *Vorm gelijk aan n° 361.*

Ghegheven i. j. o. H. MCCC ende driendertich, des dinxdaghes voer Meydach.

N° 414.

1333, Mei 2. (Zaltbommel.)

Voor Arnoldus de Hoesden et Wouterus Scaep, s. in Zautbomel, *verkoopen* Arnoldus filius Nicholai uten Werde, Nicholaus et Johannes ejus fratres, dicti Nicholai filii, una cum dicto Arnoldo, *voor* quadraginta libris, domum et aream, sitas in Bomel inter Johannem Coman Gans, Rodolphum Puylhoghe ex uno latere, Henricum Taetsken, Nicholaum filium Ghesen, Johannem dictum Houtsnider et Mechtildem dictam Gruyster ex alio, et dicta area extendit se ab una platea ante ad aliam plateam retro, *aan* Henrico de Werva seniori, in allodio sine censu et aggere, exceptis vigintiquinque solidis den. leg. annui et her. census et censu d. nostri comitis Ghelrie. *Borgen:* Henricus Wert et Jacobus uten Werde, exceptis tamen de plegio predicto, censibus prelibatis.

Waarop zij het verkochte terugontvangen, tegen eene erfpacht van quadraginta solidis, *betaalbaar jaarl.* infra IIII^or festivos dies festi Penthecostes *aan gezegden* Henrico; *bij wanbetaling met eene* pena duodecim den. de die in diem.

Datum a. D. MCCC tricesimo tercio, in crastino beatorum Philippi et Jacobi Apostolorum.

Overgedragen in n° 430.

N° 415.

Egbert, zoon van Hendrik Wisen van Hemert doet, ook voor zijne echtgenoote, afstand van land onder Enspijk, ten behoeve van Berwinus van Zuilichem.

1333, Mei 27. (Zaltbommel.)

U. p. v. nos Henricus Fey et Henricus de Werva, s. in

Sautbomel, p. q. c. n. c. Egbertus, filius Henrici Wisen de Hemert, tamquam tutor legitimus uxoris sue, filie Johannis ver Mikensoen, renunciavit uni pecie terre site in j. de Eynspijc in loco dicto Corthoeven, inter Berwinum, filium Berwini de Sulinchem et Johannem de Trajecto, ad opus Berwini, filii Berwini de Sulinchem pred. N. t. l.

Datum a. D. MCCCXXXIII, feria V post festum Penthecostes.

Deze brief en n° 408 werden aan de abdij geschonken bij eene transfixa gelijkluidend met n° 517.

N° 416.

1333, Augustus 16. (Zaltbommel.)

Voor Arnoldus de Hoesden et Philippus de Horwinen, s. in Sautbomel, *verkoopt* Luytgardis, soror Gosuini filii Sassen, cum ejus tutore electo, *voor* XXX lb. *aan* Henrico de Werva seniori, I½ jugera terre, sita in j. de Bomel in loco dicto Odic, inter Gerardum Rodulphi de Hoesden et heredes Gerardi de Pascuis.

Datum a. D. MCCCXXXIII, feria secunda post Laurentii Martyris.

Overdracht woordelijk gelijk aan n° 430, doch voor XXX lb.

N° 417.

De weduwe Johanna van Heesbeen en hare meerderjarige kinderen verkoopen land onder Geldermalsen aan Hendrik van den Werve, en beloven dat eèn jongere broeder, Nicolaas, bij zijne meerderjarigwording afstand zijner rechten zal doen. Voorts aanvaardt de weduwe, met haar oudsten zoon, het verkochte land in erfpacht.

1333, September 26. (Zaltbommel.)

U. p. v. nos Henricus Fey et Philippus de Horwinen, s. in Sautbomel, p. q. c. n. c. Johanna relicta Johannis de Heesben, Elyzabeth ejus filia, cum earum tutoribus electis, Otto Ked et Johannes de Heesben, dicte Johanne filii, vendiderunt et o. pro LX lb. d. l. e. ut f. p. V½ jugera terre, sita in j. de Malsen in loco dicto Zantacker ib. inferius de aqueductu sursum mensuranda, inter Ywanum Hacken, filium d. Hacconis de Malsen, militis, ex uno latere, Aleidem Bouts et Gerardum ejus filium ex alio, Henrico de Werva seniori *i. a. etc.* Et dicti Johanna, Elysabeth, cum earum tutoribus, Johannes et Otto dictis bonis

renunciaverunt, promittentes facere renunciare Nicholaum, dicte Johanne filium, cum ad annos venerit pubertatis, et omnes qui dictis bonis de jure renunciare tenentur, promittentes etiam warandiam facere dicto Henrico super dictis bonis *per annum etc.* Inde sunt Bertoldus de Meteren, Gerardus Holle, frater Hacconis, filii Ghibonis et Ghibo Ronghe fidej. ind.

Quo facto dictus Henricus reddidit dicta bona Johanne et Ottoni ejus filio pred. in annuo et her. censu possidenda, pro IIII lb. annui census den leg. *gr. reg. etc.* singulis annis dicto Henrico in die beati Remigii perpetue persolvendis, qui *census etc.* pena quatuor solidorum *d. mon. etc.* dictus Henricus ex dictis bonis recuperare potest, quando diutius noluerit expectare, nec dictis bonis amplius adhibere fidem. N. t. l.

Datum a. D. MCCCXXXIII, dominica die post Mathei Apostoli.

Overdracht aan de abdij voor LX lb., in elk ander opzicht woordelijk gelijk aan nº 429.

Nº 418.

1333, September 26. (Beesd.)

Voor Corstijn Hubrechtszone ende Goeswijn Meuszone, s. in Beesde, *draagt* Ghijsbrecht die Groet een hofstat gheleghen tot Beesde an die Vorste strate, tusschen den gasthuse van Beesde ende tusschen Ghibe Zassen kinder, *op aan* Willem den lantmeter, *door wien de hofstede wordt overgedragen aan* heren Rijckaerde van Colen, tot der ermer behoef daer dat gasthuus van Beesde toe ghemaect is. *Vorm gelijk aan nº 361.*

Ghegheven i. j. o. H. dusent drie hondert ende driendertich, proxima dominica ante diem sancti Michaelis.

Nº 419.

De abt van Mariënweerd verklaart voor Otto, *heer* van Cuyk, *ridder, op welke wijze zijn klooster den eigendom van zekere hofstad verkreeg.*

1333, October 28.

Wy..Otte, heer van Kuyc, ridder, maken cont allen luden, dat aen ons ghebrocht heeft die ..abt van Zente Marienwaerde, dat wilneer[1] Clein Rijcwijn[2] van Beesde plach te houden ene hofstat[3] van zinen broeder Rode Ghenen te lene. Namaels ghevielt

dat dieselve Rijcwijn quam tot Sunte Marienwaerde voer minen here minen vader, ende droech die hofstat op sinen broeder Ghenen, ende Ghene, sijn broeder, droech se voert op tots cloesters behoef van den Waerde, minen here minen vader, want menze van hem plach te houden. Ende mijn here mijn vader gaf voert den eighendoem van derselver hofstat den cloester van den Waerde, daer vele goeder lude over waren.

Ende want wi des abts worden wael gheloven, zo heb wi desen brief beseghelt met onzen zeghel, int jaer ons Heren alsmen scrijft MCCCXXXIII, op sunte Symons ende Juden dach twyer Apostolen.

[1]) Wileneer: weleer.

[2]) De kleine Rijcwijn van Beesde, in tegenstelling van den grooten Rijcwijn van Beesde, vermeld in nos 424 en 539.

[3]) Aangezien deze brief onder de afdeeling „Beesde” voorkomt was de hofstad zonder twijfel onder Beesd gelegen.

N° 420.

Reinoud II, graaf van Gelre, schenkt aan Mariënweerd vrijdom van tol voor veertig voeder wijn 'sjaars, waartegen de kloosterlingen zijn jaargetijde en dat zijner ouders en nakomelingen zullen onderhouden. Voorts verklaart hij vervallen alle recht 't welk de abdij had (doch aan hem opdroeg) in de tienden van de achterste broek van Beesd, welke hem door Gijsbrecht van Caets betwist waren.

1333, October 31.

Wij Reinout, greve van Ghelren ende van Zutphen, doen cont ende te weten allen luden, dat wi om orbaer ende salicheit onzer zielen, onzer auder ende nacomelinge, ghegheven hebben ende gheven met desen brieve, eersamen ende begheven luden den ..abt ende den ghemeinen convent van Sunte Marienwaerde, ewelike ende ummermeer tolle vri ende los te varen vor onze tollen alle onze graefscap doer, te water ende lande, jaerlijcs met virtich voeder wijns, VI amen voer tfoeder gherekent, tot horen drancwine ende tot hoerre orbare, also dat anders niemant andien wine en gheen recht noch gheselscap en hebbe dan sij, in alsulker manieren ende vorwerden, dat sij of hore boden vor onse tollen aen onsen tolnaren orlof eyschen soelen, als ander lude doen die vor onse tollen tolle vri varen, alse zede ende ghewoenlike is daer af te doene; ende hieromme so soelen sij doen ende begaen onse, onser auder ende nacomelinghe memori ende ghehoghenisse, jaerlijcs op sinen tijt als dat ghevelt, ende in horen daghelijcsghen ghebede ghedenken. Ende oec mede so sal quijt sijn al recht of verval, dat sij hadden of hebben mochten aen dier

tienden van den efstersten broec van Beesde, van welker tienden twist gheweest heeft tusghen ons ende Ghijsbrecht van Caets, welke tiende wi metten rechte behouden hebben tieghen hem, ende die ..abt ende dat ghemeine convent vorghenoemt oec al recht dat si daer aen hadden of hebben mochten, ons gaven ende opdroeghen, vrilike ende ewelike te hebben ende te besitten. In orconde des briefs beseghelt met onsen zeghel.

Ghegheven int jaer ons Heren MCCCXXXIII, op Alreheilighen avont.

N° 421.

Agnes, weduwe van Herman Roesman, en Lubbert Roesken, schenken aan Mariënweerd eene op land onder Ophemert gevestigde rente.

1333, December 5. (Tiel.)

Universis presentia visuris vel audituris, Theodericus Eghem et Theodericus de Audforst, s. in Tyla, salutem cum notitia veritatis.

Noveritis quod coram judice nostro Tylensi et nobis, tamquam in figura judicii constituti, Agnes relicta uxor Hermanni Lubberti Roesman, pie memorie, cum tutore sibi assumpto et sententialiter ad hoc dato, et Lubbertus dictus Roesken, filius Lubberti Roesman junioris, contulerunt et resignaverunt d. Frederico, canonico Insule sancte Marie virginis, ordinis Premonstratensis, ad usus d. abbatis et conventus Insule sancte Marie supradicte, XL solidos den. annui et her. census, quos habebant et habere consueverant, singulis annis in die beati Martini hyemalis, ex uno jugere cum dimidio jugere terre arabilis, sito in j. de Hemert in loco Polacker vulgariter dicto, inter terras monachorum ex una parte et Henrici, dicti Loenman ex parte altera, d. ..abbati et conventui pred., annis singulis dicto die beati Martini recipiendos et levandos, necnon jure hereditario possidendos. Eisdem ad perpetuos et hereditarios usus dictorum dominorum abbatis et conventus effestucando renunciantes. Preterea pred. Lubbertus Roesken et Lubbertus ejus pater pred. manu conjuncta et indivisi promiserunt memorato d. Frederico, ad usus d. abbatis et conventus pred., censum prenotatum warandizare anno et die pro universis et singulis juri parere volentibus, prout est juris et consuetudinis in talibus fieri consuetis. Harum n. t. l.

Datum a. D. MCCCXXXIII, in vigilia sancti Nicholai episcopi.

N° 422.

Rolof de Groot verkoopt eene hofstede tot 'sgraven van Gelre's behoef, aan Willem, den lantmeter, die haar van 'sgraven wege aan Gheneken van den Werve opdraagt.

1334, April 24. (Beesd.)

Wij Ghijsbrecht die Grote ende Steven Ottenzoen, s. in Beesde, orconden dat Rolof die Grote heeft opgedraghen Willem, den lantmeter, tot sgraven behoef van Ghelren, een hofstat gheleghen tot Beesde, an die Vorste strate tusghen Martijn den mersman ende tusghen der aermer daert gasthuus van Beesde toe ghemaect is [1], ende Willem (Comhaer), die lantmeter, droech voert op van sgraven weghen van Ghelren, Gheneken van den Werve, des proests knape, dese v. hofstat met alsulken tijnze alser die grave van Ghelren metten rechthe uut hebben sal. Ende Rolof die Grote verghiede hem tghelt daer af al betaelt te wesen. Voert verteech Rolof die Grote v. op deze vorscreven hofstat ende gheloefde daerop doen te vertijen alle dieghene die daer metten recht op vertijen solen, ende ghelovetse Gheneken van den Werve v. te waren *jaer enz.* sonder alsulc tijns als vorscreven is. In o. d. b. b. m. o. z.

Ghegheven i. j. o. H. MCCCXXXIIII, op sunte Marcus avond.

Overgedragen in n° 442.

[1]) De rubriek luidt: De una area juxta plateam et hospitalem.

N° 423.

Johannes van Tiel verkoopt land onder Geldermalsen aan Hendrik van den Werve, van wien hij het in erfpacht terug ontvangt.

1334, Mei 20. (Zaltbommel.)

U. p. v. nos Gerardus Maelghijs et Johannes de Werva filius Goswini, s. in Sautbomel, p. q. c. n. c. Johannes de Tyla, filius Macharii, vendidit et o. pro C lb. d. l. e. ut f. p. IIII jugera et IIII hont terre, cum area injacente, sita in j. de Malse in die Gansweide, inter d. de Kuyc, Theodericum de Benthem et Theodericum Sculenborch ex uno latere et Theodericum Bout ex alio, Henrico de Werva seniori *i. a. etc.* Et dictus Johannes de Tyla dictis bonis renunciavit *promittens etc.* dicto Henrico super dictis bonis *per annum etc.* Inde sunt Fredericus, filius Macharii, Theodericus, Henricus et Eccrinus, ejus fratres, fidej. ind.

Quo facto dictus Henricus de Werva reddidit dicta bona dicto

Johanni de Tyla in annuo et her. censu possidenda, pro IIII lb. den. leg. *gr. reg. etc.* singulis annis dicto Henrico in die Nativitatis beati Johannis Baptiste perpetue persolvendis, qui *census etc.* pena XII den. *d. mon. etc.* suo, dictus Henricus potest *recuperare etc.* N. t. l.

Datum a. D. MCCCXXXIIII, feria VI post Penthecosten.

Overgedragen in n° 429.

N° 424.

1334, Augustus 11. (Beesd.)

Voor Hubrecht Meuszoen ende Steven Ottenzoen, s. in Beesde, *draagt* Jan van Beesde, Groet Rijcwijns zone, ... een hofstat gheleghen tot Beesde an die Vorste strate tuschen Sander den Keympen ende tuschen Jan van Beesde voerseecht, *op aan* Willem den lantmeter, *door wien de hofstede wordt overgedragen aan* broeder Arnde ter ermer behof daer dat gasthuus van Beesde toe ghemaect is. *Borgen:* Brustiaen s Groten broeder, Ghijsbrecht die Grote ende Didderic Wolf Janszoen van Hokulem. *Vorm gelijk aan n° 361.*

Ghegheven i. j. o. H. MCCCXXXIIII, des naesten Zonnendaghes voer Tiburtii.

N° 425.

Boudewijn van Zuilichem, kanunnik van Mariënweerd, verklaart dat een, van zijne mede-erfgenamen verworven cijns van VI$ £, door hem ten behoeve van Mariënweerd verkregen werd.

1334, September 18.

Dominus Baldewinus (de Sulikem), canonicus Insule sancte Marie, libere recognovit annuum et hereditarium censum sex librarum et X solidorum, quem dictus dominus Baldewinus se erga suos coheredes acquisivisse, et quem de domo et area quondam Johannis Divitis, ac de domo et area quondam Ghiselradis, solvendum annuatim esse dicebat, esse et fuisse ad opus domini abbatis et conventus dicte Insule beate Marie acquisitum. Testes interfuerunt scabini in Busco ducis, Daniel de Aggere et Gosuinus Steenwech.

Datum anno Domini MCCCXXXIIII, dominica post festum beati Lamberti Martyris.

Vgl. n° 163, 229, 235, 236 en misschien 161.

N° 426.

Reinoud II, graaf van Gelre, vergunt aan Mariënweerd, in zijne landen geldbeleggingen te bewerkstelligen, waarvan het jaarlijksch inkomen tot twee honderd ponden mag beloopen.

1335, Maart 15.

Wij ..Reynout, greve van Ghelren ende van Zutphenne, doen te weten alle onsen amptluden ende schepenen van onzen lande, dat wij ghegheven hebben ende gheven met desen tieghenwordighen brieve, gheesteliken luden den ..abt ende den convente van Sunte Marienwaerde on zonderlinghe gonste die wi tot hem hebben, oerlof te belecghen in onsen lande daer sij willen ende moghen, tot twe hondert ponden tsjaers toe, cleinre penninghe, ende ombieden u ende willen dat ghi daer over staet ende ghetughe draghet alse sijs begherende sijn, ghelijc dat ghi anderen luden doet die in onsen lande wonachtich sijn. In orconde des briefs beseghelt met onsen heimeliken zeghel.

Ghegheven int jaer ons Heren MCCCXXXV, des woensdaechs na sunte Gregorius daghe.

N° 427.

Gijsbrecht Feij erkent slechts gerechtigd te zijn tot V£ uit een cijns, waarop hij, volgens zijn schepenbrief, voor VI£ aanspraak zoude kunnen maken.

1335, Juni 11. (Zaltbommel.)

U. p. v. nos Henricus de Werva et Paulus Bart, s. in Sautbomel, protestamur quod constitutus coram nobis Ghiselbertus Fey recognovit se habere ex bonis, videlicet ex sex jugeribus terre sitis in j. de Hijr in loco dicto Worden, que fuerant quondam Petri de Bosinchem, super quibus habet litteras scabinorum de Sautbomel de sex libris den. leg. hereditarii census, solummodo quinque libras dicti census prout in litteris suis, super hoc confectis, plenius continetur. N. t. l.

Datum a. D. MCCCXXXV, in die Barnabe.

De rubriek boven dit stuk luidt als volgt: Quedam recognitio ad cautelam super VI jugeribus op ten Woorden.

N° 428.

1335, Juni 22. (Beesd.)

Voor Didderic Wolf Janszoen van Hokelem ende Ghibeken Gansdoet, s. in Beesde, *draagt* Ghijsbrecht die Grote *op aan* Steven Ottenzoen, tot des *cloesters enz.*, vijf merghen een hont ende LXXIII scaften lants, gheleghen in den g. van Beesde, int Vorste broec tusghen Ghijsbrecht den Groten v. ende tusghen die ghemeine wateringhe, ... ende *verghiede enz.* Waerborghen met ghesamender hant: Brustiaen sGroten broeder ende Johannes van Hokelem, ende Ghijsbrecht die Grote ghelovetse daeraf scadeloes te houden.

Ghegheven i. j. o. H. MCCCXXXV, des naesten donredaechs voer sunte Jansdach te midzomer.

N° 429.

Hendrik van den Wervc senior verkoopt den doorgestoken brief n° 423 aan de abdij.

1335, Juli 10. (Deil.)

U. p. v. nos Ghiselbertus de Deyle et Wilhelmus de Seps, s. in Deyle, n. f. p. q. c. c. n. Henricus de Werva senior vendidit et o. pro C lb. d. l. e. ut f. p. d. Frederico, preposito monasterii Insule beate Marie, a. o. dicti monasterii, litteram cui hec nostra littera est transfixa et omnia in ea contenta, eo modo ut illic continentur, her. possidenda. Et dictus Henricus de Werva dicte littere et omnibus contentis in ea renunciavit *promittens etc.* dicto d. Frederico preposito a. o. dicti monasterii super littera et omnibus contentis in ea memorata, *per annum etc.* N. t. l.

Datum a. D. MCCCXXXV, feria II post festum Translationis beati Martini episcopi.

N° 430.

1335, Augustus 1. (Zaltbommel.)

Voor Paulus de Francia et Paulus Baert, s. in Zautbomel, *verkoopt* Henricus de Werva senior, *voor* quadraginta libris, *aan de abdij, den aangehechten brief n° 414.*

Datum a. D. MCCC tricesimo quinto, feria tertia post Jacobi Apostoli.

N° 431.

1335, Augustus 20. (Deil.)

Voor Wouter Wautaert ende Ghysbrecht van Deyle, s. in Deyle, *verkoopt* Peter Cay, *voor* LX lb., VII hont lants gheleghen in den ghericht van Deyle in den Uterdijc tusghen die heren van Sunte Marienwerde aen beiden siden; voert I hont ende LXXXII scaften lants in denselven ghericht, gheleghen opt Cortlant, tusghen Ghijsbrecht Hacken van Tule ende tusghen Valken Valkenzoen, *aan* heren Vrederic, proest van Sunte Marienwerde, *ten behoeve der abdij. Borg:* Jan Stec.

Ghegheven i. j. o. H. MCCCXXXV, des Sonnendaechs vor Bartholomei Apostoli.

N° 432.

Volswindis, weduwe van Gijsekinus van Wadenoye, en hare zonen verkoopen aan Mariënweerd land onder Zennewijnen, 't welk zij op zich nemen van dijklasten en cijnzen te ontheffen.

1335, September 22. (Zaltbommel.)

U. p. v. nos Johannes de Hoesden et Johannes Voecht, s. in Sautbomel, n. f. p. q. c. c. n. Volswindis relicta Ghijskini de Wadenoy c. t. s. e., Philippus et Stephanus, ejus filii, fratres, vendiderunt et o. pro CC lb., d. l. e. ut f. p. IIIIʃ jugera terre, a solutione decimarum libera et exempta, et Iʃ jugera terre solventis decimas, que sex jugera sita sunt in j. de Zeenwinen in loco dicto Muusgat, inter Wenemarum de Hostraten et dictam Volswindem, Henrico de Werva a. o. dom. abbatis de Insula beate Marie virginis her. possidenda. Et dicti Volswindis c. t. s. e., Philippus et Stephanus, dicte terre renunciaverunt *promittentes etc.* dicto Henrico a. o. dicti domini abbatis super dicta terra per annum et diem ut juris est, adversus omnes juri comparere volentes, et deponere omne plegium quod voerplicht dicitur de eadem, et omnes obligationes aggeris et census existentes in dicta terra penitus amovebunt. N. t. l.

Datum a. D. MCCCXXXV, in die beati Mauricii.

N° 433.

Lambrecht, heer van Buren, verkoopt aan de abdij, ten behoeve van het St Nicolaas altaar te Beusichem, verscheidene stukken land, bezwaard met eene rente van 1 £ 'sjaars voor de kerk te Buurmalsen. Voorts eene rente van 5 £ 'sjaars, uit welke gezegde kerk 2 £ zal genieten, en de abij 3 £.

1335, November 11.

Wij Lambrecht, here van Buren, maken cont allen luden die desen brief soelen sien of horen lesen, dat wi vercoft hebben den abt van Sunte Marienwaerde, tot behoef sunte Niclais altaer tot Boesinchem, om een summe penninghe die ons vol ende al betaelt is, in den iersten: X½ hont lants gheleghen tot Assche ende strect met den oversten einde aen den wech van Assche, ende met den nedersten einde aen den Polregrave. Van desen erve aen die overste zide leeght dat godshuus van Assche, ende an die nederste zide leeght Peter die Vriese. Voert buten den polre sijn gheleghen IIII½ merghen XXIX scaft een loper scaft min; van desen erve an die overste zide leecht Aernt van den Vene ende an die nederste zide Ywaen Hac van Malsen. Voert over die weide sijn gheleghen V merghen ende IIII hont, die strecken metten oversten einde aen Acrijn ende met den nedersten einde an den zeghedijc van Assche; van desen erve aen die een zide licghen die heren van Sunte Marienwaerde ende aen die ander zide leecht Ywaen Hac van Malsen. Ende uut alle desen vorghenoemde erve sal die kerke van Malsen hebben I lb. sjaers. Voert heb wi den ..abt van Sunte Marienwaerde vorghenoemt vercoft V lb. sjaers uut Wouter Aleydenzoens erve, alsoe als die brief spreect die daer op ghemaect is, ende die Jan van Solomonde ende Ywaen Hac van Malsen beseghelt hebben, van welken vijf ponden sjaers die kerke van Malsen sal behouden II lb. sjaers, ende dat goedshuus van Sunte Marienwaerde III lb. sjaers.

Ende dit lant heb wi hem vercoft tot behoef sunte Nyclais altaer tot Bosinchem, voer een eighen erve, zonder dijc ende sonder tijns, erflijc te besitten, ende hebben daer op verteghen ende hebben gheloeft daerop doen te vertijen alle die ghene die daer met den recht op vertijen solen. Ende oec heb wi gheloeft den ..abt voerghenoemt, tot behoef des altaers vorghenoemt te waren, jaer ende dach als recht is, tieghen alle die ghene die ten recht comen willen, ende alle voerplicht ghelove wi hem daer af te doen. Hier over waren Ywaen Hac van Malsen als een richter, Goswijn van Tricht, Wouter van Wiclede, Henric uten Stalle, ende anders vele goeder

knapen als ghebure. In orconde alle deser dinghe soe heb wi Lambrecht, here van Buren, vorghenoemt, desen brief beseghelt met onzen zeghel.

Ghegheven int jaer ons Heren MCCCXXXV, op sunte Martijns dach in den winter.

N° 434.

1336, Januari 3. (Deil.)

Voor Ghijsbrecht van Deyl ende Willem van Seps, s. in Deyl, *verkoopt* Sander Oudscalc, *voor* XXX lb., VII hont ende XXI scafte lants, die Jans heren Ghijsbrechtssoen van Beesde waren, gheleghen in den g. van Eynspic in ene stat die gheheiten is die Dijcacker, tusghen die heren van Sunte Marienwerde an beiden siden, *aan* den ..abt van Sunte Marienwerde, *ten behoeve der abdij. Borg:* Aelbrecht Oudscalc, broeder Sanders voerseecht.

Ghegheven i. j. o. H. MCCCXXXVI, swoendaechs na Jaersdach.

N° 435.

1336, Januari 3. (Deil.)

Voor dezelfden verkoopt Olivier, tsheren soen van Asperen, *voor* LX lb., II merghen ende IIII hont lants, gheleghen in den g. van Eynspijc int Vorste broec, in ene stat die geheiten is Teylincscamp, tusghen die heren van Sunte Marienwerde ende tusghen een stuc lants dat gheheiten is der kerken lant van Eynspijc, *aan* den ..abt van Sunte Marienwerde, *ten behoeve der abdij.*

Ghegheven i. j. o. H. MCCCXXXVI, swoensdaechs na Jaersdach.

N° 436.

1336, Januari 3. (Deil.)

Voor dezelfden, s. in Deyle, *verkoopen* Ghiselbertus dictus Sas et Henricus ejus frater *voor* C lb. *aan de abdij, de doorgestoken brieven n°s 178 en 313.*

Datum a. D. MCCCXXXVI, feria IIII post Circumcisionem Domini.

N° 437.

1336, Januari 3. (Deil.)

Voor dezelfden, s. in Deil, *verkoopen* Ghiselbertus dictus Sas et Henricus ejus frater *voor* XXX lb. *aan de abdij, den doorgestoken brief n° 212.*

Datum a. D. MCCCXXXVI, feria IIII post Circumcisionem Domini.

N° 438.

Het klooster te Zennewijnen verkoopt aan de abdij den doorgestoken brief n° 402.

1336, Januari 13. (Deil.)

U. p. v. (*de bovengenoemden*) s. in Deyle, n. f. p. q. c. c. n. prepositus domicellarum monialium in Zeenwinen, vendidit et obtulit ex parte dictarum monialium, pro L lb. d. l. e. ut f. p., litteras quibus presens nostra littera est transfixa, hereditatem et omnes conditiones in eisdem contentas, sicuti ibidem continentur, domino .. abbati monasterii Insule beate Marie a. o. dicti monasterii her. possidendas. Et dictus prepositus dictis litteris et omnibus in eis contentis renunciavit, promittens facere renunciare ex parte dictarum monialium omnes qui de jure eisdem renunciare tenentur, promittens etiam warandiam facere ex parte dictarum monialium, dicto domino abbati, ad opus dicti monasterii, super litteris, hereditate et conditionibus antedictis per annum et diem ut juris est, adversus omnes juri comparere volentes, et deponere omne plegium ex parte dictarum monialium, quod voerplicht dicitur, de eisdem. N. t. l.

Datum a. D. MCCCXXXVI, in vigilia Pontiani.

N° 439.

1336, Maart 10. (Tuil.)

Voor Johannes Cans et Leonius de Tuel, s. in Tuel, *verkoopen* Bertoldus de Meteren, Johannes et Nicholaus ejus filii, *voor* C lb., tria jugera et XV virgatas terre, sitas in j. de Hijr in manso dicto Kerchofhoeve, inter abbatem et monasterium Insule beate Marie virginis ab utroque latere, *aan* Henrico de Werva *ten behoeve der abdij. Borg:* Johannes, filius Nicholai de Meteren.

Datum a. D. MCCCXXXVI, die dominica qua cantatur Letare Jerusalem.

N° 440.

De provinciaal van het Duitsche huis, commandeur der balye van Utrecht, verklaart dat noch de orde, noch hare kapel te Tiel, eenig recht heeft op zeker land te Wadenoijen, door den abt van Mariënweerd gekocht.

1336, Mei 23.

Wij broeder Goswijn Gerveer, van den Duutschen huus provinciael, ende commelduer der balien van Utrecht, doen cont ende te weten allen denghenen die desen brief solen zien of horen lesen, dat Godevert van den Wijer, burgher in Tyle, ons ghegheven heeft ende bewijst X scillinge penninge jaerlix ende erflix tijns tot onser capellen behoef te Tyele, als voer een stuc lants dat onser capellen voerseecht toe tebehoren plach, dat gheleghen is te Wadenoy, bi lande des abts van Sunte Marienweerde, ende dat die zelve abt ghecoft heeft, des wi hem wael gunnen, ende kennen dat onze capelle voerseecht noch wij gheen recht en hebben aen dat voerghenoemt lant, noch dat wij daer niet toe te secggen en hebben. In orconde des briefs beseghelt met onzen zeghel.

Ghegheven int jaer ons Heren MCCCXXXVI, des donredaechs na Pinxter dach.

N° 441.

1336, Juni 3. (Beesd.)

Voor Gherbrant van Beesde, ende Acrijn Janszoen, s. in Beesde, *draagt* Elijaes Ghibenzoen *op aan* Steven Ottenzoen, tots cloesters behoef van Sunte Marienwerde, vier hont lants gheleghen in den g. van Beesde op de Dwerdijc, tusghen Heine Bollen ende tusghen Wouter Duveken, ende *verghiede enz.* Ende des sijn Otte Volprechtszoen ende Wouter Clein Rijcwijnszoen (van Beesde) waerborghen met ghesamender hant, ende Elijaes v. ghelovetse daer af scadeloes te houden.

Ghegheven int jaer ons Heren MCCCXXXVI, des manendaechs voer Bonifatii.

N° 442.

1336, Juni 6. (Beesd.)

Voor Didderic Wolf Janszoen van Hoekelem ende Corsti-

aen Hubrechtssoen, s. in Beesde, *verkoopt* Gheneken van den Werve, des proests cnape, *aan* Steven Ottenzoene, *ten behoeve der abdij, den doorgestoken brief n° 422.*

Ghegheven i. j. o. H. MCCCXXXVI, des anders daechs na Bonifacii.

N° 443.

1336, Juni 27. (Deil.)

Voor Ghijsbrecht van Deyle ende Willem van Tuul, s. in Deyle, *verkoopt* Cele Haghen, *voor* C lb., drie merghen lants enen scaft min, in den ghericht van Deyle, in een stat die gheheiten is die Druppe, tusghen Willem van Tule ende tusghen Clawaert Egbrechtszoen, *aan* Diddeken van Bersel, *ten behoeve der abdij. Borgen:* Didderic die Wayer ende Rolof Godekenssoen.

Ghegheven i. j. o. H. MCCCXXXVI, des Donredaechs na sunt Jans dach te midzomer.

N° 444.

1336, Juni 30. (Deil.)

Voor Wilhelmus de Tuul et Wilhelmus de Seps, s. in Deyle, *verkoopt* d. Wolterus, investitus ecclesie de Roemde, *voor* L lb. *aan* d. Frederico, preposito monasterii Insule beate Marie, *ten behoeve der abdij.*

Datum a. D. MCCCXXXVI, in crastino sanctorum Petri et Pauli Apostolorum.

N° 445.

Wouter, persoon van Rumpt, draagt eene hofstad aldaar op aan Olivier, 'sheeren zoon van Asperen, ten behoeve zijns vaders, namens wien zij aan Mariënweerd wordt opgedragen tegen eene jaarlijksche erfpacht van achttien hoenders.

1336, Juni 30. (Deil.)

Wij Willem van Tule ende Willem van Seps, s. in Deijl, orconden dat voer ons comen is her Wouter, die persoenre van Roemde, ende heeft opghedraghen Olivier, tsheren zoen van Asperen, tot behoef tsheren van Asperen voerseecht, ene hofstat

gheleghen tot Roemde, tusghen die heren van Sunte Marienwaerde ende tusghen Ghene Gheenkenszoen, ende Olivier v. droech voert op, van tsheren weghen van Asperen, dese v. hofstat heren Vrederic, proest van Sunte Marienwaerde, tots v. cloesters behoef, in enen rechten erftijnze erfliken tebesitten, jaerlix om XVIII hoenre op sunte Martijnsdach in den winter te betalen. Ende her Wouter v. verteech op deze v. hofstat ende gheloefde daer op doen tevertijen van sijnre weghen alle die ghene die daer metten rechte op vertijen solen ende ghelovetse van sijnre weghen te waren h. Vrederic v., *tots enz.* van sijnre weghen. In orconde onser letteren.

Ghegheven int jaer ons Heren MCCCXXXVI, des anders daechs na sunte Peters dach ende sunte Pauwels.

N° 446.

Johannes, hertog van Brabant, verleent aan het klooster vrijdom van tol in zijne landen.

1336, Juli 24. 'sHertogenbosch.

Nos ..Johannes, Dei gratia dux Brabancie, Lotharinghie ac Limborghie, notum facimus universis, quod cum predecessores seu progenitores nostri, domini Henricus et Henricus, pie memorie, duces Brabancie ac Lotharinghie, in remissionem suorum peccaminum, abbati et conventui monasterii in Insula beate Marie virginis quita dederint bona ipsius monasterii, ab omni thelonio et exactione per terras eorum et aquas, eundo et redeundo deducenda, prout in eorum litteris super hoc dictis abbati et conventui concessis vidimus contineri, nos, ob honorem gloriose virginis Marie, dictam concessionem per nostros antecessores eis factam ratificamus, et approbamus bona dicti monasterii fratrum tamen ibidem usibus deputata, per totam terram nostram et aquas ab omni thelonio et exactione quacumque quitando, et ipsos ..abbatem et conventum de eisdem absolvendo, mandantes nichilominus nostris officiatis quibuscunque dictam concessionem per nos factam, inviolabiliter et fideliter observari. Presentium testimonio litterarum nostro sigillo munitarum.

Datum apud Buschumducis, in vigilia beati Jacobi Apostoli, anno Domini MCCCXXXVI.

Vgl. nos 45 en 64.

N° 447.

Gerbrand van Beesde, knaap, schenkt eene hofstad te Beesd aan de abdij.

1336, Augustus 23.

Allen den ghenen die desen brief solen sien of horen lesen, ic Gherbrant van Beesde, knape, make cont ende doe teweten met kennissen der waerheit, dat ic opghedraghen hebbe ende gheve met desen tieghenwoerdighen brieve, in rechter aelmissen, den ..abt ende den convent van Sunte Marienwaerde, ene hofstat aldoergaens van der eenre straten toter ander, die gheleghen is tot Beesde tusghen Andries Schetter an die een zide, ende ene hofstat die Sunte Peters is an die ander zide, waer op to deser wile zitt Beernt die Laeter. Ende opdat dit te vaster ende te sekerre zi, soe heb ic Gherbrant van Beesde vorghenoemt ghebeden minen prochipapen, heren Henric, dat hi dit met mi heeft beseghelt. In orconde des briefs.

Ghegeven int jaer ons Heren MCCCXXXVI, op sunte Bartholomeus avonde.

N° 448.

1336, October 29. (Zaltbommel.)

Voor Arnoldus de Hoesden, filius Gerardi, et Henricus de Werva, s. in Zautbomel, *verkoopt* Petrus Moliart *voor* XL lb., domum et aream sitas in opido de Zautbomel, inter Ludekinum Feyter et vicum communem, sine censu et aggere, exceptis XX sol. den. census Waltero Scaep ex domo et area predictis solvendis, *aan* domino preposito de Insule beate Marie, *ten behoeve der abdij, waarop gezegde proost, voor de abdij, deze eigendommen aan* Wilhelmo de Horwinen *opdraagt tegen eene jaarl. erfpacht van* XL sol. in die beati Lamberti perpetue persolvendis, salvo tamen censu XX solidorum memorato per Wilhelmum de Horwinen pred. ex domo et area pred., Woltero Scaep pred. solvendo.

Datum a. D. MCCCXXXVI, in crastino beatorum Symonis et Jude Apostolorum.

N° 449.

Wouter Clein Rijcwijnszoon van Beesde draagt aan Mariënweerd op 7 hond onder Beesd, waarvan de prijs hem betaald was, en nog een halven morgen aldaar tot waarborg wegens zekeren tijns.

1336, November 24. (Beesd.)

Wij Didderic Wolf Janszoen van Hokelem ende Goswijn Meuszoen, s. in Beesde, o. d. v. o. c. is Wouter Clein Rijcwijnszoen (van Beesde)[1] ende heeft opghedraghen VII hont lants gheleghen in den gherichte van Beesde in den Ridderslach, tusghen Rolof Ermgaert Sanderszoen ende tusghen Daemken den Důllen, heren Vrederic, proest van Zente Marienwaerde, tots *cloesters enz.*, *in enz.*, uutghenomen dien tijns dien die grave van Ghelre metten rechte daer uut hebben sal. Ende Wouter voerseecht *verghiede enz.* ende verteech op dit vorscreven lant ende *gheloefde enz.* h. Vrederic v. *tots enz.* uutghenomen alsulken tijns als voerscreven is.

Voert is teweten dat dese v. Wouter heeft opghedraghen enen halven marghen lants dat die Verchde heitt, in denselven gherichte gheleghen, tusghen Wouter v. ende tusghen Hanne Maes, heren Vrederic v. tot des vorghenoemts cloesters behoef, in een eighen erve sonder dijc ende sonder tijns, erfliken te besitten in deser manieren als hierna volghet: waer dat sake dat desen v. cloester enich ghebrec quame van den tijnze voerscreven, dan moghen die heren van Sunte Marienwaerde desen vorseechde halven marghen lants aenvaen voer hoer eighen erve ende daermede hoeren wille doen.

Ende des sijn w. o. Rijcwijn Ghenenzoen ende Elyaes Ghibenzoen, ende Wouter voerseecht gheloefdese daer af scadeloes te houden. In o. o. l.

Ghegheven int jaer ons Heren MCCCXXXVI, in vigilia beate Katherine virginis.

1) Vermeld in nº 449.

Nº 450.

1336, December 8. (Deil.)

Voor Steven Hacke ende Alaert Holle, s. in Deyle, *verkoopt* Rutgheer uten Weisterhout, *voor* CC lb., IIII merghen IIII hont LXXII scafte lants, in den gherichte van Wadenoye in den polre, tusghen Willem den Koc ende tusghen Corstans van Wadenoye, *aan* heren Vrederic, proest van Sunte Marienwerde, *ten behoeve der abdij*, in een eighen erve sonder tijns, metten dike die daer tieghen gheleghen is also breet als dit v. lant is. *Borgen:* Jacob Vos, Jan Vredericszoen ende Heine Rutgheers-

zoen voerseyt. Voert is te weten dat Philips Ghijskens van Wadenoyesoen, Steven sijn broeder ende Rolof van Hien hebben verteghen op al dat recht dat si hadden an desen voerscreven lande.

Ghegheven i. j. o. H. MCCCXXXVI, in die Conceptionis beate Marie virginis.

N° 451.

1337, Februari 20. (Deil.)

Voor Wouter Wautaert ende Willem van Tuul, s. in Deyl, *verkoopt* Otto Aelbrechtssoen van Kuuc *voor* X lb., een stuc lants, in den ghericht van Deyl, in den Uterdyc, tusghen die heren van Sunte Marienwaerde ende tusghen Valken Hackenzoen, *aan* Didderic van Bersel, *ten behoeve der abdij.*

Ghegheven i. j. o. H. MCCCXXXVII, sdonredaechs na sunte Valentijns dach.

N° 452.

Sander Aarntszoon verkoopt een morgen onder Wadenoijen aan de abdij, en bekomt dit en ander land van haar in erfpacht.

1337, Juni 26. (Deil.)

Wij Steven Hacke ende Alart Holle, s. in Deyle, o. d. v. o. c. is Sander Aerntssoen ende (heeft) vercoft ende opgedraghen voer XL lb. gaver penninghe die hi ghiede dat hem betaelt sijn, enen merghen lants gheleghen in den g. van Wadenoye, in den polre tusghens goetshuus erve van Zeenwijnden ende tusghen Alaert Hacken, heren Ghijsbrecht, abt van Sunte Marienwaerde, tots *cloesters enz.* in een eighen erve sonder tijns, metten dike die daer metten rechte toehoert, erfliken te besitten. Ende Sander Aerntssoen v. verteech op dit v. lant ende *gheloefde enz. tots enz.*

Doe dit gedaen was, daarna gaf weder h. Ghijsbrecht v. van des v. cloesters weghen, desen v. Sander desen vorscreven merghen lants. Voert IIII merghen IIII hont ende LXX(II) scafte lants[1], in desen v. ghericht van Wadenoye gheleghen, in den polre tusghen Willem den Koc ende tusghen Corstans van Wadenoye, in enen jaerlijcschen erfpacht elx jaers om X lb. ende om X s. *gaver enz.*, jaerlix binnen eenre maent na Paeschen te betalen. Ende waer dat zake dat dese v. pacht jaerlijcs niet betaelt en worde desen v.

cloester binnen desen v. termijn, dan salder daerna daghelijcs op gaen XVI d. alsulker munten als vorscreven is tot eenre pene. Ende dese v. pacht sal erven na Sanders doet voerseyt op een sijnre erfghenamen ende niet te scheiden. In o. o. l.

Ghegheven i. j. o. H. MCCCXXXVII, sdonredaechs na sunte Jans dach te midzomer.

1) Dit land werd door de abdij aangekocht in nº 450.

Nº 453.

1337, Juni 26. (Deil.)

Voor de bovengenoemden, s. in Deyl, *verkoopt* Aernt Nout Heinmanszoen, van Wadenoye, *voor* L lb., XVI hont lants in den gherichte van Wadenoye op Bredewert ende op Audemenghen, tusghens goetshuus erve van Zeenwijnden ende tusghen Lem van Wadenoye, *aan* Philips Ghijskenszoen van Wadenoye, in een eighen erve sonder tijns, metten dike die daer metten rechte toe hoert, *waarop hij het verkochte terugbekomt, tegen eene jaarl. erfpacht van* XL scill. tot Pinxteren te betalen.

Ghegheven i. j. o. H. MCCCXXXVII, des donredaechs na sunte Jans dach te midzomer.

Overgedragen in nº 472.

Nº 454.

Corstantius van Wadenoye en Johannes Smael verkoopen eenig land onder Zennewijnen aan de abdij.

1337, October 25. (Tuil.)

U. p. v. nos Fredericus Slim et Johannes de Henwenninghen, s. in Tuel, notum facimus protestantes quod venientes coram nobis Corstantius de Wadenoy et Johannes Smael, de Wadenoy, vendiderunt et o. pro XL lb. d. l. e. ut f. p. VII hont terre, sita in j. de Seenwinen in loco dicto Musengat, inter abbatem et conventum Insule beate Marie virginis et moniales de Novimagio, Henrico de Werva, seniori, in allodio sine censu et aggere et ab omni decima libera *a. o. dom. etc.* her. possidenda. Et Corstantius et Johannes Smael pred. terre predicte renunciaverunt, promisitque Corstantius de Wadenoy pred. facere renunciare omnes qui

predicte terre de jure renunciare tenentur, promisit etiam warandiam facere Henrico de Werva pred. *a. o. pred.* super terra pred. *per annum etc.* Inde est Johannes Smael pred. fidej. N. t. l.

Datum a. D. MCCCXXXVII, sabbatho post Luce Ewangeliste.

N° 455.

Arend en Gillis van der Haer verkoopen vier hofsteden en eenig land aan Hendrik de Sasse.

1337, November 22. (Deil.)

Wij Willem van Tuul ende Henric Willemssoen van Eynspijc, s. in Deyl, o. d. v. o. c. sijn Aernt van der Hare, Gyllijs sijn broeder ende Peter Scampaert, ende hebben vercoft ende opghedraghen voer CC lb. gaver penninghe die sij ghieden dat hem betaelt sijn, IIII hofstaden ende VIII hont lants, gheleghen tot Eynspijc in die Hare, tusghen Henric den Sassen, van Eynspijc, ende tusghen Aernt van der Hare v., Henric den Sassen voerghenoemt, *in enz.* Ende dese v. Aernt van der Hare, Gyllijs sijn broeder ende Peter Scampaert, verteghen op dit v. erve ende *gheloefden enz.* Henric den Sassen v. *jaer enz.* Ende des sijn Jan uten Boegaerde, ic Henric Willems voerseecht, Gyllijs Sanderssoen ende Aelbrecht uten Beemt, borghen onghesceiden. In o. o. l.

Ghegheven i. j. o. H. MCCCXXXVII, op sente Cecilien dach.

Overgedragen in n° 459.

N° 456.

Arend en Gillis van der Haer en Peter Scampaert verkoopen eene hofstad in de Haar onder Enspijk, voor 100 £ aan Hendrik de Sasse, die ze daarop aan Arend van der Haer teruggeeft, tegen 3 £ jaarlijkschen erftijns.

1337, December 5. (Deil.)

Wij Willem van Tuul ende Henric Willemssoen van Eynspijc, (s. in Deyl), orconden dat vor ons comen sijn, Aernt van der Hare, Gyllijs sijn broeder, ende Peter Scampaert, ende hebben vercoft ende opghedraghen voer C lb. gaver penninghe, die sij ghieden dat hem betaelt sijn, een hofstat gheleghen tot Eynspijc in die Hare, tusghen Ghiben den Sassen, van Eynspic, ende tusghen Henric den Sassen, zinen broeder, Henric den Sassen

vorseecht in een eyghen erve sonder dijc ende sonder tijns erflijc te besitten. Ende dese vorghenoemde Aernt van der Hare, Gyllijs sijn broeder ende Peter Scampaert verteghen op dese vorscreven hofstat, ende gheloefden daer op doen tevertijen alle die ghene die daer met den recht op vertijen solen, ende gheloefdense Henric den Sassen voerseecht te waren jaer ende dach als recht is, voer alle die ghene die ten recht comen willen ende alle voerplicht daer af te doen. Ende Aernt van der Hare vorseecht gheloefde Gyllijs ende Peter voerghenoemt daer af scadeloes te houden.

Doe dit ghedaen was, daerna gaf weder Henric die Sasse voerseecht dese voerscreven hofstat Aernde van der Hare voerseecht, in enen jaerlijcschen erftijns, elcs jaers om III lb. gaver penninghe, enen groten conincs Tornoysen voer XVI deniers gherekent, of payment dat also goet is, jaerlix altoes op Sunte Martijns dach in den winter te betalen. Ende waer dat sake dat dese vorscreven tijns jaerlix niet betaelt en worde op desen voerghenoemden dach, dan salder daerna daghelijcs op gaen XVI deniers alsulker munten als voerscreven is tot eenre pene, welke pene metten tijnze vorscreven Henric die Sasse voerseecht verhalen mach uut deser voerghenoemde hofstat als hijs niet langher beiden en wille. In orconde onser letteren.

Ghegheven int jaer ons Heren MCCCXXXVII, op sunte Nycholaus avont.

Overgedragen in nº 459.

Nº 457.

Acrijn en andere kinderen van Jan Acrijnszoon verkoopen zeven morgen onder Beesd aan Mariënweerd.

1337, December 5. (Beesd.)

Wij Jan van Dalem ende Goswijn Meuszoen, s. in Beesde, o. d. v. o. c. sijn Acrijn Janszoen, Ghijsbrecht, Alaert, alle drie ghebroederen, ende Aleyt hoer suster met horen ghecoren mombaer, ende hebben opghedraghen VII merghen lants gheleghen in den gherichte van Beesde opden Dwerdijc, tusghen Wouter Duveken ende tusghen Ghijsbrecht, Alaerde, Aleiden vorgenoemt, ende Mechtelden hoerre suster, Jan Acrijnszoens kijnderen, ende *verghieden enz.* Steven Ottenzoen, tots *cloesters enz.*, *in enz.* Ende dese v. Acrijn Janszoen, Ghijsbrecht, Alaert ende Aleit met horen ghecoren mombaer, verteghen op dit vorscreven lant ende *ghe-*

loefden enz. Steven v. *tots enz.* Ende des sijn Florans Janszoen, Claes sijn broeder, ende Brustien die Grote, w. o., ende Acrijn, Ghijsbrecht, Alaert ende Aleit, met horen ghecoren mombaer, voergenoemde, gheloefdenze daer af scadeloes te houden. In o. o. l.

Ghegheven int jaer ons Heren MCCCXXXVII, op sunte Nicholaus avont.

N° 458.

Peter Hubrecht en zijn vader Gijsbrecht de Groot dragen eenig land onder Beesd op aan Mariënweerd.

1338, Januari 17. (Beesd.)

Wij ..Jan van Hokelem ende Hubrecht Meuszoen, s. in Beesde, o. d. v. o. c. sijn, Peter Hubrecht Ghijsbrechts Grotenzoen, ende Ghijsbrecht die Grote vorseecht, sijn vader, ende hebben opghedraghen met ghesamender hant dertien marghen een hont ende vijftalven scaft lants gheleghen int Vorste broec van Beesde, tusghen die heren van Zunte Marienwerde en tusghen Ghijsbrecht den Groten vorseecht, ende *verghieden enz.* h. Jan Bollen, tots *cloesters enz. in enz.* Ende Peter Hubrecht ende Ghijsbrecht die Grote, sijn vader v., verteghen op dit v. lant, ende *gheloefden enz.* h. Jan v. *tots enz.* Ende des sijn Brustiaen die Grote, Acrijn Janszoen, Ghijsbrecht Jans Grotenzoen van Sulinchem, Florans van Zantwijc die joncgher, ende Ghijsbrecht Gansdoet, w. o. ende Peter Hubrecht ende Ghijsbrecht die Grote sijn vader v., gheloefden ze daeraf scadeloes te houden. Voert is te weten, dat Peter Hubrecht dicke vorseecht, heeft gheloeft scadeloes te houden Ghijsbrecht den Grote zinen vader v., van desen v. vorwaerden. In o. o. l.

Ghegheven int jaer ons Heren MCCCXXXVIII, des satersdaechs na sunte Ponciaens dach.

N° 459.

Hendrik de Sasse verkoopt de doorgestoken brieven nos 455 en 456 aan Mariënweerd.

1338, Februari 2. (Deil.)

Wij Willem van Seps ende Henric Willemssoen van Eynspijc, (s.) in Deyl, o. d. v. o. c. is Henric die Sasse, van Eynspijc,

ende heeft vercoft ende opgedraghen voor CCC lb. gaver penninghe, die hi ghiede dat hem betaelt sijn, die brieve daer onse tieghenwordighe brief doer ghesteken is, alle dat erve ende alle die voerwaerden die daer in bescreven zijn, heren Ghijsbrecht ..abt van Sunte Marienwaerde, tots cloesters behoef van Sunte Marienwaerde voerseecht, erflijc te besitten. Ende Henric die Sasse voerseyt verteech op deze voerscreven brieve ende op al dat daer in bescreven staet, ende gheloefde daer op doen te vertijen van sijnre weghen alle die ghene die daer metten recht op vertijen solen, ende gheloefde heren Ghijsbrecht voerseecht, tots voerghenoemts cloesters behoef, te waren van sijnre weghen dese voerscreven brieve, alle dat erve ende alle die vorwaerden die daer in bescreven sijn, jaer ende dach als recht is, voer alle die ghene die ten recht comen willen ende alle voerplicht daeraf te doen van sijnre weghen. In orconde onser letteren.

Ghegheven int jaer ons Heren MCCCXXXVIII, op onser Vrouwen dach te Lichtmissen.

N° 460.

Ricout die Dulle en zijn zoon Gijsbrecht verkoopen X$ hond onder Beesd aan Mariënweerd.

1338, Maart 9. (Beesd.)

Wij Jan van Hokelem ende Corstiaen Hubrechtszoen, s. in Beesde, orconden dat vor ons comen sijn Ricout die Důlle ende Ghijsbrecht sijn zoen, ende hebben opghedraghen X$ hont lants, gheleghen in den gherichte van Beesde in den Ridderslach, tusghen die heren van Sunte Marienwerde, ende tusghen Adam Ricouts Důllenzoen voerseecht, ende *verghieden enz.* ..heren Jan Bollen, proest van Sunte Marienwerde, tots vorghenoemts *cloesters enz. in enz.* Ende Ricout die Důlle ende Ghijsbrecht sijn zoen vorghenoemt, verteghen op dit vorscreven lant ende *gheloefden enz.* h. Jan Bollen v. *tots enz.* Ende des sijn Brustiaen die Grote ende Ghijsbrecht die Grote waerborghen onghesceiden, ende Ricout die Důlle ende Ghijsbrecht sijn zoen v. gheloefdenze daer af scadeloes te houden. Voert is teweten dat Ghijsbrecht die Grote v. heeft verteghen op dit v. lant tots v. cloesters behoef. In o. o. l.

Ghegheven i. j. o. H. MCCC ende XXXVIII, des manendaechs na Perpetue et Felicitatis.

N° 461.

1338, Maart 18. (Deil.)

Voor Willem van Seps ende Henric Willemssoen van Eynspijc, s. in Deyle, *verkoopt* Aernt van der Hare *voor* LXXX lb., een huus ende al datter ertvast ende naghelvast ane was ende ene hofstat daer dit vorscreven huus op staet, ende al dat recht dat Aernt van der Hare voerseyt hadde an dese vorghenoemde hofstat metten tijnze die hi den cloester van Sunte Marienwaerde jaerlix sculdich was uut deser vorghenoemder hofstat, welke hofstat gheleghen is tot Eynspijc in die Hare, tusghen die heren van Sunte Marienwaerde an die een side ende tusghen die ghemeinte van Eynspijc aen die ander side, ende tusghen Ghibe den Sassen ende Jans erfghenamen uten Beemt metten enen einde ende tusghen die heren van Sunte Marienwaerde voerseyt metten anderen einde, *aan* heren Ghijsbrecht, abt van Sunte Marienwaerde, *ten behoeve der abdij.*

Ghegheven i. j. o. H. MCCCXXXVIII, tsanderdaechs na sunte Gheertruden dach.

N° 462.

1338, Maart 21. (Beesd.)

Voor Jan van Hokelem ende Hubrecht Meuszoen, s. in Beesde, *verkoopt* Ghijsbrecht die Groet, *aan* heren Jan Bollen, proests van Sente Marienwaerde, tots gasthuus behoef van Beesde ende tot der ermer behoef daer dit voerscreven gasthuus toe ghemaect is, twee merghen een hont ende seven ende veertich scachten lants, in den g. van Beesde, in den Opwaert, tusschen Dirc Wolf Janszone van Hokelem ende tusschen gasthuus erve van Beesde. *Borgen:* Brustiaen die Grote, ende Florans van Zantwijc die jongher.

Ghegheven i. j. o. H. MCCC ende achtendertich, tsaterdaghes na sente Ghertruden dach.

N° 463.

Gijsbrecht de Groot draagt aan Mariënweerd op een steenen huis te Beesd, tegen betaling; en voorts de hofstad, waarop dat huis staat, tegen een jaarlijkschen tijns van 12 penningen.

1338, Maart 21. (Beesd.)

Wij (*de bovengenoemden*) s. in Beesde, o. d. v. o. c. is Ghijsbrecht die Grote, ende heeft opghedraghen een steen huus ende al datter ertvast ende naghelvast ane was, dat staet tot Beesde an die Vorste strate, tusghen h. Gherbrande van Beesde, ridder, ende tusghen Ghijsbrecht den Groten voerseecht, ende *verghiede enz.* h. Jan Bollen, proest van Sunte Marienwaerde, tots v. *cloesters enz.* erfliken te besitten. Ende Ghijsbrecht die Grote v. verteech op dit v. goet, ende *gheloefde enz.* Jan v. *tots enz.*

Voert heeft Ghijsbrecht die Grote v. ghegheven in enen rechten erftijnze die hofstat daer dit v. steenhuus op staet, gheleghen tot Beesde an die Vorste strate, tusghen heren Gherbrande van Beesde ende tusghen Ghijsbrecht den Groten v., jaerlix om XII deniers, enen goeden groten coninx Tornoysen vor XVI deniers gherekent, of payment dat also goet is, elkes jaers op sunte Lambrechts dach te betalen, h. Jan Bollen v., tot v. *cloesters enz.* erfliken te besitten. Ende Ghijsbrecht die Grote vorseecht gheloefde te waren erfliken h. Jan Bollen voerseecht, tots v. *cloesters enz.*, dese vorscreven hofstat met desen v. tijnze als met XII penninghen. En des sijn Brustiaen die Grote, Ghysbrecht Hertbarenszoen van Deyle, ende Florans van Zantwijc die joncgher, w. o. ende Ghijsbrecht die Grote dicke voerseecht ghelovetse daer af scadeloes te houden. In o. o. l.

Ghegheven int jaer ons Heren MCCCXXXVIII, tsatersdach na sunte Gheertruden dach.

N° 464.

Gijsbrecht de Groot draagt aan Mariënweerd op een huis te Beesd, tegen betaling; en voorts de hofstad, waarop dat huis staat, tegen een jaarlijkschen tijns van twee schellingen.

1338, Maart 22. (Beesd.)

Wij Hubrecht Meuszoen ende Ghijsbrecht Gansdoet, s. in Beesde, orconden dat vor ons comen is Ghijsbrecht die Grote ende heeft opghedraghen een huus ende al datter ertvast ende naghelvast ane was, dat staet tot Beesde aen die Vorste strate, tusghen die heren van Sunte Marienwaerde ende tusghen Ghijsbrecht den Groten v., ende verghiede hem tgelt daer af al betaelt te wesen, heren Jan Bollen, proest van Sunte Marienwaerde, tots *cloesters*

enz., erfliken te besitten. Ende Ghijsbrecht die Grote v. verteech op dit vorscreven goet ende gheloefde daer op doen tevertijen alle die ghene die daer metten rechte op vertijen solen, ende ghelovet te waren h. Jan Bollen v. tots v. cloesters behoef van Sunte Marienwaerde, jaer ende dach als recht is voer alle die ghene die ten rechte comen willen, ende alle voerplicht daer af te doen.

Voert heeft Ghijsbrecht die Grote v. ghegheven in enen rechten erftijnze die hofstat daer dit v. huus op staet, gheleghen tot Beesde aen die Vorste strate, tusghen die heren van Sunte Marienwaerde ende tusghen Ghijsbrecht den Groten v., jaerlix om II scellinghen *gaver enz.*, elcs jaers op sunte Lambrechts dach te betalen heren Jan Bollen v. tots v. *cloesters enz.* erfliken te besitten. Ende Ghijsbrecht die Grote voerseecht gheloefde te waren erfliken heren Jan Bollen voerseecht tots v. cloesters behoef van Sunte Marienwaerde, dese v. hofstat met desen v. tijnze als met II scellinghen. Voert is teweten dat Ghijsbrecht die Grote v. laet licghen ende sal laten licghen ene steghe van sijns selfs erve buten dese voerghenoemde hofstat allancs nederwaert achtiendehalf voete breet, die die heren van Sunte Marienwaerde solen ghebruken erflike sonder versperren, metten luden die daer naest wonen nederwaert op Ghijsbrechts Groten erve voerseecht.

Ende des sijn Jan van Hokelem, Ghijsbrecht Hertbarenszoen van Deyle, ende Florans van Zantwijc die jongher, w. o. Ende Ghijsbrecht die Grote dicke voerseecht ghelovetse daer af scadeloes te houden. In o. o. l.

Ghegheven i. j. o. H. MCCCXXXVIII, tsonnendaechs na sunte Gheertruden dach.

N° 465.

Jacob van Zuilichem en Gerard, des abts knaap, in een geschil over tienden tot scheidsrechters benoemd door abt Gijsbrecht ter eene zijde, en Godfried Sceivel en Elisabeth van Keent ter andere, wijzen aan Mariënweerd de tienden toe van Trot, ten Nuwenrode en Roden, terwijl de tiende van Halle aan partijen ter andere zijde verblijft.

1338, April 19.

Dominus Ghiselbertus, abbas monasterii Insule beate Marie, pro se et suo conventu dicti monasterii ex una parte, Godefridus, quoque dictus Sceivel, et Elizabeth de Keent, cum tutore ipsius Elizabethe ad hoc ab ea electo et ei a judice rite dato,

ex parte altera, compromiserunt in Jacobum de Zulikem et in Gerardum, famulum dicti domini abbatis, tamquam in arbitros, arbitratores, seu amicabiles compositores, ad hoc a dictis partibus electos super omni questione, actione et causa habitis sive motis inter dictas partes, a quocunque tempore retroacto usque in presentem diem, occasione decime de Halle. Dictusque dominus abbas pro se et suo conventu dicti monasterii ex una parte, dictique Godefridus et Elizabeth cum suo tutore ex parte altera, mutuo promiserunt quod ipsi arbitrium sive dictum dictorum arbitrorum, arbitratorum, seu amicabilium compositorum, inter dictas partes super premissis pronunciandum, ratum et firmum sine omni contradictione observabunt.

Quo facto dicti arbitri, arbitratores, seu amicabiles compositores, suum arbitrium sive dictum inter dictas partes super premissis pronunciaverunt in hoc modo, ita, videlicet, quod dictum monasterium decimam in quadam pecia terre dicta Trot, ac in quodam orto dicto ten Nuwenrode, sito inter antiquam hereditatem et inter aggerem tendentem versus Mille, et in hereditatibus quas dictum monasterium in loco dicto in den Bosch, ad culturam rediget et arabiles efficiet seu effici procurabit, quod vulgariter Roden dicitur, habebit et libere jure hereditario obtinebit, et quod dicti Godefridus et Elizabeth decimam in Halle in omni jure et forma quibus ipsi dictam decimam ab antiquo huc usque habebant ac ea utebantur, habebunt et libere ac hereditarie obtinebunt. Testes interfuerunt scabini in Buscoducis, Ynwanus de Gravia et Nicholaus de Berkel.

Datum in octavis Pasche, anno Domini MCCCXXXVIII.

N° 466.

1338, Mei 7. (Deil.)

Voor Ghijsbrecht van Deyl ende Willem van Seps, s. in Deyl, *verkoopt* Peter Cay *voor* CL lb., IIII merghen ende XLVII$ scaft lants, in den gherichte van Deyl, int efterste broec, tusghen die ghemeine weteringhe ende tusghen der papeliker provende lant van der kerken tot Deyl, *aan* heren Jan Bollen, proest van Sunte Marienwaerde, *ten behoeve der abdij. Borg:* Ghijsbrecht Hertbarenszoen van Deyl.

Ghegheven i. j. o. H. MCCCXXXVIII, des donredaechs na Meydach.

N° 467.

1338, Mei 13. (Deil.)

Wij Wouter Wautaert ende Ghijsbrecht van Deyle, s. in Deyle, orconden dat voer ons comen is Gheraet Clöet, ende heeft verteghen op al dat erve dat hi licghende hadde in den ghe-richte van Deyle opt Cortelant, tots cloesters behoef van Sente Marienwaerde erfliken te besitten. I. o. o. l.

Ghegheven i. j. o. H. MCCCXXXVIII, op sente Servaes dach.

N° 468.

Brustiaan de Groot belooft aan de abdij een erftijns van vijf schellingen 'sjaars, welke hij binnen zes jaren op een voldoend stuk land zal verzekeren.

1338, Mei 22. (Beesd.)

Wij Jan van Hokelem ende Hubrecht Meuszoen, schepen in Beesde, orconden dat voer ons comen is Brustiaen die Grote, ende gheloeft heren Rutgher van Tiel, tots convents behoef van Sunte Marienwaerde, erfliken V scill. tsjaers gaver penninghe, enen groten coninx Tornoysen vor XVI d. gherekent of payment dat also goet is, altoes jaerlix op Sunte Lambrechts dach te betalen tot onzen lantrecht. Ende dese voerscreven V scill. tsjaers sal Brustiaen voer-seecht bewisen binnen ses jaren naest toecomende, uut erve dat seker is te betalen den voerghenoemden convente jaerlix op desen vorghe-noemden dach. I. o. o. l.

Ghegheven i. j. o. H. MCCCXXXVIII, opden twe ende twen-tichsten dach in Meie.

N° 469.

1338, Mei 22. (Beesd.)

Voor de bovengenoemden, s. in Beesde, *belooft* Brustiaen die Grote *aan* heren Heinric Fåy, persoenre van Beesde, toter papeliker provende behoef der kerken van Beesde, erfliken V s. tsjaers, *overigens woordelijk overeenstemmend met n° 468.*

Ghegheven i. j. o. H. MCCCXXXVIII, op den twe entwentichsten dach in Meye.

N° 470.

Florens Jansz. belooft aan de kerk te Beesd eene erfrente van X schellingen 'sjaars, welke hij binnen vier jaren op vast goed zal verzekeren.

1338, Mei 22. (Beesd.)

Wij Brustiaen die Grote ende Hubrecht Meuszoen, s. in Beesde, orconden dat vor ons comen is Florans Janszoen ende heeft gheloeft heren Henric Fåy, persoenre van Beesde, toter papeliker provende behoef der kerken van Beesde, erfliken X scell. tsjaers gåver penninghe, enen groten conincs Tornoysen vor XVI d. gherekent of payment dat also goet is, altoes jaerlix op sente Martijns dach in den winter te betalen, tot onzen lantrecht. Ende dese vorscreven X scell. tsjaers sal Florans vorseecht bewisen binnen IIII jaren naest toecomende, uut erve dat seker is te betalen der vorghenoemder papeliker provende jaerlix op desen vorghenoemden dach. In o. o. l.

Ghegheven i. j. o. H. MCCCXXXVIII, op den twe entwentichsten dach in Meye.

N° 471.

Valke van Eynspijk verkoopt land onder Deil aan Gerard Wasgaert, die het hem in erfpacht teruggeeft.

1338, Juni 7. (Deil.)

Wij Ghijsbrecht van Deyle ende Henric Willemssoen van Eynspijc, s. in Deyle, o. d. v. o. c. is Valke Valkensoen van Eynspijc ende heeft vercoft ende o. voer XL lb. gaver penninghe, die hi ghiede dat hem betaelt sijn, II merghen lants gheleghen in den g. van Deyle op Vrowijc, tusghen Henric Valkensoens erfghenamen ende tusghen Aelbrecht Oudscalc, Gherade Wasgaert, van den Weerde, *in enz.* Ende Valke Valkensoen v. verteech op dit vorscreven lant, ende gheloefde daerop doen te vertien alle die ghene die daer metten recht op vertien solen, ende ghelovet te waren Gherade Wasgart v. *jaer enz.* Ende des is Ghijsbrecht Willemssoen van Eynspijc een borghe.

Doe dit ghedaen was, daerna gaf weder Gheraet Wasgaert v. dit v. lant in enen jaerlijcschen erftijns Valken Valkensoen voerseyt, elcs jaers om XL scell. *gaver enz.* jaerlics opten Pinxterdach te betalen. In o. o. l.

Ghegheven i. j. o. H. MCCCXXXVIII, dominica post Bonifacii.

Overgedragen in n° 475.

N° 472.

1338, Juni 25. (Deil.)

Voor Willem van Seps ende Heinric Willemszoen van Eynspijc, s. in Deyl, *verkoopt* Philips Ghijskenszoen van Wadenoye *voor* L lb. *aan* Jacob, den scoelmeister van Beesde *ten behoeve der abdij, den doorgestoken brief n° 453.*

Ghegheven i. j. o. H. MCCCXXXVIII, tsanders daechs na sunte Jans dach te midsomer.

N° 473.

Zeger van den Polle schenkt drie morgen land onder Zennewijnen aan den kanunnik Jan van den Polle gedurende diens leven, zullende gezegd land na diens dood aan de abdij vervallen.

1338, Augustus 1. (Tuil.)

Universis presentia visuris nos Ghiselbertus Hac et Ghiselbertus filius Rodolphi, scabini in Tuel, notum facimus protestantes quod veniens coram nobis Zegerus van den Polle, contulit Johanni Hacken, ad opus domini Johannis van den Polle, canonici Insule beate Marie virginis, tria jugera terre sita in jurisdictione de Zeenwinen, supra antiquam pascuam, inter Zegerum predictum et Gerardum de Deyle, ab ipso domino Johanne van den Polle, quamdiu supervixerit, pure et simpliciter propter Deum, habenda et possidenda, et post obitum domini Johannis predicti, terra predicta ad abbatem et conventum Insule beate Marie virginis hereditarie possidenda devolvetur. Nostrarum testimonio litterarum.

Datum anno Domini MCCCXXXVIII, in die beati Petri ad Vincula.

N° 474.

Lambrecht, heer van Buren, verkoopt aan Mariënweerd landen onder Tricht en Buurmalsen.

1338, Augustus 9.

Wij Lambrecht, here van Buren, maken cont alle den ghenen die desen brief solen sien of horen lesen, dat wi vercoft hebben ende opghedraghen om hondert ende XXXII lb. swarter Tornoysen, die ons wael betaelt sijn, den ..abt ende den ghemeinen convent van Sunte

Marienwaerde, XIIII hont lants gheleghen in den ghericht van Tricht op den Breedacker, tusghen Eghen Diddericszoen aen beiden siden; voert XV$\frac{1}{2}$ hont lants, ende XXVIII scaft, geleghen in den ghericht van Malsen in onzen lande, in die oude hoeven, op een stat (die) heit des Flaemings hoeve, tusghen Ghijsbrecht Henricszoen aen die een zide tot Malsen waert voernoemt, ende tusghen Steven Butchiers erfghename aen die ander zide ende aen beiden einden, voer een eyghen erve sonder dijc ende sonder tijns. Ende wi Lambrecht, here van Buren voernoemt, hebben den ..abt ende den convent van Sunte Marienwaerde voernoemt, dit vorscreven lant altoes gheloeft te waren ende een waer te wesen, ende hebben hem mede gheloeft alle vorplicht af te doen van desen vorscreven erve.

Ende omdat wi willen dat dese vorscreven vorwaerden ende gheloeften vaste ende ghestade bliven ewelike ghehouden, soe heb wi, Lambrecht, here van Buren voernoemt, desen brief beseghelt met onzen zeghel.

Ghegheven int jaer ons Heren M CCC XXXVIII, op sunte Laurens avont.

Zie n° 537.

N° 475.

1338, Augustus 23. (Deil.)

Voor Willem van Seps ende Henric Willemszoen van Eynspijc, s. in Deyle, *verkoopt* Gheraet Wasgaert, van den Weerde, *voor* XL lb. *aan* heren Jan Bollen, proest van Sunte Marienweerde, *ten behoeve der abdij, den doorgestoken brief n° 471.*

Ghegheven i. j. o. H. MCCCXXXVIII, op sunte Bartholomeus avont.

N° 476.

1338, October 23. (Beesd.)

Voor ..Jan van Hokelem ende Hubrecht Meuszoen, s. in Beesde, *dragen* Daem ende Ghijsbrecht, Ricouts Dullenzoenen, VII$\frac{1}{2}$ hont lants, gheleghen in den gherichte van Beesde in den Ridderslach, tusghen den graeve van Ghelre ende tusghen die heren van Sunte Marienwerde ende verghieden hem tgelt daer af al betaelt te wesen, *op aan* heren Jan Bollen, proest van Sunte

Marienwerde, tots *cloesters enz. Borgen:* Brustiaen die Grote ende Ghijsbrecht die Grote.

Ghegheven i. j. o. H. MCCCXXXVIII, op sunte Severijns dach.

N° 477.

1338, November 11. (Deil.)

Voor Willem van Seps ende Henric Willems van Eynspijc, s. in Deyle, *verkoopt* Dybbout Lemkenssoen ende Aleyd sijn suster met horen ghecoren mombaer, *voor* L lb. *aan* Henric den Sassen, van Eynspijc, een huus ende ene hofstat gheleghen tot Malsen[1], tusghen heren Jan van Hokelem, ridder, ende tusghen die ghemeine steghe, in een eyghen erve sonder tijns ende sonder dijc erfliken te besitten, uutghenomen II$ pont wass jaerlix der kerken van Malsen, tot Paeschen te betalen, *en ontvangt het verkochte van dezen terug, tegen een jaarl. erftijns van* XXV scill. *bij wanbetaling met* VIII den. *dagelijks* tot eenre pene.

Ghegheven i. j. o. H. MCCCXXXVIII, op sunte Martijnsdach in den winter.

Overgedragen in n° 519.

1) Geldermalsen.

N° 478.

Florens Jansz. en zijne kinderen Jan en Lisebeth, verkoopen eene hofstad onder Beesd aan Mariënweerd.

1338, November 27. (Beesd.)

Wij Corstiaen Hubrechtszoen ende Hubrecht Meuszoen, schepen in Beesde, orconden dat vor ons comen sijn Florans Janszoen, Jan sijn zoen, ende Lisebeth Floransdochter voerseecht met horen ghecoren mombaer, ende hebben opghedraghen ene hofstat gheleghen tot Beesde, tusghen Henric Bollen ende tusghen Gheraet Loyen Jordaenszoen, ende verghieden hem tghelt daer af al betaelt te wesen, heren Jan Bollen, proest van Sunte Marienwaerde, tots *cloesters enz.*, erfliken te besitten, met alsulken tijnze alser die grave van Ghelre metten rechte uut hebben sal. Ende dese v. Florans Janszoen, Jan sijn soen, ende Lisebet dochter Florans v. met horen ghecoren mombaer, verteghen op dese v. hofstat, ende *gheloefden enz.* heren Jan Bollen v. tots vor-

ghenoemts cloesters behoef, jaer ende dach als recht is, voer alle die ghene die ten rechte comen willen, ende alle voerplicht daer af te doen, uutghenomen alsulken tijns als vorscreven is. Ende des sijn Claes Janszoen ende Jan van Dalem waerborghen onghesceiden, ende Florans, Jan sijn zoen, ende Lisebet v., gheloefdense daer af scadeloes te houden. In o. o. l.

Ghegheven int jaer ons Heren MCCCXXXVIII, des vridaghes na sunte Katelinen dach.

N° 479.

Florens Jansz. neemt jegens Mariënweerd op zich, den graaf van Gelre jaarlijks zekeren erftijns te betalen, en belooft voorts jaarlijks 48 schellingen als erftijns aan de abdij uit te keeren.

1338, November 27. (Beesd.)

Wij (*de bovengenoemden*), s. in Beesde, orconden, dat Florans Janszoen heeft gheloeft heren Jan Bollen, proest van Sunte Marienwaerde, tots cloesters behoef van Sunte Marienwaerde v., dat hi voer dit vorghenoemde cloester betalen sal als erftijns jaerlix den grave van Ghelre alsulken tijns alse die grave van Ghelre v. jaerlix hebben sal metten rechte uut eenre hofstat gheleghen tot Beesde [1], tusghen Henric Bollen ende tusghen Gheraet Loyen Jordaenszoen. Voert heeft Florans voerseecht gheloeft als erftijns heren Jan Bollen v., tots v. cloesters behoef, eilcs jaers XLVIII scellinghen *gaver enz.*, jaerlix op sunte Lambrechtsdach te betalen. In o. o. l.

Ghegheven int jaer ons Heren MCCCXXXVIII, des vridaechs na sunte Katelinen dach.

1) De hofstad werd onder gelijke dagteekening aan Mariënweerd verkocht, in nº 478. Vermoedelijk waren de daarin genoemde borgen niet genegen bovenstaande tijnsbetalingen te waarborgen, of werd zulks niet van hen verlangd, en vandaar deze afzonderlijke akte.

N° 480.

Grieta, Jan de Sasse's dochter, en hare kinderen, verkoopen eenig land onder Beesd aan Mariënweerd. Tevens stellen zij zekerheid tegen mogelijke aanspraken op bovengemeld land.

1339, Januari 16. (Beesd.)

Wij Florans Janszoen ende Corstiaen Hubrechtszoen, s.

in Beesde, o. d. v. o. c. sijn, Grieta, Jans Sassen dochter, Deliane ende Wendelmoet, hoere dochteren, met horen ghecoren mombaer, Gheraet, Jan ende Rolof, zoenen Grieten vorseecht, ende hebben opghedraghen VI$ merghen ende XX scafte lants, gheleghen in den g. van Beesde int Nuwelant, tusghen den Seghedijc ende tusghen Gheraet den snider, ende verghide hem tghelt daer af albetaelt te wesen, ..heren Jan Bollen, proest van Sunte Marienwaerde, tots *cloesters enz. in enz.* Ende dese vorghenoemde Grieta, Deliane ende Wendelmoet, met horen ghecoren mombaer, Gheraet, Jan ende Rolof, verteghen op dit voerscreven lant ende *gheloefden enz.* h. Jan Bollen v., *tots enz.*

Voert is te weten dat dese v. Grieta, Deliane ende Wendelmoet, met horen ghecoren mombaer, Gheraet, Jan, ende Rolof hebben gheset h. Jan Bollen v. tots v. cloester behoef, mede te waren altoes dit vorscreven lant in alsulken vorwaerden als vorscreven sijn, een huus, enen berch ende al datter ertvast ende naghelvast ane was, ende ene hofstat, gheleghen tot Beesde, tusghen Sunte Peter ende die heren van Sunte Marienwaerde ende tusghen Ghijsbrecht den Groten; alsoe wat desen v. cloester ghebrake van dezen v. vorwaerden, dat mocht dit selve cloester verhalen an dit v. goet, huus, berch ende hofstat. In o. o. l.

Ghegheven in jaer ons Heren MCCCXXXIX, tsaterdaechs na sunte Pontiaens dach.

N° 481.

Wouter van Beesde doet ten behoeve der abdij afstand van zijne rechten op zekere hofstede.

1339, Februari 1. (Beesd.)

Wij Ghijsbrecht die Grote ende Corstiaen Hubrechtszoen, s. in Beesde, o. d. v. o. c. is Wouter Clein Rijcwijnszoen (van Beesde[1]) ende heeft verteghen tots *cloesters enz.*, op ene hofstat gheleghen tot Beesde, tusghen Scone Heinen erfghenamen ende tusghen Hubrecht Meuszoen ende Gheraet den Wael. Ende gheloefde daer op doen te vertijen van sijnre weghen alle dieghene die daer metten rechte op vertijen solen. In o. o. l.

Ghegheven i. j. o. H. MCCCXXXIX, op onzer Vrouwen avont te Lichtmissen.

[1]) Zie n° 419 noot.

N° 482.

Heer Alouts Papen kinderen verkoopen aan de abdij een huis en eene hofstede te Renoy.

1339, Februari 13. (Renoy.)

Wij ..Gheraet Holle ende Willem Manshant, schepen in Rynoie, o. d. v. o. c. sijn Hubrecht, Didderic sijn broeder, ende Mari, hoer zuster, met horen ghecoren mombaer, heren Alouts Papen kijnder, ende hebben opghedraghen een huus ende al datter ertvast ende naghelvast ane was, ende ene hofstat, gheleghen tot Rynoye, tusghen die kerke van Rynoye aen die een zide, ende tusghen Jan van Wamel aen die ander zide, ende tusghen Aleyt Hubrechts ende v. kijnder metten enen einde, ende tusghen die ghemeine steghe metten anderen einde, ende *verghieden enz.*, heren ..Jan Bollen, proest van Sunte Marienwaerde tots *cloesters enz.* erfliken tebesitten, met al sulken tijnze alser die grave van Ghelren jaerlix uut hebben sal metten rechte. Ende dese voerghenoemde Hubrecht, Didderic sijn broeder, ende Mari, hoer suster, met horen ghecoren mombaer, verteghen op dit vorscreven goet ende *gheloefden enz.* Jan voerseecht *tots cloesters enz.*, uutghenomen desen vorghenoemden tijns. Ende Didderic van Bersel heeft verteghen op dit v. goet. Voert is teweten dat Hubrecht Janszoen van Hier, reintmeister sgraven van Ghelre, heeft verghiet van sgraven weghen van Ghelren v. dit v. goet h. Jan Bollen v. tots v. cloesters behoef erfliken tebesitten, met alsulken tijnze als voerscreven is. In o. o. l.

Ghegheven i. j. o. H. MCCCXXXIX, op sunte Valentijns avont.

N° 483.

1339, Februari 25. (Deil.)

Voor Willem van Seps ende Hubrecht veren Wongaerdenzoen, s. in Deyl, *draagt* Aernt van der Haer, een hofstat gheleghen tot Eynspijc, int einde van den Haer, tusghen die heren van Sunte Marienwaerde an beiden siden, ende metten enen einde tusghen Henric den Zassen ende metten anderen einde tusghen die ghemeine steghe, mit alsulken tijnze als hi der den heren van Sunte Marienwaerde jaerlix metten rechte uut sculdich was, *op aan* heren

Jan Bollen, proest van Sunte Marienwaerde, *en verkoopt hem voor* XXV lb. een huus, enen berch ende een scot ende al datter ertvast ende naghelvast ane was, die staen op dese vorscreven hofstat, *alles ten behoeve der abdij.*

Ghegheven i. j. o. H. MCCCXXXIX, tsandersdaechs na sunte Mathijs dach.

N° 484.

1339, April 11. (Deil.)

Voor Ghijsbrecht van Deyle ende Willem van Seps, s. in Deyle, *verkoopt* her Gherbrant van Beesde, ridder, *voor* LX lb., een hofstat gheleghen tot Eynspijc, tusghen Aelbrecht Oudscalc ende tusghen die ghemeine steghe, *aan* Gherade van den Werve, des abts cnape van Sunte Marienwaerde, *in enz. Borg:* Olivier tsheren soen van Asperen.

Ghegheven i. j. o. H. MCCCXXXIX, op ten elften dach in Aprille.

N° 485.

1339, April 13. (Beesd.)

Voor Florans Janszoen ende Corstiaen Hubrechtszoen, s. in Beesde, *dragen* Brustiaen die Grote, Gheertruut ende Godelt, sijn dochteren, met horen ghecoren mombaer, V merghen II hont ende XLVII½ scaft lants gheleghen in den g. van Beesde, int Vorstebroec, tusghen Jan van Werdenberch ende Hertbarens erfghenamen van Hokelem ende tusghen die heren van Sente Marienwerde, ende *verghieden enz. op aan* heren ..Jan Bollen, proest van Sente Marienwerde, tots *cloesters enz.* Ende des sijn Ghijsbrecht die Grote, Ghijsbrecht van Zulinchem, Jans Grotensoen ende Floerken van Zantwijc die joncgher, w. o., ende Brustiaen v., Gheertruut ende Godelt, sijn dochteren v., met horen ghecoren mombaer, gheloefden ze daer af scadeloes te houden.

Ghegheven int jaer ons Heren MCCCXXXIX, op den dertienden dach in Aprille.

N° 486.

1339, Augustus 12. (Zaltbommel.)

Voor Arnoldus de Hoesden, filius Gerardi, et Johannes de Werva, filius Johannis, s. in Sautbomel, *verkoopen* Mechtildis, relicta Henrici de Werva, cum suo tutore electo, et Henricus de Werva, ejus filius, *voor* CC lb. *aan* d. preposito *ten behoeve der abdij*, domum et aream et omnia edificia in area predicta constructa, prout ibidem constructa sunt, in opido de Sautbomel, inter Weselinum cellificem, Godefridum ex Insula, heredes Neudonis Feyen, et Henricum de Werva pred. ab uno latere, et venerabilem virum d. prepositum Aernhemensem ab alio latere. *Borgen:* Paulus Bart et ego Johannes de Werva, filius Johannis, pred.

Waarop zij het verkochte terugontvangen, tegen eene erfpacht van XII lb. *betaalbaar jaarl.* in die beati Petri ad Cathedram, *ten behoeve der abdij, bij wanbetaling met eene* pena V sol. omni die.

Datum a. D. MCCCXXXIX, feria V post beati Laurentii.

N° 487.

1339, September 19. (Beesd.)

Voor Florans Janszoen ende Hubrecht Meuszone, s. in Beesde, *verkoopen* Corstiane Hubrechtszone ende Hubrecht, sijn soen, *aan* Rolof Zanderszone, vijftalf hont ende sesentwintich scacht lants in den g. van Beesde, in die Meynten, tusghen den hertoghe van Ghelren ende tuschen Heyne Bolleken Jans Wildenzoen.

Ghegheven i. j. o. H. MCCC ende neghen en dertich, des sonnendaghes na Lamberti.

Overgedragen in n° 528.

N° 488.

1339. September 26. (Beesd.)

Voor Corstiaen Hubrechtszoen ende Hubrecht Meuszoen, s. in Beesde, *draagt* Rolof Ermgaert Sanderszoen, II$\frac{1}{2}$ hont lants, gheleghen in den g. van Beesde in den Ridderslach, tusghen die heren van Sunte Marienwaerde aen beiden siden, ende *verghiede enz.*

op aan heren Jan Bollen, proest van Sunte Marienwaerde, tots *cloesters enz. Borg:* Wouter Duveken.

Ghegheven i. j. o. H. MCCCXXXIX, des sonnendaechs na sunte Matheusdach.

N° 489.

1339, November 11. (Zaltbommel.)

Voor Henricus Fey et Ghisebertus van der Borchwijc, s. in Sautbomel, *verkoopt* Ghertrudis filia Johannis Beyers, c. t. s. e., *voor* XL lb., aream sitam in j. de Driel, inter heredes domini Hertberni de Arkel, militis, et heredes Johannis de Soelen, *aan* d. preposito, *ten behoeve der abdij.*

Datum a. D. MCCCXXXIX, in die beati Martini hyemalis.

N° 490.

1339, December 3. (Deil.)

Voor Hubrecht ver Wongardenzoen ende Peter Cay, s. in Deyle, *verkoopt* Didderic van Tuul *voor* CC lb. *aan* heren Ghijsbrecht ..abt van Sunte Marienwaerde, tots *cloesters enz.* IX merghen lants geleghen in den g. van Roemde, in die Eyghen tusghen der papeliker provende lant van Roemde aen die een side, ende tusghen Didderic ende Hubrecht vorghenoemt, Laureins Hertberenszoen van Hokelem ende Jans erfghenamen van Berke, aen die ander side. Voert IIII$ merghen lants in denselven gherichte gheleghen, in die Eyghen, tusghen Hubrecht voerseecht aen beiden siden. *Borg:* Ghijsbrecht Hacke van Tule.

Waarop hij het verkochte terugbekomt, tegen eene erfpacht van XV lb., *betaalbaar jaarl.* op Sunte Lambrechts dach. *Ende waer enz.* V scill. penninghe alsulker munten als voerscreven is, welke pene metten tijnze v. her Ghijsbrecht v. verhalen mach tots v. cloesters behoef uut desen v. landen, als hijs niet langher beiden en wille.

Ghegheven i. j. o. H. MCCCXXXIX, op sunte Barbaren avont.

N° 491.

1340, Januari 21. (Beesd.)

Voor ..Goswijn Meuszoen ende Peter Juttenzoen, s. in Beesde, *verkoopt* Daemken die Dûlle, *aan* Gherade Wasgaert, enen merghen lants in den g. van Beesde, in die Meinten, in Daemkens camp, tusghen die ghemeine steghe ende tusghen Daemken den Dûlle voerseyt. Voert sijnt vorwaerden dat die drie merghen lants gheleghen naest deser voerscrevenre merghen lants, solen helpen houden altoes ende mede graven den grave gheleghen naest der steghe. *Borgen:* Ghijsbrecht die Grote, Ghibeken die Dûlle ende Ghibeken die smit.

Ghegheven i. j. o. H. MCCCXL, op sunte Agneten dach.

Overgedragen in n° 505.

N° 492.

Everard van Halle staat aan Geneken, des abts knaap, eene hofstede in Hal af, met alle zijne rechten daarop.

1340, Maart 20. (Grave.)

Nos Inwanus Werneri et Wilhelmus Lauwardi, scabini in Gravia, testamur quod coram judice et nobis constitutus, Everardus filius quondam Arnoldi de Halle, curtem in Halle, quam colere consuevit, resignavit in manibus Ghenekini, famuli reverendi in Christo patris abbatis Insule beate Marie, renuncians et more solito effestucans eidem curti et omni juri quod in ipsa habere dinoscebatur, per quascunque litteras, datas vel obtentas a quibuscunque, seu a domino Henrico quondam ..abbate felicis recordationis, seu a domino Ghiselberto nunc ..abbate, vel aliis quibuscunque, omnes insuper pollicitationes seu promissiones ac etiam conditiones per quascunque personas, tam ecclesiasticas quam seculares, sibi factas usque in hodiernum diem, quitas penitus proclamavit. Presentium testimonio litterarum.

Datum anno Domini MCCCXL, mensis Marcii die vicesima.

N° 493.

Verklaring door geburen van Beesd, dat de abdij onder geene verplichtingen is jegens de kerk te dier plaatse.

1340, April 30. (Beesd.)

Wi Jan van Dalem, Ghijsbrecht die Groet, Goeswijn Meuszoen, ende Peter Mettenzoen, scepen in Beesde, orconden dat voer ons comen sijn op enen palme dach te homistijt[1] die meeste hoep van den kusten cnapen van Beesde, ende bleven eens segghens van haer selfs weghen ende van der ghebure weghen van Beesde, an Florans Janszone ende an Brustiaen den Groten als van eenre croninghe[2] die si hadden ghehadt opt cloester van Sente Marienwaerde, van rechte dat dit voerghenoemde cloester te maken hadde an die kerke van Beesde, ende ant zantewarijs[3] derselver kerken, hier na is teweten, dat Florans Janszone ende Brustiaen die Grote voerghenoemde, haer segghen uutten ende seechden van deser voerscrevenre zake, alsoe dat si quite segheden dit v. cloester erfliken ende emmermeer van alrehande aentale ende van allen rechte dat dit selve cloester te maken hadde an die kerke van Beesde ende ant zanctewarijs voerghenoemt. In orconden onser letteren.

Ghegheven int jaer ons Heren MCCC ende veertich, op den Mey avont.

1) ten tijde van de hoogmis.

2) Klacht, beklag. 't Schijnt dat zij zich aan het klooster hadden vervoegd om op de vervulling van zekere verplichtingen jegens de kerk aan te dringen, doch dat men hun had aangetoond daartoe niet gehouden te zijn.

3) sanctuarie.

N° 494.

Erfgenamen van Geneken van den Werve staan 't hun aanbestorven goed af aan de abdij, en ontheffen haar van alle aanspraken vanwege den boedel.

1340, Mei 2. (Deil.)

Wij Heinric Willemssoen van Eynspijc ende Peter Cay, schepen in Deyl, o. d. v. o. c. sijn Rolof Rolofs Pelserszoen, van Bomel, Rolof Vrederic Bacszoen ende Wouter sijn broeder, ende hebben opghedraghen algoets dat hoem ane bestorven was van Ghenekens doet van den Werve, den abt van Sunte Marienwaerde tots cloesters behoef van Sunte Marienwaerde voerseecht, ende verteghen daer op. Voert verteghen si op anders al aentale die si te secghen hadden opt voerghenoemde cloester van Ghenekens weghen van den Werve voerseecht. In o. o. l.

Ghegheven in j. o. H. MCCCXL, tsandersdaechs na Meydach.

N° 495.

Jan de Cock, heer van Weerdenbergh, ridder, en Agnesa, zijne vrouw, dragen aan Mariënweerd op een vierde in een windmolen en in een rosmolen, gelegen onder Beesd.

1340, Mei 5. (Beesd.)

Wij Ghijsbrecht die Grote, Goswijn Meuszoen ende Peter Juttenzoen, s. in Beesde, orconden dat voer ons comen sijn her Jan die Koc van Werdenberch, ridder, ende ver Agnesa, sijn vrouwe sijn wijf, ende hebben opgedraghen tferendeel van eenre wijntmolen ende tferendeel van eenre rosmolen, ende alsulke erfnisse alsdaer metten rechte toe hoert, ghelegen in den gherichte van Beesde, tusghen heren Jan den Koc v. ende Otten Hertbarenszoen van Hokelem, ende tusghen die Linghen; voert anders alrecht dat daertoe metten rechte hoert, dat si van malen, dat si van anderen rechte, ende verghiede hem tgelt daer af albetaelt te wezen, den ..abt van Sunte Marienwaerde tots cloesters behoef van Sunte Marienwaerde v., erfliken te besitten met al sulken pachte alser die hertoghe van Ghelren jaerlijx metten recht uut hebben sal. Ende her Jan die Koc ende ver Agnesa sijn vrouwe vorghenoemt, verteghen op dit v. goet ende gheloefden daerop doen te vertijen alle dieghene die daer metten rechte op vertijen zoelen. Ende gheloefdent te waren den ..abt van Sunte Marienwaerde voerseecht tots v. cloesters behoef jaer ende dach als recht is, voer alle die ghene die ten recht comen willen, ende alle voerplicht daer af te doen, uutgenomen alsulken pacht als vorscreven is. In o. o. l.

Ghegheven i. j. o. H. MCCCXL, des vridaechs na Meydach.

Vgl. nos 166 en 527, welke in het Cartularium onmiddellijk hieraan voorafgaan, terwijl de rubriek boven dit stuk luidt: „Item de eodem molendino et etiam rosmolen."

N° 496.

Eenige erfgenamen van Johannes van Tricht verkoopen aan Berwinus Bz. van Zuilichem, alle rechten in den doorgestoken brief n° 315 vervat, welke hun door den dood van gezegden van Tricht zijn aangekomen.

1340, Mei 9. (Deil.)

U. p. v. nos Wolterus Wautaert et Petrus Cay, s. in Deyle, n. f. p. q. c. c. n. Jacobus, filius Zanne, Albertus, filius dicti Wankelnouden, et Petrus dictus Joncheer, vendiderunt et o. pro XXV lb. d. l. et ut f. p. omne jus, omnem hereditatem et omnes

conditiones in littera cui hec nostra littera est transfixa contentas, eis ex morte Johannis de Trajecto advolutas, Berwino, filio Berwini de Sulinchem, hereditarie possidendas. Et dicti Jacobus, filius Zanne, Albertus, filius dicti Wankelneuden, et Petrus dictus Joncheer, dictis bonis renunciaverunt, promittentes facere renunciare ex partibus suis omnes qui eisdem de jure renunciare tenentur, promittentes etiam facere warandiam ex partibus suis dicto Berwino super dictis bonis *per annum etc.* N. t. l.

Datum a. D. MCCCXL, nona die mensis Maii.

Overgedragen in nº 517.

Nº 497.

Goswijn Struve schenkt eenig land onder Rossum aan Mariënweerd.

1340, Mei 26. (Zaltbommel.)

U. p. v. nos Arnoldus de Hoesden, filius Gerardi, et Wolterus Scaep, s. in Sautbomel, n. f. p. q. c. c. n. Gosuinus Struve, de Rossem, contulit pure et simpliciter propter Deum, VIII hont terre, sita in j. de Rossem in die Snaderen, inter Gherardum de Rossem et parvum Theodericum de Rossem. Item undecim hont terre sita ib. supra antiquam pascuam, inter terram ecclesie de Rossem et Johannem filium Gerardi. Item VIII hont terre, sita ib. supra antiquam pascuam, inter Petrum de Duust et Gosuinum de Mameren, venerabili viro d. ..abbati Insule beate Marie, a. o. suum et a. o. conventus ejusdem Insule *i. a. etc.* Et Gosuinus Struve pred. terre predicte renunciavit *promittens etc.* d. abbati pred. a. o. suum et a. o. conventus pred. super terra pred. *per annum etc.* N. t. l.

Datum a. D. MCCCXL, in crastino Ascensionis Domini.

Nº 498.

Olivier, 'sheeren zoon van Asperen, verkoopt land onder Enspijk aan de abdij en ontvangt het terug in erfpacht.

1340, Juli 30. (Deil.)

Wij Henric Willemszoen van Eynspijc ende Peter Cay, s. in Deyl, o. d. v. o. c. is Olivier, tsheren zoen van Asperen,

ende heeft vercoft ende opghedraghen voer C lb. gaver penninghe, die hi ghiede dat hem betaelt sijn, II$ merghen lants gheleghen in den g. van Eynspijc in den Guldencamp, tusghen Willem Ghijsbrechtszoen, ende tusghen die ghemeine weteringhe, heren Ghijsbrecht, den ..abt van Sunte Marienwaerde, tots *cloesters enz., in enz.* Ende Olivier v. verteech op dit v. erve, ende *gheloefde enz.* heren Ghijsbrecht voerseecht, tots cloesters behoef v., *jaer enz.*

Doe dit ghedaen was, daerna gaf weder her Ghijsbrecht v. van scloesters weghen v., dit v. erve Olivier voerseecht, in enen jaerlicsschen erftijnze tebesitten, elcs jaers om III lb. ende om IIII scillingh *gaver enz.*, jaerlix tot sunte Peters misse als die kijnder lopen te betalen. Ende waer dat sake dat dese v. tijns jaerlix niet betaelt en worde op desen v. dach, dan salder daerna opgaen daghelijcs II scillinghe penninghe alsulker munten als vorscreven is, tot eenre pene, alsoe langhe als her Ghijsbrecht v. van scloesters weghen v. gheloven wille desen v. erve. In o. o. l.

Ghegheven i. j. o. H. MCCCXL, sonnendaechs na sunte Jacobs dach.

N° 499.

1340, Augustus 14. (Beesd.)

Voor Florans Janszoen ende Peter Juttenzoen, s. in Beesde, *verkoopt* Daem Ricouts Dollenzoen, *aan* Gheraet Wasgaerde, enen merghen lants in den g. van Beesde in die Meinten, tusghen Gheraet Wasgaert ende tusghen Damen Ricouts Dollenzoen voerseecht. *Borgen:* Brustiaen die Groet ende Ghijsbrecht die Groet.

Ghegheven i. j. o. H. MCCCXL, des manendachs na Tyburtii.

Overgedragen in n° 503.

N° 500.

1340, Augustus 14. (Zaltbommel.)

Voor Arnoldus (filius) Johannnis de Hoesden et Fredericus Moliart, s. in Sautbomel, *verkoopt* Henricus de Werva, *voor* XL lb. *aan* d. Ricardo, priori Insule beate Marie, *ten behoeve der abdij,* domum et aream sitas in opido de Sautbomel, inter Petrum Mol et Henricum de Werva predictum.

Waarop hij het verkochte terugbekomt, tegen eene jaarl. erfpacht van tribus lb. et VI sol. in die beati Lamberti, d. abbati et conventui predictis jure censuali perpetue solvendis; sed conditio est quod si aliqua alia littera scabinalis preter presentem litteram scabinalem confecta sit, supra censum trium librarum et sex solidorum predictorum ex domo et area predictis solvendorum, illa nullius est vigoris et omnimode suis juribus carebit.

Datum a. D. MCCCXL, in vigilia Assumptionis beate Marie virginis.

N° 501.

1340, November 25. (Beesd.)

Voor Florans Janszoen ende Peter Juttenzoen, s. in Beesde, *verkoopt* Henric die Moelner, een hofstat gheleghen tot Beesde an die Vorste strate, tusghen Jan Florenzoen ende tusghen Martijn den Mersman, *aan* heren Vrederic, *ten behoeve der abdij.* Borgen: Andries, Andries Hoelvoetszoen, Jan Florenzoen ende Aleit sijn wijf.

Ghegheven i. j. o. H. MCCCXL, op sunte Katerinen dach.

N° 502.

Reinoud, hertog van Gelre, neemt Mariënweerd in zijne bescherming, ontheft het klooster van hofdiensten, stelt het binnen zekere beperking vrij van beden en schatting, en schenkt den kloosterlingen het recht van de gruit voor eigen behoefte.

1340, December 20. Mariënweerd.

Alle den ghenen die desen tieghenwordighen brief soelen sien of horen lesen, doen wi Reynout, bider ghenaden Gods hertoghe van Ghelren ende greve van Zutphenne, kenlijc ende opeinbare, dat wi om Gods wille ende om sunderlinghe gonste ende liefde die wi altoes hebben ghehadt ende hebben tot eersamen ende religiosen personen, den ..abt ende den convente van Sunte Marienweerde der orden van Premonstreit, des ghestichts van Utrecht, in onzen lande gheleghen, ghenomen hebbben ende nemen den ..abt ende tconvent vorscreven ende hore goede, in onse hoede ende beschirmenisse ghelijc ons selfs goede. Voert so willen wi dat si verdraghen solen sijn voertmeer van allen hofdienst, dats te verstane van waghenen ende

van allen anderen dienst die wij of yeman van onser weghen hem eyschen mochte, hetsi van rechte of van ghewoenten. Voert soe heb wi ghelovet ende gheloven, dat wi den ..abt ende tconvent, hore boden die hem dienen, hore bouwelude ende hore pechtere die op horen goeden nu sitten of namaels sitten soelen, tusghen Trichtersluse ende den ghericht van Beesde, dats te weten te tyen husen toe [1], in enen yegheliken huse van desen tyenen, een paer volcs, man ende wijf, nummermeer beden noch scatten en soelen. Voert so gheve wi hem orlof dat sij gruyt moghen doen maken binnen horen cloester tot hoers zelfs behoef ende hoers ghesinds, ende niemens anders. Alle dese punten ende stucken vorscreven heb wi ghelovet ende gheloven in goeden trouwen vor ons, onse erfname, ende onze nacomelinghe, den ..abt ende den convent vorseit tot eweliken daghen vaste ende stede tehaldene sonder arghelist. In orconde ende vestenisse hier af, heb wi desen openen brief doen beseghelen met onzen groten seghel.

Ghegheven tot sunte Marienwaerde vorseit, int jaer ons Heren MCCC ende XL, op sunte Thomas avont des Apostels.

[1]) tot tien huizen toe,

N° 503.

1341, Februari 16. (Beesd.)

Voor ..Goswijn Meus ende Peter Juttenzoen, s. in Beesde, *heeft* Gheraet Wasgaert ghegheven ende o. *den doorgestoken brief n° 499 aan* heren Jan Bollen, *ten behoeve der abdij.*

Ghegheven i. j. o. H. MCCCXLI, des vridaechs na sunte Valentijns dach.

N° 504.

1341, Februari 19. (Beesd.)

Voor ..Corstiaen Hubrechtszoen ende Peter Juttenzoen, s. in Beesde, *hebben* Didderic die Crigheler ende Gouda, Gheraet Wasgaertssuster, met Didderic den Crigheler v., horen ghecoren mombaer, *aan* heren Jan Bollen *ten behoeve der abdij opgedragen* alt recht dat hoem ane bestorven was van Gherade Wasgaert voerseecht van eenre marghen lants, in den g. van Beesde in die Meinten, tusghen die heren van Sunte Marienwaerde ende

tusghen die ghemeine steghe, ende anders al goets dat hoem anebestorven was in den g. van Beesde van Gheraet Wasgaerts doet voerseecht.

Ghegheven i. j. o. H. MCCCXLI, des manendaechs na sunte Valentijns dach.

N° 505.

1341, Februari 25. (Beesd.)

Voor Goswijn Meuszoen ende Peter Juttenzoen, s. in Beesde, *dragen* Aleyt Claes Sulincs, Gheraet Wasgaertssuster, ende Yda hoer dochter, met horen ghecoren mombaer, ende Gouda, Gheraet Wasgaertssuster voerseyt, met Didderic den Crigheler, horen mombaer, *den doorgestoken brief n° 491, op aan* heren Jan Bollen, *ten behoeve der abdij.*

Ghegheven in j. o. H. MCCCXLI, tsanderdaechs na sunte Matijs dach.

N° 506.

1341, Juni 3. (Zaltbommel.)

Voor Everardus Theodorici et Zegerus Gherardi Dijns, s. in Sautbomel, *verkoopt* dominus Johannes Moliart, prepositus Arnemensis, *voor* LX lb., *aan de abdij den aangehechten brief n° 298.*

Datum a. D. MCCCXLI, in octavis Penthecostes.

N° 507.

1341, Augustus 26. (Deil.)

Voor Willam van Seps ende Henric Willamssoen van Einspijc, s. in Deyle, *verkoopt* Hubrecht ver Wongaerdensoen, *voor* tve hondert pont, soven marghen lants in den ghericht van Roemde in die Parrichoeve, tuschen heren Willam den Koc, ridder, ende tuschen Sander den Wolf, *aan* Jan van Beesde Oliverssoen. *Borg:* Didderic Tielman Hubrechtssoen v.

Ghegheven i. j. o. H. MCCC ende een en veertich, tsonnendaghes na sente Bartholomeus dach.

Overgedragen in n° 544.

N° 508.

Hendrik Wenemaarszoon draagt eenig land onder Beesd op aan de abdij.

1341, September 28. (Beesd.)

Wij Goswijn Meuszoen ende Peter Juttenzoen, schepen in Beesde, orconden dat voer ons comen is Henric Wenemaerszoen ende heeft opghedraghen II merghen lants ende I½ hont, gheleghen in den g. van Beesde int Nuwelant, tusghen Hubrecht Meuszoen ende tusghen Henric Ratten, ende verghiede hem tghelt daer af albetaelt te wesen, . . heren Ghijsbrecht, abt van Sunte Marienwaerde, tots cloesters behoef van Sunte Marienwaerde voerseecht, in een eighen erve sonder dijc ende sonder tijns erflikentebesitten. Ende Henric Wenemaerzsoen v. verteech op dit vorscreven lant, ende gheloefde daer op doen tevertijen alle die ghene die daer metten rechte op vertijen solen, ende ghelovet tewaren heren Ghijsbrecht voerseecht, tots vorghenoemts cloesters behoef, jaer ende dach als recht is, voer alle die ghene die ten rechte comen willen, ende alle voerplicht daer af te doen. Ende des is Henric Ratte v. een waerborghe, ende Henric Wenemaerszoen v. gheloefden (hem) daer af scadeloes te houden. In o. o. l.

Ghegheven i. j. o. H. MCCCXLI, op sunte Michghiels avont.

N° 509.

1341, December 17. (Deil.)

Voor Willem van Seps ende Hubrecht ver Wongardensoen, s. in Deyle, *verkoopen* Florans Janssoen van Beesde, Jan ende Ghijsbrecht Hacke, zine zoenen, ende jonfrou Lisebet, Floransdochter voerseecht, met horen ghecoren mombaer, *voor* anderhalf hondert pont, vier marghen ende V hont lants, met also ghedanigher aenlantdinghe alser metten recht aen vallen mach, gheleghen in den g. van Eynspijc buten dijcs in den Hoghenweert, tusghen Olivier, tsheren soen van Asperen, ende die ghemene steghe, ende tusghen die Lincghen, *aan* heren Ghijsbrecht . . abt van Sente Marienwaerde, *ten behoeve der abdij: Borgen:* Henric Willemssoen van Eynspijc, Claes Janssoen ende Jan van Beesde Oliverssoen.

Ghegheven i. j. o. H. MCCCXLI, des manendaechs na sente Lucien dach.

N° 510.

1342, Februari 26. (Beesd.)

Voor Brustiaen die Grote ende Acryn Janszoen, s. in Beesde, *verkoopt* Daemken die Dulle, enen marghen lants in den g. van Beesde in die Meinte, tusghen den hertoghe van Ghelren ende die heren van Sunte Marienwaerde ende tusghen Daemken v. *aan* ..Jan Neudenzoen van Wadenoy. *Borgen:* Ghijsbrecht Daemkensbroeder vorghenoemt ende Ghibeken die smit.

Ghegheven i. j. o. H. MCCCXLII, des dinxdaechs na sunte Mathijs dach.

Overgedragen in n° 514.

N° 511.

Daniel, heer van de Merwede, en Herbaren van Riede, door den graaf van Holland aangesteld tot scheidslieden tusschen de abdijen van Heisterbach en Mariënweerd, ter zake van de pacht der hun door 's graven (voor)ouders geschonken visscherijen van Oversliedrecht en Giessenmonde, bepalen dat Martijn uten Wyngarde de van Heisterbach gepachte visscherij nog zeven jaren zal behouden, en dat hij bij het eindigen van de pacht der erfgenamen van Jan van de Merwede en van Herbaren van Crayenstein van de aan Mariënweerd toebehoorende visscherij, ook deze in pacht zal bekomen, voor drie jaren, tegen 16 £ 's jaars; hebbende hij intusschen reeds een gedeelte dier pacht overgenomen van Diederik van Teylingen, erfgenaam van Herbaren van Crayenstein.

1342, April 14. Dordrecht.

Wi Daniel, here van der Merwede, ende Hairbair van Riede, maken cont allen luden, want ons onze lieve here die grave van Heynnegouwe, van Hollant, van Zelant ende here van Vrieslant, bevolen hadde met sinen open brieve te besceiden ende tevereffene, al sulken twist als roert tusghen den ..abt ende den ..convente van Heysterbach an die een zide, ende den ..abt ende den ..convente van Sente Marienwaerde aen die ander zide, als van der visscherijen van Overslidrecht ende der visscherijen van Ghyesenmonde, die ons liefs heren ouders vorscreven den abten ende den conventen vorscreven in aelmoesen ghegheven hebben, van welken twijest beide partijen aen onsen lieven here vorscreven ghebleven syn, syn zegghen, of sgheens zegghen dien hijt bevelen soude, te houden, welke zaken hi ons bevolen heeft te besceiden in der manieren vor-

screven, ende daer wi, bi beveilnisse ons liefs heren vorscreven, ene waerheid of verhoert hebben ende yegelix betoech vorszien, bede van brieven ende anders, daer wij so claer ghesceid niet in en vinden noch verstaen en moeghen tote deser tijt, dat wij deze zake entlike ende erflike besceiden connen, zo hebbe wij beide die partijen bi enen ghevoeghe vereffent ende besceiden, als van sulken pachte als her Jan van der Merwede ende Hairbair van Crayensteine hadden tieghens den ..abt ende den convente van Sunte Marienwaerde vorscreven, ende Martijn uten Wijngarde, porter tOrdrecht, tieghens den abt ende convente van Heysterbach; ende een zegghen daer af gheseit hebben in sulker manieren, als hierna bescreven staet.

In den iersten zo is onze zecghen, dat her Jans van der Merwede ende Hairbairens van Crayensteine erfnamen behauden zullen al zulken pacht, als her Jan ende Hairbair vorscreven daer of ghevorwaert hadden tieghens den ..abt ende den convente van Sunte Marienwaerde vorscreven. Ende Martijn uten Wijngarde sal behouden alsulken pacht ende vorwaerden, als hi bevorwaert heeft metten abt ende den convente van Heisterbach ende si metten rechte daer in hebben, van korsavonde naest comende over zeven jaer. Ende want Martijn vorseit ghepacht heeft tieghens heren Diederike van Teylinghen, als erfname Hairbairs van Crayensteine, die helft van der visscherijen die Hairbair vorseit ghepacht hadde tieghens den abt ende den convente van Sunte Marienwaerde, in alsulken vorwaerden alse Hairbaire ghepacht hadde, so is onze zegghen voert, dat welken tiden die pacht van der visscherijen des abts ende des convents van Sente Marienwaerde uutgaet tieghens heren Jans erfnamen van der Merwede ende Hairbairs erfnamen van Crayensteine, so sal Martijn vorseit des abts ende des convents van Sente Marienwaerde vorscreven visscherije behouden, also grote als sise metten rechte aldaer hebben, durende drie jaer daerna naest comende in pachte, elcs jaers XVI lb. Holl. enen schilt vor XX d. grote gherekent, te betalen den abt ende den convente van Sente Marienwaerde vorscreven tot elken sente Jans misse middesomers.

Ende dit zegghen hebben wi gheseit bi enen ghevoeghe omme pais ende ruste tusghen beiden partijen, den termijn vorscreven ghedurende. Ende als die termijn uyt is, behauden altoes den abte ende den convente van Heysterbach ende den abt ende den convente van Sente Marienwaerde voernoemt, yegelijc sijns rechts na allen betoghe

dat yegelijc daer of heeft. In orconde desen brieve beseghelt met onzen zeghelen.

Ghegheven tote Dordrecht, tsonnendaghes na Beloken paesschen, int jaer ons Heren MCCCXLII.

Mariënweerd verkreeg zijne visscherij van graaf Dirk VII en diens gemalin. Vgl. nº 17 en 18. Blijkens dit stuk was Heisterbachs visscherij almede eene gift der graven; misschien insgelijks van Dirk VII.

De abdij Heisterbach lag in den Grooten Waard, en is in den St. Elizabeth's vloed in 1421 vergaan. J. van Oudenhoven, *Zuydt-Hollandt*, Dordrecht, 1654. blz. 415.

Nº 512.

Allaart, heer van Buren, verklaart dat Steven van den Gheer hem heeft opgedragen zeker land onder Buurmalsen, alsmede eene hofstad aldaar, beide van hem te leen gehouden, welke goederen de heer van Buren thans, na uitspraak zijner mannen, dat hij er vrijelijk over beschikken kan, in vollen eigendom aan de abdij schenkt.

1342, April 25.

Wij Alaert, here van Buren, maken cont allen luden die desen brief zoelen sien of horen lesen, dat voer ons comen is ende voer ons manne die hier na bescreven staen, Steven van den Gheer, onze neve ende ons man, ende droech ons op met sinen vrijen wille XV merghen lants III hont ende LXXX scaft, die hi van ons te leen te houden plach, gheleghen in den ghericht van Malsen in onzen lande, tusghen des goetshuse erfnesse van Sunte Marienwaerde aen die een zide, ende tusghen her Jans erfnesse van Wye aen die ander zide, ende tusghen die ghemene weteringhe van Ravenswade ende van Asch an den oversten einde, ende tusghen die ghemene weteringhe die leghet tusghen Trichtervelt ende Malsenrevelt aen den nedersten einde. Voert so droech dese voerghenoemde Steven ons op een hofstat ende een stuc lants daeraen licghende, dat Steven voerghenoemt oec van ons te leen te houden plach, gheleghen in den ghericht van Malsen voerseecht, tusghen der kerkenlant van Malsen aen die een zide ende tusghen Neuden erfghename lant van der Steghe aen die ander zide, ende tusghen des goetshuse lant Sunte Marienwaerde aen den nedersten einde, ende tusghen die gemene steghe van Malsen aen den oversten einde. Ende Willam, die ridder, onze neve, Stevenszoen van den Ghere ons neven voerseit, verteech op alle dese erfnesse voerscreven. Ende hier over waren tot rechter orconde onze goede ghetrouwe manne alse Otte

van Buren onze oude ome, Hac van Malsen onze neve, Hubrecht haren Ottenzoen van Zoelen, onze neve, Ghijsbrecht Henrixzoen, Eghen Didderixzoen, ende anders vele goeder liede.

Doe dit ghedaen was daer vraghede wi ..Alaert, here van Buren vorghenoemt, aen een vondenesse onzen mannen voerseit, of Steven, onze neve voerghenoemt, dese vorghenoemde erfnesse ons also op ghedraghen hadde dat ons vast ende stade ware, also dat wi daer onzen vrijen wille mede doen mochten. Daer wijsdensi, ja, ende wijsden dat hijt ons alsoe op ghedraghen hadde, dat ons vast ende stade ware, ende wi daermede onzen vrijen wille doen mochten ghelijc als een mensche met sinen eyghen erve doen mach.

Doe dit ghesciet was, daer na soe droech wi op dese XV merghen lants, III hont ende LXXX scaft voerseit, gheleghen in den ghericht van Malsen vorscreven, tusghen des goetshuse erfnesse van Sunte Marienwaerde aen die een zide ende tusghen her Jans erfnesse van Wye aen die ander zide, ende tusghen die ghemene weteringhe van Ravenswade ende van Asch aen den oversten einde, ende tusghen die ghemene weteringhe die leghet tusghen Trichtervelt ende Malsenrevelt aen den nedersten einde, vorghenoemde den ..abt ende den ghemeinen convent van Sunte Marienwaerde vor een eyghen erve, zonder dijc ende sonder tijns, erfliken tebesitten. Voert soe droech wi op een hofstat ende een stuc lants daer aen licghende in denselven ghericht van Malsen vorseit, tusghen der kerken lant van Malse aen die een zide, ende tusghen Neuden erfghenamen lant van der Steghe aen die ander zide, ende tusghen des goetshuse lant van Sunte Marienwaerde aen den nedersten einde, ende tusghen die ghemene steghe van Malsen aen den oversten einde, vorghenoemde den ..abt ende den ghemeinen convent van Sunte Marienwaerde voerseit, voer een eighen erve sonder dijc ende sonder tijns erflijc te besitten. Ende wi Alaert, here van Buren voerseit, hebben ghegheven ende gheven den ..abt ende den ghemeinen convent van Sunte Marienwaerde enen vrijen eyghendoem van alle deser erfnesse vorscreven, ende verteghen daer op tot des ..abts ende des ghemeins convents behoef van Sunte Marienwaerde vorghenoemt, ende ghelove den ..abt ende den ghemeinen convent van Sunte Marienwaerde dese vorscreven erfnesse altoes te waren, ende alle voerplicht aftedoen van deser vorscreven erfnessen. Ende hier over was Ghijsbrecht Henricszoen als een richter tot Malsen voerseit, van onsen weghen, Jan heren Aerntszoen, Willam Raven, Didderic van den Melcwert, Hannoet die wever, alse ghebure tot eenre rechter orconde.

Ende omdat wi Alaert, here van Buren voerseit, willen dat alle dese punten vorscreven vast ende stade bliven, ende ewelijc durende den abt ende den ghemeinen convent van Sunte Marienwaerde voerscreven, soe heb wi desen brief beseghelt met onsen zeghel.

Ghegheven int jaer ons Heren MCCCXLII, des donredaghes na sunte Georgius dach.

N° 513.

Steven van den Gheer, knaap, verklaart zekere vaste goederen (dezelfde waarvan in n° 512 door Allaart, heer van Buren, de eigendom aan Mariënweerd werd gegeven) aan de abdij verkocht te hebben.

1342, Mei 1.

Alle denghenen die desen zoelen zien of horen lesen, maec ic Steven van den Ghere, knape, cont, dat ic vercoft hebbe den ..abt ende den ghemeynen convent van Sunte Marienwaerde, XV merghen lants III hont en LXXX roeden lants, gheleghen in den lande van Buren, in den ghericht van Malsen, tusghen tsgoetshuse lande van Sunte Marienwaerde aen die een zide, ende tusghen heren Jans lande van Wye, ridder, aen die ander zide, ende tusghen die ghemeine weteringhe van Ravenswade ende van Asche aen dat overste einde, ende tusghen die ghemeine weteringhe die gheet tusghen Trichtervelt ende Malsenrevelt aen den nedersten einde. Voert heb ic vercoft den ..abt ende den convent voernoemt, een hofstat ende een stuc lants daer aen licghende teinden, in den selven ghERichte van Malsen voerghenoemt, tusghen tgoetshuse van Malsen aen die een zide ende tusghen Neuden erfghenamen van der Steghe aen die ander zide, ende tusghen tgoetshuse van Sunte Marienwaerde aent nederste einde, ende tusghen den ghemeinen wech van Malsen voerseecht aent overst einde. Ende ic Steven vorghenoemt hebbe verteghen ende vertije met desen brieve op alle dese erfnessen voerscreven tot behoef des ..abts ende des convents van Sunte Marienwaerde voernoemt. Voert verghie ic Steven voernoemt met desen brieve, dat mi die abt ende dat convent voerghenoemt wittelijc ende wael betaelt hebben den iersten penninc metten lesten altemael van alle desen erve vorscreven. Ende om die meerre zekerheit soe heb ic Willam die ridder Stevenszoen van den Gheer vornoemt, verteghen op alle dese erfnesse vorscreven tot behoef des ..abts ende des convents van Sunte Marienwaerde voernoemt, ende ghelove alle

dese punten voerscreven onder zeghel mijns liefs vaders Stevens vorghenoemt wael te houden, want ic zelver ghenen zeghel hebbe. Ende ic Steven voernoemt hebbe desen brief beseghelt met minen zeghel, in enen rechten orconde alle deser punten voerscreven.

Ghegheven in den jaer ons Heren MCCCXLII, op sunte Walborghen dach.

N° 514.

Jan Neudenz. van Wadenoye draagt den doorgestoken brief no 510 op aan Mariënweerd.

1342, Augustus 27. (Beesd.)

Wij Corstiaen Hubrechtszoen ende Hubrecht Meuszoen, s. in Beesde, o. d. v. o. c. is Jan Neudenzoen (van) Wadenoye ende heeft opghedraghen dien brief daer onze tieghenwoerdighe brief doer ghesteken is, alle dat erve ende alle die vorwaerden die daer in bescreven sijn, heren Jan Bollen, proest van Sunte Marienwaerde, tots *cloesters enz.* erfliken te besitten. Ende Jan Neudenzoen verteech op dit v. goet, ende *gheloefde enz.* h. Jan Bollen v. tots v. cloesters behoef *jaer enz.* I. o. o. l.

Ghegheven i. j. o. H. MCCCXLII, des dinxdaechs na sunte Bartholomeus dach.

N° 515.

Gerard, heer Gijsbrandszoon, en Willem van Haren verkoopen land bij Erpwade onder Beesd, aan Goswyn Meuszoon.

1342, October 1. (Beesd.)

Wij Jan Groet Rijcwijnszoen (van Beesde) ende Hubrecht Meuszoen, s. in Beesde, o. d. v. o. c. sijn Gheraet heren Ghijsbrantszoen ende Willem van Haren, ende hebben opghedraghen V merghen II hont ende XXXIX scafte lants, gheleghen in den g. van Beesde an Erpwade, tusghen Sunte Peters lant ende tusghen die ghemeine waeteringhe; voert I½ hont ende IIII½ scaft lants in denselven gherichte, gheleghen an Erpwade buten dijcs, tusghen Sunte Peters lant ende tusghen die ghemeine waeteringhe, ende verghiede hem tgelt daeraf al betaelt te wesen, Goswijn Meuszoen in een eighen erve sonder tijns, metten dike die daer metten rechte toehoert, erfliken te besitten. Ende dese vorghenoemde Gheraet ende

Willem van Haren verteghen op dit v. lant ende *gheloefden enz.* Goswijn Meuszoen v. *jaer enz.* ende Gheraet v. gheloefde Willem van Haren scadeloes daer af te houden. I. o. o. l.

Ghegheven i. j. o. H. MCCCXLII, op sunte Remeys dach.

Overgedragen in nº 522.

Nº 516.

1342, October 16. (Deil.)

Voor Wilhelmus de Seps et Johannes de Beesde, filius Oliveri, s. in Deyle, *verkoopen* Cristina relicta Johannis de Trajecto, c. t. s. e. et Petrus ejus filius, *voor* XXV lb., *aan* Berwino, filio Berwini de Sulinchem, *de doorgestoken brieven nºs 315 en 496.* N. t. l.

Datum a. D. MCCCXLII, sexta decima die mensis Octobris.

Overgedragen in nº 517.

Nº 517.

Berwinus Bz. van Zuilichem schenkt aan Mariënweerd de doorgestoken brieven nºs 315, 496 *en* 516.

1342, November 22. (Deil.)

U. p. v. nos ..Hubertus, filius Wonnegardis, et Corstantius de Wadenoye, s. in Deyle, n. f. p. q. c. n. c. Berwinus, filius Berwini de Sulinchem, dedit et obtulit pure et simpliciter propter Deum, litteras quibus hec nostra littera est transfixa et omnia in eis contenta, sicuti ibidem continentur, domino Ghiselberto ..abbati monasterii Insule beate Marie virginis, a. o. dicti monasterii her. possidendas. Et dictus Berwinus, filius Berwini, dictis litteris et omnibus in eis contentis renunciavit *promittens etc.* dicto d. Ghiselberto ..abbati a. o. dicti monasterii super dictis litteris et omnibus in eis contentis *per annum etc.* N. t. l.

Datum a. D. MCCCXLII, in die beate Cecilie virginis.

Nº 518.

Hendrik Sasse schenkt den doorgestoken brief nº 344 *aan Mariënweerd.*

1342, November 22. (Deil.)

U. p. v. nos Hubertus, filius Wongardis, et Corstantius

de Wadenoy, s. in Deyle, p. q. c. n. c. Henricus dictus Sas, de Eynspic, dedit et o. pure et simpliciter propter Deum, litteram cui hec nostra littera est transfixa et omnia in eadem littera contenta, sicuti ibidem continentur, d. Ghiselberto, abbati Insule beate Marie virginis, a. o. monasterii antedicti her. possidendam. Et dictus Henricus Sas dictis bonis renunciavit *promittens etc.* dicto d. Ghiselberto, abbati, a. o. dicti monasterii, super dictis bonis *per annum etc.* N. t. l.

Datum a. D. MCCCXLII, in die beati Cecilie virginis.

N° 519.

Hendrik Sasse schenkt den doorgestoken brief n° 477 aan Mariënweerd.

1342, November 22. (Deil.)

Wij Hubrecht veren Wongaerdensoen ende Corstantius van Wadenoye, s. in Deyle, orconden dat voer ous comen is Henric die Sasse, van Einspijc, ende heeft ghegheven ende o. in rechter aelmissen puerliken om Godswille, dien brief daer onze tieghenwordighe brief doer ghesteken is, ende alt ghehaut van dien selven brieve, also alst daer in bescreven staet, heren Ghijsbrecht ..abt van Sunte Marienwaerde, tots *cloesters enz.* erfliken te besitten. Ende Henric die Sasse v. verteech op dit v. goet ende *gheloefde enz.* h. Ghijsbrecht v. tots v. cloesters behoef *jaer enz.* I. o. o. l.

Ghegheven i. j. o. H. MCCCXLII, op sunte Cecilien dach.

N° 520.

Hendrik Sasse schenkt den doorgestoken brief n° 213 aan Mariënweerd.

1342, November 22. (Deil.)

U. p. v. (*de bovengenoemden*) s. in Deyle, p. q. c. n. c. Henricus, dictus Sas, de Eynspijc, dedit et o. pure et simpliciter propter Deum, litteram cui hec nostra littera est transfixa et omnia in eadem littera contenta, veluti ib. continentur, d. Ghiselberto, abbati monasterii Insule beate Marie virginis, a. o. dicti monasterii her. possidendam. Et Henricus dictus Sas pred. dicte littere et omnibus in ea contentis renunciavit, *promittens etc.* dicto d. Ghiselberto, abbati, a. o. dicti monasterii super antedictis bonis *per annum etc.* Nostrarum testimonio litterarum.

Datum a. D. MCCCXLII, in die beate Cecilie virginis.

N° 521.

Acrijn Jansz. en zijne zusters Aleid en Machteld, verkoopen aan de abdij eenig land in den Goutput onder Beesd.

1343, Januari 28. (Beesd.)

Wij Jan Strevelant ende Acrijn Janszoen, s. in Beesde, orconden, dat ic Acrijn Janszoen voerseecht, Aleyt ende Mechtelt, susteren Acrijns v. met horen ghecoren mombaer, hebben vercoft ende o. V$\frac{1}{2}$ merghen lants gheleghen in den g. van Beesde in den Goutput, tusghen die heren van Sunte Marienwaerde ende tusghen Heine Bollen, ende verghiede hem tgelt daer af al betaelt te wesen, meister Jacob, tots *cloesters enz. in enz.*, ende ic Acrijn Janszoen v., Aleyt ende Mechtelt, susteren Acrijns v. met horen ghecoren mombaer, verteghen op dit v. lant, ende *gheloefden enz.* meister Jacob v. *tots enz.* Ende des is Rutgher die Hollander een waerborghe. Ende ic Acrijn v., Aleyt ende Mechtelt v. met horen ghecoren mombaer, gheloefden (Rutgher vorseecht) daer af scadeloes te houden. In o. o. l.

Ghegheven i. j. o. H. MCCCXLIII, des dinxdaechs na sunte Pouwels dach als hi bekeert waert, avont.

N° 522.

1343, Maart 1. (Beesd.)

Voor Acrijn Janszoen ende Hubrecht Meuszoen, s. in Beesde, *heeft* Goswijn Meuszoen *aan* heren Jan Bollen *ten behoeve der abdij opgedragen den doorgestoken brief n° 515.*

Ghegheven i. j. o. Heren MCCCXLIII, op den eersten dach in den Maerte.

N° 523.

1343, Mei 11. (Beesd.)

Voor Ghijsbrecht van Deyle ende Hubrecht Meuszoen, s. in Beesde, *heeft* Gheraet heren Gherbrantszoen (van Beesde) *opgedragen aan* ..heren Jan Bollen *ten behoeve der abdij* V merghen lants in den g. van Beesde in die Meinten, tusghen Aernt Scaep ende tusghen Gherade v. ende verghiede hem tghelt daeraf al betaelt te wesen.

Ghegheven i. j. o. H. MCCCXLIII, op den elften dach in den Meye.

Vgl. n° 524.

N° 524.

Wenemaar van Tiel, handelende als richter des hertogen van Gelre in de Bommeler- en Tielerwaarden, enz., verkoopt aan de abdij vijf morgen onder Beesd, welk land, wegens boeten verschuldigd door de erfgenamen van den vroegeren eigenaar, heer Gerbrand van Beesde, aan den hertog was vervallen.

1343, Mei 11. (Beesd.)

Wij Ghijsbrecht van Deyl ende Hubrecht Meuszoen, schepen in Beesde, orconden dat voer ons comen is Wenemaer van Tyla, richter ons heren tshertoghen van Ghelren in Bomelre ende Tyelreweert, tot Beesde ende tot Rynoien, ende heeft vercoft ende o. van tshertoghen weghen van Ghelren, als sijn richter[1], V marghen lants gheleghen in den g. van Beesde in die Meinten, tusghen Aernt Scaep ende tusghen Gherade heren Gherbrantszoen van Beesde, ende verghiede hem tghelt daer af al betaelt te wesen, welke vijf marghen lants plaghen te wesen heren Gherbrants voerseecht ende verschenen[2] sijn Wenemaer van Tyla v. tots hertoghen behoef van Ghelren voerghenoemt, van broken van heren Gherbrants erfghenamen die si hoem Wenemaer v. sculdich waren tots hertoghen behoef van Ghelre v., heren Jan Bollen, tots cloesters behoef van Sunte Marienwaerde, erfliken tebesitten; ende Wenemaer v. gheloefte van tsertoghen weghen van Ghelre, als sijn richter, h. Jan Bollen v. tots v. cloesters behoef dit v. lant te waren. In o. o. l.

Ghegheven i. j. o. H. MCCCXLIII, op den eilften dach in den Meye.

1) De hertog noemt Wenemar van Tyele, 22 Maart 1342, zijn rentmeester. Nijhoff, *Gedenkw. uit de Gesch. v. Gelderland*, I, n° 385.

2) D. i. vervallen of verbeurd aan den hertog, in den persoon van zijn richter, ter zake van de navermelde „broken", t. w. boeten wegens overtredingen of vergrijpen. Waarschijnlijk is dit het land in den voorgaanden brief vermeld, en dan heeft Gerard van Beesde toch nog iets voor het verbeurde land ontvangen.

N° 525.

1343, Juni 6. (Beesd.)

Voor Florans Janszoen ende Acrijn Janszoen, s. in Beesde, *verkoopt* Gheraet heren Gherbrantszoen (van Beesde) *aan* Goswijn Meuszoen, *ten behoeve der abdij*, III marghen II hont ende LXXXII scafte lants, in den g. van Beesde in die Meinten, tusghen

die heren van Sunte Marienwaerde ende tusghen Gherade heren Gherbrantszoen voerseit. *Borg:* Jan Grote Rijcwijnszoen (van Beesde).

Ghegheven i. j. o. H. MCCCXLIII, op ten sesten dach in Junio.

N° 526.

Acrijn Jansz. verkoopt land onder Beesd, aan Mariënweerd.

1343, Juni 13. (Beesd.)

Wij Acrijn Janszoen ende Jan Strevelant, s. in Beesde, orconden dat voer ons comen is Acrijn Janszoen voerseecht, ende heeft opghedraghen een hont ende IIII scaften lants gheleghen in den g. van Beesde in den Goutput, tusghen die heren van Sunte Marienwaerde ende tusghen Henric Bollen, ende verghiede hem tghelt daer af al betaelt tewesen, meister Jacob, tots *cloesters enz. in enz.* ende Acrijn Janszoen v. verteech op dit v. lant ende *gheloefde enz.* meister Jacob *tots enz.* In o. o. l.

Ghegheven int jaer ons Heren MCCCXLIII, op den dertienden dach in Junio.

N° 527.

Jan de Cock, heer van Werdenberch, ridder, en Otto Herbarensz. van Heukelom, verkoopen aan Mariënweerd een vierde in een windmolen en in een rosmolen, gelegen onder Beesd.

1343, September 15.

Wij Jan die Koc, here van Werdenberch, ridder, ende Otte Herberenszoen van Hokelem, maken cont allen luden, dat wi hebben vercoft ende opgedraghen, tferendeel van eenre wijntmolen ende alle datter ertvast ende naghelvast aen is, ende alsulc erfnesse als daer metten recht toe hoert, gheleghen in den ghericht van Beesde, tusghen ons Jan die Koc, ridder, here van Werdenberch, ende Otten vorscreven aen die een zide, ende tusghen die Linghen aen die ander zide, voert anders alle recht datter metten recht toehoert, dat si van wijnde, dat si van malen, dat si van allen anderen recht, ende verghieden dat ons dat ghelt wael daer af betaelt is, den ..abt ende den ghemeinen ..convent van Sente Marienwaerde erflijc te besitten, met alsulken pacht alsder die hertoghe van

Ghelren jaerlijx metten recht uut hebben sal. Ende wi Jan die Koc, here van Werdenberch, ende Otte voerseit, hebben vertegghen op dit vorghenoemt goet, ende gheloven daer op doen te vertijen alle die ghene die daer metten recht op vertijen zoelen. Ende gheloveden den abt ende den ghemeinen convent voerscreven, dit voerghenoemt goet altoes te waren ende alle vorplicht daer af te doen, uutghenomen al sulken pacht als vorscreven is. In orconde alle deser punten vorscreven, so heb wi Jan die Koc, ridder, here van Werdenberch, ende Otte voerseghet, desen brief beseghelt met onzen zeghelen.

Ghegheven int jaer ons Heren MCCCXLIII, opten achtenden dach van onser Vrouwen als si gheboren waert.

Vgl. nº 495.

Nº 528.

Roelof Sandersz. draagt den doorgestoken brief nº 487 op aan de abdij.

1343, September 29. (Beesd.)

Wi Florans Janszone ende Jan Strevelant, s. in Beesde, o. d. v. o. c. is Roelof Sanderszoen, ende heeft opgedraghen dien brief daer ons tieghenwordighe brief doer ghesteken is, alle die erfnisse ende alle die vorwaerden die daer in bescreven sijn, heren Jan Bollen tots cloesters behoef van Sente Marienweerde erflijc te besitten, ende Rolof voerseghet verteech op dit v. goet ende *gheloefde enz.* heren Jan Bollen v. *tots enz.* In o. o. l.

Ghegheven i. j. o. H. MCCC ende drienveertich, op sente Michiels dach.

Nº 529.

1343, December 14. (Zaltbommel.)

Voor Paulus Bart et Everardus Theodrici, s. in Zautboemel, *verkoopt* Nicholaus de Ghent, gener Magni Eccrini, *voor* viginti libris, aream sitam in opido de Zautbomel, in platea dicta Volcwighensteghe, inter Heylewighem, relictam Reynekini, et Nicolaum uten Hoven, cum edificiis in eadem area constructis, *aan* Henrico de Werva, *ten behoeve der abdij. Borg:* Magnus Eccrinus.

Waarop hij het verkochte terugbekomt, tegen eene erfpacht pro viginti

solidis, *betaalbaar jaarl.* in die beati Lamberti, *ten behoeve der abdij; bij wanbetaling met eene* pena sex den. omni die.

Datum a. D. MCCC quadragesimo tercio, in crastino beate Lucie virginis.

N° 530.

? (Zaltbommel.)

Voor Johannes de Hoesden et Everardus Theodrici, s. in Zautboemel, *verkoopen* Nicholaus, pellifex, et Volquigis ejus uxor, *voor* viginti libris, domum et aream sitas in opido de Zautbomel, in vico dicto Vermosensteghe, inter abbatem et conventum Insule beate Marie virginis et vicum communem, *aan* d. ..preposito *ten behoeve der abdij.*

Waarop zij het verkochte terugbekomen tegen eene erfpacht groot XX sol. *betaalbaar jaarl.* (in die beati) Lamberti.

Deze brief zonder dagteekening wordt hier geplaatst, omdat Everardus Theodrici, die slechts in n°s 506 en 529 voorkomt, in den vorigen brief genoemd wordt.

N° 531.

1344, Januari 10. (Zaltbommel.)

Voor Paulus Bart et Henricus Rode, s. in Sautbomel, *verkoopt* Godefridus, faber, *voor* X lb. *aan* Henrico de Werva, *ten behoeve der abdij, de doorgestoken brieven n°s 164 en 271.*

Datum a. D. MCCCXLIIII, sabbatho post Epyphaniam ejusdem.

N° 532.

1344, Januari 15. (Deil.)

Voor Wouter Wautaert ende Aernt van Hellu, s. in Deyl, *verkoopt* Gheraet die Wolf, van Roemde, voer anderhalf hondert pont gaver penningcghe, vier marghen ende vier hont, ende vijf ende seventichtsthalven scaft lants, gheleghen in den g. van Roemde op die Cortehoeven, tuschen Didderic Bouts erfghenamen aen beyden siden, *aan* Jan van Beest Olifierssoen. *Borgen:* Sander die Wolf ende Hubrecht ver Wongaerdensoen.

Ghegheven i. j. o. H. MCCC vier ende veertich, tdonredaghes na sente Pontians dach.

Overgedragen in een brief, woordelijk overeenstemmende met n° 544.

N° 533.

1344, Januari 28. (Tuil.)

Voor Gherardus Friso, filius Philippi, et Mathias, filius Rodolphi, s. in Tuul, *draagt* Henricus Zasse, sutor in Insula beate Marie virginis, nomine testamenti et in remedium anime sue, *op aan de abdij*, sex jugera terre, sita in j. de Hellu in loco dicto Meycamp, inter d. .. abbatem et conventum Insule beate Marie virginis ab uno latere, et Ghiselbertum Zasse ab alio latere.

Datum a. D. millesimo CCC quadragesimo quarto, feria quarta post diem conversionis beati Pauli Apostoli.

N° 534.

Steven Gijsbrechtsz. verkoopt land onder Wadenoijen aan de abdij.

1344, Maart 12. (Deil.)

Wi Gheraert van den Steenhuse ende Steven Ghisebrechtssoen, s. in Deyl, orconden dat ic Steven Ghisebrechtssoen voerseecht hebbe vercoft ende o. voer anderhalf hondertich (*sic*) pont gaver penninghe, die ic beghide dat mi betaelt sijn, viertien hont ende zes ende tseventich scaft lants, gheleghen in den g. van Wadenoy op die Vergarden, tuschen tgoedshuse van Zeenwinden aen die een side, ende Corstansen van Wadenoy aen die ander side; voert tien hont ende tve ende veertich scaft lants, gheleghen in denselven ghericht op die voerseide Vergarden, tuschen haren Willam den Koc, ridder, aen die een side, ende Gheraet van Dornijc aen die ander side, *aan* Jan Neudenzoen van Wadenoy, *ten behoeve der abdij*.

Ghegheven i. j. o. H. MCCC ende vier ende veertich, op sente Gregorijs dach.

N° 535.

1344, Maart 21. (Beesd.)

Voor Ghijsbrecht van Deyle ende Goswijn Meuszoen, s. in Beesde, *hebben* Corstine tsJoncheren, met haren ghecoren mombaer, ende Peter haer zoen, ghegheven ende o. heren Vrederic, den prochhiaen van Beesde, toter papeliker provende [1], een

halve hofstat daer Jan die Joncheer in verstarf, gheleghen in den g. van Beesde op tSant, tusghen die ghemeinte al omme ende omme aen den dijc.

Ghegheven i. j. o. H. MCCCXLIIII, op den enen twentichsten dach in Mäerte.

[1]) Wijl het patronaatrecht der kerk te Beesd aan de abdij toebehoorde, kwam deze gift haren die kerk bedienende kanunniken te stade.

N° 536.

Willem van Naaldwijk, ridder, maarschalk van Noord-Holland, Martijn, deken te Naaldwijk, en Arend Nachtegaal, rechter en schout aldaar, verklaren dat Herborch, weduwe van Hugo Makedoer, en hare kinderen, afstand deden van alle aanspraak op zekere vijf morgen, vroeger door Hugo en zijn zoon Jacob aan Mariënweerd geschonken.

1344, November 7. (Naaldwijk.)

Wij Willaem van Naeldwijc, ridder, ende maerscalc van Noordhollant, Martijn, priester ende deken der Canesye van Naeldwijc, Aernt Nachtegale, rechter ende scout binnen denselven dorpe, maken condt ende kenlic allen luden die nu sijn ende werden sullen, dat vor ons quamen Herborch, Hughe Makedoers weduwe, ende haer rechte voghet, Jan Makedoer haer sone, Lisebeth met Dirc den Jagher haren rechten voghet, Hasekijn met Aernt den Brunen haren rechten voghet, die haer kinderen sijn, ende gaven al ghemene elc vor al ende vor al haer nacomelinghe also verre alst in hem is, vijf morghen lands luttel meer of min, in al dien rechte dat Hughe Makedoern ende her Jacob sijn zoen, den vrijen eighendoem den godshuse van Sente Marienweerde daer of ghegheven hadden, ende zij brieve af hebben die beseghelt sijn met Willaems seghel van der Woird [1]. Voert so scheldenze quijt dese vorghenoemde Herborch ende haer kinder, met haren rechten vogheden alst vorscreven staet, al aenticht, al bewisen van verdienen ende orbaer, die hem doer of comen mochte of haren nacomelinghen, ende begheren dat dat vorghenoemde goet verdient worde voer vader, broeder ende moeder ende alle onze vriende, binnen den cloester van Sente Marienweerde. Om dat dit vor ons gheschiet is, ende wijs van deser vorghenoemde Herborch ende haren kinderen alst vorscreven staet, ghebeden sijn, ende vast ende ghestade bliven mach, ende in allen rechte tgoetshuus voerghenoemt in zinen rechte ende

eyghendoeme blive, so hebben wi desen brief beseghelt met onsen zeghelen.

Ghegheven int jaer ons Heren MCCCXLIIII, op sente Wilbrords dach.

[1]) n° 404.

N° 537.

Willem Butsier doet ten behoeve der abdij afstand van alle recht op zeker land onder Buurmalsen.

1344, December 8.

Alle denghenen die desen brief solen sien of horen lesen, maec ic Willam Butsier cont allen luden dat ic verteghen hebbe ende vertye met dezen brieve op XV hont lants ende een half hont ende XXVIII scaft, gheleghen in den ghericht van Malsen in den lande van Buren, in die oude hoeven, in Vlemincs hoeve, tusghen Ghijsbrecht Henricszoen an die een zide ende tusghen Steven Butsiers erfghenamen an die ander zide, tot behoef des ..abts ende des convents van Sente Marienwaerde, welke erfnesse voerseit Lambrecht, here van Buren, daer God die ziele af hebben moet, vercoft ende opghedraghen heeft [1] den ..abt ende den convent van Sente Marienwaerde vorseit. Ende ic Willam vornoemt schelde mede quijt den ..abt ende den convent van Sente Marienwaerde vorseit, van allen aentael die ic te secghen hadde op dese erfnesse vorscreven. In orconde des briefs beseghelt met minen zeghel.

Ghegheven int jaer ons Heren MCCCXLIIII, op onser Vrouwen avont Verholen.

[1]) Vgl. n° 474.

N° 538.

Mabely, vrouw van Buren en Beusichem, oorkondt, dat Jacob Creinsken e. a. ten behoeve der abdij van alle aanspraak op zekere landen afstand deden.

1344, December 12.

Wij Mabely, vrouwe van Buren ende van Bosinchem, maken cont ende kenlic onder onzen zeghel allen luden die desen brief solen sien of horen lesen, dat Jacob Creinsken Henricszoen, Rolof Bieenzoen, Egbrecht Bieenzoen ende Lambrecht Bieenzoen, hebben verteghen op al sulke erfnesse als hierna bescreven

staet, gheleghen in den ghericht van Tricht in onzen lande, tot behoef des ..abts ende des ghemeins convents van Sunte Marienwaerde, erflijc ende ewelijc te besitten.

In den eersten op een stuc lants in Trichter Oude hoeven, gheleghen tusghen Bernt den Wilden aen die een zide ende der ghemeinre weteringhe van den Auden hoeven aen die ander zide. Voert op drie merghen lants beneden die Oude hoeven, gheleghen tusghen haren Hubrecht de Scenke aen die een zide ende Ghijsbrecht van Tuul an die ander zide. Voert op twe merghen lants op Trichter maet, tusghen die weteringhe van Malsenrevelt aen die een zide ende Otten van Buren aen die ander zide. Voert op een hont lants in dien selven slaghe, tusghen Vrederic Borren aen beiden siden. Voert op VIII hont lants in den Sculweert, tusghen Coman Gheraert an die een zide ende Aernt Hawe an die ander zide. Voert op een stuc lants in dien selven Sculweert, tusghen heren Hubrecht Scenken an die een zide ende Jacob Rolofszoen an die ander zide. Voert op II♀ hont lants in den Stripen, gheleghen tusghen Gheraert Rolofszoen aen beiden ziden. Voert op een hofstat tusghen Gheraet Rolofszoen aen die een zide ende den here van Arkel aen die ander zide. Voert op een hofstat butendijcs, gheleghen tusghen Alaert Walraven aen die een zide ende den here van Arkel aen die ander zide. Voert op een hofstat gheleghen tusghen heren Hubrecht den Scenke aen die een zide ende Gheraet Rolofszoen aen die ander zide. Voert op een hofstat gheleghen tusghen Henric Wijnricszoen aen die een zide ende heren Hubrecht den Scenke aen die ander zide. Voert op een hofstat tusghen Ghijsbrecht Henricszoen aen die een zide ende tusghen Egbrecht Zannenzoen aen die ander zide. Voert op een hofstat gheleghen tusghen Claes van Malsen aen die een zide ende Coenraet Valkenzoen aen die ander zide.

Ende Jacob Creinsken, Rolof Bieenzoen, Egbrecht Bieenzoen ende Lambrecht Bieenzoen vorghenoemt, hebben verteghen op alle dese erfnesse vorscreven ende op alle aentale die si daerop te secghen hadden op dese voerscreven erfnesse, tot behoef des abts ende des ghemeins convents van Sunte Marienwaerde voerseecht, erflijc ende ewelijc te besitten. Ende Jacob, Rolof, Egbrecht ende Lambrecht vorghenoemt hebben mede gheloeft, datsi dese vorscreven erfnesse niet meer aentaelen en soelen, noch doen aentalen.

Ende wi Mabely, vrouwe van Buren ende van Bosinchem

voerseit, hebben gheloeft ende gheloven den abt ende den ghemeynen convent van Sunte Marienwaerde voerghenoemt, waer dat sake dat Jacob Creinsken, Rolof Bieenzoen, Egbrecht Bieenzoen ende Lambrecht Bieenzoen suster of broeder, maech of swagher, of erfghenamen hadden of vercreghen, die dese vorscreven erfnesse ende goet aentaelde of dede aentalen of rechts aen vermaet van erfnesse, des soude hi, of wie datsi waren van dien die dit vorscreven goet aentaelde of dede aentalen, bliven aen ons Mabely, vrouwe van Buren ende van Bosinchem voerseit, of aen onze rechte erfghenamen ende nacomelinghe. Ende waer dat sake, dat die ghene die dit vorseide goet ende erfnesse vorseit aentaelde of dede aentalen aen ons Mabely, vrouwe van Buren ende van Bosinchem, of aen onze recht erfghename ende nacomelinghe, niet bliven en woude van der aentalinghe van der vorseider erfnesse, soe en zoude wi Mabely, vrouwe van Buren ende van Bosinchem, ende onze erfghename ende nacomelinghe en gheen recht daer af doen noch doen doen, den ghenen die dese vorscreven erfnesse ende goet aentaelde of dede aentalen. In orconde des briefs beseghelt met onzen zeghel.

Ghegheven int jaer ons Heren MCCCXLIIII, des sonnendaechs na onzer Vrouwen dach Verholen.

N° 539.

Machteld, weduwe van Gerard, heer Gerbrandszoon van Beesde, draagt zekere goederen onder Beesd aan Mariënweerd op.

1345, Mei 10. (Beesd.)

Wij Goswijn Meuszoen ende Ghibe Gansdoet, s. in Beesde, o. d. v. o. c. is jonfrou Machteld, die Gherards heren Gherbrands (van Beesde) zoens wijf was, met haren ghecoren mombaer, ende heeft ghegheven ende o. heren Vrederic, den prochipape van Beesde, toter papeliker provende, een hofstat die breet is IIII roeden enen halven voet min, gheleghen in den g. van Beesde aen die Vorste strate bi der kerken, tusghen die heren van Sunte Marienwaerde aen die nederste zide ende tusghen Gherarts erfghename, die heren Gherbrandszoen was, aen die overste zide. Voert een stuc lants gheleghen aen dese v. hofstat, tusghen die heren van Sunte Marienwaerde aen die een zide beneden ende aen beiden einden, dat IIII roeden breet is ende IIII voete, vor een eyghen erve, sonder

dijc ende sonder tijns erfliken tebesitten, ende verghiede hare tghelt daer af al betaelt te wesen. Ende jonfrou Mechteld, met haren ghecoren mombare v., gheloefde heren Vrederic v., tot behoef der papeliker provende, dese v. hofstat ende lant te waren jaer ende dach als recht is, vor alle die ghene die ten recht willen comen, ende verteech daer op ende gheloefde daer op doen te vertijen alle die ghene die daer metten recht op vertijen soelen, ende alle vorplicht af te doen. Ende van alle desen vorghenoemde punten ende vorwaerden sijn waerborghen Jan van Beesde Groet Rijcwijnszoen ende Hubrecht Meuszoen met ghesamender hant. Ende Mechteld vorghenoemt met haren ghecoren mombaer, gheloefde Janne ende Hubrecht vorscreven daer af scadeloes te houden. In orconde onser letteren.

Ghegheven int jaer ons Heren MCCCXLV, opten tienden dach in Meye.

N° 540.

1345, November 12. (Tuil.)

Voor Wilhelmus Ridder et Mathias Rodolfi, s. in Tule, *verkoopen* Machteldis, relicta quondam Ghiselberti Fey, Aleidis, ejus filia, cum earum tutore electo, Henricus Fey, Hubertus de Pascua, filii Machtildis pred. et Wilhelmus Hacke, filius Henrici de Werva, *voor* C lb. *den doorgestoken brief n° 196 aan* d. Johanni preposito, *ten behoeve der abdij.*

Datum a. D. MCCCXLV, die beati Lebuini.

N° 541.

1345, November 20. (Beesd.)

Voor Acrijn Janszoen ende Goswijn Meuszoen, s. in Beesde, *verkoopt* Hildegaert Bollekens, met haren gecoren mombaer, *aan* heren Vrederic, den pape van Beesde, toter papeliker provende, een hofstat gheleghen in den g. van Beesde opten Vrijthof, tusghen Brustiaen den Groten ende die ghemeyne steghe.

Ghegheven i. j. o. H. MCCCXLV, opten twentichsten dach in Novembri.

N° 542.

Reinoud III, hertog van Gelre, geeft aan Mariënweerd terug den hof te Weurt, door de abdij aan den proost van Arnhem verpacht, doch waarvan de hertog wegens boeten of vergrijpen van den proost bezit had genomen.

1345, December 13. Nijmegen.

Wi Reynout, bider ghenaden Gods hertoghe van Ghelre, greve van Suytphen, doen kondt allen luden die desen brief solen zien of horen lesen, dat wi birade ende goetdönken ons raedts ender onser vriende, weder ghegheven hebben ende gheven met desen tieghenwerdighen brieve, gheystliken luden den ..abt van Sunte Marienwaerde ende den convente, den hof ten Worde met sinen toebehoren, alincliken als die proest van Arnhem denselven hof te pacht ghenomen hadde van den abt ende convente vorscreven, ende wi ons des voerseiden hoefs onderwonden hadden alse van broken des proests vorscreven, ende willen dat si haers hoefs te Worde vorghenoemt vrijelijc, restelijc ende vredelijc ghebruken ende besitten solen ende moghen, tot eweliken daghen. In orconde des briefs beseghelt met onsen zeghel.

Ghegeven te Nimegen int jaer ons Heren MCCCXLV, op sunte Luciendach.

N° 543.

De abdij Mariënweerd en de kerk te Mill sluiten eene overeenkomst met Otto, heer van Cuyk, betreffende de vruchtbaarmaking van in de parochie Mill gelegen woeste gronden, welke door hen niet zonder zijne machtiging ondernomen kon worden. Zij geven de groote en kleine tienden der vruchten, welke die gronden zullen opleveren, aan dien heer in erfpacht uit tegen 9 £, jaarlijks aan de kerk van Mill te voldoen, waarvoor hij een eerste verband verleent op de inkomsten van goederen onder Tonglaar; zijnde deze betaling in zekere mate afhankelijk van de ontginning der bedoelde gronden. De heer van Cuyk belooft tevens, dat bij de verdeeling dier gronden een gedeelte daarvan naar recht en billijkheid, tiendvrij, aan gezegde abdij en kerk zal worden toegewezen.

1346, Juli 5.

Notum sit omnibus ad quos presentes littere pervenerint, quod nos Ghiselbertus, Dei gratia abbas, prior et conventus monasterii Insule beate Marie, Premonstratensis (ordinis), Trajectensis dyocesis, necnon Arnoldus, rector ecclesie parrochialis de Mille, Leodiensis dyocesis, ex una parte, habita super hoc deliberatione matura et jurisperitorum consilio sepius in communi, ut monasterio predicto et utilitati ejusdem melius provideretur, et nos Otto, dominus de Kuyc,

ex altera parte, sano discretorum concilio utilitati terre nostre de Kuyc, et etiam profectui monasterii predicti, diligenter intendentes, conventionem inter nos concorditer inivimus in hunc modum, videlicet, quod nos abbas, prior et conventus, et Arnoldus rector ecclesie de Mille predicte, communitatem infra limites parrochiales ecclesie predicte in jurisdictione et dominio domini de Kuuc constitutam, videlicet, nonnullas terras plaustres et hactenus incultas, ex quibus monasterium et ecclesia predicta et amministratores eorum nullos fructus sunt hactenus consequuti, et que sine consensu facto et procuratione domini de Kuyc ad fertilitatem redigi non possunt, concessimus et conferimus domino de Kuyc predicto, suis heredibus et successoribus, in perpetuam emphiteosim [1] seu censum, omnes fructus decimarum, tam majorum quam minutarum, ex dictis terris provenientium [2] seu proventurarum, cum ad fertilitatem redacte fuerint vel culturam, sub annua pensione novem librarum denariorum seu monete (in valore equali) in dominio de Kuyc communiter pro tempore in bursa currentis, solvenda annuatim rectori dicte ecclesie de Mille qui pro tempore fuerit.

Et nos Otto, dominus de Kuyc predictus, recognoscimus nos recepisse dictam communitatem pro pensione predicta, singulis annis solvenda, ut est dictum. Et illas novem libras assignavimus dicto rectori recipiendas et habendas annuatim, pro una dimidietate in festum sancti Martini hyemalis, pro altera vero dimidietate in Nativitate beati Johannis Baptiste, de mansu et bonis que quondam fuerant Gerardi de Aggere, sitis in palude de Tonglaer, ex uno latere inter aggerem dictum Voerdijc, et ex altero latere inter hereditatem predicti conventus de Insula, de quibus mansu et bonis nobis solvuntur annuatim tredecim libre et decem solidi monete predicte; sed volumus quod de eisdem ante nos et ante omnes alios solvatur dicto rectori, dictis terminis, pensio supradicta. Et si dicte terre plaustres seu communitas infra quadriennium proximum a data presentis ad fertilitatem redacte non fuerint vel culturam, nos ad pensionem predictam infra hujusmodi quadriennium non tenebimur, sed infra idem quadriennium si redacte fuerint tote vel major pars earum, et post quadriennium hujusmodi, sive ad culturam redigantur sive non, ad solutionem dicte annue pensionis nos, heredes nostri et successores, erimus obligati.

Promisimus insuper bona fide, quod de divisione dicte communitatis, vulgariter dicta hoefslach, domino abbati, priori, conventui et rectori ecclesie predictis debitam et justam faciemus fieri portionem,

prout eis de jure et de consuetudine patrie continget vel contingere poterit. Insuper est conditionatum quod de terris datis seu assignatis ipsis secundum hujusmodi divisionem, ubicunque site fuerint in jurisdictione et dominio nostro de Kuyc, nos Otto, dominus de Kuyc predictus, et heredes nostri seu successores, non [3] recipiemus nec ex parte nostra recipi aliquo modo faciemus, decimas de fructibus earum, sed hujusmodi decime monasterio seu rectori ecclesie de Mille predictis, perpetue et libere permanebunt.

In quorum testimonium nos abbas et nos dominus de Kuyc predicti, sigillis nostris, una cum sigillis conventus et rectoris ecclesie de Mille predictorum, presentes litteras fecimus communiri. Et nos Johannes de Kuyc, dominus de Hoestraten, et Wenemarus, frater ejus, milites, in testimonium et robur omnium premissorum, sigilla nostra presentibus duximus apponenda.

Datum anno Domini MCCC quadragesimo sexto, die quinta mensis Julii.

1) erfpacht. 2) Er staat: „proventium”.

3) Dit „non” was blijkbaar door den afschrijver vergeten en werd er met eene latere hand boven geschreven.

N° 544.

1346, December 17. (Deil.)

Voor Willam van Ceps ende Aernt van Hellu, s. in Deyl, *verkoopt* Jan van Beesde Oliviersoen, *voor* drie hondert pont, *aan* ..haren Ghisebrecht van Wadenoy, bi der ghenaden Goeds ..abt tot Sente Marienweerde, tot sijns selves behoef ende tot cloesters behoef, *den doorgestoken brief n° 507.* Borg: Peter van Asperen Eefzenzoen.

Ghegheven i. j. o. H. MCCC ses ende veertich, des sonnendaghes na sente Lucien dach.

N° 545.

1346, December 17. (Deil.)

Voor de bovengenoemden, s. in Deyl, verkoopt Jan vau Beesde Oliviersoen, *voor* drie hondert pont *aan gezegden abt als boven, den doorgestoken brief n° 532.*

Ghegheven i. j. o. H. MCCC ses ende veertich, des sonnendaghes na sente Lucien dach.

N° 546.

Claas Jansz. belooft jaarlijks aan Mariënweerd eene erfrente van X hoenders te zullen betalen.

1347, Januari 26. (Beesd.)

Wi Rutgher die Hollander ende Ghosuijn Meuussoen, s. in Beesde, orconden, dat Claus Janssoen heeft gheloeft heren Jan Bollen ..proefst van Sente Marienweerde, tots cloesters behoef van Sente Marienweerde, uut eenre hofstat die Jans Zassen was, die Claus Janssoen nu besittende is, gheleghen in den ghericht van Beesde, tuschen Ghisebrecht van Hier ende Ghesen Tseghen aan die een side, ende eenre hofstat die Ricwijn Clein Rijcwijnsoen (van Beesde) was, daer die eyghendome tsheren van Kuyc af is, aen die ander side, erfliken tien honre jaerlix op sente Lambrechts dach te betalen. In orkonde onser letteren.

Ghegheven int jaer ons Heren dusent drie hondert ende seven ende veertich, opten ses ende twintichsten dach in Januario.

N° 547.

De kerkmeesters en geburen van Buurmalsen verkoopen verscheidene stukken land aan de abdij.

1347, December 8.

Alle die ghene die desen brief zolen sien of horen lesen, doe ic Herman Lantman ..rechter tot Overmalsen, cont allen luden ende tughe, dat voer mi comen sijn Ghisebrecht Henricssone ende Hube Gheraetssone ..kercmeysteren, metten ghemeynen buren van Overmalsen, ende hebben vercoft ende opghedraghen den ..abt ende den ghemeynen ..convent van Sente Marienwerde enen marghen lants ende negen ende tseventichstehalve [1] rode lants, gheleghen int Roderijt, aen die overste side tgoedshuse van Sente Marienwerde voerseecht, ane die nederste side Ghisebrecht Hackaert. Voert een hont lants gheleghen opten Spijc, aen die ene side tgoedshuse van Sente Marienwerde voerseecht, aen die ander side Hube van Els ende Ymme Godden. Voert acht hont lants, gheleghen opten Spijc, binnen des godeshuse lande van Sente Marienwerde voerscreven aen allen siden. Voert anderhalf hont ende achtehalve rode lants opten Spijc, gheleghen binnen des goedshuse lande van Sente Marienwerde voerscreven aen allen siden, voer een eyghen erve sonder dijc

ende sonder tijns. Ende wi Ghisebrecht ende Hube voerscreven metten ghemeynen buren van Overmalsen voerseyt, hebben gheloeft te waren dese voerghenoemde erfenisse den ..abt ende den ghemeynen convent van Sente Marienwerde voerseyt, ende wi Ghisebrecht ende Hube voerseecht ghien dat ons dat ghelt van desen voerseiden lande wael betaelt is.

Ende om beden wille Herman Lantsman, richter voerghenoemt, Ghisebrecht Henricssone, Hube Gheraertssone, kercmeysteren voerscreven van Overmalsen, Claes van Malsen, Bernt die Wilde, Aernt Neudensoen, Willam Meynaert, Gheen Gheraertssone, Steghe Neudenzoen, Volquijn van Wede, Volqijn Ghosuijnsoen, Ghibe Grietensoen, Heynric Bloemaert, Andries Everaetssone, Jan Neudenzone van der Steghe, Claes Roelofszoen, Heyn Batenzoen, Maes Hubenzone, Henric Ghisebrechtszoen, Groet Ghise, Jan des Papenzoen, Hackaert Ghosuijnsone, ende anders alle die ghemeyne ghebure van Overmalsen voerscreven, soe hebben wi Otte van Buren, ridder, ende Steven Hac, desen brief beseghelt met onsen seghelen. Ende om der meerre sekerheit, so hebbe wi Ghisebrecht ende Hube voerscreven desen brief beseghelt met onsen seghelen, met haren ..Otten van Buren ende Steven Hacken over ons ende over die ghemeyne gheburen van Overmalsen voerscreven.

Ghegheven int jaer ons Heren dusent drie hondert ende seven ende veertich, op onser Vrouwen dach Conceptio.

[1]) acht en zeventig en eene halve roeden.

N° 548.

De kerkmeesters en geburen van Buurmalsen verkoopen eene jaarlijksche rente van 3 £ aan Mariënweerd.

1347, December 8.

Alle die ghene die desen brief solen zien of horen lesen, doen wi Ghisebrecht Henricssone ende Hube Gheraetssoene, kercmeysteren van Overmalsen, cont allen luden, dat wi vercocht hebben van onser kerken weghen en van den ghemeynen gheburen van Overmalsen voerscreven, drie pont sjaers, die wi hadden in den ghericht van Asche, alsoe als die brieve sprekende syn die de ..abt ende tghemeyne convent van Sente Marienwerde daer af hebben, die Lambrecht van Buren beseghelt hevet, den ..abt ende den ghemeynen

..convent van Sente Marienwerde voerscreven. Ende wi Gisebrecht Henricszoen ende Hube Gheraetssone voerseit ghien, dat ons dat ghelt van desen voerghenoemden drie pont sjaers wael betaelt is.

Ende om der meerre sekerheit soe hebbe wi Ghisebrecht ende Hube voerseyt desen brief beseghelt met onsen seghelen over ons ende over die ghemeyne ghebure van Overmalsen voerscreven, ende bidden ghemeynlijc haren ..Otten van Buren ende Steven Hacken dat si desen brief mede beseghelen willen. Ende wi Otte van Buren, ridder, ende Steven Hac voerscreven, om beden wille Ghisebrecht Heinricssone (ende) Hube Gheraetssone, kerkmeysteren voerseecht, ende den ghemeynen gheburen van Overmalsen voerseit, hebben desen brief beseghelt met onsen seghelen.

Ghegheven int jaer ons Heren dusent drie hondert ende seven ende veertich, op onser Vrouwen dach Conceptio.

N° 549.

Reinoud III, hertog van Gelre, verklaart zich met den abt Gijsbrecht van Wadenoy verdragen te hebben en Mariënweerd wegens alle vroegere geschillen kwijtschelding te hebben geschonken; hij bevestigt de abdij in hare goederen en rechten, en daarbij ook in het gebruik van haar windmolen als vanouds.

1348, December 7.

Wi Reynolt, bider genaden Gods hertoghe van Ghelren ende greve van Zuytven, maken cont ende keynlic allen luden, dat wi bi rade ende gůetdunken ons raets ende onser vriende, overdraghen sijn ende verlijct met enen gheesteliken persoen, heren Ghisebrecht van Wadenoy, abt van Sente Marienweerde, van al sulken ghelaeften ende tichten die wi hem toghen, also dat wi hem en sijn convent van allen saken, die wi tot hem ende sinen convent voerseyt the segghen hadden tot desen daghe toe, onsculdich laten ende quijt sceilden ende scytten, hem ende sijn convent, weder in hoer erfnesse ende guede, also vryelic alse sij te voren waren, ende hem alle die bryeve die wi op hoer erfnesse ende guede ghegheven heybben overdoen te leveren, voert recht ende vondenis te doen ende doen doen den abt die nů is ende in der tijt wesen sal ende den convent voerscreven, van oerre erfnesse ende goeden daer sij gheleyghen sijn, ghelijc den luden die daer woenachtich sijn, ende oer wijntmolen, binnen oeren polre staande, te malen, ende die lude daer mede te malen of si willen, also als heercomen is ende ghewoenlic heeft gheweest.

Voert umme sonderlinghe ghunst ende trouwe die wi draghen ende hebben tot den abt ende convent vorscreven, so hebbe wi denselven abt ende convent gheconfirmeert ende confirmeren in desen apenen brieve, alle privilegien ende recht daer si van onsen anderen ende van ons af gheprivilegeert sijn ende gherecht. In orconde ende stedicheit alle deser dinghe voerscreven, hebben wi onsen seghel in onser tiegenwordicheit aen desen brief doen hanghen.

Ghegheven int jaer ons Heren dusent drie hondert acht ende veertich, deys naesten daghes na sente Nycholaus dach.

N° 550.

Jan, heer van Cuyk, bevestigt de abdij in het bezit harer goederen en privilegiën, en belooft hare belangen te zullen beschermen.

1360, September 25.

Wy Jan, here van Cuyck, maken cont allen luden ende bekennen openbair dat wi geloift hebben voir ons, voir onse erfgenaem ende nacomelinge, geestelike luden onsen goiden vrinden den abt ende den convent van Zinte Marienwerde, te houden altoes in alsulken goide als sij beseten ende gebruect hebben in onsen lande, ende dar in te bescermen dair sijs te doen hebben, ende confirmieren hem mede alle privilegien ende brieve die sij hebben van onse voirvaderen, heren van Kuyc. Voirt soe loven wi Jan, here van Cuyc vorseyt, den vorscreven abt ende convent van Zente Marienwerde, dat wi hem noch hoir goet in onsen lande nimmermeer becommeren en sullen noch besethen, noch laten becommeren noch besethen, van eniger hande antale ofte bracht die men op hem te seggen hedde, ende wair dat sake dats yemant wittelicke betoen hedde mit horen brieve of mit scepenen brieven die dat dan bewisen consten, ende sijt mit recht sculdich te verantwoirden waren.

Ende alle dese punten vorscreven beveel wy Jan, here van Cuyc vorseyt, alle onse amptluden, richteren ende boden, van wat tinne staet dat si sijn, die nu sijn of namaels in der tijt wesen sullen, dat si den abdt ende den convent van Zinte Marienwerde vorscreven alle dese punten altoes wail houden. Ende wi Jan, here van Cuyc vorseyt, geloven in goiden truwe den abdt ende den convent van Zinte Marienwerde vorscreven, alle dese vorscreven punte ende vorwarden witteliken ende wal te houden, in alle manieren als vorscreven

is, sonder enige wederwoirde. In orkonde des briefs besegelt mit onsen segel.

Gegeven int jair ons Heren dusent driehondert ende tsestich, des vridaghes nae zinte Matheus dach Ewangeliste.

Behalve de beschermingsbrieven in het Cartularium afgeschreven, wordt er een, door hertog Aalbrecht van Beyeren (12 Nov. 1383) verleend, gevonden bij van Mieris, *Charterboek*, III, blz. 404. Zijn opvolger, Willem VI, had daartoe weinig aanleiding, daar hem reeds in den aanvang zijner regeering door de abdij verlof werd gevraagd tot verkoop harer Hollandsche goederen. De oorkonde waarbij zulk verlof, behoudens eenige uitzonderingen, is geschonken, wordt aan het einde van de hierachter volgende goederenlijst afgedrukt.

Voorts worden nog vorstelijke beschermingsbrieven voor Mariënweerd, van 1483, 1504 en 1511, gevonden bij v. H. en v. R., *Beschr. van 't Utrechtsch bisdom*, Leiden, 1719, II, blz. 612, 613, en een van 1542 in het *Archief Aartsbisd. Utrecht*, XV, blz. 245 vv.

N° 551.

Jan, heer van Cuyk, beschrijft de belendingen van zekere landen der abdij, zooals die door zijn neef Jan, heer van Cuyk, waren vastgesteld, en bevestigt de abdij in het bezit dier landen, in haar molenrecht en in andere rechten van ouds door haar bezeten.

1361, September 14.

Wy Jan, here van Cuyc, maken cont allen luden ende bekennen openbair, dat wy in der witliker wairheit gevonden hebben, dat onse lieve neve Jan, here van Cuyc, dair Got die ziel af hebben moet, een beleit ende pelinge gedaen heeft bi consent der partien tusschen geesteliken luden den abdt ende den convent van Zinte Marienwerde ende der ander, also dat hij den abt ende den convent van Zinte Marienwerde voirscreven toe belensde, beleid ende pelede alle goet, lant ende erfnisse altoes te behouden binnen dien steden van dien pelingen die hier na genoemt staen, dat is te verstaen: den gheer die strijct an den Roedendijck apwairt, also als en die abt ende dat convent van Zinte Marienwerde voirscreven tot heer toe beseten hebben, ende van dien gheer weder nederwairt ter heiden wairt ende ten pedel wairt totter Wolfsculen toe ende van dien Wolfsculen totten Vincscoten [1] toe, ende voirt van den Vincscoten totter Heiligermeer toe, ende voirt van den Heiligermeer totten Huctenberch toe, ende van den Huctenberch totte doden berken toe, ende dair en buten also ver als den abdt ende den convent van Zinte Marienwerde voirscreven mit den recht toebehoirt. Ende omme sunderlunge gunst ende vriendelicheit die wy, Jan, here van Cuyc vorseyt, hebben

tot den abdt ende den convent van Zinte Marienwerde vorscreven, soe hebben wy voir ons ende voir onse nacomelinge hoem geconfiermiert ende confirmieren alle dese vorscreven beleide ende pelinge in allen maniere als vorscreven is.

Ende wy Jan, here van Cuyc vorseyt, bij raet ende goetdunken onser vriende ende bi consent, raet ende goetdunken der partien, soe hebben wy beleyt ende beleidde ende bewisen ende bepailt den abdt ende den convent van Sinte Marienwerde vorseyt, alle dese vorscreven goide ende erfnisse, als den gheer die strecht an dien Roedendike apwairt als vorscreven is, ende voirt nederwairt ter heiden wairt ende ten pedelwairt totten Wolfsculen toe ende van dien Wolfsculen tot den Vincscoten toe, ende voirt van den Vincscoten tot den Heiligermeer toe, ende voirt van den Heiligermeer tot den Huckenberch toe, ende van den Huckenberch tot den doden berken toe, ende dair buten also ver als den abdt ende den convente van Zinte Marienwerde vorseyt mit den recht toebehoirt, ende voirt wederomme tot des abds ende convents goide toe van den Voerler, ende voirt van horen uytersten palen van den Vorleer die hem mit recht toe horen mogen of sullen, wair sij gelegen sijn, dat is te verstaen van allen desen vorscreven palinge streckende tot der karkenwairt van Mille, ende vorder ende tot den hove van Mille toe ende vorder ende tot horen goide van den Vorleer, ende alle ommecomme wair die goide gelegen sijn ende tot heer toe beseten hebben. Ende omme die meerre gunste ende vriendelicheit, soe begeren wi, dat die abt ende dat convent van Zinte Marienwerde vorseyt, dese voirscreven goide doen graven, putten ende palen tot haren orber in desen vorscreven palingen, ende gelove in goiden trouwen, voir ons ende voir onse nacomelinge, den abdt ende den convent van Zinte Marienwerde vorseyt erflic ende ewelic dair in te houden, ende dat sij dairmede doen mogen als mit horen eygenen erve ende dat sij altoes op dese vorscreven goide scutten mogen, ofte doen scutten, gelijc als men boven ende beneden doet.

Voirt soe willen wy Jan, here van Cuyc vorseyt, voir ons ende voir onse nacomelinge, den abt ende den convent van Zinte Marienwerde vorseyt gehouden hebben ende houden in allen recht, heercomen ende gewoente, het sij van haren molenen, dat dair een ygelic an malen mach die wil alst heercomen is, ende van allen anderen saken als sy heerbracht hebben, het sij van recht, van heercomen of van gewoenten.

Ende wy Jan, here van Cuyc voirseyt, geloven voir ons ende

voir onse nacomelinge in goiden trouwen, den abdt ende convent van Zinte Marienwerde vorseyt, alle dese punten ende vorwerden vorscreven ende in alle dese vorscreven goide altoes wittelick ende wail te houden, sonder enige wederwoirde. In orkonde des briefs besegelt mit onsen groten segel. Ende om der meerre sekerheit ende bestenis den abdt ende convent van Zinte Marienwerde te hebben, soe heeft onse stat van de Grave horen segel ende ons scepen van Mille horen zegele dair an gehangen, bi horen consent ende wille gesciet van dese vorscreven saken.

Gegeven int jair ons Heren MCCCLXI, op des heiligen Crucis dach Exaltatio.

[1]) De eerste lettergreep van dezen naam is op elke plaats onduidelijk geschreven. Men zoude ook kunnen lezen: Vuicscoten.

Van de grensbepalingen, door den hierin genoemden vroegeren heer Jan van Cuyk gemaakt, vind ik elders geen bescheid, doch vgl. met betrekking tot de bepaling van eigendomsrecht in deze streek, nos 369 en 543 hiervoren, en in de *Charters enz. van het Land van Ravestein*, 's Hertogenbosch, 1848, I, nos 16, 43, 55, 74 en 90.

N° 552.

De abdij verbindt zich jegens Gerrit van Beesde, tot het wekelijks doen van twee missen op heer Gerbrand van Beesde's altaar in de kerk te Beesd, en voorziet in gevallen, waarin de missen niet ter bepaalde plaats en tijd gedaan kunnen worden. Boete bij elk verzuim: tien Fransche schilden.

1404, December 21.

Wi Wilhem Sluyter, bij der gnaden Gods abt van Sunte Marienwerde, ende ick Derick van Welderen, proest desselven cloesters vorseecht, doen kont allen luden mit desen apenen brieve, dat wy geloeft hebben ende laven voer ons ende onsen nacomelingen des cloesters voirseecht, Gerit van Beesd of synen erven of nacomelingen, alle weeck twe missen te doen tot Beesd inder kerken op een altaer dat geheiten is, her Gerbrants altair van Beesd, ende alle rechtscap daertoe te leveren, die een mis des dinsdages ende dander misse des donredages daer naest volgende. Oick sint voirworde, wert sake dat die pape, die daer van onsen wegen toe geseit weer die voirseechde misse te doen gelyc als voerscreven, sieck worde ende niet van stade weer misse te doen op die voirgenoemde dage, also dat die voergenuymde missen versuemt worden by synen sculden, buijten oirlof Gerits voirscreven of synen erven ofte nacomelinghen, dat die voirseechde paep dan comen sal tot maninge Gerits voirseecht of synen

erven of nacomelinghen, voir Gerit of synen erven ofte nacomelinghen, en leggen syn hant op syn borst ende sweren aen den heiligen, dat hys op die tyt, doe die voirseechde missen versuemt worden, niet van staden en was mis te doen, ende nochtans sal hy die versuemde misse verhalen des anderen daghes daer naest volgende.

Voirt sint voirwerde, wert sake dat interdicte were tot Beesd in den kerken, alsoe dat men daer geen missen doen en mochte, dat wy die voirseechde missen dan sullen doen doen binnen onsen cloister voirseecht, ter tijt toe dat men daer weder misse doen mach. Mer weert saeke dat aen den voirscreven altair iet tebraken waer of gebrec, alsoe dat men daer geen misse doen en mocht, soe sullen wy die voirseechde missen doen doen tot Beesd in der kerken, opten hoeghen altair, ter tyt toe dat men weder misse doen mach op heer Gerbrants altaer voirseecht. Alle dinck sonder argelist; ende weer dat sake, dat wy des niet en deden als voirseecht is, soe gelaven wy voer ons ende onsen nacomelinghen des cloisters voirseecht, alsoe dycke als dat versuemt worde, Gerith voirseecht of synen erven ofte nacomelinghen te leveren ende wel te betalen tien Ffranckersche schilde, tot wil Gerits voirseecht of synen erven ofte nacomelinghen. In kennisse der waerheyt alle dese voirseechde voerwarde, soe hebben wy Willem Sluter, bij der gnade Goeds abt des cloesters van Sunte Marienwerd, ende ick Dederick van Welderen, proest des selven cloesters voerseecht, onse segelen beneden aen desen openen brieve doen hangen tot een waerachtighe getughe.

Gegeven int jaer ons Heren dusent vierhondert ende vier, op sunte Thomas dach Apostel.

De stichting van dit altaar door Gerbrand van Beesde, wordt vermeld in nº 333.

Nº 553.

De abdij verbindt zich jegens Gerrit van Ackoy, tot het wekelijks doen van drie missen op Dirk Splinter's altaar van Onze Lieve Vrouwe, in de kerk te Beesd, en voorziet in gevallen, waarin de missen niet ter bepaalde tijd en plaats gedaan kunnen worden. Boete bij elk verzuim: een Fransch schild, welks richtige betaling op twee stukken land onder Rumpt wordt verzekerd.

1415, Juni 10. (Deil.)

Wy Wilhem van Gellichem ende Rolof van Gellichem, scepen in Deyl, oirconden dat voir ons comen syn heer Derick van Welderen, abt van Sunte Marienwerd, ende heer Gerith van

Bomel, proest tot Sunte Marienwerd, ongescheiden, ende hebben geloift van hoerre weghen ende van des cloisters weghen, Geraet van Ackoy, bastart, dat si sullen doen doen, na doede Dederick Splinters, drie missen in elicke weke, durende erflick ende ewelick, op een altair dat Dederick Splinter voirseecht heft doen fundiren tot Beesd in der kerken, aen die zuut zyde, in die eer Goids ende onser liever Vrouwen van Hemelrick, wilcke misse voirseecht men doen sal al weke des vridaechs, des satersdaegs, ende des maendaechs. Vort sso sint mede voirwarden, off dese missen niet gedaen worde gelyc als voirscreven is, soe moeghen sy die missen doen ende verhalen in die weke daer naest comende op ten altair voirscreven, nae dien dat die missen voirscreven niet gedaen en syn.

Voirt wer dat sake, dat nochtans dese voirscreven missen niet gedaen en were gelyck also voirscreven is, soe hebben dese abt ende proest voirscreven geloeft van hoeren weghen ende van des gemynde convents weghen voirscreven, Geraet van Ackoy, bastard, voirscreven, also mennichwerff als dese voirscreven missen niet gedaen en worden gelyc also voirscreven is, enen gueden aüden Vranckrijcschen schild, guet van goude ende recht van gewichte, off payment dat alsoe goet is, ende dan tot wille Geraets voirscreven toe betalen tot onsen lantrecht ut tien mergen lantss min een half hont lantss, gelegen in den gerichten van Roemde in die Overhengemenge, tuschen erfgenamen Arnts Wreeden aen die een syde, ende Roloeff Pollim aen die ander syde; item uyt sess mergen lantss, gelegen in denselve gerichte op die weyde, tuschen Roloff Pollim aen die een syde, ende erfgenamen Ghisebrecht Spycmans Goedevaertszoen aen die ander syde. Voirt wer ons dat sake, dat die kerke toe Beesd worde interdict of ander gebrecke, also dat men daer geen missen in doen mochte, soe sullen sy die wyle dat dese voirscreven kerken is in dese gebrecke voirscreven, dese voirscreven missen doen in den cloester tot Sunte Marienwerde ende niet langer. Mer wanneer geen gebreken syn in der kerken toe Beesd voirseyt, also dat men missen doen mach in der kerken tot Beesd voirseyt, soe sullen sy weder die missen doen opten voirscreven altair tot Beesd voirseyt, hoe mennichwerff dat geboirden gelyck alse voirscreven is. In orconde onser litteren.

Gegeven int jair onss Heren dusent vierhondert ende vijftien, opten tienden dach in Junio.

Concordat presens copia cum originali suo.

N° 554.

Huibert, heer van Culenborg, ontevreden over de gebrekkige kerkelijke bediening in de parochie Langsmeer, binnen het nieuwe gebied zijner stad gelegen (zie nº 5, noot 3), en daarover met den abt van Mariënweerd in onmin geraakt zijnde, doet Zweder (van Culenborg), bisschop van Utrecht, op beider aanzoek uitspraak te dezer zake, en beveelt den abt, uit zijne kanunniken aan den pastoor te Langsmeer een vicaris toe te voegen, met verdeeling der inkomsten tusschen beiden. Bij nalatigheid van den abt in de benoeming van een vicaris, of bij tegenstreving van den pastoor, wordt de heer van Culenborg gemachtigd op de inkomsten beslag te leggen en een priester als tijdelijk plaatsvervanger voor te dragen.

1429, Januari 16.

Swederus, Dei et Apostolice sedis gratia episcopus Trajectensis, universis presentia visuris et audituris, salutem in Domino sempiternam. Cum ex officio pastoralis cure, quam, Deo disponente, gerimus, errata corrigere et inquietos pacificare nobis incumbit, hinc est quod, paci et utilitati subditorum nostrorum consulentes, controversiam exortam inter dominum abbatem Insularem et dominum Hubertum de Culenborch, subsequenti modo de consensu partium pie et pacifice deponere curavimus, quum querelam gravem generosi viri Huberti, domini de Culenborch etc. accepimus, quod aliqui Christifideles sine ecclesiastico sacramento decedentes defuncti sunt in parrochia de Lanxmer, situata in nova civitate opidi Culenborgii, et idem Christifideles sepe sine missarum solempniis et aliis divinis officiis sunt, etiam temporibus oportunis propter defectum sacerdotum pro et ex eo, quod parrochia de Lanxmer predicta satis lata et populosa commode per unum sacerdotem sive pastorem in divinis officiis administrari difficile et quasi impossibile videtur et inconveniens. Voluit idem prefatus Hubertus, dominus de Culenborch, pia motus compassione et animi devotione, hiisdem necessitatibus subvenire, et altare quoddam in dicta ecclesia de Lanxmer, translatum quondam de Paveyen et a suo officiatore propter reddituum penuriam derelictum, suis possessionibus et redditibus dotare, et perpetuam vicariam in eodem altari erigere, quatinus divinum officium debite exequi et periculis atque necessitatibus parrochianorum predictorum subvenire possit; e contrario sibi obsistente abbate Insule virginis gloriose, ordinis Premonstratensis, Trajectensis diocesis, prefate ecclesie patrono et collatore, votum suum ad effectum minime perducere potuit.

Nos igitur attendentes piam prefati domini de Culenborch voluntatem et peticionem rationalem, nec tamen prefatum abbatem in suis juribus posse et debere derogari, quovismodo paci et utilitati con-

sulentes, vocatis coram nobis partibus predictis et rationibus hinc inde auditis, propter divini cultus ampliationem et periculorum futurorum evitationem, concorditer inter prefatos dominum abbatem Insularem ex una et dominum de Culenborch partibus ex altera, de partium consensu et in nobis (*sic*) tamquam in ordinarium arbitrum compromittentes, hoc modo conclusimus et ordinavimus una cum pastoris consensu pro tempore, inprimis quod dictus dominus abbas ordinaret, et associaret pastori in dicta ecclesia ad altare sancti Nycolai, unum de suis canonicis vicarium, qui nocte dieque pastori in omnibus assisteret, et de fructibus sex jugerum terre situate opten Soke, gauderet et ad prefatam vicariam perpetue pertinerent; nec pastor de cetero ullo modo se de hiisdem agris sive proventibus intromitteret, sed cum aliis quatuor in superiori parte locatis, et agris atque decimis in Paveyen et aliis locis sibi assignatis, contentus esset; hac conditione quod censum duorum scudatorum Francorum, quos dominus abbas capitulo ad usus cocalium contulit, solus pastor de suis proventibus sine dampno vicarii exsolvet.

Insuper predictus vicarius missas consuetas quinta feria et sabbatis in predicto altari non intermittat, sed perpetuis temporibus singulis ebdomadis celebret, nisi festivitatibus in predictis feriis occurentibus et pastore absente sive alias legittime occupato, predictum vicarium in summo altari celebrare necesse fuerit et tunc illas missas repetere non habebit, nec tamen ulterius se de cura et proventibus sive oblacionibus sine pastoris licencia se intromittat eidem. Quodsi postmodum, quod absit, in predictis aliqua negligencia contigerit, et predictus abbas vicarium ut premissum est non instituerit, aut pastor se de dictis agris et redditibus intermittere attemptaverit, nostra ordinaria auctoritate mandamus domino de Culenborch pro tempore, quod dictos proventus tam diu arrestabit, ac alium sacerdotem, qui dicti vicarii vices in omnibus ut predictum est suppleat, surrogabit, donec per dictum abbatem vicarius institutus fuerit, aut pastor a sua temeritate cessaverit, omnibus dolo et fraude semotis.

In fidem omnium premissorum et testimonium, presentes litteras sigilli nostri, una cum sigillo domini abbatis predicti, appensione fecimus communiri.

Datum anno Domini millesimo quadringentesimo vicesimo nono, mensis Januarii die decima sexta.

Alle woorden in dit stuk, die hier met eene „s" eindigen, hebben in stede daarvan het teeken 't welk ss of sz aanduidt, doch ter drukkerij ontbreekt.

N° 555.

Johan van Rossem, heer van Zoelen, draagt de tiende onder Culenborg op aan de abdij, welke Gerard, heer van Culenborg, daarmede verlijdt; te verheergewaden met een pond gelds.

1457, Maart 22.

Wij Johan van Braedbecke, bijder genaeden Goets abt des cloesters Sunte Marienweerde, doen kont ende bekennen voer onss ende voir onssen nacomelingen myt desen apenen brieve, dat voir onss is gecomen orkonde der manne van lene mijns liefs genadigen heren van Gelre, hier nae bescreven, Johan van Rossem, here Johanszoen, here tot Zoelen, droech up ende gaff over aen onssen handen mit sijnen vrijen willen, den alingen tienden soe die gelegen is in den lande van Culenborch ende die van outs gehoert heeft tot der hofstat van Kaetshagen; ende hij verteech dair voert up mit halm, hande ende monde, ende mit allen rechten, als vonnysse der manne van lene wijsden, mit gevolch dat hij rechte vertichtenisse hadde gedaen, ende wij dit voirscreven leen mochten lathen ende kieren daer wij wolden. Doe dit was geschiet, doe verlyeden wij desen vourscreven tyenden voir den selven mannen, den edelen joncker Gerardtt, here toe Culenborch, te holden, van onss ende van onssen nacomelingen, joncher Gerart voirscreven ende sijne nacomelingen, tot enen onversterfelicken erfflene then Zutphenschen rechten, te verherghewaden alst mit rechte verschijnt mit enen ponde guets gelts, van welke lene voirgeseyt onss huldinge ende truloefte gedaen heeft van wegen joncher Geerarts voirscreven, Jan van Tyele Gosenszoen, beholtelic ons onss gueden rechten ende malck des sijns.

Daer dit geschyeden, waeren over ende aen manne van leene mijns liefs genadigen here van Gelre, joncher Everwyn, brueder toe Culenborch, Hubert, die bastert van Culenborch, ende meer gueder manne; deses tot enen oirkonde der wairheit hebben wij Johan, abt voirscreven, onser abdyen segell aen desen brieff gehangen.

Ghegeven int jair onss Heren dusent vyerhondert zeven ende vijftich, des dinxdaghes naden sondaghe Oculi mei.

Elders gedrukte oorkonden.

De volgende oorkonden worden reeds onder de *cursief* gedrukte nummers in onderstaande werken, als aan dit Cartularium ontleend, aangetroffen; doch een aantal er van zijn, veelal wegens daarin voorkomende uitlatingen en onnauwkeurigheden, of uit hoofde van bloote vermelding zonder tekst, eveneens hier afgedrukt, zooals beneden met een * aangeduid. Buitendien zijn van verscheidene niet geheel hier afgedrukte, de inhoudsopgaven en tijdsbepalingen verbeterd, en zijn zinstorende fouten, zoowel als misstellingen in namen, aangewezen. Onbeduidende spelfouten, zooals „ae" (welke tweeklank in het Cartularium nergens voorkomt) voor „e", zijn daarbij niet vermeld.

Sloet, *Oorkondenboek aan Gelre en Zutphen.*

Cartularium nº 1	*nº 249*	Cartularium nº 52	*nº 555*
„ 3	*„ 270*	„ 57	*„ 581*
„ 5	*„ 291* *	„ 63	*„ 640*
„ 6	*„ 292* *	„ 66	*„ 686* *
„ 13	*„ 316*	„ 69	*„ 717*
„ 23	*„ 427*	„ 73	*„ 818*
„ 27	*„ 440*	„ 74	*„ 825*
„ 35	*„ 444*	„ 79	*„ 847* *
„ 37	*„ 457* *	„ 82	*„ 850*
„ 39	*„ 463*	„ 83	*„ 849*
„ 41	*„ 476*	„ 89	*„ 901* *
„ 45	*„ 501*	„ 91	*„ 933*
„ 49 en 50	*„ 538*	„ 93	*„ 995*
„ 51	*„ 539*	„ 97	*„ 1097* *

Van den Bergh, *Oorkondenboek van Holland en Zeeland.*

Cart. nº 14	*Nalezing nº 1*	Cart. nº 56	*Nalezing nº 16* *
„ 15	*„ „ 2*	„ 58	*Deel I „ 368* *
„ 17	*„ „ 3*	„ 59	*Nalezing „ 14* *
„ 18	*„ „ 4*	„ 60	*Deel I „ 369* *
„ 19	*„ „ 5* *	„ 61	*„ I „ 385* *
„ 20	*„ „ 6*	„ 62	*„ I „ 388* *
„ 25	*„ „ 9* *	„ 65	*I, nº 449 en Nal. „ 27* *
„ 31, 54, 67 en 246	*„ „ 10* *	„ 71	*Nalezing „ 26* *
		„ 72	*„ „ 30* *
„ 32	*„ „ 18*	„ 80	*„ „ 35* *
„ 33	*„ „ 17*	„ 84	*„ „ 36* *
„ 36	*„ „ 12*	„ 85	*„ „ 38* *
„ 43	*„ „ 13*	„ 87	*„ „ 39*
„ 48	*„ „ 15*	„ 88	*„ „ 40* *

Fruin's *Bijdragen voor Vaderl. Geschiedenis, N. R., deel X.*

nº 77	*blz. 119* *	nº 86	*blz. 120* *

VOLGORDE IN HET HANDSCHRIFT,

van plaatsen, en van de daaronder behoorende, in deze uitgave naar tijdsorde genummerde, oorkonden. Eenige plaatsnamen, aan de stukken ontleend, zijn hieronder tusschen ( ) ingelascht. In het handschrift staan zulke stukken onder het voorgaande, of onder het volgende hoofd. De folio's worden aangeduid volgens de potlood-nummering van het handschrift.

Transfixa's, naar welke onder de desbetreffende brieven, als gelijkluidend met afgedrukte transfixa's wordt verwezen, zijn niet in deze lijst opgenomen.

De ligging van vele plaatsen wordt in het Register van plaatsnamen aangewezen.

(Culenborch.)

Fol. 1: n° 555.

(Generalia Privilegia.)

Fol. 3: n°s 1, 5, 13, 51. Fol. 4: n°s 23, 6. Fol. 5: n°s 79, 30, 29. Fol. 6: n°s 8, 53.

(Wedenchusen.)[1]

Fol. 6: n° 16.

Werdorp.

Fol. 6: n°s 22, 21.

(Spich[2], Einspich[3], Beseth.[4])

Fol. 6: n° 41. Fol. 7: n° 40.

(Inter Trichtersluse et Spickersluse.)

Fol. 7: n°s 49, 50.

Spijc.

Fol. 7; n°s 91, 52, 39.

Beesde.

Fol. 7: n° 76. Fol. 8: n°s 73, 63, 89, 74, 75, 90, 78, 406. Fol. 9: n°s 458, 428, 457, 485, 441, 460, 407, 476. Fol. 10: n°s 488, 449, 480, 463. 478, 464. Fol. 11: n°s 508, 479, 526, 515, 522, 521, 525, 524. Fol. 12: n°s 523, 333, 491, 505, 504, 389, 386, 481, 327. Fol. 13: n°s 447, 419, 305, 299, 468, 390, 348, 501. Fol. 14: n°s 361, 349, 510, 514,

1) Wedinghausen. 2) Spijk. 3) Enspijk. 4) Beesd.

499, 503, 316, 362. Fol. 15: nos 539, 422, 442, 469, 470, 541, 535, 546, 410, 418. Fol. 16: nos 413, 424, 378, 411, 409, 462, 493. Fol. 17: nos 487, 528, 552, 553.

Roemde.[1]

Fol. 18: nos 206, 444, 213, 520, 445, 490, 507, 544. Fol. 19: nos 532, 545.

(Thurslac.)

Fol. 20: n° 9.

Scoenouwen.[2]

Fol. 20: nos 2, 4, 116 en daarin n° 7, 117, 118. Fol. 21: nos 100, 92, 204, 249, 248.

(Marienwerde.)

Fol. 22: n° 124.

Beesde.

Fol. 22: nos 166, 527, 495.

Rynoye.

Fol. 22: nos 482, 259, 251.

Lancsmeer.

Fol. 23: nos 3, 183.

Paveyen.

Fol. 23: nos 154, 158, 165, 153, 159, 160.

Zolemonde.[3]

Fol. 24: nos 68, 27, 28, 66. Fol. 25: nos 83, 93.

Malsen. Bueren Malsen.

Fol. 25: nos 57, 512, 513. Fol. 26: nos 188, 167.

(Asche.)

Fol. 26: n° 162.

Malsen. Bueren Malsen.

Fol. 26: nos 104, 105, 125.

Tricht.

Fol. 26: nos 135, 176. Fol. 27: nos 186, 325.

(Asche.)

Fol. 27: nos 240, 433.

Tricht.

Fol. 27: nos 326, 474.

(Bueren Malsen.)

Fol. 28: n° 537.

Tricht.

Fol. 28: nos 538, 157. Fol. 29: n° 110.

1) Rumpt. 2) Schonauwen. 3) Zoelmond.

(Rynoye, Boschusen.[1])

Fol. 29: n° 156.

(Tyle et Sandewijc.[2])

Fol. 29: n°s 122, 121.

Tricht.

Fol. 29: n° 342.

(Bueren Malsen.)

Fol. 29: n° 547. Fol. 30: n° 548.

Privilegia.

Fol. 30: n°s 35, 285, 321, 420. Fol. 31: n°s 253, 426, 502, 549, 108, 349^B^, 45. Fol. 32: n°s 64, 446, 241.

Eynspijc.

Fol. 32: n°s 99, 114, 197, 256.

Westeringhen.

Fol. 34: n°s 198, 214.

Eynspijc.

Fol. 35: n°s 127, 131, 150, 151, 129, 109, 130, 132, 103, 102, 155. Fol. 36: n°s 173, 179, 175, 202, 269, 312, 346, 278, 292, 237, 263. Fol. 37: n°s 359, 372, 388, 375, 394, 400, 139, 483. Fol. 38: n°s 498, 435, 434, 95, 112, 138, 111, 212, 437. Fol. 39: n°s 456, 455, 459, 358, 350, 178, 313, 436. Fol. 40: n°s 315, 496, 516, 517, 334, 335. Fol. 41: n°s 408, 415, 247, 356, 170, 355, 203, 354, 461. Fol. 42: n°s 509, 484, 344, 518, 233, 225, 320, 245.

Deyle.

Fol. 44: n°s 97, 382, 392, 94, 215.

(Lanxmeer.)

Fol. 44: n° 189.

Deyle.

Fol. 44: n° 224, Fol. 48: n°s 323, 347, 403, 402, 438, 252, 330, 363. Fol. 46: n°s 431, 466, 451, 405, 397, 324, 391, 306, 304. Fol. 47: n°s 317, 364, 211, 377, 193, 329, 365, 383, 384. Fol. 48: n°s 376, 270, 328, 220, 380, 366, 387, 303, 318, 113. Fol. 49: n°s 223, 226, 148, 147, 370. Fol. 50: n°s 443, 302, 337. Fol. 51: n°s 471, 475, 467, 401.

Borghmalsen[3] (et Hemert.[4])

Fol. 25: n°s 277, 381.

1) Zie de noot onder n° 23. 2) Tiel en Zandwijk.
3) Geldermalsen. 4) Ophemert.

Vauderic.[1]

Fol. 52: n° 228.

Borghmalsen.

Fol. 52: n°s 423, 429, 477, 519. Fol. 53: n°s 184, 190, 191, 207, 221, 218, 192, 201, 181.

(Meteren et Borghmalsen).

Fol. 53: n° 187. Fol. 54: n°s 182, 194.

Borghmalsen.

Fol. 54: n°s 208, 417, 336.

(Est.)

Fol. 54: n° 267.

Wadenoy.

Fol. 55: n°s 452, 450, 453, 472.

Zeenwinen.[2]

Fol. 55: n° 454.

Wadenoy.

Fol. 55: n° 412.

Zeenwinen.

Fol. 55: n°s 432, 288. Fol. 56: n° 473.

Droemt[3] (et Zeenwinen).

Fol. 56: n° 322.

Wadenoy.

Fol. 56: n°s 289, 367, 440, 301, 319, 534.

Tyel.

Fol. 56: n° 152.

Hemert[4].

Fol. 57: n°s 115, 120, 234, 421.

Hijr.[5]

Fol. 57: n°s 280, 227, 222, 216, 231. Fol. 58: n°s 396, 398, 295, 205, 296, 268, 273, 439, 199, 341. Fol. 59: n°s 232, 314, 427, 345, 308, 309, 242, 294, 399.

Haeften.

Fol. 59: n°s 284, 340.

Hijr, Hier.

Fol. 60: n°s 297, 310 noot, 310, 300. Fol. 61: n°s 196, 540.

Tuyl.

Fol. 61: n° 141.

1) Varik. 2) Zennewijnen. 3) Drumpt.
4) Ophemert. 5) Hier of Hiern, onder Waardenburg.

Hijr.

Fol. 62: n°s 307, 311.

Hellu [1].

Fol. 62: n°s 133, 134, 142, 140, 145, 143, 146, 210, 219. Fol. 63: n°s 279, 174, 352, 195, 353, 209, 368, 168, 533.

Vuren.

Fol. 64: n°s 171, 180.

Bomel [2].

Fol. 64: n°s 529, 414, 430. Fol. 65: n°s 416, 164, 271, 531, 200, 286, 500, 119. Fol. 66: n°s 254, 486, 283, 339, 281. Fol. 67: n°s 282, 128, 291, 257, 287, 290.

Gamberen [3].

Fol. 67: n° 393.

Bomel.

Fol. 67: n°s 448, 530.

Rossem.

Fol. 68: n°s 371, 497.

Driel.

Fol. 68: n°s 374, 276, 275, 489, 298, 506, 137. Fol. 69: n°s 343, 172, 238, 351, 379.

Gammeren.

Fol. 69: n°s 144, 217, 230, 255. Fol. 70: n° 385.

In Novimagio.

Fol. 70: n° 338.

Gravia.

Fol. 70: n° 293.

Mylle. [4]

Fol. 70: n° 136. Fol. 71: n° 543. Fol. 72: n°s 46, 47, 11, 10, 12, 96, 123, 101, 272 107, 106, 395.

(Privilegium.)

Fol. 73: n° 250.

Mylle.

Fol. 73: n°s 329, 244, 262, 243, 261. Fol. 74: n°s 266, 260 en daarin n° 258.

Halle.

Fol 75: n°s 24, 55, 42, 70, 369, 465, 492, 265. Fol. 76: 357, 494.

Nysterle [5].

Fol. 76: n°s 98, 274.

In Busco ducis.

Fol. 76: n°s 149, 163, 161, 425.

1) Hellouw. 2) Zaltbommel. 3) Gameren.
4) Mill. 5) Nistelrode.

Drunen.

Fol. 77: nº 177.

In Busco ducis.

Fol. 77: nºs 185, 235, 236, 229.

Worden [1].

Fol. 77: nºs 69, 77, 82. Fol. 78: nºs 86, 373, 360, 542.

Kessel. (Barle, Kovesdunc, Oye.)

Fol. 78: nºs 37, 38.

(Barle.)

Fol. 79: nº 126.

Heymont, Naeldwijc.

Fol. 79: nºs 19, 33, 72, 80, 81.

(Lyre. [2])

Fol. 79: nº 32.

Heymont, Naeldwijc.

Fol. 79: nº 36. Fol. 80: nºs 25, 26, 34.

(Privilegium.)

Fol. 80: nº 65.

(Lyre, Hundeshel. [3])

Fol. 80: nº 56.

Heymont, Naeldwijc.

Fol. 80: nºs 43, 44, 59, 48.

(Wateringhe.)

Fol. 81: nº 169.

Heymont. Naeldwijc.

Fol. 81: nºs 264, 404, 536.

's Graevenzande.

Fol. 82: nºs 60, 58, 61, 62, 71, 84, 85, 88.

Houweninghe.

Fol. 83: nºs 15, 14, 87.

Slidrecht, Giescenmonde.

Fol. 83: nºs 18, 17, 20, 511.

Privilegium super omni theloneo in Hollandia.

Fol. 84: nºs 67, 31, 54, 246.

(Privilegia.)

Fol. 87: nºs 550, 551.

(Culenborch.)

Fol. 93: nº 554.

1) Weurt. 2) De Lier. 3) Honselersdijk.

GOEDERENLIJST DER ABDIJ.

De hiervolgende lijst van eigendommen, welke aan de abdij Mariënweerd toebehoorden, met opgave van daarop rustende lasten, is bij het Cartularium ingebonden, en met eene kleinere, maar gelijksoortige Gothische letter, insgelijks op perkament geschreven. Zij draagt noch opschrift, noch jaartal, doch moet zijn samengesteld *na* 8 December 1347, aangezien de abdij, volgens nº 547, op dien datum eigenares werd van de tweede, vierde en acht en twintigste stukken land, in deze lijst onder „De bonis nostris in Malsen" (in Buurmalsen) opgenomen, en *voor* 1408, in welk jaar de onder Naaldwijk, 's Gravenzande en elders in Holland gelegen goederen (hier onder „De bonis nostris in Haymonde" vermeld), volgens de aan het einde dezer lijst medegedeelde abtelijke oorkonden, verkocht werden.

Eene nadere tijdsbepaling wordt verkregen, indien men aanneemt, zooals waarschijnlijk is, dat door de aanteekening in later schrift bij een cijns onder „De bonis nostris in Bomel", t. w. „Snavel vendidit", bedoeld wordt, dat gezegde rente later door den abt Wilhelmus Snavel werd verkocht, en deze lijst derhalve vóór diens overlijden, 27 September 1384 (zie *Abten van Mariënweerd*, 's Hage, 1888, blz. 9 en 21), moet zijn vervaardigd.

Bij verscheidene eigendommen bleven hoeveelheden en andere bijzonderheden oningevuld.

Alle veranderingen en bijvoegingen, in later schrift voorkomende dan dat waarin de goederenlijst oorspronkelijk werd geschreven, worden hier *cursief* afgedrukt.

Onder sommige plaatsnamen, zooals „Wadenoy" en „Haymonde", vindt men goederen vermeld, welke in verschillende parochiën gelegen waren.

Verkortingen: It. = Item; ibid. = ibidem; jug. = jugera; virg. = virgatas; s. = solidos; d. = denarios; solv. = solvendos; te verbuigen naar vereischte.

De bonis nostris in Beesde.

In primis habemus in Beesde in anteriori palude IX jugera II hont XLVIIʃ virgatas, inter heredes Herberni de Hokelem ex una parte et heredes Stephani Ottonis ex altera.

It. habemus ibidem in priori palude XVIII jugera II hont LXXVIIʃ virg. inter Ghiselbertum Magnum ex una parte et communem aqueductum ex altera.

It. habemus ibidem in den Ridderslach VI jugera II hont XIII virgatas, inter ducem Gelrensem.

It. habemus in die Meynten, prope Perrit, III jugera, inter communem stegham et terram ducis Ghelrie ex una parte et Demkinum Dol ex alia.

It. habemus ibidem in Nuwelant, II jugera Iʃ hont, que Henricus Stipper habet ad vitam suam.

It. habemus ibidem opten Daelacker XII jugera II hont XXXVIII virgatas, de quibus debemus altari de Beesde XVI lb. annuatim.

It. habemus ibidem in den Goutpuut XII jugera IIII hont IIII virgatas, inter Henricum Bol et Wouterum Duveken ex una parte et fossam dictam Corengrave ex alia.

It. habemus ibidem opten Dwerdyc unum campum continentem (*Oningevuld.*)

It. habemus ibidem in Nuwelant VIʃ jugera XX virgatas, juxta Seghedijck te Beesde, quam terram habent frater Johannes de Beesde et frater Henricus de Tiel, ad eorum vitam.

It. habemus ibidem in die Meynten VIII jugera II hont LXXXII virgatas, inter heredes Gherardi, filium d. Gherbrandi, ex una parte et Arnoldum Scape ex alia.

It. habemus ibidem V jugera II hont XXXIX virgatas, juxta communem aqueductum de Beesde.

It. habemus ibid. in den Uutwert II jug. inter ducem Ghelrie ex una parte.

It. habemus ibidem III jugera unum hont XLVII virgatas in den Opwert. Et ista terra pertinet ad hospitale de Beesde.

It. habemus in die Oude Ade circa VII jugera.

It. habemus in den Kuucschen wert unum domistadium et V jugera terre.

It. habemus decimam in Beesde antiquam et tenet circa XL jugera.

It. habemus ibid. decimam minutam totius ville.

It. habemus ibidem *totum molendinum* venti, de quo debemus duci Ghelrensi *LXXV* lb. cere, annuatim Martini solvendas [1].

(Boschusen.)

It. in Boschusen LII jugera.

Ackoy.

It. habemus in Ackoye VIII hont opten Uterdyc.

[1]) Het cursief gedrukte staat in later schrift boven de doorgehaalde woorden: „dimidiam partem molendini" (zie nos 495, 527) en: „XL", toonende dat de wederhelft van den molen, sedert het opmaken dezer lijst door de abdij werd verkregen.

De areis nostris in Beesde.

In primis habemus unam aream sitam inter Henricum Bolle et Gherardum Loy, que fuit Florentii Johannis. Ex ista habet conventus unam libram annuatim et monasterium XXVIII s. census, Lamberti.

Ex ista debemus domino duci III pullos et I g(allum).

It. heredes Florentii Johannes debent plebano X s.

It. habemus ibid. unam aream, sitam inter Gherardum Loy et Sanderum Keymp, quam habent Theodericus, sutor, et Arnoldus Winter. Ex ista debemus domino duci III pullos et I g(allum).

It. habemus unam aream, sitam inter Sanderum Keymp et Ghiselbertum Magnum; unam dimidietatem habet Aleydis Sconen, aliam dimidietatem habent Gheerlo et Ghesa filia Bernardi. Ex ista debemus domino duci, in die Lamberti XVI d., et in die Matthei V s.

It. unam aream inter murum plebani de Beesde et heredes Gherardi, (filii) domini Gherbrandi.

It. unam aream ibid. et domum lapideam, inter heredes dom. Gherbrandi et communem vicum. Ex ista debemus Ghiselberto Magno III s. in die Lamberti.

It. habemus unam aream, sitam inter Henricum Mikini et gentem (*sic*) in qua sedet Bartholomeus Cat.

It. habemus ibid. unum domistadium, quod Willelmus, mensurator, legavit curato de Beesde, ex quo debemus domino duci II pullos, Lamberti. Inter dominum ducem et communem vicum.

It. habemus unam aream prope ecclesiam, ex qua habemus XXX s. annuatim. Ex ista debemus domino duci VI pullos, annuatim Martini.

It. unam aream, inter Petrum, filium Christine, et heredes Gerardi de Merloe, ex qua habemus VIII pullos annuatim, quam possidet Johannes Armegardis.

It. habemus ibidem III areas, sitas inter ecclesiam de Beesde et die Ghemeynten ab aliis partibus. Has habent Akrinus de Lent, magister Gerardus Cristiani et Margreta Riquini.

It. habemus ibid. unam aream, inter Andream Scetler et aream Sancti Petri, in qua sedet Bernardus Barbatus, et dimidietatem istius aree habet Elyas Han Boelen, et aliam dimidietatem habet Barbatus Gherardus.

It. unam aream, sitam inter hospitale et aream Sancti Petri. Dimidietatem habent Richmoet et Phouthenier, et aliam dimidietatem habet Henricus Bart.

It. habemus unum domistadium, super quo fundatum est hospitale de Beesde.

It. habemus unam aream, sitam inter hospitale et monasterium nostrum, ex qua debent domino duci II pullos. Hanc habent Florentius Heye et Jutta de Lit.

It. unam aream, quam habet Wilhelmus Oede. Ex ista debemus domino duci II pullos, Lamberti.

It. unam aream, quam habuit Gherbrandus Bac.

It. unam aream, quam habet Johannes Bac. Ex ista debemus domino duci II pullos, Lamberti.

It. habemus unam aream, quam habet Jacobus de Ghiesen, inter Theodericum Neve et Johannem Bac.

It. unam aream, quam habuit Theoderic Neve, sitam inter Henricum Oede et hospitale de Beesde. Hanc habent Gherardus Magnus en Jacobus de Ghiesen.

It. habemus unam aream inter Martinum, mercatorem, et hospitale. Ex ista habemus XL s. annuatim hereditarie census, Lamberti. Hanc habent Theoderic Gherbrandi et Riquinus Johannis de Hokelem. Ex ista debemus duci II pullos.

It. unam aream inter Martinum, mercatorem, et Theodericum, barbatonsorem. Hanc habet Petrus de Delf.

It. unam aream inter Theodericum Barbatum ex utraque parte, infra aggerem, et omnis adjectus, quod aenval dicitur, de Linghen prope istam aream, pertinet ad nos. Hanc habet Johannes de Meteren.

It. ex area Nicholai Johannis habemus X pullos hereditarie census, Lamberti.

It. duas areas inter Gherardum Wael et Elizabeth Scoen Heynen. Has habent sorores fratres [1] Antonii.

It. unam aream inter Hubertum Bartholomei et Elizabeth Scoen Heynen. Hanc habet Sanderus Důufken.

It. unam aream prope aggerem, inter die Ghemeynten ex omnibus partibus. Hanc habent Denekinus de Oye et Hughe Bier.

It. Brůustinus Magnus debet conventui V s. annuatim et plebano de Beesde V s.

De terra nostra arabili in den Polre et in Palude nostra.

In primis in den Haghe extra aggerem Xʃ jugera XXXIX virgatas.
It. in den Wert VIIIʃ jugera I hont XXXVIIʃ virgatas.
It. in Verkaterinenhaghe X jugera II hont III virgatas.
It. in parva Haghe, infra aggerem, IIIʃ jugera.
It. int Scarlaken XVI jugera II hont, VI virgatis minus.
It. int Agronden VI jugera II hont XXIX virgatas.
It. in Verghaven Campken IIII jugera, XXV virgatis minus.
It. in die Scele IX jugera.
It. domistadium cum IIII jugera LXXXIIII virgatas, prope aqueductum.
It. domistadium ex utraque parte aggeris, juxta slusam nostram.
It. opten Hoghen Spijc VIII jugera, LXIIII virgatis minus.
It. retro Hoghe Spijc, juxta Polredijc, XI jugera, Iʃ hont minus.
It. opten Noert Spijc XXIʃ jugera, XIIII virgatis minus.
It. lanxs die steghe bi die Coedamme XIX jugera XXIIII virgatas.
It. in Wouterkens camp VII jugera.
It. in die Oude steghe VIIIʃ jugera, XXVII virgatis minus.
It. in den Zantcamp X jugera II hont XXV virgatas.
It. in den Tweenhoeven, inter communem vicum ante portam nostram versus Spijc ab una parte, et aqueductum superiorem ex alia parte, XXXVIII jug., Iʃ hont minus.

1) fratris?

It. in den Beemden XII jugera II hont, III virgatis minus.
It. in den Ganshoevel extra Polre VII jugera.
It. in den Gheer XVIII jugera.
It. in den Keescamp XII jugera I hont.
It. in den Prenc XXIII jugera IIII hont XV virgatas.
It. in die Coecamp XXX jugera II hont.
It. in superiori Woertcamp, versus Beesde, XV jugera.
It. in superiori parvo Woertcamp, versus Tricht, IIII jugera IIII$ hont.
It. in den Hoyecamp X jugera.
It. in mediocri Woertcamp, versus Beesde, XV jugera in duobus campis.
It. in alio campo, versus Tricht, XV jugera.
It. in inferiori Woertcamp, versus Beesde, XVIII jugera XVIII virgatas.
It. in alio inferiori, versus Tricht, XVIII jugera.
It. in den Botercamp superiorem, prope slusam nostram et aggerem, IX jug. LXX virg.
It. ibid. in inferiori Botercamp, juxta aqueductum et campum predictum, VIII$ jugera XV virgatas.
It. ibid. in superiori Botercamp, versus orientem, juxta antiquum aqueductum, VII jugera I hont LXXX virgatas.
It. in inferiori, prope antiquum aqueductum, X$ jugera $ hont.
It. in superiori Perdencamp XIX jugera $ hont.
It. in den middelsten Pertscamp XXII jugera IIII hont.
It. in inferiori Perdencamp, prope Coecamp, XIX jugera I hont.
It. in inferiori Perdencamp, versus orientem, XVII jugera I$ hont.
It. in Janscamp superiorem XII jugera II hont.
It. in inferiori Janscamp XI jugera.
It. in den Bottelscamp XXII jugera, $ hont.
It. in den Bernecamp XXII jugera IIII hont.
It. in den Ranscamp XXIII jugera V hont.
It. opt Hoghevelt, prope antiquum aqueductum et Botercamp, XIII jugera in uno campo.
It. in alio Campo, a latere orientali campi predicti, XIIII jugera.
It. in alio Campo, ascendendo versus orientem, IX jugera II$ hont.
It. ibid., adhuc ascendendo versus orientem, VI jugera.
It. ibid., ascendendo, I jugerum, in quo Johannes de Mosa sedet.
It. ibid. juxta Seghedijc, I jugerum, in quo Johannes Hildewardis sedet, cum tribus jugeribus sibi advenientibus.
It. in den Gheer, juxta Segedijc VIII jugera.
It. ibid. inferius Stert, versus occidentem (*Oningevuld.*)
It. ibid., opten Uterdijc, IIII jugera, in quibus Egho et Keyo sedent.
It. ibid. unum domistadium, in quo Agnes sedet.
It. in den Cortencamp XVI jugera.
It. in parvo haren Wellins camp XIX jugera I hont.
It. in magno her Wellins camp XXV jugera V hont.
It. in den Aschercamp, in superiori prope Seghedijc, XIIII jugera II$ hont.

It. in mediocri in den Aschercamp XII jugera II hont XLI virgatas.
It. in inferiori Aschercamp, juxta Perdencamp, XII jugera V hont XX virgatas.
It. in superiori Palkencamp, versus orientem, juxta Seghedijc ex una parte et stegham ex altera, VIII$ jugera XL virgatas.
It. ibidem campum predictum juxta Seghedijc, VII jugera IIII hont XLVII virgatas.
It. ibidem in superiori Palkencamp, prope Ranscamp et stegham, VIII jugera I$ hont VIII virgatas.
It. in alio campo, juxta campum predictum versus den Biscopsgrave et juxta Ranscamp, IX jugera II hont XXXIII virgatas.
It. in mediocri Ranscamp, prope Seghedijc, VIII jugera 1$ hont XXVIII virgatas.
It. ibid. in mediocri campo inferiori, juxta Berncamp, VIII jug. I hont XII virg.
It. in inferiori Palkencamp, juxta sGrevendamme, XVIII jugera $ hont.

Summa summarum omnium jugerum in pratario (?) nostro scilicet VIII^c XLIII jugera.
Summa summarum 823 *jugera* 20 *virgatas.*

Hec est terra nostra in jurisdictione in Roemde.

In primis in den Uterdijc, juxta prepositum Sancti Petri ex una parte et Rutgherum Wenemari ex altera, in superiori parte, IIII jug. I hont XXIII virg.
It. in den Uterdike, in inferiori parte, IIII jugera I hont.
It. frustum terre opten Spijc, inter dominum de Asperen ex una parte et communem stegham ex altera, in superiori fine, V jugera IIII$ hont.
It. in inferiori fine terre predicte IIII jugera II hont.
It. frustum terre in den Nesacker, inter Alardum de Haeften ex una parte et communem stegam ex altera, V$ jugera XL virgatas.
It. frustum terre op die Verghede, jacens tenden den Nesacker, inter Alardum de Haeften ex una parte et communem stegham ex alia, IX jug. II hont.
It. (in) quodam campo terre retro ecclesiam, inter Nicolaum Holle ex una parte et communem stegam ex altera, XIIII jugera V hont.
It. in quodam frusto terre in die neder Henghemenghe, in superiori fine, IIII$ jugera XXX virgatas.
It. in fine inferiori loci predicti VI jugera V$ hont.
It. in quodam frusto terre jacente in die Cortehoeven, inter duas stegas, X$ jugera XXX virgatas.
It. in die Stelte, inter ducem Ghelrensem et filios Spierincs, V$ jug. XXX virg.
It. hec est terra jacens van den Zittert nederwaert totter Marken, inter duas steghas.
In primis in inferiori Boemelscamp XI jugera.
It. in den middelsten Boemelscamp XI jugera I hont.
It. in superiori Bomelscamp, XI jugera. Et hii tres campi jacent inter Marc et campum dictum Cortencamp.
It. in den Cortencamp inter Bomelscamp et Keescamp, X jugera IIII$ hont.
It. in den Keescamp, qui jacet inter Cortencamp et Botercamp, XX jug. IIII hont.
It. in duobus campis dictis Botercamp, jacentibus inter Kesecamp ex una parte et der Moenkeweyde ex altera, quorum inferior tenet octo jugera IIII$ hont.

It. superior, VI jugera IIII$ hont.

It. in der Moenkeweide, inter Zitttert ex una parte et Botercamp ex altera, XXIIII jugera, minus uno hont.

Ista terra est divisa in IIII campos, quorum quilibet inferior et superior laceraliter versus Ghellinchem continet V jugera IIII hont LXXV virgatas, terra arabilis. It. superior, versus Eynspijc, VI jugera X virg., et inferior V jugera V hont XL virgatas, terra arabilis.

It. frustum terre op die Woerde, inter ducem Ghelrensem ex una parte et custodiam de Roemde ex altera, VI jugera V hont.

It. terra arabilis, jacens circumquaque domum nostram in Roemde, XVII jugera.

It. terra, jacens retro aream nostram, in qua sedet Johannes de Hesel, III jug.

It. frustum terre in Doesteringhe juxta aggerem, inter ducem Ghelrensem ex una parte et dom. de Asperen ex altera, in superiori fine III jugera I$ hont.

It. in inferiori fine terre predicte IIII jugera IIII hont.

It. in den Perrichoeve, inter heredes dom. Willelmi Koc, militis, ex una parte, et Sanderum dictum Wolf ex alia, VII jugera.

It. in die Cortehoeven, inter heredes Theodrici dicti Bouts (ex) utraque parte, IIII jugera IIII hont et LXXIIII virgatas.

De areis nostris in Roemde.

In primis habemus unam aream, quam habent Henricus Rode et Amelius, que jacet inter Mettam Verave ex una parte et ducem Ghelrensem ex alia.

It. habemus unam, quam habet Voghelaer, que jacet inter ducem Ghelrensem ex una parte et communem stegham ex alia.

It. habemus unam aream, quam quondam habuit Hugho de Brakel, inter Hughonem, fabri, ex una parte et heredes Johannis Puls ex altera.

It. habemus unam aream, quam possidet Tugghe, que jacet inter ducem Ghelrensem et heredes Johannis Puls.

It. habemus unam aream inter communem vicum et Hollaert, quam possidet Roverus.

It. unam aream habemus inter ducem Ghelrensem et heredes domini de Asperen, quam possidet Scetter.

It. habemus unam aream extra aggerem, inter heredes Pollincs ex una parte et monasterium nostrum ex alia, quam possidet Scoef.

It. habemus unam aream *et duo hont terre,* juxta ecclesiam et nos ex una parte et ducem Ghelrensem ex altera, in qua sedet Symon Quattel.

It. habemus unam aream inter nos et vicum dictum Kercsteghe, in qua sedet plebanus.

It. habemus quoddam frustum terre retro ecclesiam, dictum Grient, inter nos et communem stegham.

It. habemus unam aream inter Trudam Hermanni Naghels et Theodericum, filium Rodolphi.

It. habemus ibid. XV lb. annuatim, per heredes Theoderici de Tuul, Lamberti, ex IX jugeribus in die Eyghen, inter terram plebani de Roemde ex una

parte et Theodericum predictum, Hubertum Wonnegaerdis, Laurentium Harberni et heredes Johannis de Berke ex altera, et ex IIIIſ jugeribus ibidem in die Eyghen, inter Hubertum Wonnegardis ex utraque parte, et pertinent ad conventum.

It. ibid. habet plebanus ecclesie circa XII jugera.

De areis nostris in Eynspijc.

In primis, infra aggerem et extra, juxta heredes Henrici Autscals in superiori parte et areas nostras, in quibus morantur Theodricus Volkeri infra aggerem et Henricus Winter extra aggerem in parte inferiori, et pertinent ad Henricum Zasse ad vitam.

It. omnes aree ibidem pertinent ad nos tam infra aggerem quam extra, infra communem vicum et Linghen, usque ad areas heredum domini de Asperen, in quibus Rutgherus, filius Aleydis, sedet.

It. ibidem habemus duas areas, juxta Arnoldum de Stegha ex una parte et heredes Everardi Hier ex altera.

It. habemus duas areas inter Petrum, filium domini de Asperen, ex una parte et communem stegham ex alia.

It. ibid. habemus areas infra communem stegham et Albertum Autscal.

It. ibid. habemus tres areas inter Albertum Outscalc et terram nostram dictam Ganscamp.

It. habemus ibid. *III areas* in die Haer, infra Haerhusen et domistadium Henrici Zas, et habet Henricus Zas ad ejus vitam.

It. ibid. V areas in die Haer, inter Henricum Zasse et nos, et habet Henricus Zasse ad ejus vitam.

It. ibidem in die Haer, habemus unam aream inter Ghisebertum Zas et monasterium nostrum.

It. habemus ibidem VI areas, ex opposito ecclesie versus orientem, inter heredes domini de Asperen ex una parte et Henricum Spijc ex alia.

It. habemus III areas ibidem inter heredes domini de Asperen, ubi moratur Jacobus, filius Willelmi, et Henricum de Spijc.

It. comparavit dominus Henricus Zwert, abbas, VII hont erga Hubertum de Beesde, situata in terra conventus nostri.

De bonis nostris in Eynspijc.

In primis habemus ibidem, extra aggerem ex opposito Beest, IIII jugera V hont, empta per Henricum de Werva et Henricum de Horreo erga Florentium Johannis, et pertinet ad eos et ad eorum vitam, sed, ipsis mortuis, monasterio nostro sine omni contradictione remanebunt. Littere sunt inde scabinales.

Item op Crucken hofstat butendijcs IIIIſ hont.

It. IIſ hont, retro Henricum Awyt, juxta Snel.

It. retro villam de Eynspijc, inter dom. Arnoldum Kemereer et dom. de Asperen ex una parte, et heredes domicelle Aghate et Willelmi de Eynspijc ex altera, IX jugera IIII hont.

It. op Gansecamp, juxta aream quam quondam inhabitavit Petrus dictus van den Hoest ex una parte, et heredes Willelmi de Eynspijc ex altera, XVII hont et XXV virgatas.

It. op die Breyde, inter dom. de Asperen ex una parte et heredes Willelmi de Eynspijc et Alberti Outscalc ex altera, IV jugera LXX virgatas.

It. in Westeringhen in fine inferiori, inter Oliverum ex una parte et Molencamp ex altera, V jugera LX virgatas.

It. in Westeringhen, in fine superiori, III$\frac{1}{2}$ jugera LXXVIII virgatas.

It. in den Molencamp in fine inferiori, inter Westeringhen ex una parte et heredes Jacobi van der Elborch ex alia, III jugera V hont XX virgatas.

It. in den Molencamp, in fine superiori, XVI hont.

It. in den Molencamp, inter heredes Jacobi van der Elborch ex una parte et op die Weteringhe ex alia, IIII jugera II$\frac{1}{2}$ hont.

It. in superiori Oudeweide XV jugera.

It. in Oudeweyda Ghenekini de Mille X jugera I hont XX virgatas.

It. in die middelste Oudeweyde XV jugera IIII hont.

It. in inferiori Oudeweyde XIII jugera III$\frac{1}{2}$ hont.

It. ibid. V$\frac{1}{2}$ jugera juxta communem vicum.

It. in palude de Eynspijc. In primis, in her Henricscampken, juxta heredes Baudekini de Reno ex una parte et comitem Ghelrensem ex altera, V jugera minus dimidio hont.

It. in Teylincscamp, inter dom. de Asperen ex una parte et monasterium ex altera, VI jugera XVI virgatas.

It. ratione in oppositum retro Teylincscamp I jugerum, inter dom. de Asperen ex una parte et monasterium nostrum ex alia parte.

It. ibid. III jugera, que fuerunt Henrici Zassen.

It. in inferiori Haecscamp, jacens juxta Henricum de Werva, IX jugera II hont.

It. in superiori Haecscamp, IX jugera et dimidium hont.

It. in den Hornixcamp, juxta Haecscamp ex una parte et Deylschen grave ex alia parte, IX$\frac{1}{2}$ jugera.

It. in Liedewighencampken VI jugera III$\frac{1}{2}$ hont.

It. in den Hoycamp XII jugera et dimidium hont.

It. in superiori fine in den Cortencamp in palude, juxta communem stegam ex una parte et den Hoycamp et Liedewighencamp ex altera, VII jugera I$\frac{1}{2}$ hont XX virgatas.

It. int nederste eynde van den Cortencamp, VII jugera et dimidium hont.

It. in die Cortehoven de Eynspijc. In primis in die Cortehoeve que jacet lancs op den Broecgrave, VIII jugera II hont.

It. in die Cortehoeve, que inmediate sequitur predictum mansum, XI jug. I hont. Et hii predicti duo mansi jacent inter Broecgrave ex una parte et dominum de Asperen ex alia parte.

It. in een ander Cortehoeve, jacente inter dom. de Asperen ex una parte et heredes Willelmi de Eynspijc ex altera, VI jugera, XXXIII virg. minus.

It. habemus in die Cortenhoeven duos campos inter Arnoldum de Helwe et communem vicum, continentes X jug., quos Barwinus habet ad vitam suam.

It. in Vrieskens weyde, que jacet inter Goswinum de Tricht ex una parte et antiquam stegham ex alia parte, X jugera II hont.
It. in superiori Dijstelcamp, XIIII jugera, minus uno hont.
It. in den middelsten Dijstelcamp XI jugera.
It. in inferiori Dijstelcamp X jugera I$\frac{1}{2}$ hont.
Et hii tres campi predicti jacent inter comitem Ghelrensem et dominum de Asperen ex una parte, et Goswinum de Tricht et Henricum Willelmi ex altera.
It. in die Langhehoeven jacent IIII campi.
In superiori campo IX jugera III$\frac{1}{2}$ hont.
It. in sequenti campo IX jugera II$\frac{1}{2}$ hont.
It. in tercio sequenti IX jugera II$\frac{1}{2}$ hont.
It. in quarto sequenti VIII jugera III hont.
Et hii campi jacent inter comitem Gelrensem et dom. de Asperen ex una parte, et communem stegam ex altera.
It. op Gansberghen, juxta communem stegam ex une parte et Arnoldum de Helwe ex altera, VII jugera I$\frac{1}{2}$ hont.
It. in parvo Sittert, juxta magnum Sittert ex una parte et Arnoldum de Helwe ex altera, IX$\frac{1}{2}$ hont.
It. in magno Sittert, juxta parvum Sittert ex una parte et Bonendaelschen grave ex altera, X jugera II hont.
It. habemus tres campos int Cortlant, jacentes juxta Sittert et Gansberghen ex una parte et inferiorem finem van Bonendale ex altera. In superiori Cortencamp juxta domum V$\frac{1}{2}$ jugera.
It. in de middelsten Cortencamp V jugera II hont.
It. in tertio Cortencamp V jugera.
It. in die Hare (*Oningevuld.*)
It. in superiore fine de Bonendale, jacens juxta Hare ex una parte et Arnoldum Johannis ex altera, VIII$\frac{1}{2}$ jugera.
It. in inferiore fine de Bonendale, juxta Cortlant ex una parte et Oliverum ex altera, IX jugera I$\frac{1}{2}$ hont.
It. quedam terra jacens juxta aggerem, inter Henricum de Spijc ex una parte et Albertum Oudescalc ex altera, continet III jugera, LX virgatis minus.
It. quoddam aliud frustum terre aggerem, inter communem stegam (et) Egidium Sanderi, V jugera et II hont.
It. aliud frustum terre juxta aggerem, inter Egidium Sanderi ex una parte et die gemeyne weteringhe van Deyle ex alia, X hont.
It. habemus ibidem III lb. IIII s. census, Petri ad Cathedram, ex Guldencamp, per Oliverum vel ejus heredes solvendos, et hunc censum legavit Oliverus in testamentum tali conditione, quod monasterium nostrum habebit inde singulos dicto termino XL s. perpetue, et conventus noster VI s. perpetui census. It. ecclesie de Eynspijc X s. perpetui census. It. plebano pro tempore existenti in Eynspijc V s. perpetui census. It. custodi de Eynspijc pro tempore existenti III s. hereditarii census. Litteras habemus inde scabinales. Sed nota,

quod VI s. predictos, quos conventus noster inde habet, non legavit conventui sed assignavit ex ista terra, pro aliis VI s. quos debuit conventui nostro ex domistadio suo, de consensu conventus et abbatis.

It. habemus ibid. ex dimidio jugero et LXX virgatis terre, in loco dicto Optgroetstuuc, et ex domo et area heredum Henrici Wilhelmi, in qua habitant, III lb. census, Petri ad Cathedram solvendas.

It. habemus ibid. ex area, in qua sedet uxor Everardi, X s., Lamberti, perpetui census.

It. XXXIIII s. census, Victoris, ex Iς jugera in Westeringhen, inter heredes Oliveri et Ghiselbertum Zasse, solvendos per Ghiselbertum predictum.

It. tenet a nobis Johannes, filius Oliveri, IIII jugera extra aggerem inter nos et communem aggerem.

De bonis nostris in Deyl.

In primis extra aggerem X jugera, uno hont minus.
It. juxta Falconem XXII hont, XI virgatis minus.
It. prope vicum IIIς jugera virgatas.
It. op den Acker XI hont. *Scilicet Oliferi van Beesde.*
It. op die Tiengherden XIII hont X virgatas.
It. op den Rijsacker Vς jugera.
It. prope den Rijsacker III hont X virgatas.
It. op den Hoghenwert VIII jugera LXX virgatas.
It. una petia que fuit Wouteri Wautert, continens VII hont XII virgatas.
It. ante aggerem, ex utraque parte Hackonis, XI hont XVIII virgatas.
It. in den Daellenwert VIII jugera, unum hont et XL virgatas.
It. op den Gheer II jugera IIIIς hont.
It. op den Grient XI hont XXX virgatas.
It. op den Dijchaer V jugera II hont.
It. retro domum XII jugera IIIIς hont.
Domistadium tenet II hont.
Summa in den Wert tenet LXX jugera, duobus hont et VI virgatis minus.
It. ibid. retro ecclesiam VII hont.
It. op die Hoe Iς jugera.
It. retro Ghiselbertum de Deyl, duo jugera.
It. in palude X jugera.
It. in magno campo, op die Daelweyde, XVI jugera IIII hont.
It. ibid., op die Daelweyde, IIIIς jugera. De istis debemus altari in Lanxmeer VIII lb. annuatim.
It. Arnoldus Ade habet unam petiam continentem (*Oningevuld.*)
It. in loco dicto Drup III jugera.
It. habemus in palude IIII jugera XLVIII virgatas, juxta plebanum de Deyl.
It. habemus IIII jugera prope Stenenbrugghe.
Conventus habet ibid. VI jugera.
Et X lb. annuas ex VIII jugeribus, dictis Vrowijc.
It. infirmitorium habet VIς jugera op die Daelweyde.

It. habemus op die Hoe XI$\frac{1}{2}$ jugera XVII virgatas.
It. debet nobis Albertus Outscalc IIII lb., annuatim in die Petri ad Cathedram, ex VIII jugeribus, dictis Boninchoeve, recipiendas.
It. Falco, filius Falconis, debet nobis annuatim XL s. in die Penthecostes, ex duobus jugeribus terre op Vrowijc.
It. habemus ibid. XV denarios ex domo lapidea et area, que fuerant Ghiselberti de Deyl et modo dom. Wilhelmi de Tuul.

De bonis nostris in Borchmalsen.[1]

In primis XXVII jugera in loco dicto Delfgheweren, in duobus campis.
It. XIX jugera III hont in den Voetacker.
It. VI$\frac{1}{2}$ jugera opt Onner.
It. ibid. IIII lb. census, in die Purificationis solvendas per heredes Ottonis domini Hackonis.
It. ibid. IIII lb., in die Nativitatis Johannis Baptiste solvendas per Johannem de Tiel.
It. ibid. IIII lb. census, in die Remigii solvendas per Rutgherum de Mewel.
It ibid. XXV s. census Martini, ex area et domo in qua Dybbout Lemmekini et Aleydis ejus soror commorantur.
It. ibid. I lb. census, Martini, ex area Henrici Clauwaerts, et iste due aree pertinent ad Henricum Zasse.
It. habemus in Est IIII areas.
It. tenent a nobis heredes Hacconis de Malsen in feodo VII jugera in Malsen, in loco dicto Voerdenwert.

De bonis nostris in Wadenoy.

In primis habemus ibid., in manso dicto Tielsche hoeve, XII jugera.
It. habemus I$\frac{1}{2}$ jugera in jurisdictione in Droempt.
It. habemus I$\frac{1}{2}$ jugera in jurisdictione de Zeenwijnden, opten Cortenbeemden.
It. habemus ibid. VII jugera in loco dicto Muusgat.
It. ibid. prope terram predictam VIII hont.
It. ibid. I jugerum in duobus frustis juxta terram monialium.
It. habemus in Wadenoye XIIII hont XXVI virgatas op die Vergherden, inter moniales de Sinu[2] et Corstans.
It. ibid. X hont XLII virgatas, inter heredes dom. Willelmi Kocs et Gerardum de Dornic.
It. ibid. III lb. census, Philippi et Jacobi, persolvendas ex duobus jugeribus in loco dicto Vergherden, inter Wenemarum Henrici et Theodoricum de Blitterswijc.
It. habemus ibid. IIII lb. census, per Jacobum Keyen, in die Purificationis, ex V jugeribus, in palude inter aqueductum et heredes Keyen, (solvendas).
It. ibid. XL s. census, in die Penthecostes, per Nout, filium Henrici, ex XVI hont terre in loco dicto Bredewert et Audeninghen, inter moniales de Sinu[2] et Lambertum fratrem ejus, (solvendos).

[1]) Geldermalsen. [2]) Zennewijnen.

It. ibid. X$ lb. census, ex IIII jugeribus III hont LXX virgatis in den Polre, inter heredes domini Willelmi Koc et Korstans, et ex I jugero in eodem loco, inter moniales de Sinu et Alardum Hacken, per Sanderum Arnoldi infra mensem post festum Pasche solvendas.
It. habemus ibid. circa IX lb. census annuatim, ex areis juxta magnum vicum ex utraque parte.

De bonis nostris in Tiela.

It. habemus in Tiela, III lb. hereditarii census, ex integrali domistadio, in quo Gherardus de Tiel commorare consuevit, dominica Invocavit persolvendas, et pertinet ad infirmitorium.

De bonis nostris in Hemert.

It. habemus in Hemert XL s. census, annuatim Matthei.

Vauderic.

It. in Vauderic, IIII lb. per heredes domini Goswini dicti Koc, ex XVIII jugeribus terre, in loco dicto Haer int Voerbroec, inter heredes Ywani de Vauderic et communem vicum, in octavis Pasche solvendas.

De bonis nostris in Hier.

In primis in loco dicto Snellevelde XXIII jugera V hont.
It. ibid. habemus XVIII jugera over den Eversgrave.
It. ibid. IX jugera, inter den Everschengrave et Alardum Brede.
It. ibid. III jugera over den Everschengrave inter nos.
It. ibid. IIII jugera tusschen Mere ende Wech.
It. ibid. I jugerum tusschen Mere ende Wech.
It. in loco dicto Worden IX jugera.
It. unum jugerum in die Worden.
It. op die Worden V jugera.
It. ibid. op die Woerden VI jugera.
It. ibid. in die Kerchoeve III jugera.
It. X jugera IIII hont LXXX virgatas in palude in den Hoeven.
It. X jugera in den Calverhornic, inter Lubbensloet et communitatem Coelheit.
It. ibid. in die Vloken IIII jugera.
It. ibid. XX hont in loco dicto Vaudtacker.
It. VII hont in loco dicto Vlacworden.
It. I jugerum op die Worden.
It. habemus ibid. III lb. annuatim, ex domo et domistadio quondam Ghiselberti Hac.
It. debemus heredibus Gherardi Fey, ex quinque jugeribus terre in Hier op die Woerden, V lb. annuatim, Petri.

Haeften.

In primis habemus in Haeften VIII libras annuatim, Martini, ex area in qua inhabitat Ghiselbertus de Haeften.

Helwe.

In primis habemus in Helwe IX jugera, que emit frater Thomas, sita in loco dicto Bomelscamp opten Oversten egghen, inter Willelmum dictum Wolf et Hollandrinum de Tuul. Ad conventum.

It. prope eundem habemus V jugera cum dimidio, in den Meycamp. Ad conventum.

It. ibid XXV jugera Hollandrini de Tuul.

It. III$ jugera in loco dicto Scaepsfuersts.

It. III jugera I$ hont in loco dicto Bomelscamp.

It. duo jugera et LXXXVI perticas in loco Bomelscamp.

It. habemus ibid., in loco dicto Vriescamp, XII jug. unum hont et XII$ virgatas.

It. ibid. VI jugera in loco dicto Meycamp, inter nos et Ghiselbertum Zasse.

Wuren. Gameren.

It. habemus in Vuren IIII lb. census, annuatim in die Circumcisionis solvendas per Nicholaum, filium Enghelberti.

It. in Gameren IIII jugera terre in den Clockencamp

It. habemus ibid. X lb. census, annuatim Martini, ex una domo et area et ex IX jugeribus terre retro versus austrum.

It. debemus ex campo quondam Hollandrini, XII lb. ad duos pannos et I lb. ad calcios, et III lb. presbyterio in Tuul.

De bonis nostris in Bomel.

In primis habemus in Bomel I$ jugera in loco Odijc.

It. ibid. III lb. X s. census, *Petri ad Cathedram* [1], de domo et area et aliis hereditatibus Cristine, relicte Johannis, filii Huberti.

It. ibid. V s. census, Lamberti, ex area in loco dicto Insula.

It. ibid. III lb. VI s. census, Lamberti, ex domo et area inter Petrum Molle et Henricum de Werva.

It. ibid. X s. census, Lamberti, ex IIII hont terre super Westerwiker werf.

It. IIII lb. census, Martini, ex duabus areis, in quibus morantur Paulus Baert et Godefridus, faber.

It. ibid. XII lb. census, Petri ad Cathedram, ex domo et area in qua sedet (*Oningevuld.*)

It. XIII lb. VI s. census, Lamberti, ex areis in Vriesensteghe.

It. ibid. VIII lb. census, Petri ad Cathedram, ex diversis areis quas habuerat Coenrardus Rode. *Snavel vendidit.*

It. ibid. I lb. census, Martini, ex area juxta Johannem Sticker.

It. XLV s. census, Lamberti, ex area in qua Bartholdus, sutor, moratur.

It. XIIII s. census, Lamberti, ex area in qua moratur Egbertus Molle.

It. II lb. census, Lamberti, ex area inter Ludekinum Feyter et communem vicum.

It. ibid. I lb., Lamberti, ex area et domo in qua moratur Nicholaus de Ghent.

It. habemus ibid. XL s., in die Penthecostes, ex domo et area in qua moratur Arnoldus, filius Nicholai Utenwerde.

1) Er stond, doch uitgeschrapt: „Lamberti."

It. habemus ibid. molendinum ventulanum, de quo debemus domino Theoderico Warijn II g. . . . It. debemus de eodem molendino, domino duci, III s. nigrorum denariorum. [1]
It. debemus duci Ghelrensi XII s. ex areis nostris in Volewighen steghe.
Nota. It. die Calvercamp inter areas predictas et vicos circumjacentes.

De bonis nostris in Rossem.

In primis habemus in Rossem XI lb. census, Stephani Prothomartyris, ex diversis locis.
It. habemus ibidem IIII jugera III hont per Gosuinum Struve.

Driele.

In primis III lb. census, Petri, ex duobus jugeribus terre opten Vliedaert.
It. ibidem habemus unam aream inter heredes Herberni de Arkel, militis, et heredes Johannis de Zolen.
It. ib. III lb. census, in Nativitate Domini, ex IIII jug. in loco dicto Uutwikerwert.
It. ibidem IIII lb. census, Martini, ex petia terre dicta Achterdije et ex septem [2] jugeribus super Pulsteghe.
It. ibidem IIII lb. (census), Martini, ex tribus jugeribus et II hont LXXX virg. in loco dicto Crumacker, et ex uno jugere super Pascuam comitis, et ex duobus jugeribus et XVI virgatis super Vliedert.

(De bonis nostris in) Vurden. [3]

In primis habemus in Wo̊rden opten Beynaert VIII hont XC virgatas.
It. opten Hofacker II jugera III hont XV virgatas.
It. die Zalen II jugera V hont XX virgatas.
It. die Crommewade II jugera II hont XXXV virgatas.
It. die Hoghebiesen VI jugera LXX virgatas.
It. die Nederbiesen XI hont XXXVIII virgatas.
It. die Nederscampert II$ jugera XXVIII virgatas.
It. die Scaren I hont XX virgatas.
It. die Cleyne Rijt I jugerum XX virgatas.
It. die Wilgaert III hont XXXVI virgatas.
It. in den Endenpoele III hont XVII virgatas.
It. opten Biesencamp III hont XV virgatas.
It. ibidem opten Biesencamp IIII hont V virgatas.
It. op Hůghenacker VIII hont LX virgatas.
It. opten Maeracker III$ jugera L virgatas.
It. op die Grippelen III$ jugera LXXX virgatas.
It. opten Hovel XI hont LXXX virgatas.

1) Vgl. nº 339, waar het van den molen verschuldigde anders wordt opgegeven. Dienovereenkomstig zoude men hier moeten lezen: „de quo debemus domino Theoderico Warijn XXXII denarios census et domino duci II pullos."
2) In plaats van „ex septem" staat er: „exceptis", doch vergelijk nº 437.
3) Weurt. Vele der onder dit hoofd vermelde plaatselijke benamingen zijn alsnog daar bekend.

It. opten Scampert IIII$\frac{1}{2}$ jugera LXXXV virgatas.
It. op die Duvelsbrake II$\frac{1}{2}$ jugera XXX virgatas.
It. ibidem XI hont XL virgatas.
It. in den Sweyme IIII jugera XLVI virgatas.
It. in die Crummenwaer V hont XXV virgatas.
It. ibidem V hont XL virgatas.
It. in die Voscule II jugera LX virgatas.
It. op die Walmers II jugera IIII hont V virgatas.
It. die Wade acker VIII hont LX virgatas.
It. die Scymminc IX hont XCV virgatas.
It. die Voscule X hont XXXVI virgatas.
It. die Steynrebosche IIII hont.
It in den Wert IIII jugera II hont LXXX virgatas.
It. op den Grient II jugera V hont LXX virgatas.
It. op die Gheslaghe XII$\frac{1}{2}$ jugera L virgatas.
It. die Scietgaert II jugera XC virgatas.
It. den camp tuschen den Rietdale ende den dike, VIII jugera X virgatas.
It. die acker ende dat Rietdale III jugera V hont L virgatas.
It. die Staer III hont XX virgatas.
It. op die Zessenem I hont LXXX virgatas.
It. die Pade acker IIII hont V virgatas.
It. in der Beempt IIII jugera I hont XXV virgatas.
It. op den Biesencamp V hont LV virgatas.
It. bi den groten acker III hont XL virgatas.
It. op den Boxacker XI hont LV virgatas.
It. bi Jans Zalen hof V hont X virgatas.
It. Jans Zalen hofstat VIII hont LXV virgatas.
It. die Groet ende dat Brůet, is onghemeten; dat leghet tusschen XXVII jugera ende XXX.

(De censu nostro in) Vurden.

Iste est census noster in Woerden.
In primis Johannes Strusinc IIII s. enen maddach. (*Zie noot onder n° 360.*)
It. Henricus de Dornic IIII s. enen maddach.
It. Willem van Keelborch IIII s. IIII hoenre ende enen maddach.
It. Jan van Haert II s.
It. Jan Boenghart man XVIII s. II hoenre ende twe maddach.
It. Willem van Wůsic III s.
It. Lize Godarts XXIIII s. enen maddach.
It. Heynric Kůesman XVI (s. ?).
It. Herman die Wilde V groten V hoenren.
It. Noůde XVIII deniers II hoenre.

Novimagio.

It. habemus in Novimagio XII lb. annuatim, in die Assumptionis, de integra man-

sione quondam domini Lamberti plebani ibidem. *Habemus IIII libris perpetuis dicti domini domus edificate super hostadium usque satisfactionem edificationis. Litteras habent abbatis et conventus.*

Gravea.

It. habemus in Gravia V lb. census, Omnium sanctorum, ex domo dicta Vinearia. *Hunc censum alienavit dominus Theodericus de Welderen, abbas, et Johannes de Sloet, prepositus, in perpetuum.*

Mille et Halle.

It. habemus Mille et in Halle circa L mansos in heydenlant et in terra arabili. De ista terra potest seminari in curte nostra in Mille XXVII jugera IIII hont, terra siliginis, et IIII jugera II hont, terra avene.
It. in Voerlaer XVIII jugera IIII hont, terra siliginis, et II jugera, terra avene.
It. bona nostra Over den berch XIIII jugera II hont XXIII virgatas, terra siliginis, et IIII hont VII virgatas, terra avene.
It. bona nostra, que habet Deneckinus, XV jugera XXV virgatas, terra siliginis, et IIII jugera, terra avene.
It. terram, quam possidet Theodericus, molendinarius, IX jug. II hont XLII virg.
It. opten berch habemus circa VI jugera.
It. habemus unum frustum terre, quod Johannes de Doerne habet.
It. in Wanroede habemus IIII parva frusta terre.

Mille.

It. in Mille habemus unum molendinum aque.
It. habemus ibidem decimam majorem et minutam.
It. habemus ibidem IX lb. recipiendas de mansu et bonis, que fuerant Gherardi de Aggere, sitis in palude de Tonglaer, persolvendas Martini et Petri.
It. debemus de bonis nostris in Mille domino de Kuue, de Horst et Voerlaer XVIII groten, et de parvo agro II s.
It. debemus ecclesie de Kuue VI s.
It. debemus in Verp XVIII deniers.
It. debemus in Loen VIII (s.?) cum uno pane.

Halle.

In primis habemus in Halle ad curtem nostram, XXV½ jugera XXX virgatas, terra siliginis.
It. ten Nuwenrade XX jugera I hont LVI virgatas, terra siliginis.
It. bona nostra op den Heydeacker, XVIII jugera I hont, terra siliginis.
It. I½ jugera IX virgatas voer den Bosche, terra siliginis.

Nisterle.

In primis habemus in Nysterle duos modios cum dimidio siliginis, mensure Buscoducis, in die Purificationis solvendos, cum conditionibus secundum quod in litteris continetur.

Vendiderunt Theodericus, abbas, et Johannes Sloet, prepositus.

Buscoducis.

It. habemus in Buscoducis VII lb. census annuatim prope Corenbrugghe, ut in litteris patebit, (quas) Alvaradis de Zulinchem habet ad vitam suam.
Istum censum mutavit dominus abbas Henricus Zwert in unum hostadium in.... Huberti de Beesde.
It. habemus ibidem I lb. census, solvendam per fratres de Baseldonc.
Iste non est venditus et spectat ad conventum.
It. ibidem I lb. census annuatim, solvendam per heredes Henrici Steenwech.
Nec ...

Kessele.

It. in Kessel habemus ad capellam nostram, curtem in Hinkenvoert cum suis attinenciis.

De bonis nostris in Tricht.

In primis in den tween Stijlwerden XIIII hont.
It. in die Stripe et Steltacker I jugerum.
It. in den Beemden I jugerum.
It. in den Oudenhoeven IIII jugera.
It. ibidem in den Oudenhoeven II jugera.
It. opten Oudenhoeven IIII jugera.
It. op den Poelacker IIII hont.
It. opten Zande IIII hont.
It. ibidem opten Zande II hont.
It. I½ hofstat inter Alardum Keyen et Zannam Rodolphi.
It. juxta Zidewinde I jugerum.
It. in den Ghere I jugerum.
It. habemus circa V jugera juxta Parric, ex una parte Rude (*Oningevuld.*)
It. de quodam agro dicto Stylwert X s. annuatim.
It. in den Kloclande XII jugera.
It. in den Rudecamp VIII jugera.
It. ibidem in den Rudecamp IIII jugera.
It. in Kloclande II mansos.
It. in die Mate III jugera.
It. in palude de Tricht in der Heyligher hoeven II jugera, ex parte fratris Henrici de Tiel.
It. ibidem duo jugera, que fuerunt Henrici Ghiselberti.
It. opten Weiden X jug., ex quibus habemus X lb. annuatim in Philippi et Jacobi.
It. habemus ibidem VII hont ad unam stegam.
It. op Coghelent VIII hont XXV virgatas, que fuerunt Rodolphi, sartoris.
It. ex una area extra aggerem ante aqueductum in superiori parte, quam nunc inhabitat Johannes dictus Picker, XII s. census annuatim, Lamberti solv.
It. XIIII hont op den Bredeacker inter Eghone(m) Theoderici ex utraque parte.

De bonis nostris in Malsen[1].

In primus habemus op den Spijc II hont XVIII virgatas, inter Werenboldum ex una parte et ecclesiam de Malsen ex alia.

It. habemus I hont opten Spijc, inter nos ex una (parte) et Hubertum de Elst et Ymman Goddem ex alia.

It. habemus V$ hont VI virgatas, inter dominum Arnoldum die Pape ex una parte et den Wreden ex alia.

It. habemus octo hont opten Spijc, que emimus contra ecclesiam de Overmalsen.

It. I$ hont et VIII virgatas ibidem.

It. II$ hont XXV virgatas inter Henricum, filium Ghibonis, ex una parte et op die Aude A ex altera parte.

It. in die Aude A VIII jugera V hont XVI virgatas.

It. an die hofstat op die Spike XXXIII jugera IIII hont XVIII virgatas.

It. op die Haelbeemt IIII hont, inter pueros Neudonis van der Steghe ex una parte et Hadewigham Frederici ex alia parte.

It. tusschen Meren XX hont, XII virgatis minus, inter dom. Hubertum Scenc ex una parte et Ghenen, filium Frederici, ex alia.

It. in den Nuwenslach IIII jugera I hont, inter Bernardum die Wilde ex una parte et Ghenen, filium Gherardi, ex altera.

It. in den Treeft XI$ jugera LXXIII virg., inter Theodericum de Benthem ex una parte et Belyam Swols ex alia.

It. ibid. II jugera I$ hont, que habet Belia ad vitam suam.

It. in den Langensclach II jugera $, inter Johannem, filium Slodders, ex una parte et Lizabetham Henrici ex altera.

It. in den Cortencamp VII$ jugera II hont XXXVIII virgatas, inter dominos de Oesbroec ex una parte et Nycolum de Odijc ex alia.

It. in den Bolt III$ jug. II hont XX virg., inter Hubertum, filium Gherardi, ex una parte et dominum de Oy ex alia.

It. op die Kadijcsacker XIII hont VIII virgatas, inter dom. Hubertum Scenc ex una parte et die Cort van Oesteringhen ex alia.

It. Overscore I$ jugera XLII virgatas, inter dominum Hubertum Scenc ex una parte et Batam Heynkini ex alia parte.

It. in die Corte Oesteringhe V hont, inter Johannem de Weldwijc ex una parte et Ghibekinum, filium Godardi, ex alia.

It. op Suderwoert III hont, XX virgatis minus, inter dominum Hubertum Scenc ex una parte et Willelmum, filium Bochovens, ex altera.

It. op Ghenewort III$ jugera, VIII virgatis minus, inter dom. Hubertum Scenc et dom. Theodericum de Benthem ex una parte et dom. de Oy ex altera.

It. op Suderoert II hont, XV virgatis minus, inter dom. Hubertum Scenc ex una parte et Willelmum de Bochoven ex alia.

It. ibid. op die Woert III$ hont V virgatas, inter dom. Hubertum Scenc ex una parte et Rodolphum Rode ex alia.

[1]) Buurmalsen.

It. op den Boenacker, qui jacet prope Groenenwech, V hont XIX virgatas.

It. in den Blanckenpoel III$ hont XVII virgatas, inter pueros van der Steghe ex utraque parte.

It. in die Mate V jugera V$ hont XXIII virgatas, inter aqueductum ex una parte et Auder armer lude camp ex alia.

It. in die Roedereyte XXIIII hont XVI virgatas, inter Hadewigham Frederici ex una parte et die hoeve que Henricus, filius Griete, dedit in claustro.

It. in die Rodereyte I jugerum et LXXVIII$ virgatas, inter nos ex una parte et Ghiselbertum Hackaert.

It. op Eerswort X$ hont XX virgatas, inter dom. de Bueren ex una parte et Hackardum ex alia.

It. in die Hoefslaghe VIII$ jugera, op die Ziedewinde ex una parte et Neuden camp ex alia.

It. ibid. XV jugera III hont LXXX virgatas.

It. habemus ibid. III lb. annuatim de quodam domistadio.

It. in den Bieshovel, in tres campos: In superiori campo XIIII jugera.

It. in mediocri XII jugera.

It. in inferiori XI jugera.

It. Oversluse I$ jug., inter Theodricum filium Frederici ex una parte et Robkinum die Camerlinc ex alia.

It. ibid. Oversluse $ jugerum XXX virgatas, inter (dominum) Arnoldum die pape ex una parte et Theodricum, filium Frederici, ex alia.

It. ibid. Oversluse XIIII hont, inter Albertum die Wolf ex una parte et Theodricum Boudekenszone ex altera.

It. ibid. Oversluse III$ jugera, inter Theodricum Boudekenszone ex una parte et dominum Arnoldum die pape ex altera.

It. ibid. Oversluse VIII hont, inter ecclesiam de Erichem ex una parte et dominum Hubertum Scenc ex altera.

It. ibid. Oversluse I jugerum XVIII virgatas, daer Ghysbrechts huus op steet.

It. op Coerver I jugerum XII virgatas, inter Gherardum de Lent.

It. ibid. Oversluse I jug. XXIIII virgatas, inter Theodricum Fredricszone.

It. $ jugerum, quod monasterium habuit de Ghiselberto, filio Godardi, in enen wissel inter Willelmum Bochoven ex una parte et monasterium ex altera.

It. VIII hont die Ghibe Godertszone waren, die hadden die heren in enen wissel jeghen hem, an dene zide her Hubrecht Scenc, an die ander zide Heyne Bloemaert.

It. Oversluse V hont terre VIII virgatas, quam monasterium nostrum habuit de Ghiselberto, filio Henrici, in enen wissel.

It. habemus unam aream, in qua sedet Jutta de Everdinghen, que tenet II hont terre XLII virgatas.

It. Werenbouts hofstat ende Claes van Odijcs, III hont XXXVIII scacht.

It. in die Coppel IIII jugera.

It. ibid. II hont extra aggerem, inter heredes Theoderici de Malsen ex una parte et Johannem Buul ex altera.

De bonis nostris in Asch.

In primis in Ascherwert. In primo campo XI jugera.

It. in secundo X jugera.

It. in tercio V jugera IIII½ hont.

It. in quarto XII jugera II hont.

It. habemus ibid. VII hont in loco dicto Middelvelt sive Sevengherden.

It. habemus ibid. V lb. annuatim, Petri ad Cathedram persolvendas, ex bonis heredum Wouteri, filii Aleydis. *Emit modo Wouter Rutgerssoon contra Fyam van Houweninghen, anno XLI.*

It. habemus ibid. I lb., Petri ad Cathedram, ex bonis altaris beati Nycolai in Bosinchem.

It. habemus ibid. unam aream juxta capellam.

It. habemus ibid. III libras annuatim, quas emit dominus abbas erga ecclesiam de Overmalsen.

De bonis nostris in Zoelmonde et Bosinchem.

In primis VII jugera I hont in campo sito inter Aelwije et domum Haessen.

It. VI jugera I½ hont in campo sito prope Ravenwade zijl.

It. op die Ghewerren VI jugera, tenentia XVIII virg. aggeris, III pedibus minus.

It. op die Ghewerren III jug. II hont, tenentia IX virg. aggeris, III pedibus minus.

It. ibid. V jug. II hont, cum area tenentia XV virg. aggeris, duobus pedibus minus.

It. ibid. XIX jugera IIII½ hont et XXV virgatas, tenentia XCV virgatas aggeris.

Summa op die Ghewerren tenet XXXIIII jugera II½ hont.

It. in den Middelwert II hont.

It. den Overacker et Calvercamp III jugera IIII½ hont, tenentia VII virgatas aggeris.

It. in den Pipen II hont.

It. op die Breyde IIII jugera et IIII hont.

It. in fine Breyde II½ hont, continentia VII½ virgatas aggeris.

It. prope die Breyde I½ hont, tenentia VI virgatas aggeris.

It. in Zoelmonde VIII hont op Reyentshoeve.

It. retro Asch V½ hont.

It. prope ista VII hont.

It. in Hare XV jugera.

It. prope aggerem retro Johannem de Zoelmonde III½ jugera.

It. in campo monachorum VIII jugera.

It. in alio campo monachorum XIII jugera III½ hont.

It. in den Zelmer VII jugera I½ hont.

It. ibid. in den Zelmer V jugera I hont.

It. in den Ascherwert XV jugera II½ hont.

It. in den Ascherwert, quod Johannes de Zoelmonde habet, VIII½ jugera V virgatas.

It. nos debemus, de bonis nostris in Bosinchem, domino de Buren *XIX s. VI d. en een plack, gerekent voor XII s., Lamberti.*

It. debemus domino de Kulenborch (*Oningevuld.*)

It. debemus heredibus Johannis de Zoelmonde (*Oningevuld.*)

De areis nostris in Zoelmonde.

It. habemus in Zoelmonde unam aream, prope Stephanum de Herenkem, XXXV s. annuatim.

It. unam aream, inter Lambertum de Buren et Rodolphum Knijf, X s. annuatim.

It. unam aream, inter Johannem Knoechs et Rodolfum, sartorem, XII s. annuatim.

It. op den Oert, ex area quam inhabitat Pot, filius Gobelini, V s. annuatim ad dies Martini et Petri.

It. ter Weide habemus ex una area XXX pullos annuatim, Lamberti. Ista bona pertinent ad preposituram.

It. conventus habet ex una area apud Waterboesinchem, ex una parte d. Stephani de Weyde, X s. annuatim.

It. ex parte parentum domini Henrici et Johannis de Weyde, unam libram, Pasche.

It. de novo ab heredibus Stephani de Weyde XXX s., solvendos in die Nativitatis Johannis Baptiste annuatim.

It. habet ibi conventus IIII jugera, sita in jurisdictione de Bosinchem, inter dominum Hubertum Scenc et Willelmum Spierinc.

It. habet apud Weyde infirmitorium nostrum, XVI jugera III hont.

It. habemus in Zoelmonde IIII jugera in loco dicto Middelsten coepat, inter albas moniales de Trajecto et communem vicum. Inde debemus domino de Buren VI denarios annuatim. Henricus de Werva habet unam dimidietatem et Henricus de Horreo aliam, ad vitam ipsorum.

It. astringitur nobis homagium Alardus de Zoelmonde de duobus jugeribus, sitis in den Poel retro domum suam.

It. Ernestus, filius Johannis de Zoelmonde, astringitur nobis homagium de V gheweren et debet verherghewaden XX grote.

It. ibid. Cristianus filius Spierincs[1] astringitur nobis homagium (de) IIII hont in loco dicto opten Hogheneynde, inter terram dominorum sancti Johannis et Ghenekinum Macharii.

It. tenet a nobis in feodo Pontianus Leewart[2] III jugera op Weythusenrevelt, inter terram dominorum sancti Martini et Pontianum predictum.

De bonis nostris in Lanxsmeer.

It. habemus ibid. V mansos inter tBiscopsgrave et Kaetssteghe.

It. ibid. opt Zant IIII mansos inter die Kaetssteghe et der Hoelen.

It. in den Gheer XI jugera.

It. in palude de Paveyen II mansos.

It. habemus unum mansum, qui vocatur Abshoeve, juxta Hidsmeer.

It. in den Hont L jugera.

[1]) Deze namen zijn doorgeschrapt en er is in later schrift bovengeplaatst: „Dirck Laeck".

[2]) Doorgeschrapt, en later bovengeschreven: „Lambertus Zuermont ad opus...,"

It. aree jacentes inter mansionem[1] Henrici Spronc et cappellam nostram cum I jugero.

It. habemus ibid. decimam de tribus mansis nostris in palude.

It. tenet a nobis domicella de Bueren decimam XIX mansorum in feodum super Paveyen et Rietveld, et debent verherghewaden I lb. nigrorum denariorum.

It. tenet a nobis Johannes de Loepic dimidium mansum op Outennae, et debet verherghewaden cum I salmone.

De bonis nostris in Scoenhouwen.

In primis habemus in Scoenhouwen LXX jugera, ad curtem nostram pertinenta.

It. ibid. IX jugera, in quibus sedet Lambertus Ludolphi.

It. ibid. VI jugera in die Poeltiende.

It. ibid. XVI jugera op die Weteringhe.

It. ibid. XIIII jugera op Goyervelt.

It. ibid. V jugera in Loric.

Summa jugerum centum et viginti.

It. ibid. habemus decimam majorem et minutam XLV$ mansorum. Item de quolibet mansu unum denarium Trajectensem, quolibet anno Martini.

It. conventus habet ibidem X s. annuatim Lamberti, solvendos per dominum Johannem de Blanchouwen.

It. tenet a nobis jurisdictionem Johannes Kulenborch, de Vulcoep, excepta jurisdictione de curte nostra, quam nobis retinuimus.

De bonis nostris in Haymonde.[3]

In primis habemus in Haymonde in Naeldewiker amboch LII jugera.

It. ibidem V jugera, que fuerunt domini Ja(cobi Makedoers.)[2]

[1]) Hier is later bovengeschreven: „quondam".

[2]) Zie n° 404.

[3]) Heimond is de eenige plaats in Holland, waar de abdij Mariënweerd eene door haar zelve gestichte vestiging heeft bezeten. Deze bestond uit een huis, waarschijnlijk door meer dan een kanunnik bewoond, en eene kapel op daarnaast gelegen land gebouwd (zie n°s 59 en 264).

Uit dien hoofde zullen de toenmalige andere Hollandsche goederen der abdij (St. Anthonie's Boomgaard te Haarlem werd eerst langen tijd na het verlaten van Heimond verkregen), in deze lijst onder het hoofd „Heimond" bijeengesteld zijn.

Alle deze goederen werden in 1408 aan heer Hendrik van Naaldwijk, ridder, erfmaarschalk van Noord-Holland, verkocht, met uitzondering van de vier morgen, waarop de kapel gebouwd was, door graaf Willem II in 1238 geschonken (n° 59), en voorts met uitsluiting van de vermoedelijk reeds vroeger verkochte drie morgen onder Schipluiden.

Ik deel hier mede de volgende op het Rijksarchief aanwezige perkamenten oorkonden: I. den brief waarbij graaf Willem VI zijne toestemming tot dien verkoop verleent; II, kwijtingen voor koopgelden; III, eene belofte nopens het verkrijgen van 'spausen goedkeuring van den verkoop, en IV, den koopbrief.

I. 27 Juli 1406.

Willem, bider genaden Goids palensgrave upten Rijn, hertoge in Beyeren, grave van Henegouwen, van Hollant, van Zeelant, ende here van Vries-

It. in Weteringher ambocht XX jugera.
It. in Lier ambocht XXXI jugera.
It. int Sciplede III jugera.
It. in Zande ambocht VI jugera.
It. ibidem circa VIII jugera, que emit frater Gerardus.
It. juxta Opprel VI virgatas aggeris, postea XI pedes aggeris.
It. XIX virgatas aggeris et III pedes, juxta Willelmum Henrici.
It. in Blomendale VI virgatas.
It. in Honterlant I virgatam et I pedem aggeris.
It. versus Hofdijc II virgatas.
It. de terra in Scipleder ambocht ʃ virgatam.
It. habemus ibidem decimam majorem et minutam.

It. habemus piscaturam in Sliedrecht.

lant, doen cont allen luden, dat wij geconsenteert hebben ende consenteren mit desen brieve, den abt ende sijn gemeen convente van Sinte Marienwairde, te vercopen sulke goede als sij liggende hebben binnen onsen lande van Hollant, dair sij hoir opene brieve off geven sullen diet copen, utgeset die goede die gefondeert sijn toter kerken van sGravensande, toter cappelrie voir onsen Vrouwen tSande, ende vier morgen lants die gefondeert sijn toter capellen ter Heymonde, ende scelden hem quijt alle toeseggen dat wij uptie voirseyde goede mogen hebben. In oircond desen brieve besegelt mit onsen segele.

Gegeven inden Hage, upten XXVII[sten] dach in Julio, int jair ons Heren MCCCC ende zesse.

Zegel in bruine was aan een uitgesneden en doorgestoken strook.

II. 20 Aug. 1408.

Wi Willam Sluter, bider ghenaden Goeds abt, Gherijt van Lente, prior, Johan van Breda, onder prior, Dirc van Welderen, proefst, ende dat ghemene convente van Sinte Marienweerde, gheleghen inden lande van Ghelre, inden kersdom van Utrecht, der oorden van Premonstreyt, maken cont allen den ghenen die dezen brief zellen zien of horen lezen, alse dat wi ontfanghen hebben van heren Henric van Naeldwijc, ridder, maerscalc van Noerthollant, dertien hondert ende twe ende tseventich Enghelsche nobele, wezende van zulken coep alse her Henric voerseijt teghens ons ende onzen convente ghecoft heeft, van zulken goede alse wi legghende hebben in Noerthollant, ende vanden achtien oude Vrancrijcsche scilden sjaers, die wi hadden ut eenre visscherije gheleghen in Zuythollant, bi Dordrecht, na inhoude der brieve die daer op zijn, welke dertien hondert ende twe ende tseventich Enghelsche nobele voerscreven in onzen convente ghecomen zijn ende in ons convents orbaer weder gheleyt ende ghekeert hebben. In orconde des briefs bezeghelt mit onzen zeghellen.

Ghegheven int jaer ons Heren dusent vier hondert ende achte, des Manendaghes na onzer Vrouwen dach Assumpcio.

Met het conventszegel (beschadigd) in bruine was aan een doorgestoken strook. Het zegel van den abt ontbreekt.

Nog is onder denzelfden datum voorhanden eene kwijting van genoemde geestelijken, te dezer zake, voor „drie hondert Enghelsche nobele in ofcortinghe van zulken

coep" enz. De gelijke dagteekening dezer beide stukken doet denken, dat de genoemde sommen door tusschenkomst van verschillende personen aan de abdij werden toegezonden. Het blijkt niet, of derzelver gezamenlijk bedrag, 1672 Engelsche nobelen, den geheelen koopprijs der goederen vormde. De veel latere dagteekening van den koopbrief doet veeleer vermoeden, dat tegen dien tijd nog eene betaling heeft plaats gevonden. De vertraging zal waarschijnlijk niet veroorzaakt zijn door het verwerven van de pauselijke toestemming, anders ware die in den koopbrief vermeld. Heer Hendrik zal zich de daaraan verbonden kosten bespaard hebben.

III. 23 Augustus 1408.

Wi Willam Sluter....... (*als boven*).... lezen, dat wi geloift hebben ende gheloven haren Henric van Naeldwijc, ridder, maerscalc van Noerthollant, alzo wanneer har Henric voerseyt, of zijn erfnamen, een conformaci begheren aen onzen Eertschen vader den paeus van Romen, van zulken erven ende goeden alse hi teghens ons ghecoft heeft, gheleghen in Noerthollant, ende van den achtien oude Vrancrijcsche scilden sjaers uut eenre visscheryen gheleghen in Zuethollant bi Dordrecht, dat wi dan onse consente daertoe doen ende enen machtigen zellen, op haren Heinrix cost ofte zine erfnamen, deze voerscreven confirmaci te bewerven also voere alse wijs van haren Henric voers., ofte van zinen erfnamen, vormaent worden, zonder arch. In orconde des briefs bezeghelt mit onzen zeghellen.

Ghegheven int jaer ons Heren dusent vier hondert ende achte, op sinte Bertelmeus avont.

De zegels van het convent en van den abt, in bruine was, beide geschonden, hangen aan doorgestoken strooken.

IV. 23 December 1408.

Wi Willam Sluter, bider ghenaden Goeds abt, Gherijd van Lente, prior, Johan van Breda, onder prior, Dirc van Welderen, proefst, ende dat ghemene convente van Zinte Marienweerde, gheleghen inden lande van Ghelre, inden kersdom van Utrecht, der oorden van Premonstreijt, maken cont allen denghenen die dezen brief zellen zien of horen lezen, dat wi, mit goeden voorzien ende wel beraden ons ghemeen convents voerseyt, eendrachteliken vercoft hebben, om orbaer wil ons cloesters, heren Henric van Naeldwijc, ridder, maerscalc van Noerthollant, om een zeker summe van ghelde, die ons her Henric voerseyt vol ende al betaelt heeft, den lesten penninc mitten eersten, ende die wi voert in orbaer ons ghemeen convents ghekeert ende gheleijt hebben, alzulke erven ende goede alse wi legghende hebben in Noerthollant ende hier na bescreven staen, den hoep zonder mate.

Inden eersten drie morghen lants gheleghen inden ambocht vander Wateringe, ende beleghen heeft opte oestside Philips heren Philipszoen, opt zuytende een banwech gheheten de Zuytwech, opte westside Claes Aerntszoen, opt noerteynde een banwech; ende achte ende dertich morghen lants, een deel gheleghen in den ambocht van der Wateringhe ende een deel inden ambocht van Naeldwijc, ende beleghen heeft opte oestside Dirc van Duvenvoerde, opt zuytende de Lierwech, opte westside de Nijewech, ende opt noerteynde de heren van sinte Johanne, Gheryd Bake ende Johan Wermboutszoen.

Item, inden ambocht van Naeldwijc, twalef morghen vijf hont, ende beleghen heeft opte oestside Mouwerijn Philipszoen, opt zuytende de Lierwech, opte westside meijster Hughe Witte Claeszoen, ende opt noertende Henric Doedenzoen ende joncfrou Katriin Aernt Doedenzoens. Item, noch inden zelven ambocht, twintich morghen, ende beleghen heeft aent oesteijnde de Vlietwech, opte zuijtside der Monikenlaen, opt westeijnde de Banwech, ende opte noertzide Margriete Johan Cayseerszoens. Item, noch inden zelven ambocht, drie morghen,

ende beleghen heeft opt oesteijnde de Vlietwech, opte zuijtside Johan Willamszoen van Naeldwijc, bastaert, opt westende Johan van Croft, opte noertside dat capittel van Naeldwijc.

Item, in Lier ambocht, twintich morghen, ende beleghen heeft opte oestside een banweteringe, opt zuijtende Johan Willamszoen, opte westside een banwech, ende opt noerteijnde der Moniken laen. Item, noch inden zelven ambocht, een morghen lants, ende beleghen heeft opt oesteijnde ende opte zuijtside Ghise Pijl, opt westende een laen, ende opte noertside de Lierwech. Item, inden zelven ambocht, dertiende halve morghen, ende beleghen heeft opt oestende een banwech, opte zuytside Johan Gherijtszoen, opt westende Gheertruijd Doeden kijndere ende Claes Harbarenszoen, opte noertside zulc erve alse Hughe Aerntszoen nu ter tijt bruijct. Ende van dezen voerseijde lande zel weder of wezen, vier morghen lants daer die capelle op ghefondeert was.

Item, in Zantambocht, twe morghen gheleghen in ghemeengder aerde mit Dirc van Eemskerc, her Zadelboghe ende Florens Jan Broetszoen. Item, noch inden ambocht, enen morghen lants, beleghen opt oestende den Groenenwech, opte zuytside Johan Peterszoen, opt westende de Maesdijc, opte noertside her Dirc Heynmanszoen ende Johan Brantszoen. Item, elf hont in den voerseyden ambocht, ende beleghen heeft opt oestende de Poel, opte zuijtside een banwech, opt westeijnde Johan van Pijnaker, opte noertside Pachtelaerswech. Item, noch in Zantambocht, vijf morghen beleghen opt oesteijnde her Zadelboghe ende Lude van Haerlem, opte zuytside Jacob van Paschen, opt westeijnde de stede van tsGravenzande, opt noerteijnde die capelle van Hontholredijc. Item, noch inden voerseijden ambocht, vijftehalf morghen, ende beleghen heeft opt oesteijnde een banwech, opte zuijtside zulc erve alse Johan Loef nu ter tijd bruket, opt westende den Groenenwech,. opte noertside de proefst van Coninxvelt.

Item, inden ambocht van Maselant, drie morghen, gheleghen ghemengder aerde mit her Ghijsken van Diepenborch ende her Zadelboghe.

Item, de tienden die gheleghen zijn inden ambocht van der Lier, smaltiende ende corentiende, ende gheheten zijn des Abts tiende.

Item, achtien oude Vrancrijcsche scilde sjaers ut eenre visscherijen, gheleghen in Zuythollant bi Dordrecht, mit zulken recht, toezegghen ende brieve als daer op sprekende zijn.

Ende gheloven voer ons ende onze nacomelinghen, heren Henric van Naeldwijc voerseyt ende zinen nacomelinghen, deze goede voerscreven te waren jaer ende dach commervrij, alsmen vrij eyghen goede sculdich zijn te waren. Ende waert dat her Henric van Naeldwijc voerseyt van den eyghendom vanden voers. goede binnen jaers mit rechte yet of ghewonnen worde mit eenighen brieven, die wi ofte onze convente ghegheven hebben, ende dat her Henric mit redeliker bewisinghe bewisen mochte, dat zellen wi ende onze convente ofdoen, of her Henric mach dat an onzen goede verhalen, zonder enich wederseggheu, ende alle arghelist utgesceyden. In orconde des briefs beseghelt mit onzen zeghellen.

Ghegheven int jaer ons Heren dusent vier hondert ende achte, des zonnendaghes na zinte Thomaes dach.

Met het zegel (geschonden) van den abt, in bruine was, aan een doorgestoken strook. Het conventszegel verloren.

Deze omschrijving der goederen verschilt grootelijks van die in de Goederenlijst, doch de optellingen der morgentalen komen, na aftrek van het land onder Schipluiden (vermoedelijk vroeger verkocht; zie blz. 367, noot 3), met elkander overeen. De in bovenstaande oorkonden vermelde visscherij bij Dordrecht, is de visscherij te Giessenmonde, bij Sliedrecht. Zie noot 3 onder n° 51.

Zoowel door graaf Willem VI als door de abdij, worden de vier morgen waarop de kapel stond van den verkoop uitgezonderd, en uit den brief van hertog Philips van Bourgondië, van 10 Januari 1449, afgedrukt in de noot onder nº 264, blijkt dat de kapel tot op dien tijd aan hare bestemming bleef beantwoorden. Voor het naast de kapel gelegen stuk land waarop het huis der geestelijken stond, wordt in dezen koopbrief geene uitzondering gemaakt, en de vestiging zal dus bij dezen verkoop, zooal niet vroeger, zijn opgeheven. De dienst in de kapel zal daarna zijn waargenomen door den pastoor van 's Gravenzande, steeds een Mariënweerdsch kanunnik, dien wij voor de kapel in gemelden brief van hertog Philips zien optreden, en die, nu eene kapel op de duinen (het naburige Staalduinen) in zijne parochie gesticht was, den dienst derwaarts overbracht.

Het schijnt dat reeds vroeger eenig land van Heimond (misschien gezegde vier morgen met uitzondering van het gebruik der kapel?) in het bezit van den graaf was teruggekeerd, of aan hem cijnsplichtig was geworden, want men vindt, dat o.a. „dat goet te Haymonde, ende is omtrent twintig pond sjaers", in leen bezeten werd door Jan van Egmond Jansz., heer van Wateringen, na wiens dood, dit, met het ambacht Wateringen en andere leenen, aan graaf Willem VI verviel, die er zijn bastaardzoon Lodewijk, heer tot Schandener, mede begunstigde. Bij overgifte van dezen werd Helmich van Doornick door den graaf korten tijd voor diens dood, welke op 31 Mei 1417 voorviel, er mede verlijd, welk verlij door vrouw Jacoba 18 Juli 1417 werd bevestigd (F. van Mieris, *Charterboek*, IV, blz. 404). Dit zelfde leen van Heimond wordt voorts aangetroffen onder de goederen (met inbegrip van Wateringen) waarmede, bij opdracht van Helmich van Doornick, jonkvrouw Willemina van Egmond van Wateringen (volgens v. Leeuwen, *Bat. Ill.* blz. 948, zuster van bovengenoemden Jan van Egmond Jansz.), door vrouw Jacoba beleend werd 8 April 1429, en onder die, waarmede haar man, Willem, heer van Naaldwijk, door hertog Philips werd verlijd 9 November 1433. *Handvesten van Vlaardingen*, Utrecht, 1775, blz. 392—399.

VERSPREIDE AANTEEKENINGEN,

(met weglating van eenige geheel onbeduidende,) door verschillende latere handen, doch blijkbaar alle vóór het einde, zoo niet vóór het midden, der zestiende eeuw, aan het handschrift toegevoegd.

Fol. 1.

Area significat een hofstatt.

Fol. 1 vso.

It. die junker van Kulenborch is man van der d(uer?) wetering in den land van Kulenborch.

It. Clais van Haifften tot Romd, van huys ende hofstat mit eerff tot Romd.

It. Walraven van Erp is man van alle syn guet in Tyelsche werdt.

It. Derick van Ailst is man van III morghen op Eynspick.

It. Ott van Gellichum is man (*oningevuld*) [1] Vacat. Dit ys gevriet doir Zweer van Esschesteyn, momber der kynder, anno sexto.

It. Cornelis Berntss. ontfangt III morghen lants tho leen, gelegen opt Weshusenrevelt by Culenborch, anno XV^C^ et sexto, a domino Jacobo, abbate, utque in litteris suis etc. myt eyn par hertlere hantschoene van twe grote Konincks Tornoysse.

It. Peter Ketelbuyter, to Culenborch, ontfangt tho leen IIII hont lants, gelegen op Boesichem opten Hoegheneynde, by lande der heren van Sunte Johan tUtrecht, anno XV^C^ octavo, ultimo Februarii.

Fol. 30 vso.

Item Reynoldus primus, comes Gelrie, obiit anno Domini MCCCXXVI, V^to^ ydus Octobris.

Reynoldus secundus, comes Gelrie et primus dux, obiit anno Domini MCCCXLIII, fundator Monichusen [2], ibique sepultus.

Op een ingeplakt stukje perkament, gemerkt 62^b^:

Int nyewelijc uut gheven pay(ment?)

Item heer Dirick Pels, abt van Sunte Marienwerde, van Dirick Noyenss., van Kamerberch [3], V s. X d.

In die Hey tot Velp [4] pay(ment?)

Item heer Dirick Pels, als abt van Sinte Marienwerde, van Dirick Noyenss. voerss. V s.

Die selve van brueder Henrick, van Sinte Marienwerde, III s. VIII d.

---

1) Al hetgeen verder op deze folio volgt is met eene latere hand geschreven dan het voorgaande.

2) Monnikhuizen, voormalig Karthuizer klooster bij Arnhem.

3) Plaatsnaam onder de gemeente Escharen, Land van Cuyk.

4) Velp in 't Land van Ravenstein; grenst aan Grave en Escharen.

Fol. 110 rto.

Totum mendacium. [1]

Notandum quod anno Domini millesimo quadringentesimo octavo decimo, dominus Henricus, abbas, tempore sue elevacionis in abbatem, invenit quingenta jugera terrarum vendita et alienata, tali conditione mediante, quod potuerint redimi.

Unde predictus abbas, predictam alienationem graviter ferens, non habens in redditibus cum quibus predicta terra redimi posset, suetus consilio sano, pro recuperatione predictorum et indempnatione, vendidit de bonis nostris in Lanxmer XXVIII jugera terrarum et unum mansum. Unde satisfecit et redemit omnia nostra bona in Lanxmer in manus Nycholai [Zor?]ghe . . . . . ezar impignorata, cujus summa pecuniaris erat undecim centum scuta Francie cum decem scutis.

It. vendidit predictus abbas de aliis bonis duos mansos [2], mediantibus quibus redemit octoginta (?) septem jugera in Deyl de nostris melioribus bonis, in manus domini Johannis Brakel, militis, impignoratis.

It. redemit in Culenborch duos mansos cum quatuor quartariis.

It. redemit predictus abbas XII jugera in Romde, in manus Wilhelmi de Molendine impignorata.

It. decem coronas Francie annuatim impignoratas redemit de manu domini Henrici naturalis de Arkel. Totum mendacium. [3]

It. duo jugera cum medio in onsen Prenck [4], impignorata in manus Johannis Olymans.

It. quatuor jugera in nostro polre, in manus Wilhelmi Cupers impignorata.

It. tria jugera in palude nostro (*sic*).

It. VI jugera de manibus Henrici et Gysberti de Eynspijck.

It. IX jugera a Goeswino Theodorici.

It. XLVII jugera a Waltero de Overrijn.

It. etiam emit VII hont in den Hultcamp, erga Hubertum de Beesd.

It. a Francone Pyersz. XIX jugera.

It. a T. . . . . et Hermanno Pyeck XLVI jugera.

It. a Willelmo de Beesd XXIIII℔ jugera.

It. ab Olivero XXV jugera.

---

[1]) Er staat „Totū mēdam", 't geen, evenals de op deze folio staande aanteekeningen, met eene hand van het einde der vijftiende, of den aanvang der zestiende eeuw schijnt geschreven te zijn, terwijl tevens van het begin en van het einde van dit opschrift twee strepen nederwaarts loopen tot op een derde der lengte van deze aanteekeningen, en eene andere streep door het geheel getrokken is. Handschrift en inkt van dit opschrift, en van de lager staande herhaling daarvan, komen zoozeer overeen met den tekst der aanteekeningen, dat men zich kan voorstellen, dat deze geschreven werden door iemand wien spoedig daarna hare onjuistheid is gebleken, en zulks door dit opschrift en inschrift te kennen gaf.

[2]) De woorden „duos mansos" zijn doorgeschrapt, en daarboven is in dergelijk schrift geschreven: „in Lanxmeer unum mansum omni modo."

[3]) Deze herhaling van „totum mendacium", evenzoo als hier in den tekst ingevoegd, duidt *misschien* aan, dat de onware aanteekeningen hier eindigen.

[4]) Vermeld in de Goederenlijst blz. 349.

ZEGELS.

De volgende afbeeldingen zijn die van alle Mariënweerdsche zegels, welke ik heb kunnen vinden.

Letters die verondersteld worden in de randschriften onleesbaar te zijn, of wel tot aanvulling te kunnen strekken, zijn met kleine kapitalen gedrukt.

CONVENT-ZEGELS.

N° 1. Los zegel in groene was op het Rijksarchief voorhanden, 't welk aan groene draden heeft gehangen.

+ SIGNum C + · SancTE · MARIE · IN · INSVLA

N° 2. Zegel in bruine was, hangende aan witte koorden, aan een brief van abt Rodulphus, van 13 Januari 1250. Rijksarchief. *Oorkondenboek van Gelre en Zutphen*, n° 716.

Een fragment van hetzelfde zegel, in witte was, bevindt zich aan een brief van abt Johannes I, van het jaar 1247. Archief Bethlehem, in het archief van Gelderland. Afgedrukt in gezegd *Oorkondenboek*, n° 669.

+ SIGILLVM · CAPItuli ecclesie DE inSVLA sancte marie

N° 3. Zegel in bruine was, gehecht aan twee kwijtingen, aangaande den verkoop der Hollandsche goederen aan heer Hendrik van Naaldwijk, alsmede aan eene belofte betreffende eene eventueele pauselijke confirmatie van dien verkoop, Augustus 1408. Rijksarchief. Zie hiervoor blz. 368, 369, n°s II en III.

SIgillvm COnVENTVs insvle beate mARIE

N° 4. Zegel in bruine was, hangende aan drie schuldbrieven van abt Herman van Rossum, October en November 1527. Archief van Gelderland, Culenborg, n°s 2340, 2341 en 2342. Het hangt almede, in groene was, aan een brief van abt Johan van den Hove, waarbij land wordt verpacht, 22 Februari 1579, in hetzelfde archief, Culenborg, n° 2784.

+. SIgillvm ⁚+⁚ CONVENTvs + IN insvla beATE : MaRIE : VIRGINIS ⁚+⁚

ABTEN-ZEGELS.

N° 5. Zegel in bruine was, hangende aan blauw en wit koord aan den brief van abt Rodulphus, vermeld onder zegel n° 2.

+ SIGILLVM · ABBATIS DE INSVLA · SANCTE · MARIE

N° 6. Zegel in bruine was, van abt Hendrik (van Nijmegen) als bezegelaar van een brief van „Clays, bi der ghenaden Goets proest" van Koningsveld, over renten tot het houden van het jaargetijde voor „veren Gheertruden der vrouwen van den Binchorst", 22 Januari 1329. Archief der Oud-Bisschoppelijke Klerezy te Utrecht.

SIGILLVM · ABBATIS · DE · INSVLA · BEATE · MARIE

N° 7. Los zegel in bruine was. Rijksarchief.

Hetzelfde zegel wordt gevonden aan een brief over aangelegenheden van het klooster Bethlehem, gegeven door den proost daarvan en andere geestelijken, waaronder ook de Mariënweerdsche abt Gijsbrecht (van Wadenoy), 27 April 1337. Archief Bethlehem, n° 168, in het Archief van Gelderland.

SIGILLVM ABBATIS · DE · INSVLA · BEATE · MARIE

N° 8. Zegel in bruine was, van abt Willem (Sluyter) als bezegelaar van een brief van Gijsbrecht van Andel, proost van Koningsveld, over eene verhuring van land, 2 Februari 1400. Cheltenham collectie in het Rijksarchief.

Almede door dien abt gehecht aan zijne brieven van Augustus en December 1408, hiervoor medegedeeld blz. 368, 369, n°s II, III en IV.

SIGILLVM : ABBATIS : INSVLE : BEATE : MARIE : ORDINIS : PREMONSTRATENSIS

N° 9. Zegel in roode was, gehecht aan een brief van den abt Theodericus (Spoelte), 10 Augustus 1455, betreffende Koningsveld. Cheltenham collectie, Rijksarchief.

Alsmede aan een brief van abt Anthonius (van den Plancken), 2 October 1469. Archief der abdij Berne. Zie *Abten van Mariënweerd*, blz. 36.

SIGILLVM : ABBATIS : INSULE · BEATE · MARIE · ORDINIS PREMONSTRATENSIS

N° 10. Zegel in roode was, aan den brief van abt Johan van den Hove, vermeld onder zegel n° 4.

+ SIGILLVM + Domini + ABBATIS + insule + beate + marie
Anno · 1570

Zooals soms bij andere stempels, is het jaartal zonder twijfel dat der vervaardiging van den stempel.

VERSCHILLENDE ZEGELS.

N° 11. Zegel in bruine was van Dirk van Welderen, prior (later abt) van Mariënweerd, gehecht aan een brief van abt Willem Sluyter (wiens zegel ontbreekt) over eene ruiling van land met Hubrecht, heer van Culenborg. 7 Maart 1396. Archief van Gelderland, Culenborg, n° 250.

sigillum domini DEIRC VAN WELDREN

N° 12. Zegel in bruine was van Johan Hoen van Kartijls, pastoor te 's Gravenzande, als bezegelaar van een brief van de stad en van het ambacht van dien naam, betreffende eene overeenkomst tusschen de kerk en het begijnhof aldaar. 10 November 1535. Archief van 's Gravenzande, n° 226. Deze pastoor werd later abt van Mariënweerd.

* Sigillvm * Domini * JOHannES * HOEN * De * KARTIIS

N° 13. Zegel in bruine was van Johan Heyse, proost van Mariënweerd, gehecht aan den brief hierboven onder zegel n° 11 vermeld.

+ Sigillvm InSVLe BeatE MARie +

Alle deze zegels, behalve n°s 1, 2 en 5, hangen aan doorgestoken perkamenten strooken. N° 1 is vermoedelijk het oudste.

Sommige dezer afbeeldingen zijn samengesteld uit verscheidene exemplaren van het zegel, op verschillende wijzen geschonden.

Contra-zegels komen niet voor.

Mijne pogingen om meerdere zegels van de abdij of hare geestelijken te vinden, zijn vruchteloos geweest. De heer Sloet vermeldt in zijn *Oorkondenboek van Gelre en Zutphen*, n° 432, zegels van het jaar 1212, waaronder zich een Mariënweerdsch zegel bevonden moet hebben, als op het Rijksarchief aanwezig, doch tot mijn leedwezen worden die daar thans niet gevonden.

Convent-zegels.

1.

2.

1247, 1250.

3.

1408.

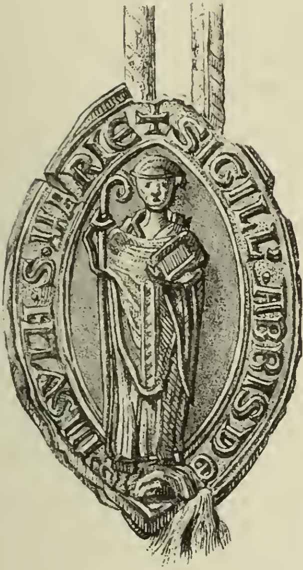
4.

1527, 1579.

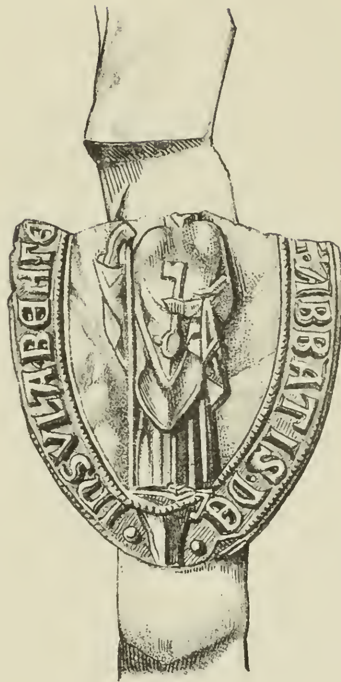
Abten-zegels.

5.

1250.

6.

1329.

7.

1337.

8.

1400,1408.

Abten-zegels.

9.

1455, 1469.

10.

1579.

Verschillende zegels.

11.

1396.

12.

1535.

13.

1396.

REGISTER

VAN

PLAATSNAMEN.

Gewone cijfers duiden de nummers aan der oorkonden, waarin, of in welker inhoudsopgaven en toegevoegde aanteekeningen, de namen voorkomen.

De *cursieve* getallen zijn die der bladzijden van de op het Cartularium volgende stukken (blz. 339 vv.).

Ten einde nutteloozе herhaling te vermijden van oorkonden-nummers die reeds in het eerste dier stukken (de „Volgorde enz.") zijn opgenomen, wordt soms naar de bladzijden van die lijst verwezen, waarbij valt op te merken, dat enkele namen meer dan eens op de aangeduide bladzijden voorkomen.

Bij de geestelijke stichtingen zijn de namen vermeld der abten, proosten, priors, dekens, en in het algemeen die der hoogere burgerlijke ambtenaren en die van plaatselijke geestelijken, al worden zij slechts bij hunne doopnamen genoemd.

Namen van wateren zijn *cursief* gedrukt.

De zeer talrijke namen van hoeven en kampen land, welke in de schepenbrieven, en meestal ook onder hare respectieve jurisdictiën in de Goederenlijst gevonden worden, zijn grootendeels niet in dit Register opgenomen, terwijl het overbodig geacht werd, de plaatsen op te geven, waar Mariënweerd wordt vermeld. De geestelijken der abdij zijn echter onder dien plaatsnaam opgeteekend.

De ligging der plaatsen is, zoover mij doenlijk was, aangewezen. Daarbij is dikwijls gebruik gemaakt van verouderde, doch welbekende landsindeelingen, waar zij eene nadere plaatsaanduiding mogelijk maakten.

A.

B.

C en K.

---

1) Mariënweerd, thans eene heerlijkheid met modern huis, is in deze gemeente gelegen.
2) Vermoedelijk vroegere benaming van Schonauwen. Zie de aanteekening onder nº 7.
3) Zie nº 9 en noot 1 onder nº 5.
4) Zie noot onder nº 23.
5) Ik vind niet, dat deze plaats „Borchmalsen" werd genoemd, zooals van der Aa in zijn *Aardr. Woordenb.* zegt, ofschoon hij wel een burg (kasteel, volgens zijn *Aanhangsel* in 1828 afgebroken) vermeldt onder Geldermalsen, maar niet onder Buurmalsen.

D.

E.

F.

G.

H.

I.

K, zie op C.

1) Zie noot 3 onder n° 51.
2) Zie de noot onder n° 19.
3) Zie de Verbeteringen en Bijvoegsels.
4) Zie de noot onder n° 14.

L.

M.

---

1) Zie noot 3 onder n° 5.

N.

O.

P.

R.

---

1) Zie noot 3 onder n° 5. 2) Zie de aanteekening onder n° 10.

3) Walter en Wouter. Misschien dezelfde persoon. Het tijdverschil is 16 jaren.

S en Z.

---

1) Zie de noot onder n° 7.

2) Oudtijds genaamd: Senewenne, Sinuende, Sinus Sanctae Mariae, Marienschoot, Zinwinen, Zeenwijnden, ook eenvoudig Sinus, als in de Goederenlijst onder „Wadenoy".

3) Zie Hoevenaars in *Archief Aartsbisd. Utrecht*, XIV, blz. 417 vv. Ook: *Abten van Mariënweerd*, 's Gravenhage, 1888, blz. 6, 7.

4) De oorkonden 39, 40, 41, 49, 50, 52 en 91 staan alle in het handschrift onder het hoofd „Spijc", waarmede wordt bedoeld „de Spijk" in de Goederenlijst onder Buurmalsen vermeld, en op Perrenot's *Kaart van de graafschappen Buuren en Culenburg*, Amsterdam, 1761, voorkomende als de „Hoge Spijk". De hooge en lage Spijk aldaar wateren in de Linge uit, door de Spijksche wetering en de in n°s 49 en 50 genoemde Spijksche sluis, thans de Buurmalsche sluis genaamd. Het register van Plaatsnamen in Sloet's *Okdbk* vermeldt dit Spijk verkeerdelijk als in Zuid-Holland gelegen.

5) Volgens het Register op Sloet's *Okdboek*, de Steenweerd, bij Culenborg.

T.

U.

V.

---

[1]) De parochiekerk van Escharen bezat hier eene kapel. Schutjes, *Gesch. Bisd. 's Hertogenbosch*, III, blz. 618.

[2]) De Trichtsche uitgang ligt bij de Nuest, op de grens der gemeenten Beesd en Buurmalsen.

[3]) Zie de noot onder nº 7.

W.

X.

Z, zie op S.

---

[1]) Benaming van het achter de kerk gelegen gedeelte van het dorp Beusichem. Van der Aa, *Aardr. Wdbk.*

REGISTER

VAN

PERSOONSNAMEN.

Gewone cijfers duiden de nummers aan der oorkonden, waarin, of in welker inhoudsopgaven en toegevoegde aanteekeningen, de namen voorkomen.

De *cursieve* getallen zijn die der bladzijden van de Goederenlijst en van de Verspreide Aanteekeningen (blz. 345 vv.).

Geslachtsnamen zijn, waar geene verwarring kon ontstaan, meestal in hun tegenwoordigen vorm opgenomen.

De algemeene ontstentenis van zinteekens bij de vermelding van persoonsnamen, maakte het dikwerf moeielijk te bepalen, of een plaatsnaam of wel een beroepsnaam al of niet als geslachtsnaam moet worden beschouwd. De lezer oordeele voor zich zelven. Waar ik meen in dat opzicht te hebben gedwaald, door plaatsnamen gespatieerd te doen drukken als waren zij geslachtsnamen, zijn zulke namen in dit Register niet opgenomen.

Personen, alleen onder doopnamen bekend, werden niet geplaatst. Vele geestelijken, aldus vermeld, kunnen in het Register der plaatsnamen bij de geestelijke gestichten worden gevonden, evenals de aldus vermelde hoogere burgerlijke ambtenaren bij steden.

Wanneer schepenen, of personen aan wie goed voor de abdij wordt opgedragen, in een kort tijdsbestek veelvuldig voorkomen, wordt slechts het eerste en het laatste nummer vermeld van de oorkonden waarin zij in zoodanig tijdvak optreden. In dit Register omvat het streepje tusschen twee getallen derhalve *niet elk* tusschenliggend nummer. Ambten volgen na de andere vermeldingen van den persoon. Zie bijv. „Paulus" onder Baert.

A.

B.

C en K.

D.

H.

1) Tot op den dood zijns vaders (9 October 1326) regeerde hij in Gelre als „'sgraven zoon van Gelre". Nijhoff, *Gedenkw.*, I, blz. VIII.

2) Komt voor als doopnaam, tweede naam, en geslachtsnaam, dikwijls moeielijk te onderscheiden.

I en J.

K, zie op C.

[1]) Misschien Wenemar, broeder van Jan van Cuyk, heer van Hoogstraten; zie op Cuyk.

L.

M.

N.

O.

P.

Q.

R.

S en Z.

T.

U.

V.

W.

X.

Y.

Z, zie op S.

VERBETERINGEN EN BIJVOEGSELS.

Blz. 36 n° 48. Hofdijk. Deze in 1230 in de kerk te Maasland plechtig gedane schenking, vormt de eerste ons bekende vermelding van den Hofdijk, alwaar, volgens een merkwaardig oud geschrift door Matthaeus[1] medegedeeld, nadat graaf Floris V de goederen van den Hofdijk aan de Duitsche Orde had geschonken, de commanderij van den Hofdijk, van die orde, werd gesticht. Vroeger reeds had graaf Willem II (5 Juni 1241, van Mieris, *Charterboek*, 1, blz. 216) de kerk van Maasland aan die orde geschonken. Zijne moeder, gravin Machteld, ontheft vervolgens, in 1260, ,,illi de Hofdike", t. w. de commanderij aldaar, van zekere betaling (de Geer, *Archieven der Duitsche orde*, n° 511).

De ligging van den Hofdijk wordt door geen schrijver aangegeven, doch zij blijkt uit een brief van Jan Persijn, ridder, heer van Waterland (de Geer t. a. p. n° 514), van 3 Augustus 1344; hij beleent daarbij de Duitsche orde met eenig land ,,binnen den ambochte van Mazelant, dar achte morghen of gheleghen sijn tuschen die Sceede ende dien Gawech, ende up die westside beleghen heft der heeren lane van dien Hofdijke, ende up die oestside Bertout Monbarszoene ende dieghene, die met hem dar in ghelandet sijn."

Dit land strekte dus van de ,,Sceede" tot den ,,Gawech", en was ten westen begrensd door de Heerenlaan van den Hofdijk, de laan welke aan den commandeur en de ordebroeders toegang tot hun huis verschafte.

Op Delflands kaart van 1712 (twaalfde blad) vindt men de Sceede onder de benaming Schee-Watering (thans de Schiewetering genoemd), en de Gawech als de Gaech-Wegh, terwijl de Heerenlaan (thans nog onder dien naam bekend) rechthoekig van laatstgenoemden weg noordwaarts in het Oost-Commandeursblok (in den Ouden Camppolder) loopt, tot op twee derden van den afstand tusschen Gaagweg en Schie, en na eene kleine kromming westwaarts gemaakt te hebben, een einde neemt ter plaatse waar het huis van den Hofdijk (een thans onder Maasland onbekende naam) gestaan zal hebben. De plaatselijke overlevering getuigt alsnog van het bestaan oudtijds van een groot huis aldaar.

In 1365 werd dit gebouw, almede volgens gezegd oud geschrift, met

[1]) *Fundat. et Fata Eccl.* Leiden, 1703, p. 568.

goedvinden van hertog Aalbrecht gesloopt, en werd een nieuw huis voor de commanderij gesticht bij de kerk van Maasland, naar welke plaats de commandeur zich vervolgens noemde [1]. ,,Ende die goeden van den Hofdyck mitten Convents Heeren worden t' Utrecht tot den convent geleyt, omdat men dat convent van Utrecht te meerre houden, ende den dienst Godts te eerlycker, te statelicker, ende te beth houden soude", voegt de schrijver er bij.

Blz. 44 reg. 17 v. b. Deze brief van graaf Willem III, is door van Mieris, in zijn *Charterboek*, II, blz. 412, overgenomen uit het Perk. Register E. L., Rijksarchief. In den daarop volgenden brief belooft de abt van Mariënweerd, dat als de kapel van Eikenduinen tot parochiekerk wordt verheven, zijn kanunnik dezelve kerk bedienende geene provende in den Haag zal halen, noch ten hove bij den graaf of de gravin eten zal. Dit schijnt dus tot op dien tijd een privilegie van den Eikenduinschen kapelaan geweest te zijn.

〃 45 reg. 7 v. o. De eerste kapel .... enz. Deze kapel heeft zonder twijfel bestaan sedert de stichting van het hof te 's Gravenzande in de grijze oudheid, doch de vroegste vermelding er van schijnt gevonden te worden in den brief waarbij gravin Machteld haar eene schenking doet, 20 September 1266. *Oorkdbk. van Holland en Zeeland*, II, n° 140.

〃 48 reg. 13 v. o. De hier vermelde brief van bisschop Guido en die van graaf Willem III schijnen als één brief voor te komen bij van Mieris, *Charterboek*, II, blz. 104, overgenomen uit Ant. Matthaeus, *Fundat. et Fata Ecclesiar.*, p. 150.

〃 55 reg. 14 v. b. et a fratribus *lees:* et fratribus.

〃 60 ecclesia sancte Elyzabeth, sita in .... Gravesande.

Deze pauselijke bul van 1261 toont, dat de 's Gravenzandsche kerk gewijd was aan de H. Elisabeth. De voltooiing dier kerk vond waarschijnlijk plaats korten tijd vóór de vorming der parochie 's Gravenzande in 1238 (zie n° 58), en daar Elisabeth reeds in 1235 heilig werd verklaard, zal gravin Machteld de door haar gebouwde kerk terstond aan deze heilige hebben doen wijden.

Nog in 1437 was Elisabeth beschermheilige der kerk, aangezien de toenmalige pastoor zich noemde: ,,curatus ecclesie sancte Elyzabeth in s Gravenzande" [2].

Doch in het Verslag over den toestand van den Roomsch-Katholieken godsdienst in Holland, in September 1656 door Jacobus de la Torre opgemaakt, wordt gezegd, dat de 's Gravenzandsche kerk was toegewijd aan

---

[1]) Eene afteekening door A. de Haan, getiteld: „Overblijfsel van 't Commandeurshoff te Maasland, anno 1731", wordt gevonden in deel IV (Zuyd Holland) van Andries Schoemakers *Beschrijving en Afbeelding van Steden en Dorpen* (handschrift), berustende bij het Oudheidkundig Genootschap te Amsterdam.

[2]) *De Abten van Mariënweerd*, 's Gravenhage, 1888, blz. 34.

den H. Lambert, bisschop, en aan de H. Maagd [1]. Latere schrijvers stemmen hiermede overeen. Zoo werd ook in 1790 de kerk der toen van Poeldijk afgescheiden statie, thans parochie, Naaldwijk, waartoe de Roomsche ingezetenen van 's Gravenzande behooren, van hunnentwege gewijd aan den H. Lambert; voor Naaldwijk echter aan den H. Adriaan. Toen vervolgens in 1872 eene kapel bij Staalduinen onder 'sGravenzande werd gebouwd, is deze insgelijks aan den H. Lambert gewijd.

Wanneer en waarom Elisabeth ophield beschermheilige der kerk te zijn, is onbekend.

Dienaangaande valt op te merken, dat „keremeesters der kercke van tsGravenzande" op 1 Mei 1465 een brief bezegelden met: „onser kercken off fabriken zegel hier beneden aenghehanghen", welk zegel de H. maagd Maria voorstelt met het kind Jezus op den arm. Het randschrift vertoont nog duidelijk: . . . RIE DOMNE NOSTRE DE SA . ., en luidde vermoedelijk: S(IGILLUM) S(ANCTE) MARIE DOMNE NOSTRE DE SANDE [2].

Men zoude hieruit kunnen afleiden, dat de kerk toen reeds aan de H. Maagd was gewijd, en dat de H. Lambert er later bijgevoegd werd.

Wellicht evenwel werd de H. Maagd op het zegel geplaatst naar aanleiding van haar beeld, door gravin Machteld, weduwe van graaf Floris IV, aan de 'sGravenzandsche kerk [3] vereerd, volgens Heda [4] tijdens Otto (III, van Holland) den bisschoppelijken zetel van Utrecht bezat, en dus vóór diens sterfdag, 3 April 1249 (Gams, *Series Episc.*).

Dit beeld verwierf groote vermaardheid als wonderdadig, zooals blijkt uit Joh. Gerbr. a Leidis, Wilh. Heda en vele andere schrijvers, die de schenking, met veel verschil echter in de bijkomende omstandigheden, vermelden. Het beeld werd dan ook in hooge eere gehouden. Zoo leest men bij van Wijn [5], dat volgens de door hem aangehaalde Rekeningen, graaf Willem III na zijne overwinning in den zeeslag tegen zijne moeder Margaretha op de Maas, 5 Juli 1351, zijn Torkeel (een wapenrok? sieraad?) in de kerk te 's Gravenzande liet dragen, zonder twijfel eene betooning van dankbaarheid ter eere van het daar aanwezige beeld van Maria. En uit de rekening afgelegd door de executeuren van Vrouw Jacoba's testament blijkt, dat „een wit gulden tabbert was besproken onser Liever Vrouwen t' sGravenzande" [6].

---

1) De la Torre „Relatio seu descriptio" etc., medegedeeld door van Lommel in het *Archief van het Aartsbisdom Utrecht*, X, blz. 228.

2) *Archief van 's Gravenzande*, n° 219. Van dit en andere 's Gravenzandsche zegels heb ik in 1876 photographische afbeeldingen aan eenige bibliotheken verstrekt.

3) Gonnet, Bedevaarten, *Bijdr. Gesch. Bisd. Haarlem*, XI, blz. XXXIII, zegt, dat het beeld aan het *Begijnhof* aldaar gegeven werd, doch dit is eene vergissing. Op de door hem aangehaalde plaats bij Römer, *Kloosters en Abdijen*, I, blz. 242, leest men, dat het beeld aan de plaats, 's Gravenzande, werd geschonken.

4) *Hist. Episc. Ultraj.*, Utrecht, 1642, blz. 206.

5) *Huiszittend Leeven*, II, blz. 284.

6) *Codex Dipl. Neerland.*, IIe serie, 1[e] afd., blz. 183.

Natuurlijkerwijze trok dit beeld vele bedevaartgangers. De la Torre zegt t. a. p. in zijn verslag van 1656 „Cujus (Divae Virginis) hic imago fuit miraculosa, peregrinationibus celeberrima". Andere schrijvers vermelden evenzeer, dat 's Gravenzande wegens dit beeld door de geloovigen in grooten getale bezocht werd. Dit duurde zelfs voort nadat het vermaarde Mariabeeld reeds naar elders was vervoerd, zooals blijkt uit de placaten der Staten van 1587, 1588, 1590 en 1591, constateerende: „dat verscheyde personen, niet jeghenstaende voorgaende interdictie, hen vervorderen . . . . ter bedevaert te gaen . . . . tot Wilsveen, 's Gravesande, Bergen ende andere plaatsen, ... offerende . . . wassen-kaerssen, beelden, armen" enz., 't geen streng verboden werd [1]. De koster der kerk kon toen echter alleen de met ijzeren deuren [2] voorziene vroegere bewaarplaats aan de bezoekers vertoonen [3].

Het was ook wegens dit beeld, dat 's Gravenzande veeltijds werd opgenomen onder de plaatsen werwaarts door het gerecht bedevaarten tot boetedoening werden opgelegd. Voor de veertiende, vijftiende en zestiende eeuwen zijn daarvan in de archieven van Leiden, Haarlem, Brielle, Delfland, vele bewijzen voorhanden [4].

Het beeld van Maria is echter, als gezegd, niet te 's Gravenzande gebleven. De la Torre verhaalt in zijn reeds aangehaald verslag van 1656,

---

1) Cau, *Groot Placaet-Boeck*, I, kol. 219. Zelfs in 1647 wordt het verbod nog eens herhaald, doch ditmaal blijkbaar met het oog op „de overblijfselen van seeckere capelle eertijts ghenaemt Onse Lieve Vrouwe ter Noot", te Heiloo. Cau, t. a. p.

2) Deze ijzeren deuren verklaren het slot der volgende regelen, uit een op het Rijksarchief voorhanden gedicht van A. Duircant, getiteld: „'s Gravenzande vertrouwt met Zijn Hoogheyt", vervaardigd ter eere van prins Frederik Hendrik, bij gelegenheid van diens aankoop (van de Staten van Holland) der heerlijkheden 's Gravenzande en Zand-Ambacht, anno 1638, waar de dichter spreekt van 's prinsen vaders daden en tijden:

„Den Briel die weeter van, die eerstmel wierd gewonnen:
En 's Gravezandt daer na, doe d'inval wierd begonnen,
Daer d'onvertsaeghde Marck den Spanjaert uijt verjough
En d'uijtgemerghde fiel rechtveerdelyck verslough.
Getuijghe zy de kerck, en hare ys're deuren,
Daer in men huijden noch de teyckens kan bespeuren."

De oude kerk, afgebroken ten gevolge van het instorten van den toren in 1809, had houten buitendeuren, doch het laat zich begrijpen, dat de Geuzen op deze ijzeren deuren beukten, hetzij om zich van het beeld meester te maken, of wel uit spijt dat het reeds was weggevoerd. Uit deze regelen blijkt tevens, dat de eerste beweging der Geuzen na de inneming van den Briel bestond in het zich nestelen te 's Gravenzande, om van daar den Spanjaard te bestoken, en elke hun gunstige beweging snel te steunen. De stad moest zich deswege, blijkens nog voorhanden thesauriers-rekeningen, groote uitgaven getroosten.

3) De la Torre t. a. p. in zijn verslag van 1656. Bij plechtige gelegenheden placht het beeld te voorschijn gebracht te worden; zoo verhalen van Alkemade en van der Schelling in hunne „Beschrijving van de abdij van Losduynen" (H. S. in het R. K. Seminarie te Warmond), dat nog in hun tijd (eerste helft der 18de eeuw) op het marktveld te 's Gravenzande het voetstuk en eenige brokstukken lagen van eene steenen zuil, waarop dit beeld op zekere dagen in een glazen kast den volke ten toon gesteld werd.

4) Eenige vonnissen tot bedevaarten naar O. L. V. te 's Gravenzande, werden door den heer Gonnet medegedeeld in de *Bijdr. Gesch. Bisd. Haarlem*, XI, blz. XXXIII en blz. 254 vv.

dat het tot bescherming tegen de woede der beeldstormers naar 's Gravenhage werd vervoerd, van waar het vervolgens werd overgebracht naar het Begijnhof te Delft[1], waar het in hooge eere werd gehouden[2].

Voorts leest men bij van Heussen en van Rijn[3], dat het bedoelde beeld toen (anno 1726) met behoorlijken eerbied op het Delftsch Begijnhof werd bewaard, maar dat het hoofd van ouderdom was vergaan.

De vraag uit welke stof het beeld vervaardigd was, vereischt eenige toelichting. De vroegste schrijvers spreken er niet van. Van Alkemade en van der Schelling, in hun bovenvermeld handschrift, zeggen dat het een zilveren beeld was[4], en hierin worden zij door Römer[5] en Gonnet[6] gevolgd.

Dit is eene vergissing. Van Rijn zegt t. a. p. van dit beeld „maar het hoofd is van ouderdom vergaan", 't geen blijkbaar op een houten beeld doelt. Doch het volgende rijmpje neemt allen twijfel weg. Lud. Smids[7] zegt, dat „de goede boeren, in hunne eenvoudigheid niet schroomden te zeggen:

Onse lieve Vrouwe te 'sGravesande is ons te wille,
Sy heeft twee houten armen, twee peere bomen bille"[8].

Deze regelen konden slechts aan een houten beeld hun ontstaan danken. Het kan echter een zilveren kroontje gedragen hebben.

De houding van het beeld stelde de H. Maagd waarschijnlijk staande voor, met het kind Jezus op den arm, want men mag veilig aannemen, dat het beeld in zijne werkelijke gestalte werd voorgesteld, zoowel op het reeds besproken zegel, als op het blazoen der 's Gravenzandsche Rederijkskamer „de Geele Fioletten"[9]. Op beide ziet men de H. Maagd in staande houding, edoch met dit verschil, dat het kind op het zegel op den linker- en in het blazoen op den rechterarm wordt gedragen. Misschien is dit hieraan toe te schrijven, dat de stempelsnijder te werk is gegaan naar het beeld, of wel naar eene afteekening daarvan, zonder er zich over te be-

---

1) De la Torre t. a. p. blz. 228. Vgl. aldaar blz. 221.

2) Uit de la Torre's verslag van 1638 blijkt, dat het toen reeds met den grootsten eerbied te Delft werd bewaard. *Arch. Gesch. Aartsb. Utrecht*, XII, blz. 208.

3) *Kerkelijke Historie*, Leiden, 1726, folio, I, blz. 222.

4) Zij beweren dat dit ook door Lipsius (*Div. Virg. Hall.* cap. III) gezegd wordt, doch ik vind het daar niet.

5) Römer, *Kloosters en Abdijen*, I, blz. 242.

6) Gonnet, t. a. p. blz. XXIX.

7) *Schatkamer der Nederl. oudheden*, Amsterdam, 1711, blz. 115.

8) A. Matthaeus, *Fundat. et Fata Ecclesiarum*, Leiden, 1703, p. 302, door wien dit armzalige rijmpje het eerst wordt medegedeeld, schrijft het blijkbaar toe aan wreveligheid over de nietvervulling van afgebeden wenschen. Hij zegt: „Venerati hanc subsannabant adjecta hac inscriptione: *Onse lieve* etc. Verum sic solent, qui coeco feruntur impetu. Siquid adversi et non ex voto contingat, Divos Divasque execrantur, quos colunt."

9) Het blazoen dezer kamer, ook andere voorstellingen bevattende en op hout in den vorm eener ruit geschilderd, berust ten raadhuize te Vlaardingen. In een anderen vorm treft men het aan in *Vlaerdings Redenrijck-bergh*, Amsterdam, 1617.

kommeren, dat de afdruk eene omgewende houding zoude vertoonen.

Te vergeefs heb ik getracht dit indertijd zoo vermaarde beeld op te sporen. Het is met zekerheid sedert 55 jaren niet meer op gezegd Begijnhof aanwezig, en reeds vóór dien tijd werd eene oude langs de kerk loopende galerij, waarin zich beeldhouwwerk, zooals beelden en beeldjes van heiligen, bevond, weggenomen en voor afbraak verkocht [1]. Vermoedelijk was het door gravin Machteld geschonken beeld in die galerij aanwezig en is met deze laatste verdwenen.

Terugkomende op het besproken zegel, voeg ik hierbij, dat het daarop plaatsen van dit beroemde beeld, en van het randschrift ter eere van de H. Maagd, zelfs terwijl de H. Elisabeth als beschermheilige gehuldigd werd, lichtelijk verklaarbaar schijnt, vooral ook wanneer men in aanmerking neemt, dat de aanvulling van het randschrift (en voor eene grootere is geen ruimte) het woord „eccl(esie)" niet bevat.

Blz. 66 reg. 13 v. b. St. Jan *l.* Onze Lieve Vrouwe.

〃 73 〃 20 v. o. Nysterle *l.* Nistelrode.

〃 85 〃 6 v. b. Hemert *l.* Ophemert.

〃 90 n° 122 (vgl. n° 121). De dijk van Tiel naar Zandwijk werd in 1591, zoo niet geheel dan ten minste gedeeltelijk, tot betere verdediging van Tiel verlegd. E. D. Rink, *Beschrijving der stad Tiel*, blz. 28 en 70.

〃 92 reg. 13 v. o. Mariënwaerde *l.* Marienwaerde.

〃 105 〃 18 v. b. n° 221 *l.* n° 217.

〃 130 〃 2 v. b. XVIII *l.* XXVIII.

〃 133 n° 190. Het hierin en in n° 192 vermelde land is hetzelfde als bedoeld in n° 184, niettegenstaande het verschil van één morgen in de maat.

〃 134. Otto van Cuyk. In Juli 1318 wordt hij in onze n°s 190 en 192 genoemd: heer van Meerheim, doch in de bij Dr. Wap in zijn uitvoerig werk *Geschiedenis van het Land en der Heeren van Cuyk*, Utrecht, 1858, blz. 246, 255, 258 en 259 aangehaalde bronnen, wordt hij A° 1306—1311 genoemd heer van Sele, Salem, Zehlem (zie ook aldaar blz. 72), en A° 1315, 1316 heer van Meteren (zie ook aldaar blz. 71). Meerheim wordt blz. 261 vermeld in verband met het geslacht Cuyk, doch op een veel later tijdstip.

Eene vergelijking van n° 191, 7 Juli (waarschijnlijk 14 Juli, zie noot onder n° 192) 1318, met n° 201, 16 Januari 1320, toont dat Jan II, heer van Cuyk, tusschen die datums is overleden, en dat bovengenoemde Otto, zijn oom, hem als heer van Cuyk was opgevolgd.

Het tijdstip van opvolging wordt nog nader bepaald door een brief, door Otto als heer van Cuyk gegeven 7 November 1319 (van Mieris, *Charterboek*, II, blz. 226).

---

[1]) Volgens vriendelijke mededeeling van den WelEerw. heer C. A. Harderwijk, pastoor van de Delftsche gemeente der Oud-Bisschoppelijke Klerezy, aan welke het Begijnhof toebehoort.

Dr. Wap, blz. 259, vermeldt wel is waar, in strijd met de datums van onze nos 191 en 192, op 2 Februari 1318 Otto als *heer* van Cuyk. Doch in de eerste plaats, zijne aanhaling is onjuist; in den door hem bedoelden brief (van Mieris, t. a. p. blz. 192) staat onder de getuigen: ,,haire Otte van Kuyk", waar de titel van heer hem als ridder doet kennen, doch geenszins tot bewijs kan strekken dat hij toen heer van Cuyk zoude zijn geweest. Ten tweede, de datum is vermoedelijk volgens het paaschjaar gesteld, aan het hof van Holland, waar deze brief waarschijnlijk gegeven werd, gebruikelijk, en is dus van het jaar 1319.

Jan II stierf derhalve en werd door Otto opgevolgd, tusschen Juli 1318 en 7 November 1319, of wel, indien wij bovenstaanden brief beschouwen als toonende dat Otto toen nog niet heer van Cuyk was, tusschen 2 Februari en 7 November 1319 [1].

De bedoelde oorkonden n° 191 en 201, alsmede de door Jan II van 1310 tot 1315 gegeven of tot hem gerichte brieven, nos 136, 153, 154, 158 en 165, brengen verscheidene misstellingen in Dr. Wap's werk aan het licht. Voornamelijk deze: 1° dat Otto niet werd opgevolgd door Jan II, maar laatstgenoemde door Otto [2]; in zijne ,,Dynastie van Cuyk-Grave" moeten zij dus onderling van plaats verwisselen; 2° dat Jan II geene zonen of kleinzonen, noch ook broeders naliet, anders zoude een van hen, in plaats van zijn oom Otto, hem volgens het leenrecht opgevolgd zijn.

Dr. Wap's ,,Stamlijst van het geslacht Cuyk" moet dus eene belangrijke wijziging ondergaan. Tevens vervallen verscheidene redeneeringen in zijn werk, op blz. 127 tot 134 en elders voorkomende, nu het uit meerdere oorkonden blijkt, dat Jan I, wegens het vooroverlijden van zijn zoon, ridder Hendrik (in 1304 voor Maastricht gesneuveld), door diens

---

1) Dr. Wap vermeldt op blz. 259 een schepenbrief van 's Hertogenbosch, van 25 Maart 1318, eene verklaring behelzende van den graaf van Kleef, alsmede een brief van dezen van denzelfden datum, in welke beide stukken Otto, heer van Cuyk, onder de getuigen zou zijn genoemd. Deze datum zoude strijden met het boven gezegde, doch Dr. Wap, door wien deze stukken worden aangehaald uit J. F. Willems, *Les Gestes des Ducs de Brabant etc.*, I, blz. 759, citeert niet goed. Willems zegt: „25 Maart 1319", de dagteekening „anno Domini millesimo trecentesimo decimo octavo, in festo Annunciationis Dominicae", terecht volgens het paaschjaar herleidende, welke jaartelling (zie o.a. Grotefend, *Hist. Chronologie*, Hannover, 1872, blz. 27) in Brabant gebruikelijk was.

2) Aangaande de opvolging van de heeren van Cuyk in de veertiende eeuw, bestaat ook bij de aan Wap voorafgegane schrijvers veel verwarring. Zie Paringet en van Alen, *Beschrijving van Grave en Cuyk*, Utrecht, 1752, blz. 90, en de op blz. 91 aangehaalde werken. Noch Paringet en van Alen, noch Wap, voeren bewijsgronden of beweegredenen aan voor de door hen beweerde grove afwijking van het leenrecht. Eerstgenoemden lieten zich schijnbaar leiden door de omstandigheid, dat geene vroegere Cuyksche brieven na het 13 Juli 1308 (Wap, blz. 124) voorgevallen overlijden van Jan I gedagteekend, te hunner kennis kwamen, dan die welke door Otto waren gegeven, terwijl Dr. Wap hunne zienswijze volgde, ofschoon hij gebruik maakte van oorkonden, welke hem de onjuistheid dier bewering hadden kunnen aantoonen.

zoon Jan II werd opgevolgd, en dat Jan III niet de opvolger was van Jan II, maar van zijn oom Otto, toen deze in 1350 stierf. Jan (III), heer van Cuyk en van Hoogstraten, noemt 5 October 1351 zijn voorganger Otto, die zonder mannelijk oir na te laten gestorven schijnt te wezen, zijn oom[1]. Van welken jongeren broeder van Otto deze Jan III een zoon geweest zij, is mij uit geene oorkonden gebleken.

Aan dezen Jan III moet worden toegeschreven de brief van 5 October 1351, door Wap, blz. 132 en blz. 261, op naam van Jan II gesteld. Ook noemt de gever zich daarin insgelijks heer van Cuyk en van Hoogstraten.

De voorstelling, dat Otto heer was van 1308 tot 1350, en Jan II eerst daarna, is overigens niet alleen in tegenspraak met het leenrecht, maar ook met gegevens, door Dr. Wap zelf medegedeeld. Bijv. volgens het testament van Jutta van Nassau, weduwe van Jan I van Cuyk (t. a. p. blz. 257) was haar kleinzoon Jan II op 25 Januari 1312 heer van Cuyk[2]. Ook in de t. a. p. blz. 259 vermelde oorkonde van hertog Jan II van Brabant, 27 September 1312, vindt men onder de bezegelaars: Jan, heere van Kuyck (Anselmo, *Placcaeten enz. van Brabant*, Antwerpen, 1648, I, blz. 125). Voorts wordt Otto door Wap in 1311 vermeld als heer van Zelhem, en in 1315 en 1316 als heer van Meteren, terwijl het toch niet denkbaar is dat hij den veel hoogeren titel van Cuyk niet terstond na zijne verheffing zoude hebben aanvaard. Maar vooral, toen hij toch na 1311 den titel van Zelhem voor een anderen verwisselde, zoude hij, heer van Cuyk zijnde, zich alzoo genoemd hebben, en niet eerst naar het kleine Meteren, om later weder te veranderen[3].

Het is niet mijn doel, de stellingen van Dr. Wap hier verder te onderzoeken, doch ik vestig alsnog de aandacht op den door hem (op blz. 261) uit Miraeus[4] aangehaalden brief van Jan, hertog van Brabant, van 1333. In de eerste plaats noemt die brief niet: „Jan, heer van Cuyk, en Hendrik van Hoogstraten zijn zoon", maar: „Joannes, dominus de Cuyck, Henricus primogenitus domini de Cuyck" en anderen. Voorts merkt Dr. Wap niet op, dat deze brief strijdt met hetgeen breedvoerig door hem is aangetoond, t. w. dat Otto heer was van

1) Paringet & van Alen, *Beschr. van Grave en Cuyk*, blz. 479.

2) En toch bleef dit door den geachten schrijver niet onopgemerkt. Hij vermeldt het blz. 128, maar zegt daarbij ten onrechte, dat ook Jan I, in zijn brief van 18 Mei 1308 (Wap, blz. 255) zijn kleinzoon Jan „heer van Cuyk" heeft genoemd. Dit is niet goed gelezen.

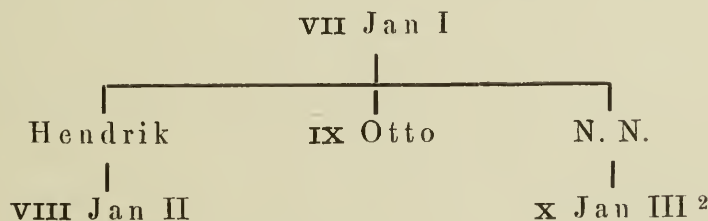
3) Otto heeft zich dus achtereenvolgens naar vier verschillende heerlijkheden genoemd, telkenmale zonder van eene der andere gewag te maken. Aangaande de identiteit van den persoon kan echter geen twijfel bestaan. Hij wordt bijv. bij Nijhoff, *Gedenkw. v. Gelderl.*, I, 103, als heer van Zelhem, zoon van Jan I genoemd, en uit de Registers der Domeinkamer van Holland, Rijksarchief, A° 1326 (Wap, blz. 259) blijkt, dat hij, heer van Cuyk, ook Meteren bezat, terwijl vorenstaande n°s 191 en 201 toonen, dat hij zich kort vóór zijne opvolging als heer van Cuyk, heer van Meerheim noemde.

4) *Opera Diplomatica*, Leuven, 1723, I, p. 218.

Cuyk in gezegd jaar 1333, zoowel als vroeger en later. Ook verklaart hij niet, waarom zijne genealogie (blz. 244) aan Jan II, dien hij (ten onrechte) vermeent hier genoemd te zijn, Hendrik geeft tot tweeden en niet tot oudsten zoon, „primogenitus", zooals er uitdrukkelijk staat.

De bedoelde brief, waarbij de hertog aan Gerard van Diest zekere voorrechten bevestigt, strijdt evenzeer met hierboven bijgebrachte oorkonden, doch aangezien het niet mogelijk schijnt, dat in 1333 een Jan heer van Cuyk geweest zoude zijn, vermoed ik dat in den datum eene fout schuilt. Wellicht moet 1303 gelezen worden, in welk geval de brief gegeven werd door hertog Jan II, terwijl Jan I van Cuyk en diens zoon Hendrik daarin genoemd worden. Met een voluit geschreven jaartal, zooals hier volgens Miraeus voorkomt, acht ik het wel mogelijk, dat de afschrijver onwillekeurig en onnadenkend „tricesimo" tusschen „trecentesimo" en „tertio" heeft ingevoegd. In 1302 worden Jan, heer van Cuyk, zijn zoon Hendrik en Gerard van Diest, vermeld als borgen voor hertog Jan van Brabant[1].

De besproken oorkonden samenvattende, en met Dr. Wap Jan I als zevenden heer beschouwende, komt men tot deze rangschikking van heeren van Cuyk:

Blz. 169 reg. 6 v. o. Nistrem *l.* Nistelrode.
〃 170 〃 3 v. b. Nistrem *l.* Nisterle.
〃 176 〃 22 v. b. Nistrem *l.* Nisterle.
〃 181 〃 8 v. b. Het visschen met stalen, hier door de Staten aan beperkingen onderworpen, werd vroeger, en wel door graaf Willem IV in het jaar 1341 (van Mieris, *Charterboek*, II, blz. 646; *Kronyk van Rotterdam*, Bijlage LXII, waar de vorst van het steken van stalen zegt „want ons lands verderfnis is"), en 18 December 1356 (van Mieris, t. a. p., III, blz. 14) scherpelijk verboden.
〃 187 reg. 15 v. o. goederen *l.* goederen onder Geldermalsen en Ophemert.
〃 217 〃 6 v. o. Malsen. T. w. Geldermalsen.
〃 227 〃 5 v. b. n° 194 *l.* n° 195.
〃 229 〃 8 v. b. Worden *l.* Weurt.
〃 〃 〃 8 v. o. Maddach. Vgl. in de thans verschijnende *Nomina Geographica Neerlandica*, Plaatsnamen in Gelderland, de aanteekening bij Middachten, op blz. 188.

---

[1]) Nijhoff, *Gedenkw. Gesch. van Gelderland*, I, n° 75.

[2]) Over aan dezen opgevolgde heeren van Cuyk vindt men belangrijke aanteekeningen onder n°s 98 en 119, in Nijhoff's *Gedenkw. der Gesch. v. Gelderland*, deel III.

〃 237 reg. 11 v. b. Worden *l.* Weurt.

〃 270 〃 13 v. o. bij te voegen: den doorgestoken brief n° 206.

〃 306 De aanteekeningen onder n° 511 moeten vervallen en door de volgende worden vervangen:

Graaf Dirk VII van Holland en zijne gemalin Aleid van Cleve schonken in 1198 aan de Praemonstratenser abdij Mariënweerd de visscherij van Giessenmonde (zie n° 17), en in 1203 aan de Cisterciënser abdij van St. Petersdal, ook Heisterbach genaamd, gelegen aan den voet van den Stromberg, in het Zevengebergte, onder het aartsstift Keulen, de visscherij van Oversliedrecht [1] met zekere tienden en eenig land in de nabijheid van Dordrecht, ten einde daarop eene abdij van de Cisterciënser orde te stichten. De visscherijen grensden ongetwijfeld aan elkander, zooals uit den geringen afstand tusschen beide plaatsen is op te maken, en er ontstonden geschillen waarover in deze oorkonde uitspraak wordt gedaan.

Van deze abdij is, naar ik meen, niets in druk bekend dan 1° de genoemde brief van graaf Dirk VII, 2° het feit dat de abt van Heisterbach in 's lands rekeningen over het jaar 1309 wordt vermeld [2], en 3° dat het klooster in de Groote Waard gelegen was en in den St. Elisabethsvloed van 1421 verdronk [3].

De onderhavige oorkonde (gezegd n° 511) en eene andere, door graaf Willem VI op 25 Februari 1410 gegeven, welke ik op het Rijksarchief aantrof in Privilegia I, 1404-1416, fol. 73vso, en hier laat volgen, verstrekken eenig meerder licht.

„Consent van den hove van Heysterbach een Regulier cloister te maken etc.

„Willem etc. doen cond allen luden, want onse voirvader grave Dieric van Hollant ende vrou Alijt sijn wijf, dier God genadich zij, om zelicheit hoire zielen ende in gerechter aelmoessen in voirleden tijden gegeven hadden den cloister tsunte Petersdael te Heisterbach, gelegen int sticht van Cuelen, een uuthof gelegen bi onsen stede van Dordrecht, dat geheten is Cleyn Heysterbach, mid sinen toebehoren, gelijc die brief dair of inhout [4], welke goede ende uuthof voirs. oude Coenraet ver Niezenzoon, bij consent ons liefs heren ende vaders, hertoge Aelbrecht etc. zeliger gedachten, cofte tgegens den abdt ende convent van zunte Petersdael voirs. ende bracht die goede ter wairlike hant, behoudelike dat Coenraet die capelle soude doen verdienen. Ende want dit voirscr. uuthof mid sinen toebehoren nu comen is, overmits besterften, aen Henric, des ouden Coenraetzoon

1) *Oorkondenboek van Holland en Zeeland*, I, n° 193.

2) Van Heussen, *Hist. Episc. Ultraj.*, Leiden, 1719, blz. 328. Men leest daar ook, dat Heisterbach gelegen was ter plaatse, waar in 1626 het landgoed van Damas Jansz. van Slingelandt gevonden werd.

3) Van Gouthoeven, *Kroniek*, I, blz. 78: van Oudenhoven, *Zuydt-Hollandt* Dordrecht, 1654, blz. 415.

4) *Oorkondenb. van Holl. en Zeel.*, I, n° 193.

voirscr., onsen poirter tOrdrecht, die ons oetmoedelic gebeden ende vervolcht heeft om dit voirs. uuthof mid sinen toebehoren weder te brengen anden gheestelicker hant als tot enen cloister, ende dat te stichten ende te ordineren hoe dat alre nuttelixste zij ten eren Goids, soe hebben wij aengezien Henrijcs goede begeerte, ende die goede meyninge ons voirvaders voirs., die die goede yerst dair toe gegeven hebben, dat die dienst Goids altijt in onsen lande vermeert worde ende gestrect, ende hebben willichlic onse consent dair toe gegeven ende consenteren mid dezen openen brieve, puerlic om Goids wille ende om onser zielen zalicheit ende onser ouderen, als dat men bider hulpen Goids van den voirs. uuthove stichten, ordineren ende maken sal mogen alst alre nuttelixste zij, een cloister van den Regulieren, dat wij geloven voir ons ende voir onsen nacomelingen te houden, te starcken ende te beschermen tot alre tijt, ende wes goede Henric voirs. of anders yemant hier in aelmoesen toe geven sullen, des geven wij hem vryen oerlof ende consenteren, ter tijt toe dat zij hebben sullen hondert ingelse nobelen tsjaers ende niet langer.

,,Ende om dat wij alle dese punten voers. vast ende gestade gehouden willen hebben tot ewigen dagen voer ons ende voer onser nacomelinghen, soe ombieden wy ende bevelen, mid sunderlinge eernisten, allen onsen dienres ende ondersaten in Zuythollant ende anders in allen onsen landen, die nu sijn of namaels wesen sullen, ende sunderling onser getruwe stede van Dordrecht dair dit voers. uuthof ende goede bij gelegen sijn, dat zij Henric voirs. ende den ghenen die dit voirscr. cloister nu of namaels bewonen zullen, hulpelic, vorderlic ende bistandich sijn tot alre tijt, om in allen den voirs. zaken te volbrengen. Ende wert dat yemant hier tgegens dade ende dit tot eniger tijt hinderen of beletten woude, dat wouden wy aen dien verhalen sonder verdrach, als aen den genen die ons van onser heerlicheit verminderen wilde.

,,In oirconde etc. Gegeven tot Hairlem upten XXV^{sten} dach in Februario, anno MCCCC ende negen, secundum cursum curiae."

In verband met hetgeen reeds bekend was, is het thans duidelijk, dat volgens de bedoeling van graaf Dirk en zijne gemalin, op den door hen geschonken grond een klooster verrees van de Cisterciënser orde, 't welk naar de moeder-abdij ,,Heisterbach" was geheeten, en door een abt werd geregeerd [1].

Bovenstaande oorkonde noemt deze stichting een uithof [2] van het ver-

1) Deze Hollandsche abdij vormde dus eene uitzondering op het door Royaards (*Gesch. van het Christendom*, Utrecht, 1849, I, blz. 337, 338) gezegde, dat de abdij Klaarkamp in Friesland het moederklooster was van alle Cisterciënsers in Nederland, en dat zijn abt over die alle was gesteld. Ons Heisterbach was uit de Strombergsche abdij van dien naam ontsproten en werd ook door haar opgeheven en verkocht.

2) Hierdoor wordt eene gissing van Römer, in zijne *Kloosters en Abdijen*, I, blz. 56, bewaarheid.

maarde Heisterbach, haar in tegenstelling daarmede den naam Klein-Heisterbach gevende, en constateert, dat zij ten tijde van hertog Aalbrechts regeering, en derhalve tusschen 1357 en 1404, werd opgeheven. Door de moeder-abdij met goedvinden van den hertog verkocht, ging Heisterbach in wereldlijke handen over, doch met deze oorkonde van hertog Willem werd het goed in 1410 wederom aan den dienst Gods gewijd en tot een klooster van Regulieren bestemd, met macht om giften te aanvaarden, totdat de inkomsten daarvan honderd Engelsche nobels 'sjaars zouden bedragen.

Vermoedelijk was Heisterbach dus een klooster van Reguliere kanunniken, toen het, na een tien- of elfjarig bestaan als zoodanig, door de golven werd verzwolgen.

Blz. 315. reg. 4 v. b. Ende gheloveden ..... alle voerplicht daer af te doen, uutghenomen al sulken pacht als vorscreven is.

„Voerplicht" (vóórplicht) komt vele malen in deze Geldersche schepenbrieven voor (zie n°s 112, 127, 299, 382, 402, 410 enz.) en omvat alle verplichtingen (lasten) van elken aard die, vóór den verkoop ontstaan, nog ten tijde van de overdracht op het verkochte mochten rusten en dus inbreuk zouden maken op het absoluut en ongestoord bezit des koopers. Daarvan worden soms in den brief omschreven lasten uitgezonderd. In gelijken zin werd in Brabant „voircommer" gebruikt (Bezemer, *Oud Cijns en Grondrentenrecht*, 's Hertogenbosch, 1889, blz. 188). Ook in Holland werd deze uitdrukking somtijds gebezigd.

In Latijnsche brieven wordt voorplicht vertaald door „plegium", gewoonlijk onder bijvoeging van „quod voerplicht dicitur", wijl plegium in de schepenbrieven ook gebruikt werd tot aanduiding van verkochte goederen of rechten; zie n°s 99, 120, 134, 138, 145 e. a.

Voorts gelieve men, ter verduidelijking, de volgende veranderingen te maken in de inhoudsopgaven der onderstaande nummers:

In die van n°s 57, 104, 125 en 167 „*Malsen*" in *Buurmalsen*.

" " " " 68, 73, 76, 89 en 90 „*Otto III*" in: *Otto II*. Kluit, in zijne *Primae Lineae*, noemt dezen graaf van Gelre Otto III, doch later onderzoek deed hem als Otto II kennen.

" " " " 74 en 89, „*Johan*" in: *Jan I*.

" " " " 136, 154, 158, 165, 190, 191, 192 en 201 „*Jan*" in: *Jan II*.

" " " " 181, 182, 184, 187, 190, 194, 201, 208, 218 en 221 „*Malsen*" in: *Geldermalsen*.

" " " " 550 en 551 „*Jan*" in: *Jan III*.

AANHANGSEL.

NALEZING OP

„DE ABTEN VAN MARIËNWEERD",

M. NIJHOFF, 's Gravenhage, 1888.

Blz. 7 regel 4 v. b. De stichting van het klooster te Zennewijnen door Machteld, weduwe van Hendrik van Smithuizen, wordt bevestigd in het *Oorkondenboek van Gelre en Zutphen*, n° 520.

〃 〃 reg. 9 v. b. MCCLXII *lees:* MCCLXVII. Het jaartal door van Heussen opgegeven, is vermoedelijk juist. Eerstgemeld jaartal kan zulks niet zijn, daar Rodulph in 1265 als getuige voorkomt. Bondam, *Charterboek*, blz. 574. Ook Hugo, *Sacri et Canonici Ordinis Praem. Annales*, Nanceii, 1734, I, col. 878, schrijft 1267.

〃 11 reg. 15 v. b. Vgl. aangaande proost Jan van Buren: de *Geldersche Volksalmanak*, 1877, blz. 154–169; *Navorscher*, XXXVIII, blz. 613, noot.

〃 〃 reg. 18 v. o. De hier genoemde plaatsen liggen alle in het noordelijk gedeelte van de Neder-Betuwe, behalve Gemeren, waaronder men Gameren zoude moeten verstaan, dat echter op grooten afstand in de Bommelerwaard is gelegen. Vermoedelijk stond er oorspronkelijk: Oemeren, d. i. Ommeren. Vgl. Burman, *Utrechtsche jaarboeken*, I, blz. 342, waar Ommeren met betrekking tot den hier bedoelden strooptocht wordt genoemd.

〃 12 reg. 4 v. b. aggravanda *l.* aggravando.

〃 19 reg. 2 v. b. 1262 (1267?) *l.* 1267.
2 Februari 1262 *l.* 2 Augustus 1265.

〃 〃 reg. 5 v. b. Abt Johannes II, werd in 1280 abt van Tongerloo (Hugo t. a. p.). Hij was genaamd van Lier; zie W. van Spilbeeck, *De abdij van Tongerloo*, 1888, blz. 88–90.

〃 〃 reg. 16 v. b. Aan de vermeldingen van abt Rodulphus toe te voegen: Getuige, 2 Augustus 1265, Bondam, *Charterboek*, blz. 574 (Rodolph).

〃 21 reg. 8 v. o. Op de aanteekening betreffende Joh. de Beest te laten volgen:

Jan van Beest, proost van Koningsveld, geeft 4 Februari 1344 (1345?) een vidimus (G. van Reyn, *Beschr. der stad Rotterdam*, I, Bijlagen 1e Boek, blz. 47, n° IX). Deze proost moet kanunnik van Mariënweerd geweest zijn.

Terwijl ik vroeger veronderstelde, dat onder Joh. Bolle en Joh. de Beest dezelfde abt kon worden verstaan, komt het mij thans, nu mij het bestaan destijds van een Mariënweerdschen kanunnik Joh. de Beest bekend is, meer waarschijnlijk voor, dat deze aan Johannes Bolle is opgevolgd, en dat deze twee abten, waarvan de tweede vermoedelijk alleen

onder zijn voornaam (gelijk aan die van Bolle) aan den steller dezer lijst bekend is geweest, door hem voor één persoon werden gehouden. Dergelijke vergissingen zijn, bij het gebruik van voornamen zonder nadere aanduiding, licht mogelijk, en worden bijv. tweemalen in de abtenlijst der abdij Tongerloo aangetroffen. W. van Spilbeeck, t. a. p. blz. 87 vv.

Mariënweerd heeft dan 39 in plaats van 38 abten gehad.

Blz. 21 reg. 6 v. b. 21 December 1404 *l.* 1 Augustus 1398 – 23 December 1408.

〃 〃 〃 6 v. o. Aan deze vermeldingen betreffende abt Sluyter kan worden toegevoegd: Brief 1 Augustus 1398, waarvan eene vertaling gevonden wordt in het *Kabinet van Nederl. en Kleefsche Oudheden*, Amsterdam, 1792, III, blz. 389; Bezegelaar 2 Februari 1400, Archief Koningsveld (Cheltenham) Rijksarchief; brieven van Augustus en van 23 December 1408, gedrukt in het *Cartularium van Mariënweerd*, blz. 368 vv.

〃 23 reg. 2 v. b. 21 April 1449 *l.* 10 Augustus 1455.

〃 〃 〃 7 v. b. 4 Maart 1521 *l.* 4 Maart 1521 – 10 Nov. 1527.

〃 〃 〃 16 v. b. Bij te voegen: Brief 10 Augustus 1455, archief Koningsveld (Cheltenham) Rijksarchief, (Theodericus).

〃 〃 〃 5 v. o. Voeg hierbij: Brieven 3 October 1527, 10 November 1527, en 11 Januari 1528. Culenborg n°s 2340, 2341 en 2344 [1], Archief Gelderland.

〃 25 reg. 16 v. b. De regeering van Haarlem schreef aan Jacob Esden, abt, 13 Juli 1544. (Enschedé, *Verslag Gesch. St. Elisabeths Gasthuis*, blz. 292.) Ik gis, dat hij toen reeds overleden, doch zijn dood nog niet te Haarlem bekend was.

〃 〃 laatste regel. Toe te voegen: brief 22 Februari 1579. Culenborg n° 2784, Archief Gelderland.

〃 29 reg. 7 v. o. Wyc. Herhaaldelijk is de vraag behandeld, of de Praemonstratensers uit de Maria-abdij te Middelburg, te Wijk bij Heusden gevestigd zijn geweest.

Van de laatste schrijvers die dit punt aanroeren, vermeldt Schutjes het als een bekend feit in zijne *Gesch. van het bisdom 'sHertogenbosch*, 1870, I, blz. 156 [2], terwijl de Eerwaarde heer van den Elsen, in de *Bijdr. Bisdom Haarlem*, XV, blz. 201 – 204, de zaak bespreekt en het voor zeker houdt „dat die van Middelburg nooit te Wijk hebben gewoond". Hij zegt o.a., dat Beka, Heda en andere oude schrijvers er geene melding van maken, terwijl alle lateren zich gronden op het gezag van Oudenhoven, en deze zich beroept op een register, dat volgens Papenbroek (Boll. 6 Junii 961 F) eerst in de 17de eeuw is geschreven en waaraan door hem geene geloofwaardigheid wordt toegekend.

---

1) Drie schuldbrieven, gegeven door: „Herman van Rossum .... abt, Cornelis Noebell, prior, Johan Hulst, supprior, Henrick Spruyt, Aelbert van Wyck, Hubert Visser ind gemeyn convent des cloisters van Marienwerde, sunte Augustijns orden Premonstreyten, in den lande van Gelre gelegen", voor gelden „die wy in unser merklicken orbere, nuytschap, profite ind noitsaicken ons daertoe dwingende, overmits oerloge ind brantschattinge ind verjaeginge van ons ende ons cloisters, heben musten."

2) Schutjes zegt: „Tijdens zijn (bisschop Heribertus) bestuur werden de kanunniken van Premonstreit, met goedkeuring van paus Eugenius, van Wijk bij Heusden naar Middelburg overgeplaatst." Hij bevestigt dit nader in deel V, blz. 969.

Aan hetgeen te dezer zake reeds in het midden is gebracht, veroorloof ik mij een paar opmerkingen toe te voegen.

I. De eerste schrijver, die zich te dezer zake op van Oudenhoven beroept, is Foppens, in eene noot in zijne uitgave van de *Diplomatum Belgicorum nova collectio Auberti Miraei* (doch Miraeus zelf maakt van Wijk geen gewag), Brussel, 1734, III, p. 722. Foppens echter zegt niet, *waar* hierover iets bij van Oudenhoven gevonden wordt, anders dan dat het in zijne *Historia Heusdana* voorkomt. Jacob van Oudenhoven's *Beschr. van het Landt van Heusden*, en zijne *Beschr. der stadt Heusden*, verschenen in 1651 [1]. Van beide draagt de „toe-eygeningh" dezelfde dagteekening, 30 November 1650. Deze werken kan Foppens voor zich gehad hebben. Van geen dezer verscheen eene tweede editie tot *na* 1734 [2], het jaar waarin Foppens schreef. Niet alleen is er geene bekend, maar dat er geene geweest is, blijkt uit de verwijzing in den aanvang der voorrede van de tweede editie van de *Beschr. der stadt Heusden*, Amsterdam, 1743, naar de laatste woorden van eerstgemeld werk.

Latere schrijvers hebben zich blijkbaar op Foppens verlaten, zonder te onderzoeken wat van Oudenhoven had gezegd. Het feit is, dat laatstgemelde in geen van beide werken iets gezegd heeft van een verblijf van Middelburgsche Praemonstratensers te Wijk, noch ook dat zij „'t Munnikenhof" bezeten zouden hebben [3], of wel dat de Antwerpsche abdij van St. Michiel, de goederen der Tempelieren zoude hebben verworven, al hetwelk Foppens hem t. a. p. toeschrijft: „teste Jac. Oudenhovio"; „ita Oudenhovius". Voorzoover ik heb kunnen nagaan heeft van Oudenhoven ook in geen zijner andere werken daarvan gesproken. M. i. heeft hij geenerlei aanleiding tot zulke opvattingen gegeven, en heeft Foppens, zonder Oudenhoven's werken op te slaan, zich diens aanteekeningen verkeerd herinnerd.

II. De schrijvers over de Praemonstratenser abdij van St. Michiel, te Antwerpen, vermelden niet, voor zoover ik heb kunnen nagaan, dat haar, zooals t. a. p. (in Miraeus) door Foppens bericht wordt, goederen te Wijk bij Heusden gegeven zouden wezen, onder voorwaarde van aldaar een klooster harer orde te stichten, veelmin dat dit geschied zoude zijn.

III. Het is verklaarbaar, hoe men, zonder aan dit punt een onderzoek te wijden, in de achttiende eeuw onder den indruk kwam, dat de Middelburgsche Praemonstratensers te Wijk bij Heusden vertoefd hadden. De notaris wiens oorkonde van het jaar 1353 aanleiding geeft tot deze opmerkingen, zegt daarin: „Acta sunt hec in villa de Wyc, in curia dicta Middelborg, in aula predicti abbatis". De akte werd dus verleden in het bisschoppelijk hof, 't welk stond in Middelburg, terwijl Middelburg, of ten minste dat gedeelte der stad 't welk het bisschoppelijk paleis

1) Op een paar exemplaren van eerstgemeld werk staat 1650.

2) Vgl. de monographie van Hermans over van Oudenhoven, in zijn *Geschiedk. Mengelwerk*, I, blz. 132 vv., waar de geleerde schrijver de verschillende uitgaven van diens werken bespreekt. Eene was hem echter onbekend gebleven, t. w. de tweede druk, met bijvoegsels, Leiden, 1741, van Oudenhoven's *Ingebroken Alblasser-Waert*.

3) Van Oudenhoven spreekt van „'t Munnicken Hof" uitsluitend met betrekking tot de Tempeliers, op blz. 27 van zijne *Beschr. van het Landt van Heusden*.

bevatte, gelegen was in eene ruimere omgeving, hier „villa" genoemd, destijds bekend onder de benaming: Wijk. Deze naam was dus verknocht aan de plaats waar de abdij gelegen was; zij kon gezegd worden daar gevestigd te wezen en men kan dit in een oud geschrift gelezen hebben.

Bijkomende omstandigheden zullen hebben bijgedragen om dit op Wijk bij Heusden toe te passen, namelijk:

1° dat de abdij vanouds land aldaar bezat: immers de verkoop aan haar, waartoe Arnout van Heseben, 30 Juli 1312, gemachtigd werd (van Visvliet, *Inventaris Oud-Archief Zeeland*, III, n° 164) heeft vermoedelijk plaats gevonden;

2° dat van Heussen[1] een brief (dien hij echter niet te zien kreeg) van paus Eugenius III (regeeringsjaren 1145—1153) aanhaalt, waarbij, naar luid van zeker memorandum, waarin een ongenoemde prelaat zulks verzekert, de verplaatsing der abdij uit Wijk bij Heusden („qui dicitur *Wyck in 't Landt van Altena*") naar Middelburg wordt goedgekeurd. Foppens heeft echter t. a. p. (in Miraeus) den tekst van dien brief medegedeeld. Gezegde localiteit wordt daarin niet genoemd, en de titulatuur „Walacriënsi abbati" duidt aan, dat de abdij op het eiland Walcheren was gelegen[2].

3° dat de ambachtsheerlijkheid Wijk, bij Heusden, 9 September 1459[3] door Dirck Spierinck van Welle, met zekere daartoe behoorende „schaire weyden in Wijckersant", aan den Middelburgschen abt Pieter van den Damme werd geschonken[4], en tot aan het einde der zestiende eeuw aan de abdij verbleef;

4° dat werkelijk Praemonstratensers te Wijk bij Heusden verblijf gehouden hebben, zooals, aangaande die van de abdij Berne, door van den Elsen t. a. p., blz. 204, is aangetoond.

De behandelde vraag kan thans m. i. beschouwd worden als afgedaan.

Blz. 34 reg. 17 v. b. De punctuatie van het handschrift werd hier niet verbeterd. Men leze: Universis et singulis presentia visuris seu audituris, nos Arnoldus, abbas monasterii de Insula sancte Marie, ordinis Premonstratensis, notum facimus per presentes, quod . . . .

〃 37 reg. 7 v. b. illorum *l.* eorum.

〃 〃 〃 7 v. o. hoc *l.* hac.

〃 48 〃 5 v. o. in *l.* in een.

〃 55 〃 8 v. b. verbo *l.* vero.

Mei 1890. J. de F.

---

1) *Historia Episc. Middelburg.*, Antwerpen, 1733, p. 8.

2) Eene bul van den tegenpaus Victor IV bevestigt dit, daar zij gericht is tot „Galtero, abbati b. M. in insula Walacriensi". Van den Elsen, die deze belangrijke oorkonde van 1162 mededeelt in zijne zooeven verschenen „*Beknopte Levensgeschiedenis van den H. Norbertus*", blz. 400 vv., gist waarschijnlijk terecht, dat de abdij te Souburg (op Walcheren) gevestigd was, aangezien deze plaats in de bul aan het hoofd der lijst van eigendommen vermeld wordt. Middelburg daarentegen wordt niet genoemd, en het vermoeden ligt voor de hand, dat de door Eugenius III toegestane verplaatsing derwaarts, in 1162 nog niet had plaats gevonden.

3) Oudenhoven zegt verkeerdelijk 1460 en Schutjes 1453.

4) Register Principium 1447—1459, kapittel Heusden, fol. XIIII, Rijksarchief.